

A MAGYARORSZÁGI BOSZORKÁNYSÁG FORRÁSAI

Várostarténeti források

KOLOZSVÁRI BOSZORKÁNYPEREK 1564–1743

KOLOZSVÁRI BOSZORKÁNYPEREK 1564–1743

BALASSI KIADÓ

KOLOZSVÁRI BOSZORKÁNYPEREK

A MAGYARORSZÁGI BOSZORKÁNYSÁG FORRÁSAI
QUELLEN ZUR UNGARISCHEN HEXEREI

Várostörténeti források 4. / Stadthistorische Quellen 4

Sorozatszerkesztő / Herausgeber der Reihe
TÓTH G. PÉTER

A sorozatban eddig megjelent / In der Reihe bislang erschienen

Nagybányai boszorkányperek. Szerkesztette / Herausgegeben von Balogh Béla, 2003
Segesvári boszorkányperek. Szerkesztette / Herausgegeben von Hagenthurn Endre, 2010
Soproni boszorkányperek. Szerkesztette / Herausgegeben von
Tóth G. Péter és Németh Ildikó, 2011

KOLOZSVÁRI BOSZORKÁNYPEREK 1564–1743

Szerkesztette / Herausgegeben von
PAKÓ LÁSZLÓ–TÓTH G. PÉTER

Készült
KISS ANDRÁS
kéziratainak felhasználásával

BALASSI KIADÓ
BUDAPEST

Készült
az Erdélyi Múzeum-Egyesület Kutatóintézetében Kolozsvárott
és a Pécsi Tudományegyetem Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszékén
az Országos Tudományos Kutatási Alap 78253. számú,
„Népi vallás, néphit és vallásosfolklor, 16–21. század”
című programja keretében,
továbbá az ezekhez az eredményekhez vezető kutatás
finanszírozásban részesült az Európai Kutatási Tanács részéről,
az Európai Közösség hetedik keretprogramjából (2007–2013), az EKT 324214 sz.
támogatási megállapodása alapján.

A kiadást támogatta

PUB-F 110113

Vernacular religion on the boundary of Eastern and Western Christianity:
continuity, changes and interactions (ERC project № 324214)
Népi vallás a keleti és nyugati kereszténység határán:
folyamatosság, változások és kölcsönhatások (324214 sz. EKT projekt)

Témavezető
PÓCS ÉVA

A mutatókat készítette
TÓTH G. PÉTER

A feltáró munkában közreműködött
FEHÉR ANDREA
(80–82., 84., 87. per)

A forrásszövegek átírását ellenőrizte
FEJÉR TAMÁS (latin)
P. KOVÁCS KLÁRA és SZÁSZ ANIKÓ (magyar)
SZAKÁCS ANITA és DOMINKOVITS PÉTER (német)

A borítón
az először 1592-ben alkalmazott, nagyobb méretű hónapábrázolás (április)
az ifjabb Heltai Gáspár (1560 k.–1618) műhelyében kiadott kalendáriumban
Kolozsvár, 1592

© Kiss András, Pakó László, Tóth G. Péter, 2014

ISBN 978-963-506-930-9
ISSN 1589-6080

TARTALOM

ELŐSZÓ	23
BEVEZETŐ	27
AZ ÁTÍRÁS IRÁNYVONALAI	42
SÉRTÉSI PEREK ÉS BOSZORKÁNYSÁGI PERAKTÁK	47
1. Kolozsvár, 1564. augusztus 12. után RÁGALMAZÁSI PER KOSDI ISTVÁN FELESÉGE, KATALIN ÉS THARI ANTAL DEÁK FELESÉGE KÖZÖTT	49
2. Kolozsvár, 1565. január 20. után–február 7. BENEDEK VÁROSSZOLGA FELESÉGE, DOROTTYA PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT KŐMÍVES PRISCA BÁBA ELLEN	50
I. Kolozsvár, 1565. január 20. után AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	50
II. Kolozsvár, 1565. január 20. után A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	51
III. Kolozsvár, 1565. január 20. után A SZOKOTT HELYEN VÉGREHAJTANDÓ MÁGLYAHALÁLT KIMONDÓ ÍTÉLET	54
IV. Kolozsvár, 1565. február 7. FOLYTATÓLAGOS VALLATÁS AZ ALPERES ELLEN	54
3. Kolozsvár, 1565. mácius 12. körül GRUZ PÉTER PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT BÓCI KLÁRA ELLEN	56
I. Kolozsvár, 1565. március 12. körül A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	56
II. Kolozsvár, 1565. március 12. körül A SZOKOTT HELYEN VALÓ MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET	61
III. Kolozsvár, 1565. március 12. körül FELJEGYZÉS BÓCI KLÁRA TORTÚRA ELŐTTI ÉS UTÁNI VALLOMÁSAIBÓL ..	61
4. Kolozsvár, 1565. március 10. TANÚVALLATÁS A NEB NAGY JÁNOS ÁLTAL ZEYBERTNÉ GERTRÚD ELLEN BOSZORKÁNYSÁG VÉTKE MIATT INDÍTOTT PERBEN	62
5. 1565. március 10–11. GRUZ PÉTER PERE A RÚSA NEVŰ, BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NŐ ELLEN ..	64
I. Kolozsvár, 1565. március 10. A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	64

II. Kolozsvár, 1565. március 10. A MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET	67
III. Kolozsvár, 1565. március 11. ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK	67
IV. Kolozsvár, 1565. március 11. körül RÚSA KÍNVALLATÁS ALATTI VALLOMÁSA	68
6. Kolozsvár, 1567. június 22–24. HAGYÓ ANDRÁSNÉ PERE BARLA DEMETERNÉ ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	69
I. Kolozsvár, 1567. június 22. HAGYÓ ANDRÁSNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI	69
II. Kolozsvár, 1567. június 22. BARLA DEMETERNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI	70
III. Kolozsvár, 1567. június 24. HAGYÓ ANDRÁS[NÉ] TANÚINAK VALLOMÁSAI	71
IV. Kolozsvár, 1567. június 24. BARLA DEMETERNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI	71
V. Kolozsvár, 1567. június 24. után A MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET	73
7. Kolozsvár, 1567. szeptember 19.–1568. február 3. GRUZ PÉTERNEK ÉS FELESÉGÉNEK RÁGALMAZÁSOKKAL TELI VÁLÓPERE . . .	74
8. Kolozsvár, 1568. május 3.–július 2. VIZSGÁLAT EGY MIHÁLY NEVŰ TUDÓS ÜGYÉBEN	76
9. Kolozsvár, 1569. december 13. EGY FELTÉTELEZETT BOSZORKÁNY VÍZBE VETÉSÉNEK KÖLTSÉGEI	77
10. Kolozsvár, 1570. február 18–22. ALMÁS MIHÁLYNÉ KATALIN KERESETE ZEYBERT ALBERTNÉ MARGIT ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	78
I. Kolozsvár, 1570. február 18. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	78
II. Kolozsvár, 1570. február 22. A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	79
11. Kolozsvár, 1572. március 6–14. PÁRTASZÖVŐ KATALIN PERE AZ ŐT FOJTÓNAK, BESTYE KURVÁNAK ÉS JÓSOLTNAK RÁGALMAZÓ SZŐCS BENEDEKNÉ ELLEN	81
I. Kolozsvár, 1572. március 6. A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	81
II. Kolozsvár, 1572. március 14. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	83
12. Kolozsvár, 1572. április 25. után TAKÁCS BALÁZSNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI A KIS BOLDIZSÁRNÉ, MÁSKÉNT BEKKENNÉ ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT INDÍTOTT PERÉBEN	84

13. Kolozsvár, 1572. június 27.–1575. május 16.	
KASKÖTŐ NAGY ÁGOSTON PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT FEKETE KATÓ ELLEN	86
I. Kolozsvár, 1572. június 27.	
NAGY ÁGOSTON TANÚINAK VALLOMÁSAI	86
II. Kolozsvár, 1572. június 27.	
FEKETE KATÓ TANÚINAK VALLOMÁSAI	87
III. Kolozsvár, 1573	
ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK	88
IV. Kolozsvár, 1573. február 13.	
ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK	89
V. Kolozsvár, 1573. február 13. után[?]	
KASKÖTŐ ÁGOSTON TANÚINAK A FELLEBBEZÉS UTÁN FELVETT VALLOMÁSAI	90
VI. Kolozsvár, 1573	
FEKETE KATÓ TANÚINAK VALLOMÁSAI	93
VII. Kolozsvár, az 1573. február 11-i vallomások után	
FEKETE KATÓ TANÚINAK VALLOMÁSAI	93
VIII. Kolozsvár, 1575. május 16.	
A KASKÖTŐ NAGY ÁGOSTON ÉS FEKETE KATÓ KÖZÖTTI EGYEZSÉG	94
14. Kolozsvár, 1574. június 16(–17).	
BORBÉLY JÁNOS ÉS VEJE, ALBERT DEÁK PERE LUDVIG ISTVÁNNÉ ANNA ELLEN FELTÉTELEZETT BÚBÁJOSSÁG VÉTKE MIATT	95
I. Kolozsvár, 1574. június 16.	
BORBÉLY JÁNOS ÉS ALBERT DEÁK TANÚINAK VALLOMÁSAI	95
II. Kolozsvár, 1574. június 16/17.	
LUDVIG ISTVÁNNÉ ANNA TANÚINAK VALLOMÁSAI	97
15. Kolozsvár, 1582. március 19.	
EGY FELTÉTELEZETT BOSZORKÁNY VÍZBE VETÉSE	99
16. Kolozsvár, 1582. december 13.	
IGYÁRTÓ GYÖRGY TANÚINAK VALLOMÁSAI KASSAI BORBÁLA ELLEN, AKI KORÁBBAN IGYÁRTÓ ELLEN VALLOTT ANNAK RENGŐ ANNA ELLENI PERÉBEN	100
17. Kolozsvár, 1583. február 27. körül	
IGYÁRTÓ GYÖRGY TANÚINAK VALLOMÁSAI SZIGYÁRTÓ MÁTYÁS SZOLGÁLÓJA, ERSÉBET ELLEN, AKI KORÁBBAN IGYÁRTÓ ELLEN VALLOTT ANNAK RENGŐ ANNA ELLENI PERÉBEN	103
18. 1583. december 5.–1584. február 15.	
ISMERETLEN KOLOZSVÁRI JEZSUITA LEVELE A SZÁSZFENESEN, KOLOZSMONOSTORON ÉS PETERDEN TAPASZTALT CSODÁS KATOLIKUS HITRETÉRESEKRŐL	104
I. Szászfenes, Kolozsvár, 1583. december 5.–1584. február 15.	
A SZÁSZFENESI MEGSZÁLLOTTSÁGI ÉS ÖRDÖGŪZÉSI ESET	104

A. Szászfenes, 1583. december 5. AZ 1583 DECEMBERÉBEN TÖRTÉNT SZÁSZFENESI MEGSZÁLLOTTSÁG ÉS ÖRDÖGŰZÉS ELBESZÉLÉSE	104
B. Kolozsvár, 1584. február 5. AZ 1583 DECEMBERÉBEN TÖRTÉNT SZÁSZFENESI ÖRDÖGŰZÉS CSODÁJÁNAK MEGHITELTETÉSE A KOLOZSVÁRI JEZSUITÁK ELŐTT	106
C. Kolozsvár, 1584. február 15. AZ 1584. FEBRUÁRI JELENTÉS MEGJEGYZÉSE	106
II. Kolozsmonostor, 1584. január 24. EGY KOLOZSMONOSTORI KATOLIKUS ASSZONY ÉS A VELE INCSELKEDŐ (ERETNEK) ÖRDÖGIFJAK ESETE	107
III. Peterd, 1584. január 11. A PETERDI NEMES HÁZASPÁR CSODÁS LÁTOMÁS UTÁNI MEGTÉRÉSE A KATOLIKUS HITRE	108
19. Kolozsvár, 1584. május 8–15. A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZABÓ KATÓ ELLEN	110
I. Kolozsvár, 1584. május 8. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	110
II. Kolozsvár, 1584. május 8. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	117
III. Kolozsvár, 1584. ÚJABB TANÚVALLOMÁS	117
IV. Kolozsvár, 1584. május 15. A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET	118
20. Kolozsvár, 1584. május 22.–június 19. A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SÓS JÁNOSNÉ ORSOLYA BÁBA ELLEN	119
I. Kolozsvár, 1584. május 22. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	119
II. Kolozsvár, 1584. május 27. SÓS JÁNOSNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI	124
III. Kolozsvár, 1584 KÖMŰVES FERENC ÉS FELESÉGE VALLOMÁSAI SÓS JÁNOSNÉ ELLEN.	124
IV. Kolozsvár, 1584 SZÉCSI ISTVÁNNÉ VALLOMÁSA SÓS JÁNOSNÉ ELLEN.	125
V. Kolozsvár, 1584. június 16. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET ÉS A FELLEBBEZÉS	127
VI. Kolozsvár, 1584. június 19. A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET	128
21. Kolozsvár, 1584. május 25.–június 10. A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZELES MIKLÓSNÉ ELLEN.	129

I. Kolozsvár, 1584. május 25. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	129
II. Kolozsvár, 1584. május 25. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	134
III. Kolozsvár, 1584. május 27. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	135
IV. Kolozsvár, 1584. május 30. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET ÉS A FELLEBBEZÉS . . .	135
V. Kolozsvár, 1584. június 10. A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET	136
22. Kolozsvár, 1584. május 25.–június 16. A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDLOLT ZÖLD AMBRUSNÉ ELLEN	137
I. Kolozsvár, 1584. május 25. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	137
II. Kolozsvár, 1584. május 27. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	140
III. Kolozsvár, 1584. június 16. A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET	140
23. Kolozsvár, 1584. május 25.–június 2. [A VÁROSI ÜGYVÉDEK] PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDLOLT LAKATOS ANTALNÉ ELLEN	142
I. Kolozsvár, 1584. május 25. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	142
II. Kolozsvár, 1584. május 27. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	147
III. Kolozsvár, 1584. május 30. A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET	148
IV. Kolozsvár, 1584. június 2. AZ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET UTÁN FELVETT TANÚVALLOMÁS	149
24. Kolozsvár, 1584. május 27.–június 19. A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE VARGA MIHÁLYNÉ ANYJA, A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDLOLT KATALIN ELLEN	150
I. Kolozsvár, 1584. május 27. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	150
II. Kolozsvár, 1584. május 27. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	160
III. Kolozsvár, 1584. június 16. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET ÉS A FELLEBBEZÉS . . .	161
IV. Kolozsvár, 1584. június 19. A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET	162

25. Kolozsvár, 1584	
IGYÁRTÓ GYÖRGY VÁROSI ÜGYVÉD KERESETE KÓRÓS MIHÁLYNÉ ELLEN BOSZORKÁNYSÁG VÉTKE MIATT, MAJD A VÁDAK EJTÉSE.....	163
26. Kolozsvár, 1585. április 21.	
A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A KERÍTÉSSSEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT TÖLCSÉRES ÁDÁMNÉ ÉS ANYJA ELLEN	164
27. Kolozsvár, 1589. március 17.–április 11.	
SÁFÁRPOLGÁRI ELSZÁMOLÁSOK BOSZORKÁNYOK KIVÉGZÉSÉRŐL	166
I. Kolozsvár, 1589. március 17.	
EGY MONOSTORI BOSZORKÁNY VÍZBE VETÉSE	166
II. Kolozsvár, 1589. április 11.	
KÉT FELTÉTELEZETT BOSZORKÁNY MEGÉGETÉSE.....	166
28. Kolozsvár, 1591. július 10.–szeptember 6.	
VARGA GYÖRGYNÉ PERE VERES ANDRÁSNÉ BOBA KATUS ELLEN BŰBÁJLOSSÁG VÉTKE MIATT	167
I. Kolozsvár, 1591. július 10.	
A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	167
II. Kolozsvár, 1591. július 12.	
AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	169
III. Kolozsvár, 1591. szeptember 6.	
ÚJABB VALLOMÁSOK	171
29. Kolozsvár, 1592. március 26.	
VERES LÉNÁRD PERE VARGA AMBRUSNÉ ELLEN RONTÁS VÉTKE MIATT	172
30. Kolozsvár, 1592. november 4.–1594. október 20.	
A NYÁRI MÁRTON ÉS FELESÉGE, KASSAI KATUS, VALAMINT CSALÁDTAGJAIK KÖZÖTTI SZÓBELI ÉS TESTI SÉRTÉS, ILLETVE BOSZORKÁNYSÁGI VÁDAK MIATT INDULT PEREK SOROZATA.....	173
I. Kolozsvár, 1592. november 4.–1593. május 31.	
NYÁRI MÁRTON PERE FELESÉGÉNEK ANYJA: KASSAI BORBÁLA, FELESÉGÉNEK TESTVÉRE: ANNA, ÉS EZ UTÓBBI FÉRJE: BEKESI GERGELY ELLEN SZITKOZÓDÁS ÉS TESTI SÉRTÉS VÉTKE MIATT.....	173
A. Kolozsvár, 1592. november 4.	
AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	173
B. Kolozsvár, 1592. november 6.	
A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	175
C. Kolozsvár, 1593. május 31.	
AZ ALPERESEK TANÚJÁNAK VALLOMÁSA	178
D. 1592/1593[?]	
ÚJABB VALLOMÁSOK.....	178
II. Kolozsvár, 1593. február 19.–július 21.	
NYÁRI SIMONNÉ ZSÓFIA PERE KASSAI KATUS ELLEN BŰVÖLÉSSSEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT.....	179

A. Kolozsvár, 1593. február 19. A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	179
B. Kolozsvár, 1593. május 26. A FELPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI	182
C. Kolozsvár, 1593. július 21. ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK	182
III. Kolozsvár, 1593. május 28.–1594. október 20. NYÁRI MÁRTON PERE FELESÉGE, KASSAI KATUS ELLEN	184
A. Kolozsvár, 1593. május 28. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	184
B. Kolozsvár, 1593. május 31. AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI	184
C. Kolozsvár, 1593[?] ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK	185
D. Kolozsvár, 1593.[?] ÚJABB TANÚVALLOMÁS	185
E. Kolozsvár, 1594. október 20. PRÓKÁTORVALLÁS	186
31. Kolozsvár, 1593. június 30. EGY ASSZONY MEGÉGETÉSÉNEK KÖLTSÉGEI	187
32. Kolozsvár, 1608. május 7. KAPRONCAI MÁRTON GYULAFEHÉRVÁRI UDVARBÍRÓ PERE A KOLOZSVÁRI HEGEDŰS ANDRÁSNÉ ELLEN ÖRDÖNGÖSSÉG VÉTKE MIATT	188
I. Kolozsvár, 1608. május 7. A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	188
II. Kolozsvár, 1608. május 7. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	189
33. Kolozsvár, 1612. március 10–27. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A KURUZSLÁSSAL VÁDOLT SZEMÉTBÍRÓ, MÁSKÉNT VARGA JÁNOSNÉ ÉS BAKÓNÉ ELLEN.	190
I. Kolozsvár, 1612. március 10. PERFELVÉTEL	190
II. Kolozsvár, 1612. március 12. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	191
III. Kolozsvár, 1612. március 14. A FELPERESEK ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI	192
IV. Kolozsvár, 1612. március 12. AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	193
V. Kolozsvár, 1612. március 16. KÉRDŐPONTOK AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLATÁSÁHOZ	195
VI. Kolozsvár, 1612. március 16. AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	196

VII. Kolozsvár, 1612. március 17. ÍTÉLET A TANÚK ELŐÁLLÍTÁSI HATÁRIDEJÉNEK MEGHOSSZABBÍTÁSÁRÓL.....	198
VIII. Kolozsvár, 1612. március 19. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	199
IX. Kolozsvár, 1612. március 19. AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	200
X. Kolozsvár, 1612. március 24. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET.....	201
XI. Kolozsvár, 1612. március 27. ALPERESI ESKÜ LETÉTELE ÉS FELMENTÉS.....	202
34. Kolozsvár, 1613. március 11.–május 29. PUSZTA MÁRTON ÖZVEGYE, FIA, GÁSPÁR DEÁK ÉS LÁNYA, ANNA PERE A LÁNY FÉRJE, CSIZMADIA JÁNOS ELLEN RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT.....	203
35. Kolozsvár, 1615. szeptember 1–9. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT DANCS ORSOLYA ELLEN.....	204
I. Kolozsvár, 1615. szeptember 1. KERESETLEVÉL ÉS FELELETEK.....	204
II. Kolozsvár, 1615. szeptember 4. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	206
III. Kolozsvár, 1615. szeptember 4. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	208
IV. Kolozsvár, 1615. szeptember 7–9. AZ ALPERES TILTAKOZÁSA, MAJD ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	209
V. Kolozsvár, 1615. szeptember 9. A FELPERESEK ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	210
36. Kolozsvár, 1616. június 24.–szeptember 9. KOLOZSI SIPOS GERGELYNÉ PERE AZ ÉTETÉSSSEL VÁDOLT MÁRTA ASSZONY ELLEN.....	211
I. Kolozsvár, 1616. június 24. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	211
II. Kolozsvár, 1616. június 27. A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	213
III. Kolozsvár, 1616. június 27. AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	216
IV. Kolozsvár, 1616. június 29. A FELPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	217
V. Kolozsvár, 1616. július 4. A FELPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	218
VI. Kolozsvár, 1616. július 4. AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI.....	220

VII. Kolozsvár, 1616. július 4. AZ ALPERES ÚJABB TANÚJÁNAK VALLOMÁSA	221
VIII. Kolozsvár, 1616. augusztus 29. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK MINT PERBE AVATKOZÓK TANÚINAK VALLOMÁSAI	222
IX. Kolozsvár, 1616. szeptember 9. előtt ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK	223
X. Kolozsvár, 1616. augusztus 15.–szeptember 9. A PERMOZZANATOK ÉS AZ ÍTÉLET VÉGREHAJTÁSÁNAK KÖLTSÉGEI A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK SZÁMADÁSAI KÖZÖTT	224
37. Kolozsvár, 1625. június 9–16. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK ELSZÁMOLÁSAI A GYULAFEHÉRVÁRON EGY BŰBÁJOS ASSZONY ÁLTAL VÁDOLT FARNA MIKLÓSNÉ ELLENI PERBEN	225
38. Kolozsvár, 1629. április 12. BÁDONI ORDAS ANDRÁS JAVÁRA TETT TANÚVALLATÁS EGY BOSZORKÁNYSÁG MIATT MEGÉGETETT ASSZONYRÓL	226
39. Kolozsvár, 1629. szeptember 15.–november 23. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT ÖZVEGY SZABÓ ANDRÁSNÉ SÁRA, MÁSKÉNT KEREKES SZÜLE ELLEN	228
I. Kolozsvár, 1629. szeptember 15. PERBEÁLLÁS ÉS A FELEK KIKÜLDÉSE BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE	228
II. Kolozsvár, 1629. szeptember 17. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI ÉS PRÓKÁTORÁNAK TILTAKOZÁSA	229
III. Kolozsvár, 1629. szeptember 17. körül A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	230
IV. Kolozsvár, 1629. október 16. A VÍZPRÓBÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET	234
V. Kolozsvár, 1629. november 7. AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI	235
VI. Kolozsvár, 1629. november 16. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET	236
VII. Kolozsvár, 1629. november 23. FELJEGYZÉS AZ ESKÜTÉTELÉRŐL	236
40. Kolozsvár, 1630. június 5.–július 4. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE HAJDÚ JÁNOSNÉ DAMAKOS ERZSÉBET ELLEN BABONÁSKODÁS ÉS BŰBÁJOSSÁG VÉTKE MIATT	237
I. Kolozsvár, 1630. június 5. FELPERESI BIZONYÍTÁS ELRENDELÉSE	237
II. Kolozsvár, 1630. június 6. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	237
III. Kolozsvár, 1630. június 8. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	239

IV. Kolozsvár, 1630. július 4. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET	240
41. Kolozsvár, 1630. december 9. NAGY PÉTERNÉ KATA RONTÁSSAL VÁDOLT ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI.	241
42. Nagybánya, 1632. június 4. POLGÁR MIHÁLY NAGYBÁNYAI BÍRÓ LEVELE CSANÁDI ANTAL ÉS RHAW MÁTYÁS KOLOZSVÁRI FŐ-, ILLETVE KIRÁLYBÍRÓNAK, VALAMINT A TÖBBI ESKÜDTNEK EGY RÁGALMAZÁSI ESET KAPCSÁN	242
43. Kolozsvár, 1640. március 15. BÓSI GÁSPÁRNÉ PERE AZ ŐT ÖRDÖGNEK ÉS BOSZORKÁNYNAK RÁGALMAZÓ POTI MIKLÓSNÉ ELLEN	244
44. Kolozsvár, 1642. április 7. VERES ISTVÁNNÉ PERE EGY ŐT BŰBÁJLOSSÁGGAL RÁGALMAZÓ SZEMÉLY ELLEN	245
45. Kolozsvár, 1642. május 13.–1643. szeptember 24. PODOLINI NAGY GYÖRGY ÉS FELESÉGE PERE KÁSZONI ISTVÁN ELLEN BOSZORKÁNYLOSSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	246
I. Kolozsvár, 1642. május 13. BIZONYSÁGGYŰJTÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET	246
II. Kolozsvár, 1643. szeptember 24. A FELEK KIEGYZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET	247
46. Kolozsvár, 1647. augusztus 20. BÁNYAI ISTVÁN PERE KALOS GYÖRGY ELLEN RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT. .	248
47. Kolozsvár, 1652. április 17.–május 6. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BŰBÁJLOSSÁGGAL VÁDOLT NAGY PÉTERNÉ TÁNCOS KATA ELLEN.	249
I. Kolozsvár, 1652. április 17. AZ ALPERES ÜGYVÉDVALLÁSA	249
II. Kolozsvár, 1652. május 6. VÉLHETŐEN A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI.	249
48. Kolozsvár, 1660. július 30. AZ ESKÜDT TANÁCS MEGERŐSÍTI A VERESNÉ BARTA ANNA BOSZORKÁNYLOSSÁGI ÜGYÉBEN HOZOTT, VÍZPRÓBÁT ÉS MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLETET.	251
49. Kolozsvár, 1660. augusztus 26. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A VERESNÉ BARTA ANNA VÁDJAI ALAPJÁN BŰBÁJLOSSÁG, BOSZORKÁNYLOSSÁG ÉS VARÁZSLÁS VÉTKE MIATT ELŐÁLLÍTOTT ÖZVEGY NÉMET ANDRÁSNÉ KÓNYA ANNA ELLEN	252
50. Kolozsvár, 1660. augusztus 26. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A VERESNÉ BARTA ANNA VÁDJAI ALAPJÁN BOSZORKÁNYLOSSÁG VÉTKE MIATT ELŐÁLLÍTOTT ORBÁNNÉ BERKESZI KATA ELLEN.	253

51. Kolozsvár, 1664. augusztus 14.–szeptember 2. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ ORGAZDASÁGGAL, PARÁZNASÁGGAL ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT KERTMEGI KATA ELLEN	254
I. Kolozsvár, 1664. augusztus 14. PERBE BOCSÁTKOZÁS ÉS KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE	254
II. Kolozsvár, 1664. augusztus 23. PERBELI FELELETEK	255
III. Kolozsvár, 1664. augusztus 30. A TANÚBIZONYSÁGOK MÁSOLATAINAK KIADÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET	256
IV. Kolozsvár, 1664. szeptember 2. PERBELI KIFOGÁSOK, MAJD FELELETEK	256
V. 1664. szeptember 2. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ÍTÉLET	257
52. Kolozsvár, 1665. június 23. BÖLÖNI ÖKRÖS[?] KATALIN KERESETE FEJÉRVÁRI ANNA ELLEN ÉTETÉSSSEL (SZERELMI VARÁZSLÁSSAL) VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	258
53. Kolozsvár, 1668. január 27. ÖZVEGY DOMBRÁDI JÁNOSNÉ ZSÓFIA PERE SELINCZKY LÁSZLÓ ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	259
54. Kolozsvár, 1669. február 1. KECZELY GERGELYNEK, KOLOZSVÁR HELYETTES KAPITÁNYÁNAK LEVELE BESZTERCE VÁROSÁHOZ EGY BOSZORKÁNYSÁG MIATT ELFOGOTT BESZTERCEI ASSZONY ÜGYÉBEN	260
55. Kolozsvár, 1670. február 14–21. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT BODNÁR DOROTTYA ELLEN	261
I. Kolozsvár, 1670. február 14. A FELMENTŐ ESKÜT ELRENDELŐ ÍTÉLET	261
II. Kolozsvár, 1670. február 21. FELJEGYZÉS AZ ESKÜTÉTELÉRŐL ÉS AZ ESKÜTÁRSÁK SZEMÉLYÉRŐL	262
56. Kolozsvár, 1670. május 9–30. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT KAPITÁNY JUDIT KOLDUSASSZONY ELLEN	263
I. Kolozsvár, 1670. május 9. PERFELVÉTEL	263
II. Kolozsvár, 1670. május 29. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	264
III. Kolozsvár, 1670. május 30. A VÁDLOTTNAK A VÁROSBÓL VALÓ KIŰZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET	267

57. 1670. november 24.–december 8. KOLOZSVÁRI MAGYARORSZÁGI MÁRTON NEMES ÉS A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK MINT PERBE AVATKOZÓK KERESETE UZONI BÉLDI PÁL JOBBAGYA, NAGY ISTVÁN ELLEN BOSZORKÁNYSSÁGGAL, ÖRDÖGLELKŰZÉssel VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	269
I. Kolozsvár, 1670. november 24. PERFELVÉTEL	269
II. Kolozsvár, 1670. december 1. KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE	270
III. Kolozsvár, 1670. december 8. A VÁDLOTT TANÁCSHÁZ ELŐTTI MEGVESSZŐZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET	270
58. Kolozsvár, 1672. november 8. PÁLCÁZÁST ELRENDELŐ ÍTÉLET ÖRDÖGLELKŰZÉssel VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	271
59. Kolozsvár, 1672. november 10–25. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE SZOBOSZLAI KISS ISTVÁN ELLEN ÖRDÖGLELKŰZÉssel, EBLELKŰZÉssel VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	272
I. Kolozsvár, 1672. november 15. PERFELVÉTEL ÉS KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE	272
II. Kolozsvár, 1672. november 10–25. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK ELSZÁMOLÁSAI AZ IDÉZÉS, BIZONYSÁGGYŰJTÉS ÉS AZ ÍTÉLET KÖLTSÉGEIRŐL	272
60. Kolozsvár, 1673. június 14. A BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT ÁGOSTON ISTVÁNNÉ PERBE IDÉZÉSÉNEK KÖLTSÉGEI	274
61. Segesvár/Kolozsvár, 1673. május 30. MARTINUS GALTNER PANASZT EMEL A FELESÉGÉT BOSZORKÁNYSSÁGGAL RÁGALMAZÓ GEORG KANNGIESSER ELLEN	275
62. Kolozsvár, 1673. december 8.–1674. január 8. ORBÁN KATA PERE FÉRJE, SIGMOND MIKLÓS ELLEN, AKI ŐT BŰVÖS-BÁJOSNAK ÉS BOSZORKÁNYNAK NEVEZTE	276
I. Kolozsvár, 1673. december 8. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK JOGFENNTARTÓ TILTAKOZÁSA	276
II. Kolozsvár, 1673. december 8. PERBE AVATKOZÁS ÉS FEJELETEK	276
III. Kolozsvár, 1674. január 8. AZ ALPERES TILTAKOZÁSA	277
63. Kolozsvár, 1674. június 17.–szeptember 28. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE MONDRE PÁL ELLEN BŰBÁJOSKODÁS, VARÁZSLÁS ÉS HITEGETÉS VÉTKE MIATT	278
I. Kolozsvár, 1674. június 17. PERFELVÉTEL	279

II. Kolozsvár, 1674. szeptember 28. ÍTÉLET	279
64. Kolozsvár, 1675. április 1. BÁRDI ZSÓFIA PERE GOMBKÖTŐ, MÁSKÉNT TÚRI ISTVÁN ELLEN RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	280
65. Kolozsvár, 1675. április 26. ÖZVEGY NÉMET PÁLNÉ LÉNÁRT BORBÁLA PERE ÖZVEGY KOLOZSVÁRI BÖSZÖRMÉNYI ANDRÁSNÉ VARGA KATALIN ELLEN RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	281
66. Kolozsvár, 1676. január 17. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ OLDÁSSAL, KÖTÉSSEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT ÚJVÁRI ANDRÁSNÉ KERTMEGI, MÁSKÉNT ORBÁN KATA ELLEN	283
67. Kolozsvár, 1678. április 1–22. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL, PARÁZNASÁGGAL ÉS KÁROMKODÁSSAL VÁDOLT SOMOGYI BORBÁLA ELLEN	284
I. 1678. április 1. PERFELVÉTEL	284
II. 1678. április 22. AZ ALPERES VÁROSBÓL VALÓ KIŰZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET	285
68. Kolozsvár, 1678. április 29.–június 27. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL, LOPÁSSAL ÉS KERÍTÉSSEL VÁDOLT TÓTH ILONA SZOLGÁLÓ ELLEN	286
I. Kolozsvár, 1678. április 29. PERFELVÉTEL	286
II. Kolozsvár, 1678. június 27. A KALODÁBA ZÁRÁST ELRENDELŐ ÍTÉLET	287
69. 1680. november 15.–1685. szeptember 16. APAFI MIHÁLYNÉ BORNEMISZA ANNA MEGBABONÁZTATÁSA ÜGYÉNEK KOLOZSVÁRI VONATKOZÁSAI	288
I. Kolozsvár, 1680. november 15. KÉRDŐPONTOK A GYERMEKGYILKOSSÁGGAL VÁDOLT NAGY BALÁS MARGIT ÜGYÉBEN	288
II. Kolozsvár, 1681. szeptember 10. ÍTÉLET NAGY BALÁS MARGIT ÜGYÉBEN	289
III. Kolozsvár, 1684. augusztus 1. POLYIK JÁNOS LEVELE TELEKI MIHÁLYHOZ	290
IV. Kolozsvár, 1685. szeptember 16. BUDAI MIHÁLY ÉS PÁSZTOHI GYÖRGY JELENTÉSE APAFI MIHÁLYNAK AZ ERDÉLY-SZERTE VÉGZETT GENERÁLIS INQUISITIÓRÓL, BENNE A KOLOZSVÁROTT VÉGREHAJTOTT TANÚVALLATÁSRÓL	292

70. Kolozsvár, 1682. április 13. ÖZVEGY KÁLLÓI KOVÁCS ANDRÁS NÉ PÓR ANNA PERE AZ ŐT LÁNYUK MEGVESZTÉSÉVEL VÁDOLÓ VICEI PÉTER ÉS FELESÉGE ELLEN.	295
71. Kolozsvár, 1682. szeptember 7–23. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE CSORGÓ MIHÁLY ÉS FELESÉGE, SÁNDOR KATA ELLEN BOSZORKÁNYSÁG VÉTKE MIATT	296
I. Kolozsvár, 1682. szeptember 7. PERFELVÉTEL	295
II. Kolozsvár, 1682. szeptember 18. A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ÍTÉLET	295
III. Kolozsvár, 1682. szeptember 23. FELJEGYZÉS AZ ESKÜ LETÉTELÉRŐL	296
72. Kolozsvár, 1684. július 31. TANÁCSI HATÁROZAT TROMBITÁS MIHÁLYNÉ HALÁLA ÜGYÉBEN	297
73. Kolozsvár, 1684. október 9.–november 17. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE DEBRECENI KATA ELLEN BŰBÁJOSSÁG, BOSZORKÁNYSÁG ÉS KÁROMKODÁS VÉTKE MIATT	298
I. Kolozsvár, 1684. október 9. PERFELVÉTEL	298
II. Kolozsvár, 1684. november 17.[?] A VÁROSBÓL VALÓ KIŰZÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET	300
74. Kolozsvár, 1695. február 11.–április 20. SZAKÁL FERENC PERE DEBRECENI KATA ELLEN BŰBÁJOSSÁG VÉTKE MIATT	301
I. Kolozsvár, 1695. február 11. SZAKÁL FERENC VÁDJA DEBRECENI KATA ELLEN, AKI NOHA ELŐZŐLEG REVERSALIST ÍRT ALÁ A SZOLGABÍRÓ ELŐTT, MOST ISMÉT MEGBABONÁZTA ŐT	301
II. Kolozsvár, 1695. március 21. A VÁDLOTT FELELETE A VÁD ÉRDEMI RÉSZÉRE	302
III. Kolozsvár, 1695. április 20. DEBRECENI KATÁNAK ÉS ANYJÁNAK A VÁROSBÓL VALÓ KITILTÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET	303
75. Kolozsvár, 1695. február 11. SZATMÁRI ANDRÁS NÉ RÉSZÉRE TETT VALLOMÁSOK AZ ŐT ÉRT BOSZORKÁNYSÁGI VÁDAK MIATT	304
76. 1697. szeptember 2. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE GYÖNGYÖSI MIKLÓSNÉ ELLEN VARÁZSLÁS VÉTKE MIATT	307
77. 1697. szeptember 4. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERBE IDÉZIK TÓTH ISTVÁNNÉT BOSZORKÁNYSÁG VÁDJÁVAL	308

78. Kolozsvár, 1711. november 16.–1713. február 6. ÖZVEGY GYÓRI MIHÁLYNÉ SÓS ANNA PERE SZAKÁL FERENC ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	309
I. Kolozsvár, 1711. november 16–27. A FELEK PRÓKÁTORVALLÁSAI	309
II. Kolozsvár, 1712. január 15. PERBELI FELELETEK	309
III. Kolozsvár, 1712. május 27. PERBELI KIFOGÁSOK	310
IV. Kolozsvár, 1712. június 3. PERBELI FELELETEK	311
V. Kolozsvár, 1712. június 20. PERBELI FELELETEK	311
VI. Kolozsvár, 1712. július 4. A FELPERES TILTAKOZÁSA	312
VII. Kolozsvár, 1713. január 18–20. ÚJABB PERBELI FELELETEK	312
VIII. Kolozsvár, 1713. február 6. PERBELI KIFOGÁSOK	314
79. Kolozsvár, 1724. november 24.–1725. február 12. JÁNOSI FERENCNÉ SZÉKELY ERSZÓK PERE RÉSZEG ISTVÁN ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT	315
I. Kolozsvár, 1724. november 24. A FELPERES PRÓKÁTORVALLÁSA	315
II. Kolozsvár, 1725. február 12. AZ ÍTÉLET ÉS AZ ELLENE VALÓ TILTAKOZÁS	315
80. Kolozsvár, 1725. március 16.–1726. május 24. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE SZÉKELY ERZSÉBET ELLEN BŰBÁJOSSÁG ÉS VARÁZSLÁS VÉTKE MIATT	317
I. Kolozsvár, 1725. március 16. A KERESETLEVÉL MÁSOLATÁNAK KIADÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET	317
II. Kolozsvár, 1725. június 1. KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE	317
III. Kolozsvár, 1725. július 6. AZ ALPERES FÉRJÉNEK KIKÜLDÉSE BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE	318
IV. Kolozsvár, 1726. május 24. A VÁDLOTTNAK A VÁROSBÓL VALÓ KITILTÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET	318
81. Kolozsvár, 1728. szeptember 6.–1729. január 11. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A PARÁZNASÁGGAL, GYILKOSSÁGGAL, VARÁZSLÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT ÖZVEGY VESZPRÉMI ISTVÁNNÉ ÖTVES ERZSÉBET ELLEN	321
I. Kolozsvár, 1728. szeptember 6. TILTAKOZÁS AZ ASSZONY ELLENI FELLÉPÉS ELINDÍTÁSA ÉRDEKÉBEN	321

II. Kolozsvár, 1728. szeptember 24. AZ ALPERES PRÓKÁTORVALLÁSA	321
III. Kolozsvár, 1728. október 25. KIKÜLDÉS BIZONYÁGGYŰJTÉSRE	322
IV. Kolozsvár, 1729. január 11. A VÁDLOTT MEGKÍNZÁSÁT, MAJD MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET, ÉS A FELLEBBEZÉS ELUTASÍTÁSA	322
82. Kolozsvár, 1729. szeptember 2.–1730. február 6. A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ „ÖRDÖG EDÉNYÉNEK” NEVEZETT VARGA BORKA ELLEN	324
I. Kolozsvár, 1729. szeptember 2. PERFELVÉTEL	324
II. Kolozsvár, 1730. február 6. A VÁDLOTT AKASZTÁSÁT MEGBÉLYEGZÉSRE ENYHÍTŐ ÍTÉLET	325
83. Kolozsvár, 1733. szeptember 6.–1734. február 3. után A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDLT ÖZVEGY ÁCS MIHÁLYNÉ KÁDÁR KATA ELLEN	326
I. Bátos, 1724. augusztus 22. AZ ALPERES TANÚJÁNAK VALLOMÁSA	325
II. Széplak, 1724. december 15. AZ ALPERES TANÚJÁNAK VALLOMÁSA	327
III. Kolozsvár, 1733. szeptember 6. A VÁDIRAT FELOLVASÁSA A FOGHÁZBAN LÉVŐ KÁDÁR KATA ELŐTT ÉS A VÁDLOTT MEGIDÉZÉSE	328
IV. Kolozsvár, 1733. szeptember 14. VALLATÁSI KÉRDŐPONTOK	329
V. Kolozsvár, 1733. szeptember 17–30. A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI	330
VI. Kolozsvár, 1734. január 30. A FELPERESEK ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI	343
VII. Kolozsvár, 1734. január 14. VALLATÁSI KÉRDŐPONTOK	346
VIII. Kolozsvár, 1734. január 14. AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI	347
IX. Kolozsvár, 1734. január 18. A BIZONYÁGOK BEMUTATÁSA	349
X. Kolozsvár, 1734. február KÁDÁR KATA VÉDEKEZÉSE	349
XI. Kolozsvár, 1734. február 3. A KÍNZÁST ÉS MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET	350
XII. Kolozsvár, 1734. február 3. FELJEGYZÉS AZ ÍTÉLETRŐL	351

XIII. Kolozsvár, 1734. február	
A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK ELSZÁMOLÁSAI KÁDÁR KATA MEGÉGETÉSÉNEK KÖLTSÉGEIRŐL.....	352
84. Kolozsvár, 1740. július 15.	
ILLYÉS MÁRIÁNAK BOSZORKÁNYSÁGGAL „JÁRÁSÉRT” VALÓ MEGKORBÁCSOLÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET.....	353
85. Kolozsvár, 1741. június 16.–július 5.	
A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A SZEMFÉNYVESZTŐ CSELEKEDETEKEL VÁDOLT ÖZVEGY SZILÁGYI JÁNOSNÉ PÁL KATALIN ELLEN.....	354
I. Kolozsvár, 1741. június 16.	
A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERBELI KÖZBELÉPÉSRE VALÓ FELSZÓLÍTÁSA.....	354
II. Kolozsvár, 1741. július 5.	
A FELPERESEK KIKÜLDÉSE BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE.....	354
86. Kolozsvár, 1741. június 21.–október 2.	
A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A SZEMFÉNYVESZTŐ CSELEKEDETEKEL VÁDOLT ÖZVEGY SZÓLÓDI MIHÁLYNÉ KATONA ZSÓFIA ELLEN.....	355
I. Kolozsvár, 1741. június 21.	
AZ ALPERES KEZESSÉGEN VALÓ ELENGEDÉSE A PER IDEJÉRE.....	355
II. Kolozsvár, 1741. október 2.	
KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE.....	355
87. Kolozsvár, 1741. szeptember 20.	
BÍRÓ SUSKA ELLENI ELJÁRÁS BŰBÁJOLÁS ÉS KURUZSLÁS GYANÚJA MIATT. .	356
88. Kolozsvár, 1741. október 2.–1743. május 22.	
A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ ÖRDÖGGEL VALÓ SZÖVETSÉGGEL, BŰBÁJOSSÁGGAL ÉS RONTÁSSAL VÁDOLT PÉNTEK JUDIT ELLEN.....	357
I. Kolozsvár, 1741. október 2.	
KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE.....	357
II. Kolozsvár, 1743. május 20.	
AZ ELEVENÉN MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET.....	357
III. Kolozsvár, 1743. május 22.	
A BÜNTETÉS ENYHÍTÉSE ÉRDEKÉBEN ELRENDELIK A VÉTKES FEJÉNEK MEGÉGETÉS ELŐTTI LEVÁGÁSÁT.....	359
SZEMELYNÉVMUTATÓ.....	361
HELYNÉVMUTATÓ.....	392
GLOSSZA.....	402
IRODALOM.....	423

ELŐSZÓ

A magyarországi boszorkányüldözés forrásainak – boszorkánypereknek, rágalmazási pereknek, varázslópereknek – a szövegeit tartalmazó újabb kötetünk kolozsvári iratokat gyűjt egybe a 16–18. századból. A források alapvetően Kiss András kolozsvári levéltáros több évtizedes gyűjtőmunkájának eredményeként kerültek feltárra. A perfeltárás és a szöveggondozás munkálatait továbbra is az OTKA pályázatok immár hosszú évek óta tartó támogatása tette lehetővé.

A kolozsvári boszorkányperek történetének kutatása több évtizede tartó országos OTKA-kutatás (*Hatások, konfliktusok és változások az újkor népi mentalitástörténetében. Történeti néprajzi vizsgálatok XVI–XVIII. századi levéltári források és kéziratok irodalom alapján. Programvezető: Pócs Éva*) keretében is zajlott. Ezen OTKA-program keretében jelent meg A magyarországi boszorkányság forrásai című sorozat I–IV. kötete a Balassi Kiadónál, és megkezdődött a szabad királyi városok boszorkánypereit bemutató forráskiadvány-sorozat megjelentetése is. Ennek első köteteként 2003-ban megjelent Nagybánya város boszorkánypereinek forrásgyűjteménye, majd a második kötet Segesvár szabad királyi város boszorkánypereit dolgozta fel 2010-ben. 2011 végén jelent meg a *Soproni boszorkányperek* című gyűjtemény Házi Jenő kéziratára alapozva.

Jelen kötetünk a Balassi Kiadó gondozásában az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a Pécsi Tudományegyetem Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék kutatóhelyi támogatásával jelenik meg. A kötet megjelenését segítette még a „*Népi vallás a keleti és a nyugati kereszténység határán: folyamatosság, változások és kölcsönhatások / Vernacular religion on the boundary of Eastern and Western Christianity. Continuity, changes and interactions*” című, 324214 számú EKT/ERC projekt, témavezetője Pócs Éva. A városi forrásokat közlétező sorozat első kötetének megjelenése óta (*Nagybányai boszorkányperek*, 2003) kialakult gyakorlatnak megfelelően a kimondottan boszorkánypereken és a varázslással összefüggő iratokon kívül az ezektől legtöbb esetben elválaszthatatlan, más jellegű büntetővizsgálati anyag is helyel-közzel közlésre került. Másrészt ebben a kötetben több, boszorkánysággal történt vádaskodás következtében lefolytatott becsületsértési peranyag is megtalálható.

Kolozsvár város levéltára egyike a magyar történelem egyik legrégebb és legteljesebb iratanyaggal rendelkező városi levéltárának. Kötetünk jelentős része Kolozsvár város levéltárából került felszínre. Mint ilyen, az egykori szabad királyi város, majd a nemesi vármegyének alárendelt oppidum nobilium 16–18. századi boszorkánypereit és boszor-

kánysággal rágalmozott személyeinek becsületsértési peranyagát tartalmazza. A kötetben előforduló vádlók, vádlottak vagy egyszerű tanúk többsége a városfalak belső peremén és a külvárosokban megtelepült szegénység soraiból kerültek ki, akik között mind gyakrabban találkozunk a várost körülvevő falvakból betelepült románokkal is, de nem ritka a város középkori őslakosainak, a szászoknak a felbukkanása sem.

A puritán életszemlélet talaján álló polgárság is árgus szemekkel figyelte közösségét, és a legdrasztikusabb ítéletekkel lépett fel a tulajdon- és az élet elleni bűnök mellett az Isten ellen vétkezőkkel szemben is. Így lettek az istenkáromlók és a paráznák mellett a boszorkánysággal, varázslással és kuruzslással megvádoltak is a büntetőperek szereplői. S ebben a közegben a boszorkánysággal és varázslással gyanúsítottak sem kerülhették el a szinte állandóan napirenden lévő kivizsgálásokat és máglyahalált hozó ítéleteket.

Az ezekről szóló levéltári anyag a város levéltárának két legfontosabb alkotóelemét képező részegységéből, a tanácsi és törvényszéki jegyzőkönyvekből, valamint a 19. század levéltárrendezői által „közigazgatási iratok” gyűjtőnévvel illetett iratanyagból áll. Esetünkben ez utóbbi mind a tulajdonképpeni közigazgatási, mind pedig a törvénykezési iratanyagot is felöleli. A tanácsi és törvényszéki jegyzőkönyveket a 16. század második felétől, az iratanyagot pedig főként a 17. század kezdetétől őrizték meg. A 18. század negyedik évtizedéig a jegyzőkönyvek itt-ott hiányosak, s nagyjából ez mondható el az iratanyagról is. Ennek ellenére a levéltár, ahol a 19–20. század folyamán nagy selejtezések nem történtek, egységesnek tekinthető. Ezért is oly gazdag a városi levéltár témánkat érintő öröksége.

A szövegközlés tekintetében is igyekeztünk kiadványaink eddigi gyakorlatát megőrizni. Ennek megfelelően itt is a Magyar Országgyűlési Emlékek kiadásának módozatát rögzítő, Benda Kálmán által készített szabályzathoz igazodtunk (*Századok*, 1974/2, 445 skk.), helyenként azonban igyekeztünk a korabeli szöveg eredeti alakját is jobban megőrizni. Itt mindenekelőtt a magyar nyelv egy-két helyi jellegzetességére gondolunk. Általában a mássalhangzók átírásánál jobban ragaszkodtunk az eredeti alakhoz. Ezért a mássalhangzó-kettőzéseket vagy a mai helyesírási szabályoktól eltérő mássalhangzó-alakzatokat is megőriztük (olyan stb.).

Mivel a kolozsvári perek közül Komáromy Andor 1910-ben csak mintegy 36 esetet közölt, célszerű volt a levéltári állományt újra átvizsgálni. A témával foglalkozó (Kiss András, Pakó László) és a témát nyelvészeti szempontból érintő (Szabó T. Attila) kutatók utóbb gazdag perfeltáró munkát végeztek. Ennek köszönhetően újabb 52 esetet tudtunk regisztrálni a boszorkányságkutatás hasznára.

Az újonnan feltárt dokumentumok immár teljes terjedelemben most kerülnek elsőként kiadásra. Ezek átírási munkálatait kezdetben Kiss András végezte el, akinek munkáját tanítványa, Pakó László egészítette ki; utóbbi később a kötet szerkesztésére és az újabb szövegek átírására is vállalkozott. Kötetünk újraközli Komáromy Andor feltárásait, de mindenütt pótolja az általa nem közölt szövegrészeket, hiányokat. A Komáromy által képviselt átírási szabályokat kötetünk revideálta, így a szövegeket némileg egysé-

gesítettük. A szövegek közlési elveit a szerkesztő előtanulmányban ismerteti Az átírás irányvonalai cím alatt, de minden perszöveg elején utal az esetleges korábbi részleges, hibás közlésekre is. Mivel az elődeink által már publikált szövegek legtöbbször komolyabb revíziót és terjedelmes kiegészítést igényelt, minden korábban megjelent szöveget újra felvettünk kötetünkbe, ezúttal mindegyiket hiánytalanul kiegészítve. A szerkesztési munka Komáromy Andor gyűjtéséből indult ki, amit először Kiss András kezdett önálló várostörténeti kötetként fejleszteni. A munkákat Pakó László munkája tette teljessé, a kötet végső tartalmát észrevételeivel a sorozatszerkesztő Tóth G. Péter egészítette ki.

A kötet három egységre tagolódik. Az első részbe a magyarázó, bevezető, az átírás elveit ismertető előszavak kerültek. Pakó László a perfeltárás körülményeit és a kutatás nehézségeit foglalja össze, majd ismerteti a kolozsvári büntető joggyakorlatot, hangsúlyozza a törvényszéki jegyzőkönyvek forrásértékét, majd az igazságszolgáltatás intézményi hátterét vázolja fel. A második részben találjuk magukat a forrásszövegeket, majd pedig külön a harmadik részben, függeléként, a kötet segédleteit. A függelék az alábbi mutatókat tartalmazza:

1. Külön mutatójuk készül a peres iratokban szereplő személyeknek, csoportosítva őket a perbeli szerepük alapján.
2. Mutatózva kigyűjtöttük az iratokban szereplő helyneveket, a település- és dűlőneveket egyaránt.
3. Glosszárium a ritkább szavakról elsősorban az Erdélyi Magyar Szótörténeti Társaság szócikkeire hivatkozva és alapozva.
4. A kötet végén található a bevezető szövegek, az iratok és az összefoglalók jegyzeteinek, valamint a mutatókban szereplő irodalmi hivatkozásoknak a feloldása: a kötet teljes bibliográfiai jegyzéke.

A kézirat gondozásában a szerkesztők segítségére volt P. Kovács Klára, Fehér Andrea és Szász Anikó, valamint a Magyar Nemzeti Levéltár Soproni Levéltárának munkatársai, Szakács Anita és Dominkovits Péter. A latin szövegek lektorálását Fejér Tamás végezte el. Ezúton szeretném megköszönni a Balassi Kiadónak és munkatársainak a forrásközlő sorozatban végzett hasznos munkáját, külön Schmal Alexandrának, aki olvasószerkesztőként a szöveget gondozta.

Budapest, 2014. február 10.

Tóth G. Péter

BEVEZETŐ

A kolozsvári boszorkánypererek nyújtják a város jó forrásadottságainak köszönhetően az erdélyi boszorkányságról szóló legkorábbi és az átfogott időintervallum, valamint a tematikai sokszínűség szempontjából is – eddigi ismereteink szerint – a legrészletesebb áttekintést. Kötetünkben a teljesség igényével törekszünk közzétenni minden olyan iratot, ami a kolozsvári boszorkányság kérdésköréhez kapcsolódik. Előljáróban röviden vázoljuk a témával kapcsolatos eddigi kutatásokat, a források kiadásának előzményeit, illetve szükségességét, majd áttekintjük a városi jogszolgáltatás kereteit, személyi, szervezeti összetételét és működési sajátosságait, abban a reményben, hogy a tágabb kontextus a közzétett szövegek könnyebb értelmezéséhez is hozzásegíti az Olvasót.

Komáromy Andor és Kiss András, a kolozsvári boszorkánypererek kutatásának úttörői

Bármilyen furcsán hangzik is, a kolozsvári boszorkányság kutatásának úttörőiként két olyan tudóst kell kiemelnünk, akiknek meghatározó munkái között majdnem egy évszázad telt el.

Komáromy Andor (1841–1916) elsőként figyelt fel a kolozsvári boszorkánypererekre. Kolozsvári helytörténeti munkásságát tekintve a Jakab Eleket követő történészgeneráció tagjaként ő volt az egyik, aki elődje hangsúlyosan eseményszemléletű, a városi oklevél- és iratanyag, valamint a városigazgatási határozatok és szabályrendeletek vizsgálatára alapozott várostörténetének továbbvivőjeként más forráscsoportokat is bevont kutatásaiba. Felfigyelt egyebek mellett a városi törvénykezési jegyzőkönyvek kötetekre, melyek adatgazdagsága lehetővé tette számára a városi társadalom életének mélyebb és alaposabb feltárását.¹ 1901-ben az *Erdélyi Múzeum* hasábjain jelentkezett A kolozsvári boszorkánypererekről című írásával, melyben Kolozsvár fontosabb 16. századi boszorkányperereit vette számba egy jól dokumentált, a nemzetközi szakirodalomból és más hazai perekből vett adatokkal is alátámasztott összefoglalóban.² Az írásban számos olyan alapvető megfigyelést tett, melyek máig ébren tartják a kolozsvári perek iránti érdeklődést. Az általa elsőként megjelölt Bóci Klára-ügyben és a többi

¹ Komáromy életrajzáról, valamint történészi tevékenységéről éppen Kiss András emlékezett meg. Kiss 2003c. 271–273.

² KOMÁROMY 1901. 185–201.

fennmaradt 1565-ös perben olyan közös elemeket azonosított, melyek a későbbiekben döntően hozzájárultak a perek kiváltó okainak tisztázásához. Rávilágított arra, hogy ezek mind magánvádló kezdeményezésére indultak, és felhívta a figyelmet a felperesként gyakran előforduló Gruz Péter alakjára. Írásában az 1584-es boszorkányperekkel is foglalkozott, kiemelve a városi prókátorok közvádloi szerepben való megjelenését. Néhány év múlva egy újabb tanulmányában számba vette a boszorkányok azonosításának népi praktikáit,³ ezúttal is a 16. századi kolozsvári boszorkányperek adataira alapozva észrevételeinek zömét. A kolozsvári perek mellett más erdélyi és távolabbi magyar települések forrásanyagából is merített, kutatásainak a teljes Magyarországra való kiterjesztésére törekedve. Érdeklődésének kiszélesedését 1910-ben megjelent fő műve, a *Magyarországi boszorkányperek oklevéltára* jelezte, melyben mintegy félezer per anyagát tette közzé.⁴ A bevezetőben hangsúlyozta, hogy a magyar boszorkányperek sajátosságainak átfogó tanulmányozása miatt látta elengedhetetlenül fontosnak az oklevéltár összeállítását, melyet egy magyarországi boszorkányüldözésről szóló monográfia alapján szánt.

A Komáromy által tervezett monográfia ugyan nem született meg, de a kutatás rendelkezésére állt a terjedelmes forráskiadvány. Ennek ellenére a következő háromnegyed évszázadban a kolozsvári boszorkányperekről – néhány újságcikk és nagyobb összefoglaló elszórt adatán kívül – alig történt említés.⁵ Kivételt Berde Károly képez, aki a 16. századi perek boszorkányairól mint a népi orvoslás ismerőiről és áthagyományozóiról értekezett. Szólt a bábák-gyógyítók helyzetének kettősségéről, hangsúlyozva, hogy egy-egy sikertelen gyógyítás vagy szülésnél való bábáskodás mennyire könnyen tehetett boszorkánysági vádak célpontjává a népi gyógyítót.⁶

A kolozsvári boszorkányság témája Kiss András (1922–2013) munkásságának köszönhetően került ismét a kutatás fókuszába. 1969-es rövid cikke, majd Igyártó György és Rengő Anna történetének egyes részleteit bemutató 1974-es írása azt jelzi, hogy érdeklődése viszonylag korán a boszorkányperek felé fordult.⁷ 1997-ben tette közzé Kőműves Prisca 1565-ös, a Komáromy gyűjteményéből ismert Bóci Klára perét kevés-sel megelőző boszorkányperét. Írásának legnagyobb újdonságát nem az addig ismeretknél kevés-sel korábbi per közzététele jelentette – ugyanis ez sem tekinthető a legelső városi boszorkánypernek, így továbbra sem tudjuk, hogy mely időponttól beszélhetünk Erdélyben boszorkányüldözésről –, hanem a forrásközlést kísérő tanulmány több olyan lényeges megállapítása, amely kimozdította a boszorkánysággutatást a mozdulatlan-ságból, további lehetséges kutatási irányokat jelölve meg. Többször hangoztatta, hogy a boszorkányperek mozgatórugóinak felderítéséhez nem elég a perekkel és a boszorká-

³ KOMÁROMY 1907. 349–353.

⁴ KOMÁROMY 1910.

⁵ GYALUI 1911; CSÜRY 1921; MOLNÁR 1942. 26–27; GOLDENBERG 1958. 52–53; KULCSÁR 1968. 158–160; BRĂTESCU 1970. 156; GÖLLNER 1971. 60–65.

⁶ BERDE 1944. 32–39.

⁷ KISS 1969; KISS 1974.

nyok személyével foglalkozni, hanem mélyebb vizsgálódásra van szükség, mely „olyan összefüggéseket, a boszorkányperek szereplőinek kitapintható társadalmi kapcsolatait, vagy egy-egy adott térben és időben megjelenő boszorkánypereket-sorozatnak a gyökereit tárhatja fel, amire kizárólag a boszorkányperek mozzanataira (tanúvallatások, perfollyami részletek) szorítkozó, csak országos viszonylatban vizsgált forrásközlések nem nyújthatnak lehetőséget”.⁸ Kutatásaival lényegében a Komáromy által körvonalazott témákat folytatta. A városi számadáskönyvek, adókönyvek és más, a boszorkánysághoz közvetlenül nem kapcsolódó városi iratok vizsgálata alapján részletes képet festett arról a városi társadalmi közegről, amelyben e perek kiéretté váltak. Figyelmét a peres felek személye és városi státusa felé fordítva alaposan megvizsgálta a Komáromy által már említett Gruz Péter szász szabómester életútját, akiben az 1565-ös boszorkányperek kezdeményezőjét fedezte fel. Gruz mellett már akkor felhívta a figyelmet Igyártó Györgyre, aki a két évtizeddel későbbi boszorkányperekben töltött be kulcsszerepet.⁹ A törvénykezési jegyzőkönyvek mellett főként számadáskönyvi adatok felhasználása révén mutatta be a Besztercéről, majd Szászrégenből is boszorkányvadások miatt menekülésre kényszerített, Kolozsváron koldusként tengődött szász öregasszony, Kádár Kata esetét is, akinek fenyegetőzése és boszorkányos híre hamar kihívták a hatóságok figyelmét, és elhozták szomorú végzetét, a máglyahalált.¹⁰ Jogászként és jogtörténészként a bírósági ítéletek alapjául szolgáló, a jogszabályokban is testet öltő erkölcsi, társadalmi és szokásjogi normák kérdései is foglalkoztatták Kiss Andrást. *Boszorkányok, kuruzslók, szalmakoszorús paráznák* című munkájában olyan irattípusokat – paráznsági pereket – gyűjtött a boszorkányperek mellé, melyek gyakran éppen a boszorkányság háttérben (is) álló társadalmi konfliktusok magyarázatát adták.¹¹

A kolozsvári boszorkányság jelenségének főként társadalom- és jogtörténeti megközelítése terén kifejtett igyekezetével tehát lényegében egyszerre folytatta Komáromy Andor tevékenységét, és gazdagította számos vizsgálati szemponttal az elkövetkező kutatásokat. Mindkettőjük munkásságáról elmondható, hogy egyiküknek sem sikerült elkészíteni tervezett, összegző jellegű tanulmányaikat, ennek ellenére eredményeik jó alappal szolgáltak a kolozsvári boszorkányperek több szempontú vizsgálatához.

A Komáromy óta eltelt század folyamán feltárt újabb magyarországi boszorkánypereknek köszönhetően Klaniczay Gábor már jóval tágabb kontextusban elemezte Kolozsvár 16. századi peranyagát. Vizsgálta a perekben fellelhető demonológiai sztereotípiákat (boszorkányszombat, archaikus mitológiai elemek – lélekutazás, tündér- és táltoshiedelmek –, ördögszövetség) előfordulását, a boszorkányvadás mozgatórugóinak tekintett notórius feljelentők, civódó szomszédok és vádaskodó gyógyítók tevékenységét, kiemelt figyelmet fordítva a népi gyógyítóknak a boszorkányperekben betöltött

⁸ Kiss 2003d. 323.

⁹ Kiss 1997/2003/2005.

¹⁰ Kiss 2005. 34–36.

¹¹ Kiss 1998/2004.

ambivalens szerepére is.¹² 16. századi kolozsvári példákkal azon írásában is élt, melyben a boszorkányszombat-képzetek kialakulásának vizsgálata során a vádlottak gyakran tortúrával kikényszerített elbeszélései mellett a vádlók kényszerítő körülményektől mentesen tett, „népi” Sabbath-narratíváit is felhasználta.¹³ Szintén a 16. századi kolozsvári perek vallomásainak szövegrészletei alapján a laikusok – boszorkányok, gyógyítók vagy áldozatok – szájából rontás, rontástól való óvás vagy gyógyítás céljából elhangzott fenyegetések, átkok, ráolvasások és varázsszövegek alapján értekezett a szavak erejéről a természetfölötti erőkkel való kapcsolattartásban.¹⁴

Tóth G. Péter a boszorkányfűrösztés eredetének és a magyar boszorkányperekben való alkalmazásának feltérképezése során az első eseteket éppen a kolozsvári anyagban találta meg.¹⁵ Ugyanő az 1580-as évek kolozsvári boszorkánypereiből kiemelt diagnózisok, betegség-, rontás- és megszálltság-elbeszélések alapján beszélt a kortárs közösség félelmeiről, a gonosszal kapcsolatban kialakult elképzelésekről és a gonosz elleni védekezés stratégiáiról.¹⁶ 16. századi kolozsvári példákat használt továbbá a boszorkányperekben bemutatott tárgyi bizonyítékok kérdéskörét körüljáró tanulmányában is.¹⁷

Az 1584-es hat boszorkányper példáján vizsgálta Komáromi Tünde is a korabeli emberek rontásról és a rontással okozott betegségekről kialakult képzeteit, a rontás társadalmi kontextusát, vagyis azt, hogy milyen helyzetekben és milyen betegségek kapcsán merült fel a rontás és a boszorkányság vádja, és kiket gyanúsítottak ezzel.¹⁸ Ugyanő figyelt fel a megszálltság és a rontás okozta betegségekkel kapcsolatban kialakult katolikus, illetve protestáns felfogás közötti hasonlóságokra és különbségekre.¹⁹

Végül a kolozsvári boszorkányságkutatásokhoz kapcsolódó saját hozzájárulásunként említjük a Kalmár Tamásné Kassai Borbála és családtagjai között 1592–1593 folyamán zajló persorozat közzétételét. A forrásközlést bevezető elemzés is alátámasztja Kiss Andrásnak azt a gyakran hangoztatott meggyőződését, miszerint a boszorkányság mint jelenség összefüggéseinek megértéséhez a tulajdonképpeni boszorkányperek anyaga mellett minden olyan forrást meg kell vizsgálni, ami adatainkat kiegészítheti.²⁰ Fokozottan igaz ez az állítás az Igyártó György személyének és – nemcsak a boszorkányperek, hanem a város egész bíraskodási gyakorlatának alakulását is befolyásoló – működésének bemutatását célzó írásaink esetében. Egy nem boszorkánysáért indult

¹² KLANICZAY 1986. 267, 273, 278, 281, 283, 284; KLANICZAY 2005. 28–36; KLANICZAY 2011. 698–708.

¹³ KLANICZAY 2008. 67–69.

¹⁴ KLANICZAY 2013. 295–299.

¹⁵ TÓTH G. 2001. 270–271; TÓTH G. 2008b. 140–141.

¹⁶ TÓTH G. 2008a.

¹⁷ TÓTH G. 2010. 212, 233–234, 237–238, 240.

¹⁸ KOMÁROMI 2002a.

¹⁹ KOMÁROMI 2002b.

²⁰ PAKÓ 2005. 98–107.

persorozat ugyanis ismeretlen adatokat fedett fel az 1584-es boszorkányüldözések történetéhez: kiderült, hogy az ismert hat boszorkány mellett egy hetedik asszony is tömlöbe került boszorkányságért, aki viszont a prókátortól pénzzel titokban megváltotta szabadságát.²¹

A fent bemutatott kutatások fontos hozadékaként a kolozsvári boszorkányperek adatainak releváns részei kaptak helyet Sz. Kristóf Ildikónak a magyarországi boszorkányság és boszorkányüldözés összefoglaló jellegű bemutatását célzó, legújabb írásában is.²²

A felhasznált források időbeli eloszlását figyelve szembetűnő, hogy a munkák elsősoró többsége csupán a 16. századi peres anyagát hasznosította. Ennek oka egyrészt az, hogy sokáig ezek számítottak a legkorábbi és egyben viszonylag nagy számban fennmaradt magyarországi boszorkánypereknek, másrészt, hogy a 16. század és a 17. század első felének forrásanyaga jellegében erősen eltér – erre később még visszatérünk – az azt követő időszak forrásaitól, harmadrészt pedig az, hogy a 17., de főként a 18. század forrásaira jóval kevesebb figyelem fordult, mint a 16. század irataira.

Az újrakiadás indokai

Felvetődhet a kérdés, hogy Komáromy Andornak a *Magyarországi boszorkányperek oklevéltára* című kiadványa mellett miért van szükség a kolozsvári peres anyag külön kötetben való közzétételére. Kiss András írásainak a Komáromy munkásságáról szóló részeit olvasva valóban úgy gondolhatnánk, hogy fölösleges a vállalkozás. Ő ugyanis többször hangoztatta, hogy Komáromy „jóformán hiánytalanul” adta ki a városi boszorkányság forrásait. E dicsérő szavak viszont csupán a nagy kutatóelőd munkássága iránti tisztelet és elismerés fényében értelmezendők. Kiss András ugyanis a városi levéltár alapos ismerőjeként tudta, hogy Komáromy munkája még számos irattal kiegészíthető. Többször hangsúlyozta, hogy az adatbázist a törvénykezési jegyzőkönyvekkel párhuzamosan futó, más városi források (számadáskönyvek, adólajstromok stb.) adataival is ki kell pótolni, sőt olyanokkal is, melyek ugyan nem kapcsolódnak közvetlenül a boszorkányperekhez, de hozzájárulnak azok indítékainak és társadalmi hátterének megértéséhez.²³

A közölt adatok egyszerű számbavétele azt mutatja, hogy Kiss András valóban a rá jellemző alaposággal módszeres és teljességre törekvő kutatást végzett. A Komáromy oklevéltárában közzétett 36 per iratanyaga mellé újabb 29 új per anyagát tárta fel (teljesen vagy részlegesen), 11 esetben pedig újabb részletekkel egészítette ki Komáromy gyűjtését, lényegében megkettőzve az addigi adatok számát. Ha ezekhez hozzá vesszük

²¹ PAKÓ 2011. 93–103. Igyártóról tömörebben lásd PAKÓ 2013. 257–258.

²² SZ. KRISTÓF 2006. 517, 519; SZ. KRISTÓF 2013. 335, 344, 349–350.

²³ KISS 2003c. 272.

az általunk feltárt perek iratait, továbbá a néhány újraközlést, a kolozsvári boszorkányság forrásainak száma jóval e szám fölé emelkedik.

Hangsúlyozni szeretnénk ugyanakkor, hogy a kötet a Komáromy oklevéltárában már megjelent szövegek esetében sem pusztán azok újrakiadására vállalkozik, hanem a már megjelent szövegrészek esetében is jelentős bővítéseket tartalmaz. Több esetben ugyanis Komáromy a számára kevésbé fontosnak ítélt vallomások szövegeit sommásan, kivonatosan közölte, vagy fel sem vette oklevéltárába. A jelen kötet minden szöveget teljes terjedelmében közöl. Példaként Kádár Kata 1733–1734-es perét említjük: míg Komáromy kiadványában jórészt csak a perben felvett vallomások kisebb hányadának kivonatait találjuk meg, kötetünkben a többoldalnyi teljes vallomásanyagot adjuk közre, sőt újabb peraktákkal is bővítjük azt. Danes Orsolya 1615-ös pere esetében pedig a törvénykezési jegyzőkönyvekben rögzített tanúvallomásoknak vélhetően a fogalmazványát is sikerült azonosítani. A két perirat összevetése által nemcsak a peranyag teljessé vált ki, hanem az is kiviláglott, hogy a per során a különböző alkalmakkor és időpontokban készült szövegeken az érintettek milyen módosításokat hajtottak végre annak érdekében, hogy az a peres felek érdekeit minél jobban szolgálhassa.

A már kiadott anyag újraközlése mellett szól továbbá az is, hogy a korábbi átiratok több esetben kiegészítésre szorultak, továbbá számos rossz olvasatot, helytelen kiegészítést vagy félrevezető rövidítésfeloldást kellett kiigazítanunk. Olyan esettel is találkoztunk azonban (20. per), amikor Komáromy átirását már nem állt módunkban ellenőrizni, ugyanis az iratot már nem találtuk az általa megadott levéltári jelzet alatt. Itt jegyezzük meg, hogy néhány per esetében (1, 7, 25, 34, 61, 69. perek) a teljes periratok közlésétől – tartalmi és terjedelmi okok miatt – eltekintettünk, és egy, a per lényegét röviden summázó kivonat után, csupán a minket érintő részleteket vettük fel teljes terjedelmükben a kötetünkbe.

A városi jogszolgáltatás keretei

A következőkben a forrásokban való eligazodás megkönnyítése érdekében röviden áttekintjük a városi jogszolgáltatás kereteit.

Kolozsvár önálló, csupán a fejedelmi hatalomnak alárendelt igazságszolgáltatási rendszerének kialakulása több évszázados folyamat következménye, amely nagyjából abban az időben teljesedett ki, amikor kötetünk első adatai datálódhatnak. Alapjául I. Károly király 1316 augusztusában kibocsátott kiváltságlevele szolgált, amely a Kolozsváron meglepedett *hospesek* számára engedélyezte a szabad bíró és plébános választását. Az oklevél értelmében a városlakók viszályait saját bírójuk (*villicus*) előtt orvosolhatták, az emberölés, lopás, tolvajlás és súlyos testi sértés eseteinek kivételével, melyekben a király által kinevezett és az ő nevében fellépő királybíró (*comes*) intézkedett.²⁴ Rövidesen a két bíró hatásköre kiterjedt a város területén elfogott idegen

²⁴ EO II. 263. reg.; JAKABOKL I. 31–33; KISS 1997. 289.

gonosztevőkre is, és a városi igazságszolgáltatás kikerült a vajda és az ország más bíráinak a fennhatósága alól.²⁵ A század második felére a királybíró személye eltűnik a forrásokból, a központi hatalom közvetlen felügyelete alól felszabadult városi bíróság joghatósága pedig vélhetően kiterjedt a város területén elkövetett minden bűncselekményre. Ezt az állapotot dokumentálja az az 1405-ös kiváltságlevél is, mely Kolozsvárt szabad királyi városi rangra emelte, és amely – a bennünket érdeklő esetek tekintetében alapvető fontosságúként – engedélyezte a városi igazságszolgáltatóknak, hogy a gonosztevőket akasztásra, fővételre, megégetésre, csonkításra vagy más büntetésre ítéljék, és hogy a kirótt büntetést helyben végre is hajtsák.²⁶ A vázolt helyzet a következő két évszázad folyamán érvényben is maradt. A városi bíróság illetékessége kizárólagos volt a város polgárai és más lakói (bűncselekményük elkövetésének helyére való tekintet nélkül), a város területén bűncselekményt elkövető idegenek, az itt elfogott bűnözők, sőt a város által földesúrként birtokolt falvak lakói felett is.²⁷

A városi bíróság fellebbezési fórumainak alakulása szempontjából az első lényeges adat 1366-ból származik.²⁸ Ekkor tűntek fel a forrásokban a városi esküdtek, a központi hatalom képviselőjeként szereplő korábbi *comes* pedig kiszorult az oklevelekből. Az esküdtpolgárok alkotta tanács vált a város másodfokú ítélkezési fórumává, ahonnan a pereket Zsigmond király 1397-es kiváltságlevelének értelmében Beszterce város bírói széke, onnan pedig a Szeben és a Hét Szász Szék bíróságához fellebbezhették.²⁹ A fellebbezési hatóságok térbeli szórtságából adódó időigényes perorvoslati rendszer egyszerűsítésének szándékával Mátyás király 1481 augusztusában törölte a besztercei széket a fellebbezési hatóságok sorából. Ezután a városi bíróság döntéseit csak Szeben város széke és a Hét Szász Szék bíráskodási fóruma bírálhatta felül.³⁰ A fellebbezési hatóságok kialakult hierarchiájában újabb változás Izabella királyné és fia 1556. novemberi visszatérése után történt, amikor Szeben és a Hét Szász Szék fellebbezési hatóságát is kiiktatták. Ezt követően a kolozsvári városi bíróság döntései elleni jogorvoslati igényrel a fejedelmi táblához vagy a fejedelem személyes jelenlétének bíróságához lehetett fordulni. A 16. század második felére tehát a városi igazságszolgáltatásnak a központi hatalommal való kapcsolatán kívül minden más függése megszűnt. A város saját peres ügyeit az állam törvényeinek tiszteletben tartásával ugyan, de saját jogszabályaihoz igazítva, önállóan rendezhette, s ezen a gyakorlaton János Zsigmond utódai sem változtattak érdemben.

²⁵ EO II. 710. reg.; JAKABOKL I. 41–42.

²⁶ JAKABOKL I. 123–126; KISS 2006a. 335.

²⁷ A városi bíróság joghatóságának és illetékességének 16. század végi alakulására lásd PAKÓ 2012a. 121–137.

²⁸ UB II. 265–266; BEKE 1892. 636.

²⁹ JAKABOKL. I. 107–108; UB III. 191–192, 282–283.

³⁰ JAKABOKL I. 266–267; UB VII. 281–282; KISS 2006a. 338.

A kolozsvári bíróság szervezete szempontjából a 17. század második feléig az igazságszolgáltatás lényegében a *főbíró* és a *tizenkét esküdtpolgárból* álló szenátus kezében összpontosult. Megválasztásuk módjával, valamint tevékenységükkel az idők folyamán számos határozat foglalkozott. Az említett 1316-os és 1366-os oklevelek után Zsigmond király 1405-ös kiváltságlevele újra leszögezte a megválasztott elöljárók illetékességét a városi peres ügyek tekintetében.³¹ 1458-ban létrejött a város magyar és német nációi között az *unió*nak nevezett megegyezés, melynek értelmében a vezetői tisztségek betöltésénél a paritásos elv lépett életbe: minden náció azonos arányban részesült a városvezetésben. Az évente újraválasztott esküdtek közé mind a magyar, mind a német polgárok részéről hat-hat képviselőt választottak, míg a bíró évente felváltva került ki a két náció tagjai közül.³² Mátyás király 1486-os engedélye alapján 1488-tól elöljárók megválasztása során a kolozsváriak a budai jog előírásait követhették.³³ Egy 1537-es újabb módosítást követően³⁴ 1568-ban János Zsigmond kiváltságlevele kimondta, hogy az ötven magyar, illetve az ötven német nációbeli *centumvir* ('százférfi') jelöljön ki a maga soraiból hat-hat esküdtet, a bírót pedig közös akarral válasszák meg, évről évre „nemzetenként” váltakozva.³⁵ Hivatalukat díjmentesen töltötték be, a felkérés elutasítása pedig súlyos bírságot vont maga után. 1590–1592 között a szenátorok többször próbálták elérni, hogy munkájukért cserébe anyagi juttatásban részesüljenek a várostól, a százférfiak azonban ettől határozottan elzárkóztak: „Végezték régi atyáink nyomdokát követni és minden fáradságukat, polgárságuk viselésének terhére nem ez földön felvenni fizetéssel, hanem annak minden érdemet az Istentől (aki őket a község közül erre választotta és hitta) várnia.”³⁶ A bírói és az esküdtpolgári funkciók betöltői tehát elismerésre és tekintélyre számíthattak ugyan, anyagi jövedelemre már kevésbé. Emiatt csak azok vállalkozhattak e funkciók betöltésére, akiknek anyagi helyzete megengedte a közjó érdekében való tevékenykedést.³⁷

A városi igazságszolgáltatás szempontjából a bíró és az esküdtek legfontosabb tendője a városi rendet és békét, valamint a lakók biztonságát veszélyeztető gonosztevők felkutatása, üldöztetése, elfogatása és megbüntetése volt. A főbíró minden esetben azonnal értesíteni kellett a bűncselekmények elkövetéséről, a tetten ért bűnöst és a helyszínen talált bűnjeleket is neki kellett bemutatni, ő döntött azután a hatósági lé-

³¹ JAKABOKL. I. 123–126.

³² JAKABOKL. I. 192–193; KISS 1997. 293.

³³ JAKABOKL. I. 223–224, 275, 280–285; JAKABOKL. II–III. 82–83; BLAZOVICH 2006. 342–348. Az, hogy a bíróválasztás mégsem a budai jogban meghatározott dátumon történt, azt mutatja, hogy gyakorlati alkalmazása során a kolozsváriak saját igényeiknek megfelelően módosítottak az előírásokon. FLÓRA 2011. 234.

³⁴ FLÓRA 2011. 231–244.

³⁵ JAKABOKL. II–III. 80–88; KISS 1997. 296.

³⁶ KvTanJk I/5. 61^v, 82^v–83, 89, 90. Ennek ellenére időközönként részesültek adóengedményekben, illetve bíraskodási tevékenységükből is származott némi jövedelmük.

³⁷ FLÓRA 2008. 138.

pésekről. A városi rend, erkölcs és vallási élet őreiként felléptek az éjjeli vigadozók, a kártyajátékot űzők vagy az istenkáromlók ellen, gondjuk volt a városban munka nélkül lézengők, a részegeskedők, a farsangolók, a boszorkányok, a paráznságon kapott vagy azzal gyanúsított nők, a városi fegyverviselési szabályokat áthágók, a borbehozás tilalmát megszegők büntetésére. Ők felügyelték a városi igazságszolgáltatás más szereplőinek tevékenységét is: gyakran egyeztettek például a város képviselőiben fellépő prókátorokkal teendőikről, máskor büntették őket túlkapásaik miatt. Noha a főbíró és az esküdtek voltak a városi igazságszolgáltatás legfőbb irányítói, tevékenységük a város törvényhozó testületének – a százférfiak tanácsának – szoros felügyelete alatt állt.

A főbíró hiányában annak feladatait a *helyettes bíró* (*iudex substitutus*) vette át, aki a bíróval megegyező nemzetiségű hat esküdtpolgár legtekintélyesebbje volt. Ráruházták a főbíró minden hatáskörét, beleértve az igazságszolgáltatás irányítását is. Mivel azonban esküdtpolgári teendőit is tovább kellett vinnie, csak korlátolt időre töltötte be a funkciót.

A főbíró mellett *királybíró* (*iudex regius*) is tevékenykedett. A 16. század közepétől fennmaradt forrásokban azonban már csak a megnevezése volt azonos az 1316-os oklevélben először említett elődjével. Évente választották újra a főbíróval ellenkező nációnál hat esküdtpolgár közül, esküjét is velük együtt tette le, és a városi előjárók listájában is velük egy csoportban szerepelt. A bíraskodás során az elsőfokú ítélet meghozatalánál mindig a főbíróval együtt döntött, más igazságszolgáltatási teendők terén azonban a főbíró árnyékában maradt. Lényegében az a városi tisztségviselő volt, aki a városi bíróság elsőfokú ítéleteinek – mint a város életére kiemelt hatással lévő döntéseknek – a meghozatalánál a bíróval ellentétes nációnál városiak képviselőjeként mint a főbíró társa működött közre.

A legújabb kutatások rávilágítottak arra, hogy a főbírói, királybírói és az esküdtpolgári tisztséget betöltő személyek valamennyien a városvezető elit soraiból kerültek ki. A belső tanácsba való bekerülés minden jelentkezőtől stabil gazdasági és társadalmi tőkét – vagyon, biztos és jelentős családi jövedelmek, a városi és az országos elitbe mély gyökerekkel ágyazódó társadalmi háló – követelt meg, illetve jártasságot a városi igazgatásban és igazságszolgáltatásban. A 16. század végéről származó adataink azt mutatják, hogy a század utolsó két évtizedében alig több, mint egy tucat személy töltötte be a városi fő- és királybíró tisztségét, akik valamennyien egy családi-rokonsági kapcsolatok alapján szerveződő, szűk, de befolyásos városi elit soraiba tartoztak.³⁸

Az igazságszolgáltatással kapcsolatos írásbeli teendőket végző személy az elsőként 1352-ben említett városi *jegyző*, korabeli szóhasználattal a *nótárius* volt. Az ő feladatkörébe tartozott a bírósági iratok kiállítása: idézőlevelek megírása, periratmásolatok készítése, tiltakozások szerkesztése, tanúvallomások szövegének jegyzőkönyvezése, bírósági ítéletek megszüvegezése, fellebbezési iratok szerkesztése. Tapasztalatot, hűséget, bölcsességet, tudást és titoktartást kívántak tőle. Személyére nem egyszerű írástudó hi-

³⁸ FLÓRA 2009. 224–225; PAKÓ 2012a. 40–43.

vatalnokként kell tekintenünk, hanem mint alapos jogi felkészültséggel és műveltséggel rendelkező jogtudó értelmiségire, a városi kancellária működtetőjére, aki a városigazgatásban is döntő szerepet játszott. A jegyzők hivatali teendőinek összetettségét igazolja, hogy – más városi tisztségviselőkkel ellentétben – őket nem cserélték évente. Egyesek addig maradtak szolgálatban, amíg eleget tudtak tenni hivatali kötelezettségeiknek, mások jobb állás reményében távoztak, és váltak hiteleshelyi levélkeresőkkel, a fejedelmi kancellária írnokaivá és/vagy titkáraivá, kancellárokká vagy a fejedelmi tábla ülnökeivé. Kancelláriai ismereteiknek köszönhetően a városi jogi írásbeliség legfontosabb letéteményesei voltak, jogi felkészültségüknek köszönhetően pedig a városi igazságszolgáltatás alapvető és nagy befolyású tényezőiként tarthatjuk őket számon.³⁹

A város bíraskodási gyakorlatában fontos szerep hárult az *ügyvédekre*, korabeli szóhasználatnál elve a *prókátorokra* is. Különbséget kell tennünk a város mint testület, illetve a magánszemélyek pereiben fellépő prókátorok között. Az előbbiek egy része a várost mint közösséget a kívülről jövő fenyegetésekkel szemben védelmezte, másik – az alábbi források szempontjából jelentősebb – része pedig a közbiztonság megjelését követő kezdeti időszakban a város nevében indított eljárást a város belső rendjét és a lakók biztonságát veszélyeztető bűncselekmények elkövetői (gyilkosok, paráznák, házasságtörők, boszorkányok, kerítők, gyújtogatók, tolvajok, a magisztrátus titkait kifecsegők) ellen. Ezek általában kolozsvári környezetben szocializálódtak, a város törvényeit és szokásjogát jól ismerő és a városlakók körében tekintéllyel bíró ügyvédek voltak. Boszorkánypereink szempontjából különösen fontos kiemelni Igyártó György személyét, aki előbb magánszemélyként, majd a város prókátoraként az 1582–1584-es boszorkányperek fő kezdeményezője lett.⁴⁰

Éppen Igyártó városi prókátorként elkövetett túlkapasai vezettek oda, hogy a városi magisztrátus létrehozta a *városi jogügyigazgatók (direktorok)*, azaz modern kifejezéssel a városi ügyészek intézményét. Az először 1584-ben említett két direktor tevékenységét 1587-ben szabályozták alaposabban. Feladataik közé tartozott magánvádló hiányában a közbűntettek elkövetői elleni hivatali fellépés, és szerepet kaptak a városi vagyon kezelésében is. Évente választották őket a százférfiak tanácsának tagjai közül, tevékenységük a város belső rendjét és a lakók biztonságát veszélyeztető bűncselekmények – az emberi élet, a család és a közkerölcs háborítói – ellen irányult. Megjelenésük erőteljesen befolyásolta a város bírósági gyakorlatának alakulását, ezután a város intézményes keretek között léphetett fel a település rendjének háborgatói ellen. Az üldözött bűncselekmények fajtáinak, valamint a bűnvádi eljárások számának növekedése mind azt mutatja, hogy a városi bűnüldözés hatékonysága is javult, az igazságszolgáltatás pedig egyre nagyobb szerepet kapott a társadalom fegyelmében.⁴¹ Közölt pereink eseté-

³⁹ FLÓRA 2012. 123–134; PAKÓ 2012a. 43–50.

⁴⁰ PAKÓ 2011. 93–103; PAKÓ 2013. 251–267.

⁴¹ PAKÓ 2012b. 88–102.

ben 1612 márciusától kezdve a perek közel kétharmadában a direktorok töltötték be a vádló szerepét.

A város igazságszolgáltatási hierarchiájának alján a városi cigányok soraiból kikerülő *hóhérok* foglaltak helyet, akik részben éves bérért, részben anyagi szolgáltatások ellenében végrehajtották a bíróság ítéleteit, elhantolták a kivégzettek holttestét, megépítették és karbantartották a kivégzések helyszíneit és az ítéletek végrehajtásánál használt eszközöket. A hóhér a városi igazságszolgáltatás legvitatottabb szereplője, személyét ellenszenv és irtózat övezte, tevékenysége azonban nélkülözhetetlen volt. Éppen ezért a jó hóhérok megbecsülésnek örvendtek a magisztrátus részéről, bántalmazásukat azonnal megtorolták. Funkciójukat is általában hosszabb időn keresztül töltötték be.⁴² Tevékenységüket a *poroszlók* segítették, akik a városi igazságszolgáltatás talán legaktívabb szereplői voltak. A perek szinte mindegyik szakaszában szerephez jutottak: ők fogták le a bűnözőket, kísérték őket tömlöcbe, feleltek őrizetükért, ellátásukért, a tömlöc karbantartásáért, ők kísérték a vádlottakat a bírák elé, tortúra vagy kivégzés esetén pedig a hóhérok segédeként tevékenykedtek.⁴³

Végül szólnunk kell az 1441-ben *hatvanak tanácsaként* említett, később kibővített *százférfiak tanácsáról* (*centumvirátus*), amely ugyan kizárólag közigazgatási és törvényhozó hatóságként működött, de kivételes esetekben, amikor a bíró vagy az esküdtpolgárok váltak peres felekké, ellátott igazságszolgáltatási teendőket is. Közbelépésükkel a külső hatóságoknak a város belügyeibe való beavatkozását próbálták meggátolni.⁴⁴

A város igazgatási és bíraskodási intézményeinek terén változás a 17. század második felében, Várad várának török általi 1660-as elfoglalása után következett be. Várad szerepét átvéve Kolozsvár végvárrá vált, szabad királyi városi jogállását elveszítve *oppidum nobilium*ként, azaz nemes városként a vármegye, pontosabban a főispán fennhatósága alá került, aki egyúttal a véghely kapitánya is volt. Az 1666. februári fogarasi országgyűlés határozta meg a település új szervezési kereteit, s ezek belső intézményeinek átalakulását is maga után vonta. A teljesen a vármegye joghatósága alá rendelt nemes városban a város közössége egy *corpusként* élt nemesi jogaival, megszűnt a központi hatalommal való közvetlen kapcsolata, úgyszintén az országgyűlésre való követküldési joga, és felszámolták törvénykezési önállóságát is.⁴⁵ E váltást közölt forrásainkban az 1668. január 27-i pertől kezdődően érzékelhetjük: a városi polgárt jelölő *prudens, circumspectus* jelzők helyett ugyanis a tanúk neve mellett következetesen a *nobilis* kifejezés állandósult (52–53. perek).⁴⁶ A városi intézményrendszer tekintetében a város-

⁴² KISS 2003b. 239–253; PAKÓ 2012a. 94–100.

⁴³ PAKÓ 2012a. 100–103.

⁴⁴ PAKÓ 2010. 73–87.

⁴⁵ KISS 1985. 65; KISS 2006b. 91–92.

⁴⁶ Érdekes adalék továbbá az 56/II. perirat tizedik tanújának a neve előtti titulus, melyet *circumspectaról* javítottak utólag *honestára*, mintegy jelezve, hogy az új titulus ekkor még a tanúvallomást lejegyző személynek is szokatlan lehetett.

bíró funkcióját a hadnagy (*ductor*), az esküdtek feladatait az ülnökök (*assessorok*) vették át, a százferfiak tanácsát a város nemesi közösségének gyűlésére nevezték át, tagjait pedig a vármegyei előjárók választásának mintájára jelölték ki.⁴⁷ Forrásainkban 1669. február 1-én találkozunk először az új funkciók egyikének megnevezésével: Keczely István Kolozsvár helyettes kapitányaként (*substitutus capitaneus*) írt levelet Beszterce város előjáróságának (54. per).

A városi jogügyigazgatók esetében is megállapítható, hogy elnevezésük módosult, tevékenységi körük viszont nem: forrásainkban 1664. augusztus 14-én *prudentes et circumspecti directores causarum civitatis Colosvárként* említették őket, 1670-ben pedig már *directorum nobilium Colosvariensiumként* szerepelnek (51, 56. perek). Az utóbbiban említik a város két esküdt alszolgabíróját is (*iuratos viceiudices nobilium civitatis Colosvár*), akik a direktorok nevében vettek részt tanúvallatásnál.

Az új szabályok értelmében a városi bíróság végleges ítéletet csak a 100 forint alatti perekben hozhatott, más ügyekben fellebbezni a vármegyei székre, onnan pedig az ország legfelső bírói fórumához lehetett. Városon kívüli nemesek ügyeiben a döntéshozás során három-négy (de legalább két) külső nemesnek kötelezően jelen kellett lennie az ítélőtestületben.⁴⁸

A helyzet közel fél évszázadig változatlan maradt, majd tizenhárom évnyi sikertelen próbálkozás után, 1709-ben I. József császár visszaállította Kolozsvárt régi szabad királyi városi jogállásába, visszaadva bíraskodási önállóságát is.⁴⁹ Közölt adataink azt mutatják azonban, hogy a visszaállítás sem volt zökkenőmentes, legalábbis nem a városi intézmények és az előjárók megnevezésének terén: egy 1712. júliusi peres irat például még mindig a nemes tanácsot és a városi főhadnagyot emlegette (78/VI. perirat). A pernek egy másik irata szerint a fellebbezés kapcsán is vita adódott a peres felek között arról, hogy azt a régi vagy az új törvények alapján tegyék-e meg. Minthogy a felperes a teljes ügyet a Kolozs vármegyei székre akarta továbbvinni, az alperes ellentmondott, hangsúlyozva, hogy egyrészt a 66 forintos pereket a régi törvények szerint sem lehetett a vármegyéhez fellebbezni, másrészt pedig a város törvénye szerint – minden bizonnyal az újonnan visszaszerzett kiváltságokra utalva – „az székről immediate nem másuvá, hanem az király őfelsége székire kell apellálni”. A városi bíróság az alperes tiltakozásának adott helyet, és nehezményezte, hogy a felperes prókátora az újonnan fennállt helyzet tudatában a város kiváltságai ellen próbált eljárni: „az A. prókátora kötelessége ellen apellál ad sedem comitatus, tudván pedig ez városnak privilégiumi confirmáltatását is” (78/VIII. perirat).

⁴⁷ KISS 1985. 65; KISS 2006b. 92.

⁴⁸ JAKABOKL. II–III. 395–396; KISS 1985. 65.

⁴⁹ KISS 1957. 426–427; KISS 2006b. 92–94.

A boszorkányperekben követett peres eljárás szempontjából Kiss András már hangsúlyozta, hogy mivel a boszorkányság a világi bíróságok hatáskörébe tartozott, a peres eljárás alig különbözött a más közbűncselekmények esetében lefolytatottaktól. A bizonyítás során nem vizsgáldták külső jegyek után. A tortúrát alkalmazták ugyan a vádlott beismerő vallomásának vagy más boszorkányok nevének kieroszakolása érdekében, de ez nem volt kizárólag a boszorkányperek sajátossága. Ami viszont jellegzetesen a boszorkányperekben alkalmazott istenítéleti eljárásnak tekinthető – az akkor még általánosságban használt tetemrehívás és perdöntő eskü mellett –, az a bizonyításként elrendelt vízpróba volt.⁵⁰ Kötetünk egyik újdonsága az az 1569-es számadáskönyvi bejegyzés, mely egy feltételezett boszorkány vízbe dobását dokumentálja, és amely a boszorkányfűrésztés első magyarországi említését⁵¹ az eddiginél több mint két évtizeddel korábbra keltezi (9. per).

A bűnösség megállapítása nagyrészt a tanúk vallomásaira, ritkábban pedig a vádlott beismerésére támaszkodik, a bírák ezekre alapozva hozzák meg ítéleteiket. E vallomások a társadalom tagjainak bizonyos, károsnak ítélt emberi magatartásokat elutasító igényt fejezték ki, a bírák az ítélelhozatal során lényegében e társadalmi büntetőigényre reagáltak. A társadalom a boszorkányok cselekedeteiben a gonosz hatalom érvényesülését látta, melyre már a Szentírás szerint az Úristen „büntetést és tilalmat vetett”, a magyar királyok törvényei pedig megerősítették ezt. Így amikor ítélelhirdetéskor a bírák a törvényre és szokásra hivatkoztak, lényegében az ótestamentumi normákban és a magyar királyok törvényeiben gyökerező, s ezekből kialakult joggyakorlatra támaszkodtak. A „Vesd ki az gonoszt közüled” parancs a kolozsvári bíró számára olyan egyszerű és világos ítélezési norma volt, amely különösebb jogszabályi megalapozottság nélkül felhatalmazta őt az isteni rendelést megvető, az Isten és az emberek iránti félelmet semmibe vevő, keresztény ember számára tiltott bűncselekményt elkövető boszorkánynak – a minden rossz forrásának ítélt ördög eszközének – elítélésére. Ezért nem meglepő, hogy a 16–17. századi kolozsvári boszorkányperek nem tartalmaznak pontos utalásokat az ítéletek során alkalmazott jogszabályra.⁵²

A közölt forrásokról

A kiadványban közzétett anyag legnagyobb része a Román Nemzeti Levéltárak Kolozs megyei Osztályának kolozsvári levéltárában őrzött városi törvénykezési jegyzőkönyvek köteteiből származik. Ezen iratok valójában a városi könyvekből kiágazott jegyzőkönyvek, amelyek a városi bíróság előtt folyó perek aktáit tartalmazzák hosszabb-rövidebb

⁵⁰ Kiss 1998/2004. 11.

⁵¹ Tóth G. 2001. 271.

⁵² Kiss 1998/2004. 10–14. E megfigyelések közül néhány csupán a Kiss Andrással való konzultációink, illetve számára a Pócs Évával és Sz. Kristóf Ildikóval folytatott levelezése során fogalmazódtak meg.

évkörönkénti csoportosításban. Tartalmuk tekintetében lényeges különbség figyelhető meg a 16. és a 17. század első felének, illetve a későbbi időszak kötetjeinek tartalma között. A korábbiak ugyanis – amint arra az 1582–1586-os kötet borítójának feliratai is utalnak: *Non dicas falsum testimonium contra proximum tuum*, vagy *Liber pro testimonium fassionibus*⁵³ – valójában tanúvallatási jegyzőkönyvek, melyek a jegyző által írásba foglalt bevallásokat rögzítik. Alkalmanként – boszorkánypereink esetében viszonylag gyakran – az ügyekben hozott első- vagy másodfokú ítéletet is feljegyezték. Az 1630-as évektől azonban a jegyzőkönyvek tartalma változik: az egyre ritkábban felbukkanó tanúvallomások helyét a perfolyam más mozzanatait dokumentáló feljegyzések veszik át, melyek a század végére, és főként a 18. századra szinte kizárólagossá válnak. A közölt boszorkányperek tekintetében tehát, míg a korábbi iratok részletes tanúvallomásai színes narratívák formájában adnak részletes betekintést a kora újkori kolozsvári társadalom boszorkánysággal kapcsolatos hiedelmeibe és mágikus világképébe, addig a 17. század közepétől egyre nő a boszorkányperekkel kapcsolatos jogtörténeti adalékok száma, melyek a perek lefolyásáról, a felek perbeli lépéseiről, feleleteiről vagy az ítélethozásról szolgáltatnak főként jog- és intézménytörténeti adatokat.

Szintén a kolozsvári levéltár őrzi a *Liber civitatisként* ismert városkönyvet, mely további periratokat tartalmaz. A törvénykezési jegyzőkönyvek sorozatának első példányaként a III/1. jelzetű jegyzőkönyv első fele, a városkönyvek mintájára, 1516 és 1601 közötti, a tanács előtt tett bevallásokat (végrendelet, házügyletek, tiltások és jogfenntartó nyilatkozatok) és a tanács által hozott határozatokat rögzítette.⁵⁴ Ezek között található a Kaskötő Nagy Ágoston és Fekete Kató perének végkifejletét jelző kiegyezés is (13/VIII. perirat). Az 1601-ben félbehagyott városkönyv üresen maradt lapjaira 1665 márciusától szintén törvénykezési iratok kerültek, melyek egy 1665-ös, illetve egy 1668-as boszorkányügyet őriztek meg (52–53. perek).

A városi számadáskönyvek sorozatai is tartalmazznak boszorkányságot érintő adatokat, több esetben egy-egy perről kizárólag ezekből szerzünk tudomást. Legfontosabbak az 1582-től fennmaradt sáfárpolgári számadások, valamint a városi jogügyigazgatók 1593-tól megőrződött év végi elszámolásai, amelyek a perbeidézések és más perbeli intézkedések, leggyakrabban pedig az ítéletek végrehajtásának költségeit rögzítették. E bejegyzések közül való az 1569 előtti boszorkányfűrösztést dokumentáló, korábban említett elszámolás is.

Kolozsvár város levéltárának az osztályleveleket csoportosító állaga (*Régi divizionális levelek*), valamint 17. századi peres iratokat tartalmazó több kötege (*Fasciculus II*, illetve *16–17.*) is őrzi a helyi boszorkányperekhez kapcsolódó adatokat. Beszterce város szintén Kolozsváron őrzött levéltárából került felszínre az 54. per, egy másik pernek az iratai pedig a városi tanácsi jegyzőkönyveknek a kolozsvári Egyetemi Könyvtár

⁵³ KvTJK II/8. borító, 1.

⁵⁴ KISS 2003a. 179–183.

Kézirattárában őrzött példányában maradtak fenn (72. per). Néhány perirat továbbá a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, valamint az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában őrződött meg (56/II, 83/I–VII, IX, XI. periratok).

Végül hangsúlyozni szeretnénk, hogy a kolozsvári boszorkányperek jelen formában való kiadásának kezdeményezője Kiss András volt, aki már jó ideje összegyűjtötte a Komáromy Andor oklevéltárát kiegészítő és pótló adatait, és aki a szerkesztési munkálatok kezdetén még utasításaival és tanácsaival láthatta el a szerkesztőket, önzetlenül rendelkezésünkre bocsátva levéltári gyűjtéseit. Egészségi állapotának megromlása azonban sajnálatos módon meggátolta őt abban, hogy a kész munkát kézbe vehesse. Emiatt csupán reménykedhetünk benne, hogy a kiadvány elvárásainak megfelelően sikerült.

A kötet elkészültéhez nyújtott segítségükért köszönet illeti Fejér Tamást, P. Kovács Klárát és Szász Anikót, akik a kéziratnak az eredeti forrásszövegekkel való összevetésénél voltak segítségünkre; Fejér Andreát, aki újabb perekre hívta fel a figyelmünket; Gálfi Emőkét és Bogdándi Zsoltot, akik szintén az átiratok gondozása során segítettek; Sz. Kristóf Ildikót, aki készségesen tájékoztatott a Kiss Andrással folytatott levelezéséről, és rendelkezésünkre bocsátotta legújabban megjelent munkáit; Kovács Andrást, a bevezető szövegének gondozásáért és a szerkesztési munkálatok során nyújtott tanácsokért; Kovács Kiss Gyöngyöt, a folyamatos támogatásért; továbbá a Román Állami Levéltárak főigazgatóját, Ioan Drăgant, a Kolozs megyei Levéltár igazgatóját, Paula Ivant, Flóra Ágnes és Florin Mureșan levéltárosokat, illetve Valentin Dălălău és Vasile Romanți iratkezelőket, akik készségesen támogatták levéltári munkánkat.

Ugyancsak külön köszönet illeti Pócs Éva professzorasszonyt, aki a magyarországi boszorkányüldözés történetét feltáró kutatási program keretén belül a kolozsvári boszorkányperek forráskiadását szorgalmazta és támogatta.

Kolozsvár, 2014. január 21.

Pakó László

AZ ÁTÍRÁS IRÁNYVONALAI

Átíratunkban a különböző jegyzőkönyvekből, levéltári gyűjteményekből kiemelt iratokat perenként csoportosítva, kiállításuk kronológiai sorrendjében közöljük.

Közlésünkben a latin nyelvű szövegek esetében modern átírást alkalmaztunk, a központosítást, a kis- és a nagybetűk használatát a mai helyesírási gyakorlatnak megfelelően igyekeztünk kialakítani. Továbbá:

– az *u-v* hangpárokat hangértékük szerint átírtuk;

– az *i-j* esetében egységesen csupán az *i* használata mellett döntöttünk, főképpen azért, mert (habár következtelenül a *j* is előfordul a szövegekben; pl. *jamiam*, *juratus*) az esetek döntő többségében az *i* használata jellemzi a forrásszövegeket. Csupán néhány, a latinból származó, de elmagyarosodott szó esetében döntöttünk a *j* használata mellett (pl. *jurál*);

– a *-cil-ti* esetében a szótagot a szó etimológiájának megfelelően átírtuk (pl. *exigentiam* helyett *exigentiam*; *eciam* helyett *etiam*), megjegyezzük viszont, hogy a 16. századi szövegek esetében gyakori a középkorias *-ci* változat használata;

– az *elae* esetében következetesen az *ae* használata mellett döntöttünk, de megjegyezzük, hogy a 16. századi iratok – főként a század közepe táján keletkezettek – esetében gyakran fordul elő a középkorias *e* változat;

– a *h* hang jelölésére a 16. századi források a középkorias *ch* alakot használják, mi azonban egységesen a *h* használata mellett döntöttünk (pl. *michi* helyett *mihi*, *nichil* helyett *nihil*).

A magyar nyelvű szövegek esetében a teljes átírás és a betűhív közlés közötti átmenetet választva arra törekedtünk, hogy a szöveg jellegzetességeit és hiteles történelmi hangulatát megtartsuk anélkül, hogy ez az olvashatóság vagy a megértés rovására menne.

A magán- és mássalhangzók esetében az ejtésbeli hűség visszaadására törekedtünk, lehetőleg a mai helyesírási szabályok szem előtt tartásával. A szavak alakját azonban nem módosítottuk a mai helyesírási szabályok által kívánt, de a forrás által nem használt betűk betoldásával (pl. *kwlte* helyett *külte*, és nem *küldte*).

Az olvasást erősen megterhelő, régies betűalakok közül az alábbiakat a következőképpen oldottuk fel:

ch, cz (ha *cs* hangot jelöl) = *cs*. Ha a lágyító *i* vagy *j* is jelölve volt, akkor *csj*.

gi, gj (ha *gy* hangot jelöl) = *gy*. Azon elég gyakori esetekben, amikor a jegyző nem jelölte a lágyító hangot a *g* mellett, megtartottuk az eredeti formát (pl. *eggik*).

i, j, y = *i, j*

j̄ (német szavak esetében a kisbetűs *j̄*) = *y*.

li, lj (ha *ly* hangot jelöl) = *ly*. Ha a mellette lévő *i* nem lágyító hangként fordul elő, akkor marad az eredeti alak (pl. *mellik*).

ni, nj (ha *ny* hangot jelöl) = *ny*. Ha nincs mellette a lágyító *i, j*, akkor megtartottuk az eredeti alakot (pl. *leán, asszon*).

eo, eó, ew = *ö, ő*

ti, tj (ha *ty* hangot jelöl) = *ty*

s (ha *zs* hangot jelöl) = *zs*

sz (ha *z* hangot jelöl) = *z*

ß a szár-s <ß> és kerek-s között nem teszünk különbséget

z (ha *sz* hangot jelöl) = *sz*

u, v = kiejtésnek megfelelően

w, w̄, ŵ (ha *ü* hangot jelöl) = *ü*

d, g, t utáni *h*-t nem tartottuk meg (pl. *megh* helyett *meg*).

A hosszú mássalhangzók esetében a mai helyesírás szerint jártunk el, akkor is, amikor a forrásban a jegyző – egyébként következetlenül – csak egy mássalhangzót tüntetett fel (pl. *azon* helyett *asszon*; *eleote* helyett *előtte*).

A nem zavaró archaizmusok közül megtartottuk a magánhangzó utáni mássalhangzó kettőzését (pl. *erössen*).

Az ékezeteket – még ha az eredetiből hiányoztak is – a mai helyesírási szabályoknak megfelelően jelöltük. A központozást értelemszerűen alkalmaztuk, és a túlzottan hosszú szövegrészeket legalábbis körmondatokká daraboltuk.

A külön- és egybeírásnál a jelenleg érvényes szabályok szerint jártunk el, akárcsak a nagy kezdőbetűk használatánál.

A család-, helység-, utca-, határ- vagy folyóneveket minden esetben betűhíven közöltük. A többtagú helyneveket egybeírtuk, eredeti különállásukat alkotóelemeiknek nagy kezdőbetűivel érzékeltettük.

A szövegbeli rövidítéseket feloldottuk, csupán a bizonytalan kiegészítéseket jelöltük szögletes zárójellel. Az akták rendszerint számos lapszéli jegyzetet vagy utólagos beszúrást, toldást tartalmaznak, melyek a kiadásban a szövegbe illetve és megfelelően jelölve olvashatók (lásd alább). Az utólag áthúzott vagy módosított szövegrészeket lapalji jegyzetben jelöltük. Kivételet tettünk viszont az olyan esetekben, amikor egy teljes mondat, vallomás, oldal, vagy akár teljes perirat került áthúzásra. Ilyenkor az érintett részt a szövegtestben hagytuk, és a végén jegyzetben jelöltük az áthúzás tényét.

A szövegben alkalmazott jelzések, rövidítések:

- [xxx] A szerkesztő kiegészítései megcsonkult vagy olvashatatlan fákultrészek, nyilvánvalóan véletlen betűelhagyások vagy bizonytalan rövidítésfeloldások esetén.
- [...] olvashatatlan rész
- [?] bizonytalan olvasat
- [!] A szokatlan formában írt nevek és kifejezések, vagy a biztosan hibás és a szerkesztő által sem javítható szóalakok jelölése. Más esetekben a hibás szóalakokat a törzsszövegben javítva közöltük, lapalji jegyzetben pedig megadtuk a szó forrásbeli hibás alakját.
- [xxx] sorközi vagy lapszéli utólagos kiegészítések
- [x.xx] Dőlttel szedtük a jegyző vagy a bírák utólagos, a periratokban való eligazodását segítő megjegyzéseit.
- < > Abban az esetben, amikor a perirat két példányban maradt fenn, az átírásnál a tisztázati példány szövegét követtük, a másik változathól csak a többletinformációt nyújtó részleteket emeltük be. A kiegészítéseket < > közé ékeltük.
- [I] Az eredeti forrás fóliószámának jelölése. Mivel azonban minden irat előtt jelöltük annak pontos levéltári jelzetét, a periratok elejéről elhagytuk az oldalszám jelölését, akárcsak az egy oldalnál nem hosszabb periratok esetében is.
- A. *actor/lactrix* szópárok és deklinált változataik. A magyar szövegek esetén mindig, a latin részek esetén csak nagyon indokolt esetben a végződések is feltüntettük (*A-nak, I-tól*).
- I. *inctusl-a, incausamattractusl-a* szópárok és deklinált változataik. A magyar szövegek esetén mindig, a latin részek esetén csak nagyon indokolt esetben kötőjellel a végződések is feltüntettük.
- d. dénár/denarius
- fl. (hung.) florenus (hungaricalis)
- ft. forint
- m. p. manu propria

A közlésre kerülő perek és a kötetbe kerülő egyéb jellegű dokumentumok apparátusa a következő:

1. A bírósági eset sorszáma: 1-gyel indulva folyamatos, arab számmal jelölve. Egy eset egy sorszám alá kerül. Az egyazon esethez tartozó iratok mindegyikét az azonos közös sorszámon belül külön római számmal jelöltük. Amennyiben további bontásra került sor az iratok szintjén, úgy azt az ábécé betűivel jelöltük.

2. Az irat kelte: Sorrendben az irat keltezési helyét követően (vesszővel elválasztva) az év, hónap, nap.

3. Az irat címe: Az irat kiállítójának, címzettjének és az irat típusának jelölése mellett csupa nagybetűvel közöltük a vádló (felperes, sértett), a megvádolt (alperes, sértő) megnevezését és az irat tárgyát.

4. Az irat irattani meghatározása:

A = tisztázat

B = fogalmazvány

C = egykori másolat

D = későbbi másolat vagy ezek kombinációja

E = elpusztult vagy lappang

5. Az irat jelzete: minden iratnál közöltük a levéltári jelzetet. A kolozsvári tanácsülési és törvénykezési jegyzőkönyvek esetében zárójelben az irat régi jelzetét is megadtuk.

BvLt = Román Nemzeti Levéltárak Kolozs megyei Osztálya, Kolozsvár (RNLTkol), Beszterce Város Levéltára

KvLt = RNLTkol, Kolozsvár Város Levéltára

KvTanJk = RNLTkol, KvLt, Tanácsülési/Közgyűlési Jegyzőkönyvek

KvTJk = RNLTkol, KvLt, Törvénykezési Jegyzőkönyvek

KvSzám = RNLTkol, KvLt, Számadáskönyvek

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

OSZK = Országos Széchényi Könyvtár, Budapest

RNLTszeb = Román Nemzeti Levéltárak Szeben megyei Osztálya, Nagyszeben

SvLt = Román Nemzeti Levéltárak Brassó megyei Osztálya, Brassó, Segesvár Város Levéltára

6. Az irat korábbi kiadása: Mindig jelöltük azon fontosabb kiadványokat, amelyek az egyes iratok teljes vagy részleges közlését tartalmazzák.

SÉRTÉSI PEREK
ÉS BOSZORKÁNYSÁGI PERAKTÁK

1.

Kolozsvár, 1564. augusztus 12. után

RÁGALMAZÁSI PER KOSDI ISTVÁN FELESÉGE, KATALIN ÉS THARI
ANTAL DEÁK FELESÉGE KÖZÖTT

AZ IRAT: A: KvTJk II/3 (II/2). 115–116.

A Kosdi István felesége, Katalin és Thari Antal deák felesége közötti rágalmazási per több tanújának vallomása szerint Antal deák felesége ellenfelét hóhér keze alá való paráznának (meretrix), bestiának, eretneknek (heretica) és gyilkosnak (homicida) nevezte. Az első vallomásban elhangzik a tudó szó is.

[115] Margaretha, uxor Valentini Kadar, iurata, fassa est, quod uxor Antonii litterati alto gutture clamasset ista vituperia: „Eretnek, henger, bestye, tudo kurua!” Sed nescit in quem, quia illa in domo sua fuisset.

2.

Kolozsvár, 1565. január 20. után–február 7.

BENEDEK VÁROSSZOLGA FELESÉGE, DOROTTYA PERE
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT KŐMÍVES PRISCA BÁBA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1565. január 20. után

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 210–211.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1997. 294–295; BESSENYEI 2000. 44–45; KISS 2003. 305–307.

Pro Prisca Kewmies contra Dorotheam uxorem Benedicti servitoris civitatis.

Ioannes Zabo de Chorwas, iuratus, fassus est, quod ad mulierem Priscam praeter bonum nil vidisset, ac eadem iuxta exigentiam obstetricatus sui bene et fideliter inservivisset.

Elisabet, uxor Laurentii Taligas, iurata, fassa est, quod dicta Prisca cum ipsa in una curia egisset apud aedes Michaelis Zalaj, et isthic eadem Prisca medio anno decubisset in aegrotationem, sed ad eam mali nihil vidisset neque audisset.

Angletha, relicta Ioannis Kondert et Agatha, uxor Andreae Mezaros, iuratae, fassae sunt, quod praeter honestatem nihil vidissent ad dictam Priscam.

Franciscus Kalatsewthew, iuratus, fassus est, quod dicta Prisca in partibus duobus fuisset cum sua coniuge, sed ne famam quidem vel rumorem audisset eius, quod illa nocticorax esset, quia si id audisset, ne domum quidem eius admisisset.

Ladislaus Breÿber, iuratus, fassus est, quod ex quo filia Priscae puerum suum¹ uno et dimidio anno nutrivisset, dicta Prisca, mater sua, ad eam saepius venisset, sed praeter honestatem et probitatem nil prae se tulisset.

Petrus Zakach, iuratus, fassus est, quod in partibus² uxoris duobus fuisset dicta Prisca praedicta, sed honestae inservivisset, praeter honestatem ad eam nihil vidisset, et praeter fidelitatem ad eam nihil agnovisset.

Michael Zalaj, iuratus, fassus est, quod veram quidem rationem temporis non tenuisset, sed duobus annis³ habitasset domi suae dicta Prisca, et in quatuor partibus uxoris suae adfuisset, sed ad eam nil inhonestatis vidisset, nisi probitatem et fidelitatem in inserviando.

¹ Utána áthúzva: *medio*

² Az eredetiben: *partibus*.

³ Utána áthúzva: *inf*.

Stephanus Reÿmer, iuratus, fassus est, quod quantum reminiscitur, dicta Prisca in aedibus suae matris ac etiam filia sesqui annis habitasset, ac etiam in vinea sua exercuisset culturam, sed ad eam nil mali sciret et vidisset.

Ursula, uxor Martini Kewmies, iurata, fassa est, quod anno expeditionis Hadad⁴ feria [secunda] ante festum Martini punctio fuisset repens in man[ibus] suis facta, et⁵ intra mensem induratio et tumor manuum fuisset facta, ac uxores Ioannis Fekethe et Demetrii Kys direxissent ad⁶ dictam Priscam, et ipsa profuisset manibus suis, et ipsa redintegrasset manus suas.

[211] Veronica, uxor Ioannis Thaligas infra annum habitasse dictam Priscam domi suae, et vanos calamitosos ea favasset, sed nil mali vidisset ad eam praeter probitatem et vitam honestam.

Anna, relicta Gregorii Bewrgendi fassa est, quod etiam domi suae habitasset anno dicta Prisca, sed honeste et laudabiliter.

II.

Kolozsvár, 1565. január 20. után

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/3 (II/2). 211–213.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1997. 295–297; BESSENYEI 2000. 45–46; KISS 2003. 307–309.

Contra noctivoracem⁷

Anna, uxor Antonii Kwthi, iurata, fassa est, quod ad puellam wolacham adposui[sset] file[!] testis pro querendo sibi remedio una ivisset cum⁸ Bakoné. Et eadem Bakoné inquisivisset wolacham, per quam⁹ essent manus suae infecta, et illa per interpretem declarasset per illum esse infectam, quo cum ipsa in partu fuit.

Sophia, relicta¹⁰ Stephani Oroz, iurata, fassa est, quod ipsa, habitan[tem] se in platea Media in aedibus Casparis Warro, cum ipsa habitasset filia Prisca, qui puerum marem habuit, qui in testiculis gravissime cepisset laborare testiculorum induratione et erectione. Et filia matri per exclamationem ardentem sic fuisset loquuta: „O, tu mater mea!

⁴ 1562. március 4-én a Balassa-birtokokért harcoló erdélyi sereg vereséget szenved Hadadnál; 1564 őszén viszont elfoglalja Balassa Menyhárttól Hadad várát.

⁵ Utána ismételt: *et*.

⁶ Utána áthúzza: *man*.

⁷ Eredetileg: *Pro noctivorace*, majd a *Pro áthúzza*.

⁸ Utána áthúzza: *captiva*.

⁹ Az eredetiben: *quem*.

¹⁰ Utána áthúzza: *Ioannis Wer*.

Maledicta cur sic filiolum meum perdidisti?¹¹ Tu es author periculi illius nostri, quod si te deprehendere poterant, cum in fiscella varias costas repositas habebas, male tuae res succederent.” Item eadem filia sic dixisset matri coram, quod etiam a marito ipsius matris artificio debuisset se iungi.

Clara, relicta Ioannis Egeresi, iurata, fassa est perinde sicut testis praecedens testis.

Catherina, uxor Lucae Zeel, iurata, fassa est, quod in profesto Luciae virginis ipsa tribus hominibus pinsasset panem, et duo panes manserant, quos neuter esse suos dicere volebat, ac is reductis Gregorio Bonchidai et teste¹² revertendo domum [offendere tergo]¹³ dictam Priscam,¹⁴ et illam praeivisset in corde cogitante talia: „Bestie mulier, si an ne sis incantatrix, sed mihi eandem est urgente negotio.” Illa efficiente continuo nervorum [ante]¹⁵ fidiu¹⁶ digitorum¹⁷ sequutum fuisset, et totius brachii et scapulis contractio, unde triduo ingentem torturam et inefabilem cruciatum habuisset, quo commotus maritus [212] renunciasset, acriter Priscae, quod si ruinam et corruptionem sumpserint manus uxoris, in hac calamitate foret procul dubio interitus Priscae per manus ipsius¹⁸ et proiectio corporis eius ex¹⁹ vento etiam si mendicandum sibi propterea²⁰ fieret.

Helena, uxor Valentini Mezaros, iurata, fassa est, quod propter medicatum dicta Prisca sibi comminata fuisset vice quadam et brevi vel marito vel ei vel pueris calamitas eveniret, et postea in die Parasceves noctis in silentio in specie felis²¹ ingressi fuissent ad domum suam, filiolum fascinantes, ac id viso mulier maritum iussisset gladio evaginato passim in domo percutere. Et posthec mulier²² suspitione in dictam Priscam de comminatione priori ducta, eam alloquuta fuisset, ac eadem brevi convaliturum filium predixisset, quia²³ effecturam se testis, ut in aquam proiciatur, minata fuisset, ac illa comminationem hac exterritum pulveris aliquantulum attullisset, ac propria²⁴ lente testis²⁵ perfudi iussisset, ac per mixturam ea sola puero in os fudisset, et puer sic fuisset 7 die relevatus.

Sophia, uxor Martini Mezaros, iurata, fassa est, quod dicta Prisca ligasset manus matris suae in calamitate, quae inopi[na]to accidisset, quam licet Clara Bochÿ et etiam

¹¹ Utána áthúzva: *tu*.

¹² Utána áthúzva: *reg[?]*.

¹³ Alattuk áthúzva: *olím habuisset*.

¹⁴ Utána áthúzva: *in corde*.

¹⁵ Alatta áthúzva: *medii et*.

¹⁶ Az eredetiben: *fidiu*.

¹⁷ Utána fölöslegesen: *fuisset*.

¹⁸ Utána áthúzva: *etiam si*.

¹⁹ Utána áthúzva: *vero*.

²⁰ Utána áthúzva: *fuert*.

²¹ Utána áthúzva: *inuas*.

²² Utána áthúzva: *ane*.

²³ Utána áthúzva: *prof[...]*.

²⁴ Utána áthúzva: *sanguis*.

²⁵ Utána áthúzva: *M*.

alii ut ligarent, petiissent testes, sed nemo fuisset ausa citra voluntatem dictae Priscae, sed concedente et permitente Prisca sanasset utcunque dicta Clara.

Prisca,²⁶ uxor Valentini Deak, iurata, fassa est, quod agens ipsa billeratum in pistorio Barth Sala, dicta Prisca in filiolum suam inspuens dixisset: „Py, fewldi fereg, nam nagiob a Nyelued tenmagadnal!” Et incontinenti pueri adversam incidisset valetudinem, et in domo reconditam ipsam cooperuissent, et dicta Prisca in costis puell[ae]²⁷ vertebris tenuisset manum, et pes puelle fascinata fuisset. Postea ipsam eadem Prisca cepisset sanare, ac inligante eam dicta Prisca **[213]** exclamasset cum gemitu, quod non eo respectu letigisset pedem illius, quod eo deveniat, et continue [et veratim] lacrimae²⁸ effluxissent de oculo Priscae, et cum rogasset testis, quod sanaret puellam, ita dixisset, se non posse efficere, quia liquorem, levet eius dudum deffudissent, ac testis scit, quod herba quacum pedes puelle ligassent²⁹ clausis et obseratis foribus de lora saepius evanuisset [effectu Prisce], et eadem Prisca gloriata fuisset, quod non convalesceret pes puelle et testi ab aedibus Ioannis Barbely renunciasset, ut herba de pedibus perivisset, ac testis revisione facta sic comperisset, et etiam marito comminata fuisset per male habebit.

Veronica, uxor Ioannis Taligas, iurata, fassa est, dum³⁰ annis octo ante elapsis dicta Prisca epilepsia vexaretur, et per generem ac filiam compressa iacuisset, continue id elatassent: „A casba, a kasba!”

Ursula Enyedi, relicta Vincentii Mezaros, iurata, fassa³¹ est, quod in nuptiis uxoris Mathaei litterati propter unum poculum vini dicta Prisca in ipsam commota fuisset ira, et non multo post manus corrupta fuisset, et saepius dixisset illa [quousque ad hospitium transivisse] per manus³² eius sanari nisi per ipsam [fieret], nequiret, inde testis omnem suspicionem fascinationem manus in dictam Priscam habuisset.

²⁶ Utána áthúzva: *Relicta*.

²⁷ Javítva erről: *puer*.

²⁸ Utána áthúzva: *se*.

²⁹ Javítva erről: *ligavirent*.

³⁰ Utána áthúzva: *ante*.

³¹ Az eredetiben: *fassus*.

³² Utána áthúzva: *sua*.

III.

Kolozsvár, 1565. január 20. után

A SZOKOTT HELYEN VÉGREHAJTANDÓ MÁGLYAHALÁLT KIMONDÓ
ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/3 (II/2). 213.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1997. 297; BESSENYEI 2000. 46; KISS 2003. 309.

Iure compertum est, quod ad sortes, quas de veneficio et incantatione mulieris testes denotant, A. teneatur per iuramentum fascinationem et maleficium³³ in mulierem septimusmet deponendo aggregare. Quod si fecerit, ad locum solitum educatur et excremetur.

IV.

Kolozsvár, 1565. február 7.

FOLYTATÓLAGOS VALLATÁS AZ ALPERES ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/3 (II/2). 223.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1997. 298; BESSENYEI 2000. 46–47; KISS 2003. 309–310.

1565 postridie Dorothea[e]. Attestatio pro uxore Benedicti peditis civitatis contra Priscam lemurem.

Laurentius Aenopola, iuratus, fassus est, quod, quodeducta Prisca de thurri, uxor sua admiratum illam venisset, et se ibi fuisse cum domi inquirenti testi marito indicasset, puella quaedam,³⁴ quae ibi docetur se bene novisse illam Priscam nocticoracem declararet, quia haec incantatum etiam ad uxorem Ladislai Kewer ivisset, ut vaticinaretur fibulum ab illa surreptum quis surripuisset, quod etiam testis scit, ut eo venisset. Sed puella ex parte mulieris hoc dixisset fratri suo Nicolao, quod: „Tu Nicolai, si ego velim, te per istius civitatis murum uno filo possim demittere.”

Anna, uxor Laurentii Barbely, iurata, fassa est, quod in praeparatione nundinarum festi Sancti Antonii una mulier Monasteriensis ab ipso pro construendo sibi viridario tria ligna mutuasset, ac illud viridarium postea coquus civitatis disiecisset quodam vesperi ac testis quod sua ligna referret transivisset, ac apprehenso ligno alterum finem coquus etiam arripuisset, et testis non percipiens, quod praedicta Prisca a tergo suo stetit, per vehementiam³⁵ ligno tracto pedem illius aliquantis per collisisset, et illa tum

³³ Utána áthúzva: *mulier*.³⁴ Az eredetiben: *quaedum*.³⁵ Utána áthúzva: *obs[...]ta*.

licet nil loquuta fuisset, sed post unam hebdomadam testis eadem occurrisset, et cepisset reconciliare,³⁶ et veniam precari ab ea ex laesione illa, vero truces inverten[tes] oculos dixisset. Brevi appariturum eum cuius pedes collisi sunt ac transactis postea circiter hebdomadis duabus, una nocte repente accidisset contractio in pede pueri. Et posthec muliere inventa testis indicasset, quod infecisset pedem pueri vocasset quo eam ut sanaret, sed primo non ivisset, deinde autem multis praecibus abivisset, et brevi termino ligasset pedem pueri etiam quatuor vicibus, sed sanare non potuisset.

Helena, mater praecedentis testis, iurata, fassa est, perinde fassa est sicut praecedens testis.

*Reliqua quaere in septima pagina superiori.*³⁷

³⁶ Az eredetiben: *recociliare*.

³⁷ Utalás a jegyzőkönyv 210. lapján kezdődő, 1565. január 20-a utáni vallatásokra.

3.

Kolozsvár, 1565. mácius 12. körül

GRUZ PÉTER PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
BÓCI KLÁRA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1565. március 12. körül

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 231–237.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 1–6.

Pro Petro Gruz contra Claram Boczj veneficam.

Magdalena, uxor Urbani Etwes, iurata, fassa est, quod Clara Boczj hoc dixisset ante partum, quod si vivere vult prolem suam, tunc ipsam curet ad se vocari, alioquin brevis durabit. Et testis dixisset: ne forte tempore partus illam non reperiret, illa vero iussisset, quod vesperi curaret requiri, et apud eam pernoctaret.

Pitter Bendig, iuratus, fassus est, quod ad plurimas gloriationes Clarae Bochj, quod ipsa quales et quomodo sanasset, inquisivisset eam testis unde didicisset illa medicamenta. Sed illa respondisset, non esse conveniens, ut referat, unde hausisset, et postea Casparum Zewch nominasset, quod sine voluntate sua Casparus Zewch nunquam possit matrimonium coniungere et uxorem accipere, sed quamcunque ego voluero, illam potest copulare, aliam neminem. Tante esset efficacie ipsa.

Magdalena, uxor Valentini Zygyarho, iurata, fassa est, quod in atrio consistorii percremata nocticorax ad inquisitionem Petri Gruz manifeste confessa fuisset, quod dicta Clara Boci et Zekercesne atque Rwsa fascinatrices essent, et unam etiam in transportano suburbio esse, talem declarasset.

Vincentius Adam, iuratus, fassus est, quod anno praeterito dicta Clara ad ipsum venisset, et tunc testis a seminatione tritici rediisset, ac dum mulier rescivisset ipsum triticum seminasse, suspirasset seu ingemisset dicens: „O inquit, si mihi antehac significasset, quod seminare voluisti, ego te talia verba docuissem, quod in tuo tritico nihil crevisset praeter purum triticum, et purum crevisset.” Et de verbis illis nonnulla coram teste enumerasset etiam, sed testi non succurrunt. Praeterea v[ul]gari fama id quoque audisset, quod eadem Clara sic gloriata fuisset, quod si vel aliquantisper possit tangere vestem d[omi]ni iudicis, nunquam possit contra eam iudicium ferre et sententiam pronuntiare.

¹ Utána áthúzva: *inc[?]*.

[232] Georgius Kys, iuratus, fassus est, quod conductitia serva eius fuisset Clara ad sanandos pedes eius, et dum a festo Michaelis post Nativitatis festa ad tres hebdomadas ligasset et corrupisset, destruxisset magis, quam sanasset, testis ei indicasset pedes suos magis destrui, quam convalescere. Ac illa hoc dixisset, quod si voluero, inquit, scientiam et potestatem habeo sanandi vel dilacerandi, quia mihi herbae et gramina campi per se loquerentur, et se se offerrent, tolle me dicentes ego ad hoc sum utilis, et ad fidem fassus est, quod ipsa Clara infecisset pedem suum, et hoc dixisset, quod ipsa in Italia ab quodam Italo didicissent scientiam suam.

Anna, uxor Iacobi Nag, iurata, fassa est, quod Clara ad vocationem testis negasset se ituram ad vineam, quia ipsa domi duplum vel etiam quadruplum inveniret suis medicamentis.

Urbanus Etwes iuramento praestito ita fassus est, quod domi Petri Aztalos dum ligasset, id audisset ex ore Clarae, quod veniente domum ipsa propter ligationem Petri Azthalos, talis casus cecidisset super illam, quod unus catus niger intrasset ad domum inter pedes mariti sui, quem idem suus maritus eicere et depellere² nequaquam potuisset, sed ipsam ter circumisset et maritus eo facto securi percutere cepisset catum, et catus retro fornacem [abditus fuisset]³, et ibi tam ardentes fuissent duo oculi, tanquam candelae duae, et persequuti fuissent vehementer, sed non potuisset expellere. Sed postea ad loramentum scandisset, inde sumptum cantharum catus tanto impetu iactasset ad nobilem, quem ibi curat, ut caput offendere non potuit, quia si potuisset offendere, forte interitum fuisset consecutus. Et passim cum scutellis etiam iactasset in domo, et ne unicum quidem ictum potuissent dare feli, sed effugisset. Et eum, quis ille fuerit, ipsa bene cognovit hominem. Caeterum fassus est, quod ipsum eadem Clara vehementer petiisset bina vice quoque, quod ipsam faceret ad obstetricationem penes suam uxorem, nam si alteram [233] accerserent, puer non diuturnus foret, sed brevi moreretur. Praeterea id oblitus erat, postremo addidit, quod catus per fenestram intrasset, et ad domum tantum ardorem inflasset, quod nimio ardore seu calore vix quod non fuissent suffocati. Et testis non vocasset illam ad obstetricationem, ac puer in incolumitate et integritate natus fuisset, sed quinta nocte nativitatis subito⁴ vagitum edidisset puer, et immutatus colore sequenti die mortuus fuisset. Audisset praeterea ex proprio orae mulieris, quod cum ipsa serpentem cum suis instrumentis decoxerit, de eo manducaverit unam saltem portionem,⁵ clarescunt in tantum sui oculi, ut exeundo ranarum, serpentum et omnium animalium, [reptilium]⁶ et creaturarum omnium voces et voluntates intelligit, quid secum tractent et omnia videt, similiter etiam voces herbarum in campis et sylvis audit, ad quidque valeant.

² Javítva erról: *propellere*.

³ Alatta áthúzva: *recepisset se*.

⁴ Utána áthúzva: *eiula*.

⁵ Utána áthúzva: *ita*.

⁶ Alatta áthúzva: *serpencium*.

Dorothea, uxor Emerici Koach Thurcici, iurata, fassa est, ita dixisse sibi Clara, quod si ipsa voluerit et curaverit eam, tunc vel singularem vel geminos fetus concipiet, et unam marem, aliam femellam.

Ursula, iurata, fassa est, quod sibi quoque eadem recepisset dicta Clara, quod si voluerit, fecunditatem⁷ fert sibi, si vero noluerit, sterilitatem, perinde quemadmodum testi praecedenti.

Margaretha, uxor Mathaei Koach, iuramento praestito fassa est, quod etiam ipsam ligasset Clara, et eam testis inquisivisset, quem haberet defectum, quod non conciperet, et illa declarasset et affidasset testem, ut si voluerit, ipsa concipiet, si vero noluerit, neutiquam concipiet.

Stephanus Blewm, iuratus, fassus est, se audisse ex ore mulieris praedictae, quod ipsa unum librum haberet eius artis, quod omnes herbae campi vocem ederent. Item quod matrem suam Rusa mulier infecisset. Item ipsum testem sic informasset, quod si in aliquem suspicionem haberet, quod est lemur, tum observet, ubi dimittit lotium, ac discedente isthuic muliere, cinerem calidum aspergat, quo facto fiet lemuri, ne⁸ infra mensem meierandi vim habeat.

[234] Laurentius Blewm, iuratus, fassus est, perinde quemadmodum frater suus, quod in angaria die Veneris ante festa Nativitatis, meridiana hora, infecisset Rwsa matrem ipsorum, hoc retulisset Clara, et etiam in reliquis perinde.

Valentinus Kis, iuratus, fassus est,⁹ se quoque audisse, quod mulier exusta in domo consistorii Claram Boci, Rosam et Zekercesne et unam¹⁰ in exteris manentem lemures et incantatrices esse, et proxime quoque e genibus unius pueri costas extraxissent, et sibi commisissent ad sanandum. Item, quod aestate praeterita suam consortem in foro ter circuisset, et illico dolere cepissent pedes, et longo tempore laborassent, et postea ipsa quoque¹¹ ligasset, sed non potuisset, quaedam pistrix sanavisset postea.

Anna, uxor Francisci litterati de Borosienew, iurata, fassa est, in praemissis vitiis nil scire praeter id, quod Clara Boczi semel ad eam venisset, et usque ad vesperum retorsisset manum pueri eorum, et propter hoc gladio irruisset in eam maritus suus, et ei graviter comminatus fuisset, et sic sanasset manum pueri, et iurasset, se non virtute daemoniacae agere, sed divino verbo.¹² Et puero ita dixisset, quod propterea fecissent hoc ei pulc[h]re mulieres, quia pater semper conviciatur illis, sed si ipsum et partu eo vocassent, ipsa defendisset puerum et custodisset ab huiusmodi periculis.

Petrus Azthalos, iuratus, fassus est, quod dicta Clara in primo adventu nimium cepisset oscitari et distorquere corpus penes fornacem et gemere dictitando secum: „O, bestye kuruak, mynt verenek ez eiel.” Et postea testis conduxisset ipsam ad sanan-

⁷ Utána áthúzva: *m*.

⁸ Utána áthúzva: *per[?]*.

⁹ Utána áthúzva: *p*.

¹⁰ Utána áthúzva: *in*.

¹¹ Utána áthúzva: *sana[?]*.

¹² Az eredetiben: *divini verbi*.

dum, et ad saepissimas percontationes testis ipsamet retulisset, quod ipsa Varadinum profecta fuisset ad quendam hominem, ut se sanari faceret; et ibi¹³ certo tempore dum commorata fuisset,¹⁴ [235] domum eorum in munditia et ornate servasset, propter quod eam hera adamasset, ac eadem dicere cepisset, quod si velit, tunc perinde docta possit evadere, quomodo dominus et maritus eius est, dummodo cibum domini degustaret occulte, et costas ac reliquias eius oblingeret. Cibus vero sic fuisset per¹⁵ dominum confectus fuisset, quod exeundo herus serpentem duxisset et decoxisset, et frustra eius numerasset, ac¹⁶ ipsa reliquias cibi eius degustasset. Et hoc cognito herus iurare fecisset eam, quod non uteretur tribus annis hac scientia, et egressus in curiam sumpto cibo avium et ceterarum animantium voces bene intellexisset. Et tunc herus librum tradidisset ei, quem etiam nunc haberet et legere sciret, ac etiam puellas suas edocuisset ad legendum libros. Et cum illum legeret in campo, eam omnes herbae alloquerentur, et virtutem suam indicarent. De¹⁷ felis negotio et actu perinde et simul audivit cum Urbano Etues.

Georgius Bachy fassus est, se ex ore mulieris nil audisse, sed a Petro Azthalos ea, quae supra scripta sunt de libro et avibus, reptilibus etc.

Ioannes Barbely, iuratus, fassus est, quod in domo consistori[i] mulier ea, quam combusserunt, ita dixisset, quod nolit aggravare animam suam, quia etiam nuper costam unius pueri extraxisset, et eum ipse sanasset, et in veneficio ista Clarae Bochi esse praecipua. Deinde quod in suburbio Longa sororculam habuisset testis, in cuius pedes ferventem aquam fudissent, et dum semel m[at]er illam oleo inungeret, Clara Boczi adfuit et hoc dixisset, quod pedes pueri sub¹⁸ perfusione comprehendissent nocticoraces, sed ipsa sanaret, et m[at]er grossum promisisset, si aliquod linimentum applicaret in pedem eius, illa vero bestias vituperasset dicendo, ut vel ad domum eorum non iret pro grosso, [236] verum tamen faceret aliquod linimentum, ac dum applicasset pedi, in quartum diem puer tumefactus ea¹⁹ applicatione obiisset.

Ursula, uxor domini Ioannis Bornemiza, ad fidem Deo debitam fassa est, quod mortuo Vincentio Lidrer Clara Boczj ad eam venisset, cui filia sua hoc dixisset: „Certe tu interfecisti Vi[ncen]tium!” Et sequenti nocte pedes puellae infecti fuissent, et testis²⁰ non permisisset cum ea ligari. Nuper vero id nunciasset[?] ista Clara dominae testi: „Nescio, quid commissem in illam dominam, quod mihi indignata est, sed si mecum amicitiam haberet, hactenus filia sua in peplis esset.”

¹³ Utána áthúzva: *pan[?]*.

¹⁴ Utána áthúzva: *he*.

¹⁵ Utána áthúzva: *mar*.

¹⁶ Utána áthúzva: *testis*.

¹⁷ Utána áthúzva: *Ca*.

¹⁸ Utána áthúzva: *in di*.

¹⁹ Utána áthúzva: *lu*.

²⁰ Utána áthúzva: *nul[?]*.

Sophia, relicta Vincentii Lidrer, iurata, fassa est,²¹ quod tempore iudicatus domini Ioannis Bornemiza,²² homo quidam Hydelsiensis litigasset cum Clara et valde timuisset sibi captivitatem, et haec dixisset, quod si me captivaverint, certe reae²³ erunt etiam tales mulieres, quae variatas habent mastrucas.

Margaretha, uxor domini Emerici Raw, iurata, fassa, quod ex ore Clarae audisset, quod si ipsa velit, filia domini Ioannis Bornemiza dudum in peplis esset, et nubere non poterit, donec ipsa animum addit suum. Id etiam dixisset, quod ipsam de Monostor redeuntem duo ingentes canes deduxissent, et prope parvam portam Monaster veniendo, in porcum transformatus fuisset, unus porkorum[!] et flama ex ore ad longitudinem unius cubiti egressa fuisset, et tetigisset eam combussissetque unam partem sui inducii, et eam in caenum proiecissent demones in fossa, ac ibi extinctum fuisset indusium. Item, quod ipsa testis unum filiolum egregium et integrum peperisset, et accedens ad eam Clara in cunabulis pueri duntaxat ossa remansisset, caro tabefacta fuisset, ac eum nemo scivisset sanitati reducere, nisi ipsa et eadem Clara.

Barbara, uxor Stanislai Beychel, ad fidem Deo debitam fassa est, quod Deo favente ipsam Clara sanavisset, et testi eadem hoc intimasset, quod eam quaedam²⁴ mulier sibi amica infecisset, et brevi ad eam ventura esset, et eadem [237] die clauso ostio ad eam quaedam mulier venisset, in eam haberet suspitionem, et illa Rusa erat.

Angleta, uxor Gasparis Mezaros, iurata, fassa est, quod in curanda ipsa Clara sola retulisset, quod domi suae in cute bovis una triginta duae lemures chorizarent, et eis caulinas[!] carnes cogereetur dare, ac de olla cibum absumpsisse[n]t, ac iterum stercore²⁵ proprio replevissent, et talis fuisset stercus eorum, sicut carnes²⁶ cauliate[!].

²¹ Utána megismételve: *iurata fassa est.*

²² Eddigi ismereteink szerint Bornemissza János főbíró 1553, 1559 és 1563-ban, királybíró pedig 1556 és 1558-ban volt. KvTJK II/1. 24, 25, 27, 43, 40, 50–51.

²³ Utána áthúzva: *fu.*

²⁴ Utána áthúzva: *sua amica.*

²⁵ Utána áthúzva: *ipsa.*

²⁶ Utána áthúzva: *caulina.*

II.

Kolozsvár, 1565. március 12. körül

A SZOKOTT HELYEN VALÓ MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 237.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 6.

Quoniam testes manifeste et evidenter important et fatentur, quod haec mulier spreto divino mandato²⁷ suo veneficio uti et homines inficere atque incantationibus uti non verita fuisset. Igitur iudicarunt, quod ad solitum locum educatur, et igne comburratur. Eius autem accusator, secundum legem et consuetudinem regni, septimusmet ad eam iurare debeat.

III.

Kolozsvár, 1565. március 12. körül

FELJEGYZÉS BÓCI KLÁRA TORTÚRA ELŐTTI ÉS UTÁNI VALLOMÁSAIBÓL

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 237–238.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 6.

Fassiones praefatae mulieris per torturam ad[d]itae.

Antequam puncta fuisset fatetur, quod Magdalena Futa, Zekercesne et Hydleviensis et Rusa incantatrices essent, et noctuae mulieres essent, a pueritia audisset. Et quod uxor Ioannis Barbely sanatrix esset. Post punccionem fassa est, quod praecipua esset, et mera phitonissa Rwsa sex nominavit: uxorem Ioannis [Barbely]²⁸, Rwsam, Zekercesne, Magdalenam Fwtha de Rewd et unam in Monostor, quae uxorem Dionisii litterati, et etiam Mathiae Koach sanasset, ac vicinam Ioannis Neeb.

Et de serpente atque coclea, quod comedisset, quemadmodum Petrus Azthalos retulit, confessa est, ut postquam comedisset, herbae porcs, vtifew, cipros et gywkbek alloquute fuissent ipsam, et virtutes suas indicassent.

[238] Ad reducendam mulieris fecunditatem Mathias Nyerges, qui obivit, docuisset eam.

²⁷ Utána áthúzva: *ex*.

²⁸ Alatta áthúzva: *Nagy*.

4.

Kolozsvár, 1565. március 10.

TANÚVALLATÁS A NEB NAGY JÁNOS ÁLTAL ZEYBERTNÉ GERTRÚD
ELLEN BOSZORKÁNYSÁG VÉTKE MIATT INDÍTOTT PERBEN

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 238–240.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 7–8.

Sabato post Carnisprivii. Pro Ioanne Nag contra Gedrudem veneficam.

Ladislaus Balasi, iuratus, fassus est, quod ad petitionem uxoris Andreae Eweges venisset ad Claram Bocsi sciscitaturus, an ipsa infecisset pedem suae filiae, et inter alia etiam Ioannes Neb inquisiisset, si suam uxorem vicina infecisset. Et licet primum negabat se scire, sed postea directe confessa fuisset, quod uxorem Ioannis Neeb vicina fascinavisset.

Bartholomeus Sala, iuratus, perinde fassus est, quod eadem audisset a Clara Boczi, quae praecedens testis retulit, nisi quod remedium inquisivisset ab ea Ioannes, et illa hoc dixisset, ut nunquam sanabitur uxor, quia corruptio in tali loco est, quo applicatio fieri non potest.

Stephanus Oth, iuratus, fassus est, quod domus sua exusta fuisset in primis, deinde equos etiam suos tres aufurassent, ac denique unicam vaccam habuissent, illa quoque fascinata et lacte privata fuisset. De quo testis cum valde meditaretur et suspicionem ad vicinam Gedrudem haberet, sciscitatus fuisset ab Andrea Brozer, quid deberet agere. Is testem docuisset, quod ad cornua vaccae unum flavum femurale applicaret, ac eo facto vacca cum vehementi et rapido¹ cursu ad eam domum irrumperet, ubi ipsam fascinavisset. Ac testis difficulter potuisset appendere et iniicere cornibus femorale, quamquam vacca nimium mansueta fuisset in primis, et adiecto femurali vacca recta ad ostium vicinae Gedrudis irrupisset cum rabie, et mulieres cum dubus baculis ambo vaccam e medio ostii vix potuissent foras pellere, [239] et vix exclusissent. Verum tamen, quod vaca ab ostio exclusa fuit, non discessit, sed ad fenestram currit, ardentem per fenestram mugitus continuo faciens, et nunquam potuit convalescere, quin et fetus, quos postea produxit, viles fuerunt.

Damianus Kochis, iuratus, fassus est, quod² praeteritis annis pedem suum infecissent et novem hebdomadis laborasset, ac pro quinque fl. sanasset quaedam Monosthoriensis mulier, et propter sanationem pedis tam testi, quam etiam mulieri gravissime fuit comminata haec Gedrud, dicendo, quod non eo fine infecissent ipse pedem testis, ut haec sanaret, sed ut dilacerarentur in hunc finem, sed certe male habitura est, quod sanitati restituit.

¹ Az eredetiben: *rabido*.

² Utána áthúzva: *anno*.

Gregorius Zeel, iuratus, fassus est, quod unam vaccam habuisset fecundissimam, cuius fetum ipse vendidisset, et ista Zeybertne, quamvis ibi in curia tunc nihil negotii et actionis habuit, eo venisset et id effecisset, quod vacca triduo post accessum eius extenuata et corrupta fuit. Et postea vacca ante domum mulieris fuisset mortua semper eo cucurrisset et ibi devorassent canes.

Barbara, uxor Alberti Zekel, iurata, fassa est, quod anno praeterito Ioanne Neeb cum ista Gedrude litigante inter portam iudicis Clara Boczi narrasset, quod Ioannes Neeb ipsam vocasset ad ligandam suam uxorem et praesente ibi ipsa ac uxorem Ioannis Neb, ungente haec Gedrud septimam aggressa fuisset sive venisset, ut inficiant ipsum quoque Ioannem, sed quia³ Clara ibi praesens fuerat, non potuissent praevalere adversus Ioannem ac eum corrumpere.

Catherina, uxor Michaelis Fodor, iurata, fassa est, quod audisset,⁴ ut haec Gedrud fascinatrix esset, et per incantationem lac pecudum auferret.

Sophia, relicta Simonis Vendler, iurata, fassa est, se scire, quod fascinata uxore Ioannis Neeb, ipsa unam mulierem vocasset ad se curandum, et dum inligasset eam, illa mulier hoc dixisset, quod iamiam praesto venire cogeretur ea, quae ipsam infecit, et vix absoluto verbo teste praesente et vidente haec Gedrud tanta celeritate [240] irruisset per ostium, ut fascem tiliarum circumcinctam quoque neglectam absolvere habuit, et nimia celeritate unum gallum in ostio obstrinxisset, ut statim mortuus est, prae nimia et vehementi festinatione neque salutasset, neque quidquam dixisset, sed tantum inspexisset vicinam, et testis exterrita effugisset.

Dorothea, relicta Thomae Kadar, iurata, fassa est, se vulgariter audisse, quod mater Gedrudis etiam noctua fuisset, et haec Gedrud, licet hospites non habuit, attamen a teste ova et butirum rogasset dicendo, quod pauperes haberet domi suae, ac illis deberet cibum parare.

Emericus Azthalos, iuratus, fassus est, quod ex ore Clarae Boczi in domo consistorii audisset, quod Gedrud fascinasset⁵ uxorem Ioannis Neeb, et nunquam sanaretur. Ipsa quoque propter id noluisset sanare, quod spinam noluisset illi eruere et sibi infigere, quia si contra voluntatem lemorum sanasset, ipsam pro hoc interfecissent.

³ Utána áthúzva: *testis*.

⁴ Utána áthúzva: *quod*.

⁵ Utána áthúzva: *suam*.

5.

1565. március 10–11.

GRUZ PÉTER PERE A RÚSA NEVŰ,
BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT NŐ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1565. március 10.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 240–244.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 9–12.

Pro Petro Gruz contra Rwsam.

Helena, uxor Ambrosii Semel, iurata, fassa est, quod nocte Gregorii papae subito corrupti fuissent pedes filioli sui, et quaedam mulier hoc intimasset testi, quod una mulier, quae sibi bona amica esset, compressisset pedem, ergo ipsa non possit sanare, et testis suspicionem iactans in Rusam facti et perpetrationis, vocasset ad sanandum puerum, sed neutiquam voluisset. Post puerum ad eam fuisset perducere coacta,¹ et ipsam obviam ante domum Ioachimi Hennig reperisset. Ibi quoque noluisset revidere puerum, sed magnis praecibus victa ad languidum pueri pedem posuisset manum, et imposita manu illico et statim colluissent pedes pueri in tantum, ut antea gressum facere poterat, sed tacto pede neutiquam.

Georgius Thakach, iuratus, fassus est, quod recta meridie vere ipse ingressus fuisset salicetum a pluviis et respiciens versus possessionem Fenes, vidisset duas [241] mulieres,² Rusam et unam Lakatosne vocatam, quae in foro caseos vendit, quod³ super aquam profundissimam, quae unius hominis altitudinem superasset uno cubito, siccis neque⁴ intinctis pedibus transivissent, et hoc viso testis exterritus sub quodam trunco in c[urvit]ate⁵ abditus fomitem applicasset in pixidem, ut eas sagitet, sed non potuisset. Et ei mulier Rosa hoc dixisset, quod se contineat, quia notitiam eius non haberet, et ipse non esset nesciat quomodo ambularet, et pixidem nullius momenti esse dixisset.

Laurentius Zewch caupo, iuratus, fassus est, quod super podicem uxoris suae apostema ingens crevisset, ad cuius sanationem ipsam Rusam conduxissent, et sic egisset,

¹ Egyidejűleg javítva erről: *coactus*.

² Utána áthúzva: *Quod*.

³ Utána áthúzva: *per prof[?]*.

⁴ Utána áthúzva: *inet*.

⁵ Esetleg: *caumate[?]*.

quod docillum, quem vesperi implicavit, mane non extraxit, sed ad corpus intrusit ita, ut aliquot docillos in corpus abscondisset ad interitum manifestum mulieris et extremum cruciatum. Et cum hoc testis percepisset, ipsam Rusam deserendam statuisset, et saniem⁶ vulnere solus cum acu voluisset extrahere, et ratus, saniem inherere docillos reperisset tres ibi antiquos et putridos. Et iuratus fassus est testis, quod data opera et studiose voluisset perdere Rusa suam uxorem, si percipere non potuisset, et ipsam non depulisset ab ea.

Paulus Czige, iuratus, fassus est, in feriis Nativitatis domini nocte consulibus creatis domum ire voluisset, et⁷ apud fenestram domus Rusae strepitum audisset, et eo aspectans intransientem hominem, mulierem salvis neque apertis, sed oclusis fenestris vidisset et pedes aliquantulum eminentes palam vidisset, in fenestris nulla apertione vel ruptura existente, et testis sedula oratione institisset apud Deum, ne sibi noceret.

Angleta, relicta Emerici Gaztner, iurata, fassa est, quod dum Rwsa quandam vineam permutasset et pecunia indignisset, testis pecuniolam paucam habuisset servitiis partam, ac de hiis ad frequentissimas petitiones Rusae fl. 5 mutuasset, sed nequaquam [242] potuisset ab ea retorquere. Denique quod semel ad eam ivisset,⁸ semel florenos quinque in indignatione sua in curia dispersisset testi comminata, quod brevi male res eius succederent, et brevi evenisset interritus oculi. Ac postea Rusa ipsam Bistriciam ad quendam fratrem Achatium Lang vocasset, et dum de sanatione oculi tractassent, frater proprius Rusae dixisset: „Si tu infecisti oculos, quis possit melius sanare, quam tu ipsa!” Proinde id etiam fassa est, quod unius tyronis pedem infecisset,⁹ genuum¹⁰ costas retro vertisset, et caput pedis etiam versus calcem id fecisse Rusam, Prisca proxime combusta palam declarasset.

Anna, uxor Antonii Drezler, iurata, fassa est, quod unam ancillam habuisset, cuius uterque manus repente infectae¹¹ fuissent, et dum ad Rusam ivisset sanandi causa, visa puella Rusa hoc dixisset: „O tu misera, certe hoc malum non tibi proposuerant!” Ac manus licet nimium turpes et corruptas cito sanasset Rwsa, ac ancilla dum, cum ea conventionem voluisset facere, ab eadem dicta Rusa fl. 1 d. 25 rogasset. Sed puella, se valde pauperrimam esse declarassent, orans, ne tantum optaret. Rwsa vero super hoc indignata dixisset: „No tu, si non vis mihi pro labore tot pendere, fiant manus tuae in priori calamitate!” Ac hoc dicto, nocte eadem¹² in eadem et priori calamitate dissolutae fuissent manus puellae et decidissent.

⁶ Utána áthúzva: *eo*.

⁷ Utána áthúzva: *vidiss*.

⁸ Az eredetiben: *iivisset*.

⁹ Az eredetiben: *infecissent*.

¹⁰ Az eredetiben: *generorum*.

¹¹ Az eredetiben: *infecti*.

¹² Utána áthúzva: *ea*.

Ursula, uxor Benedicti Hinch, de¹³ calamitate manus suae et de casu manifestam edidit confessionem, quam et testis praecedens fecit, quia super ipsam patrauerat hoc dicta Rwsa et ipsa inserviebat, tunc Antonio Drezler, et tertio iam tres fl. coacta fuisset alteri mulieri dare, quod sanasset.

[243] Georgius Sewch, iuratus, fassus¹⁴ est, quod in aedibus Andreae Sewsne aliquo modo conturbatus fuisset, ipse cum Rusa et illa sibi comminata fuisset, quod si non possit ulcisci illum sola, attamen haberet orbiculum, et ille eum vindicaret. Expost exacta una angaria, testis¹⁵ unam vestem subduxisset sibi et nullam costam insuisset ad vestem, sed tamen in manicis vestis costam digitalis longitudinis insutam reperisset coram multis resuta manica, et ab eo tempore colorem v[u]ltus et sanitatem amisisset.

Margaretha, ancilla Laurentii Eppel, iurata, fassa est, quod vocasset ad inservendum sibi ipsam Rwsa, sed testis non venisset, et propterea dicta Rwsa eam minis affecisset, quod nolit ei quidem servire, sed si ipsa foemina esse poterit, efficiet, ne et aliis servire valeat, et vix post hoc una hebdomada praetereunte manus suae vitiatae fuissent.

Angleta, uxor Antonii Kewtelwerew, iurata, fassa est, quod intoxicassent pedem sui pueri, et cuidam mulieri duxisset, quae dixisset, quod Rusae ipsa deberet exsolveret illi debitum, et postea sanaret pedem pueri.

Jewrg Czoppelt, iuratus, fassus¹⁶ est, etiam manum suae filiae esse resolutam aestate praeterita, ac una Bekkenné hoc dixisset, quod in vicinitate sua maneret illa, quae¹⁷ filiam infecisset, et ibi alia non ageret praeter hanc Rusam.

Bartholomeus Sala fassus est non ad rem.

Broz Semel, iuratus, fassus est sicut uxor sua.

Emericus Azthalos nil fassus est.

Georgius Nagy, iuratus, fassus est, quod contigue [ad] habitat Rusa sibi, et strepitum audisset frequentem, per quem et domus eorum mota fuisset.

Margaretha, uxor Andreae Korich fatetur, quod haec Rosa noluit eos curare, qui infecti ad eam venissent, imo eos monuisset, ne fidem infectioni praestarent.

[244] Anna, uxor Pauli Czige fassa est, quod unius et primi filioli pedem, alterius os¹⁸ et oculum, tercii clunes huic repente fuissent infecti, sed hunc unica unctione sanasset Rusa in instanti, et statim erexisset se puer, quarti pueri inguinem et duorum maiorum puellae et filii pedes¹⁹ a genibus usque ad²⁰ imum. Et dum sic²¹ intristata fuisset mulier

¹³ Utána áthúzva: *c.*

¹⁴ Az eredetiben: *fassa.*

¹⁵ Utána áthúzva: *m.*

¹⁶ Az eredetiben: *fassa.*

¹⁷ Utána áthúzva: *pedem.*

¹⁸ Utána áthúzva: *tercii.*

¹⁹ Utána áthúzva: *ad.*

²⁰ Utána áthúzva: *infra.*

²¹ Utána áthúzva: *con.*

propter hos casus, et ad Rusam conquesta fuisset, Rwsa hoc dixisset, quod ipsae orasset Deum, ut in animam suam merorem mittat.

Potentia, relicta Pauli Bwzer fassa est, quod ipsamet Rosa narrasset ei, quod ipsam veteratam caballam vituperasset, sed ipsam quoque hac mina affecisset, quod certe ad tergum ipsius alligat veteratas mulieres. Item, quod in curia sua, unum stratum aliorum lemures totum excorissassent et guttis cereis perfusissent, sed nescit qui fuerint.

Margaretha, relicta Iacobi Forgach, iurata, fassa nihil ad rem.

Ioannes Barbely, iuratus, fassus est, quae nuper de his, quae ex ore Priscae audiverat.

Ambrosius Zeles ad rem non fassus est.

Huc attinet etiam fassio uxoris Stanislai Beychel.

II.

Kolozsvár, 1565. március 10.

A MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 244.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 12.

Eadem est sententia, quae priorum, quod quia haec Dei et hominum timore postposito infectionibus et incantamentis uti non fuisset veritus, Petrus Gruz²² septimusmet ad iurare debeat, quod haec incantatrix, lemur et venefica esset, ac fascinationem exercuisset.

Quia citra omnem torturam sponte et libere etiam reliquae mulieres combustae hanc praecipuam et manifestam incantatricem et veneficam ac noctuam esse confessae fuissent.

Eadem est sententia etiam in mulierem Hydelyniensem.

III.

Kolozsvár, 1565. március 11.

ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJK II/3 (II/2). 245.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 12.

Die dominico. Iterum contra Rusam attestatio.

Elizabet, Michaelis Kadar relicta de Kewzepwca, in lecto gravi fascinationis decumbens, iurata, fassa est, quod Clara Boczj, iam duo anni elapserunt, quod dixisset

²² Utána áthúzva: *cum*.

set pedes et vertebrae suas per speciosas mulieres esse infectas, sed qui infecerit propter domum suam non ausit nominare, verum in Zappan ucca habitaret. Et testis fassa est, quod ante infectionem sui bona amicitia intercessisset inter Rusam et se, sed infecta ipsa ad se vocare nunquam potuisset. Et quod nominare Clara Boczi non auderet, hanc causam assignasset, quod devorarent ipsam, si nominaret, quamvis etiam ipsa sola petiisset.

Anna, relicta Mathaei Gritner, filia praecedentis testis, iurata, fassa est, quod Rusa semel prope se accessisset in foro et dixisset, quod: „Tu, inquit, semper mecum vendis meas res, se te in manibus meis diaboli dilacerabunt.” Et testis aliud non fuisset loquuta, nisi quod compatiens dolori et cruciatui puellulae Gregorii Hozzu, quod fascinata fuisset, et tunc ligabatur per Rusam, et dixisset fascinatam fuisse et Rusam ligare, propterea aggressa fuisset illam, quod haec sibi indicassent.

IV.

Kolozsvár, 1565. március 11. körül

RÚSA KÍNVALLATÁS ALATTI VALLOMÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/3 (II/2). 245.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 12.

Rwsae fassio per torturam

Indurata²³ fateri nihil²⁴ voluit.

²³ Utána áthúzva: *bestia*.

²⁴ Utána áthúzva: *no*.

6.

Kolozsvár, 1567. június 22–24.

HAGYÓ ANDRÁSNÉ PERE BARLA DEMETERNÉ ELLEN
BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1567. június 22.

HAGYÓ ANDRÁSNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/4 (III/1). 82.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 13; EMSzT I. 1043–1044.¹**Dominica ante festum Ioannis Baptistae. Pro uxore Andreae Hagio contra uxorem Demetrii Barla coram domino Michaelae Berzethe attestationes.**

Anna, uxor Iacobi Nagy,² iurata, fassa³ est, quod dum ipsi ante hac anno elapso in vinea Nicolai Zep⁴ operatae fuissent, tunc uxor Demetrii Barla produxisset in mentionem uxorem Andreae Hagio, quod valde⁵ incursaret filium suum dicens, quod filius suus sciret negotium suum, et⁶ postea haec dixisset, quod: „E bozorkany bazo besthye hyres kurwa, leany koraba is egy bozorkany bazo bestye hires kurua uala.”⁷

Magdalena, Benedicti Balog, Helena, Antonii Kis, iuratae, fassae sunt, quod sic audissent dictum ab uxore Demetrii Barla: „Wallyon melly bozorkany bazo bestye hyres kuruanak mi gongia az en fiammal, az en gyermekemmel?”

Sophia, relicta Georgii Egeresi, iurata, fassa est, quod in vinea Laurentii Viczey ab Kys Jacobne audisset, quod uxor Demetrii Barla⁸ tale dictum fecisset in vinea Nicolai Zep: „Wallyon melly bozorkany bazo bestye kwruanak mi gongia vagion az en fiammal?” Quia tunc filium eius akaztofarol zakath nominasset.

¹ Részlet a *boszorkány* címszónál.

² Utána áthúzza: *Magdalena, Benedicti Balogy, Helena, Antonii Kys relicta.*

³ Utána áthúzza: *sunt.*

⁴ Utána áthúzza: *ba.*

⁵ Utána áthúzza: *fi.*

⁶ Előtte áthúzza: *Sed.*

⁷ Utána áthúzza: *verum posterior(e) duae.*

⁸ Utána áthúzza: *filium uxorem Andreae Hagio bozorkany bazo.*

II.

Kolozsvár, 1567. június 22.

BARLA DEMETERNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/4 (III/1). 82–83.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 13–14.

Pro parte adversa.

Ioannes Varga, iuratus, fassus est, quod a quadam muliere, quae uterina fuit uxori Andreae Hagio, ac huc ad divisionem quandam cum teste faciendam de Zylagy intrasset, audivisset testis domi suae narratum, quod haec uxor Andreae Hagyo etiam de Zylagy pro malignitate sua coacta fuisset huc introfugere. Nam etiam ibi spinas consecverant in eam ut punirent, sed ne deprehendi potuerit consanguinei circumduxissent eam passim inter spinas, et sic occultassent.

Catherina, uxor Petri Farkas, quod sunt anni octodecim in capillis existens [u[xor] Andreae Hagyo] una cum sorore maiore, quadam Elizabet summo diluculo ante auroram [in festo Georgii], antequam gregem in campum expellerent, ad fores stetissent, ac illa Elizabet voce alta acclamasset: „Bwosok az en saytaromba tey, vay, zarom a ty sajtartokba.” Et haec Hagioné a tergo illius stando in⁹ risum edidisset, et¹⁰ ex templo ambae in domum se recepissent.

Margaretha, uxor Cristani Zaz, iurata, fassa est, se nihil scire inter partes.

[83] Sophia, uxor relicta Pauli Kwn, iurata, fassa est, quod ipsa in profesto Sancti Georgii audisset et vidisset, quod¹¹ in capillis existente uxore Andreae Hagio cum¹² sorore quadam ad retrimentum in plateam stetissent. Et altera earum clamorem edidisset: „Chwr chwr [chwr]!” adeo, quod rati fuissent testes horreum ardere „thokombe,¹³ saytaromba syr, vay, zarom a tietekbe”, sed testis nescivisset de quibus fuerit loquuta.

Catherina, uxor Petri Pap, iurata, fassa est, quod dicta Hagioné ad testem aegrotantem adiisset, inquirendo, ut dicat quomodo ipsa¹⁴ se habeat et quid de ea sciret testis quia dictarent eam male se habere, sed testis nihil se scire, imo probam existimare se eam respondisset.

Martha, uxor Lucae Kys, iurata, fassa est, se quoque perinde fuisse inquisitam ab uxore Andreae Hagio, et odiosam fuisse hinc.

⁹ Utána áthúzva: *risum er.*

¹⁰ Utána áthúzva: *Mu.*

¹¹ Utána áthúzva: *vel ipsa.*

¹² Utána áthúzva: *uxore.*

¹³ Ti. tökedényembe.

¹⁴ Utána áthúzva: *meg[?].*

III.

Kolozsvár, 1567. június 24.

HAGYÓ ANDRÁS[NÉ] TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/4 (III/1). 83.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 14.

In die Ioannis Baptistae. Pro [uxore] Andreae¹⁵ Hagio coram¹⁶ domino Francisco Theremi.

Anna, uxor Ioannis Zegedi, iurata, fassa est, quod etiam ipsa praesens fuisset in dicto, quod dixisset relicta Demetrii Barla: „E bozorkany bazo bestye kuruak im az en fiamra tamattak, de azert Isten megmenthy az akaztoffatol.” Et specifice neminem nominasset in dicto.

Clara, uxor Alexii Nagy, iurata, fassa est, quod ex adverso egit ei uxor Andreae Hagio et erga eam nil mali scit aliud, quam id, quod semel testem ade[untem][?] hoc interrogabat, si sciret, qualem vitam gereret ipsa.

Elizabeth, uxor Galli Nadasi, iurata, fassa est, se nihil scire praeter bonitatem erga uxorem Andreae Hagio, quamvis multum habitasset in vicinitate eius etiam puellari tempore.

IV.

Kolozsvár, 1567. június 24.

BARLA DEMETERNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/4 (III/1). 83–85.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 14–15.

Pro Barlané.¹⁷

Catherina, uxor Ioannis Varga, iurata, fassa est quemadmodum Ioannes Varga dominus et maritus suus.

Potentiana, uxor Alexii Borgias, iurata, fassa est, quod anno tertio in profesto Sancti Georgii vidisset testis quendam versus molam papiraceam usque ad lumbos valde ma-

¹⁵ Az eredetiben: *Pro Andrea*.

¹⁶ Egyidejűleg javítva erről: *contra*.

¹⁷ Egyidejűleg javítva erről: *Andrea Hagio*.

dide currentem flumen tran[s]iisse, ac ad¹⁸ hortum Andreae intrasse. Verum testis caliginosum oculum habebat, non potuit cognoscere si ipsa¹⁹ Hagioné fuit, aut alia.

Sophia, uxor Baltasaris Zarkadi, iurata, fassa est, quod in die Philippi et Iacobi uxor Ladislai Taligas narrasset ei, quod Hagioné de horto Kis Illyésné ad hortum testis transiisset ollam in manibus **[84]** tenens,²⁰ ac in fine ceparum consistens, facto sputo, se circumvoluens cum quodam ligno, haec dixisset: „Jm e kuruak azt mongiak, hogy ninch hagmaiok, maga melly io hagmaiok vagion.” Et hiis dictis saltando discessisset. Huic testi contradixit Andreas allegans causam consanguinitatis, quia maritus testis et I. uterini essent.

Emericus Nagy, servitor equester civitatis, iuratus, fassus est, quod ipse iurare fecisset uxorem Ladislai Taligas, Ursulam,²¹ quae fassa esset, quod in die Philippi et Iacobi ipsa dum purgaret inter cepas, animadvertisset secum dictam Hagioné secum²² sermone. Et quod etiam alioqui omnes eam formidant, testis a conspectu eius se abscondisset et vidisset, quod in **[85]** ollam herbas colligeret, dicens: „Jm e bestye hires kurua azt mongia, hogy nem io hagmaia, melly io egyem.” Dehinc transcendens in hortum proprium quandam ollam effodisset herbas antehac collectas in eam condens, et hoc tempore introit[us] armentorum erat hiis dictis: „Vayal, turoual tellyek bodonom, a mas emberebe gane.” Et coram armenta exivisset et ibi discurrens. Id a propria²³ consanguinea audisset, quod²⁴ dictum uxori Andreae Hagio: cur non vivis etiam hic pacifice inter vicinos tuos, tamen scis te etiam in patria versatum esse in condemnationem propter tua facta, et etiam spine consecate erant tibi, et adhuc non servas te immunem, hic quoque non vivis pacifice.

¹⁸ Utána áthúzva: *do*.

¹⁹ Utána áthúzva: *est*.

²⁰ Után áthúzva: *du*.

²¹ Utána áthúzva: *Quod*.

²² Utána áthúzva: *verba*.

²³ Utána áthúzva: *sa*.

²⁴ Utána áthúzva: *in*.

V.

Kolozsvár, 1567. június 24. után

A MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/4 (III/1). 85.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 15.

Quia oculis²⁵ fuisse a se per mulierem incantationem factis etiam ac etiam noce factam,²⁶ tum ob hoc, tum etiam propterea, quod ante hac etiam in veneficio deprehensa fuisset et poenae dedicata, tamen utcunque effugisset, ob hoc eam igne comburrendam iudicarent.

²⁵ Utána áthúzva: *visum*.

²⁶ Utána áthúzva: *ob hoc eam eg*.

7.

Kolozsvár, 1567. szeptember 19.–1568. február 3.

GRUZ PÉTERNEK ÉS FELESÉGÉNEK RÁGALMAZÁSOKKAL TELI
VÁLÓPERE

AZ IRAT: A: KvTJK II/4 (III/1). 111, 145–149.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1997. 291–293.¹

Miután Gruz Péter korábban az egyházi bíróság előtt próbált elválni a feleségétől, 1567–1568 folyamán ügyük a városi bíróság elé került. A vallomások a peres felek kölcsönös vádaskodással terhelt családi kapcsolatáról árulkodnak. Az asszony többek között Gyulafehérváron Csáky Mihály kancellár jelenlétében tett férjéről becsületesértő kijelentést: „a sentenciázott neste pellengérezett nemzetű kurvafia [...] mert Chaky uram előtt is megmonntam neki, hog ez egy hazug, nem jámbor, lator [...] valamit mond, mindenbe hazud, mint cigán lator.” (145) Más alkalommal a férfi származását illetve megbélyegző szavakkal: „Az anyád volt az részeges, bestye, híres kurva, pellengérezett nemzetű, bestye kurvafi, sentenciázott kurvaffi.” (146) Számos tanú állítása szerint Gruz Péter sem adta alább, feleségét gyakran nevezte „lotyónak, bestye lélek kurvának”. Több városi előljáró elmondása szerint amikor Gruz Péter a tanács előtt készült felesége ellen panaszt tenni, Vicei Antal főbíró próbálta jobb belátásra bírni őt. Gruznak viszont csak annyi volt a válasza, hogy „reábizonítom, hogy ez egy bestye híres kurva”. Vicei újabb próbálkozása is kudarcot vallott: „Nem kell nekem, mert egy bestye híres kurva. Még ezután se jöjjön énhozzám, nem akarok velle lakni, mint afféle kurvával. Ugyan ha hazajőne sem fogadnám soha haza.” (148–149) Szándékosan elkövetett magzatöléssel is gyanúsította az asszonyt: „e rossz kurvát ez gyilkosságér, hogy immár e rövid üdőbe két ártatlant vesztett, ha egy pénzzel meggyógíthatnám betegágyából, sem gyógyítanám, mert ő ezt énreám való bosszúságába vesztette el. Mert volt szolgálója, kit én fogattam, hogy parancsolljon, és avval nem mielhetta meg, hanem kád ruhát mosott ki, és avval lelte ezt magának.” (145–146) E vád ellen az asszony azt hangsúlyozta, hogy a magzat halála férjének iránta tanúsított féktelen durvasága és rossz bánásmódja miatt következett be: „én nem vagyok ennek gilcosa, hanem te, nám még akkor megmondám, hogy elvesztel.” Ebben a kontextusban hangzik el Gruz Péternek a saját feleségét és a nő anyját is éjszakai járással vádló kijelentése.

¹ Részleges említés.

[147] Gedrud, uxor Michaelis Brassay, iurata, fassa est, quod ipsa audivisset, quod Petrus Gruz, sex hebdomadis habitans apud eam testem,² pueros, quando panem petiissent,³ Bestye lelek ffattyainak vituperasset, ac uxorem meretricem, et una cum matre nocticoracem, dicendo, quod adhuc capite plectebat⁴ uxorem, et si non sufficit ei hic meretricari eat albam latrones quaesitura. Et testis eum increpasset propterea, sed is libere sibi id, quod uxori diceret, respondisset.

² Az eredetiben: *teste*.

³ Az eredetiben: *peciisent*.

⁴ Az eredetiben: *plectebit*.

8.

Kolozsvár, 1568. május 3.–július 2.

VIZSGÁLAT EGY MIHÁLY NEVŰ TUDÓS ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/4 (III/1). 192.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1127; IV. 918.¹**Pro parte Petri Varga, volachi de Felek.**

Lazar Ferenc, Gabor János, Vayda Balázs, Husa Pasco, iurati, fassi sunt: Ez[t] hal-
lottuk, hogy azt mondá Varga Péter: „Mihál, falujul[?] el akarjuk vönni tőled az bü[v]ös
háját.”² Ezen tudománt tön Mihál, hogy az ő háját mondaná, de azért Péter az büvös
hájról mondá, nem az ő háját.

Zanizló kenéz, iuratus, fassus est: Ezt tudom, hogy ez háj felől törvén vala Feleken,
és egy háznál láttam vala, hogy egy támaszon mind azféle háját kötöztek³ vala, és⁴ ez-
felől szölt⁵ Varga Péter.

¹ Részletek a *büvös, háj* címszavaknál.

² A bizonytalan szövegkörnyezet és értelmezés miatt a szó eredeti alakját is adjuk: *bwos hayat*.

³ Előtte áthúzva: *kozto*.

⁴ Utána áthúzva: *en*.

⁵ A szó végéről törölve: *am*.

9.

Kolozsvár, 1569. december 13.

EGY FELTÉTELEZETT BOSZORKÁNY VÍZBE VETÉSÉNEK KÖLTSÉGEI

AZ IRAT: B: KvSzám 1/XIII. 336.

1569 feria tertia in festo beatæ Luciae virginis.

Tempore videlicet exigen[tiae] rationis ex voluntate dominorum civium eo die in domo senatoria constitutorum relictæ quondam A[n]thonii Kanagiarto pro quodam sacco decem cubitos continen[ti] ad necandam quandam mulierem tempore iudicatus domini quondam Stephani Fodor¹ ab ipsa empto per nuntium Stephanum Kis famulum, in censum deputati sunt d. 30.

¹ Eddigi ismereteink szerint Fodor István 1556-ban, 1558-ban, 1562-ben, 1564-ben, 1566-ban és 1568-ban volt főbíró. KvTJk II/1. 40, 48, 55, 58, 73; KvTanJk I/1. 131^v.

10.

Kolozsvár, 1570. február 18–22.

ALMÁS MIHÁLYNÉ KATALIN KERESETE ZEYBERT ALBERTNÉ MARGIT ELLEN BOSZORKÁNYSSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1570. február 18.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/5 (III/2). 170.

[1570]¹ 18 die Februarii. Coram dominis Anthonio Kappa et Andrea Kakas pro² Margaretha, consorte Alberti Zeyberth, contra Almas Mihálné.

1/2. Kadar Márton, Telman Benedek hitek szerint vallják, hogy őket külte volt Almas Mihál Kowach Mátyáshoz, hogy megkérdjék tőle, ha mégis azont mongya, az mit annakelőtte öfelőle szólt. Ők, mikor hozzája mentek volna, megkérdezték, és azt monta, hogy: „Az mit én montam, ura akarok lenni beszédemnek, mert ha én akarom, tüzet rakatok³ az Nadasnál annak az feleségének hátára.”

3. Sas Antal hiti szerint vallja, hogy ő Kowacz Mátyástúl hallotta, mikor ezt monta Almas Mihálnénak: „Ihol jó az csorda, siess vele, itthon fejj, azután az szomszéd-ságba fejj!”

4. Zeyfner Mátyás hiti szerint vallja, hogy Kowach Mátyás öneki monta:⁴ „Igaz az, hogy Almas Mihálnénak az kontyába kígyófejet és gyéknek farkát találták.”

5. Hennyk Márton hiti szerint vallja, hogy Kowacz Mátyás öneki azt monta, hogy: „Valamit én szóltam Almas Mihálnéra, azt én meg nem tagadom.”

6.⁵ Zsófia, Kathank Simonné hiti szerint vallja, hogy ő mongya volt Kowach Mátyásnak: „Bátor jobb szomszédot hoztál volna közinkbe, mert nem igen jó hírt hallok hozzája!” Azt monta neki Kowach Mátyás, kígyófejet és gyékfarkat találtak az kontyába [Almas Mihálnénak]. De öneki Almas Mihálné azt monta, hogy nem az volt, hanem temjén volt. Kowach Mátyás pedig azt monta, hogy ne higgye, mert ugyanaz

¹ Az évszám bizonytalan. Azért döntöttünk 1570, és nem 1571 mellett, mert Kakas András abban az évben volt az esküdt tanács tagja, amely minőségében jelen lehetett tanúvallomások bevétele-nél.

² Utána áthúzva: *consor*.

³ Utána áthúzva: *az hátára*.

⁴ Utána áthúzva: *Jas*.

⁵ Előtte áthúzva: *6/7*.

volt.⁶ Mert őneki Almas Mihálnak az atya monta, hogy ne⁷ fé[l]jen egebütt, hanem csak az ő szereken, az szomszédtságban.⁸

7. Anna, Helman György szolgálóleánya hiti szerént vallja, hogy ő is ugyanazont hallotta.⁹

II.

Kolozsvár, 1570. február 22.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/5 (III/2). 171.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 15–16.

[1570] 22 Februarii. Almas Mihálné, Katalin bizonsági Albert Zeybertné, Margit ellen.

1. Kalára, Ádám Zeyferné, vénasszony és beteg, hiti szerént vallja: Mikoron az elj-múlt karácsonnak előtte való napokban az Simon Vendlerné házába gyűltenek volt az fonó leájánok[!], ott esett volt valami szó az Almas Mihálné felől, mellyet mikor meghallott volna Almas Mihál, megyen ez vallóhoz és kéri azon, hogy eljmenne az Albert Zeybertnéhez, az kitül az szó lött, hogy megkérdené róla, ha ő mondása az szó, mellyet az ő felesége felől szólt. Mikoron eljment volna más asszonemberrel egetembe, megkérdi róla, ha az beszédet ő monta volna Almas Mihálné felől, az mellyet az fonó leányok az urának megmontanak.¹⁰ Ilyen módon szólt nekik az vallónak és az másiknak, hogy: „Az mit én montam, azt én meg nem tagadom sem bírák, sem polgárok előtt, mert az ugyan nem jámbor [és] nem jó asszon. Jámboríccsa meg magát, nem akarom, hogy szomszédom [is] legen, mert ha megeszmérem, hogy valami navalyája lészen az én barmomnak, én is úgy cselekezem¹¹ vele, mint Nagy János az én ángyommal: tüzet rakatok az¹² Nadas mellett [neki], odavitetem¹³ ötet!” Többeket is szókat szólt, de az betegség miatt nem jut eszébe. Azután¹⁴ mikor eljövénének onnat, azt monta, hogy Mátyás kovács izente neki, hogy semmi barátságát vele ne tarcsa.

⁶ Utána áthúzza: *azért csjak itt az mi.*

⁷ Utána áthúzza: *Me.*

⁸ Utána áthúzza: *Mert.*

⁹ Előtte áthúzza: *vallja.*

¹⁰ Utána áthúzza: *Mert ő.*

¹¹ Utána áthúzza: *Mi.*

¹² Utána áthúzza: *Nag.*

¹³ Az eredetiben: *odavitettem.*

¹⁴ Utána áthúzza: *Nemj.*

2. Anna, Krestel Geobel felesége hiti szerént vallja, mint az első, mert együtt voltak.

3/4. Krisztina, Chykis suszter leánya, Márta, Nagy Ambrus leánya ezt vallyák, hogy ők Simon Vendlerné házába fonnak volt, és az Albert Zeyberné[!] megyen be oda az házba, és ezt mongya, hogy az Mihál Holachapel felesége nem jámbor asszon volna, és ha megesmerhetné, hogy valami nyavalya lenne tehenének, tehát az Nadas mellett tüzet csináltatna, mint Neb János csináltatott volt az ő rokonának. [*Contradicit I., quia aetatem non haberent ad fatendum.*]

5. Zsófia, Simon Vendlerné hiti szerént azont vallják, mint az két leán.

11.

Kolozsvár, 1572. március 6–14.

PÁRTASZÖVŐ KATALIN PERE AZ ÖT FOJTÓNAK, BESTYE KURVÁNAK
ÉS JÓSOLTNAK RÁGALMAZÓ SZÓCS BENEDEKNÉ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1572. március 6.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 18–19.

Fassio testium Caterinae Partazeowe contra consortem Benedicti Zeoch. Sexto Martii.

1. Zsófia, néhai Ferge Lukácsné azt vallja, hogy miért Zeoch Benedekné az kamarába árul,¹ mely kamarán által kelj menni az cinteremből való víz kifolyásnak, gyakorta megrakodik vízzel, és az mellette való kamarákra is jut benne, honnat sokszor volt panaszkodás reá, hogy nem visel gondot az vízfolyásra. Látta azt is, hogy őneki marháját is vízből vötte felj, ki miatt hallotta, hogy eleget feddődött, szitkozódott, de senkit nem nevezett. Partazeowe Katalin pedig ellenébe árult sátorban, az is válaszig² szitkozódott, de senkit nem nevezett.

2. Kalmar Márton³ hallotta, hogy Zeoch Benedekné szitkozódott ilyen szóval, hogy:⁴ „Hazud eretnek esse kurvafiául benne, ha férfi, ha asszonyállat, esse kurvájul, az ki éneám fondorkodott, mert nem én szóm.” De ő nem tuggya, miért szitkozódott, sem azt, hogy kit szidott volna, mert senkit nem nevezett. Hallotta azt, hogy monta Parthazeowe Katalin felől: „Ím az nagy bak kabalával nem tudunk megalkunni!”

3. Zabo Lászlóné azt vallja, hogy sok egymásra való feddődéseket hallotta Zeoch Benedekné és Partazeowe Katalin között, de gongya nem volt rejájok. Ezt hallotta, hogy Zeoch Benedekné monta⁵ Katalinnak: „Rossz bestye, ha lehet, bizon itt nem árulsz!”

¹ Utána áthúzva: *Melybe.*

² Eredeti alakja: *valazig.*

³ A név fölött áthúzva: *Bojtos Márton.*

⁴ Utána áthúzva: *v.*

⁵ Utána áthúzva: *Ne.*

4. Kadas Mihályné Katalin azt vallja, hogy hallotta, Zeoch Benedekné egyszer így szólt Katalinnak: „Bezzeg úgy, fojtó!” Mond Katalin: „Az én nem vagyok!” Tudománt tött róla, látta azt is, hogy az satora héát az vásárbírák leütötték, de nem tuggya, mi okáért.

5. Ilona, Teorek Miklósné azt nem tuggya, mi okáért⁶ mívelte, de ezt hallotta, hogy Zeoch Benedekné illen⁷ szókkal szitkozódik volt: „Ha férfi mondja is, esse kurvafiául hazud benne, ha asszomember is, esse kurvájul, ugyan esse lélek kurvájul hazud.” [19] Ez szitkokra csak tudománt teszen volt Katalin. Mond Zeoch Benedekné: „Ugyan nem akarom, hogy itt árulj, te aggleán, sem te, sem más!” Azt is látta, hogy egy vásár napján kirakodott volt ez Katalin, azonba eljöttek az vásárbírák,⁸ [és] zálagat vettek Katalinnak, hogy panaszolkodik volt róla. [Azt is mongya volt, hogy tudom én, ez ki dolga.] Kiáll kamarájából Zeoch Benedekné, mond, hogy: „Én dolgom, én akaratom, mert ne árulj] úgy, mint árulsz! Ne előzz meg!”

6. Sos Máténé Margit azt vallja, hogy hallotta, hogy Zeoch Benedekné szitkozódik volt, hogy: „Esse lélek kurvafiául, ha férfi, ha asszomember, esse kurvájul hazud benne!” Valaki azt mondja, [de senkit nem nevez volt,] Katalin elészólal, mond, hogy: „Ne mondd azt, jó asszony!” Azután esmét [egykor] beszél volt vele, Katalinnal, satora előtt Bestercey Györgyné, mongya volt ezt is [Katalin] szo[v]ja közben: „Tudom ezt, ki dolga.” Mond az kamarából Zeochné: „Bezzeg úgy, fojtó, bezzeg úgy aggulja!”⁹ Erre csak tudománt tött Katalin. Hallotta azt is [azután] Zeochnéül, monta Katalinnak: „De ugyan nem árulsz itt, ugyan kiteszlek innét, valamint lehet!”

7. Katalin, Aztalnak Gergelné azt vallja, hogy hallott elég feddést az folyásért Zeochné és Katalin között, de, hogy távol volt tőlek, nem értette, ha szitták egymást vagy nem.

8. Magdalna, István deákné azt vallja, hogy hallotta Zeoch Benedekné Partazeoweo Katalint háta megé bestye kurvának szitta, fojtónak is monta [szembe], és hogy beidézi volt, jósultnek[?]¹⁰ is monta, szászul több feddődése is volt, de nem értette.

9. Dorottya, Zabo Lászlóné azt vallja, hallotta, hogy Zeoch Benedekné idézi volt Katalint, jósultnek[?] monta, és, hogy némel nap az nagy esső lött volt, hányja volt kamarájából az vizet, az mondja volt: „Te, bestye, te miád vallom ez ez kárt! Ha itt nem árulnál, én káros nem volnék!” Szászul is eleget feddett, ő nem értette.

⁶ Utána áthúzza: *hogj*.

⁷ Utána áthúzza: *zj*.

⁸ Utána áthúzza: *elj*.

⁹ Az eredetiben: *aghwlia*. Értelme feltételezhetően: *aggolja*, azaz *aggnak szidja*.

¹⁰ Az eredeti szövegrész bizonytalan olvasata lehet: *Joswlt* vagy *Johult*.

II.

Kolozsvár, 1572. március 14.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 20.

**[1572] Die 14 Martii. Testes consortis Benedicti Zeoch contra [Caterinam]¹¹
Partazeweo coram domino Thoma Bwdaj.**

Zsófia, néhai Ferge Lukácsné azt vallja, hogy az mely kamarába Zeoch Benedekné árul [mostan], azban ő kezdett volt elősszer árulni, és akkor is szabad vízfolyás volt által az cinteremből. Annak az kamarának¹² ellene csinál sátorot PartarZeoweh Katalin, és őmiatta vagyon bántassa Zeoch Benedekné kamarájának. Többeknek is ott közel, hogy az miatt ki nem mehet szabadon az vízfolyás. Azfelett káros azoknak is, kik eleibe sátorát csinálta.

Dorottya, Zabo Lászlóné azt vallja, hogy még az ura életében kezdett volt árulni egy kádasné az helyen, hul Parthezeowe Katalin sátorát feljcsinálja. Azkor sem engette az ura annak ott árulni. Mostan az Katalin sátora is nagy kárára vagyon az ellenébe való kamaráknak.

Magdalena, István deákné azt vallja, hogy látta, gyakorta tisztíttatá Zeoch Benedekné az vízfolyást, de Parthazeowe Katalin sátora miatt esmét betelik, ki miatt kárba vadnak az több kamarás asszonyok, mind víz miatt, mind hogy szabad utok nincs miatta.

Katalin, Kadas Mihálné azt vallja, hogy ő is akart sátorot csinálni az helyen, hul ParthaZeowe Katalin árul, de nem engették az kamarás¹³ asszonyok. Látta azt is, hogy az folyást gyakorta tisztíttattja Zeoch Benedekné mind urastul, szolgálóstul, mely folyás az Partas Katalin sátora miatt telik.

¹¹ Alatta áthúzva: *consortem*.

¹² Előtte áthúzva: *kamarba*.

¹³ Előtte áthúzva: *kamas*.

12.

Kolozsvár, 1572. április 25. után

TAKÁCS BALÁZSNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI A KIS BOLDIZSÁRNÉ,
MÁSKÉNT BEKENNÉ ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ
RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT INDÍTOTT PERÉBEN

AZ IRAT: A: KvTjk II/6 (III/3). 43–44.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1042.¹**Takacz Balázné bizonsági [Kis] Boldizsárné vagy Bekenné ellen**

Ilona, Zekel Benedekné azt vallja, hogy ő mikor hallotta volna, hogy megfogtatta volna az Thakachné az Bekennét, feddi volt az Byllernét, miért szólnak olyat, hogy háborúság támad belőle. Mond az Byllerné: „Megyek én neki, há azt mongya az Bekenné, hogy ő egy uccával megbizoníthatja.” De nem monta, hogy mi volt az szó. Azután, hogy kijött volna az toromból az Bekenné, hallotta tőle, azt monta, hogy: „Vajha én szegény nem volnék, tudnám én mit kellene neki tenni!” De ő nem tuggya, mi végre mondja.

[*Utroque.*] Zech Mihálné Orsolya azt vallja, hallotta, valami emlékezet lőtt volt az Thakachné felől az sitőházban. Mond az Bekenné: „Én mentem hozzá, bántam vele, és öltettem felj.”² Az több beszédi közt jut eszébe, hogy valami három macskát is emleget volt, de nem jut eszében, fejért vagy feketét mond volt, sem azt, hogy hul látta volna.

[*Utroque.*] Thimar Péterné Katalin azt vallja, hogy hallotta az Bekennétől az sitőházban, mongya volt, hogy: „Mentem,³ úgymond, az Thakachnéhoz, öltettem, bántam vele, [mert hozzá hívatott.] De csak azt nem szerettem dolgába, hogy három macskával esszik vala egy tálból.” De nem monta, mi szőrűek voltak, ha monta is, nem jut eszében.

[*Utroque.*] [Néhai] Somogy Andrásné Márta azt vallja, hogy az Kis Boldizsárnétól, Bekennétől hallotta, ezt beszéli volt: „Az Thakachné mikor igen beteges vala, hívatott hozzá, hogy bekeszkenődjem, öltöztessen. Egykor, hogy sokáig nem hívatott volna, gondolám, hogy talám igen elnehezedett volna. Menék hozzá, tehát az tűzhelyen ül gerznájába, és három macskafiak esznek vala előtte az tűzhelyen.” De nem monta, mi szőrűek voltak, sem boszorkánnak nem monta.

¹ Részlet a *boszorkány* címszónál.

² Utána áthúzva: *latt*.

³ Javítva erről: *Ment ő az*.

[*Utroque.*] Kwtas Jakabné Márta azt hallotta Bekennétül, mikor az toromból kikérték volna, hogy: „Ím az jó asszon azért fogatott meg, hogy boszorkánnak montam volna. Maga nem montam, hanem ezt montam, látám, mikor hozzá mentem vala, az csikónak enni ad vala.”

[*Utroque.*] Thordaj Imréné Anna azt vallja, hallotta az Vayda Katus sitóházába az Bekennétül, azt mongya volt, látta, az Takachné macskával esszik volt az tálból, egebet nem hallott.

[44] Éva, Takacz Krestelné azt vallja, hogy egy nap az Vayda Katus sitóházában volt, hallotta az Bekennétül, azt mongya volt, hogy egy prédikáció alatt ment volt ő Thakach Balázsnéhoz, és úgy találta, hogy három fekete macskával esszik volt egy tálból. Többszer oda nem ment öremest.

13.

Kolozsvár, 1572. június 27.–1575. május 16.

KASKÖTŐ NAGY ÁGOSTON PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
FEKETE KATÓ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1572. június 27.

NAGY ÁGOSTON TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 86.

Fassio testium Nagy Ágoston contra Caterinam Fekete. Die 27 Iunii.

1. Hwsar Imréné Dorottya azt vallja, hogy ő kérlette Fekete Katót, ha beeresztették az házba? Mondott, hogy nem ereszté az rossz, hitván ember.

2. Margit, Maradek Péterné azt vallja, hogy [mondotta] Fekete Katónak, hogy nem békéllettek meg, ezután sem lehet egéb benne. Mond, hogy: „Békéljen, ha az szőlőtöt kiásta kertemből, eljvitte, az pajtát is eljbontotta, eljhordotta.” Ő egebet nem hallott.

3. Katalin, Feyer Benedekné azt vallja, hogy tavaly nyárban¹ azt mongya volt Fekete Kató² őneki, hogy fejét veteti és az alfeléhez teteti. Mond Nagy Ágostonné neki: „Miért mondogd azt, ha nem érdemli tőled?” Mond annak is: „Neked³ az nyelvedet vonatom ki, és az alfeledhez veretem.” Ugyan megcsattogatván az kezét. Azt ők nem tuggyák, hogy Fekete Kató fáját Ágoston vagy felesége eljvitték volna,⁴ Kató [penig] azt monta, hogy Ágoston szőlőtőjét és kövét is eljlopta volna, fáját is lopta volna elj.

4. Erzsébet, néhai Fazakas Benedekné azont vallja, amint az leánya.

¹ Utána áthúzva: *hallotta*.

² Utána áthúzva: *Nagy Ágostonnének*.

³ Utána áthúzva: *úgy Mond*.

⁴ Utána áthúzva: *hallotta azt is*.

II.

Kolozsvár, 1572. június 27.

FEKETE KATÓ TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 87.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 19–20;⁵ EMSzT I. 1042; II. 530.⁶**Testes Catherinae Fekete contra Augustinum Nagy.**

1. Erdely Gáspár azt vallja, hogy őneki ezt mondta Ágoston: „Te Erdely Gáspár, olyan boszorkány az anyád, hogy neked kezedet megköttette, hogy leányát meg ne verhesd soha, míg te élsz. Mert az egy cigán, olyan horgas az keze, mint az kapuban való cigánnak. Arról is esmérem, hogy az, hogy az haját eln[y]irte, és az leányának is ruhájába kötött benne, hogy meg ne verhesd.” [*Contradicít, quia gener est I., et in lite est cum illo.*]

2. Anna, Zemetbiro Máténé az udvarra ment volt és hallotta, Fekete Kató mondja volt Ágoston feleségének: „[Te] sánta, cipertes, koszos!” Mond arra Ágostonné: „Olyan hazug vagy, egy cigán!”

3. Margit, Takacz Balázsné azt vallja, hogy kúton merít volt, és hallotta, hogy Fekete Kató és Ágoston feddődnek volt, és fejér fát emlegetnek volt.

4. Manyky Nagy Ádám azt vallja, hogy hallotta, Ágoston mongya volt: „Mennyi asszonember haját hántak elj itt, valaki talán tar ebagnő vagyon itt az uccában?” Hallotta Fekete Katótól, őneki [beszélli]⁷ volt, hogy minekutánna az házat megvötte volna Ágostontól, az kemence szájából kilopta volna az követ [Ágoston], ő pedig esmét visszavitte volna [tőle]. Látta azt is, hogy követ rakott lába alá [Fekete Kató], és úgy hallgatott az⁸ Ágoston ablaka alatt.

⁵ Hiányos közlés.

⁶ Részletek a *boszorkány, ebagnő* címszavaknál, mindkét esetben tévesen 1573-ra keltezve.

⁷ Alatta áthúzva: *Mongya*.

⁸ Utána áthúzva: *ab*.

III.

Kolozsvár, 1573

ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 86.

1573. Coram Ioanne Kalmar et Ioanne Teycz.

Anna, Boregeteo Máténé azt vallja, hogy ő semmit nem hallott Ágoston és Fekete⁹ Kató között való feddődésbe.

Margit, Thamo Ambrusné azt vallja, hogy öelött[e] nem szitta Kató Ágostont, hanem mikor íg perlődnének egymással, azt monta, hogy: „Adna Isten Szentleket, hogy feledne engem Ágoston!”

Angalit, Zabadkaj Filepné azt vallja, hogy ő semmi szidalmot¹⁰ nem hallott Katótól Ágostonra. Hallotta, hogy szapolódik volt illen módon:¹¹ „Ím, azt költették, hogy az én fiam minden pénzért tized veszen azért, mit az házra költet, de szőrféreg rágja meg n[y]elvét, ki azt költette.” De senkit nem nevezett.

István, néhai Vaida Imre fia azt vallja, hogy nem hallotta soha, hogy sem Ágoston, sem Kató sem éjjel, sem nappal egymást szidalmazták volna, sem szőrférget, sem fenévatat nem hallott.

Angalit, Hegedws Máténé azt vallja, hogy tavaly pünkösztbe egy reggel mennek¹² volt az Kató leányi prédikációra, látta, hogy pirossak voltak arcul. Kérdette az kissebbiket, mi lelte, azt mondta, hogy az anyja kente meg. Ezt is hallotta, hogy Aztalos Lőrincné mongya volt Katónak szembe: „Te, oly ember vagy, az én leányomnak azt montad, hogy ha egy új fazakat leütnél az földre, [utáná az félj]¹³ szeme kiapanna.¹⁴” Kató választig hazuttatta.

⁹ Utána áthúzza: *köz*.

¹⁰ Utána áthúzza: *kapott*.

¹¹ Az eredetiben: *Illemodon*.

¹² Utána áthúzza: *to*.

¹³ Alatta áthúzza: *Mind két*.

¹⁴ A szó végén áthúzza: *k*.

IV.

Kolozsvár, 1573. február 13.

ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 87.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 20; EMSzT II. 526.¹⁵

[1573 die 13 Februarii. Coram Georgio Weres.]

Zekel András azt vallja, hogy mikor immár perbe volna Ágoston Katóval, eccer megen házához Ágostonnak,¹⁶ teszen szóbeszédeket Kató felől. Mond, hogy: „Ugyan boszorkán az, eljhigg[y]jed, olyan az, mint az kapubeli cigán, horgas körmű.” Azután külte volt ötet többekkel Ágostonhoz Kató követetni. Mond Ágoston: „Nem akarom törvén nélkül hadni.”

Anna, Molnar Istvánné azt vallja, hogy ment volt az Kató házához, mikor az veji megjött volt, és immár azelőtt perben volt Ágostonnal. Azomba jó oda Ágoston, mond neki Katónak: „Te, [te] nyilvánvaló boszorkán vagy, kapubeli cigán vagy, inkább laknám egy házba egy ebbel, hogynem veled, mert annál is alább való vagy, horgas körmed vagyon.” Az veji szólt, hogy eljmennyen onnat, és úgy ment elj. Azután egyszer az tanácsháztúl indulnak elj, Ágoston elől megen volt, mond Katónak: „Csak kár, hogy te velem perlesz, mert te cigán vagy, nyilvánvaló boszorkány vagy, én leszek az ember, hogy fejedre rakatom az tüzet!” Ez szókra őneki Kató tudománt tött, hogy megemlékezzék róla. [Contradicit, quia in contrarium probabit.]

Katalin, Markos Antalné azt vallja, hogy látták házok előtt Ágostont és Katót, zajgottak, feddődtek, de ő nem értette, mit szólnak egymásnak; uglyjan hallani sem akarta, mert bement házába.

¹⁵ Részlet az *eb* címszónál.

¹⁶ Utána áthúzva: *Mond léssen szó.*

V.

Kolozsvár, 1573. február 13. után[?]

KASKÖTŐ ÁGOSTON TANÚINAK A FELLEBBEZÉS UTÁN FELVETT
VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 86 a–d.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 16–19.; EMSzT X. 181.¹⁷**[86c] Attestationes pro parte Augustini Kaskeoteo post apellationem ad senatum contra Fekethe Kató.**

Markos Antal hiti szerént ezt vallja, hogy ő eccer nem volt hon, búzája látni ment volt. Jó fel az piacra gazdája asszon, ammi sáffárlása itt fenn volt, elvégezvén azt, hazatér. Hogy az Kezeep uccán alá megyen volt, fájni kezd az lába úgyannyira, hogy le kell ülni Seres Márton háza előtt. Seres Mártonné kijő a ház eleiben, mond, hogy: „Mi lelé, komámasszon?” Mond: „Nem tudom mi lelé a lábomat, im nem állhatok reá, im most csak hirtelenséggel indula rajtam.” Tanítja erre Seres Mártonné, hogy szedjen három szeméten három kapcafoltot és főzze meg, a levével mossa a fájdalmas helt, és az kapcát kösse reá; ha valaki házához kérő kérni jó, semmit ne aggyon neki. Akkor Fekethe Kató az piacon árul volt itt fenn. Az vallónak felesége, ammire tanították volt, még csak be sem köttheti szerével az lábát, azomba Fekethe Kató mingyárást ott terem, és szerdéket¹⁸ kezd kérni. Markos Antalné ad néki. Mingyárást szállására megyen Fekete Kató, a valahová teszi az szerdéket, de mingyárást ismét lakattyát felveti házára, és feljő ismét az piacra. Hogy ez valló hazajő, megbeszéli neki felesége az rajta törtint dolgokat. Házára [akart menni]¹⁹ Katónak, de nem [volt otthon],²⁰ és igen sziddja háta megé, az ő maga feleségét is szidja. Katónak itt fenn szomszédi megmondják, hogy igen szitta [volna] Markos Antal, és igen megharagutt volna reá. Harmadnap múltán könyöklejére megyen Kató ez vallónak, mond, hogy: „Miért haraguttál reám, jó Antal uram?” Mond ez valló: „Mi dolgod volt neked az én házomnál, hogy idejöttél kérni? Annakelőtte soha nem kértél itt. Látod-e, mint vagyon gazdámasszon, ha megnyomrodik, Istennek eskeszem, hogy emmagam hátodra rakatom az tüzet!” És annakutánna megvizagott[?] volt feleségének ismét az lába. De nem [86d] mondja hiti szerént, hogy ő mielte volna [ezt Fekete Kató], mert ő azt nem tudja, csak gyanakodott hozzája.

Katalin, Kaiantay Mártonné hiti után ezt vallja, hogy egcer viszen volt Aztalos Lőrincné egy tyúkot és mindennek mutattya volt, ő is megyen volt Aztalos Lőrincnével. Mond Aztalos Lőrincné: „Im, ezt Fekethe Katónak saroglyájából vonám ki, az eggiket

¹⁷ Részlet az *ördögösség* címszónál.¹⁸ Eredeti alakja: *zerdeket*. Jelentése az EMSzT XII. 420. szerint: szerzemény, gyűjtemény.¹⁹ Alatta áthúzva: *Megyen*.²⁰ Alatta áthúzva: *találya*.

főzik vala, az én saroglyámból lopták el.” De ez valló nem tuggya, kit nevez volt főképen, ha az leányát, vagy ő magát Fekethe Katót.

Piroska, Nagy Benedekné hiti után ezt vallja, hogy tuggya eccer ennek az Fekete Katónak mátkája volt, ad tizenyolc forintot neki, hogy kereskedjék velle, ökröt vegyen velle. Megyen Vasarherre, onnat soha meg [nem] jöve,²¹ az pinz es odamarada. Azután Kató valahol tudományosokat tudott, mindenövé elment, hogy hazahozathattánája máttkáját, de soha nem hozathatta. Monta osztán ő maga Kató ez vallónak: „Ide s ide voltam, [abban jártam, hogy meghozassam],²² ha meghozatthat[nám],²³ de nem lehte.” Ő maga felől pedig, hogy valamit ahhoz tudna, azt ez valló nem tuggya, semmit sem látott effélét hozzája.

Orsolya, Markos Benedekné hiti után ezt vallja, hogy egcer Fekethe Kató hoz ez vallónak szomszédja házatól egy füstölgő üszöget, és ez valló előtt által viszi az uccán szállására. Azonnap ez vallónak gyermeke megbetegül, annakután[a] meg is hal. Gyanakodott Katóhoz ebből, hogy ő vesztette volna [meg] gyermekét. Ebből is gyanakodott pedig hozzája, hogy Kató szájából ezt hallotta házánál, hogy ő olyat tud, hogyha neki tíz leánya volna is, eccersmind eg nap kérője lenne. Ebből is gyanakodott hozzája, hogy ő mikor egy csötörtök nap itt fenn árul volt, ő Katót nem kérte hozzája, azomba hazamegyen ez valló, gyermekét nem talállya hon. Kitér esmét házából, tehát Kató[t] az gyermekkel elől találja. Azután az gyermek²⁴ nem akart szopni.

[86a] Margit, Somogy Bálintné hiti szerént ezt vallja: Zilagy János[sal/nál] ivutt volt ő egy pinz ára bort. Hazamegyen szállására, az ucca ajtaját beszegezi, az udvar ajtaját nyitva haggya, és lefekszik az házba, elaloszik, senki pedig egyéb ott nem volt. Az fiának vész el egy kézi ruhája, annál kü[v]ül az gazdának egy lakattya, az ő erszényéből pedig nyolc pinz. Ebből gyanakodott Katóhoz, hogy ő dolga volt volna, mert Kató Kayantai Mártonnál ivutt volt aznap, de ő nem látta Katót ott egyetom[?].

Erzsébet, Fazakas Benedekné hiti szerént ezt vallja, hogy ő semmit nem tud Kató felől.

Katalin, Feyr Benedekné hiti után azt mongya, hogy ő sem[mit] nem tud egyebet²⁵ azonkívül, ammit ezen dologban ennekelötte kétszer megvallott. Szent [János]²⁶ napjától fogva Szent Mihály napig egygyütt lakott Katóval, de ő ördögességet nem látott, sem hallott hozzája.

Geres, néhai Nagy Antalné azt vallja, hogy mikor germeke lött volt az Fekete Kató leányának, az mi mássa vagy mie ott lött volt, ő maga ez valló seprötte szeméttel öszve, és kivitte az árnyékszékre. Fekete Kató sem fás[színbe], sem egébbe nem tötte.

Katalin, Deak Ádámné ezt vallja, hogy ő Fekete Katót az mi időtül fogva esmérte, semmi gonosz életit nem látta, egyebektül elég zokszót hallott felőle. Ő is azoknak sza-

²¹ Utána áthúzva: *sem*.

²² Alatta áthúzva: *Bizon sokat költöttem immár reá.*

²³ Javítva erről: *hozatthatám vala de.*

²⁴ Utána áthúzva: *tulle.*

²⁵ Utána áthúzva: *Azo h.*

²⁶ Alatta áthúzva: *György.*

vokhoz képest gyanakodott hozzája,²⁷ mikor gyermeke megbetegült volt, mert azt mongyák volt, hogy megvesztették volna. Azt is vallja, hogy eccer retkét kér volt egy pénzen ótölle, hogy nem atta neki, azt monta: „No, ne aggyad bátor, de eszedbe jut még!”

Márta, Zekel Andrásné azt vallja, hogy tavalj nyárba vitt volt az urának enni az Eottwes Istvánné majorába, hul csépel volt. Küldi az ura vízért; hogy megen volt, látott egy ra[kott]²⁸ ganén tahát egy zöldbeli ember ül és az molnárné. Ő azt látván hátrater, véli, hogy²⁹ valami dolgok volna. Esmét odaindul az víz felé, hát feljöltek onnat, és az zöldbeli ember az víz felé ment, az molnárné az malom felé. Egebet semmit nem látott hozzáj[ok.]

[86b] Zsófia, Aztalos Jánosné szolgálója azt vallja, hogy vagyon öt esztendeje, mikor Molnar Istvánnál szolgált ő. Egykor estve vacsora után eljmege az malomba az ura. Az felesége megkérdi, ha hazajön-e hálni, vagy oda maradna? Azt mongya, hogy oda hál. Osztán küldi borért ötet az asszonya, azt is hagyja neki, hogy betérne az Vayda Katus házához, és egy Gergely nevű legénnek mondaná meg, hogy jőne oda, mert az ura hon nem hál. Ő megmonta az izenetet, azután hogy hazament volna, az asszonya meghagyá neki, hogy lefekennék. Ő lefekszik és³⁰ egykort felj³¹ serken virratta felé, hallja volt az asszonya mongya volt: „Nesze imez, nesze amaz!” Feljtekint, hát az legény egy ingbe, gatyába azkor megen ki. Azután bejő az molnár, és az legén kardját ott találta. Az cipellüsét, kapcáját ő vitte haza neki.

Molnar Ambrus azt vallja, hogy ő Molnar Istvánnét mitül fogva esmerte [ez mostani urával együtt],³² semmi gonosz életit nem látta, sem tuggya mondani. Annakelőtte Magyarorzagban tuggya, hogy eccer megvesszőzték volt vétkeiért.

Kadas Mátyás azt vallja, hogy ez eljmult időkben, mikor itt ez városban tartatná fogva Soliom Pétert az fejedelem,³³ azkor ő lakik volt az Keomies György annya házánál. Molnar István is ott lakik volt. Látta, hogy egy hajnalba az malomból bejött volna Molnar István, az házból, hul felesége volt, egy drabantot szöktetett ki, de azt nem tuggya, mit szerzett oda be. Azután az drabant ótölle egy tallért küldött volt az asszonnak Feyerwarról. Az azt monta, hogy volt közzi vele. Azt is vallja, hogy Zekel Andrásnál hallotta, [ezt] mongya volt Fekete Katónak, mikor Ágostonhoz külte volt követni: „Azt mongya Ágoston, hogy nem békéllik teveled, mint illen boszorkánnyal.”

²⁷ A szó végéről törölve: *k*.

²⁸ Komáromy értelmezése szerint. Másik lehetséges változat: *rakás*.

²⁹ Utána áthúzza: *Mas*.

³⁰ Utána áthúzza: *Éjjel*.

³¹ Utána áthúzza: *Zek*.

³² Alatta áthúzza: *semmi tisztátalan dolgot*.

³³ Mindkét személy azonosításában bizonytalanok vagyunk. Súlyom esetében talán szóba jöhet annak a Bethlen Farkasnál említett Petrus Solioniusnak a személye, aki János Zsigmond 1567. tavaszi Kővár vára elleni ostromakor, Lazarus von Schwendi megbízásából, kinevezett kapitányként védte a várat Viczmándy Tamással együtt. Bethlen szerint a több napos ostromot egyedül ő élte túl. Ez esetben az említett fejedelemmel János Zsigmondot kell azonosítanunk. Lásd: Bethlen Farkas: *Erdély története*. II. Budapest-Kolozsvár, 2002. 312–313.

VI.

Kolozsvár, 1573

FEKETE KATÓ TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: B: KvTJk II/6 (III/3). 86 f, 87 g. (Két külön féllapon.)

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 20–21; EMSzT I. 1042.³⁴**[86f] 1573. Fekete Kató.**

Katalin, Feier Benedekné azt vallja, hogy hallotta Ágostontúl, azt monta, hogy: „Gyanakodom az Fekete Katóhoz, hogy boszorkán, mert éjjel az mit ágyamba beszélek, azt is mint tuggya.” Hallotta azt is, hogy cigánnak és hazugnak monta, mert sokat hazud.

[87g] Testes Fekete Kató contra Kasketeo ad interrogationem.

Erdely Gáspár azt vallja, hogy ez eljmult napokban, hogy ötet megeskette volna Kasketeo Ágoston³⁵ bizosságra és kiment volna az tanácsházból, mond neki Ágoston: „Megesküvél-e?” Mond ő: „Meg, mert nem hagyál³⁶ anélkül.” Mond esmét Ágoston: „No te, az napád mellé vonasz, de nem tudod, hogy eljlopott búzádban, és eljatta.” Mond öneki: „Ne mond azt, mert az én búzámat mérve hattam az háznál, és semmi héát nem találtam.”

VII.

Kolozsvár, az 1573. február 11-i vallomások után

FEKETE KATÓ TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 132.

Fassio testium Fekete Kató contra Kasketeo Ágoston, recepta per Martinum praecoenem. [*Contradicit huic testi, quia in lite est cum illo.*]

Fekete Kató veji, [Erdelj Gáspár] hiti szerént vallotta, hogy tavaly nyárba az tanácsház előtt volt, hogy Kasketeo Ágoston be akarja volt toromba vitetni Fekete Katót, és ő lött kezes érte, hogy előállatja mindenkor törvénnre. Úgy bocsáttá elj. Attúl fogva mind kezes érte, még most is le sem tötte az kezességet.

³⁴ Részlet a *boszorkány* címszónál.

³⁵ Utána áthúzva: *es*.

³⁶ Utána áthúzva: *Beken*.

Ferenchy Antal, tavalý[i] bíró, ugyanezent izente Márton által, hogy kezesség alatt bocsáttá elj Ágoston Fekete Katót tavaly esztendőbe öelötte.

VIII.

Kolozsvár, 1575. május 16.

A KASKÖTŐ NAGY ÁGOSTON ÉS FEKETE KATÓ KÖZÖTTI EGYEZSÉG

AZ IRAT: A: KvTJK II/1 (I/1). 137.

Die 16 Maii.

Providus Augustinus Nagj alias Kaskettew ab una ac Catherina Fekete par[tibus] ab alia personaliter comparentes, super causa et controversia praeteritis temporibus inter easdem partes mota et adiudicata, in qua praefatus Augustinus Nagy, in certis iudiciorum oneribus contra partem adversam convictus et aggravatus, ad sedem iudiciariam principis appellaverat, sed interea, per intercessionem nonnullorum honestorum hominum, cum praefata Catherina Fekete ad talem pacis et concordiae devenissent unionem, prout sese devenisse retulerunt, quod dictus Augustinus Nagy ad diem beati Antonii abbatis proxime venturum praefatae Catherinae Fekete fl. 20 in paratis pecuniis persolvere debeat et teneatur. Et insuper de factis dictisque contra sese commissis alter alterum reconciliare teneantur, prout de facto reconciliaverunt promittentesque si quae partium in praemissa concordia persistere nollet, et verbis aut factis quomodocunque³⁷ invicem offenderent, dictus etiam Augustinus Nagy fl. 20 ad praefixum diem persolvere non curaret,³⁸ causa in suo vigore permaneat, et pars alterum ledens in homagio fl. videlicet 40 vincatur eo facto.

Presentis signaturae testimonio.

³⁷ Utána áthúzva: *alter utrum*.

³⁸ Után áthúzva: *pars*.

14.

Kolozsvár, 1574. június 16(–17).

BORBÉLY JÁNOS ÉS VEJE, ALBERT DEÁK PERE LUDVIG ISTVÁNNÉ ANNA
ELLEN FELTÉTELEZETT BŰBÁJLOSSÁG VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1574. június 16.

BORBÉLY JÁNOS ÉS ALBERT DEÁK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A, B: KvTJk II/6 (III/3). 369, 369a–d.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 21–22;¹ EMSzT I. 1127.²**[1574] 16 Iunii. Testes Ioannis Barbel et Alberti litterati contra quamdam mulierem, quae fuit in domo Alberti litterati.**

1/2. Pechiné és Péter papné azt vallják, hogy ez eljmult napokba Barbel Jánosné hit-ta volt elj őket vele az veji, Albert deák házához, hogy szólnának az asszonyembernek, menne elj onnat az háztúl, mert nem szereti ott való lakását. Ők, hogy odamentek volna, nem találták az háznál, hanem hogy leültének volna, azomba megjött az piacról valami hússal és tejjel. Ők megmogyák neki, hogy Barbel János azért külte őket, hogy megjelenésék neki, hogy eljmennyen az háztúl, mert nem akarja ott az ő leánya mellett való létét. Mond az asszon: „Bestye kurva, mennyen, mert az én uram sem te érted – Barbel Jánosnének mondván –, sem leányodért hátra nem vet.” Ők azt hallván, esmét megmogyák, hogy eljmennyen, mert olyat szólhat és cselekedhetik, hogy egy [...]ld zsákot vonzának nyakába. Ott esmét ugyanazon elébbi választ teszi nekik. Végre osztán ugyan kitolták, és úgy külték elj az háztúl.

3. Zeocz György hiti után semmit ő nem tud arról mondani, mit tőle Barbel János kíván, sem eb feje, sem bűvelés felől.

4/5. Aztalos Benedek [és] az felesége hitének utánna semmit nem tudnak egebet jó-nál és szorgalmatos szolgálatjánál Albert deák házánál, mind hon létében, mind kívül voltában.

6. Simon Ztenez hiti után azt vallja, hogy gonoszt semmit nem tud, sőt azt látta, hogy ha hites felesége lött volna, hon nem létében úgy viselte háza³ dolgának gongyát. Azonképpen mikor haza jött is.

¹ Részleges közlés.

² Részlet a *bűvölés* címszónál.

³ Utána áthúzva: *gongyát*.

7. Zeocz Márton azt vallja, látta az asszont Bwzaba Szent György-napi sokadalomba, az Albert deák szállásán forgódott, sitött, főzött neki, de semmi gonoszságot hozzá nem látott.

8/9. Fazakas György és az felesége semmit nem tudnak egebet, hanem csak azt látták, hogy némely nap Syweges Gergel és Brozer Tamás az Albert deák házához mentek, de nem tuggyák, miért.

10. Bálint, Iochom Hegwig fia azt vallja, hogy látta, hogy az asszonember az sitőházból jő volt, és egy kés volt kezébe. Az Albert deák kapuját akarja volt megnitni, egyfelől késértette, másfelől is, de nem nitthatta.

11. Gobner Péter azt vallja, látta az asszonembert, sitött, főzött Albert deáknak, és együtt ött⁴ vele ő is. Többen is voltak az asztalnál, de semmi gonoszt hozzá nem látott, [369d] sem utánna való járását, vagy valami dolgát, kiből valami⁵ kétség lött volna hozzá.

12. Bor Jánosné azt vallja, hogy ő házatúl jő volt⁶ az uccán, és Barbel Jánosné hita be az Albert deák házához. Látta, hogy kiástak egy fazakat az földből, és megrúgták lábbal, egy ebő és egy csont és három darab új téglá és valami gyökerek hullottak ki belőle. Azt is látta, hogy mikor⁷ jegbe⁸ volna az Borbel János leánya, Albert deákok⁹ hitták vendégségbe Borbel János házánál. Ő is ott volt, az dajka is azonnal utánnajött germekestül, és mind ott volt, és együtt ment haza Albert deákkal. Azt is vallja, hogy az menegző napján estve kérte volt Borbel Jánosné ötet és Péter papnét, hogy az leányával elől eljmenének az Albert deák házához, hogy eszébe ne venné az dajka, hogy valamit ne cselekednének. Ők eljmentenek elől, tehát utánnok jött az dajka, és erőssen zörgetett, verte, [369c] hogy be¹⁰ bocsátnák, de ő[k] nem bocsáták, és eljment nagy morgással. Mikor¹¹ osztán letakarították volna őket, és eljmentenek volna, jó reggel odament ez valló, tehát immár elébb ott vagyon az dajka együtt Albert deákkal és feleségével. Ő nem tuggya, mikor ment volt oda, egebet nem tud dolgába.

13. Katalin, Lajos Krestel leánya tavaly szolgált Aztalos Benedeknél Albert deák szomszédságába. Látta azkor az ott lakó asszonembert, hogy szorgalmatos volt az ő szolgálatjába, gonoszságot semmi hozzá nem látott.

[369a] Barbel János

14. Éva, Ember Antal szolgálója azt vallja, hogy tavaly esztendőbe szolgált az Albert deák házánál. Egykort, hogy az ura aloszik volt reggel, jött volt oda az asszonember

⁴ Ti. evett.

⁵ Utána áthúзва: *kétségeh*.

⁶ Utána áthúзва: *es*.

⁷ Utána áthúзва: *Jebb*.

⁸ Ti. jegyben.

⁹ Utána áthúзва: *házánál*.

¹⁰ Utána áthúзва: *Ne*.

¹¹ Előtte áthúзва: *Reggel*.

és bekérettzik volt az házba, hul ura fekszik volt, de ő nem bocsáttá,¹² eljment onnat. Azkor nem tutta, ki legen, hanem azután értette, hogy az dajkája volt.

II.

Kolozsvár, 1574. június 16/17.¹³

LUDVIG ISTVÁNNÉ ANNA TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/6 (III/3). 370.

NYOMT. KIADÁSA: EMSZT I. 1127.¹⁴

Testes Annae, uxoris Stephani Lwdwig, contra Joannem Barbel.

1/2/3. Siweges Gergel, Brozer Tamás és Kelemen, város szolgálja, azt vallják, hogy Kelement Barbel János¹⁵ kérte volt el bíró uramtúl, hogy az¹⁶ Albert deák¹⁷ házához menne. Az többit penig ő maga hittá volt oda, Borbel János. Hulott egy leánka¹⁸ az hul mutatta, az kert mellett megásták, és egy fazakat találtak, kit hogy kivöttek volt az földből, feljül föld volt. Borbel János eljtaszította az fazakat, és hogy eljromlott, az föld között egy ebkölyek fejének csjontjak látta közte. Barbel János akarja volt bíróhoz vinni, de ők szóltak neki, hogy nem szükség, ők is meg tuggyák mondani, az mit láttak. De nem tuggyák, ki tötte volt oda és mi végre.

4/5/6. Margit, Broz Sullerné, Angalit, Varga Mártonné, Anna, Varga Simonné azt vallják, hogy ketteit Vicy Antalné tanította volt reá, egiket más asszonember, hogy beteges gyermekeket, kin az ebagya nevű betegség vagon, az ebkölyeknek fejét megfőzzék, és abban feresszék. Ők azszerént cseleketek, kilenccer egy nap feresztették, némellyik azután az Zamosba ő[n]ttette, némelyik honnat feljvötte, odatötte, ki penig csak udvarán eljontotta. Ezféle orvossággal sokan éltek, nem büveltek-bájoltak.

7. Barbel Egyed azt vallja, hogy egy beteges gyermeke volt, ki annyéra eljszáratt volt, hogy csak az csontya, bőre maratt volt, semmi orvossággal neki nem használhat volt. Azomba jött oda az felesége annya, az monta, hogy ő hallotta, hogy az ebnek fejét meg kellene főzni, és abba kellene háromszor megfereszteni. Megcselekettek, és azután az gyermek meggyógult.

¹² Utána áthúzza: *azkor*.

¹³ Az időpont nincs feltüntetve, a következő oldalon lévő vallomásokat viszont június 18-án vetették be.

¹⁴ Részlet a *büvöl-bájol* címszónál.

¹⁵ Utána áthúzza: *hittá*.

¹⁶ Utána áthúzza: *B*.

¹⁷ Utána áthúzza: *vey*.

¹⁸ Utána áthúzza: *hw*.

8. Anna, néhai Hwnady Istvánné azt[!] jut eszébe, hogy leán korába az anyja feresztette, hogy beteg volt. Az ferdőbe látta az ebnek fejét, de nem tuggya, ha benne főzte volt, vagy csak odatötte volt, de neki használt volt.

9. [D]orottya, Jochom Hedryh felesége azt vallja, hogy az ő házában volt az asszonember dajka, és onnat hitta elj Albert deák felesége oda házához. Azelőtt látta, hogy három gyermekével bánt Albert deáknak nagy szorgalmatossággal, semmi gonoszt hozzá nem látott. Azt is tuggya, hogy az dajkának egy gyermeke sokáig volt beteg. Ő eb fejének eljárását nem látta.

15.

Kolozsvár, 1582. március 19.

EGY FELTÉTELEZETT BOSZORKÁNY VÍZBE VETÉSE

AZ IRAT: A: KvSzám 3/V. 11.

19 Martii.

Vetének egy asszont az vízbe, fizettem az poroszlóknak fl. 1.

Az cigánvajdának is fizettem fl. 1.

Vöttem egy zsákot, melybe az asszont bevetették d. 18.

Gyeplőért attam d. 2.

16.

Kolozsvár, 1582. december 13.

IGYÁRTÓ GYÖRGY TANÚINAK VALLOMÁSAI KASSAI BORBÁLA ELLEN,
AKI KORÁBBAN IGYÁRTÓ ELLEN VALLOTT ANNAK RENGŐ ANNA
ELLENI PERÉBEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 106–108.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 23–26; EMSzT I. 1044, 1127; VIII. 10; X. 175.¹

**1582 die 13 Decembris. Fassiones Georgii Jgiarto contra testes Annae Rengeo I., et
signanter contra Barbaram Cassay.**

Zsófia, Vrbeget Gergelné vallja: Hallottam az Cassay asszony szájából, mondván: „Sok dologban ártott énnekem Jgiarto György, de valamint és valahogy lehet, vag tisztességében, vag miben, de ártani ügyekezem neki.”

Katalin, Zeold Ambrusné vallja, hallotta ugyanazont a Cassay asszony szájából, sőt még Nag Ilonát is ingerlette reá, hogy reáálljanak Jgiarto Györgyre tisztességének elvesztésében. Hallottam eg férfi [inastól],² kit Joborw Pál tartott, hogy ez Cassay asszony hog az boszorkánságban³ tudós volna, kit az inas bizonytal látott volna hozzá, de ez szót többenn is hallották.

Balassy Ambrus, iuratus,⁴ fassionem suam exhibuit in scriptis sub hoc tenore: Az első kérdésre azt mondhatom, hog egkor, még Daudid Ferenc idejében, ez Kassay Kalmar Tamásné Borbára asszony ugyanott az plébánosság házánál az kapu között az hóna alól vön egy könyvet elő, in quarto folio vala, és mondá énnekem: „Ambrus uram, lát-tál-e ilyen könyvet, mint ez?” Ő maga forgattya vala kezében, és képek valának írva benne, hol király képe, hol ördöggép, hol szerencse kereke és kilömb-külömbféle képek. Igazán mondom, hogy akkor az időbe⁵ hallottam vala, hogy vadnak ördöngös könyvek, és ha ember olvas benne, tehát előjönnek az ördögök. Ha valami dologot eleikbe ember hirtelen nem ad, tehát vagy ő magát viszik el, vagy megbántják. Nem merék benne olvasni, de deákul vala mind írva, hanem betétem mingyárt az könyvet vele, evvel az Borbára asszonnyal. Kérdém: „Hol vöd ezt az könyvet?” Mondá, hogy: „Csak Isten tuggya, hol töttem én ennek szerét. Egnéhányszor kérték éntőlem úgymond 12 forinton, de most megszűkölköttem, aggyon két forintot kegyelmed reá, esmét bizony megváltom kegyelmedtől rövid időn.” De én nem adék, hanem ezt mondam neki, hog

¹ Részletek a *boszorkányság, bűvöl, bűvölés, bűvölés-bájolás, macskapecsét, ördög, ördöggép, ördöngös* címszavaknál.

² Utána áthúzva: *gyermektől*.

³ Utána áthúzva: *tuk*.

⁴ Utána áthúzva: *fassus est hoc modo*.

⁵ Utána áthúzva: *hogy*.

nem jó asszonyállatnak effélét nála hordozni. Másodszor az mire engem kérd, hogy ha láttam-e, vagy tudom bővölését avagy boszorkánságát, én nem tudom, sem láttam. Harmadszor, hogy arra kérd, ha tudom-e parázna életét, lopássát, vagy kerítését: **[107]** Én, hogy Kassan laktam, én soha barátságomat velle nem tartottam, soha házában nem voltam. Az hallomásban eleget hallottam, hogy az darabantok, deákok igen jártak hozzá, ott dőzsöltek, ittak, részegeskettek, ugyan híres volt érette. És mikor ide Kolosvarra jövék, és ő lakik vala az [m]alam házában az Owar szegeletinél, hallottam fileimmel, hogy hegedöltek, dőzsöltek, táncoltak szállásán, az mives legények jöttek alá s fel házától, az deákok azonképpen. Még én is montam egy néhányszor, hogy az ki tökéletes jó [öz]⁶vegyasszony volna, ezt nem mívelné, hanem úgy tartaná magát, mint jó özvegy asszonyállatoknak kellene magát viselni, hordozni, mivelhogy két leánya is vagyon. Az lopássa felől azt mondhatom, hogy ezt nilván tudom és mondhatom, hogy Kassaról az más ember feleségét ura híre nélkül, ki akkor az ágyba halálos betegségébe fekött, elszöktette, ellopá, ugyanazt mondhatom. És ugyanakkor egy vén kuldast is, kinek János Biro vala neve, jó vén ember vala, azt is elhozta vala velle Varadra onnét Kassaról. És ilyen híre jött vala fel Varadról Kassara, hogy az mi pénze volt az vén kuldusnak, ellopta volna tőle, az kit el nem csalhatott tőle, és avval az pénzzel jött volna be Erdelybe osztán Varadról. Én semmi kerítését⁷ nem tudom. Negyeccer az mire kérd, hogy mint volt dolga Kassan, és miképpen akarta elveszteni az vejit Kassan, és az ő maga életit miképpen viselte, én felül megmondám, hogy soha barátságomat velle nem tartottam, mert mint szinte most, azelőtt is ellehettem barátcsjága nélkül. Én nem látthám semmi feslett életét, hanem az szó elég volt reája, eléggé szólották. Az vejit nem tudom, mint akarta elveszteni, de tudom ezt, hogy estve az veji vacsorára egy barátjához ment volt, hogy késett az barátjánál és későn megyen haza, be nem bocsáttá feleségéhez az vejit. Amaz is visszatér az baráttjával, és felmentek az baráttjával az ház héára, hogy ott hálljanak. Azon eközbe egy deszka aláfordul alatta az vejinek, és úgy essék alá, hogy nyaka kitörött vala, és most is félszeg az veji bele. Azután otthatta az vejit betegségében, az feleségét bolcsjűvétlen belopta Erdelybe tőle. Az ki penig Kassaról valaki el akar menni valahová lakni, szépen az az törvény, hogy bolcsút veszen az várostól és úgy megyen el, és az [város] szépen levelet ad mellette. Az többiről semmit nem tudok.

[108] Kuthos Jakab vallja, hogy hallotta mástól, hogy volt ez Cassay asszonnál egy ördöngös könyv, de semmit egyebet nem tud hozzája.

Anna, Daroczi Bálintné vallja, hogy az articulusokban, kikre kérdették, semmit nem tud, sem látott. Hallotta tőle, hogy volt egy kincsásó könyve. [Tudom azt is, hogy eg szolgálóleánt szerzett vala Sarmassagi Miklósnak ez Cassay asszony.]

⁶ Alatta áthúzva: *azz*.

⁷ Egyidejűleg javítva erről: *keresését*.

Apollónia, Theoreok Mártonné vallja, mindenektől hallottam, hog ez Cassay asszony adott volna Poztometew Mártonnak valamit, és úg holt volna meg, kit bosszúságból cselekedett volna, hogy⁸ perlette. Egyebet nem tud.

Veres Imre vallja, egcer jövök vala Zamosfalwaról, találám elől Cassay asszont a mezőn, ott leüle és velem kezde beszélgetni. Emlité panaszolkodván, hog ötet igen perlenék és Jgiarto György állott volna ellene, azt magyarázván felőlle, hog ő füvezte volna meg Poztometew Mártont. Akkor énnekem azt mondá, hog addég forgódott mellette Santa Erzsébet, hog ő vesztette volna, és ő büvölte volna. Végre, hog elkezdék tőle indulni, mondá ez Cassay asszony: „No, eregy el, s mond meg annak az macskapecsétnek, Poztomethew Mártonnénak, hog amely csomolékot fel⁹ kötött az gerendába Santa Erzsébettel öszve, vegyék le azt az büvölést-bájolást, és meggyógyul az ura. Egyebet nem tudok.

Magiary Nagy Péter vallja, mikor a Cassay asszony Niary Mártonnak atta volna leányát, azután megakarván másolni ez Cassay asszony az dolgot, törvény szerént is meg kellett adni. De mikor öszvekölteek volna, mondá Kutos Jakab, hog az vőlegént megkötötték volna, és, ha mit tudnék, kéré, hog lennék segítséggel. Én, amit tudtam, cselekettem, használtam is az legénnek, de az kötés¹⁰ dolgából az annyára, az Cassaj asszonra volt minden gyanóság.

Katalin, Buzay Mátyásné vallja, hog semmit nem tud.

Katalin, Nireó Józsáné semmit nem tud, hanem, hog ez Cassaj asszony eg leánt szerze szolgálni Sarmasagi Miklósnak. Semmi gonoszságot hozzá nem tud, mert talán csak hatot sem szólott vélle.

⁸ Utána áthúzva: *az vejit.*

⁹ Utána áthúzva: *kötöttek az padlásba.*

¹⁰ Utána áthúzva: *dolgát d.*

17.

Kolozsvár, 1583. február 27. körül

IGYÁRTÓ GYÖRGY TANÚINAK VALLOMÁSAI SZIGYÁRTÓ MÁTYÁS
SZOLGÁLÓJA, ERZSÉBET ELLEN, AKI KORÁBBAN IGYÁRTÓ ELLEN
VALLOTT ANNAK RENGŐ ANNA ELLENI PERÉBEN

AZ IRAT: A: KvTJK II/7 (IV/1). 143.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 26.

Pro eodem¹ contra fassionem Elizabethae, famulae Mathiae Zigiartho, testis [autem] Annae Rengeo.

Katalin, Zondos Bertalanné vallja: Hegedews Jánosné szolgálója tött volt az kürtőbe, eg szőlőlevélbe betakarva, melyet esmértenek az levélen való békának lenni. Mikor az leánt firtatták volna, ez valló és Jgiartho Jánosné, hogy ki tötte volna oda az kürtőbe, tagadni kezdi ez leány, hog nem ő tötte volna, azt sem tudná, micsoda. Mikor annakutánna megijesztették volna, az Jgiartho János szolgálójára mutatott, Erzsébetre, mely mostan Zigiarto Mátyás szolgálója.

Nilas Antal, feleségével egyetembe, az ő hitők szerént azt vallják, hogy ez Erzsébet, mikor Jgiartho Jánosnál lakott volna, ment volt Nilas Máté ez vallóknak házokhoz, és azt mondotta volna ez vallóknak Nilas Máté, hogy ez Erzsébet egy békát hozott az szőlőből, mert eg borbélylegént igen szeret, és azt akarja megbűvölni velle.

Orsolya, Zikzay Istvánné vallja, hog hallotta az béka dolgát az Erzsébet leányhoz úgy, amint feljül megvallották.

Rezeny Albert vallja, hallotta ezeket mástól.

Katalin, Orgonas Benedekné szolgálója hallotta azt, amit a több vallók vallnak.

Halmy Lakatos János vallja, csak hallomással a dolgot.

¹ Ti. Igyártó György.

18.

1583. december 5.–1584. február 15.

ISMERETLEN KOLOZSVÁRI JEZSUITA LEVELE A SZÁSZFENESEN,
KOLOZSMONOSTORON ÉS PETERDEN TAPASZTALT CSODÁS
KATOLIKUS HITRETÉRÉSEKRŐL

I.

Szászfenes, Kolozsvár, 1583. december 5.–1584. február 15.

A SZÁSZFENESI MEGSZÁLLOTTSÁGI ÉS ÖRDÖGŰZÉSI ESET

A.

Szászfenes, 1583. december 5.

AZ 1583 DECEMBERÉBEN TÖRTÉNT SZÁSZFENESI MEGSZÁLLOTTSÁG
ÉS ÖRDÖGŰZÉS ELBESZÉLÉSE

AZ IRAT: A: Archivum Vaticanum. „Nunziatura di Germania” vol. 95. Fol. 67–72.

NYOMT. KIADÁSA: Veress E. 1913. II. köt. Nr. 124. 41–46.

Existimavi me non ingratham rem facturum Tuae R[everen]tiae, si opera quaedam mirabilia, quae Divina bonitas in fine praecedentis anni 1583 et in principio praesentis 1584 ad suam gloriam, ad catholicorum confirmationem et ad haeticorum confusio- nem per nostros catholicos auditores operari dignata est, praescriberem.

Confluunt huc Claudiopolim ad nostras conciones non solum ex civitate et suburbi- is, sed etiam ex vicinis pagis et villis mixtim catholici et haeretici. Est autem pagus vici- nus quatuor aut quinque milliaribus italicis a Claudiopoli distans, quem nostri Ungari Saxonum Fenes appellant, ad differentiam alterius Fenes, quod Valachicum dicitur. In illo igitur Saxonico Fenes habitat Michael Fazakas, vir pius ac timens Deum, ma- turae aetatis, qui inter suos ob raram prudentiam et vitae integritatem semper primus habitus est, et frequenter functus est et fungitur iudicis officio. Hic ab ineunte fere ae- tate Lutherana fuit haeresi infectus. Accidit, ut ante biennium admonitus a catholicis, nostras ut inciperet frequentare conciones, quibus brevi post unam vel alteram concio- nem ita est permotus, ut abiurata omni haeresi catholicam amplecteretur religionem, ad quam multos alios ex concivibus viros et mulieres attraxit. Huius igitur viri precibus nuper Dominus Deus, quendam mirabiliter a daemone liberavit, quod quomodo fac- tum sit descriptum est Ungarice in litteris ad me datis, quae in Latinum translatae in hunc modum sonant:

Salutem et omnia corporis et animae bona Paternitati Tuae a Deo optimo precor etc. Caeterum volui significare R[everen]tiae Tuae ea, quae contigerunt apud nos in Fenes in fine huius anni 1583 secunda hebdomada Adventus iuxta novum calendarium. Cum quidam hic apud nos in Adventu nuptias celebrare vellent, moniti sunt a nobis catholicis, ut differrent in aliud tempus haberentque rationem secundum antiquam consuetudinem sacri Adventus et sequentium sacrorum festorum. Sed illi, cum essent haeretici, hanc piam et salutarem catholicorum admonitionem contempserunt et perrexerunt in suo perverso proposito. Verum omnipotens Deus severa castigatione demonstravit facta ipsorum sibi displicuisse. Nam cum binas eadem hebdomada in diversis domibus celebrare aggressi essent nuptias, in uno loco eadem nocte, in qua nuptiae peragebantur, viri, qui nuptui filiam tradebat, filius charissimus aegrotavit et die sequenti expiravit, ac paulo post in tantum dissidium venere inter se, ut sponsa a sponso fugerit, nec cohabitare illi velit. In altero autem loco sequenti die alius, qui alias celebrabat nuptias, subito a daemone correptus est et corruens in terram coepit spumans volutari et gravissime vexari, ac loqui horrenda et absentia quae fiebant videre et effari, idque triduo continuo; post triduum congregati sunt ad eum parentes obsessi et multi viri et foeminae partim catholici, partim haeretici. Daemon autem hortabatur obsessum, ne Michaelem Fazakas sive Figulum admitteret, neve cum illo sermonem misceret, sed nihilominus adfuit et ipse, quo praesente Daemon nullam vocem edere volebat, tunc ille adhortatus est catholicos, qui praesentes erant, ut flexis genibus Deum pro illo deprecarentur, ipse autem clam crucis signum fronti obsessi impressit, tum coepit illum Daemon multo fortius quam antea vexare, ita ut omnes, qui praesentes aderant, terrore ingenti corriperentur, et octo viri fortissimi vix tenere eum possent. Nos quoque ab oratione non cessavimus donec loqueretur. Rogavimus, una cum catholicis orationem Dominicam recitaret, quam et coepit nobiscum recitare, sed cum ad illa verba pervenissemus: „Et ne nos inducas in tentationem”, illa nullo modo volebat pronuntiare, sed gravius, quam antea, torquebatur. Nos vicissim in genua procidentes Dominum pro misero illo deprecari sumus, et tandem compulsus est etiam illa verba nobiscum proferre. Deinde coepimus illum compellere ad symbolum recitandum et hoc quoque coepit nobiscum recitare, sed cum vellet illa verba proferre: „Et in Jesum Christum filium eius etc.”, coepit eum horrende exagitare daemon, ita ut vix intelligerentur. Rursus cum pervenissemus ad illa verba: „Credo in Spiritum Sanctum”, novo iterum tormento coepit eum daemon vexare. Sed tandem et illa compulsus est recitare. Dicebat autem obsessus: „Non permittit me dicere ea, quae mihi suggeritis.” Tunc Michael Fazakas duriuscule increpans: „Ne audias – inquit – latronem illum; recorderis, quod in baptismo Christo iurasti et nomen dedisti, et latroni huic contradixisti, quamobrem statim liberabit te Jesus Nazareus!” Postremo coepimus eum urgere, ut contradiceret et abrenuntiaret carni, mundo et Sathanae, et difficulter adductus est, ut mundo et carni contradiceret, verum Sathanae nullo modo volebat abrenuntiare.

Nam, cum illa verba proferre vellet, coepit longe acerbius, quam unquam antea daemon eum exagitare, ita ut totus videretur lividus et niger. Nos aliquamdiu expec-

tavimus, ut ad se rediret, et tunc coepimus iterum vehementius urgere, ut abrenunciaret Sathanae, quod cum fecisset, subito Jesus Christus per devotas preces catholicorum eum liberavit, et Daemon confusus abscessit.

Rogo, ne mihi Tua Paternitas succenseat, quod hanc rem Tuae dignitati voluerim significare. Rogo praeterea, ut Paternitas Tua iubeat fieri pro nobis orationes per catholicos suos auditores, ut D[ominus] Deus avertat iram suam a nobis et convertat omnes ad veram et catholicam fidem, ut uno corde et ore possimus Suam Maiestatem laudare et benedicere in saecula [saeculorum]. Amen.

D[ominus] Deus dirigat Paternitatem Tuam per Spiritum Sanctum et det vitam longam pro multorum conversione.

Datum in Saxonico Fenes 1583.

Tuae Paternitatis humilis servus
Michael Textor Fenesensis,
veniam petit a Tua Paternitate.

B.

Kolozsvár, 1584. február 5.

AZ 1583 DECEMBERÉBEN TÖRTÉNT SZÁSZFENESI ÖRDÖGŰZÉS CSODÁJÁNAK MEGHITELTETÉSE A KOLOZSVÁRI JEZSUITÁK ELŐTT

AZ IRAT: A: Archivum Vaticanum. „Nunziatura di Germania” vol. 95. Fol. 67–72.

NYOMT. KIADÁSA: Veress E. 1913. II. köt. Nr. 124. 41–46.

Hoc ita contigisse, quemadmodum dominus iste Michael narravit, confirmarunt duo viri Fenesenses, qui proxima post miraculum dominica miraculo territi et permoti confitendi gratia Claudiopolim venerunt, eiusdem miraculi testis est totus pagus. Is, qui a daemone liberatus est, promisit se catholicum fore, et cum parentibus et multis aliis ex pago venturum ad confessionem ad nos. Et iam catholicus factus est et cathechizatur.

C.

Kolozsvár, 1584. február 15.

AZ 1584. FEBRUÁRI JELENTÉS MEGJEGYZÉSE

AZ IRAT: A: Archivum Vaticanum. „Nunziatura di Germania” vol. 95. Fol. 67–72.

NYOMT. KIADÁSA: Veress E. 1913. II. köt. Nr. 124. 41–46.

[P. Anonymus S. J. Hungarus Patri Anonymo.] Michael Fazakas, oppidum Szász-Fenes incolans senex Lutheranus convertitur et liberatur a daemone iuxta epistolam

sua manu exaratam, in qua enarrat, quomodo fuerit a Deo punitus vir quidam nuptias filii sui die vetito celebrans, cum a daemone tamdiu vexaretur, donec eum eiuraret. Simile quodam et certae mulieri Monostoriensi accidit, quae a duobus daemoniis, ut scholaribus vestitis tantum precibus atque accessu Patris ex collegio vocati liberata est. Quaedam coniuges in Peterd habitantes solemnibus Natalis Christi antelucanis in visionem rapiuntur et ideo haec omnia, quia Dei voluntas est, ut novum Calendarium introducatur et Transylvania ab incertitudine liberetur.

II.

Kolozsmonostor, 1584. január 24.

EGY KOLOZSMONOSTORI KATOLIKUS ASSZONY ÉS A VELE INCSELKEDŐ (ERETNEK) ÖRDÖGIFJAK ESETE

AZ IRAT: A: Archivum Vaticanum. „Nunziatura di Germania” vol. 95. Fol. 67–72.

NYOMT. KIADÁSA: Veress E. 1913. II. köt. Nr. 124. 41–46.

Similis alia daemonum expulsio contigit per catholicas mulieres in pago nostro, qui Monostor dicitur, anno 1584 23 Ianuarii, quod quemadmodum contigerit, paulo altius repetendum est.

Mulier quaedam, cum in hortum versus sylvam egrederetur, obvios habuit duos daemones, corpore graciles, vultum et habitum studiosorum scholasticorum praeseferentes, qui mulierem adhortati sunt, ut ea nocte maritum e domo excluderet, quo liberius soli ipsi cum ea sola quaedam tractare possent. Mulier domum reversa, circa vesperum marito absenti fores clausit, moxque duo illi daemones in forma adolesceritum in domo adfuerunt, funem apportantes, quem mulieri tradiderunt, hortantes, ut eo se suspenderet. Interea dum illa reluctatur, maritus redit, pulsat fores; uxor accurrit, aperit, narrat duos apud se adolescentes fuisse, funem sibi tradidisse et suspendium suasisse. Maritus obstupescit et quo se vertit, ignorat; putat uxorem delirare vel somnium aliquod terribile vidisse.

Paulo post daemones, qui prius visibiliter apparebant, corporaliter mulierem obsident, privant ratione et miris modis eam divexare incipiunt, suadentes continue, ut se suspenderet. Sequenti die fit concursus vicinorum et vicinarum, maritus ad collegium accurrit, petens sacerdotem, qui infirmae uxoris confessionem exciperet. Mittitur sacerdos, sed re infecta revertitur, reliquit tamen caereum agnum pectori eius applicandum. Aderant circa illam multae foeminae catholicae, quae calamitati eius compassi assidue orabant, ramos benedictos capiti eius supponebant, candelas benedictas circa illam accendebant. Daemones vero non valentes vim harum rerum sustinere, dicebant obsessae: „Abiice illum agnum ex callo, anulum illum benedictum proiice ex digito et nos pulchriorem tibi dabimus, ramos illos amove hinc et candelas illas extingue,

presbyteros huc non admittas. Ex catholicis quidam partim terrore, partim misericordia commoti, iterum ante prandium ad collegium accurrunt, rogantes concionatorem, ut ad miseram illam venire non gravaretur. Concionator precibus eorum acquiescens eo cum socio post prandium proficiscit, secum exorcismos deferens ea intentione, ut daemones coniuraret. Interim mulieres catholicae orare pro illa Dominum non cessabant; tum daemon exclamans ait: „Ecce venit iam, ecce ibi orat in itinere, o si hodie tantum non venisset, cras te abduxissemus, en iam prope est, non possumus diutius morari.” Et vehementer eam concutientes, ita ut vix multae mulieres retinere possent, exiverunt ab illa. Mulier sentiens se esse liberatam, laeta circumstantibus dicebat: „Laus Deo, en egrediuntur per fenestram.” Paulo post superveniens concionator, invenit domum hominibus refertam et mulierem sanam, laetam atque sanae mentis, cum antea variis modis deliraret, vultum subinde mutaret, nunc nigra, nunc pallida, ut mors appareret. Tum illa gaudens narravit totam historiam, sicut a nobis superius est recensita, cui testimonium perhibebant omnes, qui aderant viri et foeminae. Insuper addebant se funem, quem daemones attulerant, vidisse et combussisse. Constanter affirmabant tam maritus, quam uxor, nunquam antea in ea domo similem funem apparuisse. Sacerdos his auditis, mulieris confessionem audivit et eam laetam et consolatam reliquit. Quae gratias in primis Deo, deinde catholicis pro liberatione agens, amplas fecit promissiones, se deinceps, nec conciones, nec Missae sacrificium neglecturam. Conservet illum Deus in sua sancta gratia. Amen.

III.

Peterd, 1584. január 11.

A PETERDI NEMES HÁZASPÁR CSODÁS LÁTOMÁS UTÁNI MEGTÉRÉSE A KATOLIKUS HITRE

AZ IRAT: A: Archivum Vaticanum. „Nunziatura di Germania” vol. 95. Fol. 67–72.

NYOMT. KIADÁSA: Veress E. 1913. II. köt. Nr. 124. 41–46.

Ex litteris eiusdem.

Anno Domini 1584 11 Ianuarii venerunt duo viri nobiles Claudiopolim ex pago Peterd, quorum alter rogabat concionatorem, ut secum egrederetur in suum pagum ad baptizandum filium suum et ad docendum populum simplicem ibi existentem, qui a quindecim circiter annis verbum Dei non audierat. Narravit praeterea praedictus vir nobilis praesente R[everendi] P[atris] Provinciali et P[atris] Ferdinando Capecio rectore, patrem suum cubicularium fuisse Mathiae regis Ungariae; filios habuisse septemdecim et se ex illis postremum esse; suumque parentem centum circiter et viginti vixisse annos, morte autem propinquate testamentum condidisse, bona inter filios divisisse et in testamento effigiem Christi crucifixi appinxisse, rogasseque illos obnixae, ne ab avi-

ta patrum suorum fide et religione in Christum Iesum et Dei filium crucifixum unquam deficerent: praedicens insuper illis, quod multi ab antiqua fide casuri essent, sed rursus antiquam fidem ubique restituendam esse. His dictis quiete et feliciter eum ex hac vita migrasse. Filii autem monita patris boni sequentes omnes constantes in fide catholica permanserunt. Ultimus tantum, qui nobis haec retulit, titubare aliquantulum coeperat, sed is quoque, cum in nulla sectariorum fide quietem invenisset, ad catholicam ecclesiam se recepit. Qui in nocte Nativitatis¹ Domini secundum novum calendarium retulit, hoc anno [15]83 se talem habuisse visionem: cum in lecto quiesceret, audivit vocem dicentem sibi: „Surge ad laudandum Deum, quia hodie natus est Christus, qui est verus Salvator mundi!” Qui consurgens una cum coniuge, quae similem visionem habuerat, sedit in fenestra domus stupefactus, coelum intuens et Deum laudans.

Haec sicut ex ore eius audivi praesentibus dictis patribus ita retuli, quae, si cum superiore miraculo nuptiarum feria tertia² hebdomadae Adventus Domini celebratarum – qui dies tamen secundum antiquum calendarium nondum attingebat Adventum Domini – apparet manifeste Deum velle, ut Calendarium renovatum ab eo, cui Christus dedit potestatem ligandi et solvendi in terra, vel miraculis moti infideles et inobedientes observent. Quod magis quoque manifestum evadit ex eo, quod de se doctor Blandrata, principis Transylvaniae physicus et dogmatis Ariani princeps, attestatus est ante principem ipsum; quando annotavit a plurimis annis in ipso die Natalis Domini se prosterne a sua podagra, quae usque ad Purificationem eum divexat in lecto; quam tamen rem putat esse naturalem et suam certam et statam periodum habere illum morbum suum. Sed hoc illi permirum accidit, quod hoc biennio correcti calendarii morbus quoque suus suam sedem ac stationem mutaverit et licet ablati sint dies decem tamen in ipsum Domini Natalem correcti anni recurrisse, ut antea semper morbum suum; quod licet habeat aliud misterium (quod ipse non animadvertibat antequam a Patre Provinciali admoneretur) tamen illud ipse notabat, omnino bene correctum esse annum, ac necessario coactum iri Transylvaniam totam admittere id, quod orbis totus admittit, ni velit in perpetua confusione versari.

[Extra:] Alcuni segni dati da Dio in approvazione della correzione fatta del calendario.

¹ Ti. december 24.

19.

Kolozsvár, 1584. május 8–15.

A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT SZABÓ
KATÓ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1584. május 8.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 215–222.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 27–34; EMSzT I. 1042, 1044–1045.¹; III. 235.**1584 die 8 Maii. Testes procuratorum civitatis contra Zabo Kató coram domino
Kathonaj et domino Kirshner.**

Nyerges Péter vallja: Láttam, hogy jobb felől Fazakas Boldizsárnénak az nyelve oda be egy íznyire igen sebes vala, de nem tudom mitől, és az fenyegetést sem hallottam Zabo Katótól. Ezt tudom, hogy valamikor házam elől elment, el nem múltatta, hanem háromszor mindenkor pökött.

Somogy István vallja, hogy semmit sem tud, sem hallott, sem látott hozzá.

Nyreó Márton vallja, semmit nem tud felőlle. Nyilván feleségemtől hallottam, amit hallottam, kit megvall. Láttam, hog pökdöste az Nyerges Péter házát és szitkozódott. Az² Fazakasné kénját is.

Anna, Nyreó Márton felesége vallja: Egy vasárnap jöve hozzám ez Zabo Kató és árvacsalánt kér vala töllem. Én pedig, holott hallottam ezelőtt is, hogy éjjeljáró volna, nem adék csalánt, és erőssen megfenyegete, pecelneknek is monda. Én is mondám, hogy bizonyára megbánná, ha valami esnék házam népén. Vala egy szolgálóleányom is, kitől ugyanazon vasárnap, hon nem³ létembe, esmég árvacsalánt kért. Az is nem adott, és azt is megfenyegette. Másnapra, hétfőre virradólag, úgy megveszték az lábát, hogy nem járhatott. Ugyan megmerevedett vala a lába, és hazájába kellett küldenem.

Zeoch Krestel vallja: Filemmel hallottam Zabo Kató szájából, hogy íg fenyegeté meg Fazakas Boldizsárnét: „Te kis perentely, én miattam, meglátod azt, hogy meg kell veszned!”

¹ Részlet a *boszorkány, boszorkányság, epésség* címszavaknál.

² A szó végéről törölve: *t*.

³ Az eredetiben: *nep*.

Ember Antal vallja azt, amit Nyerges Péter, hogy Fazakas⁴ Boldizsár felesége nyelvét látta, hogy megfeketült volt, és azt is, hogy vért pökött. Hallottam Barat Istvánnétől, hogy ez okon igen szándékozott ez Zabo Katóra, miérthogy ő vesztette volna meg az leányát, Hersel Mártonnét.

Pitter Filstich vallja, hogy ő semmit nem tud.

Hegedews György vallja: Tíz egész esztendeiglen lakott mellettem, de semmit hozzá nem tudok, sem láttam, sem hallottam.

Fazakas János vallja: Ezt hallottam, hogy szittkozódott Zabo Kató az Fazakas Boldizsárral. Egyebeket is igen rútol, de semmi bizonyost hozzá nem tudok, sem láttam.

Fazakas Boldizsár vallja: Csak úgy jut eszembe, mint egy álom, hogy engemet íg fenyegete meg: „Férfiat, úgmond, nem vesztettem meg, de énmiattam kell neked veszned!” Hallottam az szegény feleségemtől, hogy sokszor fenyegette meg. Több eszembe nem jut, mert nagy búval voltam. Hallottam ilyen szidalmat az szomszédtságban: „Fatilla lélek kurvák, el kell mindnyájan vesznetek miattam!”

[216] Kerekes Mihály vallja, hogy igen gonosz nyelve volt, de egyebet nem tud, sem hallott, sem látott.

Paior Mátyás vallja ugyanazont, amit Kerekes Mihály.

Keotelwereó Lukács ugyanazont vallja.

Lantos György vallja, hogy semmit nem tud.

Piroska, Ember Antalné vallja: Bizonytal nem tudom, de az gyanóság ez Zabo Katóra volt, hogy Hirsler Mártonnét ő vesztette volna meg. Láttam azt,⁵ sőt ugyan számot tartott az első uram reá, hogy harmincöttször avagy többször jött egy nap ez Zabo Katóhoz, és csak ott monta, hogy könnyebbséget talál.

Zsófia, Zeoch Jakabné vallja: Szolgálóleány valék, Hirsler Mártonnál szolgáltam. Látám ezt Zabo Katótól, hogy az szobaajtó előtt való küszöb követ felvevé és sóval s hamuval hinté meg az helyét, és Hirsler Mártonnéval háromszor lépteté által.

Veres Györgyné Barbara vallja, hogy semmit nem tud, sem látott hozzá.

Ágota, Hegedews Györgyné vallja, hogy semmit nem tud, sem látott hozzá.

Zsófia, Zigiarto Ézsaiás szolgálója: Laktam esztendeig Zabo Katónál, és mikor engemet Ádám deák eladott volna, ez Zabo Kató elvere rólla, és ezzel ígírte magát: „Neste lélek kurva, mond meg csak, akit szerecc, és vedd fel az talpa nyomát, megszerzem harmadnapig én tenéked. De eszez kurva, háladással vegyed töllem.” Más legénnek is mongya vala, hogy vagy cipellősében vagy nadrágában messek eg darabot, és harmadnapig enyimmé teszi. De én nem akartam ilyen úton járni. Biztatott erőssen, hogy ne félljek, mert semmi nyavalya nem következik reám. Az Fazakasnéét íg fenyegeté egkor

⁴ Utána áthúzza: *Péter*.

⁵ Utána áthúzza: *heot*.

meg: „Vagy én mián kell meg⁶halni az fatilla lélek kurvának, vagy énnekem kell miatta meghalnom!”

Maniky Ádám vallja: Barat Istvánné asszonyom küldte engemet Reodre, hogy az nézőtől megtuggyam, ha embertől volna-e Hersel Mártonnénak nyavalyája, vagy Isten akarattja volna? De mielt az Nezeo Ambrus látá az viasszat, mingyárast ezt mondá: „Egy Zabo Kató vagyon ott, és az vesztette meg az asszont, és amég él, addég halálíg kell futnia az Zabo Katóhoz.” Mikor penig meghoztam volna a választ, igen meg⁷búsula Barat Istvánné, és csak ottan halála történék.⁸

[217] Barbara, Zabo Gáspár szolgálója vallja: Hallottam Zabo Katótól, hogy lélek kurvázta Fazakas Boldizsárnét. Ezt is mondá: „Ereggy te, menny az kovácsokhoz, hozz vasszart, had aggyam meginnia az fatilla lélek kurvának, ez Fazakasnének, had bolondoskogyék velle.” De nem tudom,⁹ ha megattaje innia avagy nem? Egykort mongya vala azt is, miképpen kellene tartani az lidércet, és ígiri vala magát, hogyha csendességben lennék, megtanítana reá, mert nem neki való volna tartani, miérthogy haragos ember, hanem én jó volnék reá. De én azt mondám, hogy az Isten ellen nem cselekeszem azt. És igen féltem is, hogy ilyen rettenetes dolgot¹⁰ hallottam tőlle. El is hagyám végre, és fenyegetett, hogy még élnek, megsiratnám. Egkor küldött vala Maglas Tamásnéhoz is, hogy megkérgyem, ha hozzá mennjen kenni? Mikor odamentem volna, azt izené, hogyha ezelőtt nem jött, bár immár ne jöjjön, mert haragonnék az ura reá érette. Egy asszony is vala akkor Maglasnénél. Mondá erre Zabo Kató: „Fatilla kurva, mással keneti magát. Maga én bánám velle gyermekágyában is, de fogadom, más asszony volt ott, és azzal keneti magát. De amég az világban él, mindörökké megbánja a fatilla lélek kurva.” Valami valazutiak is valának és egy ifjú legény is köztök nálla, és kére engemet, hogy megnézném lába nyomát, és neki adnám osztán, de nem miveltem. Estve levetkezének, kére arra, hogy egiknek az kapcájában messek, és előmbe álla. Nem lón mit tennem, metcenem kelle estve, és neki adám, és az ő ládája alá téteté velem, de nem láttam mit tött velle. Azt is tudom, hogy egy monostori sánta embert feleségestől gyógyít vala, meggyógyítá az asszont, de nem fizetének meg neki. Azután esmég nyavalyája történvén az asszonnak, italt adott be neki, és harmadnap múlva osztán megholt. Ezt is hallottam szájából: „Ím, meggyógyítám Zilwassy Imre leányát, nem fizetének meg az én véres epességemet, de ha most egészségben, nem tudom, holnap mint jár?”

Margit, Poch Miklós szolgálója vallja, hogy semmit nem tud.

Poch Miklós vallja ugyanazont, hogy nem tud.

Angalit, Meszaros Osvalt szolgálója nem tud semmit.

⁶ Utána áthúzza: *nyal[?]*.

⁷ Utána áthúzza: *búsa B.*

⁸ Utána áthúzza: *Azután felfogadván Zabo Kató, hogy meggyógyítja Herselnét, Ez Zabo Kató.*

⁹ Utána áthúzza: *mint.*

¹⁰ Utána áthúzza: *dol.*

Angalit, Razman Pálné vallja: Ez húshagyatba ez minapiba megbetegesülék, hívám hozzám Zabo Katót és megkene, végre felkönnyebbedém. És mikor házamat sepreném, az kemence alatt találék egy darab sót, és három mazzaggal vala általkötözve rajta. Igen szép fejér só vala, és az három mazzagocskán harminc kötés és csomó¹¹ [218] vala. Erössen kérdészem mindent, ha ki vesztett volna el valamit, hog csak végére mehetnék, aki ott hatta volna azt az csinálmányt. De ugyan senki oly ember nem járt nállánál egyéb házamhoz. Mihelt penig felvöm, kezdé naponként mind kezem és lábam erejében megfogyatkozni. És most immár annyéra jutottam, hogy amint az kezemet és lábomat virradva találok fekünni, nagy minden jajgatással és fájdalommal helyheztetem helyére az ízeket, és hogy helyére igazgathatom az ízeket, úgy kelhetek nagy veszéllel fel. Illyen nyomorúságom vagyom most is, de bizonynyal nem tudom mondani, hogy ő dolga. [Az sót penig ládámba töttem vala, de most sohol nem találám, maga[m] odátöttem vala, de kiveszett onnat.]

Borbely Pálné vallja, hog semmit hozzá nem tud.

Orsolya, Rudolff Györgyné vallja: Mikoron fiamat a harmadik esztendőben megházásítottam volna, és el kellene hálni estve a fiamnak a mátkáját, éjjel éfféljkor hallék szót, és hát Zabo Kató. Megriasztám, hogy mi járásba volna, és azt mondá, hogy leánya szökött volna, és azt keresné.

Barbara, Zeoch Krestelné hallotta ezt mondván Zabo Kató a szonszédságnak: „Az ebek mia itt nem nyughatom, de a fatilla lélek kurváknak el kell miattam veszniek!”

Zekelj Balázsné vallja, hogy semmit reá nem tud.

Nyerges Péter felesége vallja azt, amit az ura, hogy pögdösött.

Zathmary Fazakas Jánosné vallja: Ezt mondá Fazakas Boldizsárnak Zabo Kató: „Férfiú, úgmond, el nem veszett még kezem miatt, de neked el kell veszned miattam!”

Keotelwereo Lukács felesége vallja: Mikor¹² hazahozá Fazakas Boldizsár a sütőházból feleségét betegen, mondá eg oláhné: „Elvesztették ez szegény asszont, az lába nyomát vötték ennek fel.” Az szonszédságnak monta ezt is, hogy: „A fatilla lélek kurváknak el kell veszniek miattam!”

Meszaros Miklósné vallja azont, hogy az oláhnő amit szólott, hallotta.

Mezaros Osvaldné vallja, hogy eg üneje holt meg, és azt monta az oláhnő, hogy ez[t] Zabo Kató cselekette.

Lantos Györgyné Erzsébet vallja: Mikor az betegség elütötte volna Fazakasné, odajöve az ura az oláhnéval, mert beteges volt az Fazakasné ezelőtt is, és az oláhné gyógyította, és mondá az oláhné: „Ím, az essez lélek kurva, az Zabo Kató levötte ez szegénnek a lába nyomát, és ha ki nem vehetik kezéből, meg kell halni.” Amikor penig az oláhnő szól vala az Fazakasnének, és felnyitván a szemét meglátá, annál inkább kezdé jajgatni.

¹¹ Utána áthúzva: *vagyon*.

¹² Utána áthúzva: *m[?]*.

Zsófia, Nagy Mártonné azont vallja, és azt is vallják, hogy igen átkozta a Fazakasné, hogy az nyelvét az Isten kivágassa.

[219] Sára, Lőrinc deákné, Ursula, Kerekes Mihályné nem tudnak semmit.

Durkó, Somogj Istvánné vallja, hogy semmit nem tud hozzá.

Anna, Eotweós Tamásné vallja: Hallottam ezt szájából Zabo Katónak: „Aki, úgmond, engem boszorkánnak mond, az Isten ne mencse, hanem kirágja az nyelvét szájából!”

Katalin, Zeoch Ambrusné vallja, hogy Eotweós Miklósnénak, az Fazakasnének anyjának, vala egy tehene, és elvesze az teje, s el kellették adni. Azonképpen úgmint másfél hét múlva¹³ az én ünöm is úgy jára, és el kellették adnom, és ez Zabo Katóra volt gyanóságunk.

Ilona, Varga Jakabné, vallja, hogy nem tud.

Zsófia, Varga Simonné vallja: Ez elmúlt hétbe jöve hozzánk, hogy a legént megkenyene, és csak ecetet hozza. Kérdém, miért nem hozna írat? Azt mondá, hogy: „Nem merek hozni affélét, mert azt mongyák, hogy boszorkány vagyok.”

Barbara, Zabo Pálné vallja, igen beteg valék,¹⁴ hivatám hozzám Zabo Katót. Azt mondá, hogy kötés volna rajtam. Ada be valamit innom, és gyökeret is ada be innom, és mihelt bevöm, mingyárast az karom megháborodék, és most is csak naponként elszárad a kezem. Azólta penig nállam nem volt. Azt is monta, azért, hogy a karomnak az erejét vötték el, hozott íjjat hozzám, és estve nyolc órakor háromszor bútatott által rajta. Szöszből csinála valami mazzagokat is, kin csomók valának, az karomra és két lábomra és derekamra köte benne, és igen meghagyá, hogy megőrizsem az mazzagokat, el ne vesszen. És ugyan nem aluttam azon éjjel, hanem mind vigyáztam, de ugyan nem őrizhetém, hanem a karomról [és bal lábamról] elvesze az eggik mazzag. És reggel, mikor bejöve hozzám, elmosolyodék, hogy mondám, hogy elveszett a mazzag, és osztán a többit is leódá, és azt mondá, hogy a tűzhöz veti be.

Meszaros Miklós vallja, hogy semmit nem tud.

Varasdj Péter pap vallja azont.

Anna, Giwlay Eotweós Demeterné vallja hüti után, hogy semmit nem tud.

Bekessy Jánosné Barbara vallja, hogy jött vala hozzám ez Zabo Kató betegségembe és beköte. Mikor a fájalmát és bűdösségét a kötésnek nem szenvedhettem volna, gonoszt mondék neki, megszidogátám.¹⁵ Senki penig ott nem volt az szidogatáskor, hanem a néném, kit hiszek, hogy meg nem mo[n]dott neki. Reggel hozzám jöve ez Zabo Kató és panaszolkodni kezdék énnekem,¹⁶ mondván: „Miért szidogatál meg, asszo-

¹³ Utána áthúzza: *ne*.

¹⁴ Utána áthúzza: *Je[...]tek*.

¹⁵ Utána áthúzza: *otth*.

¹⁶ Utána áthúzza: *my*.

nyom?” Tagadám, hogy én nem szidogattam volna, de ő azt mondá, hogy öneki megmonták volna.¹⁷

[220] Zsófia, Seoch Jakabné ezzel többíti meg az első vallását, kit írásban adott be ilyenképpen, hogy ez Zabo Kató ment a vágóhídra, és onnat hozott epét és egy szatyör fű[v]jet. Otthon ezeket összecsinálta,¹⁸ és avval vesztette meg Hersely Mártonnét, úgyannyéra, hogy megbolondult tőlle. Harmadnapig semmi testéről nem ment ell az rútság, és az urára sem tekinthetett, Hersely Mártonra, hogy Zabo Kató ezt megcsinálta az asszonnak, és megvesztette velle. Továbbá hogy Hersely Mártonnét megvesztette, nem¹⁹ marathatott házánál, hanem Zabo Katóhoz futott, és az még²⁰ Zabo Kató házánál volt a nyavalja megszűnt tőle. Mihelt onnat házátúl eljött, esmég a vesztés rejaütött. Ezeket szememmel láttam.

Anna, Meray Eotueos Tamásné hüti után vallja: Az anyámat egykor megkené, mely kenés után nem érze könnyebbséget, hanem inkább gyomrának és testének dagadását. Mely betegségben két esztendeig fekütt, és az anyámnak lelki gondolat szerént nem vol[t] egyébre gyanúsága, hanem azt monta, hogy ez Zabo Kató cselekedett valami ártalmast nekie. Ezt is tudom, hogy holott mellettünk volt szőleje, noha ő odafel volt az szőlő végin, mi penig itt alatt, de amit itt alatt szólottunk, mind jól hallotta, ha sűgva szólottunk is. Immár én nem tudom, ha oly hangos volt a file, vag mitől volt, osztán eléggé morgott velünk.

Zekely Balázsne vallja hüti után, hogy az asszonnak, Zabo Katónak, szájából hallotta sokszor, hogy azt mondotta énnekem, hogy: „Az én anyám boszorkány volt.” És addig meg nem halhatott, hanem öneki hatta az boszorkánságot, és ő, azaz Zabo Kató, megtanulta az annyátúl. Amit tud az boszorkánságba, mind őtőlle tanulta.

Jllier András vallja hüti után, hogy Zabo Katónak szájából hallottam ezt, hogy ötet az ura, Zekel Péter, boszorkán bestye kurvának szitta egy monostori ember előtt. Söt ugyanazt monta a monostori ember előtt, hogy: „Boszorkány az, bestye kurva az én feleségem.” Panaszolkodott ez Zabo Kató, hogy ilyen gyalázatot teszen az ura méltatlan rajta.

[221] Bokor Gáspárné Anna asszony vallja: Másfél esztendeig laktam Herselynénel, nem volt semmi nyavalája esztendeig is, hanem történék valami betegsége, hívatá oda Zabo Katót.²¹ Ez Zabo Kató odajöven, kére tőllünk egy fejszét, a fejszével felfeszíté a küszöbnek követ és alája sót, hammat hintvén, a küszöböt esmég helyére fordítá, Herselnét penig háromszor általhágatá rajta. A mézárszékéről penig epét hozott vala és valami fű[v]jet egy szatyorba, abból orvosságot csinálván, beköté asszonyomnak a hasát velle. Mely kötés után igen megbetegüle és bolondula – azelőtt penig nem vala

¹⁷ Utána áthúzva: *innet gondolom*.

¹⁸ Utána áthúzva: *ez Zabo Kató*.

¹⁹ Utána áthúzva: *wl*.

²⁰ Javítva erről: *méreg*.

²¹ Utána áthúzva: *es*.

bolond –, úgyannyira, hogy elfutott az háztól, és szerelmesb szállása nem volt sohül, mint Zabo Katónál, sokat is adott neki. Abba történék halála.

Molnar Miklósné Katalin vallja hűti után, hogy Barat Istvánné szolgálója volt ő, akkor ez a Zabo Kató bánt az Barat Istvánné leányával, Ferenc papnéval. Ez csinált feredőt is nekie, de az ő maga házánál. Egyszer mondá az asszonyom: „Mennjete ell édes lejánim, lássátok meg, mibe főzi az feredőt, mert el nem szenvedhetem, mely igen büdös.” Mi elmenénk az társommal, tehát nincsen otthon ő maga, hát az ajtót sem zárta be, ahul főzte, egyébkor pedig mindenkor bezárta, nem hatta látnunk. Bemenénk, ahul főzi vala, tehát az üstben nagy sok csont vagyon, azt főzi, de én nem tudom, micsoda csontok valának. Ezt tudom, úgmond, hogy mikor oda behoztuk a feredőt, a macskát ott benn nem hatta, hanem kiűzette velünk. Ezt is hallottam az öreg asszonyomtól, hogy mondotta, hogy: „Ha az Úristen meggyógítana, meglátnátok, hogy az gonosz asszont megégetném, az én ártatlan lejánomnak haláláért. Mert volnának még bizonygim az gonosz asszonra. De könyörögjete jó lejánim, hogy gyógyulhassak meg.”

1584 die 14 Maii. Deliberatur: Miérthogy²²

[222] Zappanos Gergely vallja: Az feleségem jött volt a piacra fa venni, és mikor immár az fára közel megárult volna, odajut Zabo Kató és elveszi volt tőlle. Az én feleségem pedig nem engedte, mondván, hogy ő is szegény gyermekes ember volna. Ez Zabo Kató így fenyegette meg feleségemet: „No, te asszony, nem engedéd a fát nekem, de bizony nem érsz harmadnapot, megbánod.” Ezeket az én feleségem nekem megmondá, és ugyanazon harmadnapra megbetegüle és elszáradá ugyan az lábán,²³ s meghala. És halála óráján ez Zabo Katóra valla, sőt még éltében is. Atta Pulacher István uram tanácsul, hog megfógtassuk, de szegények lévén, az perben való költségtől féltünk.

Márta, Ersek Bálint felesége vallja: Gyermekágyban mikor volnék,²⁴ ez Zabo Katót hittam vala bábának, és ő bánt velem, de mivelhogy sokat kíván vala, nem fizetheték vala meg neki. És erőssen megdagadék ekkor elannyira, hogy a szememmel is alig láthattam. Az uram rajta essék, és könyörögni kezdé ezen Zabo Katónak, hogy meggyógicson, és az rajtavalót is nekiaggya. És úgy gyógyíta meg, kiből gyanakodtam hozzá.²⁵

²² Befejezetlen mondat.

²³ Utána áthúzva: *chak*.

²⁴ Utána áthúzva: *ő volt*.

²⁵ Utána áthúzva: *hog gonosz lélek*.

II.

Kolozsvár, 1584. május 8.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 223.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 34–35.

1584 die 8 Maii. Pro Zabo Kató.

Hegedews György feleségestől vallják, hogy sok ideig lakott mellettük Zabo Kató, de semmi gonosságot hozzá nem láttak, foldozott, és azzal is életet keresett.

Molnar Lőrinc és Jller András vallja, hogy gyógyított és szabogatott, foldozott, és azzal élt, gonoszt hozzá nem tudnak.

Katalin, Molnar Lőrincné vallja ugyanazont.

Anna, Meszaros Miklósné vallja,²⁶ hogy nem volt kórságos és betegséges ez Fazakasné anyja. Ez Fazakasné sem volt olyan nyavalyás, hanem az húsvét tájban esett reá. Azt láttam, hogy erős munkájával élt, de erős szitkos volt.

Barbara, Borbelj Pálné, Barbara, Zeoch Krestelné azont vallják.

Fazakas Jánosné vallja azt, amit megvallott.

Erzsébet, Lantos Györgyné nem esmérte az Fazakasné anyját, és semmit nem tud felelő. Az többiről azt vallja, amit megvallott.

Nagy Jakabné Erzsébet ugyanazont vallja.

Orsolya, Kerekes Mihálné vallja, hogy az anyja nem volt betegséges ez Fazakasnének, hanem ekkor az gutta üt meg, és abba hala meg. Az Fazakasné is a betegség húsvét tájba kezdette lenni. Ez Zabo Katót munkájával látták, hogy élt.

Ilona, Varga Jakabné vallja, amit megvallott.

Zsófia, Varga Simonné vallja, hogy kenegetett minket is, és foldozgatott, s azzal élt ez Zabo Kató.

III.

Kolozsvár, 1584.

ÚJABB TANÚVALLOMÁS

AZ IRAT: B: KvTJk II/7 (IV/1). 222a. (Különálló féllapon.)

Czizar Mihálnak szolgáléánya, Sára, vallja hit szerént, hogy ő látta, hogy sok kilen-kilen²⁷ fivet hozott haza, és mindenkor járt az szája magába. Azt is látom, hogy

²⁶ Az eredetiben: *vallják*.

²⁷ Ti. különb-különb.

Zabo Katalinnél[!] laktom, hogy egy kis maiarorsagi asszont odajártata, és panaszolt az Zabo Katalinnak, mondott, hogy az ő ura elhatta volna. Mond Zabo Katalin: „Add el az²⁸ te uradat, és fizess énnekem [az árrát]. Én hazahozatom, mert va[g]yon énnekem anny[i] a tudományom, akárhány legén haza kell²⁹ jünni[?].”

IV.

Kolozsvár, 1584. május 15.

A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 222–223.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 35; Kiss 1998/2004. 65–66; EMSzT I. 1045, 1112.³⁰

1584 die 15 Maii. Domini senatores in interrogationem deliberarunt.

Miérthogy az eggik valló azt mongya hüti után, hogy sokszor hallotta ezt Zabo Katótól, hogy őreá az annyáról maratt volna halála után az boszorkánság, és attól az boszorkánságot megtanolta, mely vallása tantum facit, hogy boszorkánnak mongya magát. Ez vallásához penig, hogy ő olyan személy volna, ilyen dolgai accedálnak, és erősítik tudományáról való vallását, hogy az Fazakasné megfenyegette, hogy cson-torkájából kiragattya nyelvét, addég nem nyugszik. Mely az szegény asszonyon meg is történt. Meg³¹ vallja azt is Nyreó Mártonné, miképpen vosárnap megfenyegette szolgálóleányát, és másnapra virradólag megveszett az lába.³² Vallják azt is, miképpen azt monta maga felől, hogy ha őneki fizetnek, avag felőlle háládatlanok nem lesznek, tehát tudományával urat szerzene neki, és ha ura volna távol tőlle, meghozhatná. Constál az is, hogy a posztó csomolékot ő maga mutatta meg az estállóba, kiből gyanóság vagon hozzá, hogy ő tőtte oda is másnak nyavalyájára. Vadnak egyéb jámbor keresztyének tudománya és gyógyítása ellen való bűbájossági es, mint hammazott, sózott és íj által bútatott. Segít az is, hog egy asszonnak harmadnapra profétálta meg, hogy meg [223] bannya azt, hogy nem engedett valami fát neki, és harmadnap múlva megesett rajta az nyavalya. Vadnak sok egyéb bizonságok is, kik lelki gondolattjokkal nem tudnak egyébre vetni nyomorúságokban, hanem ezen Zabo Katóra. Azért, holott keresztyén emberhöz ezféle bűbájosság nem illendő,³³ sőt az Úristen ezféle emberekre, kik ilyen életben élnének, büntetést és tilalmat vetett, teccik a törvénynek, hogy elsőben megké-noztassék ez Zabo Kató, és annakutánna halált szenvedjen.

²⁸ Utána áthúzza: *wrad.*

²⁹ Utána áthúzza: *teni.*

³⁰ Részletek a *boszorkányság, bűbájosság* címszavaknál.

³¹ Utána áthúzza: *vallják azt is hogy.*

³² Utána áthúzza: *es.*

³³ Utána áthúzza: *ha.*

20.

Kolozsvár, 1584. május 22.–június 19.

A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
SÓS JÁNOSNÉ ORSOLYA BÁBA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1584. május 22.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 243–247.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 36–40.

1584 die 22 Maii. Testes procuratorum civitatis contra Ursulam, Sos Jánosné, veneficam coram dominis Kirshner et Katonaj.

Veres Sebestyénne Zsófia asszony és Klára asszony, Herczegh Gáspár uramé, vallják hűtök után egyaránt¹

Klára, Herczegh Gáspár uram felesége vallja: Az piacon találta a ZemetBironé anynya, Sos Jánosné, és kérdé, ha lőtt volna gyermeke a nénémnek, Keomiwes Ferencének? Felelék, hogy még nem lőtt. Monda, ha lészen, engem hiatok oda, mert talán meg nem bánnyátok. Másodsor is találta, és esmég kérdé, mondám, hogy az éjjel lőtt, de az né-ném hí[v]jutt valakit oda. Mondá: „No, nem híttak engemet, de vesztegetek csak!” Ezek íg lévén, másodnap menék a nénémhöz, és hát azon éjjel megveszett az lába az leányának, ki most Viczey Andrásnál vagyon. [Még az ujjaknak helyei es az leány lábán rajtok valának], és az teje is elveszett Keomywes Ferencné nénémnek is. Mondék én, hogy Szent Antal tüze volna a lábán, és holott hallottam vala, hogy affélét szentelt gyertyával kellene megfúni, azzal én magam fúvám meg. Azon jövendő éjjel az leánkámmal otthon mint szegény özvegyasszony lefekvém, és egor ezen Sos Jánosné képeben reám jöve, a hajamat megfogá, és egy feles gerezna vala rajta, szertelen, igen büdös vala. Megszólítám, hogy nem árthatna énnekem, mert jól esmérem. Ez szózatomra hátrább álla, és a farával fennállva az asztalhoz támaszkodék úgy, hogy ugyan megroppana az asztal. Esmég reám jöve, és a leplet kezdé el róllam vonni. Könyörgöttem az Istennek, és semmiképpen nem árthata, jóllehet hogy a hajamat megnyomta vala, soha nem vonhatom vala² fel a fejemet. Az leánkám is megszólíta, és mondá: „Jaj, anya, mely sokan járnak itt benn az házban!” Én inté, hogy könyörögjön az Istennek, harmadszor osztán igen megszidogatám és szóra hívám. Másnap meghagyám házamban,

¹ A teljes bekezdés utólag törölve.

² Utána áthúzva: *megh*.

hogy [semmit]³ ki ne adnának. És hon nem létembe egy asszony Billernének nevezte magát, és úgy kért ecetet.

Veres Sebestyénne vallja, hogy⁴ őneki es monta ez Sos Jánosné, hogy ha oda Keomiwes Ferencnéhez nem hinnák, megbánnák. Láta másnap, hogy a Ferenc uram leányának, Viczey Andrásnének, megvesztették a lábát és az négy ujjá helye ott megteccett. Azután is panaszkodott, hogy oda nem hitták, de megbánnák.

[244] Vermes Ambrus vallja⁵

Zsófia, Varga András felesége vallja: Az első gyermekem hogy lőn, ez asszony vala velem és szegénységünkhöz képest tizenkét pénznél többet nem adhata az uram neki. Ím, ez elmúlt időbenn is, hogy gyermekem lönni kezdé, híjja volt oda hozzám az uram, de nem jött, hanem még⁶ azt monta uramnak: „Menny el előllem, mert nem megyek!” Hallottam sok embertől, hogy átkozott minket, hogy nem fizettünk meg neki. De azóltá immár hogy fekszem hét hólnapja vagyon, és az kezem elszaratt, sőt⁷ minden éjjel reám jó a gonosz, hol apám, hol anyám képébe, de egyébre gyanóságom nem volt, hanem ezen Sos Jánosnéra. Tegnap délkor beszéllem vala egynehány embernek nyavalyámat, és ezen Sos Jánosnét hozom elő. Mihelt kezdék felőlle beszélni, bizonyára, hogy soha az eggik kezemet nem mozdíthatom, sem az ujjaimat, de hogy felőlle kezdék, ez asszon felől, beszélni, mingyarást felugrék az benna kezem és szemekkel nézték mint rázódott, hogy az ép kezemmel meg nem bírhattam. Innét is bizonyosabb vagyok a reá való gyanóságban.

Borbelj Egyed vallja hūti után: Mikor feleségem gyermekágyban fekennék, az betegség nag sok ideig tartá rajta, és nagy nyomorúságot látott. Mikor esmé az Úristen megáldott volna, és az szülésnek idejéhez közelgetne másodsor is feleségem, ilyen szova volt ez Sos Jánosnének, kit Zabo Ferencnének mondott: „Azt hallom, úgmond, hogy most is gyermeke lészen Borbely Egyednének. De mongyátok meg neki, hogyha engemet oda nem hív, szinte úgy jár, mint az első gyermekével jára!” Innét volt gyanóságom reá.

Jgiarto Tamásné vallja: Egkor gyermekágyamba lévén, megnyomnak vala, de ez Sos Jánosné bánt velem, és erre gyanakottam. Egkor ugyan ébren valék hogy egy fias díznó képében jövének reám, és a malacokkal szoptaták tejemet ki, és huszonnyolc hétig fekvém bele, és az gyógyítására költöttem közel fl. 50.

Zigiarto Ézsaiásné vallja, hogy két gyermekével volt. Egkor tejem elvesze, és panaszkodám neki, és mondá, hogy: „Ki volt itt, mert az vötte el tejedet?” Mondám, hogy a Giereoffj András dajkáljával szoptattam meg a gyermeket, és mondá: „No, könnyű gond az, az vötte el tejedet. Ereggy, hívasd ide csak!” De mikor⁸ érte [245] küldöt-

³ Alatta áthúzva: *senkit*.

⁴ Utána áthúzva: *eote*.

⁵ A bekezdés teljesen áthúzva.

⁶ Utána áthúzva: *el*.

⁷ Utána áthúzva: *inkab ez*.

⁸ Utána áthúzva: *h*.

tem volna, egy darab kenyeret vőn, s megpirítá és megsózá, az ajtó küszöb eleibe tevé. Eljöve a dajka, és által lépé a kenyeret. Leültetém a dajkát, és megszoptatám esméig az Gjereoffj dajkájával az én gyermekemet is. És elmene ez Sos Jánosné, és igen hamar felvévé a sós kenyeret, megtörlé, és megadá ennem. Elmene a dajka, és a bába nekem meghagyá, hogy lefekegyem és mingyárt elég tejem leszen. Azért nem tudom mitől, de szinte elég tejem jöve mingyarást. Ekkor felkelék osztán, és beszéllém meg ez dolgot Borbelj Egyednének. Csak ketten, titkon beszélgettünk. Elválánk egymástól, és előbb menvén hát ez Sos Jánosné reám találá, és mondá: „Vesztég csak te rossz, nám, te is reám szólál és támattál! Nem úgy bántam teveled én, hog ezt érdemljem, de nem szargya⁹ meg soha gyermek az elődet!” És azóltá, kinek immár négy esztendje vagyon, magtalan vagyok. Nem is rútol meg a gyermek, csak az akkori gyermekem vagyon.

Keotelwereó Lőrinc vallja: Két gyermekünk mellett lőn dajka ez Zemetbironé anynya. Az elsőt részegségében elejté, és meghala a gyermek, az második¹⁰ gyermekünk mikor lőn, osztán üdő múltán meghala, és hallottam, hogy megpróbéltáta, hogy gyermekünk mind halva lenne. Azután is halva lőn gyermekünk.

Lakatos Mátyás vallja, hogy hallomást tud.

Borbelj Egyedné vallja: Mikor az Úristen egy fiacskámat ada, azelőtt immár sokszor jött és járt reám s utánam, kért erőssen, hogy ötet híjjam oda. De nem híhátám és megfenyegete, hogy megbánnám. Másodsor is mikor terhes volnék, megmonta Zabo Ferencnének, hogyha ötöt nem hinnók oda, hát megbánnám. Bizony hogy megbánám, mert huszonnyolc hétig feküttem, de mikor senki jót nem tehetne velem, reá volt gyanóságom. Reodre vinnek, és mingyárt megesmeré, hogy ez hitván asszony dolga. Hazajövék és nagy nehezen odahívatám, mikor eljött volna, beköté a hasamat. Mondék neki: „Ne kösd ott, mert nem fáj ott!” Mondá: „No, jobban tudom én hol fáj!” Mikor bekötött volna, mondá, hogy egyem, de én, holott azelőtt soha semmit nem emészthettem meg, nem akarék enni. Végre ugyan erővel etete, és nem tudom mitől, de amit őm,¹¹ az nállam megmarada, és jól is alvám utánna. Mikor felszerkenék, hát igen nehezen vagyok a kötés miatt, és elvetém. Másnap és azután is hozzám nem jöve soha, maga[m] hívatam. Azt izente, az kötést elvetette, azért használjon velle, én nem megyek, úgmond. [246] Esmég neki esém a betegségnek, és hát uram reátalált, és megfenyegette fogtatással, de ugyan nem jöve többször hozzám.

Moldowas Máténé vallja: Immár 8. esztendeje vagyon, megfogtattam vala Kaiantay Jánost, és mondá az piacon ez asszony: „No, mi gondod vagyon, mosd meg minden testedet borba, és a bort vedd üvegbe, és add énnekem. Csak megadom innia, és tégedet el kell venni!” De én nem míveltem.

Erzsébet, Nagj Fábiánné leánya vallja: Az én asszonyomnak, kit szolgállok vala, Teremy Péternének, adott vala ez Sos Jánosné leánya, a Zemetbironé, eg cipócskát,

⁹ Bizonytalan olvasat: *zargia* vagy *zaryia*.

¹⁰ Utána áthúzva: *meghala*.

¹¹ Ti. ettem.

melyben hogy övék¹² asszonyom, mingyárást éjjel megbolondula. Én is harmadnapján őm ugyanazon cipóba, de nem véltem, hogy attól bolondult meg asszonyom. És én is mihelyt őm benne, mingyárt ellkezdék futni, eszem nélkül voltam, más hozott haza, de nem tudom honnat.

Kerekes István és felesége, Erzsébet, vallják: Egy háznál lakunk vala ez Sos Jánosnéval. Egkor az leánya, a Zemetbironé, éfféljkort hozzám jöve, kihíva, és hát az anyja, a fogoly asszony, csupa mezítelen fekszik, és semmi lelket nem érzünk benne, de mindenütt be vala keverve és kenve emberganéval, és sohol nem nyulhatunk vala hozzá. Azon éjjel nem érzettek lelket benne, hanem hát másnap nyolc órakort felkölt, és igen nyeg vala. Ez penig szüret elődedén vala.

Kadar Pál vallja, hogy gyanakodott ez asszonra.

Ilona, Lakatos Mátyás szolgálója vallja: Lakom vala a Híd kapunál lakó¹³ Zigiartonál, és egkor a Zemetbironé anyja szalonnát kér vala töllem. Nem merék adni asszonyomtól, és megfenyegete, hogy bizony megbánnám. És hamar üdön az lábom úgy megvesze, hogy két esztendeig nyomorgottam miatta, és ez asszonra volt gyanóságom. [1, 2 s[cilice]t[?]]

Luch Gergelyné vallja: Tartok vala egy leánkát, úgmint tizenkét esztendős vala, és késen, mikor mind dolgozám, szinte tizenkét órakort vala éjjel immár, mondék a leánnak, hogy mellyessen eg ludat¹⁴ holnapra. Az leány, mikor megmellesztette volna, kimene, hogy az rút mellyesztés vizét kiösse. Ezenközbe hallám, hogy mongya vala a leány: „Huj ki, czoki!” Bejöve nagy [iljedve, s mondá: „Asszonyom, jaj! Nem tudom mi vala az ablak alatt, addég szólítám, hogy felállá,¹⁵ mert hozzá is hajgálék, és hát eg kék palástos vénasszony [247] elmene onnét.”¹⁶ Én kérdém, ha megesmerné? Azt mondá, hogy megesmerné. Másnap vosárnapra virradánk, és a leány vizért ment volt az kútra. Ott találja ez Zemet Bironé anyja, és mond a leánnak: „Te leány, miért szidál és hajgálál engemet meg ez éjjel? Hidd meg, hogy ollyat cselekedem veled, hogy soha ember nem léssz!” Mond erre a leány: „No, bizony asszonyom is tüzet vettetne az hátadra érette!” Ezeket megbeszélé a leányom mingyárást, és utánna menék a leánnyal, de nem láthatám, elment volt immár. Egkor az kenyér szerben jó vala ez Zemetbironé anyja, és én is a leánnyal ott kenyeret árulunk vala. Mondá nekem a leány: „Asszonyom, ez vala az vénasszony, aki megfenyegete.” Ez így lón, nem merék eggyet is neki szólni, hanem estve hazamenénk, és azon éjjel úgy megrázták vala az ártatlant, a leánt, hogy az gyomra nagyot kezdé mingyárt dagadni, és a rútsága az torkán szakadozott ki, és sok ideig gyógyítám, de végre Vasarhelre az attyához kelleték küldenem.

¹² Ti. evék, evett.

¹³ Javítva erről: *való*.

¹⁴ Utána áthúzva: *mert*.

¹⁵ Utána áthúzva: *Es hat*.

¹⁶ Utána áthúzva: *Az vtan chak hamar esmegh kj kwldom a leant az kutra megh*.

Kadas Bálintné Katalin vallja: Egy leányomat küldém a Zamosra és¹⁷ az Sos Jánosnéval szembe találkozik. Az én leányom hátra fordul, nézi volt, ez Sosné is megfordul, és mond: „Mit néz¹⁸ rossz kurvácska?” Mond az én leányom: „Azt nézem, hogy szemem vagyok.” Mond Sosné: „No, hadd el csak, bizony megbánod!” Ez meglévé hazajő leányom, és a vízben lúgot csinálván, a fejét mossa volt, és a mosásba az szeme fájni kezd, ki miatt annyiba jutott, hogy most is hályog az szemén. Kérdém, mitől lött volna, és aztán megbeszélle, mint járt Sosnéval, és hogy megfenyegette. Innét azért reá gyanakodom.

Mathiusfeoldi Bálintné vallja, hogy amit hallott, Nagy Györgynétől hallotta, kit ő valljon meg, mert neki csak homályoson beszéllette. [3 s[cilice]t[?]]

Katalin, Chizar János felesége vallja: Ez asszony megfenyegete, hogyha hozzám nem hínám gyermekágyamnak idején, hát megbánám. Ugyanis megbánám, mert az gyermekem, aki szop vala, osztán hogy a világra lőn, mind orrán, torkán jó vala ki, és meghala. És reá gyanakottam.

Annos, Nagj Györgyné vallja, hogy egy gyermeke holt meg, és reá gyanakodott, mert az urát nem szerette.

Fodor Albert vallja: Két pénzen vöttem vala egy darab tafotát és ez Zemetbironé anyja övének fogá, hogy az ő unokájáé. Hogy meg nem adám neki, igen megfenyegete, és egy leánkámnak a szemének nyavalyája lőn, és nagy rútságot, szört és egyéb rútságot nyaltanak, vontanak ki szeméből. Erre az asszonra volt gyanóságom.

Geres, Kinches Kálmánné: Mindenkor fenyegetett a Zemetbironé anyja, hogy megbánám, ha szülemkort ötöt oda nem hinnám. Odahívám azért csak féltembe. Adék osztán 40 pénzt neki, de eg forintot kér vala és haraguvék erőssen. Én ugyanezt mondtam neki: „Bizony, jó asszony, nekem nem kellesz vala, de féltembe híválak.” Elmene nagy haraggal, és ottan hamar¹⁹ igen rúttul a fem²⁰ megdagada és orbáncozék, és reá gyanakottam. [4 s[cilice]t[?]]

¹⁷ Utána áthúzza: *vi m.*

¹⁸ Utána áthúzza: *kis.*

¹⁹ Utána áthúzza: *Rútt.*

²⁰ Ti. fejem.

II.

Kolozsvár, 1584. május 27.

SÓS JÁNOSNÉ TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 270.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 40–41.

1584 die 27 Maii. Pro Ursula, Sos Jánosné, coram Kathonay.

Varga Lukácsné vallja, hogy semmi gonosságot hozzá nem tud.

Segeswary Zech Antalné vallja, hogy gyermekágyában volt velle, de ővelle jól bánt.

Júlia, Zemetbiro Gergelné vallja, hogy semmit hozzá nem tud, sem látott.

Feoseos Jánosné vallja, hogy ővelle is volt bábául, de semmit hozzá nem tud. Hallottak azért hozzá elég gonosz ítéletet.

Zabo Mihálné vallja, hogy volt velle is, de ővelle jól cselekedett, gonoszt hozzá nem tud, sem látott.

Borbelj Balázné azzont vallja.

Anna, Huzar Ferencné vallja: Bánt velem, de semmit hozzá nem tudok.

Katalin, Lakatos Györgyné vallja, hogy bábája volt, de jónál egyebet hozzá nem tud. [s/cilice]t[?] 8]

III.

Kolozsvár, 1584

KŐMŰVES FERENC ÉS FELESÉGE VALLOMÁSAI SÓS JÁNOSNÉ ELLEN

AZ IRAT: E: lappang/elpusztult²¹

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 41–42.

Testes Franciscus Kőmives et consors sua contra Sós Jánosné.

Mi, Kőmives Ferenc, gazdámasszonnyal egytembe az mi hitünk szerint ezt tudjuk vallani az Szemétbíróné anyja ellen, hogy Herczeg Gáspárnétól és Veres Sebestyennétől azt izente vala, mikor gazdámasszony nehézkes volna egyik gyermekemtől, hogy: „Mondjátok meg az Anna asszonynak, hogy mikor Isten gyermekkel látogatja, soha nem hívat oda engemet bábának, hanem mindenkor mást hívat. Maga én is tudok úgy szolgálni neki, mint más, de meglátja, hogy ha ezúttal is oda nem hí-

²¹ Komáromy a periratot még a jegyzőkönyvhöz csatolt külön lapon látta, mi azonban már nem találtuk meg.

vat, bizony megbánja!” Annakutánna, mikor az Isten az gyermeket e világra adta volna, annakutánna harmadnap vagy negyednap múlva, úgy esék leányunkon az nyavalya, ki mostan Viczey Andrásnál vagyon. Mikor egy reggel felkölt volna, hát az egyik lábára nem állhat, és igen sír vala. Kérdém, mi lelte volna? Mondá, hogy az lába igen fáj. Meglátjuk, hát az egyik lába erősen megdagadott és igen szederjes. Mindjárust hívatám Borbély Illést, béköté. Mintegy harmad vagy negyednapig kötötte volna, úgy mondá az borbély, hogy ő semmit nem használhatna az ő kötésével, még inkább ártana az ő kötése neki, mert az nem orbánc, hanem éjjeli vesztés. Úgy hozatánk osztán egy vistai embert, ki mikor meglátta volna, mindjárust megesméré, hogy éjjeli vesztés volna rajta. Osztán az vigasztá meg Isten után, nagy fizetésekért. Az ember penig nyilván mondá, hogy ő Moldovában egy boszorkány asszonynál lakott, az tanította őtet reá, mint kelljen afféle vesztést megvigasztani, mert mennyi borbély ez világon vagyon mind, az sem tudna afféle vesztést megvigasztani. Sőt még azt is megmutatta az ember az lábán az leányunknak, mint egy ember kéznek a helye, olyan látszott rajta. Azért nekünk minden gyanóságunk most is erre vagyon, ez Szemébiróné anyjára, hogy ő tőkéllette meg fenyegetését rajtunk. Sőt még abba is gyanakodunk hozzája, hogy még Viczey Andrásnak is az minémű háborúsága vagyon feleségével, mind ő cselekedte ördögösségével rajtok.

IV.

Kolozsvár, 1584

SZÉCSI ISTVÁNNÉ VALLOMÁSA SÓS JÁNOSNÉ ELLEN

AZ IRAT: E: lappang/elpusztult²²

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 42–44.

Mikor írának anno Domini 1580 húsvét előtt egynehány nappal, ezen uram ment volt az szőlőbe, és az felső ruhát hadta Lakatgyártó Mátyásnál. Hazajövőben került az kerítés mellett Szén utcai kis ajtóra, az felső ruha maradt ott, ez penig szombat nap volt. Vasárnap reggel küldénk az ruháért az leányt, jöve meg az leány ez [...] szóla: „Asszonyom, egy asszony szólíta meg, hogy gyorsan jövök a felső ruhával, kérdé, ki leánya vagyok. Megmondám, hogy Szekeres Istvánnéé, s mondá: «Az asszonyodat az Úristen meglátogatta, az mint látom testes, de úgy cselekedjék, hogy valami tudatlan bábát ne híjjon, mert szinte úgy jár, mint Budai Tamásné a kettős gyermekkel. Hanem híjjon engemet, mert ha engemet nem hina, elhídje bizonynal, hogy halál nélkül soha sem leszen dolga, hanem vagy őneki, vagy gyermeke, avagy mind gyermekestől meg-

²² Komáromy a periratot még a jegyzőkönyvhöz csatolt külön lapon látta, mi azonban már nem találtuk meg.

hal!»” Én az leányt megpirongatám, hogy ezfélet beszél, s hagyám hogy megmutassa. Ezután nemsokára úgy szólta a leány s monda: „Asszonyom, ihol az asszony, az ki kegyelmednek éntőlem izent vala, hogy ötet híjja kegyelmed.” Az leány penig Zilahi Éltető Mihály leánya, Ilona, most asszonyember, én ettől hallottam. Az kivel Isten őfelsége meglátogatott volna, az meghala, de én amely Isten adta volt, annak tulajdonítottam.

Ez télben, az mint eszembe jut, két esztendeje volt, Egeresi Mártonnénak, hogy az ő szülésének ideje elközelgett volna, értém betegségét. Miérthogy azelőtt énnekem szolgálóm volt, menék hozzája. Ez fogoly Szemébtiróné anyja bába vala ott, hogy gyermeke lőn én is hazajövék. Ugyanakkor éjjel, az mint nekem tetszik vala, mintha megnyomtak volna, és kezdék erősen nyegegni. Uram azomban meghallja és az paplant rajtam összetakarította, és erősen megveré. Másnap menék ugyanazon beteg asszonyhoz reggel, az bába nem jöve el, estve sem jöve el, másnap reggel sem jöve. Mikoron estvefelé odajött volna, ülök vala az beteg asszony előtt, eljöve nagy nyegve. Úgy kérdém, hogy mi lelte, s mondá, hogy az hideg lelte erősen, az forróságomban lestem volt az ágyról és összetörődtem. Ím, látod, minémű a karom? S látám, hogy eldagadozott vala, amint eszembe jut, a fél orcája is. Így volt elsőbben gyanúságom hozzája.

Annakutánna egynehányszor esett rajtam ezféle nehézség, s miérthogy hallottam, hogy mikor ezféle nehézség elhadja embert, sóra és vasra kell híni, szinte ez szerint tavaly húsvét harmadnapján virradalólag esett rajtam, hogy el sajnált[?] volna, s mondék: „Jöjj rá kurva, vasat, sőt adok!” Ugyanazon a kedden mentem a kertben, késő estvéig ott voltam, addig három úttal keresett engemet, az én szolgálóm azt mondta, vacsorára valót készítek vala. Jöve ugyanezen feljöl megnevezett asszony házunkhoz, köszöne kétszer is, és nem akarám fogadni. Harmadszor előmbe kerüle s mondá: „Köszönék édes asszonyom, Isten adjon jó napot kegyelmednek!” Úgy kezdé reménnedni, hogy póríst²³ adnék, egy szegény Vargané kínlódnék harmadnaptól fogva szülés miatt. Miérthogy gyanúságom volt reá, mondék, hogy nem adok. Úgy mondá, hogy: „Adj édes asszonyom az Úristen kedviért, az Úr színe látásáért, adj az vérben fagyott Jézus Christus haláláért!” Azomban hazajuta uram és kiküldé, hogy menne dolgára, és elmene. Az mely asszonynak mondotta vala, hogy kéri, azután való vasárnap, hogy Jóboru Bálintot temetik vala, ott áll vala az is az Vargané, kinek az póríst kéri vala. Kérdém, ha ő kérette az póríst, s mondá, hogy ő nem kérette, nekie nem kellett. Ugyanezen Szemébtirónénak az anyja is ott ellenben áll vala, és nem várá, hogy elvégezzék az ének, hát indula leányostúl. Úgy szólék Lakatos Tamásnénak, hogy jönne el velem és kérdenők meg, kinek kéri vala a póríst. Szólitám, hogy: „Te asszony, miért kéred vala tőlem a póríst?” S mondá: „Lám, mondod, hogy az Varganének, és fiat ada az Úristen nekie.” Mondék: „Lám, most is ott áll vala mellettem a Vargané, és nincs azféle nyavalyája.” Végre mondá, hogy Isten ötet úgy segéllje, hogy fia lőtt. Megszólitám az asszonyt: „Te nem jó végre kéred tőlem a póríst, te tudod mi végre kéred volt!” Végre

²³ Ti. bórax. EMSzT X. 827.

monda, hogy őneki is más mondotta volt. És erősen megmondám, hogy: „Én rólam elszokjál, mert minden gyanúságom reád vagon!” Akkor tájban egy kevésbé megszűnt rólam azféle nehézség.

Annakutánna mintegy egy vagy két hónap múlva, az mint volt azelőtt kétszer inkább kezdte lenni, úgy kérém Kakas Andrásné asszonyomat és Ferenczy Antalné asszonyomat, hogy titkon szólítanák meg az asszonyt, hogy ha ő volna az, az ki énreám jönne, állana el rólam, mert el nem szenvedhetem, hanem gyanóra megfoktatom. Ez szerint meg is szólították vala ő kegyelmek, eskövék erősen, hogy nem azféle. Annakutánna nem kezdte oly gyakran reám jönni azféle nehézség. Ezt is tudom, hogy Katonai Mihály uramat polgárságra választák,²⁴ másodnap az ő szegény felesége hí vala ebédre bennünket. Mikor sok szó lett volna köztünk, úgy mondá Lakatos Tamásné, Anna asszony: „Ugyan akartam hozzád menni, az Szeméttbirónénak az anyja azt izente, hogy őneki boszorkány nevét költötted, de az ki tejet anyádból ki szoptál, az is keserű leszen!” Úgy mondám, hogy én nem vétém semmit nekie.

V.

Kolozsvár, 1584. június 16.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET ÉS A FELLEBBEZÉS

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 270.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 44; KISS 1998/2004. 66.

1584 die 16 Iunii. Deliberatur.

Miérthogy az bizonságok homályosok, és főképpen egy oculatus testis vagon csak, Viczej Gáspár uram felesége, azért teccik a törvének, hogy hetedmagával tös gyükeres szonszédival[!], jámborokkal, tisztességben levőkkel, örökös emberekkel bizoniccsa meg ártatlanságát hüttel.

A. apellat ad dominos senatores.

²⁴ Katonai Mihályt eddigi ismereteink szerint 1584-ben választották be először a 12 esküdt polgár közé. KvSzám 3/XIV. 19.

VI.

Kolozsvár, 1584. június 19.

A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 270.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 44; KISS 1998/2004. 66.

Die 19 Iunii.

Emendatur iudicium dominorum iudicum a dominis senatoribus et deliberatur, quod quia comminationem suam apud plerosque factam exequutione et facto comprobavit, atque etiam ex prioris testis fassione constat, quod noctu in eius fatentis domo visa est, alia etiam multa maleficia peregit, ideo ignis voragine conflagretur.

21.

Kolozsvár, 1584. május 25.–június 10.

A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
SZELES MIKLÓSNÉ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1584. május 25.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 248–252, 275.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 62–66; EMSzT I. 1042.¹

1584 die 25 Maii. Pro procuratoribus civitatis contra Zeles Miklósné veneficam coram dominis Kirshner et Katonay.

Vermes Ambrus vallja: Egkor jöve hozzánk Zeles Miklósné és a gazdámasszontól kér vala szitát. De nem ada, és megfenyegeté, hogy megbánnók, és azzal nagy morgással kimene az ajtón. Nem sok üdő múltván, csakhamar napokon, egy harmad esztendőbeli leánkámnak az karját és fél lábát úgy megveszték, hogy meghala belé. Azon hitre vallom ezt is, hogy jó három tehenem valának fejősök, hogy Hidelvén netalán olyan nem volt, de semmi oly hasznát nem vehettem. Mikor a csordából hazajött, ez Zeles Miklósné házára ment, és ugyan mind ajtajára, kapujára beböggött, sőt még az ablakának is nekiment, és ott böggött. Reámentem ez asszonra és szittam: „Neste boszorkány kurva, nám eléggé trombitáltattad immár tehenemet, ereszd haza boszorkány kurva!” És csak azért szittam boszorkánnak, hogy beidézzen, és elindíthassam dolgát a bíró előtt, de nem hiutt reá. Láttam a Zakal György gyermekét is, hogy a két farcsokán és a mellyén, nyakán úgy megteccett a fogdosás és az ujjak helyei, mintegy agyagba nyomták volna, és a nyomás helye ugyan fekete volt. Ez dolgot is ugyanezen Zeles Miklósnéra fogták vala és tulajdonították vala.

Dengler Lukács és Vadalma Mihály vallják: Vagyon tizenhat esztendeje és szinte Szent Jakab estin vala tíz órakort éjjel, szép holdvilág vala, és ez Zeles Miklósné eljőve az uccára, ott egy fával négy vagy öt házig, eg fával hadásza, azután bemene házába esmé. És viszontag kijöve, de először az ő házánál a támasz mellett nagy sokat forgó-dék, kijöven onnét eg előruhából nem tudom mit kezdé kihintgetni az uccán,² mind az két szeren. Azután esmé bemene a támasz mellé, és onnat az ő barmához vin egy teke-nőbe valamit. Mely dologból ilyen dolog történék reám, hogy négy tehenemnek vesze

¹ Részlet a *boszorkány* címszónál.

² Utána áthúzva: *es*.

el zsírja, és az tehenim az ő házára mentek, és ugyan futottak, és kapuján, ablakán rítak be. Sőt azután amely tehenim voltak is, úgy jártak, nyolc tehenemből sem fejhettek annyit, mint ő kettőből. Ez dolgot szemünkkel láttuk, hogy ez asszony cselekette, sőt az ő maga leánya is jól láttuk, hogy nézte. Lovamat is veszítették [éntőllem],³ Dengler Lukácstól, el ezképpen.⁴

[249] Vadalma Pál vallja hallomással azt, amit Dengler Lukács vallott. Feleségének azért megveszett volt a lába, és ez asszonra gyanakodott.

Albert Imre vallja: Az feleségem gyermekágyban fekszik vala, és ketten éjjel bejövének boszorkányok, és az egyik [ez Zelesné képő]⁵ vala. Ezt mongyák vala, hogy aluszik, a másik, hogy nem aluszik, a gyermeket nézik vala, [és reá teszik vala kezeket]. Ezt szemmemmel néztem, de hogy láták, hogy én is ébren vagyok, mind a kettő csak hertelen kitakarodék az ajtón, de nem esmérhetém, kik valának. [Azután úg teccik, hogy nem ére egy hetet a gyermek, meghala.]

Falma Jakab vallja, hogy Dengler Lukács szolgálja volt, és mikor az asszony ott hintegetett az uccán, azt is látta. Az többit az urától hallotta.

Dengler György vallja, egyebet nem tud, hanem az Vermes Ambrus tehene és az Dengler Lukácsé ez Zeles Miklósné házára és ablakára mentek, ott ordítottak és rítak be.

Theilman Antal vallja, hogy semmit sem látott, sem hallott.

Dengler Lukácsné vallja, hogy egy néhány tehenem veszett ell, és miólta ott ez Zeles Miklósné mellett laktam, soha semmi zsírját és hasznát barmomnak nem vehetém. Mikor tehenem a csordából megjött, ez asszony házára ment, és még az ablakon is bebútt volna. Nagy gyakorta még az orrát is bedugta ablakán, úgy ordított be. Végre ugyan el kellették mellőlle költözniük, és házunkat eladnunk a tavaly esztendőben, mert semmi szerencsénk mellette nem vala.

Dengler Lukács leánya vallja, hogy⁶ ez Zeles Miklósné házára futott reggel is az ő barmok, és ott ordított be. Az anyám megszitta boszorkánnak, és fenyegette, hogy beidézi, de soha még eddig nem idézte.

Vadalma Pálné vallja: Gyermekágyban feküvém, a gyermekemet megveszték, és ez Zelesnéra volt gyanóságom.

Albert Imréné vallja, hogy gyermekágyba fektébe szemmemmel látám, hogy ajtómat megnitá éjjel két asszony és bejövének. Mondám uramnak, hogy gyortyát gyúcsom, mert két asszony volna benn. De mingyárt kimenének,⁷ nem esmérhetém kik valának a gonosz asszonyok.

³ Alatta áthúзва: *énnekem ell.*

⁴ Utána áthúзва: *Ne.*

⁵ Alatta áthúзва: *azt.*

⁶ Utána áthúзва: *mikor.*

⁷ Utána áthúзва: *de.*

Teilman Antalné vallja: Egy gyermekemnek vesze meg a lába, összevesztem vala penig ez Zelesnével azelőtt. Vím⁸ a leánkát egy orvosnak, és az orvos mingyárast ezt mondá, hogy mely asszonnyal megháborottam, az vesztette meg az én gyermekemet. Egykor esmég nappal beteg valék és semmit nem aluszom vala, hogy ez⁹ Zelesné képébe reám jöven, megnyomá a mellyemet, és egyet sem szólhaték, és azután sokáig lők beteg.

[250] Erzsébet, Zakal Györgyné vallja hūti után: Bejőve házamba éjjel ez Zeles Miklósné, [és szememmel látám hárman valának, az urammal reánéztünk].¹⁰ Négszer is jöve be, szememmel reánéztünk. És holott egyszer az Zamosba beázott kenderemet övének fogta vala, és [mikor]¹¹ neki nem e[n]gettem volna, megfenyegetett vala, hogy megbánnám. Azután hamarsággal jöve oda [be, én magammal úgy cselekedének, hogy sem szólhattam, sem emelkedhettem,¹² és négy heti gyermekemet megfogák és [az asztalra tövék.¹³ Váltig akarok vala szólani, és én magam is emelkedni, de nem leheté.¹⁴ [De hogy elmenének, felkelék és az asztalon találom az gyermeket, hát a forgó csontját kivötték a lábából és az vállát is]¹⁵ kivötték, és egy hétig tarthatám, mind elfeketüle, s meghala. Mutattam és montam sok jámboroknak, és bíztattak, hogy megfogtassam, és mellém is állanak, de szegénységemtől nem lehetett. [Azért] ezen Zelesnére [vethetek és szólhatok].¹⁶

Dióssy Mátvás hūti után vallja: Immár úgmint öt esztendeje felé vagyon, jöve hozzám egy darabant vöm, és kíváná, hogy sós tejes levest csinálljak. Ada az vöm is két pénzt, és én is kettőt. Ez Zeles Miklósnétól két pénz árra vaját és két pénz árra sós tejet hozatánk. Az leves kenyeret megcsináltatám, és bizonyára mikor feladák igen vajas vala. De mihelt egy-egy szelet kenyeret kivöttünk volna benne – nyolcan valánk az asztalnál –, de mingyárast nagy hertelenséggel elenyészék az vaja és feli,¹⁷ és ottan savójá változék. Elcsodálkozánk rajta és osztán a disznónak ö[n]jtók ki. Vagyon azért sok ideje, még az kis király¹⁸ idejétől fogva hallottuk, hogy boszorkány, de én ennél többet nem tudok.

Anna, ezen vallónak felesége, ugyanezent vallja hūti után.

Anna, Pál Breknerné vallja: Semmi teje két ünömnek nem lön, elvesze, és mikor panaszolkodván siránkoznám, arra tanítanak, hogy az tehenemnek vizeletit és gané-

⁸ Ti. vivém.

⁹ Után áthúzza: *Zeles R.*

¹⁰ Alatta áthúzza: *képébe és a gonosz, de nem tudom, ha ő maga volt, de ő vala az képi.*

¹¹ Alatta áthúzza: *es.*

¹² Alatta áthúzza: *ő kepebe, Es eg h.*

¹³ Alatta áthúzza: *az nyuldogál volt hozzá a kezével.*

¹⁴ Fölötte áthúzza: *vegye.*

¹⁵ Az áthúzott *hanem a gyermeknek hat* helyett lapszélre írva.

¹⁶ Alatta áthúzza: *lehetet mindenképpen valo gyanóságom.*

¹⁷ Ti. föle.

¹⁸ Ti. János Zsigmond választott magyar király, Erdély első fejedelme (1540–1571).

jét az tejszűrő ruhába tegyem, és öszveverjem a ruhába, és eljőne az, aki dolga volna. Mikoron pedig ezenekképen cselekettem volna, és verném a tejszűrőt, eljőve ez Zeles Miklósné, és erőssen kezdte kiáltani, hogy beeresszem. Tüzet kére, maga az túlsó szeren jól fel lakik. Ennyéből gyanakodhatom reá.

Pál Brekner semmit nem tud, hallotta a Zakal György esetit.

Colossy Mihály vallja: Úgmint három esztendeje vagyon, jó vala haza a csordából tehenem, még ingjem sem érte vala ez Zelesné házát, bőgni kezdte, és tere ez asszony házához. Mondék a feleségemnek, hogy hajcsa el onnét. Elhajtá, de az udvaron sem maraszthatom vala meg, az kapunak nekiment. Végre ugyan meg kellett kötnöm az estállóba.

Anna, az felesége, ezent vallja.

[251] Philep Benedek mind az két részre vallja: Az én feleségem valami[t]¹⁹ köpüllött, vaját olvaszt vala, azonközben ez Zeles Miklósné juta oda, és kérdé feleségemet, mit főzne? Mondá, hogy vaját. Az feleségem pedig soha úgy nem olvaszthata, hogy egyéb legyen, hanem sovója válék, és igen sírt osztán az asszony a felesége ez ilyen véletlen kárvallásán, és ez Zelesnére volt gyanósága. Egyéb gonosságot hozzá nem tud, eleget hallott azért mástúl, és gonosz híre volt. [Pro utrisque partibus.]

Zekel Bálint vallja: Elein barmockkát tartottam, de hogy tűzért jött oda ezen asszony, senkire nem gyaníthatta, hogy barmának elveszett teje, hanem ez asszonra, és el kellett adni. Egyéb gonosz életet nem hallott felőlle. [Pro utrisque partibus.]

Csaplar Vincéné Orsolya vallja: Jövök vala az szőlőből, és szememmel látám, hogy fűsti vagyon ez Zeles Miklósnénak, mert az ajtón is jó vala füst. Azt hiszem, hogy nem volna ott füst, ahhoz tűz nincsen. De mégis általmene Eppel Krestelnéhez, és hát tűzért ment oda, és én is odamenék tűzért, mindketten tüzet vink.²⁰ Eppel Krestelné pedig vaját kepeül vala. De ottan hamar, ugyanazon nap, hozzám jöve Eppel Krestelné, és erőssen kezdte panaszkodni, hogy soha véghöz nem vihette dolgát, a vaját²¹ meg nem csinálhatta, savója vált, és el kellett ö[n]tteni. Azt mondá, hogy ez Zelesné cselekette, és reá gyanakodik belőlle. [22 s/cilice]t[?]

Kerekes István²² vallja:²³ Szememmel láttam, hogy mind estve hogy a csorda bejött, s mind reggel nagy sok tehén barom futott ez Zelesné házára. Ríttak és erőssen bőgtak, és az háza ablakára mentek nagy rohanással futva. Még egszer egy ludat is tapotak vala ell a tehenek.

Kerekes Istvánné semmit nem tud.

Helman György vallja: Eg gyermeke vezett meg, és most is ez Zelesnére gyanakodik belőlle.

¹⁹ Utána áthúzza: vaját.

²⁰ Ti. vivénk.

²¹ Utána áthúzza: el.

²² Utána áthúzza: feleségéstől.

²³ A szó végéről törölve: k.

Diossy András vallja, hogy hallomást tud. Monták szemébe boszorkánnak, de nem gondolt velle, elég gonoszt hallott hozzá.

Nagy Bartos vallja, hogy ő maga semmit nem tud hozzá, hanem nagy gyanóságot értett mástól hozzá, mindenféle vesztésekből.

Varga Benedek vallja, hogy sok ideje, hogy hallott gonoszt felőlle.

Gazner Imréné Angalit vallja azont.

Venkler János, Orsolya, a felesége, vallását ex inadvertentia ezután tizenegyedik fo-liumra írtam, holott ilyen jel vagyon.²⁴

Eppel Krestelné vallja: Egy tehenem vala, és ugyan alkalmoson gyűtöttem vala vaj-nak valót, és mikoron köpülleném, jöve hozzám Zelesné tüzért, és elmene a tüzzel, és az én vajam és tehenemnek minden haszna elvesze azontúl, mihelt elmene, és ki kelle-ték ö[n]ttenem.

[252] Gazdagh Jakabné vallja: Tavalý Szent György hetiben vala, hogy valamenni barom a mi uccánkából kitakarodott vala, mind visszafuta az ucca végétől ez Zelesné házára. Az Zakal Györgyné amit vallott, tőlle hallottam.

Anna, Colossy Mihályné, vallja azt, amit az ura vallott. [12 s[*cilice*]t[?]]

[275] [Testes contra Zelesné]

Venkler János látta, hogy a pásztorné kihajtja vala az²⁵ csordát eg reggel, tavalý vala. Az Zeles Miklósné udva[rá]ról egy fejr lúd jöve ki, az sok tehenek²⁶ immár szinte ki-érkeztenek vala az uccából. Azonközbe, mintha ostorral kezdenék hajtani, futni kezdé-nek vissza, úgy bögtek, ordítottak, mint az ördögök, és az lúdra reámenének. A Zeles Miklósné háza előtt²⁷ környös-körül bevevék az lúdat, és nyomódák, vesztegeték váltig. Végre osztán csak alig mehete, sájtikálhata be az Zelesné házába.²⁸ Szitták boszorkán-nak ez asszont, és elszenvedte.

Orsolya, az ő felesége, vallja, hogy szájából hallottam Holczappelnének, hogy azt vallotta, hogy szemével látta, hogy bement volna házába ez Zelesné. Maga, amint ér-tém, nem vallotta úgy meg, mert leánya volna az Zelesné fiával.

Gazdagh Krestel vallja, hogy semmit nem tud.

²⁴ Lásd alább a 275. oldaltól.

²⁵ Utána áthúzva: *te*.

²⁶ Utána áthúzva: *Nem*.

²⁷ Utána áthúzva: *vgj*.

²⁸ Utána áthúzva: *szájából hallottam ezt is feleségemmel öszve Vadalma Pe*.

II.

Kolozsvár, 1584. május 25.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/7 (IV/1). 254.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 66–67.

Eodem die.²⁹ Pro Zeles Miklósné.

Eppel Krestel vallja, hogy ő semmi gonosz cselekedetét ez asszonnak nem látta, hanem lópásztor korába amely sajtot onnat a háztúl hoztak nem merték megenni.

Krisztina, Kis Benedekné vallja, hogy semmi gonosz cselekedetet nem látott, sem tud ez asszonhoz, sőt ha egy kis vaja volt is, adott neki benne.

Margit, Puha Simonné vallja, hogy semmi gonoszt nem látott, sem hallott.

Eger Lénárt: Gyermekségemtől fogva esmértem, de semmit nem tudok, sem hallottam hozzá, mert nem abba az uccában lakom.

Ágota, Philep Benedekné vallja, hogy soha semmit nem látott hozzá, hallomást azért hallott felőlle, maga eleget járt házához.

Ágota, Molnar Bálintné vallja: Sok ideig laktam egy házba véle, de semmit hozzá nem látott, sem hallott, maga most is szonszédságában[!] lakik.

Nemes Gergely vallja azt, amit ezelőtt, hogy a tehenek ríttak be ajtaján ez asszonnak, mikor a csordából jöttek meg, hogy feléjek sem mehettek.

Diossy Mátyás feleségestől azt vallják, amit vallottak, hogy elveszett a leves kenyér alól az vajnak a fele, mihelt belemártották elsőbe.

Katalin, Takach Andrásné, Erzsébet, Tablas Mártonné vallják, hogy szonszédságában[!] laktak, de semmit hozzá nem láttak, sem hallottak, hanem most amit hallottak. Maga az egik huszonnyolc esztendeje, hogy ellenébe lakik.

Puha Simon vallja, hogy semmit hozzá nem látott, hanem hallott mástól, hogy nem jóféle volna.

Kis Benedek vallja, hogy szonszédgya[!], de semmit hozzá nem látott, sem tud.

²⁹ Ti. 1584. május 25.

III.

Kolozsvár, 1584. május 27.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 254.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 67.

Die 27 Maii.

Kerekes Istvánné semmit nem tud Zelesnéhez, sőt amely tejet ő Dengler Lukácsnétól vött, az a tej jó volt.

Diossy András vallja, hogy bizonyost [reá]³⁰ nem tud vallani.

Henneg Lukácsné, Zekel Bálintné, Poharos Jakabné, Herman Jakab leánya vallják, holott Dengler Lukács és némelyek vallották, hogy barmoknak teje elveszett, arra azt vallhatjuk, hogy amely tejet Dengler Lukácsnétól vöttünk, jó tej volt és zsíros volt. Egyéb gonoszt sem tudunk hozzá, hanem szőlőbe járt és ott fáradozott. Nem laktunk azért közel hozzá.

IV.

Kolozsvár, 1584. május 30.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET ÉS A FELLEBBEZÉS

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 252.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 67–68; EMSzT I. 1111.³¹**1584 die 30 Maii. Deliberatur.**

Miérthogy az A-ok bizonsági homályosok, és csak suspitiót contineál ő magában, az alperes asszony bizonsági pedig inkább mind tős szomszédok, kik vallják, hogy sok esztendőtől fogva lakván mellette semmi gonosz cselekedetet nem láttak hozzá, azért jámbor tősgyökeres szonszédival[!] tartozik hetedmagával megeskenni ezeken, hogy a Zakaly György házába és senki házában ő éjjel be nem ment;³² az gyermeke elvesztésében ő nem részes; az uccán való hintegtetést sem cselekette semmi gonosz végre és másnak nyomorúságára; az barmok, hogy házára mentek, ríttak, arról is eskeggyék ugyan szonszédival[!], hogy az okát nem tuggya, és [az] ő cselekedetiből, búbájos voltából nem lött.

A. apellat ad dominos senatores.

³⁰ Alatta áthúzva: *hossa*.

³¹ Részlet a *búbájos* címszónál.

³² Utána áthúzva: *sem*.

V.

Kolozsvár, 1584. június 10.

A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 252.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 68.

Die 10 Iunii.

Emendatur iudicium dominorum iudicum a dominis senatoribus et deliberatur, quod ignis voragine conflagretur puniaturque, praemissa legitima inquisitione et solito tormento.

22.

Kolozsvár, 1584. május 25.–június 16.

A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
ZÖLD AMBRUSNÉ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1584. május 25.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/7 (IV/1). 255–256, 258.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 68–70; EMSzT X. 175, 181.¹**1584 die 25 Maii. Testes procur[atorum] civitatis contra Zeold Ambrusné coram dominis Kirshner et Katonay.**

Anna, Ilyés Kowachné vallja: Kadas Miklósnénak vala eg gyermeke, az lábán egy kisdéd fokadék lón. Hívá oda ez Zeold Ambrusnét és kötözni kezdte, de mihelt kenegetni kezdte ottan, eldagadozott az lába igen rútul,² és az gyermek erőssen kére, hogy elbútatnám előtte. Elbútatám, és én is elbúvám. Elljöve az asszony a hagyott órára, de nem jöhet be, és nagy zúgolódva mene ell, mondván:³ „Ím, elrejtettétek előttem az gyermeket, de bizony megbánnjátok, és bizony többel felejt ell!” Ezzel elmene, és osztán hozánk sem jöve, hanem az Varganét kérem a gyógyításra, és az is egkor ezt szólá: „Bizony sokat kell értetek túrnóm!” És kérdök: „Miért?” Mondá: „Hiszem ládd, mint vagyok!” És hát erőssen verítezett, és csepeg az veríték alá az orrán, de ugyan nem gyógyíthatá eggik is meg. Az Hegedewsné penig fenyegetett háromszor is azután is, és azt is monta, hogy reá kell szorulnom. El annyéra fizettem még azután is, hogy áll fl. 45. De immár vagon⁴ hat esztendeje és ugyanolylan bénna.

Kadas Miklósné ugyanezent vallja hūti után.

Egry Ferenc⁵ felesége⁶ [vallja]: Mikor ezen gyermekünket atta volna az Isten,⁷ éjjel⁸ éféljkorban nagy sok macska jöve be házamba és semmit nem aluszom vala, és rendel mind az asztal melljékét beülék. Az középső jaidula elébb meg, és azután rettenete-

¹ Részletek az *ördög, ördögös* címszavaknál.

² Utána áthúzva: *ki fokada*.

³ Utána áthúzva: *bi*.

⁴ Utána áthúzva: *Ne*.

⁵ Utána áthúzva: *vallja*.

⁶ A szó végéről törölve: *steól*.

⁷ Utána áthúzva: *Philep Jánosné volt*.

⁸ Utána áthúzva: *felis*.

sen kezdének ordítani. Elijedék és nem is szólhaték. Eggik mellém jöve, és az gyermeket felvéve, és igen megrázá, az másiknak hajítá, és az esméig alám veté. Az gyermeket rettenetesen kezdé az betegség lelni. Másnap hívatám oda ez Zeold Ambrusné, hogy tenne jót velle. Eljöve és gyógyítá, nem fizetheték neki, hanem erőssen megfenyegete. Végre annyéba juta az szegény gyermek, hogy im nyolcesztendő, de sem szól, sem ülhet, sem járhat, amint meg is mutatá. Mind Philep Jánosné, mind ez Zeold Ambrusné, mind az Lakatosné úgymint szomszédink jártak hozzánk és gyógyították. Makoba is vittem vala, és az orvos megmondá, hogy⁹ közel laknak hozzám, akik cselekedték és jó emberim. Ezek voltak penig szomszédim és jó emberim. Azután is kértem Zeold Ambrusné, hogy meggyógiccsa, és azt felelte, hogy: „Bezzeg meggyógíthatnám, ha akarnék, esmérek én oly fivet!” Végre sok kérésemre eljöve és fejjér ónat olvaszta ez Zeoldné, és olvadva egy [256] rosta által ö[n]tötte egy tálba, mely tál az gyermek fején állott, de még annál nehezebb volt a gyermek véllé. Mikor penig a gyermeket elvötték volna mellőllem a macska képiben, hozzá üték, és úgy megnyomának osztán, hogy a gyermeket nem hagyom vala, hogy ingyen sem tudom mint voltam. Az kezem és fem¹⁰ ottan megdagada én magamnak is, és nagy sok lyuk volt kezemen. Ezekhöz és főképpen ez Zeold Ambrusnéra volt gyanóságom, leszen is még élek.

Kochis Györgyné vallja: Vitez Mihálnét gyógyítá ez¹¹ Zeoldné, és keze miatt elfeküttelt a teste és meghala. Baka Györgytől hallotta, hogy délbe ez asszony fogta meg a lábát és ottan megveszett, és monta, hogy ő dolga volna.

Espan Péterné vallja, hogy semmi oly bizonyos dolgot nem tud.

Zabo Imre vallja, hogy semmit nem tud. [7 s/cilice]t[?]

Zabo István más névvel Palastos István vallja, hogy a feleségem tizenhárom hete, hogy fekszik, és azt monta szolgálómnak, hogy: „Senki, úgmond, asszonyodat meg nem gyógyíhattja, hanem én!”

Feyer Jakab vallja, hogy látott, hogy kent-fent, de semmi gonoszt hozzá nem látott.

Erzengiarto Gyárfás vallja: Perlek vala a feleségemmel a szentszéken, és mikor künn volnánk bemenék a törvénybe, szóltam, de én magam sem tuttam, mit szóltam, mert itt künn háromszor került volt meg ez Zeold Ambrusné. És azután megmondá a Cassai asszony és az plébánosné is, kiktől hallottam, hogy azt mondák, hogy reánéztek mikor megkerült háromszor. Azért ilyen dolgot hallottam, hog cselekedett a gonosz asszony velem.

[258] Takach Jeremiás vallja: Egy gyermekemnek a talpacskája felfordula, az Vargané anyja hát bekötötte. Ugyanazon nap juta oda ez Zeoldné maga, sem én, sem gazdámasszony oda nem hitta, sőt ugyan elálmélkodánk, hogy bejöve. Felfogá a bölcsőből az¹² gyermeket, és kéri vala a feleségem, hogy ne óggya fel. De ugyan lehányá

⁹ Utána áthúzza: az.

¹⁰ Ti. fejem.

¹¹ Utána áthúzza: *Hegedws.*

¹² Utána áthúzza: *eszten.*

rólla a kötést, és azt mondá, hogy tiszta méreg az, akivel bekötték. Azért beköté ő és nem szólánk semmit akkor neki. Ő maga megkénálá magát, hogy hamar esmég eljőne. Eljöve esmég és szegődségre kénszeríte, két forintot kér vala, és másfél forintban alkuvám meg. Az gyermek nem sok héa, hogy esztendős nem vala, és amely nap kitekereedett vala a lába és a talpa is felfordult vala, utánna harmadnapra úgy cselekedék gyermekemmel, hogy oly éppen adá kezembe, hogy semmi nyavalyáját nem esmerhetém. Mingyárást elhívém, hogy amely ördögötől volt nyavalyája, azon ördög volna gyógyítója. Immár mint¹³ négy hete vala, hogy a másik lábát is megveszték, mondám azt: „No, az Úristen reám bocsáttá ostorul ez ördögöt, de miérthogy ugyanez tehet rólla, hívassuk ide.” Elhivatók és az szegődség esmég egy forintba lévén, az szegény gyermekkel úgy bánék, hogy tizeneggyed napra kevés, hogy ugyan kezébe nem hala meg. Azért mint-hogy nem láthattam éjjel ördögös cselekedetit, nem tudom valóba mondani, de telljességgel reá gyanakodom belőlle.

István, Daurert János szolgálja, takácslegény vallja: Egkor hívogatnak volt mennyegzőbe, találkoznak ez Zeoldné házához. Mikor hittuk volna mennyegzőbe, egy pénz akar vala nekem adni, és el nem vétetheté soha velem. Azólta a naptól fogva úgy reszket a lábom, hogy nyomorúság dolgom és semmi egésségem sincs, és reá gyanakodom.

Zabo István vallja, hogy bizonyost nem tud hozzá, jóllehet lába gyógyítása fejébe¹⁴ másfél forintot adott neki, de semmit nem használt, végre ugyan nem hagyám kötni. [6 s[cilice]t[?]]

Annos, Nagj Györgyné vallja, hogy esztendős nem volt a gyermek, nag magas bölcsőbe volt, és egy kevésse hogy kiment házából, hazajöven a gyermeket az asztal mellett a földön találta, semmi esés és kék nem esmértetett rajta. Ez Zeoldné odajut és reá gyanakodott.

Fodor Albert vallja: Eg gyermekemnek vesze ki a szemé és ez Zeoldnéra gyanakodom, kit szemébe is montam.

Jakab Kellerné Cecellie asszony semmit nem tud.

Varga Györgyné Anna vallja, semmit nem tud.

Eppel Lőrinc kenésénél egyebet hozzá nem tud. [5 s[cilice]t[?]]

¹³ Utána áthúzva: *ha*.

¹⁴ Utána áthúzva: *két fo*.

II.

Kolozsvár, 1584. május 27.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 259.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 70; EMSzT I. 1044.¹⁵

1584 die 27 Maii. Pro Zeold Ambrusné contra civitatis procuratores coram domino Katonay.

Palastos István vallja, hogy ő semmi boszorkányságot hozzá nem tud.

Zabo Gáspár vallja, hogy semmi állapotjában semmit nem tud, hallomást eleget hallott hozzá.

Kadar István vallja, hogy nem tud semmit hozzá. Látta, hogy füvet hordott és írat főzött.

Zabo Lászlóné vallja, hogy semmit hozzá nem tud.

Nagj Benedekné Márta vallja ugyanazont, jónál egyebet hozzá nem látott.¹⁶

III.

Kolozsvár, 1584. június 16.

A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 259.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 71; EMSzT I. 1111, 1112, X. 179.¹⁷

1584 die 16 Iunii.

Miérthogy az bizonságok világosok, és főképpen Baka Györgynek vallásából constat, hogy lábának semmi nyavalyája nem lévén, délkor ez Zeold Ambrusné hozzámert és lábának térdét megfogta, egy tikmony sültig rajta tartotta valaminemő lélektül indultatván, ki miatt fél óra múlván az lába megveszett és meghorgadott, úgy annyéra, hogy szemébe is megmonta cselekedetit ez asszonnak. Most is penig azon nyomorúságban vagyon. Accedál ehhez az Takach Jeremiás vallása, minémőképpen az gyermekének lába talpa felfordulván és kitekeredvén, ez asszony hívatlan odament és ördögi hatalmával ilyen veszett nyavalyát úgy hozott csak harmadnapra helyére, hogy semmit a gyermekén tiszta épp testnél nem esmertek. De azután esmég a másik lába veszett el, és

¹⁵ Részlet a *boszorkányság* címszónál.

¹⁶ Alább áthúзва: *Die quinta Iunii. Pro actoribus.*

¹⁷ Részletek a *bűbájós, bűbájosság, ördögi* címszavaknál.

megholt gyermeke. Továbbá járulnak az ön ö[n]ttésből való bűbájossága, és hogy szemekkel reánézvén, hogy egy embert háromszor megkerült, az ember a törvényben nem szólhatott, hanem amit szólhatott is, nem tudta, mit szóllott. Segít ez is, hogy az gyermek az magas bölcsőből minden sérelem nélkül taláztatott és kék nélkül a földön, és ez asszony mingyárást ott taláztatott. Egyéb fenyegetéssi es voltak. Azért úgy teccik a törvének, hogy ez ilyen dolgaiért, vesztésiért és bűbájos voltájért tűz legyen rajta.

I. apellat.

23.

Kolozsvár, 1584. május 25.–június 2.

[A VÁROSI ÜGYVÉDEK] PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
LAKATOS ANTALNÉ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1584. május 25.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 261–266.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 56–60; EMSzT I. 1128.¹

1584 die 25 Maii. Contra Lakatosné veneficam coram eisdem dominis.²

Erzsébet, Kochis Györgyné vallja: Monostor uccában lakunk vala urammal zsellé-
rül, és szinte mellette laktam ez Lakatosnének. Egkor az gazdaasszony kihíva és muta-
tá, hát ez Lakatosné a mi kertünkbe vagyon és háromszegű lepedővel hajtja vala Szent
György estin a harmatot. Megszólítók a gazdámasszonnyal, és mondá: „Bizony, go-
nosz asszonyok, eszetekbe jutnák, hogy megszólítatok!” Ez íg lévén, az gazdámasszon-
nak mintegy három hét múlva nyavalyája lón, és elszárada, és meghala. Én penig így
járék, hogy csak hamarsággal egy vosárnapon ülök vala az ház előtt és két lovunk vala
az estállóba. Szálla délben tizenkét órakor két macska az estállóra, és ott egymás ke-
zét fogák és táncolna kezdenek. Letörék az estálló alattok, és az lónak nyakába omlék,
és harmad- vagy negyednap múlva az eggik ló megvakula, az másik is megbénült vala
egynehány nap múlván. Ez Lakatosnéra volt gyanóságom.

Kerekes Lukács hűti után vallja, hogy húsz esztendeig lakott mellette, de semmit
nem látott³ hozzá.

Varga Lőrinc vallja,⁴ nem tud.

Volman Mihály vallja fiastól, hogy nem tud semmit.

Zabo András vallja: Ez Lakatosné egkor így fenyegete meg: „Megládd, úgmond,
hogy olyat cselekeszem, hogy örökké megemlékezel rólla!” Ez fenyegetés után váltig
fekvém úgmint két esztendeig, és erre volt gyanóságom. Montam boszorkánnak és hogy

¹ Részletek a *bűvös-bájos* címszónál.

² Ti. Velten Kirschner és Katonai Mihály sáfárpolgárok, a tizenkét tagú esküdttanács tagjai.

³ Utána áthúzva: ő.

⁴ Utána áthúzva: *Ez asszontól vöttem egy házat.*

a füst emésztené meg. Mástól is hallottam,⁵ hogy annak hitta, de eltúrte. Feleségem lábát is megvesztették vala,⁶ és erre volt minden gyanóságom.

Zeny Demeter vallja: Mindeltig volt gyanóságom, hogy ez Lakatosné vesztette meg lábomat. És most is reá gyanakodom, mert eg legény ment volt körtvélyére és rajtakapta, és azt tutta, hogy én vagyok, és erősen szidott, hogy megbántatná velem. Most immár bizonyosb vagyok a gyanóságban, mert im ez napokban az toronyból izent Varga Lőrinctől énnekem és Varga Mihálnak és Feorkeolj Ambrusnak, hogy mi hárman ne állanánk reá.

[262] Zabo Gáspár vallja: Az anyám ez Lakatosné mellett lakik vala, én is ott voltam. Mikor hárman a társasággal lefeküntenek volna pitvarban, az két társom elalvék, én még nem aluszom vala, és valaki megötoze⁷ mindnyájan. Az társomat felköltém, és gyertyát kezdék gyútani.⁸ Mihelt a társom az tüzet kezdé fúni, az ház héán nagy ropogás lón, azt tudók, hogy reánk szakad. Kimenénk az udvarra és hát egy falkán, mint egy-egy macska, egy borzafán jönek alá. Ez Lakatosné aztolta mind boszorkánának tartottam és annak is szittam, és egkort fenyegetém is vala, hogy meghagítom. És azt mondá, hogy ha megha[j]ítom, soha többször a karommal és a kezemmel nem ha[j]ítok. Azután is mintegy három hét múlva mondá: „Szomszéd, miért akarsz vala meghagítani, bizony soha többször az ujjoddal nem varrasz vala!” Azután,⁹ mikor immár hatesztendős volna egy fiacskám, egy éjjel mondá: „Apa, apa, ihol nem tudom micsoda jó reám. Immár háromszor vetettem le rólam, igen lág teste vagyon, szinte olyan képű, mint a vénasszony, aki tegnap itt vala, de ahol apa a kemencébe búvék.” Felugrá, és hát immár elment. Ezelőtt való napon penig hozzám jött vala ez vénasszony. Maga soha ezelőtt házamba nem volt miólta magházasultam, az után sem jött soha ez eszernél¹⁰ többször házamhoz. Másnapra virradólag, hogy az gyermek így kiált vala, tekintém és hát megvesztette vala a karját. Azért nyilván ez Lakatosnéra vallok, hogy ő dolga.

Kerekes Mátyás vallja: Feleségem beteg lévén, ez Lakatosné ada italt be neki és inkább megbetegüle, de bizonyost nem tudok.

Valtozo Ferenc vallja, hogy semmit nem tud.

Takach Kelemen vallja: Ezt láttam, hogy éjjel ez Lakatosné előmbe jöve, úgy mondhatom, hogy ő volt, mert ő képű vala. Mondá, hogy: „Aluszik, nem aluszik?” Elfördülék előlle, és mingyarást a feleségem is felserkene, és neki megsúgám, és hát osz után elment.

Varga György vallja: Aluszom vala éjjel, felszerkenék, hát az eggik karom erőssen fáj, úgy annyéra, hogy a másik karommal emelém fel. Hasra fekvém és tekinték az ház-

⁵ Utána áthúzva: *de sem meg.*

⁶ Utána áthúzva: *es.*

⁷ Az eredetiben: *Eoteoze.* Vélhető jelentése: *szurkála.*

⁸ Utána áthúzva: *Es.*

⁹ Utána áthúzva: *meg házasodom és.*

¹⁰ Utána áthúzva: *h.*

ban szélel, hát szakasztott olyan testű és ábrázatú asszony, mint ez Lakatosné az [263] tűzhelyen ül és a kemencébe a hamuban piszkál. Szólítám a gazdaasszont lassan, hogy megmutassam neki, és hamar elenyészék, nem mutathatám meg neki.

Katalin, Nilas Simonné vallja: Híva hozzá ez Lakatosné, és hát az kertiben egy anyyi darab helyen mint eg középszerű malomkerék, tüzet tött vala, és az tűz közepiben fazék vala. Eggik fazék alól vala, másik ugyanazon fazakon felljül vala, és azt mondá, hogy körösfának forgácsa vagyon benne, és olaját veszi, és magát megkeni velle. Mert azért igen fokadékos vala, és csak bizonságul hitt vala engem oda, hogy bűjös-bájosnak ne mondanák, holott maga gyógyítására csinálná azt a kenetet.

Geres, Orgonas Miklósné ugyanezen dolgot látta. Vallja azt is, hogy éjjel macska képeben jöttek reá, és a szeme kiveszett, és ez Lakatosnéra gyanakodik belőlle.

Margit, Regeny Tamásné: Sokszor montam boszorkánnak szemébe, sok jámbor előtt. Montam azt is és kénáltam, hogy tegyen bár tudománt és keressen reá, de csak elhallgatta, és csak kígyónak mondott.

Anna,¹¹ Zech Gergelyné vallását írva attá be.

[Tot]¹² Gergelné vallja: Az harangozónénak az annyától, Gábornétól, ezt nilván hallottam, hogy beszéllete, hogy tüzet csinált a Lakatosné az udvarán és által szögdöste, és a sajtárba víz is volt. Ezt is nilván hallottam tőlle, hogy szonszéggya[!] volt, és azelőtt jól megnézte, ha vagyon valaki vagy háta megett, vagy előtte, vagy mellette, és úgy vött fel a gyümölcsbe aki az ő földére esett, mert közök nem volt és egymás mellett laktak. Alig vehette fel ottan, ott látta az Lakatosnét, és csak akkor vötte eszébe, hogy mind előruhástól kikapta tőlle.

Nagy Gergelné Zsófia vallja: Az szegény uramtól sokszor hallottam ezt: „Ím, ez Lakatosnét szememmel látám kétszer a házban és megveszté a lábomat”. Az uram penig szegény meghala a lába miatt, és mind csak erre a Lakatosnéra valla.

Halasz Gergelné vallja: Egy tehenemet nag verítezve találám éjjel, és meghala másnap. A másíknak zsírja elvesze, és mikor siránkoznék, monda Feyer Kálmánné: „Menj el [és ha]¹³ csak egy marokkal lehet is, fejj tejet belőle, és öss¹⁴ bort belé, tegyem a tűzhöz és megtúrózik vele.¹⁵ És kössem osztán a túróját a nyakához hárssal egy kis ruhába,¹⁶ és egy liszteszsákkal reggel [264] verd ki az kapudon. Fejemmel érjem, úgmond, meg, ha annak az kurvának házára nem megyen, aki a zsírját elvesztette és vötte!” Én penig szinte ezenképpen cselekedém, és reggel mintha ostorral hajtották volna az Lakatosné házára, úgy mene nagy ríva, és az ajtaján nagy erőssen riútt be, és ig járék ez dologgal.

Zekeres [Imréné]¹⁷ vallja, hogy semmit nem tud.

¹¹ Utána áthúzva: *Ker.*

¹² Alatta áthúzva: *Halasz.*

¹³ Utána áthúzva: *es.*

¹⁴ Ti. önts.

¹⁵ Utána áthúzva: *Azt.*

¹⁶ Utána áthúzva: *es fe.*

¹⁷ Alatta áthúzva: *Jacobne Monostor.*

Anna, Aztalos Antalné vallja, hogy semmit nem tud.

Anna, Kerekes Györgyné vallja: Ez Lakatosné házánál lakunk vala zsellérül, vocsorára leülénk és immár öttünk vala, s mondá nekünk: „Vocsoráltak-e, fiaim?” Mondánk: „Vocsorálunk.” S mondá: „No, ím én egy kevésse elmegyek fiaim.”¹⁸ Elindula,¹⁹ de még az urammal fel nem költünk vala a vacsora felől, hanem úgmint másfél óráig mikor múltattunk volna ugyanazon vocsorán asztalunknál és beszélgetnénk mégis, haza érkezék és mondá: „Mégis az vocsora felett ültök-e?” Mondánk: „Mégis ott ülünk.” És felel[é]: „Ah, fiaim, immár én Makoban voltam azólta a bátyámnál.” Mi penig elcsodálkozánk rajta, hogy ezt mondá.

Anna,²⁰ Magyar Tamásné vallja: Egy tehenet vött vala az uram, és mikor a csordából jőne, mondá a Lakatosné: „Hol vöttétek ez tehenet, vaj ki jó tehén?” Mondá uram: „Csak jó lenne!” Azután másnap fejni kezdém és csak ganéjlik és vizellik vala, másnap is csak víz jöve tőlle. Azután is nem tűrhette, hanem kérlette, hol vöttem a tehenet. Elvesze tőllem a tehén. [23 s[cilice]t[?]]

Keótelwero Tamás vallja: Az első feleségemnek megvesze az lába, de haláláig az feleségem ez Lakatosnéra valla, hogy ő vesztette volna meg, mert egkor kendert kért volt tőlle.

Kozma Molnárné vallja: Jöve hozzám ez Lakatosné és tejet kér vala tőllem. Nem akarok vala adni, mert hallottam, hogy gonosz asszony és féltém tőlle. De hogy osztán az Istenért is kére, adék osztán, és másnap elvesze tehenemnek teje, kiből valóba reá volt gyanóságom.

Ágota, Varga Lőrincné vallja: Az én udvaromon tilolok vala, és mikor éjjel éffélykört is ott dolgozám, hallék egykor nagy ropogást, mintha köves úton jőne száguldva egy szekér az Keomal felé. Addig hallgatám, hogy²¹ az Zamosson általjövének és ez Lakatosné házára jövének és az pitvarába [265] bejövének, de nem merém nézni, mert igen félek vala. Noha azért szinte szomszéggya vagyok, de ugyan nem merém nézni, hogy micsodák volnának. Hogy az pitvarba bejuta nagy zörgéssel, ott is úgy zörgöttek, mintha minden hordókat, kádat egbe rontották volna. Nem sok üdő múlva esmég azon úton kijövének és visszamenének. Nem merék ott múltatni, hanem bemenék házamba. Másnap ezen szomszédasszonyhoz bemenék, a Lakatosnéhoz, megbeszéllem ezt neki, és mondá, hogy az éj üdő nem kedvez senkinek, nem kellene éjjel vigyáznod. Gyanóságom volt hozzá azért, mert azelőtt is hallottam, hogy boszorkánnak monták, és semmi tudománt nem tött reá.

Anna, Erzengyarto Jánosné vallja, hogy gonoszt nem tud.

Rózsa, Ambrus deákné vallja: Igen beteg valék gyermekágyba, mikor felköltem volna az kertbe menék és fenyegetett utánnam. Egkor hagyá az anyám, hogy az mé-

¹⁸ Utána áthúzza: *Ezel.*

¹⁹ Utána áthúzza: *Egykor esmég hol.*

²⁰ Utána áthúzza: *Medve.*

²¹ Utána áthúzza: *szinte.*

heket őrizzem. Ott ülök vala, mihelt elszunnyottam, mingyárást úgy teccett, mintha a Lakatosné előttem állana. Maga nem aluttam, mert az méh zengését jól hallottam, de senkit nem láthattam, hogy feltekintettem. Esmég mikor behuntam szememet, szinte úgy teccett, mintha esmég előttem volna. Esmég hamar feltekintvén nem láthattam. Négyyszer²² is lön ez, végre ugyan érzém, hogy íg forgódék előttem, hogy az térdemet megtapasztá, és még az ujja helye is hát megteccik rajta, ugyan²³ kék vala, és csak alig meheték onnat be. Maga soha a lábamnak semmi nyavalyája nem volt azelőtt. De harmadnapra ő maga ez Lakatosné taníta orvosságra, és annyi rútság jöve ki harmadnap belőlle, hogy egy sajtárban nem fért volna. Így járék velle, mert reá tudok gyanokodni, mert mihelt behunyom vala szememet, mingyárást ott láttatik vala teremni.

Ambrus deák vallja: Gyakorta fenyegetett meg ez Lakatosné, és, hogy megvesze az szemem ottan hamar, reá gyanakottam, és szóltam is neki felőlle. Végre ily tanácsot ada, hogy János bíróhoz mennék Makoba, mert ötet is, ez Lakatosnét, mind erdő-kön, mezőkön váltig hordozta, és oly füveket tudna, hogy meggyógíthatna engemet, kit ugyan biztonnyal is tudna. Innét penig immár ugyan elhittem dolgát, mert az mostani fogságából kiizent, hogy én és Volmen Mihály és az lába megveszett Kerekes Demeter ne állanánk reá, lennének irgalmasok neki. Azért ha az lelkiesmeret nem indítaná, nem izenne hozzánk.

[266] Bek Bálintné vallja: Az néném beteg vala, és ez Lakatosné találá engemet, kérdé: „Kivel orvosolljuk?” Mondék, hogy Makoba küldötték. Mondá, hogy: „No, az is ugyanazon orvossággal orvosol, akivel én, mert mi egyetértünk ketten János bíróval, és egyet tudunk.”

Kis János vallja: Ezt gyakorta hallottam szájából Lakatosnénak, hogy ő valamit tud, mind János bírótól tanulta, az bátyjától, ki Makoban lakik.

Bakfark Balázné vallja: Szájából hallottam ezt az Lakatosnénak, mondván: „Mégis eztek-e? Én immár Makoban voltam azólta!”

Fodor György vallja azt, amit a felesége vallott meg, hogy vacsorakort otthon volt ez Lakatosné, és²⁴ ugyan a vocsora felett ültenek, hogy haza²⁵ jő, és azt mondá, hogy ő immár Makoba János bíróval eleget beszéllett azólta. [10 s[cilice]t[?]]

²² Előtte áthúзва: *haro*.

²³ Utána áthúзва: *fekete*.

²⁴ Utána áthúзва: *egkor*.

²⁵ Utána áthúзва: *be*.

II.

Kolozsvár, 1584. május 27.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/7 (IV/1). 268.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 60–61.

1584 die 27 Maii. Pro Lakatos Antalné coram domino Katonaj, absente domino Kirshner.

Kadar Gergely vallja, hogy semmit [hozzá]²⁶ nem²⁷ látott ez Lakatosnéhoz jónál egyebet. Hanem miérthogy az város procuratori is idézték: „Erre a kérdésre azt mondhatom, hogy beteg valék, ada valami orvosságot, és nem tudom ha az orvosság használta-e vagy²⁸ az Isten akarattja lőn, de használta.” Végre kérdém, mi volna az a fű, és ez Lakatosné azt felelé, hogy ez országban csak két ember esméri azt a gyükeret, és ő az eggik, a másik a Makaj János bíró, és ők ketten mindeneket egyaránt tudnak. Ezt hallottam szájából.

Valtozo Ferenc vallja azt, amit a más részre vallott, hogy nescit.

Kupas Krestel,²⁹ Kupas Zakariás, Keotelwereo Tamás, Feolcz Krestel és Sarogh Mihálné vallják, hogy mind szomszédságában laktunk, de semmit sem láttunk, sem tudunk.

Brozer Tamásné, Nagy Jakabné, Keotelwereo Mártonné vallják, hogy semmit nem láttak, sem tudnak hozzá. Hallották, hogy sok szó volt hozzá, és boszorkánnak monták.

Zathmary Miklós, Erzengyarto János vallják, hogy ők laktak esztendőnél többet is házoknál, de semmit effélét hozzá nem esmértek. Zathmary Miklós ezzel többíti, hogy egkor sül[y] volt rajta, és amivel Lakatosné gyógitotta, azt monta, hogy Makay János bírótól tanulta.

Zekeres Imréné vallja, hogy semmi gonoszt nem tud, sem látott hozzá.

Krestel Takachné vallja, hogy jámborságnál egyebet hozzá nem látott.

Zathmary Miklósné vallja, hogy esztendeig lakott nála, de dolgozott napestig és semmit hozzá nem tud.

Kozma Molnárné vallja, hogy semmit soha gonosságot nem látott.

Anna, Kerekes Mártonné vallja, hogy gonoszt semmit nem tud hozzá.

Zabo Pálné vallja ugyanazont.

Pentek³⁰ Kowachné vallja, hogy semmit gonoszt nem tud.

²⁶ Alatta áthúzva: *Abban.*

²⁷ Utána áthúzva: *tud.*

²⁸ Utána áthúzva: *Nem de.*

²⁹ Utána áthúzva: *vallja.*

³⁰ Előtte áthúzva: *Penk.*

Ágota, Varga Lőrincné³¹ vallja amit az A-nak.
 Erzenyarto Jánosné vallja, jónál egyebet nem látott.
 Nilas Simon hallotta, hogy boszorkány, de semmit hozzá nem tud.
 Kerekes Márton azont vallja.
 Varga Tamás vallja, hogy semmit nem tud.
 Varga Jakab vallja azt, amit az más részre vallott.
 Velmen Mihály vallja, hogy gyermekségétől esmérte Lakatosnét, de semmit hallománál egyebet hozzá nem tud, sem látott.
 Gazdagh Mihály vallja ugyanazont.
 Kerekes Tamás vallja, hogy semmit nem tud a kérdésben.

III.

Kolozsvár, 1584. május 30.

A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 266.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 61–62.

1584 die 30 Maii.

Miérthogy az bizonságok igen nyilvánvalók, sőt az ő maga nyelve vallása is bünteti, holott lehetetlen dolog keresztyén embertől, hogy eg óráig vagy másfélig Makoba mennjen és jöjjön, amint ez Lakatosné maga felől vallotta, és³² bizonyossá tette magát,³³ hogy tudományos volna. Accedál ez is, hogy az ő lelkesmereti és bűnös volta nem titkolódott, hanem kiizent oly [meg]veszett személyeknek, hogy lennének irgalmassággal hozzá, ne vallanának, se állanának reá. Ezek felett szemekkel is látták házokban éjjel személy szerént ez Lakatosnét, és másnap veszedelem következett házok népén otléte miatt. Constál az is, minemő nagy ropogással mentenek és jötenek hozzá. Azért mind ez ilyen nyilvánvaló bizonságokból teccik a törvének, hogy tűz legyen büntetője.

I. apellat ad dominos senatores.

³¹ Utána áthúzza: és *Erz.*

³² Utána áthúzza: *ketségessé.*

³³ Utána áthúzza: *az.*

IV.

Kolozsvár, 1584. június 2.

AZ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET UTÁN FELVETT TANÚVALLOMÁS

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 266.

Die 2da Iunii. Ex interrogatione.

Margit, Feorkeól Miklósné, semmit nem tud, eleget hallott azért.

24.

Kolozsvár, 1584. május 27.–június 19.

A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE VARGA MIHÁLYNÉ ANYJA,
A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT KATALIN ELLEN

I.

Kolozsvár, 1584. május 27.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 256–257, 274, 281, 285–286.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 44–55; EMSzT I. 1044; X. 175.¹**[274] 1584 die 27 Maii. Testes procuratorum civitatis contra Vargané anyja coram domino Katonaj.**

Lőrinc Kowachné vallja, hogy hallottam, hogy Kadar Jánosné megdagadozván és azonképpen ellenbe a Fazakasné is megnyomorodván, ez Vargané annyára kiáltották, hogy ő dolga volna. Chizar Ágoston is reákiálta, de bizonynal semmit hozzá nem tudok.

Chie[o]b György vallja: Ezt láttam ez asszonyhoz, hogy a holdvilágon kijöve házából és az kapunál innét levő híd alá mene, onnét kijöve, esmég az ő ajtaján bemene, viszontag a híd alá mene, és esmég kijöve, de nem tudom, mit járdogált úgy?

Bozassy Benedekné vallja, hogy hozzá gonoszt nem tud. Hallotta, hogy egy Fazakasné és Chizar Ágoston is reá gyanakottak, kiáltottak.

Henzel János vallja: Hallottam mástól, hogy boszorkány volna, de nem tudom, jól-lehet a Fazakasné ezt mondá szemébe: „Te, úgmond, te vesztél engemet, és boszorkány vagy!”

Anna, Huzar Ferencné vallja: Ezt hallottam Kadar Jánosnétól mondván nekem: „Jó Anna asszony, ím a Vargané annyát kérem vala, hogy ne hadna, gyógyítaná meg a lábomat. És nagy haraggal mondá: »Tudod-e, úgmond, hogy nem adád meg az d. 12!« Mondék én: »Bizony szánhattja az Isten is azt jó Katalin asszony, ha ilyen nagy nyomorúságot csak az d. 12 pénzért kell énnekem szenvednem.« És ez szó után haraggal mene ell.” Ezeket² hallottam Kadar Jánosnétól, és ez Vargané annyára kiálta mind halálíg. Én pedig ezt tudom: Ím ez elmúlt hajtáskor mellém üle a Vargané anyja, kérdem tőlle, miért volna oly beteges színű és ugyan beteges is az Vargané, a leánya? És ezt fe-

¹ Részletek a *boszorkányság, ördög* címszavaknál.

² Előtte áthúzva: *Ez elm*.

lelé reá, hogy: „Azért verik az én leányomat a kurvák, hogy én meggyógítom azt, akit a kurvák megvesztenek.”

Chizar Péter csak hallomást tud, hogy Chizar Ágoston reá gyanakodott³ az szemekifolyássa felől.

Borbelj Demeter vallja: Az Vargané [anyja] vejével szóba elegyedék, kezdé ezt mondani Varga Mihály: „Micsodák vattok ti borbélyok, menny[i]en vattok sem érnétek az én anyámmal, mert ő oly erős szerszámokat csinál, hogy ha az vasat belétenéd is, egy óráig semmivé leszen benne. És a mezőre ha kimegyen, valamely füvet megfog és mondja: »Te mire való vagy?«, mindjárt megszólal az fű neki.”

[275] Roma János vallja: Az Keozep kapuban lakom vala, és csak ottan hamar, hogy odaállék egy délkort aluszom vala, megérezém, hogy a lábom fájni kezde, felugráram és hát ugyan igen fáj. Másodnap igen megdagada, érette küldém feleségemet ez Katalin asszonyért, de mikor még az házamba be sem jött volna, ezt mondá: „Bizony [szégyen],⁴ hogy öreg ember lévén oly kicsiddel fekszik.” Azután, hogy béköté, adék d. 25 neki, és mondám, hogy nem gyógyíthatom, mert nincs pénzem. Monda erre: „No, ha énvelem nem gyógyítatod, fogadom, másnak többet fizec!” Volt gyanóságom reá.

Erzsébet, Roma Jánosné ugyanezent vallja. Azt is vallhattja, hogy ugyanott az kapuban laktokba, gyermekágyban fektébe, az lábát hátravonták volt és nem járhatott. Egy kiföldi[!] asszony mikor bekötte volna: csak egyedül fekszem vala a házban, és ekkor délbe háromszor nagy erőssen rugák az ajtót, de senkit nem láttam. Minden gyanóságunk reá volt, mert igen járós vala az temetőkertbe, és ugyanott lakott és ott szedett füvet. Végre nem eresztettük oda be, és igen haragutt reánk.

Varro Gáspárné vallja: Ezt hallottam Chizar Ágostonné szájából, mert házamba tartottam, így kezdé beszélni: Ekkor az Vargané anyyának eg luda jöve be hozzánk, az uram a pincébe veté. Az Vargané anyya odajuta,⁵ kérdé a ludat. Az uram mindennütt szabaddá hagyá, hogy keresse, de a pincébe nem ereszté. Végre mondá: „Ím tudom bizonynal, hogy az én ludam itt vagyon, de bizony még éltek, az én ludamat megbánnjátok!” Elmene az asszony és uram énvelem a ludat megvereté, kásával megfőzeté. Azonnap, mikor penig estve lefeküttünk volna, az gyermekhöz kelék fel szoptatni, az uram kiáltani kezde, odafutamám és az önnön markából adá az tiszta ép szemét a kezembe. Kivájták volt hertelen a szemét, ez Vargané⁶ anyyára kiálta érette. Ezt penig betegágyába mondá meg ez Chizarné, de az szemét többenn is látták.

[276] Keomiwes Antal vallja: Egy gyermekem igen beteges vala, hívám hozzám az Katalin asszont, azt mondá, hog megvesztették. És ezt is mondá: ha nem hiszitek, hogy vesztés volna, cselekeggvétek ezt, hogy igen szépen megszüriék az feredéjét, hogy semmi szőr benne ne legyen, és abba feresszük meg. Annakutánna törjünk mákot és kenjük

³ Utána áthúzza: *es*.

⁴ Alatta áthúzza: *szégyen*.

⁵ Utána áthúzza: *mon*.

⁶ Utána áthúzza: *asszonyra*.

be a gyermeket velle, és mossuk le a feredővízbe, mert szőrrel töltötték meg ez gyermeket. Az mákot esmég az vízből kiszűrjük, és ott megláttjuk, mit találunk a mák közt. Ezt mikor mind renddel megcselekedtük volna, azt vallhatom, hogy a megszárt mák közt annyi sok szőr vala, hogy csodálatos minemő sok külömb-külobb fële vala. Ki olyan, mint az vén ember szakálla, ki medveszőr szabású és özször s effélék. És a gyermek meggyógyula félesztendei nyavalyájából.

Grusz István vallja: Az Aztalos Péter házánál lakom vala, ott kezdék nég pénzen egy bort, ott jó vala az Vargané anyja, három pénzen kér vala eg ejtel bort, de nem ígírem, hanem mondá, hogy: „No, ne aggy, bátor!” Azzal elmené. Történék egy hét múlva, hog felserkenék éjjel és az orrom igen kezdé viszketni, az nyálammal törlem meg. És azon napra virradólag a fejem úg meg⁷ dagada, hogy kevés, hogy meg nem halék. Ez Vargané annyát hittam vala oda, és ő köté nag sok szómra, kérésemre be. Végre azt mondá, hogy házához járjak. Egkor odamenék, nem vala hon, hanem azonba megjutta, és bor miatt jókedvű vala, s mondá: „No, nem ád Zabo István énnekem a négpénzes borban egy ejtelt három pénzen,⁸ nem esmér még, megesmértetem magamat velle. Ezt csak magában mongya vala, és a leánya megszólítá, hogy ne bolondoskodnék, és a leánya köté be is. Hallottam az Aztalos Péter leányától is, Eotweós Pálnétól, hogy reá gyanakodott mindhalálig.

Keomiwes Mihály vallja, hogy a feleségétől és a szolgálójától hallott, amit hallott, kit megvallnak.

Varro Gáspár vallja, hogy semmit nem tud.

Kadar János vallja: Eg leányomat vesztették vala meg, és ez Vargané annyával szerződém meg negven pénzbe, hogy meggyógiccsa. Egyszersmind megadám neki, ő azt mongya vala, hog ötvenkét pénzbe volt a szerződés és haragutt. Azután a feleségem lába megvesze, iszonyúképpen jajgatott velle. Szüntelen kértük ez Vargané annyát, hogy jőne hozzá és gyógyítaná, de soha nem jött. Végre Lakatos Benedeknével öszve kérte ez Vargané annyát feleségem, hogy gyógyiccsa, végre haraggal azt monta feleségemnek: „Tudd-e, hogy nem adád meg az tizenkét pénzt?” Mondott a feleségem: „Szánnja az Úristen, ha íg kell az embert megenni tizenkét pénzért.” És elment onnat. Kit Lakatos Benedekné is hallott. Az szegény feleségem meghala belé, és haláláig mind ez asszonra valla.

[277] Erzsébet, Lakatos Benedekné vallja azont, mert ott volt, és mikor szépen kéri vala Kadar Jánosné, mutatván a lábát, hogy az Istenért is gyógyítaná meg, azt felelte mingyárást az Vargané anyja: „Ehj, tudod-e, hogy a tizenkét pénzt is nem adád meg!” Ezt is vallhatom, hogy egkor mondá énnekem ez Vargané anyja: „Az uraddal, úgmond, eg ládám zárját igazítatám meg, de megnílik esmég.” Mondék én, hogy szölljon urammal. Másodszor is találá, és azt mondám, hogy nem én gondom az. Végre mondá: „No, hadd járjon, nem csinállják meg az én ládámat.” Ez íg lévén, soha semmi ha-

⁷ Utána áthúzva: *hala hogy*.

⁸ Utána áthúzva: *de*.

ragom, sem beszédem nem volt velle azelőtt. Ekkor csakhamar éjjel sí[r]ni kezdte egy háromesztendős gyermekem, felugram éjjel hozzá és ölembe vóm, és ölembe is rettenetesen sírt. Ugyan érzettem, hogy rázták az ölembe, de nem láthattam senkit, mert nem is láthatták affélét. Végre mondék: „Bizony uram az Vargané anyna dolga ez, az essez kurva az fogja cselekedni, vesztegetni a gyermeket.” Rettenetes szittam,⁹ a gyermek is az elembe annál rettenetesben rítt, sikoltott,¹⁰ végre az torkomat és mellyemet kezdék verni, hogy szittam. Hogy ugyan nemigen szólhattam osztán, kötém be a gyermeket, és uram mellé adám, kimenék az udvarra én magam. Esmég sírni kezdte a gyermek, bétutamám, hát az uram egyget sem szólhat, a gyermek rettenetesen sír. Végre szólhata, és hát ugyan elverítezett, és ő maga is kiáltani kezdte, hogy ő magát is majd megölnék az kurvák, mind gyermekestől. Az gyermeknek felén mene az szája, és nag sebek lönek szegényen. Vittem ez Vargané annyához, az Istenért kértem, hogy bekösse, nagy sírva, de soha be nem köté, soha hozzá nem nyúla. Maga én soha nem vétettem neki, és nagy gyanóságom vagyon reá. A gyermek osztán nem hala, és szinte halálakort eg csont néz vala ki a gyermek fejéből. Kivóm és olyan vala, mintha által furták volna, és hangya járta volna által. Sőt mikor sírva kértem, hogy bekösse, azt monta, hogy ha az gyermek bőrit arannyal tölteném meg is, de nem kötné egyszer be.

Lakatos Benedek azont vallja, azzal többíti, hogy a gyermek ölébe volt, és ölébenn is síkatták, és ő maga nem szólhatott. Szemével látta, hogy az ablakon úgy jött be, mint egy árnyék, de¹¹ nem esmérhette ki volt, hanem ugyan valóba volt gyanósága az Vargané anyyára.

Zabo Máté vallja, hogy a Kadar Jánosné panaszolkodását hallotta.

Kadar István vallja ugyanazont Kadar Jánosné felől.

István Kowach vallja, hogy házához jött kérni ez asszony, és monta, hogy aggyunk, amit kér, mert meg kellett nekünk.

Zsuzsánna, Varga György felesége, az Fazakas István leánya ezt vallja: Hozzánk jött vala elein ez Katalin asszony lakni zsellérül, a hátulsó házunkba laknak vala. Eg jó kedves tehene [278] vala az anyámnak, és annak eg öreg borja vala, kit az anyám ugyan fel akar vala nevelni, hogy jóféle vala. Immár ugyan alkoholmos vala, ekkor hát ez Katalin asszony ajtaja előtt¹² rútolkodott, kiért megszólítá anyámat. Másszor is, mint oktalan állat, ott történt vizelleni, és annál inkább kezdte nag dérrrel-durrall anyámmal szóllani felölle, hogy elszoktassa onnét. Mondá anyám: „Én nem tudom elszoktatni, szoktasd el te, ha tudod!” Mondá a Katalin asszony: „No, kis gond az, megládd, hogy elszoktatom!” Azonnap kihajtá a pásztor, és ugyanazon napon délután hát igen nehezen hajtja a pásztor az öreg borjút. Szánakodni kezdte anyám rajta, és orvosolni. Mondott ez Katalin asszony: „De orvosolhadd, de soha nem veszed hasznát, csak senki-sem-

⁹ Utána áthúzva: *mert*.

¹⁰ Utána áthúzva: *vgj*.

¹¹ Utána áthúzva: *bizonyyal*.

¹² Utána áthúzva: *rútol*.

mi, amivel orvoslod.” Az borjú másnap elhala, és mingyárást nyilvánvaló gyanóságban esénk, hogy tudományos volna. [Az jó tehenünk is íg járt vala, hog amíg a tejéből adhatta anyám Katalin asszonnak, nem lévén semmi nyavalyája, de osztán nem akara anyám tejet adni neki, és az tehénnek az udvaron a farához tekerték vala a nyakát, hogy helyéből nem mehetett ki, hanem meghala.] Ezt is bizonyonnal tudom, hogy ő nem hált az szobában, hanem az ház héára ment, maga nehéz ember volt és ott hált. Sokfelé hitták orvoslani betegekhöz, és néha felhágtnak az ház héára éjjel is, de soha fel nem költ-hették, úg nem taszigálhatták, hogy érzékenséget lelljenek benne, hanem alájöttek, és azt monták, hogy: „Ám ott vagyon a teste, de csak olyan, mint ami test, semmi lelket nem érzünk benne!” Sőt egy leántól ezt némellyek bizonyoson hallották, hogy azt mon-gya volt: „Egy dongó bogár jöve be, [úgmond], egy lyukon, és az mene az szájába, és mingyárást kezdte szóllani, és azt kezdé mondani, hogy nem megyek én most, ereggy most.” De a leány ide fel való volt, valamellik szolgálója volt. Többször is, mikor érte jöttek osztán, és ugyanazon leány is hogy eljött, az Vargané eligazította, azt mondván: „Mennjél csak, majd felsearken!” Az anyámtúl hallottam ezt, hogy éjjel ez Katalin asz-zony odament¹³ ahol fekütt anyám, és fekete lév¹⁴ szabásút adott erővel az szájába, kit elnyelt. És a szegény anyám el¹⁵ betegüle, és szemébe ezt monta az szegény anyám, és kiáltotta aztán reá: „Te asszony, megadád éjjel, essez,¹⁶ ennem a fekete levet, te vesztél engemet!” Halálíg az szegény anyám reá kiálta.

Bálint deákné Anna vallja: Hallottam vala, hogy akihöz gyanóság volna¹⁷ az bo-szorkánságból, a lába nyomába kellene lépni és megszólalna. Látám, [279] hogy előt-tem megyen a Vargané anyja, és az lába nyomába lépém vagy kétszer, és legelsőbe is eszébe vevé, és erőssen kezdé szólni magában, rüt szemmel néze. Betére az Kutos házá-hoz előttem, és ott is szól vala, de nem hallhatám. Azután csak köszönetemet sem fo-gatta. Sőt ez napokban, hogy a toronyba menék, akkor is rütül tekintte reám, és meg-pöke, magam soha semmit ennél egyebet nem vétettem neki.

Chiszar Antalné vallja: Egy gyermekemet pökdösték vala meg, ez Katalinhoz vím és huszonöt pénzbe szerződém meg velle. Mikor immár közel házamnál jönek, kérdének, ha hozzáfogott volna a gyermekhöz. Mondék: „Ama bestye kurvának huszonöt pénzt ígírek!” Mondának: „Ne szidd meg, mert bizony meghallja!” Tekinték az ő háza elei-ben és látám, hogy az háza előtt vagyon, és nem hihetém, hogy oly hangos legyen a file. Délkort esmég odavím gyermekemet, és azt mondta, hogy nem köti be, mert megszid-tam. Erössen tagadám, de ugyanazt mondá, hogy bestye kurvának szittam, és ugyan nem köti be. Soha annyit nem istenkedhetém neki, hogy bekösse, hanem el kellették jönnöm. Végre szolgálómtól kültem oda, és erőssen eskütt mellettem, hogy nem ötet

¹³ Utána áthúzza: *es*.

¹⁴ A forrásban: *lew*.

¹⁵ Utána áthúzza: *begew*.

¹⁶ Pejoratív értelmű szó: ilyen-olyanja. EMSzT III. 441.

¹⁷ Utána áthúzza: *hogy a gyanóság*.

szittam volna, hanem egy adóssomat, úgy gyógyítá meg, de harmadnapra esmétg azonképpen jára a gyermek. És mikor siránkoznám, tanítának orvosságra, hogy három híd alatt való sárt pemetéhes vízbe kevernék, vizelet is lenne benne, és azzal meggyógyulna. Mikor az leánt érette kültem volna, és egy cseréppe[!] immár behozná, a leány mihelt bejuta, mingyárt hertelen ez Vargané anyja a nyomába bejőve, [maga soha házamnál nem volt], leültetém, kérni kezdte, hogy odavigyem a gyermeket, s meggyógyítja, de nem vittem. Vala más gyermekem is, kinek a lába ujjának eg kis ütés miatt elesék az körme,¹⁸ és valami lelé szegénnek a lábát, de meg¹⁹ tekeredett, és feláll az nagy lába ujja, a földet nem éri, úgy elmozdíthatom, mint eg ruhát, csontot ott nem érzék. Lelkem vesztetlen gyanakodhatom reá.

Feyerdj Bálintné vallja, hogy nem tud, hanem hallotta, hog boszorkány.

Zabo Máténé vallja, hogy hallotta az Kadar Jánosné kiáltását, hogy gyanakodott ez asszonra. Az lába igen fekete vala, halála óráján is reá kiálta.

Aztalos Gergelné azont vallja, amit Zabo Máténé. [29 s/cilice]t[?]

[280] Kadar Zsigmond vallja: Feleségének kitekérték lábát, „járt hozzám Katalin asszony, de bizonyal nem tudom, ha ő dolga”.

Grusz Péter vallja: Az én fiamnak, Istvánnak, nagyot dagatt vala a feje, mint egy cseber. Menék a fiamhoz, hát ott vagyon eg Gergely bíró Mikloslakj, ki az kötésből gyógyította vala meg a fiamat. Mondék neki: „Bizony a Vargané anyját megfogatom, mert igen gyanakodom, hogy az eszi meg az én fiamat!” Mondá Gergely bíró: „Vaj de ne fogasd, mert igen jó anyánk minekünk, sokat járunk egy úton véle. Ha felfogadnád penig, hogy az asszont meg nem fogtatnád, hát im én szólnék véle. Szólok is, hogy im harmadnapra a fiad meggyógyul.” Ebbe hagyók a dolgot.²⁰ Azután nem tudom bizonynal, ha a Vargané nyúlt-e hozzá, de hát harmadnapra, az ember fogadása szerént, a fiam meggyógyula.

Deak Máté vallja, hogy egy gyermeket elvesztettek, és az leányi, kik nálla szolgáltak, azok hallották, mit szólott az Vargané²¹ anyja, kiből gyanóságok esett hozzá, kit megvallnak.

Kerekes István vallja: Hallottam az szonszéd[!] inassától, hogy azt monta volna, hogy látta volna a Varganét, hogy egy nagy fekete disznót fejt. Támaszt is hogy kent.

Zeoch Máté semmi bizonyost nem tud, sem látott.

Keotelwereó Péter vallja: Az szegény anyám, Kadar Jánosné, sok kiáltását hallottam, és ez Vargané anyyára való vallását.

Klára, Thakach Györgyné vallja: Az Fazakasnének és a Kadarnének vallásokat halálok óráján hallották ez Vargané anyyára, és őket ő vesztette el, és őmiatt kell meghalniok.

¹⁸ Utána áthúzza: *A körme helien vala.*

¹⁹ Utána áthúzza: *he.*

²⁰ Utána áthúzza: *es az var.*

²¹ Utána áthúzza: *leania.*

Nagy Antall vallja: Filemmel hallottam, hogy a szegény Fazakasné ezt kiáltja vala az Vargané anyyára, mondván sok jámbor hallottára: „Ím, úgmond, ez éjjel a boszorkány essez kurva ennem hozott vala egy tálacskába, a fal felé valék arccal, és monda: »Fordulj elé, ím enned hoztam!« Előfordulék, úgmond, és azonnal elvesze előllem. Ezen kívől is mind halála óráig reá kiálta az Fazakasné.”²² [18 s[cilice]t[?]]

[256]²³ Hannes Daurer vallja, hogy semmi bizonyost nem tud.

Orsolya, a felesége vallja: Ezt tudom, hogy egy Zsófia nevő hűgomat tartom vala házamnál, az lábát megveszték, és a keze is elszárada, az erejét elvötték vala. Kérem ez Katalin asszont, hogy meggyógiccsa, harmadfél forint lőn a szegődség. Mikor egy hólnapig inkább mind nehezültön nehezülne, hogy sem mint gyógyulna, megintém az vénasszonyt, hogy meggyógítaná,²⁴ mert Makoba vinném, és az harmadfél forintot megvenném rajta. Ő ezt felelé, hogy nem oly könnyen lehet, mert az erejét vötték ell, és úgy vesztették²⁵ a leánt meg, hogy kötözhecsék azért. Hanem arra ígírő magát, hogy négy hétig várjam, és amely nap négy hete lenne, meglátnám, mi lelné a leánt. Igen jól reá vigyázék a negyedik hét napjára, másodmagammal azonnap a konyhába emeltem vala a szegény leánt, és ott hagyám. Hát, eg kevés vártatva egy fát vött kezébe, és a fához támaszkodván jőni kezdte be az szobába. Maga hogy bevím, ha a várost neki atták volna is, sem fával, semmivel fel nem állhatott volna. [257] Örömbömben bemenék, hogy uramnak megmongyam, és hát a leány addég a fát is elvetette, és úgy jő. Így tudám meg, hogy ő dolga volna, mert amely nap mondá, hogy elcsudálkozom én is, aznap kezdte járni a leány. Az leánytól hallottam, hogy azt monta neki: „Tudod-e, úgymond, hogy kérlek vala Zamosfalwan, hogy megvárj?” Mondott a leány: „Tudom.” Mondott Katalin asszony: „Ah, azt siratod most!”

Anna, Fodor Jánosné semmit nem tud.

Kerekes Mátyásné vallja: Ekert Mihálytól hallám ezt, hogy ez Katalin asszonyt látta, hogy az ő maga kerti támasszát kenő volt.

Orsolya, István Kowachné vallja: Ezt hallottam a Fazakasnéától: „Jó fiaim, úg tarsátok barátságokat ez Vargané anyyával, hogy énnekem fekete levő ada, és úgy bolondíta, veszte meg!” Vallhatom ezt is, hog mikor meghala Chizar Ágoston, azt mondá halála óráján, hogy szemével reánézett a Vargané anyyára, hogy reáment éjjel, és a szemét kivőtte. Sőt a szemét, úgy vagon, hogy mingyárást a felesége kezébe attá a szemét. Kadar Jánosné szájából is hallottam, mert akkor is ott valék, hogy meghala, és halála óráján reá kiálta.

Barbara, Kadar Jánosné vallja, hogy semmi bizonyost nem tud.

²² A bekezdés alatt jegyzői megjegyzés, ti. hogy a vallomások folytatása a 256. oldalon található: *Ezek után valló tanúk ide elő vadnak az Zeold Ambrusné vallatási között, úgymint folio duodecimo. Ex inadvertentia irtam oda.*

²³ Lapszélén megjegyzés: *Ezek a Vargané anyyára valló tanúk Gruz Pétertől megvallva.*

²⁴ Utána áthúzza: *es.*

²⁵ Utána áthúzza: *ötet.*

Katalin, Keomiwes Mihálné vallja: Az fűzet ősszel mikor szedik, kültem vala a szolgalómat fűz szedni. Azután való harmadnap, mikor semmi nyavalyája nem volna, szapanoztatok vala velle és²⁶ mondani kezdé ezt: „Ím, asszonyom, nem tudom, mi lelé a lábomat, mintha egy kést üttenek volna most a lábomba.” Látám a lábát, hát nagyot dagatt az térde. Menék a Vargané annyához az leánnyal, és nem tudom, hogy tutta mondani, de azt felelé, hogy az fűzben lelte azt a nyavalyát. Igen mongya vala a leány, hogy öneki semmi nyavalyája nem volt, sőt harmadnapja volna ma, hogy a fűzbe lőtt volna. De az vénasszony ugyanazt mondá, hogy a fűzbe esett rajta, és kér vala fl. 3 tőlle. De az szegény leány nem ígéré annyát. Azt felelé a Vargané, hogy: „No, ha nem ígíred, bizony a térdedben szakad el a lábod!” De azután meggyógítá.

Kadar Antal vallja: Az Fazakasné halála óráig mind ez Vargané anyyára kiálta, hogy ő vesztette volna.

Angalit, az felesége²⁷ azont vallja hallomással, hallotta az Kadar Jánosné vallását is, hogy ez asszonra vallott.

Katalin, Keotelwereo Péterné vallja, hogy: „Az anyámtól hallottam, hogy holtiglan reá valla ez Vargané anyyára. Kérte azonn is apámat, hogy vitesse fel a tanács eleibe, hogy mondhassa meg dolgát, de az apám szegény volt, és a pertől félt.”

Grusz Péter vallja, hogy valamivel kente volt meg, de éfféjkorig igen erőssen felhó-jazott volt az oldala. Másszor is odament kenni, de kikurvázta és boszorkánnak monta, és el is szenvedte.

[280] Keomiwes Imréné Erzsébet²⁸ és Eotweos Péterné Anna vallják:²⁹ Vitte ez két valló az Eothweos Péter gyermekét ez Vargané [annyá]nak, ki immár jobb részére ugyan elszáradott volt, mongyák meg neki, hogy állhatik, hanem éjjel-nappal nyughatatlan volt. Mondott erre Katalin asszony: „No, ím megtanítlak, mit mívelj. Ezt cselekedd, úgmond, te Eothweos Péterné, hogy állj estve késen eg termőfa alá, és ott mond ezt háromszor: »Éjj urak, asszonyok, halljátok-e? Aggyátok meg az én gyermekemnek álmát, nyugodalmát, én is megadom a tieteknek nyughatatlanságát!«” [281] De mikor harmadszor mondaná ez valló, hát úgy vigyázzon reá, és oly helre álljon, hogy onnét valami eresz alá futamodgyék, mert szerencsétlenség is eshetnék rajta, ha hertelen eresz alá nem találna állani. Ezek penig meglévén, kétfelé tekincsen és gyortyavilágot látna, és ezt felellje, úgmond, reá: „Úgy tuggyon az én gyermekem sírni, amint tuggya, hol gyútották meg ez gyortyát!” És ezzel gyógyulna meg, és ez használna, de ez valló soha ezt nem merte megpróbálni. Ezeket mikor a Vargané anyya megbeszéllette volna, nagy haraggal így szóla³⁰ ez vallóknak: „De megszoktátok ti, hogy gyermekeket öletekbe kapjátok, szélllel hordozzátok, és mikor a csorda bėjő, által viszitek köztök, és igen árt

²⁶ Utána áthúzza: *k.*

²⁷ Utána fölöslegesen: *vallja.*

²⁸ Utána áthúzza: *vallja.*

²⁹ Utána áthúzza: *vivők az.*

³⁰ Utána áthúzza: *Nek.*

a gyermeknek, mert nem tuggyátok ti azt, sem láttjátok, hogy mikor a csorda bejő, az tehenek hátán egy-egy ördög üll!” A valló gyermeke azért ugyan elszáratt, és hamarság meghalt, kit az Makaj János bíró megmondott, hogy boszorkányok vesztették meg.

Chizar János vallja: Hazajövék a sokadalomból, és feleségemnek hogy a szeme megdagadt volt azon éjjel, ez Vargané anyja kötötte egyszer be, de az egyszer kötés alatt³¹ nag lyukak voltak, és azután nem hatta kötni, sőt bestye asszonnak szitta és elűzte.

Katalin, az felesége vallja azt, amit hallott Chizar Jakabnéól, mit megvall. De³² én esmégt ezt vallhatom, hogy beszéli vala Chizar Ágostonné, hogy megfenyegeti egkor az Katalin asszony, és azután hamar az lába megnilallik, és megvész. Ugyan meg³³ hasatt vala a lába, és³⁴ az Vargané anyyára kiálta mindhaláláig, és reá valla.

Margit, Zepoch Máténé vallja: Az leányomat amely nap kiházásitám hívtam vala a mennyegzőre az Vargané annyát leányostól, fiastól. Az leánya jóllehet eljött vala, de az anyyok nem jött vala, hanem estve mikor gyortyát gyütöttunk volna, kimenék a kohnyára[!], még az vocsora fel nem költ vala, farsangba vala. Látám ott a Vargané anynyát, az kohnyára[!] a fél lábát feltötte vala, és hogy látám, csodálkozám rajta, hogy ott vagyon, és gonosz gondolatom lón felölle. Előjőve onnét és azt mondá: „Ím, úgmond, az én fiacskámat keresem vala itt.” Akkor elmene, és nem láttam, de hallottam, hogy azután is kétszer is jött késen oda. Az vöm penig úgy jára, hogy hát szegént megköttették, és elég nyavalyát valla velle. És egy Magyar uccai ember, Magiari Péter, gyógyítá meg, kiért ez Vargané anyyára gyanakottam.

Chizar Mihály vallja: Egy lúd miatt megharagvék a Vargané anyya az apámra, Chizar Ágostonra, és íg fenyegeté meg attyámat filem hallottára ez Vargané anyya: „Te, Chizar Ágoston, meghidd, hogy ollyat cselekeszem veled a lúdért, hogy mindörök-ké megsiratud, és megbánod!” Nem ér harmadnapot, ez fenyegetés után másod éjjel illy dolog³⁵ [285]³⁶ esék a szegény attyámon, hogy éjjel kiáltani kezde, és mondá: „Ím, az essez, az Vargané anyya reámjőve és hivelkét³⁷ a szememnek veté és kitolja a szememet!” Másnap virradólag látók az szemét, hát mind eldagatt széllal, és nem láttyuk az szemét. Végre ugyan az dagadást hogy rólla ellvevék sem lón ott a szeme. Mindhalálíg reá valla ugyan valóba a szegény attyám.

Hennyh János vallja az hallomást, de nem tud bizonyost.

Chizar Jakab vallja, hogy mikor megházasodott volt, ez Vargané anyya estve késen az mennyegző napján ott láttatott a kohnyánál[!], és engemet megköttötenek vala, és sok kénnal szabadulhaték meg belölle. Végre az Isten mikor osztán gyermeket adott volna, és immár szólni es eredett volna, jöve hozzám ez Vargané [anyya], egy rozsdás

³¹ Utána áthúzva: *vo.*

³² Utána áthúzva: *ő ne.*

³³ Utána áthúzva: *vezet volt.*

³⁴ Utána áthúzva: *azt.*

³⁵ A lap alján a valomások folytatására utaló megjegyzés: *post folio duo.*

³⁶ A lap tetején megjegyzés: *supra folio 2 in signo.*

³⁷ Ti. hüvelykét.

kardot hozza hozzám, és kéré, hogy a fiának megcsinálnám. Látá az én gyermekemet, és mondá, hogy: „Bezzeg jó csacsjogó gyermek ez.” Ezenközbe a gyermeket onnét a tűzhely mellől a feleségem felvevé, mert közel vala a Varganéhoz, és, hogy a kezénél fogva viszi vala a feleségem, mingyárást elkezdte esni a gyermek lába, és a gyermek sivalkodni kezdte, és hamar ellhala, és elváltozék csodaképpen. Mivelhogy az gyermeket még akkor is féltjük vala a Vargané³⁸ annyától, elbúsulék ez nyilvánvaló eseten, és verni akarom vala csak szándékkal, de esmég megmértékelvén magamat, elhagyám. Ez asszony pedig azt mondá, hogy de semmi gongya nincs, az guttának csak a szele érte, elmúlik. És reátövé a kezét, és reáolvasa, füvet is küldött, de velle nem orvoslottam. Végre az gyermek sok ideig lón színtelen, és mintegy két hétig a lába is úgy lón. Így járék azért akkor, és valóban ez Katalin asszonra gyanakodom, mert soha a gyermeknek olyan nyavalyája nem volt, sem lött azután, hanem úgy esék rajta, hogy mellette forgódik vala a gyermek.

Márton, Thakach György fia,³⁹ Takach István szolgálója vallja: Szememmel láttam ezt, hogy ez Vargané anyja egy nagy fekete disznó alá állott, és úgy feji vala, és az disznó igen állja vala, és az uramnak is megmondám. Ez dolog pedig csak húsvét után vala ez esztendőben.

Ekkert Mihály vallja: Szememmel láttam, hogy ez Vargané anyjának aminemő hitván kertecskeje vagyon, ott vala, és egy támasz mellett áll vala, lehajlott vala, és az egyik kezepe eg cserép lévén, a cserépbe nyúl vala és úgy keni vala a támaszt.⁴⁰ Elmenék mellette és ugyanúgy keni vala mégis, egy ölnyére alig voltam tőlle. Köszönék osztán neki, de semmit reá nem szóla. És osztán az én dinnyéskertembe menék.

[286] Eperiessj Gergely vallja: Az kezemet gyógítá, de inkább megvesze. Az előbbi szegődséget ugyan megvevé, és újólag, hogy esmég ígírek és megszegődöm velle, úgy gyógítá meg, de esmég eg gyermekem elszárada és meghala.

Viczej Gáspár vallja, hogy semmit sem tud, sem hallott a dologban, mert nem volt gongya reá.⁴¹

Barat Péter uram vallja: Hallám, hogy Nagj Zombatba ezt beszéllik vala: „Ím, az gonosz ember mit cselekedett, [a Feoldesy István], a mi kalmárinknak úttját megállotta, és marhájokba, amennyit akart, ellvött.” Engemet is kérdeznek vala, ha találá volna reám, és ha láttam volna, vagy valami hírt hallottam volna felőlle, de én semmit nem láttam abban, amit cselekedett. Nem is tudom egyébképpen, hanem hallomással.⁴²

Annos, Chiszar Jakabné vallja hüti után azt, amit az ura megvallott⁴³ a Vargané anynya felől, egy gyermekeknek elcsökönésse felől a Vargané ott létébe.

³⁸ A szó végéről áthúzva: *től*.

³⁹ Utána áthúzva: *vallja*.

⁴⁰ Utána áthúzva: *elég*.

⁴¹ A teljes vallomás áthúzva.

⁴² A teljes vallomás áthúzva.

⁴³ Utána áthúzva: *miképpen cselekedett amint*.

Katalin, Keomiwes Mihálnál szolgáló vallja: Szappanozok vala, és a szappanozás felett úgy tetszék,⁴⁴ mintha egy nyá[r]st üttek volna lábamba. Reggel a Vargané anynyához menék, azt mondá, hogy a fűzben leltem. Váltig mondom vala, hogy énnekem semmi nyavalyám, sem esésem,⁴⁵ sem egyéb nyavalyám nem lött, de ugyanazt mondá, hogy valahol jártam, de az fűzben esett rajtam. Ezt is mondá: „Jó szerencséd nagy kabala, hogy idejöttél, mert ha másuvá mentél volna, elszakatt volna a lábod!” De én rajtam a nyavalya a fűzben nem esett, mert amikor én a fűzben voltam, kit azért neki hírré nem töttem, hogy odamegyek, de azután⁴⁶ harmadnappal esett rajtam ez hertelen nyavalya.

Barbara, Péter deák szolgálója vallja: Deak Máté szolgálója valék, és mikor jó reggel ünö fejni mentem, ott találtam az kertben gyakran ez Vargané anynát, és az almafák alatt gyükeret ásott, füvet szedett. Ezt is tudom, hogy az uram, Deak Máté, gyermekét megvesztették vala, és ekkor, oda mikor látám, hogy jöve az árokháton, megmondám asszonyomnak, hogy ihol jöne a Vargané anynya. Mondá asszonyom: „Vesd reám a lakatot és mongyad, hogy Philep Jánosnéhoz vittem a gyermeket.” Bejuta ez asszony, kérdé asszonyomat, hol vagyon? Amit asszonyom hagyott vala, azt mondám. Mondá erre: „Mit hazucc, kurvanó, ha látom és bizonynal tudom én, hogy ott benn vagyon!” De én ugyan tagadám, és ő ugyanazt mondá: „No, amit én szememmel látok, ne hazuggy te az ellen!” Elmene osztán és a gyermek a vesztésbe hala meg. Makoba is vittük vala a gyermeket, asszonyom ez Varganéra gyanakodott. [14 s[cilice]t[?]]

II.

Kolozsvár, 1584. május 27.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 272.

1584 die vigesima septima Maii. Pro Catherina, az Vargané anyja, contra procuratores civitatis coram Katonay.

Zekeres János vallja, hogy semmit életében nem tud, jóll élt-e vagy gonoszul? Tudja, hogy mind magának, s mind gyermekének használt, mikor gyógította.

Molnar Ambrus vallja: Vigasztott engemet, és Isten után használt ez Vargané anynya. Semmi gonoszt nem látott hozzá, sem tud.

Farkas János vallja: Egyebet jónál hozzá nem tudok. Vala azért eg Fazakas Istvánné ellenünkbe, és szörnyű nagy nyavalya vala rajta. És kiállott szegény, és így kiáltott nagy

⁴⁴ Az eredetiben helytelenül: *tetwek*.

⁴⁵ Utána áthúzva: *se l*.

⁴⁶ Utána áthúzva: *sem volt sem*.

iszonyú szidalommal⁴⁷ az Vargané annyára: „Essez kurva, úgmond, te éjjel jössz az én házamhoz, nappal nem jössz! Te nyomorítál, úgmond, essez engemet!” Az asszony ellhala ugyanazon betegségbe.

Zeoch András vallja, hogy eleget tud, hogy alkolmos nyavalyából meggyógított. Azt is tuggya, és hallotta, amit az Fazakasné kiáltott reá.

Nyreo Józsa vallja, hogy aminemő betegségben volt, ez asszony gyógyította meg, és jónál egyebet hozzá nem tud.

Steffen Obell vallja, hogy semmi közi nem volt velle, és semmit nem tud hozzá gonosságban való életét.

Lőrinc Kowachné vallja, hogy bizonyosképpen semmi gonoszt hozzá nem tud.

Cheob György azont vallja.

Bozzassy Benedekné vallja, semmit nem látott hozzá, hanem kenésével, fonásával élt.

Henzel János vallja, hogy semmi bizonyost hozzám nyilván nem tud vallani.

Anna, Huzar Jánosné annál egyebet hozzá nem tud, akit az más részre megvallott.

Chizar Péter vallja, hogy ötöt meggyógította nyavalyájából. Jónál egyebet hozzá nem tud, hallomást tud azért. [12 *s[cilice]t[?]*]

III.

Kolozsvár, 1584. június 16.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET ÉS A FELLEBBEZÉS

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 287.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 55.

1584 die 16 Iunii. Deliberatur.

Miérthogy nem elegendőnek íteli a törvény ez asszonnak halálára az bizonságokat, azért jámbor és tisztességben lévő örökös szomszédival hetedmagával eskeggyék, és mencse magát.

A. apellat.

⁴⁷ Utána áthúзва: *Ne*.

IV.

Kolozsvár, 1584. június 19.

A VÁDLOTT MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 287.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 55.

1584 die 19 Junii.

Emendatur iudicium dominorum iudicum, et deliberant domini senatores, quod quia manifesta adsunt testimonia et satis copiosa, quamobrem ignis voragine tradetur et e medio Christianorum ex hoc saeculo tollatur divino etiam praecepto ita dictante.

25.

Kolozsvár, 1584

IGYÁRTÓ GYÖRGY VÁROSI ÜGYVÉD KERESETE KÓRÓS MIHÁLYNÉ
ELLEN BOSZORKÁNSÁG VÉTKE MIATT, MAJD A VÁDAK EJTÉSE

AZ IRAT: A: KvTJK II/7 (IV/1). 586.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1042.¹

1586 áprilisában Igyártó György városi prókátorként lopási vádakkal pert indított Beregszászi Lukács szolgálója, Orsolya ellen. A feltehetően személyes bosszúvágytól vezérelt ügyvéd lépésére a vádlott hasonló módon reagált: becsületének és jó hírének szándékos megrontása vádjával ő is eljárást indított Igyártó ellen.² Tanúinak nagy része az ügyvéd sorozatosan elkövetett perbeli visszaéléseiről tett tanúbizonyságot. Az egyik vallomás Kórós Mihályné említi, akit 1584-ben szintén boszorkányság miatt tartóztattak le, de közbenjárásra – Igyártó és az egyik városi jogügyigazgató lefizetése útján – megszabadult a vádaktól.

[586] Die 12 Maii. Ex interrogatione.

Nyrelt János iuratus senator vallja: 1584. esztendőben vala ez dolog, hogy egynéhány boszorkányokat égetének meg, kiket Jgyarto György város fogadott procatora lévén fogtatott meg. De mikor Jgyarto György város képébe az itt való Koros Mihálnét is megfogtatta volna azon vétekért, én alattomba kezdék érette járni, hogy kiszabadícsam. Elsőbe találám meg az két város caussájának directorit, avagy inquisitores malefactorum, azoknak jelentém, hogy Jgyarto György megfogtatta volna Korosnét, könyörgék, hogy eleresztenék. Engemet Jgiarto Györgyhez igazítának. Én hozzá menék, fizetést ígírek neki alattomba, megszerződém tizenegy vagy 12 forintba velle, de Sala Imre is, az egik inquisitor, szembe vala. Akkor mingyárást ött forintot adék meg benne az Jgiarto György házánál, és megtilták, hogy soha ezfelől ne szólljak. Azután [az öt forintjával keresém Sala Imréhet házánál, de nem találván otthon], azon Jgyarto Györgynek adám³ esmé³ fl. 5. Akkor Sala Imre ott nem vala. Mind engemet, s mind az fogoly asszony urát intettenek, hogy senkinek ne mongyuk, és eképpen fizetésért szabadták meg Jgiarto György Sala Imréhel az asszont, aki fogva vala. Jgyarto György ez dologtól félvén, hozzám jött tegnapelőtt, és váltig beszéllett velem felölle, de én szemébe is megmondám, hogy én ezt te felölled meg nem tagadhatom.

¹ Részlet a *boszorkány* címszónál.

² A persorozatról részletesebben lásd PAKó 2011. 97–101.

³ Javítva erről: *adék*.

26.

Kolozsvár, 1585. április 21.

A VÁROSI ÜGYVÉDEK PERE A KERÍTÉSSEL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL
VÁDOLT TÖLCSÉRES ÁDÁMNÉ ÉS ANYJA ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/7 (IV/1). 451–453.

1585 die 21 Aprilis. Testes procuratorum civitatis contra Teólcheres Ádámné et matrem suam coram M[jichaele] K[atonai] et E[merico] B[ogner].

Zsófia, eg sánta leány, ki Teolcheres Ádámnénál lakott, vallja, hogy semmi kérdésben semmit nem tud, hanem egkort látta, hogy az legény az szoba ajtajánál fekvék le, az Erzsébet pedig bemene egyedül az szobába. Maga én kérem vala, hogy itt künn velem hálljon, de ő azt mondá, hogy az balhaktól¹ itt künn nem nyughatik. Látám osztán reggel, hogy a legény az szobából kijöve, hallottam, hogy mind az kőműves legény anyja, s mind az anyja erőssen kérték az legént, hogy az Erzsébetet el ne vegye. De az legény azt monta, hogy hűti keze nálla vagyon Erzsébetnél, és semmiképpen nem hagyja, hanem elveszi. De soha nem engedé az Teolcheresné és Giúto Mártonné. De ezt tudom, hogy amikor így lőn a dolog, hog reggel látám a legént, megmondám az asszonyoméknak, és azólta mingyárt üzék, kergeték az leánt az asszonyoméék. Azelőtt pedig ezt is láttam, hogy az legény és a leány egy házban láttam őket, hogy háltak.² Kit most is megmontam a toronyba a leánnak, és azt felelé, hogy szégyenlette akkor³ megjelenteni. De mi legyen az oka, hogy nem ellenczették asszonyoméék ez két személt, azvagy nem őrizték az egy házban való hálásért, nem tudom. Boszorkánságba semmit nem tudok az annyokhoz.

Márta, Dalj Mártonné vallja, hogy soha tudomásom szerént az annyokhoz jámborságnál egyebet nem tudok.

Barbara, Simandj Dávid felesége vallja, hogy semmit nem tud.

Margit, Nyreo István szolgálója, leánzó, vallja: Az sájta⁴ leántól hallottam, hogy a kőműves legény elvötte volna Erzsébetet, de az anyja és nényje nem hatta semmiképpen elvenni.

Kowach Kelemenné vallja, hogy semmit nem tud hozzájok.

Ilona, Nyreo Istvánné vallja, hogy az sánta leántól hallotta, hogy nem hadnák elvenni az fioknak Erzsébetet. Mondá azt is, hogy látta, hogy a legény egy ingébe és gatyájába jött ki a leántól. Tudom ezt is én magam, hogy gyakorta az legények begyűltek az alperes asszonyok házához, és ez sánta leány elment akkor, és estve mikor ellmentenek, úgy jött meg haza, de Erzsébet ott volt. Tudom azt is, hogy Erzsébet Dabo [Mihálhoz]⁵ tartott számot, és főzött is enni a toronyba, és Mihál is költséggel tartotta.

¹ Ti. bolhaktól.

² Utána áthúzva: *De*.

³ Utána áthúzva: *meg*.

⁴ Ti. sánta.

⁵ Alatta áthúzva: *Tamáshoz*.

[452] Neste, Baniasz Imréné vallja: Az Erzsébet anyja hitta haza Erzsébetet, de nem eresztették az alperesek, féltette Kis Gáspárné kissebbségtől az Erzsébetet. Dávid is, az város szolgája, kérte a leánt az anyja szovával, de azt felelték, hog szegődött szolgál, és nem eresztik ell.

Theóreók Kelemen vallja: Akkor város szolgája valék, Ferenci Antal bíró uram⁶ odaküldé az alperesekhez, hogy az leánt ott ne tarcsák, mert az leánnak, Erzsébetnek, az anyja istenkedett uram előtt, hogy fogva is hazavigyék neki.

Somkerekj István vallja: Szememmel láttam ezt, hog Kis Gáspárné ezt mondá az alpereseknek, mondván: „Ugyanazt akarom, úgmond, hogy nem akarom, hogy ilyen háználl lakjék az én leányom, hanem oly helyen, ahol nem féltem leányomatt.”

Júlia, Themeswary Gergelné vallja: Az Keomywes Lőrinc legény szájából hallottam ezt: „Én, úgmond, elveszem az Erzsébetet, mert szeretem. De az anyám és néném ellen tarta benne. Az leánt, azért engemet Isten úgy segilljen, hogy elveszem, mert se anyám, se néném ne vegyenek ollyat nekem, kit nem szeretek.” Tudom ezt is, hogy az nénnje a legénnek hozzám jött és erőssen monta, hogy nem haggya elvenni, mert Erzsébet kétszer való koma⁷ volna, és azért nem haggya elvenni.

Ilona, Chian Gergelné vallja, hogy semmit nem tud a kérdésbe.

Aztalos Bálint vallja: Láttam, hogy az⁸ Teolcheresnő fenyegeti vala Kis Gáspárnét, feddi es vala, hogy el ne vigye leányát, mert szegődött szolgál volna ott.

Zeoch György vallja, egyebet nem tud, hanem Teólcheres Ádámnak szerzém eg öcsémet. Az vén annyok vágat volt fát velle, kiről megszólítám őket. És mondott az vénasszony: „No, ne szolgálj bár nekem, de bizony megbánod!” Rövid nap az szemé megvesze az öcsémnek, úgy, hogy mikor a tölcséres mihöz akarná kezdeni, nem lát, de mihelt ellhaggya,⁹ ottan jól látt. Ilyen nyavalyába juta. Meg is monták vala azelőtt, hogy ne szerezzen oda az házhoz, gyanóságom vagyon azért innét a vénasszonhoz.

[Nilas]¹⁰ Máté vallja: Hallottam, hogy Keomiwes Lőrinc elvötte volna Erzsébetet, de nem hatta a nénnye és anyja.

Chizar István vallja, hogy semmit a kérdésekben nem tud.

Jghiaro Tamásné vallja: Ezt¹¹ mástól hallottam, hogy feddett a leány anyja, hog kedve ellen ott tartják az házott.

Jgiarto Jánosné vallja, hogy semmit a kérdésekben nem tud.

[453] Katalin, Feoseós Mártonné vallja, hogy semmit nem tud.

Ilona, Szeremy Gergelné vallja: Semmit nem tudok, hanem egy leánkát tarték fel, kit ez alperesekhez attam vala, de elhagyá őket, ezt adván okul, hogy csak kerítettének velle.

⁶ Ferenci Antal 1572, 1574, 1576, 1578, 1582, 1584 és 1586-ban volt főbíró. KvTanJk I/3. 53v, 95v, 130v, 156v, 248v; KvTJk II/1. 204.

⁷ A forrásban: *komyah*.

⁸ Utána áthúzva: *legen*.

⁹ Utána áthúzva: *es*.

¹⁰ Alatta áthúzva: *Czeles*.

¹¹ Utána áthúzva: *tudom*.

27.

Kolozsvár, 1589. március 17.–április 11.

SÁFÁRPOLGÁRI ELSZÁMOLÁSOK BOSZORKÁNYOK KIVÉGZÉSÉRŐL

I.

Kolozsvár, 1589. március 17.

EGY MONOSTORI BOSZORKÁNY VÍZBE VETÉSE

AZ IRAT: B: KvSzám 4/VI. 21, 100.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 71; Bálint 1987. 30; EMSzT I. 1042.¹

17 Martii.

Attam bíró parancsából az cigánoknak, hogy az Monostor uccai asszont, kire gyanúság volt, hogy az leánkát megvesztette volna, az vízbe vetették volna, attam d. 25.

Hogy az szekeres Kalmar Albert az boszorkánt és az cigánokat az vízbe bevitték volt, esmég hazahozták szekéren attam d. 10.

II.

Kolozsvár, 1589. április 11.

KÉT FELTÉTELEZETT BOSZORKÁNY MEGÉGETÉSE

AZ IRAT: B: KvSzám 4/VI. 26.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 71.

11 Aprilis.

Mikoron az asszont megcsepegették, vöttem gyertyát d. 8.

Bíró uram akaratából, hogy az cigánok megcsöpegették, fizettem d. 50.

Attam, hogy megégették, az cigánoknak fl. 2.

Volt egyiknek neve Zsófia, másik Erzsébet nevő.

Bíró uram akaratjából Zyffner Matyástól vöttem fát, kivel megégették őket d. 64.

Karos Pétertől vöttem ugyanazon szükségre fát tőle per d. 75.

Bíró uram akaratjából az két poroszlóknak attam fl. 2.

¹ Részlet a *boszorkány* címszónál.

28.

Kolozsvár, 1591. július 10.–szeptember 6.

VARGA GYÖRGYNÉ PERE VERES ANDRÁSNÉ BOBA KATUS ELLEN
BŰBÁJOSSÁG VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1591. július 10.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 124–125.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1127, 1128.¹

Anno 1591 die 10 Iulii. Testes [consortis]² Georgii Varga A. contra [consortem]³ Andrae Veres coram dominis Ioanne Hozzu et Paulo Daroczi etc.

Márta, Nag András felesége hiti után vallja, hogy ő [Varga Györgynéhez]⁴ semmi bű-bájolást nem látott, sem⁵ hallott, noha ő esztendeig lakott⁶ nálla.

Márta, Kis Mihálné hiti után vallja: Noha én Varga Györgynénél két vagy három hólnapig laktam, de nem tudok, sem hallottam semmi bűbájolást hozzája. Hallottam azt, hogy az én házamnál Veres Andrásné Varga Györgynét bűvös-bájosnak szitta.

Orsolya asszony, Lakatos Gergelné hiti után vallja: Jónál egyebet nem tudok, nem is hallottam Varga Györgyné felől, bűvölést-bájolást is nem hallottam felőlle bizonyosképpen.

Dorottya asszony, Pap Imréné hiti után vallja: Nem⁷ hallottam, sem tudok bűvölést-bájolást, sem egyéb gonosságott Varga Györgynéhez.

Dorottya asszony, Zigiarto Györgyné ezent vallja.

Katalin asszony, Sala Imréné hiti után ezent vallja.

Margit asszony, Tamás deákné vallja hiti után: Varga Györgyné lakott énnekem házamnál, de én ez dologba semmit nem tudok, sem nem hallottam.

Márta asszony, Patikarus Antalné vallja hiti után, hogy ő ez dologban nem tud, s nem hallott semmitt.

¹ Részletek a *bűvölés-bájolás, bűvös-bájos* címszavaknál.

² Javítva, először erről: *Relicta*; majd erről: *Consors*.

³ Alatta áthúzva: *Relictam*.

⁴ Alatta áthúzva: *Veres Andrásnéhoz*.

⁵ Utána áthúzva: *látott*.

⁶ Javítva erről: *laktam*.

⁷ Utána áthúzva: *tu*.

Orsolya asszony, Beczkereki Benedekné vallja hiti után: Nem hallottam soha jónál egyebet, noha mellette laktam, ez Varga Györgynéhez.

Anna asszony, Botikai Pálné hiti után vallja, hogy semmi gonoszt nem tud, sem hallott Varga Györgynéhez.

Katalin, Mezaros Menyhárt szolgáló leánya idem fatetur.

Anna asszony, Zigiarto Andrásné vallja hiti után: Nem tudok egyebet ez dologban, hanem hallottam ezt, hogy Veres Andrásné szitta Varga Györgynét szar bűvösnek.

Ágota asszony, Czaplár Ádámné hiti [után] vallja: Nem tudok jónál egyebet mondani ez Varga Györgyné felől.

[125] Pocz Ilona, Nagi Miklósné hiti után vallja: Esmértem gyermekségétől fogva ez Varga Györgynét, de nem hallottam soha jónál egyebet hozzája.

Anna asszony, Kadas Mihálné vallja hiti után: Hallottam, hogy Veres Andrásné mikor Boba Katus sátoros Annának szitta volna, Veres Andrásné is bűvös-bájosnak szidá Boba Katust.

Teglas János vallja hiti után: Én semmi bizonyost nem láttam Baba Katushoz. Halottam azt mástól, hogy mikor én el akartam venni feleségemet, az anyám kérte azon,⁸ hogy csináljon olyat, kivel megutálljam feleségemet. Azt is hallottam, hogy Dabo Erzsétől pogácsát küldött volna oda énhozzám, hogy fejem alá tegyék, feleségemet hogy meggyűlöljem. Azt is hallottam mástól, hogy Baba Katus kéri volt Ézsaiásné, hogy az leginnek az ganéjában vigyenek oda, mellyel megkennjék az ingujját, és meggyűlöli feleségét. Ezt is vallja, hogy ő az annyát követte meg valami dologért, nem Boba Katust.

Teglas Jánosné vallja hiti után: Hallottam Dabo Erzsétől, hogy Boba Katus pogácsát küldött volt alá, hogy fejem alá tegye, hogy uramatt meggyűlöljem. Bizonyost penig nem tudok, hanem hallomást tudok. Tudom ezt is, hogy mikor megértettem volna én, hogy engemet így akart megbűvölni, beidéztem érette, és ő ezt értvén, megkövetett engemet ez dologban.

Anna, Theremi Ferencné vallja: Egykor Georeogh Jakabné szólítá meg Zaz Borbolya és mondá, nem tudom meggiek[?]: „Az Istenért kérek, ha mit tucc, taníccs meg, mit cselekegyem, mert Teglas Antalnét igen szereti az fiam!” Mondá Georeogh Jakabné: „Nincs jobb,⁹ mint az asszonnak az ganéjával¹⁰ kennjék meg az legény sárját, és mingyarást megunnják egymást.”

Ziluasi Benedekné vallja, hogy semmit nem tud ez dologban bizonyost.

Veres Pálné vallja hiti után: Keomiues Ézsaiásné és Boba Katus valának házamnál, mondá Boba Katus Ézsaiásnének: „Mit költöttél te éneám?” Mondá erre Ézsaiásné: „Azt én meg nem tagadom, ha hetvenhétszer megesketnének is, de azt mondom, hogy azon kérsz vala te engemet, hogy az Veres Andrásné és az Teglasné ganéjába vigyek neked!”

⁸ Javítva erről: *asszony*.

⁹ Utána áthúzva: *az*.

¹⁰ Utána áthúzva: *kel*.

II.

Kolozsvár, 1591. július 12.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 133–135.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 72–74; EMSzT I. 1111.¹¹**1591 die 12 Iulii. Testimonia consortis Andreae Veres velut I. contra relictam Georgii Varga.**

Zsófia asszony, Veres Mártonné vallja hiti után: Jöve egykor én hozzám Zaz Borbolya, kezdé töllem kérdeni: „Hul vagyon Boba Katus?” Kérdém tőlle, miért keresné? Mondá nekem: „Adós nekem egy hordó bor és egy gerezna árrával, 18 forinttal, de bár meg ne adná, úgymond, csak mívelné azt, az mit nekem fogadott.” Kérdém, mi volna az? Azt mondá erre nekem: „Azt mondotta énnekem Boba Katus, hogy ha az Teglas János ganéjával megkennék az Teglas Jánosné sárját, esmét az asszony ganéjával az ura sárját, tudná, hogy mingyárast meggyülnék egymást.” Én váltig kérém, hogy ne cselekednék olyan istentelen dolgott. Láttam azután esmét, hogy egy kútban követ hány vala, de azt nem tudom, bűbáj volt-e, vagy mi volt?

Anna, Zeocz Miklósné szolgálója vallja hiti után: Mikor én Varga Györgynénél laktam, híva az ura oda két cigánnét, és az cigánnéknak egy korsótt ada kezekbe, s mondának az cigánnék neki [Katusnak]: „Te is háromszor igyál ez korsóból, mi is háromszor iszunk.” És látám, hogy akképpen cselekedének. Annakutánna, hogy ittanak háromszor az korsóból [az cigánnék], Boba Katus¹² háta lapockájokhoz üték az korsót, nem tudom, bor volt-e a korsóba, vagy mi volt? Azt sem tudom, ha az végre jut-e, hogy teje megjőjön velle, vagy elapaggyon. Ezt látván, én elhagyám másodnap.

Dorottya asszony, Bakó Benedekné vallja hiti után: Menék oda Boba Katushoz, és látám ott Tehenes Jánost, kit megfogadott volt ő, hogy Reodre mennjen az nézőhöz. Kérdém, mit csinálnának? Énnekem így szóla: „Im az szegény Borbolya asszony fiára akarja kötni magát Teglas Antalné. Ha lehetne, elválasztanuk egymástól.¹³” Annakutánna jöve hozzám Kis Orsik, kérdém tőlle, ha igaz volna az, hogy Boba Katus ötöt azon kérte volna, hogy az Teglas Antalné ganéjába vinne neki, hogy elválaszthatná az urától? Nekem erre ezt mondá, hogy 25 pénzt ígirt volna neki, hogy vinne benne, de ő eleget járt utánna, de szerét nem tehette, [134] hanem együtt az kert mellett vött fel afféle rútságot, és mikor odavitte volna neki, harmadnap múlva ötöt megszólította, és meg is szidogatta érette, hogy nem abba vitt, hanem máséban. Mondotta Kis Orsik neki: „Tuggya az ördög, kié, mert én untam utánnaóllalkodni, szerét nem tehet-

¹¹ Részlet a *bűbáj* címszónál.¹² Utána áthúzva: *ő az ő maga*.¹³ Javítva erről: *egymáshoz*.

tem.” Mikoron annakutánna törvénybe költek volna, az annya az Istennek szent haláláért kért engemet, hogy lecsendesicsük az dolgot, mert neki is része vagyon benne, és mindketten el kell veszniek. Mikor egykor házam előtt ülnék Keoreossi Péternével, jó vala azon elé Boba Erzsébet, az annya, és nézni kezde az Boba Katus házára, és¹⁴ az házra mutatván, így kezde szólni: „Vaj, te ördög háza, ördög lakik vala tebenned, de mostan szegény zsellérek laknak benned!” Erről, hogy mi megintettük volna, ne monda azt, mert ha más mondaná is, ők keresnék reá. Erre azt monda: „No, ám beidéztek, ha esze leszen az rác asszonnak, és ha tuggya magát forgatni, meg is nyeri.” Hallottam azt, hogy az követ meghevítette volna, és az kútba hánta volna.

Ilona, Keoreossi Péterné vallja: Hallottam ezt Zaz Borbolya szájából, hogy Boba Katus neki azt monta: „Ne legyen semmi gondod, én olyat csinállok, hogy az te fiad megutállja az feleségét, és futnak egymástól.” Azt is hallottam tőlle, hogy Boba Katus hozatott volt az Teglas Jánosné ganéjába, de nem tudom, mit cselekedtek velle. Kéért engemet Zaz Borbolya¹⁵ erőssen, hogy lecsendesicsük ez dolgot, kit Boba Katus cselekedett, mert ő is fél, hogy ha ez törvinbe kél,¹⁶ tűz leszen rajtok, miérthogy ő is consentiált abba, noha ő semmit nem cselekedett, hanem Boba Katus. Ő kész volna az mennyegzőt is megcsinálni az ő maga költségén, csak az iffjú asszony lenne békességgel, ne hírhednék ki ez dolog. Hallottam az annya szájából, hogy egykor ott megyen vala elé az én házam előtt, és az leánya Baba Katus házára mutat vala, és így szól vala: „Vaj, ördögök háza, ördögök háza, ördögök laknak vala tebenned, de most szegény zsellérek laknak.” Mi erről megintük, de ő ugyanazt monda, hogy noha az ő leánya lakott benne, de ugyan ördög lakott abba az házban. Mondám ezt is: „Miért míved ezt, ha most is beidézték az leányodat?” Erre azt monda: „Hadd idézzék, Isten segicse reá az jó asszont, az ki beidézte.” [*Pro utraque parte.*]

[135] Racz Tamásné Katalin vallja hiti után, hogy Ézsaiásnétól értette, hogy azon kérte ötet Boba Katus, hogy vinne neki az Teglasné ganéjába.

Zentkiraly Albertné vallja: Hallottam mástól, hogy ez Boba Katus 12 kovácskövet vetett volna az kútba.

¹⁴ Utána áthúzza: *rea.*

¹⁵ Utána áthúzza: *engemet.*

¹⁶ Utána áthúzza: *fel azon, hogy.*

III.

Kolozsvár, 1591. szeptember 6.

ÚJABB VALLOMÁSOK

AZ IRAT: KvTJk II/8 (V/1). 135.¹⁷

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 74.

[6 Septembris.]

Tapazto János vallja hiti után: Ezt tudom ez dologban, Boba Katus Zaz Borbolyával együtt küldének el engemet fizetésért Reodre, adának egy üveg bort és valami viaszszat, hogy odavigyem. Mikor odavitem volna, mondá az néző: „Úgy vagyon, hogy egy szeplős asszony ellent is tart az annya benne, hogy egybe ne mehessenek. Sok ellenkezői is vadnak, de soha el nem kerülhetik, hanem egybemenének.” Mely dolgot ha én megérthettem volna, mi okon küldnek oda, én soha el nem mentem volna.

Theoreos Antalné Anna asszony hiti után vallja: Árulok vala az piacon ennekelőtte úgymint három héttel, jöve oda nagy sírva az Boba Katus szolgáló [asszonyembere,]¹⁸ kérdém, mi lelte? Mondá, hogy az asszonya igen megverte. Kérdém, miért, azt mondá, hogy „Veres Andrásné házához küld vala valamit töllem, hogy el nem vi[v]jém, azért vere.” Kérdezém: „Mi volt, amit¹⁹ tőle elküld²⁰ volt?” De semmiképpen nem akará megmondani.

¹⁷ Az alperes tanúinak vallomásai után folytatólagosan bevezetve.

¹⁸ Alatta áthúzva: *leánnya*.

¹⁹ Utána áthúzva: *az*.

²⁰ A szó végén áthúzva: *nek*.

29.

Kolozsvár, 1592. március 26.

VERES LÉNÁRD PERE VARGA AMBRUSNÉ ELLEN RONTÁS VÉTKE MIATT

AZ IRAT: B: KvTJk II/8 (V/1). 220 a–b. (Különálló féllapon.)

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 442.¹

1592 die 26 Martii. Testis Leonardi Veres contra Varga Ambrusné.

[Puzta Gaspar] vallja hiti után: Egykor éjjel, mikor házamban volnék, és szép holdvilág jőne be ablakomon, egy darab agyagot hirtelenséggel az fenekemhez ütének, kit levők mingyárt, és mondék: „Ah, áruló, énnekem nem ártacc semmit!” Énnekem úgy teccék, hogy ez Varga Ambrusné vala, ki rajtam ezt cselekedé. Ezt is hiszem, hogy az mely nyavalyában most fekszem, ő dolga, mert mindaha haragutt reám. Sőt mikor Hoff Greffnével idehívatnám, hogy megkövetnük egymást, azt monta neki: „Hadd fekegyék csak az vén lator!” Ezt is értettem felőlle, hogy az Vermes Ambrusné fia látta szemével, hogy másodmagával egy lepedőt fogott volt, és úgy viszi volt által az búza-vetésen, kiről meg is szólították, de az másik asszony, ki velle volt, azt monta, hogy szüksége vagyon az nénnjének arra.

¹ Részlet az *árthat* címszónál.

30.

Kolozsvár, 1592. november 4.–1594. október 20.

A NYÁRI MÁRTON ÉS FELESÉGE, KASSAI KATUS,
VALAMINT CSALÁDTAGJAİK KÖZÖTTI SZÓBELI ÉS TESTI SÉRTÉS,
ILLETVE BOSZORKÁNYSÁGI VÁDAK MIATT INDULT PEREK SOROZATA

I.

Kolozsvár, 1592. november 4.–1593. május 31.

NYÁRI MÁRTON PERE FELESÉGÉNEK ANYJA: KASSAI BORBÁLA,
FELESÉGÉNEK TESTVÉRE: ANNA, ÉS EZ UTÓBBI FÉRJE:
BEKESI GERGELY ELLEN SZITKOZÓDÁS ÉS TESTI SÉRTÉS VÉTKÉ MIATT

A.

Kolozsvár, 1592. november 4.

AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 294–296.

NYOMT. KIADÁSA: Pakó 2005. 102; EMSzT I. 1042, 1127.¹

Testimonia Gregorii Bekessi et consortis eiusdem, Annae,² necnon relictæ Thomæ Kalmar velut I.³ contra Martinum Niari ut A. [1592] 4 Novembris. Pro utraque parte.

Zabo György hiti után vallja: Jöttem vala majoromból haza tavaly esztendőben amint rá emlékezem, mikor kapum közibe bejuttam volna, hallám Niari Mártonnak szitkozódását: „Ah, esse lélek kurva, meg kell halnod!” Ezembe Bekessi Gergelének is hallám rivalkodását, de én nem láttam, mit cselekedtek, és mint verekedtek. Egy öreg kést is vetének által udvaromra, kit én az város szolgájától bíró uramnak, Barat Péternek küldék, mely kés Niari Mártoné volt. Úgy ítilém, hogy kezéből vötték ki. [P[ro] ut[raque]]

Coloswary János vallja hiti után: Barat Péter uram küldött vala engemet bíróságába Niari Mártonhoz, hogy az asszonnak, Niarinének aggya ki ruházzattját. Mikor én oda-mentem volna, látám, hogy Niari Márton és Cassainé öszveháborottak. Niari Márton

¹ Részletek a *boszorkány, bűvös-bájos* címszavaknál.

² Utána áthúzva: *uel*.

³ Előtte áthúzva: *A*.

is sziggya vala Cassainét, azonképpen Cassainé is szidalmazza vala Niari Mártont. [P[ro] ut[raque]]

Orsolya, Daroczi Bálintné vallja: Az özvevés mikor volt, én azt nem tudom, hanem hallám, hogy Niari Márton rútot szitkozódik vala, és azt mongya vala az⁴ feleségének: „Esse kurvanő, úgy kelle uradat tisztelned, hogy az leánt arra tanítod, hogy fenékkal forduljon reám?” Hallám, hogy Niariné is ezt mondá az urának: „Ha kételkedel abba, ezennel én magam reád fordulok fenékkal!” Láttam azt is, hogy az háborúság után Niariné ott az közön jöve által. Az mi az kés dolgát nézi, én semmi kést ott nem láttam, de az szitkozódás mindkétfelől egyaránt volt. Hogy az Niari Márton annyát bozorkánnak szitták volna, nem hallottam.⁵

Erzsébet, János deákné vallja: Mikor én odajuték az Niari háza felé, látám, hogy Bekessi Gergely véres, az felesége pedig hajadon fővel vagyon, de én nem tudom, mint se hogy volt dolgok. Ezt is tudom, hogy [tahát] egykor ment az árnékszékre Niari Márton, miérthogy berútolták volt, kezdte szitkozódni Niarj. Azomba az felesége kapá az leánkákat, és fenékkal az urára fordítá, hog lássa, mi szerrel vadnak.

[295] Krisztina asszony, Zabo Györgyné vallja hiti után azonokat, az mit az ura, Zabo György.

Katalin, Zazuárosi Gergelné vallja hiti után, hogy semmit nem tud ez dologban.

Zsófia, Kalotazegi Benedek leánya vallja: Cassainé⁶ jött vala oda Niari Mártonhoz, és háborgani kezdte Niari Mártonnal, hogy feleségét megverte volna. Niari Márton úgy szidá meg Kalmar Tamásné. Látám, hogy Bekessi Gergel is hozzányula Niarihoz, hogy ne szitkozoggyék, és Niari Márton úgy ütö meg⁷ Bekessi Gergelt. Azt is láttam, hogy egy zsákba Niarinének ingeit egy szolgálóleánnyal Kalmar Tamásné elviteté.

Erzsébet, Jouegh Péterné, vallja: Hallottam Kalmar Tamásnéól, hogy az Niari Márton annyát bűvös-bávos kurvának szitta.⁸ [B[író] ú[rnak]]. Nem kell kivonni. El kell ez felső kivont tanút is olvasni.]

Borbéli Márton hiti után vallja, hogy semmit nem tud dologban.

Kobak Demeter vallja: Hallottam boros korába Niari Mártontól, hogy ezt mondta: „Ím, nem hagy békét Cassainé, de úgy megrugdosom ez rútot kupitort eccer, hogy nem idéz.”

Kadar György vallja, hogy semmit nem tud ez mostani dologban, hanem ennekellette úgymint 12 esztendővel tuggya, hogy háborgottak egymással.

Angalit, Kadar Györgyné vallja, hogy ez mostani dologban semmit nem tud, sem értett.

Dorottya, Puzta Gáspárné vallja, hogy semmit nem tud.

⁴ Utána áthúzva: *vra*.

⁵ A teljes mondat áthúzva.

⁶ Javítva erről: *Cassai Katus*.

⁷ Utána áthúzva: *az*.

⁸ A teljes bekezdés áthúzva.

Kappa Márton vallja, hogy semmit ez mostani dologban nem tud.

Katalin, Chehi Gáspárné vallja ezent.

Orsolya, Kalmar Györgyné vallja ugyanezent.

Ilona, Borbéli Istvánné vallja ugyanezent. Az mi az Niari Márton [anyja] dolgát nézi, sok üdőtől fogva esmérem, és együtt is laktam velle, de jónál egyebet semmit nem tudok mondani felőlle.⁹ [B[író] ú[rnak]. *El kell olvasni. Nem kell az felső tanút kivonni, mert idevaló volt.*]

Márta, Dabo Demeter szolgálója, vallja: Hallottam Niari Mártontól, hogy Cassai asszont boszorkány esse lélek kurvának szitta, az leányát is, Bekesinét, esse kurvának szitta tavaly esztendőben, ez háborúság indulattja után.

[296] Philep Jánosné vallja, hogy az verekedés, szidalmazás dolgába semmit nem tud.

B.

Kolozsvár, 1592. november 6.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 299–301.

NYOMT. KIADÁSA: Pakó 2005. 103–104; EMSzT I. 1111, 1127, 1128; X. 176.¹⁰

Anno 1592 die sexta Novembris. Testimonia Martini Niari velut A. contra Gregorium Bekessj, Barbaram Cassai et filiam eiusdem, Annam, ut I. coram dominis Francisco Keomiues et Laurentio Hoz.

Anna asszony, Aztalos Istvánné vallja hiti után: Az öszveveszés mint s hogy lött Niari Márton között, Cassainé és az leány között azt nem láttam, hanem ammikor én odajuték, látám, hogy váltig verik, húzzák, vonzzák vala egymást. Niari Mártont az köznek szorították vala Bekessi Gergely felesége és az annyok. Bekesi Gergelné hajadonfővel vala, és váltig szidalmazták vala egymást mind egyfelől s mind másfelől. Niari Mártonhoz¹¹ látám, hogy az köznél váltig¹² vernek vala.

János deákné Dorottya asszony vallja hiti után: Mint kezdetett az háborúság, nem tudom, hanem látám, hogy Niari Mártont Cassainé leányostól és Bekessi Gergely váltig verik vala.

⁹ A teljes bekezdés áthúзва.

¹⁰ Részletek a *bűbajos, bűvös-bájos, bűvösbájoskodik, bűvösbájosság, ördög* címszavaknál.

¹¹ Javítva erről: *Mártont*.

¹² Utána áthúзва: *verek*.

Kadas István deák vallja: Ez elmúlt napokban Cassainétól hallám ezt, hogy mongya vala,¹³ hogy Niari Mártonnak egy húga azt mongya volt: „No, úgmond, valamég az én anyám él, vagy keresi vagy nem keresi, soha ne várja, hogy¹⁴ az ő leányának gyermeke legyen.” [B[író] ú[írnak]]

Bachmegiey Miklós hiti után vallja: Semmit az háborúságban nem tudok, hanem ennekelőtte úgymint három esztendővel hallottam Cassaynének panaszolkodását, minemű háborúban lagnának az leánya¹⁵ Niari Mártonnal. Ítilné azt, hogy az Niari anynya volna az oka, mert valamikor kimene Magiarorzagba, békével lagnának, de hogy bejű, csak háborgának. Sőt azt is úgy ítilné, hogy az asszony dolga volna, hogy az ő leányának¹⁶ gyermeke nem lenne. [B[író] ú[írnak]]

[300] Verner János vallja: Láttam, hogy az háborúság mikor esett vala Niari Márton és Cassainé között, Cassainé az leányával, Bekesinével és Bekessi Gergellyel együtt húzzák, vonzzák és verik vala [Niarit], az földre ontották vala, és váltig szidalmazták vala egymást. Mikor ő magát Niarit ott benn vondozzák vala, akkor az feleségét az sütőházra szalaszták által az közön.

Fodor Gergelné vallja: Láttam, hogy Niari Márton házára mentek vala Cassainé, Bekessi Gergely feleségestől, és Niarj Mártont verik vala. Niari Márton is akképpen, mindkétfelől váltig szitták egymást. Az feleségétől, Niarinétől hallottam, hogy mondta: „Gyanakodom, hogy Niari Mártonnak az annya valami büvös-bávosságot tud.”

Philep Jánosné vallja, hogy az verekedés, szidalmazás dolgába semmit nem tud.

Grusz Péterné Júlia asszony vallja: Kalmar Tamásné szájából hallottam, hogy az Niarj Márton annyát büvös-bájos bestye kurvának szitta, és hogy reábizonyíttja.

Zsófia, Ach Antalné leánya, vallja: Szájából hallottam Kalmar Tamásnének, hogy boszorkány bestye híres kurvának szidta a Niari Márton annyát.

Erzsébet, Jeoweg Péterné vallja: Hallotta ugyanezenképpen az rúť szitkot.

György, Eotweos Márton inassa, Ach Antal fia vallja: Így szidta Kalmar Tamásné a Njari Márton annyát: „Megégettetem az búbájos bestye lélek kurvát. Ördög volt, nem ember volt az nyilvánvaló boszorkány bestye lélek kurva, mert ő kötötte meg leányomat, hogy gyermeke nem léssen.” Illyen átkokat és szitkokat¹⁷ hallottam Cassaj Borbara szájából, hogy szitta bíró uramat, Budai Tamást¹⁸⁻¹⁹. „Ím, az pogán kurvafia jó és igaz törvént nem téssen, hanem hamissat téssen a bíró, Budai Tamás!” Ezt is hallottam, hogy az püspököt is, [301] Hunyadi Demetert²⁰ mint szitta ez az Cassai Borbara, mondván árulólul, hamissul, és Niari Márton ajándékja mellette fog, és lator törvént te-

¹³ Utána áthúzza: *No úgy.*

¹⁴ Utána áthúzza: *ő.*

¹⁵ Utána áthúzza: *es.*

¹⁶ Az eredetiben helytelenül: *leaniananak.*

¹⁷ Utána áthúzza: *Bachmegiej.*

¹⁸ Budai Tamás 1580, 1588 és 1592-ben volt főbíró. KvTanJk I/3. 204^v; I/5. 30^v, 87^v.

¹⁹ Utána áthúzza: *hog’.*

²⁰ Hunyadi Demeter 1579. júliusától 1592. júliusáig volt az erdélyi unitárius egyház püspöke.

szen. Ezt is hallottam ugyan Cassai Borbara szájából, hog átkozta az várost: „Az Isten mennykővel vesztené el, jünne el az tűz, víz süllyesztené el eccer, mert azt akarnám, hogy egynehány esztendőnek ennekelötte vesztette volna el tűzzel, mert pogánok és isentelenek lagnak ebbe az városba, egy keresztény ember nem lakik, hanem mind pogánok, hamissak. Még nagy veszedelmet hozok erre az városra!” Ezt is hallottam, hogy [vetélkettek]²¹ az Cassaj Kalmar Tamásné [és] az leánya²², Niarine.²³ [Niarine mondott] az annyának: „Ha te nem hittál volna el onnat az uramtól, soha nem [jöttem]²⁴ volna el, de te vagy oka!” Mondá az annya az leányának, Niarinénak: „Halgass, bestye lélek kurva, mert beléd üttem az kést!”

Zsófia, Farkas [alias Achj] Antal leánya hiti után vallja: Hallottam Cassai Borbara szájából miképpen szitta²⁵ János papot,²⁶ mondván: „Az pogán, eretnek lélek kurva az Niarj Márton ajándékja mellett hamis és cigány törvént teszen az pogán lélek kurva.” Azt is hallottam, hog Budaj Tamást bíróságába szitta: „Az pogán, eretnek lélek, hamis kurva az fejedelem levelét az ajtó megé hajjítá, de ezen az várost nagy veszedelembé hozom!”

Achi alias Farkas Antalné hiti után vallja: Hallottam [szájából] Cassai Borbarától, hog azt monta: „Miért tartják az városon ilyen pogán, eretnek, bestye lélek kurvafát mint Niarj Márton, hog ki nem űzik, avagy vesztik az városról, olyan pogán bestye lélek kurvát? Senki nincsen az városon, ki ilyen latrot megbüntethetne?” Azt is hallottam, hog átkozta az várost, mennykővel, tűzzel, vízzel süllyesztené el, mert egy keresztény ember sincsj Coloswaratt, mert az annya bűvös-bájoskodik környüle, hog ötet meg nem büntethetik.

²¹ Alatta áthúzva: *mondotta*.

²² Utána áthúzva: *nak*.

²³ Javítva erről: *Niarinénak*, majd *niarinéval*.

²⁴ Alatta áthúzva: *mentem*.

²⁵ Utána áthúzva: *Cassai K*.

²⁶ Vélhetően Johannis Erasmus, a kolozsvári unitárius eklézsia papja, majd 1593–1602 között első-papja.

C.

Kolozsvár, 1593. május 31.

AZ ALPERESEK TANÚJÁNAK VALLOMÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 296.

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 102.

1593 die 31 Maii. Coram domino Laurentio Hoz.

Márta asszony, Oroz Mihályné vallja: Ennekelötte két esztendővel²⁷ Niari Márton házánál nem tudom, mint háborodott öszve feleségével és Kalmar Tamásnéval. Bekessi Gergelné akará őket megbékéltetni, és láttam, hogy Niari Márton nekimene, kontyát levoná, és az öklével ő magát erőssen megveré.

D.

1592/1593[?]

ÚJABB VALLOMÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). (Külön, számozatlan féllapon.)

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 102–103.

Barat Péter uram fassiója ez: Tudom, hogy mikoron harmad idején bíróságomba Kassayné Kalmar²⁸ Tamásné hozzám jött vala, azt mongya vala, hogy Nyary Márton az ő leányát igen gonoszul tartaná. Szolgát kére töllem, aki ővelle odamenne, csak szólhatna velle, mert ha egyedül odamegyen, attól fél, hog őttet is megveri. Az ő kérésére én szolgát attam, aki odament velle, de a szolgál, mikor az én izenetemet elvégezte volna, onnét eljött. Mikor penig mind ő maga [Kalmar]²⁹ Tamásné s mind az mássik veji ott a háznál, Niari Mártonnal szembe voltanak volna, öszveháborodott Nyary³⁰ Márton vellek, és az asszony azzal az ő vejivel, az iffjabikkal, hozzám jövének, annak az ötvesnek véres vala az orcája, kiért ugyan nehéz kedvem is volt Nyary Mártonra, hogy az én izenetemre azt cselekette.

Herczegh Gáspár uram is azont vallja, amit Péter uram in omnibus punctis.

²⁷ Utána áthúzva: *az*.

²⁸ Javítva erről: *Kadar*.

²⁹ Utána áthúzva: *Kadar*.

³⁰ Elötte áthúzva: *M*.

II.

Kolozsvár, 1593. február 19.–július 21.

NYÁRI SIMONNÉ ZSÓFIA³¹ PERE KASSAI KATUS ELLEN BŰVÖLÉSSSEL
ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

A.

Kolozsvár, 1593. február 19.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 331–333.

NYOMT. KIADÁSA: Pakó 2005. 104–105; EMSzT I. 1043, 1111, 1127; X. 176.³²

[1593] 19 Februarii. Testimonia [Sophiae, Simonis Niarj,]³³ velut A. contra [Cat[h]erinam]³⁴ Cassaj³⁵ coram domino Caspareschemel.

Dabo Demeter vallja hiti után: Hallottam Cassai Katustól, hogy Niari Mártonnak az anyját bűvösnek szitta.

Júlia asszony, Gruz Péterné vallja: Hallottam Cassai Katus szájából, hogy ezt mondotta az Niari Márton anyja felől: „Gyanakodom, hogy az Niari Márton anyja oka, hogy nekem gyermekem nem leszen, ő bűvölt meg!” Az anyja is, Kalmar Tamásné, azt mondotta, hogy az bűvös-bájos esse kurvára reábizonyítja az bűvölést.³⁶

Dorottya asszony, Nagi Gáspárné vallja: Cassai Katustól hallottam, hogy bűvös-bávos boszorkán kurvának szitta az Niari Márton anyját.

Anna asszony, Gecheidner Mihálné vallja, hogy nem hallotta, hogy Niari Mártonnak az anyját Cassai Katus szidalmazta volna.

Anna asszony, Merai Tamásné vallja: Tudom, hogy nállam az két fiam hintázik vala, odajöve Niari Mártonné, beleüle, hintázék. Egykor esmét odajöve és mondá: „Az én nem[!] Niarim meghallotta, hogy itt hintáztam, azt is monta, hogy urad egy inngbe, gatyába nézte.” Ki úgy nem volt. Esmét beleüle, hintázék, és azt is mondá: „Immár ugyan hintázom, és az Niari részét jól megsüllyesztöttem.” Hallottam, hogy monta: „Ám az én istentelen nem[!] uram, nem[!] Niarim így³⁷ perel³⁸ velem és fenyeget.” Tudom, hogy

³¹ Ti. Nyári Márton anyja.

³² Részletek a *boszorkány, bűbáj, bűvölés, bűvös, bűvös-bájos, ördög* címszavaknál.

³³ Alatta áthúzza: *matris Martini Niarj*.

³⁴ Előtte áthúzza: *Catherinam*, fölötte szintén áthúzza: *Barbaram, Kalmar Tamásné*.

³⁵ Utána utalójellel áthúzza: *Kalmar Tamásné*[?].

³⁶ A teljes mondat áthúzza.

³⁷ Utána áthúzza: *zid*.

³⁸ Utána áthúzza: *es*.

Lukács, az Niari Márton inassa, sokszor ment be és kijött onnét az Niari Mártonné szállásáról, hol estve, hol hajnalba, hol nappal. Ezt is láttam, hogy Niari Mártonné kinézegete, kétfelé néze, ha valaki járókelő volna, az Lukács háta megett áll vala. És hogy nem látának senkit, kiveté magát és elmene. Azt is tudom, hogy más öttves leginnek is foldoz vala egykor valami hitván ingeket, kinek gallért, kinek ujjat csinál vala. Találtam is avval az legénnyel sokszor csak ketten egy házban, hogy egymás mellett ültenek és beszélgettenek. Eccer úgy is találtam vala, hogy az kis pitvarba beszélgettenek vala, akkor sem vala senki hon. Akkor pénzt kérék vala, és mondá, hogy nincsen, [332] mert annak az leginnek adott száz pénzt. Azután esmét odamenék, az legin is ottan bejőve az mihelybe az hátulsó ajtón, bemene, az asszony is utána bemene, és várttam fertály óráig bőséggel, de nem győzém kivárni. Elindulék és az asszony kijőve és mondá: „Ne siess, ím valami ezüstöt vött az leginy, és azt méregeté.” Eccer vacsorára odamenék, sem az leginy, sem Cassai Katus az házban nem vala. Bejuta az leginy, megmosdék, leüle. Egy kis vártatva bejuta az asszon is, megmosdék és leüle. Leülhet vala az más padra is, de ugyan melléje üle az leginnek. Mikor egy asszont eszébe vön az asztal zugolyájába, felkele mellőle, és igen bánkódék, hogy az meglátta.³⁹

Jancsi, Eottúes Antal inassa vallja: Bekessi Gergelnél lakom vala, és mikor az tüzet raknám, látám, hogy Lukács elvővé Cassai Katusnak az nyakáról az kezét. Láttam azt is, hogy Lukács fegyveres kézzel akart az házból kimenni Niari Mártonra. Azt is tudom, hogy Lukács az asszony ágyába fekütt, az asszony előtte fekütt az táblán. Mikor Lukács az toronyba fogva vala, tudom, hogy Cassai Katus Lukácsnak mentét küldött [...] be és ételt, italt az toronba.⁴⁰

Borbara, Zabo István deák szolgálója vallja: Hallottam, hogy Niari Mártonné azt mondotta az urának, Niari Mártonnak: „Az te anyád, úgymond, az az nagy farú, nagy fenekű, bűvös-bávós boszorkány kurva, az ki az ördögöket vendéggé hitta!”

Krisztina asszony, Ach Antalné vallja: Szántalanszor hallottam, hogy Cassay [Katus]⁴¹ boszorkány bestye⁴² híres kurvának szitta az Niari Márton annyát. Cassai Katusnak hallottam panaszolkodását az annyára,⁴³ hogy ő volna oka, hogy jó házból kiveszett volna, ruhájától, ételétől megfosztatott volna, [és hogy ő bűvölte, kötötte volna meg az leányát, hog nem lenne gyermeke]. Kire illen fertelmes szitkokkal felelt: „Ah, bestye lélek kurva, talám viszket az izéd, hogy Niari Mártont megkévántad. Nem sok ideje, híres kurva, hogy kiesett belőlle, hogy megkévántad, nám mindenkor megszólítasz rólla, mikor Niarit megszidom.”⁴⁴

[333] Zsófia, Ach Antalné leánya vallja: Szájából hallottam Kalmar Tamásnének, hogy ilyen iszonyú átkot kiáltott: „Isten, Isten, aggy oly vizet, oly tüzet az égből, hogy

³⁹ A teljes vallomás áthúzva.

⁴⁰ A teljes vallomás áthúzva.

⁴¹ Alatta áthúzva ugyancsak: *Catus*.

⁴² A sor fölött áthúzva: *lelek*.

⁴³ Javítva erről: *annyának*.

⁴⁴ A teljes vallomás áthúzva.

ez város elsüllyegyen!” Hallottam azt is [és], hogy boszorkány bestye híres kurvának szitta az Niari Márton anyját, [ő] volna oka, hogy gyermeke nem létszen az leányának. Tudom ezt is, hogy Saswari Lukácsnak az lábát Cassai Katus egy leánnyal megmosatta, és szépen kendővel megtörlette. Hogy ez ősszel megjött Lukács, azolta mind ott szállásán tartotta Niariné Lukácsot.⁴⁵

György, Eottues Márton inassa vallja: Láttam, hogy Saswari Lukács és Cassai Katus egymást ölelték, csókolták. Ezt is hallottam, hogy mondotta Cassai Katus: „Ím, úgymond, ez esse ország kurvafiatól mennét kell szenvednünk, Niari Mártontól!” Tudom, hogy keszkenőt adott Lukácsnak az asszony. Láttam, hogy lábát is mosatta Lukácsnak az asszony egy leánkával.⁴⁶

Anna, Niari Mártonné szolgálója vallja, hogy semmit nem tud.⁴⁷

Erzsébet, Jeowegh Péterné vallja: Hallottam, hogy Cassai Kalmar Tamásné bűvös-bájos kurvának szidta a Nyarj Márton anyját.⁴⁸

Ilona, Borbely Istvánné vallja: Az Nyari Márton anyját sok üdőtől fogva esmértem, laktam is egygyütt velle, de soha jónál egyebet hozzá nem esmértem.⁴⁹

György, Eotweos Márton inassa, Ach Antal fia vallja írásban: Hallottam szájából Kalmar Tamásnének: „Megégettetem az bűbájos bestye lélek kurvát, az Niarij Márton anyját. Ördög volt, nem ember volt az nilvánvaló boszorkány bestye lélek kurva, mert ő oka, hogy leányomnak gyermeke nem leszen, mert ő kötötte meg!”⁵⁰

Kadar István deák vallja: Hallotta az Nyari anyjára az bűbáj felől való panasszát a Cassai asszonnak.⁵¹

Bachmegiej Miklós is így hallotta.⁵²

⁴⁵ A teljes vallomás áthúzza, lapszélen, szintén áthúzza: *Diver[sa][?]*.

⁴⁶ A teljes vallomás áthúzza, lapszélen, szintén áthúzza: *Diver[sa][?]*.

⁴⁷ A teljes vallomás áthúzza.

⁴⁸ A teljes vallomás áthúzza.

⁴⁹ A teljes vallomás áthúzza.

⁵⁰ A teljes vallomás áthúzza.

⁵¹ A teljes vallomás áthúzza.

⁵² A teljes vallomás áthúzza.

B.

Kolozsvár, 1593. május 26.

A FELPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 333.

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 105.

1593 die 26 Maii. Coram domino Laurentio Hoz.

Kappa Márton vallja, hogy semmit nem tud az szidalom dolgában.

Angalit, Kadar Györgyné vallja, [hogy semmit nem tud].⁵³

Fruzsina asszony, Eottues Imréné vallja, hogy semmit nem tud.⁵⁴

C.

Kolozsvár, 1593. július 21.

ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 331 a–d.

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 105–106.

Die 21 Iulii. Presentibus dominorum Laurentii Hoz et Michaelis Tothazj.⁵⁵

[Ach Antalné Krisztina asszony]⁵⁶ Én,⁵⁷ Ash Antal leánya, Zsófia vallom hittem szörint, az mit hallottam Kassaj Barbarátúl, az Kassaj Katalintul, Kassai Annátúl:

1. Hogy az Niari Mártonnak az any[j]ja Thwron az tűzbül elszaladott volna az bőbajos, híres, [esse lélek,] tudó kurva, és hogy ezt az pör között hallotta volna, és annak szitták volna.

2. Hogy Niari Mártonnak az az any[j]ja olyan fölesége is. Élte volna, mint szinte hitese föleségét az parázna lator.

3. Hogy hála lögyen az Istennek, hogy az pispeknek nyaka szakadott, még az többinek is úgy löszén dolgok, főképpen [az esse lélek] János papnak, mert az hitetlen és békéletlen uzsorás, és az cigányokon uzsorát veszen, nehogy az köresztyéneken ne vönne.

⁵³ Alatta áthúzva: *ammég Niari Zsófia be nem jöue ide ez városra.*

⁵⁴ Mindhárom vallomás áthúzva.

⁵⁵ A városi jegyző kézírásával a lap alján.

⁵⁶ A jegyző utólagos betoldása.

⁵⁷ A jegyző irásától elütő kézírás.

4. Mondván: „Szarom az városnak törvényében, mert ögy igaz ember nincsen eb az városban, sem az bíró, sem az bírák polgárok, mindjában hettetlen kurvák, mert igaz törvint nem tősznek!” Ezt Kalmar Tamásnéól hallottam.⁵⁸ [Az leánya is azt mondá, Niariné, hogy szarik az itt való törvinbe.]⁵⁹

5. Az Kassaj Barbara, az any[j]ok, mondá: „Ím, mög nem böcsülék az főjedelem lövelét, ajtó mögje hagították, de mögjlátták, hogy olyan dologban hozom ezt az várost, hogy az közekeket az főjek fölett eszvekolcsolják, és megajgattyák!”

6. Kassaj Barbara mondá: „Kadar János, az ön procuratorom, az rossz, hitetlen, bestye lélek, kurvafia, hogy ha igazán eljárt volna törvényemben, végje lett volna törvényemnek, az híres kurvafia!”

Ezek az áttkok és szidalmok lennek ötőlek azon hőtben, hogy felidéztenek vala bizonságra. Ennek utána elment az városrúl. [Ez a törvény közbe lött az szidalom.]⁶⁰

Kassaj Katalin Szent György napján jöve hozzánk, vala ögy vas illő,⁶¹ az kinn az öttvesek mívelnek. Kövi vala az anyámtúl, nem adá neki. Tudom, mondá, miért nem adott, mert szóltál Niari Mártonnal, az latorral, és neki akarod adni.

[331 c] [Zsófia, Ach Antalné leánya vallja:]⁶² Minekutánna⁶³ beidészttetett vala engem Niarj Márton, Zsófiát, Aszch Antal leánya, emlékezem arra és nillván halálám bizonyyall, hogy azt mondá az Eöttues⁶⁴ Gergelné, az Cassay Anna az Cassay Katusnak: „Visszamennél, te Katus, az hüttetlen kurvához?” Fellellé Cassay Katus: „Visszamennék, ha venne.” Mondá esmek[!] Cassay Anna: „Miértt mennél vissza, ha te magad vallod, hogy az leány mellett hált?” Mondá esmég Cassay Katus: „[Bosszúmbóll mondattam], nem tőtte meg neki, ha mellette hált.” Felelék én Zsófia, Aztch Antal leánya: „Nám, minnyán hamis hüttük vattok!” Felele Cassay Katus: „Miróll mondod azt te, Zsófia?” Mondék: „Azértt te vagy hamis hüttű, az uradat elhattad.” Ő vallá per közzett, az szőlefedéskor, hogy morognak vala egymással.

⁵⁸ A mondat a jegyző kézírásával.

⁵⁹ Lapszélén, a jegyző kézírásával.

⁶⁰ Lapszélén, a jegyző kézírásával.

⁶¹ Ti. ülő.

⁶² Lap alján, a jegyző kézírásával.

⁶³ A jegyző írásától elütő, újabb írással.

⁶⁴ Utána áthúзва: G.

III.

Kolozsvár, 1593. május 28.–1594. október 20.

NYÁRI MÁRTON PERE FELESÉGE, KASSAI KATUS ELLEN

A.

Kolozsvár, 1593. május 28.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 339

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 106.

1593 die 28 Maii. Testimonia [Catherinae Kassay I.]⁶⁵ contra Martinum Niarj A.

Kappa Márton, Angalit, Kadar Györgyné, Fruzsina, Eottues Imréné hiték után vallják, hogy semmit nem tud[nak].

Eottues Antal vallja, hogy ez mostani szidalom dolgába semmit nem tud.

Orsolya, Farkas Miklósné vallja, hogy sem egyik, sem más dolgokba semmit nem tud.

Istók, Zilahi János inassa vallja: Tavaly esztendőben az Niari Márton [szolgálója]⁶⁶ kezdé fájlalni az lábát, és ezt kezdé mondani: „Ím, nem tudom mi lelé az lábomat, gyanakodom, talám az uram annya vesztette meg.”

B.

Kolozsvár, 1593. május 31.

AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/8 (V/1). 339.

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 106.

[31 Maii.]

Bálint, Niari Márton inassa vallja: Én ingyen sem⁶⁷ ismertem az Niari Márton anynyát ennekelőtte, minthogy nem sok ideje, hogy Niari Mártont, az uramat, szolgálom, semmit sem tudok Niari Simonné dolgába.

Anna, Keotelwereo Jánosné vallja, hogy semmit nem tud.

Katalin asszony, Velczer Andrásné azont vallja.

⁶⁵ Alatta áthúzva: *Catherinae Cassaj, Gregorii Bekessj, Barbarae relictiae Tomae Kalmar et filiae Annae, consortis Gregorii Bekessj in causam attractorum.*

⁶⁶ Alatta áthúzva: *Annia.*

⁶⁷ Ti. egyáltalán nem.

C.

Kolozsvár, 1593[?]

ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK

AZ IRAT: B: KvTJk II/8 (V/1). 480 e. (Féllapon, a kötet végén.)

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 106.

Masas Péternének az anyja vallja: Jöve egor hozzám Niari Simonné, és kezdé [mondani]⁶⁸, hogy egyféle fű volna az én kertembe, és örömet látná. Bebocsátám az kertbe, kihozza benne, és kérdém, mi haszna volna? Mondá, akinek teje elapad, meg-hozza. Én, hogy ezt értém,⁶⁹ Chaplár Miklósnénak adám, tehát hogy megötte,⁷⁰ meg-nehezedett utána, és rám izene, miért attam neki olyan füvet.

Velcz[er] Andrasne Orcz[?] Mihali⁷¹

D.

Kolozsvár, 1593.[?]

ÚJABB TANÚVALLOMÁS

AZ IRAT: B: KvTJk II/8 (V/1). 480, 480c. (Féllapon, a kötet végén.)

NYOMT. KIADÁSA: PAKÓ 2005. 104.

[480] Philep Jánosné hiti után vallja:⁷² Egy⁷³ asszony megszidalmazott vala engemet. Azon sápitok vala,⁷⁴ hogy méltatlan cselekedé, és⁷⁵ ott áll vala Niarj Mártonnak az húga, Katus asszony, az kapu előtt, kérde engemet: „Min feddődül, asszonyom?” „Ím, úgymond, egy asszonyállat mint szidogata szüntelen!” S mondá: „Bezzeg csoda város ez, hogy mindönt gonosznak ítilnek. Maga az mi országunkban ez ilyenek helyet sem találnajak[!], ki az nyomorult embörnek jól tenne.” Azután ekképpen szólla: „Jó, asszonyom, valaki ezt megcselekednjé, hogy csinálna fürödöt, és egy fekete kakast vönne holna alá avagy kezében, és vele megfürödnjék, annakutána senki nem árthatna neki semmiben.” Én pedig erre azt felelém, hogy azt nem cseleköszöm, mert az ki engömet

⁶⁸ Javítva erről: *kérdezni*.

⁶⁹ Utána áthúzza: *egy*.

⁷⁰ Utána áthúzza: *el*.

⁷¹ A féllap alján, fordítva.

⁷² A városi jegyző kézírásával.

⁷³ A jegyző írásától elütő kézírás.

⁷⁴ Utána áthúzza: *azon*.

⁷⁵ Utána áthúzza: *al*.

terömtött, ugyanazon viseli gondomat, én nem bűvös-bávoskodom. [480 c] Egy aszszonyállat kér vala engömet, hogy én az Niarj Márton annyátúl megkérdjem, ha volna olyan füve, melytül gyermeke lenne, mert igen kellene, mivelhogy kívánnának Istentül magzatot. Én penig megkérdém, és azt mondá, hogy volt, de elvesztötte. Kimegyök, úgymond, Magyarorszagban, és hozok.⁷⁶

E.

Kolozsvár, 1594. október 20.

PRÓKÁTORVALLÁS

AZ IRAT: A: KvLt, Diversa, I. kötet, fasc. 4. 110.

[1594] 20 Octobris.

Kassai Katus alias Niari Mártonné constituit procuratores Ioannem Kadar, Emericum Horwat et reliquos praesente et subsequentiis annis contra Martinum Niari.

⁷⁶ Utána áthúzva: az [...]liatül, es teszök ezt belöle.

31.

Kolozsvár, 1593. június 30.

EGY ASSZONY MEGÉGETÉSÉNEK KÖLTSÉGEI

AZ IRAT: A: KvSzám 5/XXI. 21.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 74.

1593 30 Junii.

Egy asszont égetének meg, melyet az vármegye ispáni fogtak meg, és az vármegye ispáni többet nem attanak három forintnál. Nem érték fel vele az költséget, adatott bíró uram az poroszlóknak fl. 2.

32.

Kolozsvár, 1608. május 7.

KAPRONCAI MÁRTON GYULAFEHÉRVÁRI UDVARBÍRÓ PERE
A KOLOZSVÁRI HEGEDŰS ANDRÁSNÉ ELLEN
ÖRDÖNGÖSSÉG VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1608. május 7.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/10 (VII/1). 227–228.

1608 die septima mensis Maii. Testimonia pro egregio domino Martino Kapronczay provisoro¹ Albensi recepta coram dispensatoribus contra coniugem Andreae Hegedws captivam et I.

Deway Márton Coloswari hűti után vallja, hogy semmit sem tud, sem hallott semmit ezekben az dolgokban.

Takacz Gergelyné Katalin asszony hűti után vallja, hogy harmad eszten pinteken mondotta volt az asszony, Hegedws Andrásné, hogy őneki az Feyerwari udvarbíró egy levelet küldött és urunknak külte fel, de én nem láttam az levelet, sem nem tudom, írt-e vagy nem? Ismét mikoron házánál szállásom² volna, láttam szüntelen való búsulását és gondolkodását az asszonnak, kinek az okát is megkérdelem tőle, [228] mi legyen. Egy időben megjelenti, hogy mi legyen, ki urunknak igen nagy fogyatkozására vagyon. Sőt ha Feyerwarra megyen urunk, az fejét köti bele, hogy három holnapot nem áll jó egészségben, megbetegül, oly nagy dolgot cselekettek reá. Ezen dolgot ő magának is, urunknak, megjelentettünk ugyan az asszonnyal, melyet ő Nagysága előtt is nem tagada. De én semmit nem láttam, sem hallottam tőle egyebet.

¹ Az eredetiben: *provisori*.

² Javítva erről: *szállásomon*.

II.

Kolozsvár, 1608. május 7.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/10 (VII/1). 228.

Eodem die.³ Pro I.

Deway Márton megesküvén hüti után azonképpen vall, mint az A-nak megvallá. Valahul[?] leszállott és felült is az úton, mikoron Feyerwarra vitte, minthogy szekeresse volt, akkor tudgya és látta, de semmit sem hallott, sem látott tőlle.

Takacz Gergelyné Katalin asszony hüti után azonképpen vall, mint felljül megvallá az A-nak.

Nylas Gáspár Coloswari hüti után vallja: Mikoron hozzája ment volna ez fogoly asszony, Hegedws Andrásné, jelentette ez dolgot ott házánál neki, ez okáért, hogy urunknak megmongyam, mert oly ördögösséget csináltatott Rakoczi Zsigmondné az vénasszonnyal, hogy meg kell bele urunknak halni. Együtt az Ompoynál, másik az kapunál, harmadik helt az palotában vagyon elásva. Kérdettem tőlle, ha ő csinálta, de azt monta, hogy nem ő, hanem más, csakhogy tudására vagyon. Mondám neki, hogy én nem jelentem, hanem mongya meg annak az kiknek illik, [mert én nem vagyok udvaros, szegény ember lévén]. Kére azon végtére, hogy írjak urunknak ő Nagyságának egy supplicatiót, melyben jelencsem meg az dolgot. Én azt megcelekettem, és kezéhez adtam az supplicatiótt, de nem tudom immár, ha urunknak kezéhez adták-e vagy nem? Még azt is mondá, hogy háromszor esküttette meg Rakoczné őtet, hogy ez dolgot senkinek meg nem mongya.

Lakatos Bálint Coloswari hüti után így vall: Jöve ez fogoly asszony házamhoz, és jelenté azt, hogy felette nagy ördögösséget csináltatott Rakoczné urunkra úgy, hogy ha Feyerwarra megyen urunk, meg kell halni, el nem kerüli. De ha szólhatnék velle, és kegyelmed szemben juttatna ő Nagyságával akarnám, mert igen szánom ő Nagyságát. Azt mondá, hogy hat lakatot pecsétlettek be, és ez palotában is ollyat csináltak által, hogy ha beleütközik, mingyárt meghall. Engemet penig Rakocziné héttcer esküttetett meg, hogy senkinek meg ne mongyam.

³ Ti. 1608. május 7.

33.

Kolozsvár, 1612. március 10–27.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A KURUZSLÁSSAL VÁDOLT
SZEMÉTBÍRÓ, MÁSKÉNT VARGA JÁNOSNÉ ÉS BAKÓNÉ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1612. március 10.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvLt, Fasciculus 16/47a.

NYOMT. KIADÁSA: TT 1883. 513.

1612 die 10 Martii. Ex deliberatione iudiciaria.

Director uraim megfogtatván Szemetbiro Jánosnét és Bakonét is ilyen okon, hogy ők bort töltöttek volna Czismazia Mihálnak, ki miatt halálos betegségben esett volna, és sok incsjelkedés volna környülötte, melyből praesumptio volna, hogy az kétt asszony csjelekette rajta. Melynek bizonyos voltára mind az kétt félt kibocsjáltja az törvény. Az A. bizonícса meg az praesumptiótt, mellyet felel az két asszonyállathoz, és annak minden circumstantiáját és egyéb praesumptiókat quanto lucidius potest. Azonképen az I-ák in sui expurgationem, az mint legjobban lehet, bizoniccsanak magok oltalmáért.

Ad 8. diem reportent testimonia.

Praesentis signaturae testimonio.

Ioannes M[akaj] m. p.

II.

Kolozsvár, 1612. március 12.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 51–52.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 75–76.

1612 die 12 Martii. Testimonia¹ coram Ioanne Czenadj et Stephano Palastos [alias Mintler] pro directoribus.

1. testis, Czismazia Lázár hűti után ezt vallja: Ő ennek az Czismazia Mihálnak betegségében nem tud egyebet. Akkoron ott voltam én is vacsorán Zemetbiro Jánosnénál, egy vénasszon is vala ott, Bakocziné. Azonközben odajöve ez az Czismazia Mihály, amely mostan beteg, az is leüle és ivék velünk edgyütt, de ebben az pohárköszönésben és megitalában semmit nem hallottam. Hanem hallottam más egy Czismazia Zakmari Istvántól, hogy az csjecsit megfejte volna, és neki atta volna innia.

2. testis, Zatmari Czismazia István hűti után ezt vallja, hogy ő egyebet ez dologban nem tud, hanem tudgya azt, s látta is, hogy az² Czismazia Mihálné küldött oda az én gazdámasszonyhoz, Zemetbironéhoz, [az kisasszonhoz], de én nem tudom, mi felől beszéltének, mert kihívák belől.

3. testis, Kotlotzj György megeskü[v]én hűti után ezt vallja, hogy ő ez dologban semmit nem tud, hanem azt hallotta mástól, hogy Zemetbironé a csecsit tyúkmonyba fejte és Zakmari Istvánnak atta megenni.

4. testis, Czismazia Gábor hűti után így vall, hogy ő semmit ez dologban nem tud, s nem is hallott.

5. testis, Nagy Tamásné, Coloswari, [Eoliosj Kata asszony] hűti után ezt vallja: Czismazja Mihály az felesége anjával küldé el edgyütt Variasinéval Zemetbiro Jánosnéhoz, hogy kérjük, hogyha valamitt tudhatna az ő betegségének könnyebbségére, mert gyanakozik őreá az mastani betegségéért, hogy ott őnála esett volna rajta. Zemetbiro Jánosné Czismazia Mihálnak viszontag ezt izené éntöllem, hogy ő semmi kenést nem tud, és Isten őtet úgy segéllje, hogy ő semmit nem cselekedett, ha cselekedett, bár az Purgatorium tűzbe vettessék [az ő lelke]. Ismég ezt is izené mitőlünk, hogy az mennyi sűrű ördög pokolban vagyon, az szaggassa ki az lelkét, efféléhez az ki tud. Ezek után penig erőssen megszidogata, és ezt is mondá: „Mond³ meg az bestye kurvaffiának], hogy inkább hiszem, hogy az mely leánnak hűtit és gyűrűjétt atta, hogy az incsjelkedik környülle és az gyötri.”

¹ Utána áthúzva: *procu*.

² Utána áthúzva: *asszony*.

³ Előtte áthúzva: *ezt mondot*.

6. testis, Zekely Mihály, [Coloswari] hűti után ezt vallja, hogy ő [52] egyebet ebben nem tud, hanem láttam az uccján, hogy két asszony menne Zemetbiro Jánosnéhoz, de én nem tudom miért, s mitt végeztek. Monták, hogy Czismazia Mihály külte volna őket. Hanem azt tudom, hogy Zemetbironé⁴ süte két tyúkmonyát reggel flestökömré, eggiket énnekem adá [feltörve], azt mondván: „Edd meg ezt, Mihály deák, ha nem utá-lod.” Az másikat mondá, hogy adgyam az uramnak, Czismazia Zakmary Istvánnak, én azonképpen az uramnak adám, feltöretlen vala pedig az. Annakutána mondák az háznépe: „No, Mihály, jó vala-e az tyúkmony?” Azután azt is mondák, az inas, egy oláh leány ismég, hogy egy kannába az csecsit megmosta borban,⁵ és egy éjjel kétt⁶ tyúkmony állott benne, [és az tegett reáfejte], azt atta neki megenni, mely tyúkmony ugyan kék volt a csecsjtej miatt. Hallottam azt is, hogy mikor elment, akkor estve szépen, békével ment el onnét [Czismazia Mihály]. Osztán azután azt is hallottam, hogy izent volna Czismazia⁷ Mihály neki, hogyha megkötötte, hát gyógyítsa meg [is], de ő azt izente arra, hogy az mely ördög megkötötte, azon ördög meg is olgya.

III.

Kolozsvár, 1612. március 14.

A FELPERESEK ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 52, 59.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 76–77.

1612 die 14 Martii. Testimonia pro directoribus civitatis contra captivas binas mulieres, Ioannis Szemetbiro consortem et Bakoné, coram dispensatoribus et notario.

1. testis, Domokos Mátyás⁸ relictája, Ilona asszony megesküvén hűti után ezt vallja: Én nem tudok semmit ez kérdéssekben, hanem akkor, hogy immár fogva voltak, úgy hallottam, hogy fogva⁹ vadnak. Egyebet semmit nem értett.

2. testis, Mezőpasztor Zabo István leánya, Anna, most az apjánál lakik, megesküvén hűti után ezt vallja, hogy¹⁰ az elmúlt esztendőben, mikor Szemetbiro Jánosnénál¹¹ lagnám, éntőlem küldött asszonyom egy tyúkmonyát be, mellyet az kannában én töttem, de én egyebet semmit nem láttam. Mondotta asszonyom, hogy hanyastól[?] adta

⁴ Utána áthúzza: *nek*.

⁵ Utána áthúzza: *eg*.

⁶ Javítva erről: *egy*.

⁷ Utána áthúzza: *Mihály*, mely egy másik, olvashatatlan névre van ráírva.

⁸ A szó végén áthúzza: *ne*.

⁹ Utána áthúzza: *voltak*.

¹⁰ Utána áthúzza: *es*.

¹¹ Javítva erről: *Jánosnénak*.

[Zakmarj Istvánnak]. De én sem az borköszénés felől, sem egyéb valami dolgai felől nem tudok, hogy Czizmasia Mihálnak innia adott volna. Valami mátkáját sem tudom Mihály mesternek ezen feleségén kívül. Az tyúkmonyban asszonyom is ött, és ő maga Zakmari István is. Abból az borból, melyben tétette az tyúkmonyat asszonyom, előszer asszonyom i[v]utt. Azután az legénnek, Zakmarj Istvánnak adott. Az tyúkmonyát is együtt ötték meg. Estve töttem be az kannában borban, reggel vettem virradkort fres-tekemre¹² ki. Éhorra[!] atta megenni az legénnek, Zakmarj Istvánnak.

3. testis, Georgii Varyassj relicta, Orsolya asszony megesküvén, hűti után ezt vallja: Engemet Nagy Tamásnéval együtt küldett vala Czizmasia Mihály ez két fogoly asszonyhoz házokhoz, és megizené tőlünk, hogy ő azoltától fogva volna az nagy veszedelemben, minekutánna bort köszönt volna reá, és megitatta volna vele. Szemetbiro Jánosné mondá, hogy nem a fejében köszönte reá, hogy ő valami afféle gonosz ember volna, [hogy] nyavallyája legyen utánna. Én afféléhez nem¹³ tudok jehenna tüzét említvén.¹⁴ [59] Megmondá azért azt is, im másnak is atta magát s hűtit [az mostani feleségén kívül az kőfal mellett]. Immár az vesztegetett, és énréam fogja. Im, énréam izene, ő magok penig mind házastól talpig mind ördögök. Elöttünk penig bestye híres kurva-fiának szidalmazza mellette.

IV.

Kolozsvár, 1612. március 12.

AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 53–54.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 77–78.

1612 die 12 Martii. Testimonia pro relicta Ioannis Varga alias Zemetbiro et Bakoné captivis sive I. coram dominis Ioanne Czienadj et Stephano Mintler recepta.

1. testis, Czizmazja Lázár hűti után így vall, hogy ő akkor ott volt vacsorán, de ő abban semmit nem tud, hogy ha az két fogoly asszontól esett-e valami nyavalya vagy nem? Az pohárköszönését sem látta, semminemő nyavalyájának okát nem tudgya Czizmazia Mihálnak.

2. testis, Kotlotzj György, annorum viginti, hűti után azt vallja, hogy ő ezekben az dolgokban azt tudgya, hogy ő is töltött pohárt, de ő azt nem látta, hogy töltött volna az asszony, és Czismazia Mihálra köszönté volna. Az vénasszony pedig mind az ágyban ült, még nekem egy darab kalácsot is ada az ágyból.

¹² Utána áthúzva: *vöttem*.

¹³ Utána áthúzva: *ism*.

¹⁴ Lap alján: 3. *pagina*, utalás az 59. oldalon folytatódó vallomásra.

3. testis, Czismazia Gábor, Coloswari, hüti után így vall, hogy ő ebben semmit nem tud, mert ő immár ittast volt, sem pohártöltést nem látott, sem eggyett, sem mást, sem köszönést.

4. testis, Czismazia Zakmarj István hüti után így vall: Hallottam Czismazia Miháltól, [szájából] az mennyegszője idején, azaz harmadik napján, ő maga mondá nekem, mikor elhálta volna immár az feleségét: „Bizony édes rokonom, csaknem megölének az éjjel az feleségem képében, annyira megroncsolának!” Az pohárköszönésben pedig én semmit nem láttam. Az öregasszony felől pedig azt mondy[ra] a¹⁵, hogy edgyik helyből az másokra is alig ment.

5. testis, Zekelj Mihály, Zekel Márton fia hüti után így vall, hogy hallottam [mástól] azt, hogy felesége képében mennek reá, és úgy vesztegetik. De azt ő maga szájából is hallottam, hogy elviszik, és odahordozzák az clastromban, és lyukakról lyukakra [viszik].¹⁶ Az pohárköszönésben pedig semmit nem tud, sem nem látott, sem nem hallott.

6. testis, Ioannes Zekeres hüti után azt vallja, hogy én az pohártöltésben és az elköszönésben s italában semmit nem láttam. Az vénasszont pedig láttam, hogy az ágyban fekütt. De ezt hallottam a Czismazia Mihály feleségének az annyától, hogy monta, hogy látta, mikor az leánnya urát megvesztegették éjjel két fekete kutyta képében, [54] megszóllította [őket], hogy „miért vesztegetitek, ebek, immár olyan igen”. Amazok pedig azt felelték, hogy: „Hallgass, te eb,¹⁷ légy veszteg ott, nem félj bár immár, mert nem bántunk ezután immár, Mihály uram!”

7. testis, Zakmarj István inassa, Tót Mihály, Fejeruarj,¹⁸ octodecim annorum, hüti után ezt vallja, hogy ő sem az pohárköszönésben, sem töltésben, se semmi dologban [nem tudok], mert én nem igen voltam otthon, mert bort horttam, hanem láttam, hogy az vénasszony az ágyban fekütt.

8. testis, Czismazia Miklós hüti után ezt vallja, hogy Czismazia Mihálnak szájából hallottam harmadnapján az mennyegzőnek, hogy: „Nem tudom, édes lelkem, barátom, mi dolog, de ez éjjel oly igen megnyomoda egy eb a feleségem képébe.” Házasság előtt pedig ezt is hallottam maga szájából, hogy mikor ennek az fogoly Zemetbiro Jánosnének házánál vacsorán lött volna, azon éjjel mentek reá hárman, egyik az fejét, másik az lábát fogta, és az harmadik úgy roncsolta az derekát. Azt is hallottam, hogy azután is mentek volna négyen reá, és úgy gyöttrötték, és azután egy kis lyukon az ablakon nagy zörgéssel kiment egy macska. Az asszont pedig nem láttam, hogy pohárt töltött volna, hanem Kotloczj Györgyött láttam, hogy pohárt töltött, és kenyeret piritott.

¹⁵ Alatta áthúzza: *om[?]*.

¹⁶ Alatta áthúzza: *hordozzák*.

¹⁷ Utána áthúzza: *nem*.

¹⁸ Utána áthúzza: *hüti*.

V.

Kolozsvár, 1612. március 16.

KÉRDŐPONTOK AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLATÁSÁHOZ

AZ IRAT: A: KvLvt, Fasciculus 16/47.

NYOMT. KIADÁSA: TT 1883. 512–513; BÁLINT 1987. 76.

Az fogoly asszonyok tanúi erről valljanak:

1. Ha hallották Czismadia Mihálynak szájából azt, hogy mondotta volna, hogy még nőtelen legény korábann is incselkettenek környülle az boszorkányok megnyomással és egyébképpenn is?

2. Hogyha ő magátúl Czismadia Mihálytól hallották, hogy első éjjel, mikor az feleségét elhálta, akkoronn is nem az fogoly asszonyok képében, hanem az maga tulajdon felesége képében megnyomták az boszorkányok, és úgy incselkettek körülé?

3. Hogy ez két fogoly asszonnak eggik is bortt vagy pohárt az asztalra nem tótötte nek akkor, mikor Czismadia Mihály az Zemetbiro Jánosné házánál volt, sőt semmi közök oda nem volt sem akkor, sem azelőtt, sem annakutánna, sőt az öregasszony ugyan veszteg fekütt ágyába? Az pohárt penig az asztalhoz az Kottloczi Imréné fia töltötte? Ezek mellett minden circumstantiákat, az mit tudnak, mongyanak meg.

4. Az tikmonyuk felöll való dolog is minden circumstantiájával egyetemben mint volt, és hogy még Szent Márton-nap tájában volt, és micsoda orvosság avagy haszon kedvéjért tötték legyen borba az tikmonyát, és ha ártalmma volt-e annak, az ki megötte, vagy inkább hasznára? Több ehhez való circumstantiákkal egyetembe mongyák meg azt is, ki látta, hogy az fogoly asszony csicsit megfekte az kannába, melyben az tikmony és az bor volt volna?

5. Mitt hallottanak az Czismadia Mihály felesége annyának szájából, tudniillik mikoron azt mondotta, miképpen köthetik meg az embert? Ez utolsó kérdésre Gáspárt az poroszlót kell megkérdeni.

Praesentatum anno domini 1612 16 Martii.

Notarius m. p.

VI.

Kolozsvár, 1612. március 16.

AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 54–56.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 78–80.

1612 die 16 Martii. Testimonia pro relictis Ioannis Varga captiva et altera Bakoné coram dominis dispensatoribus et notario.

1. testis, Zakmarj István, Cziszmasia¹⁹ Warga Jánosné h[ázában] lakik, iuratus, fassus est: Hallottam az beteg Cziszmasia Mihálynak napájától, az öregasszontól, hogy mondotta az vejinek, hogy: „Jó fiam, Mihály, tudodd-e, hogy még ifjú legény korodban is ily nyavallyássul valál és így²⁰ kornyadoztál.” Az másik kérdést hallottam szájából Cziszmasia Mihálytól. Az harmadik kérdésben, noha ott voltam az multságban, de nem tudok semmit benne, hogy az fogoly asszonyok bort köszöntek volna el valamelyikünkre. Kotlotziné fia töltette az pohárt. Az 4. kérdésre azt mondhatom, hogy az [multság]²¹ farsangban ebben 1612. esztendőben²² volt. Az borban áztatott tyúkmonyát pedig karácson²³ előtt három héttel én magam öttöm meg orvosságért. Én magam hoztam az bort is estve [neki], de ott tej nem volt én láttomra. Ad quintam quaestionem: Mástól hallottam, hogy Cziszmasia Mihálynénak az any[j]ja mondotta volna az társamnak, hogy mikoron valakit meg akarnának kötni, tehát²⁴ karó[ból]²⁵ [ha] pohárt öszvejárót csinálnának, csak avval is megköthetnék az embert. Szájából hallottam pedig²⁶ Cziszmasia Mihály feleségének az any[j]jától, hogy az almának, nem tudom, ha az bimbóját-e, avagy az szárát, ha egyféle szerszámahoz keni és megadja enni, mentest kólikában és efféle nyavalyában essik.

[55] 2. testis, Kadas Cziszmasia István, iuratus, examinatus, fassus est: Az első kérdést nem hallottam Cziszmasia Mihálytól. Mennyekzejének másodnappján pedig mondta, mikoron rútt színű volna: „Édes társom, bezzeg ez éjjel nem alhatám, mert heten valának. Ezen az ablakon jöve be hárma,²⁷ így néztem rejájok.” Úgy beszéllette, hogy beszéllett volna az boszorkányokkal. Mondotta, hogy nem nyughatott azon éjjel, hanem szitták erőssen és fenyegették: „Eb egyen, ezután az oldalod csontyaid szedgyük ki

¹⁹ Utána áthúzza: *István[?]*.

²⁰ Utána áthúzza: *incselkednek vala körülöttem és.*

²¹ Alatta áthúzza: *tyúkmony [...]*.

²² Utána áthúzza: *orvosságért v.*

²³ Utána áthúzza: *három.*

²⁴ Utána több szó olvashatatlanul áthúzza.

²⁵ Utána áthúzza: *volna [...]*.

²⁶ Utána áthúzza: *hogy.*

²⁷ Ti. három közülük.

más úttal, most nem árthatánk!” Az mikor ott ZemetBiro Jánosnénál voltunk, az harmadik kérdés szerént, semmit nem láttam affélét. Az 4. kérdésben sem látott semmit. Az 5-dikben sem tud semmit.

3. testis, Kadar Takacz Jánosné Katalin, iurata, examinata, fassa est: Én kisgyermekségemtől fogva mind mellettek laktam ZemetBiro Jánosnénak, de soha semmit nem láttam tőle, sem nem hallottam. Az Bakoné három esztendeig lakott az is mellettünk, de attól sem láttam semmit, sem a szomszédságban felőlek semmit nem hallottam, hogy efféle gonosz incselkedők löttek volna.

4. testis, Beücheltt Péterné asszony hűti után azt vallja: Három esztendeig ellenben laktam az fogoly asszonyokkal, eleget járt házunkhoz, de nem tudok semmit felőlek. Úgy vagyom, hogy panaszkodék énnekem SzemetB[író] Jánosné, hogy olyant fogott volna reá Czismazia Mihály, hogy énmiattam és énnálam betegült volna meg. Kére engem, mennék el vele Czismasia Mihályhoz. Ott azt kérde: „Mégis azt mondod-e Czisz[mazia] M[ihály], az mit tegnap izenél, hogy én köttettelek volna meg?” Mondá:²⁸ „Úgy vagyom, hogy gyanokozom kegyelmedre, minthogy [ott] betegültem volt [meg].” Ott elannyéra védte magát az asszony. [Ugyan] ott hallottam Mihály mestertől, hogy: „Ím, az estve itt fekszem vala, és az karomat az fejem alá töttem vala, úgy ránták az karomat az fejem alól az feleségem képében, hogy most sem bírom az kezemet, maga akkor az feleségem szappanyozott.” Ott mindent előszámlálának az utrum szerént való gyanút, de ott megbékélének egymással.

5. testis, Szeüffner Mátyásné, iurata, examinata, fassa est: Hétt esztendeig laktam egy szomszédságban SzemetB[író] Jánosnéval, de én semmit nem láttam, sem hallottam felőle, hogy afféle tudományos volna. Azonképpen az vén Bakoné²⁹ felől sem hallottam.

6. testis, Mark Pálné, iurata, examinata, fassa est: Tudom, hogy életemben kétszer voltam Varga Jánosnénál mind is, az vénasszonyt peneg nem ismerem is, de nihil scit.

7. testis, Gergh Schosterin, [Anna asszony], Szappan utcában lakó, iurata, fassa est: Én soha semmit nem láttam, sem hallottam felőlek etc.[?]

8. testis, Anna, Garai András szolgálóleánya, iurata, fassa est: Ez immár az harmad esztendőre fordult, hogy Varga Jánosné³⁰ nál [56] szolgáltam. De én sem egyik, sem másikhöz nem tudok semmit.

9. testis, Gerg Schósterin, Orsollya asszony, iurata, fassa est: Ez Varga György és Varga János egyek voltak, az nagy drágaságban esztendeig laktam³¹ nálak, de én semmi gonoszt nem tudok felőle mondani, hanem erős munkával, kenyérsütéssel élt. Az vénasszonyt ingyen sem ismerem személyéről is, sem az Czismasia legényeket.

²⁸ Javítva erről: *Mondgya*.

²⁹ A szó végéről törölve: *tól*.

³⁰ Javítva erről: *tól*.

³¹ Javítva erről: *laktak*.

10. testis, Lakatos Péterné Ilona asszony, megesküvén hiti után ezt vallja: Nem tud semmit felőlek mondani, hanem az örögasszony, Cziszmazia Mihálynének az anyja, az hogy az gyermeküket[!] orvosolta és rejájok olvasott.

11. testis, Bakos Luca, megesküvén hite után ezt vallja: Én szintén mellette lakom ez Varga Jánosnénak, de soha semmit nem láttam, semmi gonoszt nem is hallottam. Sem Bakonétól.

12. testis, Gerg Reimeren kádárné, iurata, fassa est: Nihil scit de utrisque.

13. testis, Tummés Holtzappelin Anna asszony, iurata, fassa est: Varga János, kinek felesége volt ez fogoly asszony, énelem attyáról egy volt. Én semmit nem tudok afféle gonoszt felőle mondani, noha ángyom. Hogy keserültük, csak részt sem kértünk tőlle, hogy magát kitarthassa. Az vénasszont pedig ingyen sem ismerem.

14. testis, Katus, Beuchelt vel Stentzel Péter szolgáloja, [nubilis], iurata, fassa est: Cziszmazia Mihálynének az any[j]ának az unokája, minap velem mene az Szomosra, és őtőle hallám, hogy [már] megfokták [volt] Varga Jánosnét, hogy azt mondá. Mikor kérdeném tőle, miért foktathaták meg az szomszédasszont, [felelé]:³² „Bizony nem tudom, miért fogtatták meg.” Eléggé mondá a jobbanyám: „Ne foktassa meg, mert annakelőtte is volt³³ neked [afféle]³⁴ nyavalyád.” Az napaasszony az veinek mondá.

VII.

Kolozsvár, 1612. március 17.

ÍTÉLET A TANÚK ELŐÁLLÍTÁSI HATÁRIDEJÉNEK MEGHOSSZABBÍTÁSÁRÓL

AZ IRAT: A: KvLvt, Fasciculus 16/47a.

NYOMT. KIADÁSA: TT 1883. 513.

1612 die 17 Martii. Ex deliberatione iudiciaria.

Ez introscriptáknak terminussoknak, ad reportationem testium, ob brevitatem et negotiorum multitudinem, mégis triduo többíti az törvény az praefixus diest reportationis testium.

Praesentis signaturae testimonio.

Notarius m. p.

³² Alatta áthúzza: *mondá, hogy.*

³³ Utána áthúzza: *olya.*

³⁴ Alatta áthúzza: *ollyan.*

VIII.

Kolozsvár, 1612. március 19.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 56–57.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 80–81.

1612 die 19 Martii. Testimonia pro directoribus contra captivas relictam Ioannis Varga et Bakoné coram dominis dispensatoribus et notario.

1. testis, Mislei János molnárlegény³⁵ plébános uram molnában, örögember, iuratus, fassus est: Fejerdjnének az szolgálóleánya öröl vala ott kin. Ott beszédnek erede, és³⁶ ott ennek [az beteg Czizmasianak, Mihálnak] az sógorának kezde beszélteni. Miképpen kétt tyúkmonyát küldett volna be tőle az kamorában és egy kannában bort [az asszonya], [SzemetBiro Jánosné, mert akkor őnála lakott], melyet mikoron előhozott volna, kiküldette volna az leánt az házból, és³⁷ az kannában az bor köziben fejte volna az csecsit, és innia³⁸ adott volna Czizmaszia Mihálnak³⁹ benne legelsőben [is]⁴⁰. Azután az leány bátyját aznap kénálta avval az itallal. Az leány az ablakon nézett be [negyedmagával, melyet azokkal bizonyít meg], és úgy mondotta: „Ne igyál, bátya!” Mond az bátyya: „Lám, annakelőtte ivutt asszonyom benne, miért nem innám?” Ezt Czizmaszia Mihálnak⁴¹ az sógora hallván az malomban, az tűznél ültében, menten tudománt tőn, hogy: „Ezt halljátok, molnárok, ez is könnyebbségére leszen az sógoromnak!”

[57] 2. testis, Török Mihály, Czizmasia Mihály szolgálója, csizmasia legény, jó iffjú legény, iuratus, fassus est: Az mi az első kérdést illeti, azt hallottam Czizmasia Mihálytól: „Tudom, hogy az fogoly asszonyhoz küldett Czizmasia Mihály, de mi válasszal járt, azt nem tudom.” Azt izente gyanóval, hogy gyanakodik oda, hogy az egy pohár bort megadá⁴² inni, csak őneki legyen könnyebbsége, ő soha nem háborgattya. Az harmadik kérdés felől is nem tud semmit. Hallottam [penig] ezt ZemetBjro Jánosné szolgálójától, szájából hallottam penig, hogy az [plébános] molnában azt mondgya vala, hogy egy kupa bort hozatott és az kamorában tettette vele [az asszonya, SzemetBiro Varga Jánosné]. És azt mondá, hogy kétt tyúkmonyát tött az borban, és negyedmagával nézett volna reá, hogy egyik tyúkmonyát Zakmarj Istvánnak, az másiknak felét meg-

³⁵ Utána áthúzza: *az*.

³⁶ Utána áthúzza: *mondá, hogy*.

³⁷ Utána áthúzza: *előhozta*.

³⁸ Utána áthúzza: *adta*.

³⁹ Utána áthúzza: *Ada*.

⁴⁰ Alatta egy szó olvashatatlanul áthúzza.

⁴¹ Javítva erről: *Mihály aznak*.

⁴² Javítva erről: *megadta*.

evém, felét ismét⁴³ Zekel Márton⁴⁴ fiának atta, [Mihálnak], megenni. Annakelőtte pedig a csecsit fejtte az kannába az tyúkmonyra, azt is negyedmagával látta volna az leány. Azt⁴⁵ is beszéli vala az leány az malomban, mikoron Zakmarj István⁴⁶ elment volna onnét máshová lakni, tehát az csizmája⁴⁷ lába helyét felásta és azon nyomon ismét azon földet letötte, de visszafordítván. Ez leány pedig⁴⁸ akkor Feierdjnénel lakik vala. Most ismét ez fogoly asszonyhoz visszament lakni.

3. testis, Feierdj Istvánné, Küvül Farkas utcában lakó, megesküvén, hűti után ezt vallja: MezöPasztor Zabo István leánya, Anna, énhozzám jött vala lakni, de ismét visszament ZemetBiro Jánosnéhoz lakni. Az még énnálam lakott, beszéllett egyet-mást, de én igen bántam bőbeszédét. Mondotta, hogy az asszonya, [Varga Jánosné], egy kannát bort küldött be kamorájában, és abban két tyúkmonyát süttetett, tétetett volna, és azután titkon csecsit fejtte volna bele. És annak egyikét Cziszmasia Istvánnak, az másikban Cziszmasia Zekel Mihálnak adott volna enni. Sőt pökött volna is belé, de nem tudom, ha az borban-e vagy az tyúkmonyban.

IX.

Kolozsvár, 1612. március 19.

AZ ALPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 57–58.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 81.

1612 die 19 Martii. Testimonia pro captivis mulieribus Varga Jánosné et Bakoné coram dominis dispensatoribus et notario.

1. testis, Tömpe Miklósné, iurata, fassa est: Nihil scit ad 5. quaesita[!]. Hanem Tömpe János lába gyógyítását említi, hogy odahíttá [Cziszmasia Mihálnak az napa⁴⁹] és meggyógyította az lábát, és azóltától épp ember. Mondotta azért, hogy ezt nem kellett volna borbélyra bízni, mert [nem jó szerzet ez, nem] nekie való volt.⁵⁰ [Ugyanakkor, hogy velem megyen vala oda Tompe Jánoshoz,] mondá az öregasszony, hogy hallá-e kegyelmed, hogy megszólítának, bizony megszólítának, meg-megszidának, hogy:

⁴³ Utána áthúzza: *Kf...]zal.*

⁴⁴ Az szó végén áthúzza: *nak az.*

⁴⁵ Előtte áthúzza: *Mel.*

⁴⁶ Utána áthúzza: *nak.*

⁴⁷ A szó végéről törölve: *t*, majd utána szintén áthúzza: *visszarakta volna, az hol állott, és az feldet felásta alólla.*

⁴⁸ Utána áthúzza: *egy.*

⁴⁹ A szó végén néhány betű olvashatatlanul áthúzza.

⁵⁰ Utána áthúzza: *Egykort megyek vala vele ide r[...] felé.*

„Ereggy, ereggy az gazdag⁵¹ aggebhez, hadd suyldogyék[?!]” De én semmit nem hallottam⁵² abban is, hogy valaki egyéb szóllott volna.

2. testis, Dersj Istvánné, égett boros asszony, kurzisser, iurata, fassa est: Én ez kétt fogoly asszony felől semmit nem tudok, nem ismertem őket. Cziszmazia Mihály felől sem tud semmit, hanem magam⁵³ lábomon és gyermekim [58] lábain sebek voltak, tekeében vitték hozzája, Cziszmazia Mihálynének az anny[j]ához, és ő gyógyított meg.

3. testis, Platz Istvánné,⁵⁴ nehézkes lévén, ezt vallotta, hogy nihil scit.

X.

Kolozsvár, 1612. március 24.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 58.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 81–82.

1612 die 24 Martii. Ex deliberatione iudiciaria dominorum iudicum substituti primarii Gregorii Boncidaj et Petri Filstech aurifabri.

Ez kétt fogoly asszony, SzemetBiro Varga Jánosné és Bakoné miért fogtatott legyen meg az directoroktól, az törvény világosson megértette. Melyről bizonyásra is kibocsáttotta volt az directorokat ellenek, hogy abban az dologban, amellyeket hozzá feleltenek, bizonyíccsanak, és minden környülálló dolgokról is. Megolvastatván elsőben az utrumot, annakutána az bizonyságokat, comperiáljuk az tanúknak vallásából az tyúkmonynak borban való tételét, és hogy azt Cziszmazia Istvánnak meg is atta enni, kit az törvény előtt ő maga is nem tagad. Csakhogy azt praetendálván benne, hogy nem in malum finem, sőt orvosságnak okáért atta volna, kihez ugyanaz Cziszmazia István fassiója is accedál. Mindazáltal, minthogy homályosson az több bizonyságok referálják, hogy csecstej is forgatt volna az borban, sőt az önön maga szova is Zemetbjro Jánosnénak erre tendál, mikor ezt mondgya Zekel Mihálnak: „Edd meg ezt, ha nem utálod.” Kiből praesumptio lehet, hogy volt valami benne, és azért mondta. Tetszik az törvének, hogy ZemetBiro Jánosné másodmagával magát expurgálja, hogy önékie efféle boszorkánytudománya nincsen, és soha senkinek semmi efféle cselekedetivel nem ártott. Ez tyúkmonyoknak megétele is nem gonosz végre, hanem amiképpen magyarázta, orvosságnak okáért atta legyen.

⁵¹ A szó végéről törölve: *hoz.*

⁵² Utána áthúzva: *benne.*

⁵³ A szó végéről törölve: *nak az.*

⁵⁴ Utána áthúzva: *megesküvén h.*

Az másik pedig Bakoné, egy ő maga hitivel juráljon, hogy soha sem ő maga, sem pediglen másoktól afféle boszorkány dolgot cselekedni nem látott, sem nem cselekedett. És így absolváltatnak az törvéntől. Az jövő szék napján legyen az expurgatio. Az directorok pedig az foktatásért semmin nem maradnak, miérthogy praesumptio láttatik a dolgban lenni, és tisztek szerint cselekettenek.

Notarius m. p.

Futura sedes iudiciaria proposita est depositioni iuramenti.

XI.

Kolozsvár, 1612. március 27.

ALPERESI ESKÜ LETÉTELE ÉS FELMENTÉS

AZ IRAT: A: KvTJK II/11 (VII/2). 58.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 82.

1612 die 27 Martii.

Zabo István leánya, Anna, Varga Jánosné, ugyan Anna és Bakoné az pronuciált törvény szerint hütöket praestáltak és így absolváltattanak.

Eodem die deposuerunt iuramentum coram sede iudiciaria.

Praesentis signaturae testimonio.

34.

Kolozsvár, 1613. március 11.–május 29.

PUSZTA MÁRTON ÖZVEGYE, FIA, GÁSPÁR DEÁK ÉS LÁNYA, ANNA PERE
A LÁNY FÉRJE, CSIZMADIA JÁNOS ELLEN RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 100–104, 113–114, 124, 136–137.

A tanúvallomások szerint Csizmadia, másként Schmid János és felesége gyakori összetűzésekkel terhelt házasságot éltek. A férfi mind feleségét, mind anyósát, Pusztá Jánosnét, illetve annak testvérét, Pusztá Gáspárt, súlyos rágalomokkal illette: „*sem török, sem egyéb nem lehet pogánbb, mint az az asszony, Púztta Mártonné.*” Eretneknek, pogány nemzetiségűnek, istentelennek és kurvának nevezte, sőt egy tanú szerint boszorkánysággal is vádolta őket. A városi bíróság az alperest a felperesek szóval és tettel való gyalázásáért nyelvváltság (*emenda linguae*) büntetésén marasztalta el, mely ítélet ellen az alperes fellebbezett.

[103] 8. testis, Kemenyisztito Vörös Györgyné, [Ilona asszony] [...] Én azelőtt is hallottam udvaromon, hogy azt mondá az feleségének: „Ki kertemből bosszorkán nemzettű kurva, az anyád is és az jobbanyád is bosszorkányok voltak, kurva! Nincsen kurvának része az én kertemben!” Én annak nem tartanám magamat.

35.

Kolozsvár, 1615. szeptember 1–9.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL
ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT DANCS ORSOLYA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1615. szeptember 1.

KERESETLEVÉL ÉS FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 273–274.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 83–84.

1615 die 1 Septembris. Domini directores in sede iudiciaria, loco assum[pl]tionis, ad calamum notarii talia recensuerunt.

Cum protestatione az captívához, Dancz Orsolya nevű leányhoz, ezt felelik, hogy ez elmúlt napokban, kinek circafestuma is exstál, nescitur unde mota et quibus rationibus ducta, meg nem gondolván Istennek parancsolattját, valami gyükeret adván másnak, hogy házasok között ezt¹ vessztenének azzal, gyűlölséget szerzenének. Akinek azt adván az captiva, az nem akarván celálani, megjelentette egyebeknek. Mely dolog, miérthogy Istennek parancsolatja ellen vagon, azt kívánjuk, si iuris, hogy efféle bűbájosságért, si iuris, per torturam examináltassék, és annakutána valami méltó büntetése leszen, az törvényre támasztyuk. Melyet ha az I. tagadná, mind az gyükerét, készek vagyunk suo tempore producálni, és egyéb circumstantiakat is mindeneket készek leszünk doceálni. Protestálnak ad ulteriora.

In contrarium. Protestando I. per procuratorem excipit, hogy ő örökséges ember gyermeke lévén, nem foktathatta volna meg.

Tetszik törvény szerént, hogy usque in finalem sententiam az exceptio² [nem] resolváltatik, hanem exhibitis testibus super propositis, akkor kitetszék, melyek fél aggraváltaték, az I. in facto, avagy az A. in iuris processu. Akkorra resolutiójok leszen ez exceptióról is, penes totam seriem causae meriti.

I. ulterius procedendo³ excipiál mégis, hogy circafestumát mondgya, alioquin.

Resolutio. Tetszék az törvének, hogy még vagon ideje, mivelhogy protestált felőle az A., hogy circafestumot is mondgyon. Azért mondhat. Miért penig, hogy az I. megkívánja, tartozik megmondani. Mely tavaly pünköst nap tájban volt, anno 1614.

¹ Jelentése vélhetően: *észt*.

² A szó végéről törölve: *nak*.

³ Utána áthúzva: *expedit*.

Dancz Orsolya procuratora által így felel: Ím, értem az directorok mit felelnek hozzá, hogy tudniillik 1614 circa festum Penthecostes, én másnak attam volna valami gyükeret, mellyel az, akinek én attam, hogy házasok között ártani[?] vele. Ami a gyükörnek mivoltát nézi, holott gyükeret neveznek, kévjánom, hogy az a gyükör előhozattassék, mert én senkinek gyükeret, sem egyebet avégre nem attam, hogy házasok között árcsanak vele, mert én, sem semmi nemzetségem afféle varázslással nem élt, nem is akarok élni. Ha pediglen én dato, sed non concessio valakinek attam volna, de nem avégre, hogy én avval másnak ártására tuttam volna élni, avagy mást éltetni, hanem mint afféle leánzó, tréffa képpen, azmint gyakorta szokott leánzó, tréffalódhattam, de semmit gonosz végre nem. Az mint az A.⁴ is az megnevezett gyükernek semmi gonosz effectussát [nem mondgya], sem én, sem más által végben vittem volna, melyet juramentommal is kész vagyok affirmálnom, hogy én soha afféle infascinatix nem voltam, nem is vagyok, hanem mindazoktól innocensnek mondom magamat. Protestálok ad ulteriora. Igasságom mellett kész vagyok bizonyítanom is, hogy soha efféle nem voltam, nem vagyok is.

A. replicant contra r[at]io[n]em I.: Értjük, mivel menti magát a captiva contra propositionem nostram, I. kévánja, hogy a gyükeret producáljuk, volenti non fit iniuria, suo loco et tempore készek leszünk producálni. Ahol mondgya, hogyha mit lött volna is, úgymint leánzó, tréffában lött volna, azt mondgyuk, hogy efféle gyükernek adása nem tréffa, hanem manifestum quid si iuris. [274] Mely ő mondásával, si iuris, láttaték a mi propositionkat affirmálni. De hogy világosban legyenek mindennek proposition szerént, doceálni akarunk minden circumstantiákat és az poenákat si iuris megvárjuk a iure. Protestamur ad ulteriora.

I. replicat: Ím értem, hogy az A-ok mégis egyenessen azt mondgyák, hogy feleletek szerént doceálni akarnak ellenem. Azt mondgyuk, si iuris, hogy ezeket nem doceálván, melyre nem is doceálhatnak, tudván innocentia[n]kat. Ergo ez gyalázatunkért in mortuo homagio convincáltattassanak, si iuris. Én is peniglen responsióm szerént innocentia[m] doceálni akarom. Et in supple[mentum] testium jurálni is, si necessum fuerit.

Ambabus partibus dies octo pro reportatione testium praefixi sunt.

Presentis signaturae testimonio.

Notarius m. p.

⁴ Javítva erről: I.

II.

Kolozsvár, 1615. szeptember 4.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 274–276. – B: KvLt, Fasciculus 17/49.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 84–86.

1615 die 4 Septembris. Testimonia <pro dominis directoribus (Paulo Ombozj et Michaelae Eppel)> in hoc introscripto negotio captivae puellae Ursulae Dancz super quadam radice etc. <prima die Septembris exmissis> coram dominis dispensatoribus et notario. Primum omnium pro dominis directoribus seu A.

1. testis, Michael Coquus, az városnak hűtös szakácsa, <civitatis famulus>, ad eam fidem qua Deo et civitati est obstrictus fatetur, ex fundamento dicit és azt vallja, hogy ez Dancz Orsollya maga szájából hallottam [magam házánál], hogy mondotta, hogy⁵ Farna Kata⁶ adott⁷ gyükköröt [neki, hogy]⁸ egy leánnak, Annának, Olaios Jakab mustoha [leányának] a fejében, hogy ő azt⁹ Dombj Péter<né> szolgálójának adgya, hogy mikor¹⁰ iffjú Farkas Demeter mátkájával beszélgetett, köztek eressze le egyik gyükköret, [az másikkal érinccse meg az ruháját], és meggyülöli a mátkáját Farkas Demeter¹¹, és ötet, Farna Katát szereti meg. Ez Anna <szolgáló>leány nem cselekedte, hanem az gyükkeret atta a leánnak, mely akkor jegyben volt <iffjú> Farkas Demeterrel, Dombj Péter leányának, Kata asszonnak.

2. testis, Domokos Mátyásné Ilona asszony, megesküvén, hűti után ezt vallja: Jövek vala az kertből, jöve előmben Dombj Péterné az [szolgáló]leányával, Annával,¹² mondá: „Ím asszonyom, mint jártam, ihol gyükkör, ezt atta Dancz Orsolya az én [szolgáló]leányomnak, hogy az leányom¹³ és az vóm között lebozsássa, ruházatty[okat]¹⁴ vele megérinccse, és mentest meggyülölék egymást ezt cselekedvén, és nem bírnak özsze.” És akkor mutatá az gyükkeret is [275] és ez leány is ugyanott meg[mondá]¹⁵, hogy Dancz Orsolya atta olyanfórmán neki. Az gyükkér ugyan Dombj Péternénél marada.

⁵ Utána áthúzza: ő.

⁶ A szó végéről törölve: *val egyyüt álló.*

⁷ Utána áthúzza: *egy.*

⁸ Alatta áthúzza: *hogy az.*

⁹ Utána áthúzza: *h ugyanott melete[?].*

¹⁰ Utána áthúzza: *Far.*

¹¹ A szó végén áthúzza: *t.*

¹² Utána áthúzza: *az Mústoha Leányával.*

¹³ Utána áthúzza: *k.*

¹⁴ Javítva erről: *ruházattyát.*

¹⁵ Alatta áthúzza: *Adá.*

3. testis, Anna, Olaios Jakab mustohaleánya, megesküvén, (14 annorum vel circiter 16) hiti után ezt vallja:¹⁶ Dombj Péter^[né]nek vagyon hat esztendeje, hogy szolgálók. Jöve hozzánk Dancz Orsolya egy reggel, mikor csak felkelnék, oly reggel vala. Noha gyűlöltük, nem szerettük, hogy hozzánk járjon. Vonta tehát meg magát [[]az ajtóban[]], szólla <az mit szólla,> akkor ismég elmene. Azomban ismég jöve hozzánk, erre ismég elmene, és semmit nem monda. Harmadszor, hogy kimenék az háztól, tehát az úton találá, mondá: „Édes Annám, csak valami szóm vala veled.” Ott szólíták meg, magát menté, hogy <affelé nem mehet, mert> tejért kell menni. Mondám: „Mondd meg, mit akarsz, mert dolgom vagyon!” Ott, hogy oly későre mondgya vala, megmondá, hogy álljak meg. Mondá, hogy valamit adna, az erszényből kivona egy kis papírosot, mondá, hogy bízik hozzám: „Ihol egyem, mert reáviszen az bosszúság, az az utálatos Beken Katus erre az istentelenre [[]való bosszúmban cselekettem[]]. Ez olyan egyem, <ismég az papírosban valóra, mint a tűz,> hogy mikor az bátyyám, Farkas Demeter beszélget Beken Katussal: „Ez gyükérből szakassz el egy darabot és vesd le köztek, érinccs meg az ruházattyokat vele és bocsásd le köztek. Te magad is menj által ez gyükérral köztek. Az még Vasarhelyre megyen, úgy meggyűlöli addég az leánt, hogy [[]el kell tőle válni[]]¹⁷. Ha meg nem cselekedszed, mással is megcselekettetem.” Még más pappírosot is vőn ki, és mondá, hogy: „Édes Annám, ez olyan gyükör,¹⁸ valakit megérintesz vele, mentest el kell venni, férhez mehetsz.” Én váltig elijjedék. Erre mihelt tőle elválhaték, mentest asszonyom házához menék, és megmondám mind az mennyasszonnak, s mind penig az asszonyomnak. Az gyükeret penig az egész kalandos előtt is forgatták. De semmi vég nem lehettett benne akkor, hanem közközhez¹⁹ attuk, Bürker Simonnéhoz, Neb Jánosné asszonyhoz.

4. testis, Dombj Péterné Anna asszony, megesküvén, hiti után ezt vallja: Énnekem ez szolgálóleányom attá hírré, mondván: „Én jót kívánok kegyelmeteknek, igen-igen örüzzé kegyelmetek az iffjú házásokat, mert incselkedés vagyon köztek.” Úgy kezdé ez gyükeret említeni, úgy adá kezemben ez gyükeret. Et per omnia sic fatetur <et eadem recenset> per omnia, ut famula Anna. Embereknek megmutattam, kapitánnak, de semmit nem gondola vele. Azonkívül is, mikor hon nem voltunk, járt oda <ez leány> Farkas Demeterhez, láttatta, ha hazajönnénk-e. Maga erőssen meghattuk, hogy oda ne járjon, <mégsem szűnt meg, hanem minduntalan ott találtatta magát>.

5. testis, Mihály deákné Dombj Anna asszony, megesküvén, hiti után ezt vallja, az mint Olaios Anna szo[v]jából értette, úgy tudgya ez is. Ez Anna hozta az gyükeret is hozzánk. Úgy mondotta, hogy Dancz Orsolya avégre attá neki, hogy Farkas Demeter közt lebocsássa, érinccse ruházattyát, mentest meggyűlölik egymást mátkájával. Kezembe is volt ez gyükör, Bürkerné asszonnál vagyon ez mai napig is ez gyükör.

¹⁶ Utána áthúzza: *Akkor tavaly.*

¹⁷ Alatta olvashatatlanul áthúzza egy szó.

¹⁸ Utána áthúzza: *az.*

¹⁹ Ti. közközhez.

6. testis, Nagy Mátyásné Orsolya asszony, megesküvén, hiti után ezt vallja: Dancz Lőrincné jött énhozzám és úgy kértt, hogy Bürkerné asszonyhoz mennek, és ott [Molnar Jánossal]²⁰ megbékéltessem őket. Ott láttam az gyüköret. Mi ott békességre nem meheténk, mert törvént mutat vala.

[276] 7. testis, Rákosdj János, Küvül-Közep utcában lakó, megesküvén, hiti után azt vallja: Egy estve kinézék késen hétt órákor télben [ablakomon], lappanga egy ember [Farkas Demeter]²¹ háza alatt, ott hallgat vala. Menék ki, tehát Dancz Orsik, kérdém: „Mit jársz itt?”²² „Az bátyámhoz megyek.” „Mit csinálsz oly késen <egyedül> itt?” Megesküvék egynéhányszor, hogy ő azért megyen, hogy megbékéllék az ángyával, mert haragszék reá. Még nekünk három garast ada ajándékon, <mert másodmaggammal valék, hogy az kapitánhoz ne vigyük>. Mondám, hogy: „Nincsen hon Farkas Demeter, mit jársz oly késen? Jere az kapitánhoz, <mert meghatta, hogy odavigyük azokat, kik oly késen járnak>!” Ennyit tud dolgokban. [Berethalomban]²³ vala Demeter karácsonban akkor.

<Notarius m. p.>

III.

Kolozsvár, 1615. szeptember 4.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/11 (VII/2). 276. – B: KvLvt, Fasciculus 17/49.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 86.

Eodem.²⁴ Ibidem. In contrarium testimonia pro I. <detenta puellae> Orsolya Dancz <recepta, sic sequuntur>.

1. testis, Soos Istvánné Margit asszony, megesküvén hiti után ezt vallja: Énnám laktak [ezelőtt 8 esztendővel], de én <az leánnak> soha semmi gonoszságát nem láttam. Úgy vagyon, hogy ez leány bátor természetű, de én gyükere felől semmit nem tudok.

2. testis, Fabian Jánosné Márta asszony, similiter iurata, fassa, examinata est: Mikor az én házamnál laktak, gyermek volt akkor. Én soha jónál egyebet felőlek nem tudok mondani.

3. testis, Somogyi Bálintné Orsolya asszony, Kőműes felesége, iurata, fassa, examinata est: Eggyütt nőttünk, nevekettünk ez Orsolyával, de én jónál egyebet felőle mondani nem tudok.

²⁰ Alatta áthúzva: *Farkas Demeterrel*.

²¹ Alatta áthúzva: *az*.

²² Utána áthúzva: *Csak*.

²³ Alatta áthúzva: *Segeswarra*.

²⁴ Ti. 1615. szeptember 4.

4. testis, Brassaj Sarkanyj Péterné Piroska asszony, iurata, fassa, examinata est: Jónál egyebet felőle nem tudok mondani.

5. testis, Fodor Jakabné Katalin asszony, iurata, fassa, examinata est: Egy [néhány] esztendőől fogva tudom felnevekedését ez Orsolyának, de én semmi gonoszt nem tudok felőle mondani.

6. testis, Ferenc deákné Illona asszony, iurata, fassa, examinata est: Hallottam, hogy az szomszédság közt szidalmazták egymást, hívogatták ez Orsolyát, Mihály deáknét, hon aggottnak szidalmazván. De én jónál egyebet nem tudok ez Orsolyához.

7. testis, Szentesi Istvánné Márta asszony, iurata, fassa, examinata est: Én kétt esztendeig laktam házoknál, de jónál egyebet nem tudok mondani felőlek.

<Notarius m. p.>

IV.

Kolozsvár, 1615. szeptember 7–9.

AZ ALPERES TILTAKOZÁSA, MAJD ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/11 (VII/2). 276. – B: KvLvt, Fasciculus 17/49.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 87.

1615 die 7 Septembris.

Domini dispensatores biberunt, non voluerunt adesse, ideo protestatur I. per procuratorem super hoc, cum parati fuissent cum suis testibus pro I.²⁵

1615 die 9 Septembris. Testimonia pro detenta puella Ursula Dancz contra <dominos> directores <civitatis> coram dominis divisoribus/<dispensatoribus> recepta a notario.

1. testis, Kalmar Lőrinc, iuratus, examinatus, fassus est: Én nem tudok semmit ez az jó leányhoz, sem gyűkör felől valamit mondani. Hallomást eleget hallottam, de nem láttam semmit hozzá. Az kalandos előtt mene is végben köztek valami visszázkodás dolgok, huszonött forint kötél alatt, de ott gyűkörről nem volt semmi emlékezet.

2. testis, Deak Nagy István, iuratus, examinatus, fassus est: Én semmi gyűkerek felől mondani nem tudok, hanem tudom azt, hogy egyenetlenkettének ezelőtt is egymással Farkas Demeter mátkájával és ez Dancz Orsollyával még az más tavaszon. De az kalandos²⁶ megbékéltette őket, még fl. 25 kötelet vetének neki. Dancz Orsolya követé meg mind az Farkas Demeter mátkáját, s mind penig az kalandost, mert nyelvéhez felelnek Zakacz Mihályék.

²⁵ Ez a rész kizárólag a törvénykezési jegyzőkönyvben van feljegyezve.

²⁶ Utána áthúзва: *előtt*.

V.

Kolozsvár, 1615. szeptember 9.

A FELPERESEK ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/11 (VII/2). 277. – B: KvLvt, Fasciculus 17/49.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 87–88.

1615 die 9 Septembris. Testimonia pro dominis directoribus contra detentam puellam Ursulam Dancz coram dominis dispensatoribus et notario.

1. testis, Szentesi István felesége, Márta asszony, iurata, examinata, fassa est: Én az gyűkör dolgából egy mákszemet sem tudok. Tudom azt, hogy eléggé feddöttek az megholt asszonnak az [nénjé]²⁷vel, de ismét megbékéltek hiszem az kalandosban.

2. testis, Nagy Mihály felesége, Sos Borbara asszony, iurata, examinata, fassa est: Én igen beteg voltam, jöve egykor hozzám Dancz Orsolya. Én, minthogy azelőtt hallottam vala az gyűkör felől, én megdorgálám rólla, mit gyűkerözött. Úgy mondá, hogy „De csak tréffában adék egy hitvány gyűkeret Olaios Annának, [az úton találám], mondván, hogy az mely legént megérentesz vele, el kell venni.” Így tréffalódám. De azután az piacon úgy hallottam egyebektől, hogy azt mondotta volna, hogy kettészakassza az iffjú házasok közt, Farkas Demeter és mátkája közt, és meggyűlölik egymást.

3. testis, Louas István relictája, Anna asszony, iurata, examinata, fassa est: Semmit nem érttem, nem is tudok felőlek mondani.

4. testis, Louas János²⁸ [felesége], Margit asszony, iurata, examinata, fassa est: Ez is semmit nem tud felőle mondani.

5. testis, Tömösvarj Miklós felesége, Borbara asszony, iurata, examinata, fassa est: Dancz Lőrincnének egy zselléraszonya vala, Vargáné, melymost <Sz[ent]>Mihályfalván vagyon. Azt beszéli vala Borgyas Ilonának,²⁹ [és attól hallám, hogy az víztől jönnek vala, hogy mondá]: Én tudom, mikor Dancz Orsolya harmadnapig odajára ez gyűkörért, nyilván tudom egyem,³⁰ hogy odavolt [érette]. Mioltától fogva kijött pedig [az fokságból] és ideidézének bennünk, <egykor> kiállta az ajtaján Magyar utcában, mert szinte mellette lakom, és nagy fenszóval kiáltta: „Heában utcahőse kurvák, mert ugyan nem érttek semmit velem.” Avval bemene. Elég morgását hallom napestig, de nem tudom, kit szid.

<Notarius m. p.>

²⁷ Javítva erről: *leányával*.

²⁸ A szó végéről törölve: *né*.

²⁹ Utána áthúzva: *hogy*.

³⁰ Utána áthúzva: *penig*.

36.

Kolozsvar, 1616. június 24.–szeptember 9.

KOLOZSI SIPOS GERGELYNÉ PERE AZ ÉTETÉSSSEL VÁDOLT
MÁRTA ASSZONY ELLEN

I.

Kolozsvar, 1616. június 24.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/11 (VII/2). 295–296.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 130–132.

Anno 1616 die 24 Iunii. Az fogoly asszonnak bizonsági, úgymint Márta asszonnak, úgymint felperes asszony ellen, Colosj Sipos Gergelné ellen.

Seken lakó Canadj Mihálynak relictája, Zsófia asszony, megesküvén hűti után így vall: Az első kérdésben ezt tudom, hogy mondá nekem Radnotj István szolgálja, Tamás, hogy [János] megesküött neki, hogy más soha nem veszen, hanem Mártát. Az gyűrőt láttam az Mártta asszonnál, de én nem tudom, ha atta-e neki vagy nem, én nem láttam. Az pogácsát én nem láttam, hogy az legény elvötte volna az asszonntól, de én az pogácsában öttem, az ki azzal együtt sült az kemencében. Az mi az legény kérdését illeti az pogácsa felől, ott valék, mikoron az fogoly asszony megkérde az beteg legént. Így szóla: „János, talám énreám gyanakodol az pogácsával?” Mondá az legény, János: „Nem tudom, jó Mártta, mert sok szó vagyon reád.” Mondá az asszony: „Ne gyanakodjál reám, mert én nem attam.”

2. tanú, Vasz György, megesküvén, hűti után így vall első kérdésben: Én nem tudom, hogy jeg[y]esse lött volna, hanem hallottam mástól. Azt sem tudom, hogy az asszonnak gyűrőt adott volna neki János. Azt sem tudom, hogy¹ az pogácsát az kebeléből kivötte volna János, hanem hallom mástól, de ezt sem [tudom],² hogy ha őtt más az pogácsában vagy nem, hanem ezt is mástól hallom, hogy az Kerekes Páll uram szolgálja őtt legyen benne és az Nagj Tamássé.

3. tanú, Getzj István [szolgálja], Egresj György, megesküvén, hűti után így vall: Az első kérdésben nem hallottam, hogy jeg[y]esse lött volna az asszony Jánosnak, gyűrőt sem láttam, hogy adott volna neki, hanem hallottam mástól, de én nem tudom. Az mi az pogácsa dolgát nézi, én nem láttam, hogy János kivötte volna az pogácsát az kebeléből. Az legéntől sem hallottam, hogy mon[dt]a volna, de az Ouarban egy korcso-

¹ Utána ismételve: *hogy*.

² Alatta áthúzva: *hallotta*.

mán valánk, ott vön egy pogácsát ki az szür ujjából. Akkoron láttam, hogy önnék az Kerekes Páll uram szolgája benne és az Nagj Tamás szolgája, de én nem tudom, ki atta volt neki, ő sem mondotta. Mástól hallottam, hogy az a Nagj Tamás szolgája fájlalta volna az gyomrátt, de én nem tudom nilván, mert azólta nem beszéltem velle, az Nagj Tamás szolgájával. De ezt láttam, hogy karácsonyban egy ágyban hált az legénnel ez az asszony, az Dios[sj] István házánál. Reggel is egymás mellől költek fel, ezt szemmemmel láttam. Ez mostani Szent Antal nap[j]án, az mikoron az szova elállott volna az legénnek, mingyárást felkeresének az sokadalomban, odamenék hozzája, úgy mondá **[296]** nekem János: „Édes társom, tudod-e az³ pogácsát azkit az Ouarban megönk, az bánt engemet, azután vagyok én így. Én ugyan az Baczj István lován mingyárást elmenék Kereztúrra az urusz emberért, hogy behí[j]jam az legény gyógyítani, de nem jöhettem be dolga miatt. De mondotta azt, hogy öneki semmi dolga nem volt az asszonnal, noha együtt hált velle egy ágyba.

4. tanú, Bibarczfaluy János uram szolgája, Bibarczfaluj György, megesküvén, hüt-ti után így vall: Az első kérdésben nem tudom, hogy jeg[y]esse lött volna ez az asszony Colosy Jánosnak, gyürött sem láttam, sem nem tudom, hogy adott volna az asszonnak, Márttának. Az pogácsát is nem tudom, hogy János vötte volna ki az kebeléből az asszonnak, mert nem voltam velle. Az pogácsában is ha adott-e vagy nem másnak, nem hallottam, nem is tudom, ha ött-e valaki benne az pogácsában vagy nem, de az legény szájából hallottam azt, hogy mondotta nekem, mikoron együtt háltam az barommal velle az mezőn, hogy mondtam neki: „Édes társ, János, hadd el azt az asszont, mert leánt is találasz!” Ezt felelte reá: „Bizony édes társ, György, nem hagyom, mert én szerettem, ő is szeret engem, az kebelében⁴ is eltartana e[n]gem, ha lehetne.

Notarius m. p.⁵

³ Utána áthúzva: *Minap.*

⁴ Javítva erről: *kebelemben.*

⁵ A szöveg alatt félbehagyott mondat: *1616 27 Iunii. Testimonia.*

II.

Kolozsvár, 1616. június 27.

A FELPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 297–300.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 132–136.

Anno 1616 [27] Iunii. Colossy Sipos Gergelyné Erzsébet asszony velut A. testimonia contra Martham captivam⁶ ut I⁷ ratione obitus filii quondam Ioannis⁸ eiusdem A. coram dominis dispensatoribus recepta.

Primus testis, providus Kapros János, Gelljen uram szolgája, megesküvén, hűti után ezt vallja: Elsőben nihil. Ad quartum: Ezt tudom mondani, hogy újesztendő napján láttam, hogy⁹ Diossy István házában egymás mellett ülnek vala és nagy szeretettel lévén egymáshoz ölelik és csjókollják vala egymást.

2. bizonyság, Letay Márton, ugyan Gelljen uram béresse, iuratus, examinatus, fassus est. Ad 4tum: Tudom, hogy kiskarácsony napján, hogy Diossy István házában egymáshoz szere[te]ttel voltak. Tudom azt is, hogy ez legénynek az anyja mondá nekem és kére azon, hogy untassam meg velle azt az Márta asszont, mert nem neki való, mert öreg ember immár. Én megmondám neki, kire ezt felelé, hogy neki nem kell, noha kivonta egy gyűrejét az ujjából. Hallottam azt is az fellajtáromtól, hogy [298] monta, hogy egyszer¹⁰ az megholt János[tól] az I. kimenvén az kapun, találta az hídon Jánost, és adott egy darab sajtot neki, mely után monta, hogy három [holnapig]¹¹ mind betegeskedett. Ha egy asszony meg nem gyógyította volna, megholt volna bele.

3. testis, Huzti János, Gelljen uram szolgájának, Lazaj Mártonnak fellajtára, iuratus, examinatus, fassus est. Ad quartum: Tudom, hogy újesztendő napján Diossy István házában nagy szere[te]ttel voltak, egymást ápolgatták és csaknem egymás szájából öttenek. Adott nekem is pogácsát, tudom, hogy utánna hamar üdön betegettem meg, nagy dagadás volt az hasamon, az hideg erőssen lelt, de azt nem tudom, az ő adott pogácsája miatt volt-e vagy más miatt, de én sokáig betegeskettem és orvosasszonnal gyógyítottam magamat.

4. Geljen uram öreg béresse, Borgias Ferenc, iuratus, examinatus, fassus. Ad tertium: Az asszonnak semmi beszélgetését nem hallottam, de láttam az sakadalomkor künn az szín alatt egymás mellett ülvén, igen szeret az asszony. Ad quartum: Hallottam

⁶ Utána áthúzza: *velut*.

⁷ Utána áthúzza: *prae[?]*.

⁸ Utána áthúzza: *fi*.

⁹ Utána áthúzza: *egymást*.

¹⁰ Utána ismételten: *egyzer*.

¹¹ Alatta áthúzza: *hétig*.

azt mástól, hogy monták, hogy soha ez asszony jobb nem léssen, mint azelőtt volt.¹² Azt is láttam, hogy az legények után igen vettette magát. Hallottam ad 7., hogy ugyanitt az tanácsházánál, az testét idehozván, mondá az asszony, hogy: „Ím látom, hogy megholtál, de¹³ én is [kész leszek]¹⁴ meghalásra¹⁵ éretted.

5. Egeressi György, Geczy István szolgálja, iuratus, examinatus, fassus est: Az pénteki vallását in omnibus punctis et clausulis in vigore reliquius[!],¹⁶ evvel jobbítja,¹⁷ hogy: „Oly vagy az mellyemben, mint egy dió, ha azt kivethetném, m[eg]gyógyulnék!” Ezt nekem betegágyában mondá: „Ha Monostorra mentünk az korcsomára is,¹⁸ [Márta oda is] utánunk jött, ott vigadott, [táncol] velünk.”

6. Zengiel István szolgálja, Aluinczi Márton, iuratus, examinatus, fassus est, fatens se nihi[l] scire.

7. Nagi Tamás szolgálja, Kis Márton, iuratus, examinatus, fassus est.¹⁹ Az mely pogácsát az megholt Jánossal együtt öttünk volt meg az korcsomán, noha én is öttem benne, de énnekem nem ártott, mert hárman²⁰ másfél ejtelt bort megivánk, és én az bogácsával[!] edgyütt mind bort, ételt, pogácsát kihányék, és énnekem egésségemben semmi fogyatkozást nem érzettem miatta, mert gyomromat háborgatván, ki kellett adnom mind ételt, italt.

[299] 8. Providus Zabo János, Szengiel István szolgálja, iuratus, examinatus, fassus est. Ad quartum: Tudom, hogy újesztendő napján Dioffy István házánál nagy szere[te]ttel valának egymáshoz is, és megesküvének mindketten, hogy egymást szeretik. Látám azt is, hogy a[z] asszony kivoná gyűrejét az legény ujjából. Azt is látám, hogy az asszon ada neki egy tésztából csinált láncjot. Hallottam azt is az Márta asszony szájából, hogyha az legény meghal, ő is nem szánja életét érette.

9. Saraz Mihály, Pesthi Jánosné szolgálja, iuratus, examinatus, fassus est, se nihil horum scire.

10. Kerekes Márton, iuratus, examinatus, fassus est. Ad quartum: Az megholt legénnyel semminemű dolgait az [fogol] asszonynak nem láttam, de láttam egycer Czizmadia Kis Mihály házánál, hogy egy Zeky Istvánnal, Hozzu Tamás szolgáljával, együtt hálának egy éjjel ezen Márta asszonnyal. Látam azt is, tudom is, hogy az legények utánna vette magát és forgodott körülök, Monostorra is elment utánnok, még meg nem tilták az korcsomát.

¹² Utána áthúzza: *de*.

¹³ Utána áthúzza: *sem sza*.

¹⁴ Alatta áthúzza: *örömet*.

¹⁵ Javítva erről: *meghalok*.

¹⁶ Utána áthúzza: *Hog*.

¹⁷ Utána áthúzza: *hogy az Ouarban ha*.

¹⁸ Utána áthúzza: *megértette[?] akkor is*.

¹⁹ Utána áthúzza: *Em*.

²⁰ Utána áthúzza: *egy*.

11. testis, Márta, Molnar Eottueos Máté szolgálója, iurata, examinata, fassa est: Az elmúlt Szent Antal-napi sokadalomkor az uram számára sert árulok vala. Leüle az színben az [Márta] asszony, mondá, hogy: „Felette búsult szívvel vagyok.” Kérdém, miért? Mondá, hogy: „Egy igen kedves emberem betegedett meg, ki ha meg talál halni, telljes életemben soha el nem fejetem[!], sőt még ruhát sem veszek reám [érette].” Látám, hogy az ujjában sok gyűrűi vadnak, megmutatá az nagyujjában az gyűrőt, mondá, hogy: „Ez az én kedves emberemnek jegygyűreje.”

12. Margit asszony, Varadj Pálné, Magyar uccai, iurata:²¹ Az kérdések után ezt látám, hogy az sokadalomkor az kenyérszerben, hogy egy leány, [Márta]²², az fogoly asszonnak az fejéről egy aranyas keszkenőt kapa el, [mely leány itt az tanácsháznál vagyon most], és mondá: „Hol vötted azt az keszkenőt, mert enyém, nem tiéd?” Az leány kettémeccé előttünk, s mondá Mártának: „Ihol fele neked, az keszkenő sem tied, sem az legény, hanem enyém.”

13. testis, Márta szolgálóleány,²³ Igaz Gáspár szolgálója, iurata, examinata, fassa est: Tudom azt, hogy Monostor uccjában Diossy István házánál újesztendő napján együtt voltunk. Az legény lefekvék, azután az asszon is lefekjvék az padra, azután az padról az asszony az [megholt] legény mellé mene és mellette hála azon éjjel. Reggel mondám neki: „Istentelen asszony, miért cselekedéd [300] ezt, minnyájunkon gyalázatot tész. [Erre ezt mondá, hogy: „Szabad nekem, mert komám.”] Láttam azt is, hogy az holt legénynek az ujjából nehezen egy gyűrőt kivona azon fogoly asszony [az asztalnál]. Emlékezem arra [is], hogy én előttem az legént az Márta, az asszony, mind anyástól szidta, hogy őneki nem kell, másfelől ezt me[r]t láttam, hogy együtt beszéltek. Hallottam ezt is ezen fogoly asszony szájából, hogy: „Ennek az én komámnál nagyobb türhető nem lehet soha.”

²¹ Utána áthúzza: *examinata, fassa est: Nihil ig[...] scit.*

²² Alatta áthúzza: *Erzsébet.*

²³ A szó végén áthúzza: *a.*

III.

Kolozsvár, 1616. június 27.

AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 300–301.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 137–138.

Anno 1616 die 27 Iunii. Testimonia Marthae captivae ut I. contra relictam Gregorii Sipos Colosiensis velut A.²⁴ coram dominis dispensatoribus.

1. testis, Czizmadia Mihály, iuratus, examinatus, fassus est: Ezt tudom, hogy hús-vét másodnapján Diossy Istvánt hozzám hittam vala²⁵ vocso[rá]ra, mint sógoromat. Az megholt János is jöve oda, ott lévén az fogoly asszony is. Az legénynek az anyja is odajöve. Én mondám az legénnek, Jánosnak: „János, nem jó csak így az sógorom házához járnod az asszonyhoz, hanem vedd el!” Mondá erre az megholt legény: „Bizony elveszem, úgymond.” Mondá az [ánnya]²⁶ erre az szóra: „Bizony nem veszed, ha én ördögöt találok ez világon, mert majd hasonló vén hozzám!” Én arra protestálék, az fia is, az megholt legény is, tudományt tön és mondá: „El nem szenvedem ha mi esik rajtam vagy ez atyámfián, ha anyám vagy is, ez szódra képest, mert ez megvagyon, egyszer el is vöttem, csak az üdömet várom!”

2. János, Kerekes Pál uram béres szolgálja, iuratus, examinatus, fassus: Tudom, hogy az megholt legénnyel hárman önk meg egy pogácsát, énnekem nem ártott. Én azt sem tudom, hol vötte? Radnothy István uram [öccse]²⁷ is ött az pogácsában, annak sem lőtt semmi gondgya. Praeterea nihil.

3. testis, Diossy István, Monostor uccai, iuratus, examinatus, fassus est: Tudom, hogy elvötte vala és eljedzette vala gyűrőjével az megholt legény az fogoly Márta asszont. Mondám az legénnek: „Ha ide akarsz az asszonyhoz járn, különb gyűrővel foglald el, mert én így nem szeretem!” Annakutánna más gyűrőt ad is adának egymásnak, de az legény²⁸ [301] az urától félvén az pirongatástól, nem akarta híresíteni, hanem eltelvén ideje, úgy akarta hozzája venni. Nagy szere[te]ttel voltak egymáshoz, semmi gonosságot az én házamnál én hozzájok nem láttam,²⁹ captivához is egyebet az egymás szer[te]tésnél. De caeteris Czizmadia Mihály vallását ő is ez szerént vallja. Egy szablyamaroklatról való ezüst, ki az legénnél volt, az asszonymnak adá. Mondá, hogy csináltassa meg azt, az mi-ért³⁰ megcsinálják, ő kiválttja. Két gyűrőt csináltattata az asszony, azt is neki adá.

²⁴ Utána áthúzza: *Inctam.*

²⁵ Utána áthúzza: *Ebédre.*

²⁶ Alatta áthúzza: *legény.*

²⁷ Alatta áthúzza: *szolgálja.*

²⁸ Utána áthúzza: *Nilván.*

²⁹ Utána áthúzza: *az.*

³⁰ Utána áthúzza: *kiváltta.*

IV.

Kolozsvár, 1616. június 29.

A FELPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: KvTJk II/11 (VII/2). 301–302. – KvLt, Fasciculus 17/58.

NYOMT. KIADÁSA: A: Kiss 1998/2004. 138–140.

Anno 1616 die 29 Iunii. Testimonia pro relicta quondam Gregorii Sipos Colosiensis ut A. contra Martam captivam ut I. coram dominis dispensatoribus.³¹

1. testis, Bandi Erzsébet asszony, Baczy István szolgáló asszonyembere, megesküvén, hűti után ezt vallja: Minthogy egy urat szolgáltunk, az legént betegen mikor meghozák, hogy elnehezédék, mondá³² János, hogy: „Ha az asszonyt idehinák, talám megkönnyebbedném.” Elhívák az asszont és bemene az legényhez. Mondá az asszonnak: „Az Istennek szent halál[á]ért kérlek, mondd meg, ha énnekem vagy magad, vagy barátod által adattál-e valamit megennem, mert énnekem meg kellett halmom.” Arra az asszony nem tudom, mit felele.³³ Mikor felette igen kínlodott, kéredzett, hogy kivigyük az házból. Én fogtam edgyütt az annyával, és akkor is csak az asszonnyal gyötrődött, mondván azt, hogy: „Bár csak azt az házat kerülhetném meg, az hol Márta asszony szállás[t] tart, talám mingyárt meggyógyulnék.” Hallottam azt is, hogy monta: „Jámbor uramnak barmát, marháját el kell hadnom miatta, mert ha három mélyföldig vagyok is, de nem nyughatom, hanem hozzá kell sietnem.” Hallottam azt is, [hogy] mond³⁴ az asszon:³⁵ „Keressenek orvost az³⁶ legénynek, én megfizetek!” Azt is hallottam az legénytől, hogy monta [neki]: „Ha Istennek³⁷ hírével, nem ördögnek léssen, elveszlek, ha jó életben viseled magadat, noha sok³⁸ gonosz szó vagyon reád.” Mikoron pedig immár halálra vált vala, nagy kínjában ezt is mondá, hogy: „Kérlek az Istenért, el ne szenvednétek annak az [embernek],³⁹ az ki az én halálomnak oka!” De én nem tudom, kiről monta.

[302] 2. Anna, ugyan Baczy István szolgálój[a], iurata, examinata, fassa est: Ez kérdésekre ezt tudom mondani, hogy hallottam Jánostól mondani, hogy miolta megötte az Márta asszony pogácsáját, azolta vagyon olyan rosszul. Mikor szörnyen kínlodott, mondotta nekünk, hogy csak annia vagyon az gyomrában, akit érez, mint egy mogyo-

³¹ Utána áthúzza: *et notario.*³² Utána áthúzza: *k hogy.*³³ Utána áthúzza: *de.*³⁴ A szó végén áthúzza: *ani.*³⁵ A szó végén áthúzza: *nak hogi.*³⁶ Utána áthúzza: *Asszonnak.*³⁷ Utána áthúzza: *es Ó.*³⁸ Utána áthúzza: *szo.*³⁹ Alatta áthúzza: *Asszonynak.*

ró. Ha azt kivehetné, meggyógyulna. Sokszor monta erőssen gyötrődvn, hogy azt az embert, ki az ő halálának oka, megfogják és megbüntessék, de nem nevezett senkit. Hallottam mástól, hogy annakelőtte is gonosz életben viselte magát ez Márta asszony.

3. Medgiessi Druttya, ugyan Baczy István szolgálója, iurata, examinata, fassa est: Hallottam mástól, hogy az Márta asszony pogácsájától betegegett volna meg az legény. Láttam, hogy jó reggel, tehenek fejni mikor kimentem, hogy Hid uccában együtt beszélgettek. Mikor az legény az kezével egycer beteg vala, maga nem mert [az asszo[ny]] hozzánk jönni, hanem mástól küldött pánkohot neki <az legénnek>.

4. testis, Kadar Fábián, iuratus, examinatus, fassus est ad eam fidem qua Deo et civitati obstrictus est. Ad quartum: Ezt tudom mondani, hogy láttam ott oly személyeket Diossy István házánál, kikre való képest szüntelen az pajkosok éjjel-nappal virrattig ittak, torbézolnnak, ordítanak, kiáltanának. Mondám Diossy Istvánnak, hogy: „Miért tartasz házadnál ilyen személyeket, kik ilyen rüt torbézlásokat[!], ondok dolgokat cselekednek?” Mondá, hogy: „Az én házamnak gondgyát tudom viselni is!” Kiálván az uccára, mondá: „Kinek mi gondgya vagyon az bestye lélek kurvának az én házamra? Az ki bánja, teygen rólla!”

V.

Kolozsvár, 1616. július 4.

A FELPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/11 (VII/2). 304–305. – B: KvLt, Fasciculus 17/58.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 140–143.

Anno 1616 die quarta Iulii. Testimonia pro relicta vidua Gregorii Sipos ut A. contra captivam ut I. coram dominis civibus Ioanne Bejhelth videlicet et Stefano Deesy.

Primus testis, Nagi Mihály, citatus, iuratus, examinatus, fassus est: Hallottam mástól azt, hogy az az fogoly Márta⁴⁰ asszony adott volt az megholt Jánosnak pogácsát. Hallottam azt is, hogy mások is, az kik az adott pogácsában öttek, meg nem emésztették, hanem kihánták. Az negyedik kérdetre tudom az magaviselési felől azt mondani, hogy valahol érzette az legéneket mulatni, mindenüvé utánok igyekezett, és járt⁴¹, incselkedett utánnok. Egycer azt is tudom, hog együtt mulatánk az korszomán [Hid uccán], egycer <egy legény> [...] ⁴² az székre ülven elájula, és [az pitvarban] erőssen kezde túrni. Én onnat elmenék, azután hallottam mástól, hogy azt monta: „Ha az az Márta asszony hozzám jöhetne, mingyárt könnyebben lehetnék.” Tudom azt is, hogy

⁴⁰ Az eredetiben: *Márton*.

⁴¹ Utána áthúzva: *utánnok*.

⁴² Alatta áthúzva: *az megholt János*.

ezen asszony tavaly Geczi Istvánnak egy [János]⁴³ nevű szolgája után vetette vala magát, ki annakutánna annira megbetegesedett vala, hogy Babocz nevű faluban menvén⁴⁴ magát orvosoltatni, az szeme is kidagadott volt [minden testivel edgyütt], úgy annira, ha orvossággal nem értették volna, meg kellett volna bele halni.

2. Vistai Márton, Filstich Péter jobbágya, iuratus, examinatus, fassus. Ad primum nihil. Ad 2um: Tudom, hogy feleségestül nekem is adott az pogácsában az az Márta asszony, [nekem nem ártá]. Ad 3. nihil. Tudom, hogy lát[ám is] legének után [vetette], de én nem láttam semmit [hozzá]. Hallottam azt másótól, hogy mondotta volna János betegségében: „Ha te, Márta, [miattad vagyon <nekem> nyavalyám]⁴⁵, megbetegítettél, tégy jót is velem!” Ad 6um nihil scit. Ad 7um nihil. Ad 8. nihil. Ad ultimum: Hallottam, hogy újesztendő napján együtt háltak [ketten egymás mellett az megholt legénnyel].

3. Gal Tamás, Radnothy István szolgája, iuratus, examinatus, fassus est. Ad 1., 2., 3. nihil scit. Ad 4um[?]: Tudom, hogy [ez fogoly M[árta] asszony] vígan lakott közöttünk némelykor. Tudom azt is, hogy egycer húsvét után szólíta⁴⁶ engemet az⁴⁷ fogoly Márta asszony, és mondá: „Kérlek az Istenre, hogy vedd ki Jánosból, [én hozzám]⁴⁸ micsoda szándéka s akarattya, [elveszen-e]?” Én egycer reákerdém az legint, mondám neki, hogy: „Micsoda szándékod vagyon az Márta asszony felől? Akarod-e [305] elvenni avagy nem, mert hogy így vattok, sok szó vagyon érette hozzátok.” Mondá, hogy: „Én általán fogva elveszem, <Isten Szentháromság engemet úgy segéljen,> [valamikor leszen, <várom az üdőt>, mert Baczy István ellentartó benne]. Minthogy engemet az megholt János bátyjának hívutt, menék hozzája látogatni. Látám, hogy nagy nyavalyában vagyon, fetref[n]g, erőssen kénlódott.⁴⁹ Látám, hogy felette igön megrémült, az italtól felette iratozott.⁵⁰ Baczy István uram egy üveg pohárban hozza gyöngyvirágvizet, abban sem akara innia. Kérdém:⁵¹ „Mondd meg, jó öcsém, micsoda nyavalyádat⁵² érzed?” Mondá, hogy: „Én semmi gondomat nem érzetem, hanem feredni menék, és megferedvén, hogy kijövék az feredőből, úgy kezdék megbetegedni, és az feredő után lők nehezen, s vagyok is illy nehezes, mert elalluttam volt az víz mellett, és ezután megbetegtettem.” Ezt szájából hallottam, ott volt Márton pap uram is. Ad ultimum: Egycer Czizmadia Mihálynál mulatozván Márta asszony is ott vala. Mulatás közben⁵³ közink-

⁴³ Alatta áthúzza: *István*.

⁴⁴ Utána áthúzza: *ha*.

⁴⁵ Alatta áthúzza: *Engemet*.

⁴⁶ Fölötte, a kontextushoz nehezen kapcsolhatóan: *monda az*, majd utána áthúzza egy olvashatatlán szó.

⁴⁷ Utána ismételten: *az az*.

⁴⁸ Alatta áthúzza: *szinte engemet úgy*.

⁴⁹ Az eredetiben tévesen: *kénlódok*.

⁵⁰ Az eredetiben: *Jratozot*. Értelme vélhetően: irtózott[?].

⁵¹ Utána áthúzza: *mo*.

⁵² Utána áthúzza: *vaygon*.

⁵³ Utána áthúzza: *így*.

ben rántuk ez Márta asszonyt egy István nevű legénnyel,⁵⁴ Hozzu Tamás szolgája vala, de az még én ott feküdtem, mind éntöllem s mind Istvántól, de még én ott feküdtem, tiszta volt.

4. testis, Erzsébet asszony, Zylahi, iurata, examinata, fassa est, Diósi Istvánnál lakó, iurata, examinata, fassa est: Tudom azt, hogy mikor Zeöleössi Istvánnál lakott ez Márta [fogoly] asszony is, akkor is szerették egymást. Azt is láttam, hogy újesztendő napján Diossi István házában egymás mellett hálának. Ezt is hallottam/<láttam> Czizmadia Mihálynak az házában, hogy mongya vala az⁵⁵ megholt Jánosnak az anyja, jelen lévő ott az fogoly Márta asszony is, hogy: „Ha pénzemmel felérem azt, bizony soha el nem veszed, ha ördögöket találok, úgy sem engedem [elvenned]!” Azt az János anyja szájából hallottam. Tudom az[t] is, hogy az fogoly⁵⁶ Márta asszonytól Jánosnak jegygyűrője volt, és úgy tartotta, mint úgy tartotta, mint jegybéli mátkáját.

VI.

Kolozsvár, 1616. július 4.

AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJK II/11 (VII/2). 305–306. – B: KvLt, Fasciculus 17/58.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 144–145.

Anno 1616 die 4^a Iulii.⁵⁷ Testimonia Marthae captivae ut I. contra relictam Gregorii Sipos [Colosiensem] ut A. coram dominis civibus.

1. testis, [Nagi Mihály], ad 4um: Tudom, hogy Kerekes Pál uram szolgája is őtt abban az pogácsában, azonképpen Nagi Tamás is együtt avval az Jánossal, ki megholt, [az kit Márta adott volt Jánosnak] <egy keszkenőben, mellyet János kivón az kebeléből>. Hallottam azt is, hogy újesztendő napján egymás között lakozván, megkérdezte <Diossy> [István], egymást ha szeretik? Ő megmonta, hogy szereti, de az esztendejít várta, kézenfogván meg is eskütt rajta, hogy elveszi.

[306] 2. Kis Mihály, Nagy Tamás szolgája, iuratus, examinatus, fassus est: Az több kérdésekben semmit nem tud egyebet, hanem egycer az megholt Jánossal ő is együtt az Oruarban[!] őtt az korcsomán⁵⁸ Jánossal <az pogácsában>, kit János kivött vala az keszkenőből, kebeliben takarná. Ennekem nem ártott, mert másfél ejtel bort megiván, én edgyütt az pogácsával, borral minden ételemet kihányám, egészségem helylén marada.

⁵⁴ Utána áthúzva: *ki*.

⁵⁵ Utána áthúzva: *asszonnak*.

⁵⁶ Utána áthúzva: *János*.

⁵⁷ Javítva erről: *Iunii*.

⁵⁸ Javítva erről: *korczoban*.

VII.

Kolozsvár, 1616. július 4.

AZ ALPERES ÚJABB TANÚJÁNAK VALLOMÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 308–309. – B: KvLt, Fasciculus 17/58.

NYOMT. KIADÁSA: Kiss 1998/2004. 145–147.

1616 4 [Iulii]. Testimonia pro relict⁵⁹ quondam Gregorii Sipos contra Martham captivam ut I. coram dominis dispensatoribus et notario.

1. Elizabetha, relict⁵⁹ quondam [Nicolai]⁶⁰ Sos de Babocz, iurata, examinata fassa est: Mikor az megholt legény igen elnehezedett volt, akkor én is [jövök]⁶¹ vala be az városban, látám, hogy egy lovon egy legény megyen mellettem [száguldva], de minthogy sem én, sem az legény meg nem esmert, ha szinte érettem jő volt, odavinek Baczy István uram házához, hát az legény felette nyavalyás állapotban vagyon. Vöm eszemben, hogy nem életre való ember, mikor velle beszélget<tem>, mert olyakat hánt, mint az szén, mert elégett vala magában. [309] Kére azon, hogy azt az mostani fogoly Márta asszonyt hozzája hínuk. Mikor szoltunk volna az asszonnyal, mondá, hogy fél Baczy Istvántól, az okon nem mer odamenni. Az anyja is semmiképpen nem akarja vala elbocsátani, de hogy mű monduk, nem leszen semmi bántása István uramtól [erre nám egy öregasszonnyal] elbocsátá az anyja is és hozzá jöve Jánoshoz. Mihelt látá az asszont, mingyárt előnté az betegség, mondá: „Ne hadgyjatok, ne hadgyjatok!” Az legént ötönn is foguk meg. Annakutánna az legény megbredvén mondá Márta asszonnak: „Az Istenre kényszerítlek, mondd meg nekem, ha tudod, mi miatt vagyok ez nyavalyában, mert⁶² vagyon immár három hete, hogy az mely pogácsát attál vala, azóltától fogva vagyok ez nyavalyában, ki miatt meg kellett halmom.” Mondá az asszony, hogy őneki nem adott semmit. Monda azt az legény: „Tudod azt, hogy én téged szerettelek és meg is esküttem, hogy elveszlek, ha jól viseled magadat, noha annyi[r]a sok és sűrű⁶³ [gonosz] hír vagyon felőled, mint az villám. Tudod pedig azt is, hogy velled háltam, de énnekem semmi közöm nem volt veled.” Kire mondá az asszony: „Te tudod, mit cselekedtél!” Erre monda János: „Mondd meg barátim közzül, ha valakivel volt dolgod, [az Istenre]!” Mondá az asszony: „Azon kívül, az kit magad tucc, énnekem senkivel nem volt.” Ez szók után felette kére az asszony, minthogy Baczy Istvántól való féltében nem is mere sokat mulatni, [mondá neki], hogy: „Gyógíts[d] meg Jánost és megfizetek tölle kegyelmednek. Most egy bokor kapsot is adok oda gyógyításában, mert nekem jegybeli hűtes máttkám.” Az asszony

⁵⁹ Utána ismételten: *relict*.⁶⁰ Alatta áthúzva: *Alberti*.⁶¹ Alatta áthúzva: *megyek*.⁶² Utána áthúzva: *ha*.⁶³ Ti. sűrű.

akkor elmenne. Én minthogy látám az legénynek halálos állapotját, azután sem az legényt éltiben, sem az asszont nem láttam. < Eszemben jutván esmét, akkori beszélgetéskor > mondá neki János: „Meg kell nekem hallnom miattad!” Kire felele < az asszony >: „János, ha te meghalsz, nekem is halált kell éretted szenvednem!” Hallottam azt is, hogy egynéhány szerelmes asszonyok nagyfű keresni kijöttek szintén az Panczeli Bwkre, kik között ez is, < Márta >, az fogoly asszony, ott volt, [de én] más szavából hallottam.

VIII.

Kolozsvár, 1616. augusztus 29.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK MINT PERBE AVATKOZÓK TANÚINAK
VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 310.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 147–148.

1616 die 29 Augusti. Testimonia dominorum directorum ut A. contra et adversus Martham captivam ut I. coram dominis dispensatoribus recepta, [hoc ordine sequuntur].

1. testis, Paulus Mark, lanio, citatus, iuratus, examinatus, fassus est. [Ad primum] pro I: Ez [első] kérdésre azt tudom mondani, hogy Cassan laktomban ez fogoly Márta asszont találám az piacon Cassan. Kérdém tőlle, ha lakott-e Colosuarat, minthogy esmére vala, mingyárt nevemen nevezte és megesmére engemet is. Akkor vala ura az Cassai kapuban való darabant. Én az urával is beszéllettem, mondá [nekem], hogy be-megyen ő is Erdelben az felesége atyafiai látogatni. Az ura ez fogoly asszonnak majd két esztendeig lakék Cassan, együtt is ittam velle. Annakutánna én nem tudom,⁶⁴ megholt-e, vagy hova lött. Az több kérdésekben semmit nem tud.

2. testis, Miklós, Baczi István béreslegénye, citatus, iuratus, examinatus, fassus est: Az első kérdésben, volt-e ez fogoly Márta asszonnak hűtes ura vagy nem, abban semmit nem tudok. Az másik kérdésben tudom azt, egycer hogy Monostorra mentünk vala az legényekkel, utánnunk jött vala, ott innia attunk, de nem láttam, hogy más velle hált volna, vagy ő mással. Harmadik kérdésben sem tud semmit.

3. testis, Czizmaczia Kis Mihály, iuratus, citatus, examinatus, fassus est. Ad primum: Az ura felől az captivának nem tud semmit mondani. Az második kérdést az mi illeti, az mit abban tuttam, előbbi vallásimban megmondottam. Az harmadik kérdésben sem tud semmit mondani egyebet, hanem tudom, hogy⁶⁵ Desi István uram inassa csinálta vala az két gyűrőt, melyet János, az megholt legény, az fogoly Márta asszonynak adott volt. [Pro I.]

⁶⁴ Utána áthúzva: *hova I.*

⁶⁵ Utána áthúzva: *Desi István.*

IX.

Kolozsvár, 1616. szeptember 9. előtt

ÚJABB TANÚVALLOMÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJk II/11 (VII/2). 311.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 148–149.

[1616. szeptember 9. előtt]⁶⁶

[...] Mondotta, hogy elveszi, csak telljék ki ideje.

3. testis, Zylagy Erzsébet, Fodor János szolgálója, citata, iurata et examinata, fassa est: Az első kérdésre, volt-e ura vagy nem, én azt nem tudom. Az másodikra az[t] tudom mondani, hogy az mint ennekelőtte is hűtömmel megvallottam, most is az szerént vallom, hogy látám az elmúlt esztendőben kiskarácsony napján az megholt legénnyel Colossi Jánossal edgyütt hála ez Márta fogoly asszony Monostor uccában kívül Diosi István házánál [egész]⁶⁷ éjjel.

4us testis, Erzsébet, Szeöleössi István szolgálója, iurata, examinata, fassa est, se nih[] scivi.

5. testis, Márta, Igaz Gáspár szolgálóleánya, citata, iurata, examinata, fassa est: Az első kérdésre, volt-e ura vagy nem, én azt nem tudom. Az második kérdésre azt tudom, hogy láttam, hogy az legények után vetette magát. Látám azt is, hogy kiskarácsony napján az múlt esztendőben Monostor uccában kívül Diosi István házánál ez fogoly Márta asszony mellé fekvék Colossi Jánosnak és virrattig velle hála. Monduk neki: „Márta, miért hálál⁶⁸ Jánossal, hogy minyájunkon ilyen gyalázatot tész?” Erre azt felelé, hogy szabad neki, mert komia. Ad tertium nihil scit.

6. testis, Anna, Baczy István szolgálója, iurata, examinata, fassa est: Az mint ennekelőtte vallottam, most azont tudom hűtömmel bizonítani most is.

⁶⁶ Feltehetően a felperesek javára bevett tanúvallomások egy része. Keltezésük szempontjából megjegyzendő, hogy a rögtön utánuk következő vallomások szeptember 12-én születtek, de mivel ebben a perben a büntetés végrehajtása szeptember 9-re esett, e vallomásoknak az azt megelőző időszakban kellett születniük. Az utólag számozott jegyzőkönyvben a lapok számozásakor nem vették észre, hogy a kötetben a 311-gyel számozott lap nem szerves folytatása az előző, 310-zel számozott lapnak. Valójában a 311. lapon más írással bejegyzett tanúvallomások következtek, mert az idők folyamán egy jegyzőkönyvi lap elkallódott. Erre az 1616. szeptember 12-e előtt bejegyzett vallomások közül a hat vallomásból az első két tanú vallomását írták be. A 311. lapra azonban csupán a második tanú vallomásának utolsó mondata került, így a vallomások teljes szövege a 3. tanú vallomásától kezdődően maradt ránk.

⁶⁷ Alatta áthúзва: azon.

⁶⁸ Utána áthúзва: az.

X.

Kolozsvár, 1616. augusztus 15.–szeptember 9.

A PERMOZZANATOK ÉS AZ ÍTÉLET VÉGREHAJTÁSÁNAK KÖLTSÉGEI
A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK SZÁMADÁSAI KÖZÖTT

AZ IRAT: B: KvSzám 14a/II. 5–6; 14a/IV. 153.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 149–150.

[5] Die 15 Augusti. Fogatott volt Baczj István egy asszonyembert meg, azt praetendálván hozzája, hogy szolgálját étette volna meg, de semmit affélét reá nem bizonyíthatván (hanem egyéb sok fertelymes életéről való bizonságok lévén), kellett ingessiót csinálnunk, az asszont bevitetvén, fiz[ettem] az por[os]z[lónak] d. 4.

Die 18 Augusti. Ez felyül megnevezett Márta fogoly asszont kihozattunk törvényre, viszantak be is vitetvén, fizett[em] az por[os]z[lónak] d. 8.

Eodem. Attunk notarius uramnak d. 2.

Die 25 Augusti. Az fogoly Mártát mégis kihozatván, hogy be is vitték, fiz[ettem] az poro[s]z[lóknak] d. 8.

Die 29 Augusti. Idéztettünk az fogoly Márta ellen 5 tanút, az szol[gának] fiz[ettem] d. 10.

Die 30 Augusti. Az fogoly ellen tanúkat bevöttetvén, fiz[ettem] polgár ur[améknak], notarius ura[mna]k az tanúknak bevételéért d. 10.

Die 31 Augusti. Mégis az felyül megnevezett fogoly ellen idéztettünk két tanút, az szol[gának] fiz[ettem] d. 4.

Polgár ur[améknak] és nótárus uraméknak d. 8.

Die 3 Septembris. Az felyül megnevezett asszonyembert kihozatván törvényre, megszententiázván, esmét bevitettük, fiz[ettem] az szol[gáknak] d. 8.

Die 5 Septembris. Esmét kihozattuk executióra, haladni kellett Boros Istvánné dolga revideálása miatt, fiz[ettem] az poro[s]z[lóknak] d. 8.

[6] Eodem.⁶⁹ Az felyül megnevezett Mártát, az foglyot, kihozatván lött executiója, fiz[ettem] az poro[s]z[lónak] d. 4.

[153] Die 9 Septembris. Az mely fogoly asszont az directorok kiverettenek az perengéren, attól fizettem az cigánoknak az régi mód szerént d. 60; az poroslónak is aszerént d. 60; gyeplőre attam d. 3.

⁶⁹ Ti. 1616. szeptember 9.

37.

Kolozsvár, 1625. június 9–16.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK ELSZÁMOLÁSAI A GYULAFEHÉRVÁRON
EGY BŰBÁJOS ASSZONY ÁLTAL VÁDOLT FARNA MIKLÓSNÉ
ELLENI PERBEN

AZ IRAT: B: KvSzám 16/XXXIII. 22–23.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1111.¹

9 Junii. Farna Miklónét, mivelhogy Fejeruarat accusálta volt egy bűbajos asszony, citaltatván attunk az szolgának d. 2.

10 Junii. Az törvény bizonságra bocsátván ellene, tíz tanúkat idéztetvén, Lakatos Istvánnak attunk d. 20.

15 Junii. Ezen tanúkat esmét idéztetvén, mivel azelőtt az tanácsnak sok dolgai lévén nem acceptálhatták, attunk d. 20.

16 Junii. Azon tíz tanú bevételtől attunk polgár uraimnak d. 20.

Notarius uramnak az megírástól d. 20.

¹ Részlet a *bűbajos* címszónál.

38.

Kolozsvár, 1629. április 12.

BÁDONI ORDAS ANDRÁS JAVÁRA TETT TANÚVALLATÁS
EGY BOSZORKÁNYSÁG MIATT MEGÉGETETT ASSZONYRÓL

AZ IRAT: A: KvTJK II/12 (VII/3). 61–63.

Anno 1629 12 Aprilis. Testimonia pro Andrea Ordas de Badon recepta coram amplissimo domino Benedicto Hanczler et Gregorio Zegeđj.

1. testis, Stephanus Lakatos [s]ervi]tor publicus civitatis, citatus, iuratus, examinatus, fassus est tali modo: Ezt tudom az kérdésre mondani, hogy itt az városon rút, éktelen fertelmesül viselte magát [az asszony], az mellyért meg is fogták.¹ Én magamtól izent pedig Radnothi István uram bíróságában² az kapukra, hogy be ne bocsássák, mert az korcsomákon megrészegedvén, felfosztozódott, s úgy hitt tótott, mit és egyéb afféle korcsomálósöckett rá. Az város szolgálai verték az mezítelen hasát rút magaviselésért.

[62] 2. testis, honestus Stephanus Zilagj, citatus, ad fidem Deo et civitati praestitam, fatetur tali modo: Mínthogy bort árultam, [csaplár voltam],³ láttam, hogy részegeskedett [az az égett asszonyállat⁴]. Eldölt ott rúttul, éktelenül eldölt, tisztességgel legyen mondva, rúttul kifolt alólla. Ezt is tudom, hogy az tanács kikésértette az városból, nem is volt szabad bejöni az városban, hagyva volt, hogy be ne bocsássák az kapukon.

3. testis, Georgius Zilagj, citatus, ad fidem Deo et civitati praestitam: Mivel az bíró uram házánál kellett hálnom, őriző voltam éjjel, jöve egy az őrizők közül, híva bennünk. Mi elmenvén Zekely Mártonnal, az tizedessel, hát az ablakon gyortyát tartnak ki. Én [az gyertyára nézvén elesém, akkorra oda nem érkezem, azután látám az az⁵ égett asszony vala ott egy tóttal], mi⁶ semmit nem láttunk.⁷ De akkor az kalikába viteté bíró uram bizonyosan az dolognak végére menvén. Bírák uraim ugyanaz cigányokkal késértették ki őkegyelmek az városról, nem is volt szabad ide bejöni.

4. testis, h[onestus] Martinus Zekely, citatus, ad fidem suam Deo et civitati debitam fatetur tali modo. Idem fatetur quemadmodum praecedens testis, hoc addito: Én szintén odamenék, az társom elmarada, mert elesék. Diosi Mihályné asszonyom szolgálójával az ablakon gyertyát tartnak vala ki, s mondák, hogy ezen helyen gonoszkodának. Mi az kalikában vivők mind az kettőt még az asszony, [az égett asszony] beteggé tevé

¹ Utána áthúzva: *Cigányokkal kiigazítottak.*

² Eddigi ismereteink szerint Radnóti István 1622, 1624 és 1628-ban volt főbíró. 1626-ból hiányosak adataink. KvTanJk I/6. 337, 392. Binder Pál: *Közös múltunk.* Bukarest, 1982. 279.

³ Alatta áthúzva: *akor.*

⁴ Utána áthúzva: *Margit.*

⁵ Utána ismételtlen: *az.*

⁶ Előtte áthúzva: *mi.*

⁷ Javítva erről: *láttam.*

magát, nem bírunk vala velle. Egykor elhagyuk, s azt gondolván, hogy elmentünk onnat, felugrék, el akara futni, s úgy vivők be az kalikában. Bírák uraim a dolognak végére [menvén], kiigazították az városból az cigányokkal, s nem volt szabad az városra bejöni, hagyva volt az kapukon. Annakutánna is tudom, hogy beoroszkodott az városban, de oly részegen jött ki, hogy eldőlt az kapun kívül, rútul felfosztozódva. Én az kapuból tizedes lévén vízzel ö[n]töttem, hogy el nem ment el külömben.

[63] 5. testis, egregius Georgius Somogj, citatus, iuratus, examinatus, fatetur tali modo: Tudom azt, hogy az mely égett asszony felől vallatott Ordas András, az neki hűtös felesége volt. Én nem láttam semmit hozzá, de hallottam, hogy nem jól viselte magát, az annya Dalon lakik most is, oláh asszony.

39.

Kolozsvár, 1629. szeptember 15.–november 23.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL
ÉS BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT ÖZVEGY SZABÓ ANDRÁSNÉ SÁRA,
MÁSKÉNT KERESZTES SZÜLE ELLEN

I.

Kolozsvár, 1629. szeptember 15.

PERBEÁLLÁS ÉS A FELEK KIKÜLDÉSE BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/12 (VII/3). 205.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 93.

Die eodem.¹

Ez captiva Sára asszony az böcsülletes bírák előtt azt mongya: Az ördögnek sok in-cselkedési vadnak, és minthogy ördög,² eszköz által cselekszik. Ha azért az ő testében vagy ábrázattában mit cselekedett, azt ő nem tudgya, nem tehet arról.

Bizonságra kéredzik mind az két fél, és az törvény elbocsájtá, hogy nyolcadnapra bizonyiccsanak, az I.³ is maga ártatlanságát bizonyiccsa.

Directores iuxta propositionem allegationis cum circumstantiis doceálljanak. I. quo-que pro sui defensione intra octavum diem se purget. Azután törvénynek lészen.

¹ Ti. 1629. szeptember 15.

² Javítva erről: *ördök*.

³ Előtte áthúzva: *Ictys*.

II.

Kolozsvár, 1629. szeptember 17.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI ÉS PRÓKÁTORÁNAK
TILTAKOZÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/12 (VII/3). 116–117.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 93–94; EMSzT I. 1045, 1112.⁴

Anno domini 1629 die 17 Septembris. Testimonia pro Sara, honesti quondam Andreae Szabo relicta, ut I. recepta contra directores velut A. coram dominis Stephano Baczj et Ioanne Wogner.

1. testis, Ioannes Farnasi, citatus, iuratus et examinatus, fassus est in hunc modum: Én nem láttam soha Szabo Andrásnéhoz semmi boszorkányságot, bűbájosságot, sem nem hallottam. Maga vagyon nyolc esztendeje hogy ismerem, nállam is lakott fél esztendeig. Hanem láttam, hogy apró gyermekeket gyógyított, füvet mit szedett, elhítták, s hozzája is hoztak gyermekeket.

2. testis, Rezeni Albertné Katalin asszony, citata, iurata et examinata fassa est: Én soha semmit hozzája gonoszt nem láttam, sem nem hallottam ennekelőtte, hanem az mely leánkát Baczi György uram tart, annak az anyjától hallok most, hogy afféle volna. Közönséges füvekkel tudom, hogy gyógyít, az kiket más is ismer, s azt hordotta, mivel az volt élete.

3. testis, circumspectus Michael Litteratus de Hari, iuratus centumpater, citatus et examinatus, fassus est, ad fidem suam Deo et civitati debitam fassus est tali modo: Ez I. lakott Kívül-Magyar uccában való házamnál hat esztendeig, [117] én soha semmit sem hallottam, sem értettem hozzája. Hanem Baczi Györgynél lakó egy szolgálócska mondott volt, nem tudom phrenesisből-e, miből, reája valamit. Baczi György meg akarván fogatni, hozzám esének ez I. és az vejj[i]. Én kimenvén házamhoz, és kapitánokat, tizedeseket odahívatván, Czisar Istvännét is és Kis Gáspárnét – az kiktől az szó adatott volt –, mivel az egyik a leánkának anyja volt, odahívatván, kívánám azt, hogy az mit tudnának, mondanák szemében. Mert ha az dolog úgy volna, tehát ő nemhogy ott tartaná házánál, hanem inkább tisztí szerént meg kell mondani bíró úrnak és a tanácsnak. De nem tu[d]tanak semmit mondani egyebet, hanem hogy az gyermek beteges állapottyában mondotta, hogy reá akartak menni ez I. képében. És, hogy így semmi bizonyost nem tudának mondani, úgy hallgattak el az kapitánok és tizedesek, hogy be nem mondták. Baczi György is jelen lévén és hallván, ő is abban hagyá. Mindazáltal én nem azért, az mi nézi, de kiküldém őket házamból. Pro A. quoque idem fassus est.

⁴ Részletek a *boszorkányság, bűbájosság* címszavaknál.

4. testis, Hegedűs Györgyné Kata asszony, citata, iurata et examinata, fassa est in hunc modum: Nállunk lakott egykor egy télen, együtt virattam, sötétettem velle, de én semmit nem láttam hozzája, s nem is tudok semmit is affélét.

5. testis, Thorday Miklósné Kata asszony, citata, iurata et examinata, fassa est hoc modo: Lakott házamnál egy ideig még legelsőben, mikor ez mostani ve[j]jivel idejött volt, de én semmi bűbájosságát nem láttam, sem hallottam, hanem füvet láttam, hogy szedegetett, és gyermeket, mit kötözgetett velle.

6. testis, Márta asszony, Simon Tamásné, citata, iurata et examinata, fassa est: Vagyon harminckét esztendeje, hogy ismerem még ifjúságától fogva az I-át, de én soha semmit affélét hozzá nem láttam, nem hallottam, hanem én most hallom az embe-
rektől.

7. testis, Lazar Istvánné Anna asszony, citata, iurata et examinata, fassa est in hunc modum: Lakott talám énnállam két hólnapig, estve még elébb lefekütt énnállamnál, reggel nyolc óraker költ fel, de én semmi boszorkánságot hozzá nem láttam, hanem hogy süly ellen szedett füvet, s azt törte hájban.

Stephanus Thoroczky, I. procurator, protestatur super eo, hogy Baczi György uram az I-t fertelmes asszonnak mondotta ilyen szó közben: „Olyan fertelmes asszonyért nem méltó eskünnöm.”

III.

Kolozsvár, 1629. szeptember 17. körül⁵

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/12 (VII/3). 118–122.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 94–99; EMSzT I. 1042–1043; XII. 755.⁶

1. testis, circumspectus Georgius Baczi, citatus, iuratus et examinatus, fassus est tali modo. Ad primam quaestionem: én bűbájosságát nem tudom, de hallottam. Én ott nem voltam, mikor követ vött fel, sem mikor hagított, nem tudom. Az szolgálónak mit csinált, maga meg tuggya mondani. Mindazáltal énnállam lakván, egykor otthon hagyuk kiskarácson napon, meghagyván nekie, hogy tüzet csináljon és őrizze. Hogy hazamentünk, az ház közepén találtuk elterülve. Mikor onnat felkölt volna és megeszmélkedett volna, azt mondotta, hogy Sára asszony jött reá, egy ostor volt az nyaka körül tekerve, lefogta, megszidta, miért mondotta meg, hogy reá jár. Erössen megverte, az mint találtuk magunk is, sőt azután is gyötrötte. Mi nem láttuk, hanem

⁵ Keltezése a megelőző vallomások keltezése alapján.

⁶ Részletek a *boszorkány, szüle* címszavaknál.

mondotta, hogy az a Sára asszony jó reá, ruháját felfogván, avval borítja be. Váltig csjapoktattam karddal is az házban széllel, de én nem láttam semmit is, hanem az leánka mondotta: „Ihol vagyon Sára asszony, reám jó, be akar borítani!” Mindazáltal láttam és szántam nyavalyás állapotját az leánnak. Minthogy penig házamnál esett, fájlaltam is. Úgy fogám keménben az dolgot, megfenyegetém, hogy bizony tüzet rakatok az hátára. Annakutánna elszűnt rólla. Mihály deáknétól is, Harinétól, hallottam, hogy beszéllette, hogy az urának az kertben egy fa félén tekerte volt az karját, s meggyógyította. Az szolgáljoknak is, szénát hányván az szekérről le, az nyárs az alfelében ment volt, rútol megebhette. Azt is ő gyógyította meg sós foghagymával. Mivel házoknál lakott, azt ígirték nekie, hogy ott tartják, csak gyógyicsja meg. Aztán úgy félték tőlle, hogy nem mertek semmit is ellene vétetni, hanem mindent attak neki az háztól, az mit kívánt.

2. testis, Kata, Kis Gáspár leánya, Baczi Györgynél lakó, ultra duodecim annos, citata, iurata et examinata, fassa est tali modo: Engemet egész esztendeig vesztegetett, szüntelen reám jött, gyötrött, az torkomat fogta meg, nem szólhattam, az hajamban kért, kért körmöm metélékjében és feketéjében is, hogy adgyak nekie, s menten elmegek velle. Megint az anyám ha nyavalyám ellen valami köteléket szerzett az nyakamban, reám jött, azt kérte, s azt monta, hogy adgyam neki, s mingyárt igen szép madár leszek, úgy repülök el. Vallatott, esketett, szidott az lelkével, hogy meg ne mongyam az anyámnak. Égő kemencét hozott előmben, avval fenyegetett, hogy [119] belévet, ha megmondom. Az menyieszer reám jött, mindenkor az ő képében járt reám, maga esztendőt által ugyan számtalanszor jött reám, lustos ingallyával borított be. Hogy az anyámmal laktam három hólnapig is, nem mondtam ki, hogy mind velem volt, körülöttem forgott minden ruházattyában és telljességgel az ő képében, és az szeme is olyan fertelmesül bugázott ki az egyik, mint szintén künn az minémű. Az anyám kénszergetett, hogy megmongyam, de félvén tőle, nem mertem megmondani, hanem egykor montam az apámnak, hogy ihol vagyon, édesapám. Az apám vagdalkozék reá, nekem megállá mingyárt az szóm, virattig sem szólhattam. Az uram házánál is egykor kitekinte az kemence megül, és, hogy látá, hogy senki nincsen, kijöve reám, ostort tekere az nyakam körül, vesztegete, szida az lelkével, hogy megmondom-e az anyámnak, megmondom-e? Ismét Chyorba János arra tanította vala az uramat, hogy rostáról egyék, és mind magok ökegyelmek, mind az háznép arról önek. És az fenkövet meghevítvén, reá teteté étel után az rostára, az ajtót beszegesztük, és az mint Chyorba János megmondotta volt, odajött ez az Kerekes szüle és leült az ház előtt, mivel nem jöhetett be. Az uram osztán egykor megesküvék rajta, hogy ha el nem szűnik, és ha valamellik háza népének nyavalyája lészen, tüzet gyúttat az hátára, gyógyicsjon meg. Arra azt monta: „Én meg sem vesztettem, meg sem gyógyítom!” Azt is monta az uram: „Lám, az én képmében, sem házam népe képén nem jó!” Arra meg azt felelé: „Nem késő még, hogy az kegyelmed képében is eljőjjön!”

[21 Septembris. Recognovit haec Catharina, hogy mikor Kerekes szüle Baczi Györgynét gyógyította, tehát az leánya Baczi Györgynének, mikor Kerekes szüle elment,

az seprőt felfordította és az nyomában keresztüllépett, és virrattig úgy megdagadott az lába, hogy nem járhatott rajta, hanem az Zuchyakj ember gyógyította meg.⁷

3. testis, Kis Gáspárné Orsolya asszony, citata, iurata et examinata, fassa est taliter: Az leányom tudom, hogy nyavalyásul rosszul volt, és azt mondotta, hogy az Kerekes szüle száll eleiben az kéménytől egy nagy lepedővel és ott táncol körülötte, fenyegeti, hogy meg ne mongya, viszont híjja is velle, koszorót ígir. Kérdettem: „Fiam, talán csjak teccik nám ő?” Azt mondotta: „De bizony ő édesanyám, az homlokeltöt is úgy viseli ugyanő.” Montam még: „Mondd, édes leányom, mert ugyan nem árthat ő teneked!” Az vízre sem igen küldhettem, félttem, hogy odaveszti, hanem magam mentem el velle. Félútból is visszakialtott, úgy mentem melléje. Esztendónél tovább volt úgy, hanem osztán végtére Baczi György uram felhívatván, esküvéssel fenyegeté meg, hogyha meg nem gyógyítja, megfogtattya. Mivel így jártam vala velle, hogy találám az asszont, s azt monta, hogy hozzam haza az gyermeket, elszerzi ő jó helyre, [120] ha haza nem hozom penig megbánom. És úgy kérém vala Baczi György uramtól haza az leánt, de őkegyelme azt monta: „Nem adom, mert én házamnál esett, gongyát viselem, vagy meghal, vagy meggyógyul.” S úgy hívatta volt osztán fel, az mint montam. Mind az két szomszédom is gyanakodott reá, mert egykor egy malaca az szülének odament vala az szomszédomhoz, s az kutyája megmará, kiüzé. Az szüle kijöve, s azt monta: „Megmarattad az ebbel az malacomat, de megbánod!” Azon éjjel az szomszédomnak egy tináját mind nyargalák, magunk is hallottuk, hogy elé s hátra futkosott. Két idegen ember is, ki nálunk volt, hallották. Virrat felé osztán az uccaajtónak mene, nagyot zördüle, s ott ledöle, meghala. Az pásztor nyúzá meg, az háta mind eleitől fogva hátraig oly fekete volt, mint az holt szén. Az másik szomszédomtól hallottam, hogy az inassa mondotta volna, mely Coloson vagyon, hogy éjjel az pajtában az tehénre ült volna, s látta az inas, hogy leszállott az tehénről s megfejte. És azt mondotta az az szomszédom, hogy lelke veszetlen öreá gyanakszik, mert öszve háborodván mind magának, mind marháinak nyavalyája esett vala. Maga nem vazelhetett, az felesége osztán utánnajárván az szülének, gyógyította, s úgy gyógyítá meg.

4. testis, Szász Bálintné Margit asszony, fassa est: Az házunknál való hagigalkodás nyilvánvaló dolog, mert mind kövel, szántóvassal és késsel is hagigalkodtak és szúrtak hol egyikünkhöz, hol másikunkhoz. Mikor elsőben lött volna az hagigálás, az uram mene az szénafűben, énnekem mondá, hogy az gyermekkel az szőlőben menynek. Azért az szőlőben lévén, egykor az leányom nézni kezde félre, és az kezében lévő hársot tépegetni kétfelé. Kérdém mit néz, nagy félve mondá, hogy: „Ahol, anya, bizony egy fekete dolmányos ember, ide akar jöni!” Én mondám: „Imátkozunk fiam, ne félj semmit!” Hogy imátkozánk, az leányom mondá, ahol kóróvá lón, ahol ledöle, ahol ismét felüle, apró botokákat csinál, nem igen hosszakat, szép fejéren megfaragja, az övét mind körülfüzte és kövel mind megrakta. Ám felkele, elindula, [ki]hagítá az egyik kö-

⁷ A teljes bejegyzés a 118. oldal alján, a tanú vallomása alá van beszorítva.

vet, ugyan zúg. Maga is kihága⁸ az borjú dellőre mene, ahol az Gellyen tava felé megyen, ahol ismét heten jönnek másfelől reá. Ahol öszvetalálának, az két füzfa az hol vagyon, amaz asszony is ott vagyon, az kék rokolyás, az ki bélest is árult az piacon. Én mondám: „Mondod te, fiam, de én nem látom, [121] maga hiszem én is meglátnám.” Arra azt mondá: „Nem látod, te anya, őket, de majd meglátod az port, ahol az sípos fúni kezdi az sípot.” Közben ugrik, azt is megmutatá, mint ugrik, körülötte táncolnak. „Oly sebessen keringenek, anya, hogy te futva sem érnéd el őket.” (Az port, az mi azt nézi, látám én is osztán, hogy mint egy kéményen az⁹ füst mint szokott felmenni, úgy ment fel az por is.) Ám anya felmenének az ispotály tarlójára, osztán nem látta tovább, hová mentek. [Hanem minket hagigálni kezdének az szőlőben.] Mintegy délkor osztán én is hazamenék az gyermekkel. Az gyermekre álmod hoztak és mind ott lucsjolták. Estvére, midőn felkölhöttem, azt monta, hogy Kerekes szüle képében jött reá, mind ruhája, mind kontya, mind ábrázattya. Az torkát megfogja, ott tikoktattya, avval fenyegeti, hogy az szablyát az gégéjének veti és mind alá kettőhasítja, meg ne mongya, az fejét szoríttya. Mikor úgy aloszik, magunk is láttyuk, hogy az vak szeméhez kap. Ő azért azt mongya, hogy nem aluszik, hanem mindent úgy lát, mint émette.¹⁰ Egykor az uram künn az képpel¹¹ az eszterhát gyakdosván, mivel meghagigáltak vala, én benn valék az leányommal, sűgva mondá, hogy: „Ahol az Kerekes szüle!” Én behívám az uramat, az leányom mondá: „Ahol vagyon, az ágy lábánál kucorodott le!” Odaüte az uram, ott osztán hol együtt, hol másutt mutatá az leány, hogy vagyon egy helyből az másikban állván. Egykor mondá, hogy: „Ám, kiszalada az lyukon!” Ki az uram, az leány is utánna, mondá, hogy: „Ahol az pajtára másznak fel!” Odafutamék, ott is ütni kezdé. Onnét az kashoz mondá, hogy mentek, azt is veré, végtére mondá, hogy ám elszaladának. Valahol velünk vagyon az leány, akár hon, akár mezőn, mindenütt úgy hagigálnak bennünk, az leánra pedig délbenn is álmod hoznak, és úgy vesztegetik. Az leányom azt mongya, hogy tizenketten vadnak, [az kik tölle félnek]. Az a fekete dolmányos síposok, koszos, fenn az feje teteje kopasz, [úgy jó eleiben]. Egy kis [kerek] ízéjek vagyon, [mint az tenerem], csjak kicsid, de mikor kiteríték, azt mongyák, hogy hatvan mélyföldig ellátnak nálla [menni]. Az mi papjaink négyen kijöttek vala oda, (az feyerwari pap is ott volt), hogyha oly lélek vagyon ott, megkérgyék, erős kénszerítéssel kénszeríték is, hogy megmongya, de nem szóla. Az Kerekesné leánya megyen vala ott, mondák, mennjen be ő is. Azt mondá, nem megyen, mert haragszik szobású¹² reám, hogy az annya felől szót találtunk volt szólani, s¹³ talán ugyan koporsójáig sem felejtí el. Azért ugyan gyanakodhatom reá magam is.

⁸ Javítva erről: *kimene*.

⁹ Utána áthúzva: *temédek*.

¹⁰ Másként: *imette*, azaz *ébren*.

¹¹ Vélhetően: *késsel*.

¹² Helyesen *szabású*, melynek jelentése itt vélhetően *forma*.

¹³ Utána áthúzva: *korpo*.

[122] 5. testis, Szasz Bálint, citatus, iuratus et examinatus, fassus est in hunc modum uti praecedens testis uxor et consors sua, hoc excepto, hogy az szőlőbeli dolgot nem oly bővön referállya. Avval penig többíti, hogy mikor az eszterhát verte, szurkálta, az kövek hullottak számosan le, magát igen meghagigálták egynehány úttal. Item, hogy az asszony azólta, miólta ez történt házoknál, ment oda hozzájok, azelőtt penig soha nem ment, tehát gyanakodik maga is reája.

6. testis, Tar Andrásné Márta asszony, citata, iurata et examinata, fassa est: Én semmit sem láttam, sem hallottam egyebet az I-hoz, hanem Por Máténétől hallottam, hogy tiszta boszorkány. Ma is hogy feljövök vala, mondám neki: „Meg kell mondanom, az mit mondál.” „Eregj, eregj, [ugyan] mondd meg, hogy tiszta boszorkány!” Azt mondá.

7. testis, Zilagyi Bálintné [Anna], fassa est: Én mellettem lakott az asszony, de én semmit soha nem láttam hozzája, hanem füvet szedett. Ismét Colosi szekér hála ott nállunk egykor, az ökrök mellett lévő inas nem jöve be, hanem künn marada [hálni]. Ez mondá reggel, hogy ötöt megnyomták az boszorkányok. Mi nem hisszük vala, s azt mondá: „Hiszen láttjátok, hogy az ökör szarváról az új istrángot leszakasztották, engem váltig gyötre, róllam elállván az tehén alá üle, megfeje, ugyan csjorgott. Egy nagy hosszú rokolyában vala, az feje be vala ruhával tekerve.” Mondám, hogy: „Csjak teccett neked!” Azt felelé: „Dehogy teccett, láttam szememmel!” Az urammal is, az mi azt nézi, őszveveszett volt, azután megcsjömörlött, s ő gyógyította meg.

8. testis, Szilagyi Bálint, citatus, iuratus et examinatus, fassus est: Egyebet én semmit sem tudok, sem hallottam, [hanem], hogy Kis Gáspárné beszéllette, az ő leánya miket mondott. Úgy vagyon az mi azt nézi, hogy gyanakottam reá, mivel haragos volt velem, s egy tinóm meghala véletlenül egy éjjel, és, hogy betegeskettem is, gyanakottam, hogy talám ő dolga, de én nem tudom, hanem ő gyógyíta meg azért.

IV.

Kolozsvár, 1629. október 16.

A VÍZPRÓBÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/12 (VII/3). 205.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 99.

1629 die 16 Octobris.

Bírák uraim őkegyelmek assumálván director uraim, úgymint A-k és Kerekes szüle I. között való causát az boszorkánság dolgából, assumálván, és az bizonságokat elolvastatván, s mindkét félnek penes testes qualificatiójokat megértvén és megvizsgálván mindeneiket, teccett őkegyelmeknek törvény szerént, hogy¹⁴ az bizonságokhoz képest az

¹⁴ Utána áthúzva: *mivel*.

I. vízben való bútatással megpróbáltassék elsőben, annakutánna ahhoz képest törvént prounciálnak ökegyelmek, s az tortúráról is deliberálnak.

I. apellavit per procuratorem, et dimissa est ad senatum.

V.

Kolozsvár, 1629. november 7.

AZ ALPERES ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/12 (VII/3). 126–127.

1629 die 7 Novembris. Testimonia pro Sara, Andreae quondam Zabo relictæ, ut I. contra dominos directores velut A. recepta coram dominis Gregorio Zegeđj et Michaele Balk senatoribus.

1. testis, circumspectus Martinus Elek, iuratus centumpater, ad fidem suam Deo et civitati debitam, citatus et examinatus, fassus est tali modo uti sequitur: Vagyon nyolc esztendeje, hogy házunkhoz jár. Hogy az nyavalya rajtam esék, esztendeig dörgölte mindennap meleg ruhával és levendulavízzel az karomat, napjára érte őt pénzt fizettem neki. De én soha semmit hozzá nem láttam, s szavából sem vöttem eszemben semmit is. Maga hiszem [ennyi ideig]¹⁵ azért ember láthatott [volna] valamit, ha afféle [lött] volna.

[127] 2. testis, honesta foemina Anna, Georgii Gyeongyeosi consors, citata, iurata et examinata, fassa est: Énnállam még akkor lakott, mikor az veszedelemben befutottak volt ifjú asszony koromban. Én nem láttam, hogy olvasott, gyógyított volna, vagy gyermeket hoztak volna hozzája. Azután osztán én nem tudom semmi állapotját, én velle sem szólottam, sem voltam, énnekem házamnál való dolgomon volt gondom.

3. testis, Kata, Fazakas Jánosné, citata, iurata et examinata, fassa est tali modo: Két versbenn is lakott énnállam,¹⁶ egy házban is hált velem, de én soha semmi boszorkányságot nem láttam hozzá, eszemben sem vöttem semmi oly dolgát. Az mit most felölle mondanak, abban sem tudok semmit is.

¹⁵ Alatta áthúzva: *esztendeig*.

¹⁶ A szó végéről törölve: *nal*.

VI.

Kolozsvár, 1629. november 16.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ MÁSODFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/12. (VII/3.) 207.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 99; EMSzT I. 1044, 1112.¹⁷

1629 die 16 Novembris.

Assumálván Kerekes szüle dolgát tanácsjul ökegyelmek ratione veneficii és bírák uraim törvényét, az bizonságokat és partium utramque qualificationes megértvén és hallván, teccett ökegyelmeknek törvény szerént, hogy mivel az I. bizonsági, az kikkel némellyikkel alkolmas ideig, némellyikkel ugyan sok ideig lakott, inferállják, hogy semmit hozzá nem láttak és nem is ismertek, az A-k is penig semmi oly bizonyos factumát reá nem bizonyították, hanem az testisek az mit behoznak, csak suspiciók, azért tertio se expurgállya magát az I., hogy ő nem boszorkány és az boszorkány bűbájosságához semmit nem tud, nem ért. Juramentumát conjurátorival tartozik praestálni ad octavum diem a praesenti die computando.

Notarius m. p.

VII.

Kolozsvár, 1629. november 23.

FELJEGYZÉS AZ ESKÜTÉTELÉRŐL

AZ IRAT: A: KvTJk II/12 (VII/3.) 207.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 99.

1629 die 23 Novembris.

Compareálván az I. 2^{bus} personis sibi adiunctis jurálának super innocentiam.

¹⁷ Részletek a *boszorkányi, bűbájosság* címszavaknál.

40.

Kolozsvár, 1630. június 5.–július 4.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE HAJDÚ JÁNOSNÉ DAMAKOS
ERZSÉBET ELLEN BABONÁSKODÁS ÉS BŰBÁJOSSÁG VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1630. június 5.

FELPERESI BIZONYÍTÁS ELRENDELÉSE

AZ IRAT: A: KvTJk II/13 (VIII/1). 130.

Eodem.¹

Teccik az törvénnek, hogy az A-k, director uramék bizonyícsják meg, hogy Haidu Jánosné mezítelen öltöztvén nagyfüvet ástott, hazahozván embereknek adott benne, és azoknak nyavalyát szerzett, és bűbájoskodott.

Licebit et I. pro sui defensione bizonyítani, reportatio testium fiat ad octavum diem.

II.

Kolozsvár, 1630. június 6.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/13 (VIII/1). 40–43.

Eodem die.² **Pro dominis directoribus ut A. testimonia contra**³ **Ioannis Haidu consortem Damakos Erzsébet velut I. recepta coram iisdem dominis senatoribus.**

[41] I. testis, Ioannes Bartos fassus est. Ad 1.: Én nem tudom, nem láttam boszorkányságát és bűbájosságát Haidu Jánosnének, hanem Zekelj Andrástól hallottam, az ki nekem vallotta, hogy ő hallotta mástól, hogy az I. harmadmagával nagyfű ásni ment, és ott kérgette egyiket, ha látta-e, mint ásták az nagyfüvet? Az mondotta, hogy ő nem látta, és az I. osztán mezítelen vetkezett és úgy ásta, s az egyik asszony elfutott, és az mely nagyfüvet ástott, azt el is ültette. Hogy bíró uramnak ezt megjelentém, ökegyelme

¹ Ti. 1630. június 5.

² Ti. 1630. június 6.

³ Előtte áthúzva: *pro*.

darabantot ada mellém, az hadnagy is eljöve, bizony dolog, hogy ott találuk⁴ kertiben ellankadva. Ad 2. nihil scit, nem látta. Ad 3.: Tudom, hogy sokaknak használt orvoságával, egyébnek nem tudom, hogy ártott volna. Hanem Mohiné, az öregasszony, az monta, hogy valamit adott be innia, s az feje szédelgeni kezdett, de tejet adott innia [reá], s elmúlt, s meg is gyógyult, tudom.

2. testis, Andreas Zekely, (contra quem I. per procuratorem protestatus est super eo, quod hic testis sit delator, ac propterea iuxta constitutionem excipere vult suo tempore contra eum), citatus, iuratus et examinatus, fassus est. Ad 1.: Én nem tudom boszorkánságát Haidu Jánosénak, sem bűbájosságát, hanem az mivel én vádlottam, azt megmondám. Az dolog így volt: Vosárnap délután házam eleiben menvén, Nagy Lukács háza előtt ülnek vala valami asszonnépek. Én is leülledvén, Hegedűs János fia kezdé mondani, hogy Haidu Jánosné Kató nénémet kihíttá volt az erdőre nagyfű ázni más asszonnyal, s mikor odajutottak, kérdetta Katót Haidu Jánosé: „Tudod-e, mint ássák az nagyfüvet?” Mondott Kató: „Nem tudom én.” Haidu Jánosné mezítelen kezdett vetkezni, s néném elfutott, ott hatta őket. Én evvel vádoltam, az mit az gyermek mondott. Ad 2.: Lippaj Jánosétól hallottam, hogy Haidu Jánosné egykor megszólítván, mondotta, hogy: „Látom az urad háborún tart, nem tucc valamit? Végy egy ejtel bort, melegícsj meg, tölcsj egy tekenőben, mosd meg magad övig, add meginnia. Nemhogy megverne, de meg sem szid!” Ugyanő monta, hogy Sipos Pálnétól hallotta volna, hogy fű ázni indult volt Haidunéval és Gyeongyeosi Gáspárnéval. Borok, pecsenyék volt, s az útban mondott Sipos Pálné: „Úristen, énnekem erről eccer így kegyelmeztek meg, hogy ha többször ebben találtatván, minden törvén nélkül meghalljak, azért ne, az pecsenye, én visszatérek!” S visszajött. Ad 3. nescit aliud, hanem hogy Mohinének adott volna gyükret, azt hallotta.

[42] 3. testis, Szabo Pálné Anna asszony fassa est. Ad 1.: Én nem tudom, én nem is hallottam semmit is felölle affélét. Ad 2.: Én azt sem tudom, hogy Haidu Jánosné valaki veszedelmére nagyfüvet mezítelen ásott volna. Ad 3.: Én nem tudom, hogy orvosságot adván valakinek ártott volna, hanem az én uramat kente, ő nékie használt.

4. testis, Margit asszony, Nagy Lukácsné fassa est. Ad 1.: Én nem tudom bűbájosságát, sem boszorkánságát Haidu Jánosénak. Ad eandem quaestionem ita fatetur ut 2^{dus} testis in eadem parte fassus est, tudniillik, az mit az gyermek mondott én is hallottam. Ad 2. nihil scit, non audivit. Ad 3.: Nem tudom azt is, hanem az mit Weres Györgyné inasától az mit hallottam, hiszem ő megmongya maga.

5. testis, Hegedűs Jánosné Erzsébet asszony fassa est. Ad 1.: Én nem hallottam egyebet annál, sem nem láttam, hanem magától hallottam, hogy kimegyen az mezőre fű keresni. Ad 2.: Én nem láttam, nem is hallottam, hogy mezítelen táncolván valakinek veszedelmére füvet ásott volna. Ad 3. etiam nihil scit.

6. testis, Anna asszony, Jaray Mártonné [conscientiose] fassa est. Ad 1., 2. et 3. nihil scit, nihil audivit neque vidit.

⁴ Ti. találtuk.

7. testis, Borbara asszony, Lippay Jánosné fassa est. Ad 1., 2. et 3. nihil scit, quia nihil vidit neque audivit, hanem azt vallja, hogy sokaknak használt orvoslásával. Az ő anyját is megkénvén, meggyógyult utánna, noha két esztendeig volt beteg.

8. testis, Gyeongyeosi Gáspárné Anna asszony fassa est pro et contra. Ad 1., 2. et 3. nihil scit, quia nihil audivit neque vidit, mert én hozzája járó sem voltam. Azt tudom, hogy Warga Lőrincné Monostor uccában, ki igen beteg ember volt, meggyógyította, s kérdém egykor, mivel gyógyította, azt mondá, hogy nagyfüvel. Én is voltam egyszer velle fű szedni, az [vén] Trombitas feleségestül az is ott volt, szedett füvet, de én nem láttam, hogy valami babonáson szedte volna, hanem csjak mind öszveszaggatta.

9. testis, Laposi Péterné Annok asszony, grávida existens, conscien[tiose] fassa est. Ad 1., 2. et 3. nihil scit, nihil audivit neque vidit, hanem Wekas Mártontól hallottam, hogy Orszagh Ilona vért vizelet, s csjak eccer kötötte, s meggyógyult.

[43] 10. testis, Mohy Györgyné Katalin, [annorum 80], fassa est. Ad 1. et 2.⁵ nihil scit, nihil vidit neque audivit. Ad 3.: Erről ennit tudok, hogy egykor híva hozzá Haidu Jánosné házához, s kére, hogy legyek házánál. Kérdém, hová mennek (Sipos Pálné is ott vala), s mondá, hogy Leta felé mennek fű s gyükér ásni. Én kérém, hogy hozzon baba kalácsját⁶ énnekem, mert az geleszta háborgat. Mondá, vagyon neki, ada is, más egy gyükeret is ada, mondá, egyem meg, igen jó, használ. Megeteté velem, ők elmenének, énnekem az fejem kezde szédelegni, s elerőtlenedém, azólta erőtlen szabású vagyok, de az geleszta nem háborgat.

11. testis, [Pap] Erzsébet asszony fassa est. Ad 1., 2. et 3. nihil scit, quia nihil vidit neque audivit.

III.

Kolozsvár, 1630. június 8.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/13 (VIII/1). 47.

1630 die 8 Iunii. Testimonia pro Ioannis Haidu consorte ut I. contra dominos directores velut A. recepta coram dominis Ioanne Wogner et Georgio Lakatos.

1. testis, Borbara asszony, Warga Lőrincné fassa est: Én nem tudom, mint s hogy szette az füvet az I., de énnekem szette feredőben, amely gyógyított.

2. testis, Balas Lőrinc fassus est similiter ut praecedens testis.

3. testis, Kekesi Gergely deák fassus est, nihil scit.

4. testis, Lengyel Ambrusné, Erzsébet asszony fassa est, nihil.

⁵ Utána egy olvashatatlanul áthúzott szó.

⁶ Másik lehetséges olvasat: *bába kalácsát*.

5. testis, Kata asszony, Zeoleosi Jánosné fassa est, filia Ioannis Hegedús: Én nem láttam, hogy Haidu Jánosné füvet bűbájosságra ásott volna, s meztelen ásta volna. Ismerem az asszont, az kinek szette, attól hallottam, hogy őneki szette az füvet, s gyógyította is azt az asszont, Warga Lőrincnét, keze után gyógyult meg.

IV.

Kolozsvár, 1630. július 4.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/13 (VIII/1). 138.

1630 4 Iulii. Deliberatum per dominos iudices.

Elolvastatván bírák uraim ökegyelmek director uraim bizonságít, és feleleteket is megértvén Haidu Jánosné I. ellen, az I-nak is hasonlóképpen mind bizonságít, és mind azok mellett való qualificatióját megértvén, mivelhogy constál az, hogy füveket szedett, és oly füvet, melyben sok bűbájosságot tartanak lenni az emberek, azért teccik az törvének, hogy az I. in sola persona mentsje magát hitivel, hogy gonosz végre nem⁷ szedett semmi füvet.

Iuramenti depositio fiat ad proxime futuram sedem iudiciariam, ha penig most akarja is letenni hütit, szabad lészen.

⁷ Utána áthúzva: *asot*.

41.

Kolozsvár, 1630. december 9.

NAGY PÉTERNÉ KATA RONTÁSSAL VÁDOLT ALPERES TANÚINAK
VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvLt, Régi divizionális levelek I/20.

Die 9a Decembris Anno 1630. Testimonia pro I. Nagi Péterné [Nagi] Kata contra [Török Györgyné].

1. testis, Szabo Istvánné Borbara [asszony] megesküött, s így vall, hogy ő az kérdésekben semmit nem tud.

2. testis, Balog Ferencné Szabo Erzsébet, megesküvén, így vall: Tegnap jöve házamhoz Nagi Péterné, s akkor mondá, hogy ő nem bizonyos dolgot mondott Török Györgyné felől, hanem álmában látta, s úgy teccett akkor neki.

3. testis, Nagi Máténé Anna asszony, megesküvén, így vall: Ez kérdésben én egyebet semmit nem tudok, sem hallottam Nagy Péternétől, hanem az szomszédjától, Szabo Istvánnétől hallottam, hogy mondta Nagi Péterné, hogy macska képében nyomta meg őtet Nagi Péterné.

[Pro Nagi Péterné.]

4. testis, Fodor Lukácsné [Orsolya asszon], megesküvén, így vall: Én nem hallottam semmit olyat Nagi Péternétől, hanem mióta az perlődés indultatott az Szasz Mártonné házánál, hallottam, hogy azt mondta volna Nagi Péterné, hogy ő beteg lévén, álmában látta, hogy Teorök Györgyné reáment volna.

42.

Nagybánya, 1632. június 4.

POLGÁR MIHÁLY NAGYBÁNYAI BÍRÓ LEVELE CSANÁDI ANTAL
ÉS RHAW MÁTYÁS KOLOZSVÁRI FŐ-, ILLETVE KIRÁLYBÍRÓNAK,
VALAMINT A TÖBBI ESKÜDTNEK EGY RÁGALMAZÁSI ESET KAPCSÁN

AZ IRAT: A: KvLt, Fasciculus II. 107.

Prudentissimi[s], consultissimi[s] ac circumspecti[s] domini[s] vicini[s]que nobis observandis, salutem et servitorum nostrorum paratissimam semper commendationem.

Az Úristen kegyelmeiket kívánsága szerint való egészséges hosszú élettel fejenként boldogságosan áldgya és látogassa. Minemő kívánsága legyen kegyelmeiknek tőlünk az kegyelmeik városa hóstátyabeli Berkeszi Mihály felől, megértettük az kegyelmeik írásából. Az mely kegyelmeik írásából vöttük eszünkben, mint informálta volt kegyelmeiket írása által az maga dolga felől. Az mely dolga felől nem szintén helyesen informálta kegyelmeiket, mert mikoron Kis Bálintné őtet néminemő mondásáért megtartatta, se edgyüvé, se másuvá dolgát nem appellálta, hanem patienter egymás ellen való feleleteket meghallgatták, és mindenik törvény fottáig egymást tartatták az törvénnyel. És mikoron az első propositiójokat az utolsó propositiójokban egyik az másakra egyenlőképpen boszorkánságnak vétkével súllyosították volna, mivel mind az két fél az bizonságra kéredzett az törvénytől, hogy az mit egymás ellen feleletekben inseráltak, azt megbizonyították. Mivel Berkeszi Mihály az A-t feleletiben az törvénnyel tartatta, feleletek után az törvény megtartá, és így mind az két félre az magok feleleteknek rendi szerint fateáltattunk. Az mely tanúknak vallásiból mind az két félnek nyilvánvaló gonosz cselekedetek világosságra jött és megbizonyosodott. Mivel penig az Úristen azt parancsollya minden helyekben lévő igaz magistratusoknak: „Tolle malum e medio populi mei!”, ha az nyilvánvaló bűnöst törvény szerint cselekedetek szerint megbüntettettük, az kegyelmeik szabad királyi városának szabadsága egy punctu[m]iban is nem laedáltatik. Annak okáért, hogy ez dologban kegyelmeiknek nem kedveskedhőnk, azt nehézképpen kegyelmeik tőlünk ne vegye, mert az mi kegyelmeiknek való kedveskedésőnk az maga cselekedeti vonta el Berkeszj Mihály [s] az törvény,¹ melyre nézve az törvének sententiáját szenvedni is kelletik neki, mind az A-ával együtt. Hogy penig ármálissa felől is ír kegyelmeik, hogy akartuk volna látni, arra nekünk (kegyelmeik megbocsásson) semmi gondunk nem volt, és nem is kívántunk tőlle, hogy előnkben küldgye kegyelmeik. Ac in reliquis easdem pruden[tissimas] consultissim[as] ac circum[spectas] do[minat]io[n]es v[est]ras Deo commen[damus] diu felicitate[r] valere cupien[tes].

¹ A szó végéről törölve: *től*.

Datum ex civitate libera ac regia Nagy Banya, die 4 mensis Iunii, anno 1632.

Prudentissim[arum] consultissim[arum] ac circum[spectarum]
d[ominatio]num v[est]rarum servire paratissimi
Michael Polgaar iudex caeterique
cives iurati civitatis Nagy Bánya.

Prudentissimis consultissimis ac circumspectis dominis Antonio Csanadi et
Mathiae Rhaw regiis iudicibus primariis caeterisque iuratis civibus liberae civitatis
Claudiopoliensis etc., dominis et vicinis nobis observandissimis.

43.

Kolozsvár, 1640. március 15.

BÓSI GÁSPÁRNÉ PERE AZ ŐT ÖRDÖGNEK ÉS BOSZORKÁNYNAK
RÁGALMAZÓ POTI MIKLÓSNÉ ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/15 (VIII/3). 72.

Anno 1640 die 15 Martii.

Bosi Gáspárné¹ vádolván Poti Miklóst azzal, hogy ördögnek, boszorkánnak és kurvának szitta, mellyet ha reá nem rak, talión kívánja convincáltatni a iure.

Az I. erre így excipiál, hogy ez A-t azon szidalommal és azokhoz hasonlókkal s nagyobbakkal is szidalmazták mások az egész ucca hallottára, nemcsak eccer, elébb önánál, s csak elhallgatta. Így azért, noha velle öszveveszvé az A. és, urával együtt szidalmazván, ő is szitta, de azt kívánnya, hogy az A. elsőben az elébbeliek szidalmazása és ucca hallottára való rútalmazások² alól tisztícsja ki magát. Ha azt prestállya, azután perelleyen ővelle.

Deliberatum per dominum iudicem, non consentiente domino regio iudice: non stat exceptio I., hanem mongyon más.

Deliberatum per dominos iudices: Teccik az törvénnek, hogy³ mind az két fél kibocsjattatik bizonságra. Az alperes bizonyícsja meg⁴ az felperes ellen azokat, amiket ellene mondott, hogy ucca hallottára úgy szidalmazták, és amiket mondottak felőlle, hogy olyan; azt is, hogy mint szidalmazta őtet is az felperes asszony. Ellenben penig az felperes is bizonyícsja meg, hogy ő az alperest nem szidalmazta. Nyolcadnapra bizonságokat behozván, törvények lészen.

¹ A szó végéről törölve: *k*.

² Utána áthúzva: *ellen*.

³ Utána áthúzva: *az*.

⁴ Utána áthúzva: *har[?]*.

44.

Kolozsvár, 1642. április 7.

VERES ISTVÁNNÉ PERE EGY ŐT BŰBÁJOSSÁGGAL RÁGALMAZÓ
SZEMÉLY ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJK II/15 (VIII/3). 222.

Eodem.¹ Deliberatum per dominos iudices.

Teccik az törvének, hogy az A., Veres Istvánné bizonyícsja meg, hogy őtet az I. bűbájosnak mondotta és hogy az ő tehenének zsírját, vaját, felit elveszi és hogy magától diffamálta.

¹ Ti. 1642. április 7.

45.

Kolozsvár, 1642. május 13.–1643. szeptember 24.

PODOLINI NAGY GYÖRGY ÉS FELESÉGE PERE KÁSZONI ISTVÁN ELLEN
BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1642. május 13.

BIZONYSÁGGYŰJTÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJK II/15 (VIII/3). 232.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 105.

1642 die 13 Maii. Ex deliberatione dominorum iudicum.

Podoliny Nagy György feleségével, mint A., bizonyícsják meg, hogy őket Kaszoni István szidalmazván, egyenesen¹ tűz alá való boszorkánnak mondotta és szitta. In contrarium az I. is doceállja, hogy az lakodalmas háztól kakas szaladott el a ketrecből, és az gyanánt találta az sövény közzé szorult kakasnak az nyakát elszakasztani; és hogy az A. asszony mentest hazafutott [onnat]; és hogy mikor azt a kakast sütötték, az hívogatók, vőlegény s mások mint estenek le, s mi nyavalyájok lött; és hogy ebbéli gyanúból esett, ha mit mondott gyanúval.

Reportatione 8 dies praefixus est.

¹ Utána áthúzva: *az aszt.*

II.

Kolozsvár, 1643. szeptember 24.

A FELEK KIEGYEZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/15 (VIII/3). 309.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 106.

Anno 1643 die 24 Septembris. Ex deliberatione dominorum iudicum civitatis Coloswár.

Noha² az A. arra kéredzván ki, hogy az I. tűz alá való boszorkánnak szitta volna ötöt, ezt meg is bizonyította; de in contrarium az I. azt allegálván, hogy ő gyanúból monta, amit mondott, meg is bizonyította, hogy mások is mondták boszorkánnak azelőtt is, ott is a lakodalomkor, és hogy az legényeken mi esett, s hogy meg is fenyegette az asszony őket, és úgy monta conditióval boszorkánnak, az mint az A. 5. tanúja inferállya; teccik azért az törvének, hogy³ mind mindkét részről ok adatott ez veszekeedésre, egymást kövessék meg. Et⁴ statim praestiterunt.

Praesentis signaturae testimonio.

Notarius m. p.

² Előtte áthúзва: *Mivel az.*

³ Utána áthúзва: *Mivel.*

⁴ Előtte áthúзва: *intra.*

46.

Kolozsvár, 1647. augusztus 20.

BÁNYAI ISTVÁN PERE KALOS GYÖRGY ELLEN RÁGALMAZÁS
VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KvTJk II/17 (VIII/4). 216.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT X. 179.¹**[1647] die 20 Augusti.**

A. Baniaj István Kalos György I. ellen blasphemijáról és hallatlan rettenetes mondasírói verbaliter fundálván propositióját az I. praetendálván factum honorisnak lenni, kívánná, hogy in scriptis exhibeálljon, melyet az A. deliberatióra értvén, úgy deliberálnak, hogy cum causa rettenetes Isten és emberek ellen ardua, brevem processum requirit. Ergo az A. pronuntiállja ad calami notarium[!].

A.² cum solenni protestatione proponit³ A. Stephanus Baniaj contra Georgium Kalos tali modo: Illyen okon citáltattam s bírák uraim kegyelmetek eleiben az itt nem tudatik micsjoda lélektől és elmétől viseltetvén in hoc anno praesente 1647 die 8 Augusti, sem az mindenható Istennek dücsőséget szeme előtt nem viselvén, sem az vétkeknek büntetését meg nem gondolván, bocsássa meg az Úristen, hogy ki kell mondanunk, salva venia sit dictum, az A-t az I. eblelkűnek, ördöglegkűnek, ördöganyától fajzottnak, fél-fasszal csinált esse lélek fiának szidalmazta, egy mezíttelen kard kezében lévén, hitta az A-t L. et L.⁴ fia, mert meg kell halnod az kezem mia, jurálván egynéhányszor az elébb megmondott káromló beszédet. Mely dolgokat, ha tagadna az competentem terminum az A. kész doceálni, doceálván megkévánja a iure si iuris in exemplum aliorum az nyelve kivonattatván, kimeccettessék, s az pellengérré szegeztessek, annakutánna feje vétetessék si iuris. Et protestatur ad ulteriora.

I. felelő napot veszen. Deliberatum: Conceditur.

¹ Részlet az *ördöglegkű* címszónál.

² Előtte a lapszélén áthúzva: *Steph[anus] Banyai[?]*.

³ Utána áthúzva: *tali modo*.

⁴ Vélhetően rövidítések, melyek értelme egyelőre ismeretlen számunkra.

47.

Kolozsvár, 1652. április 17.–május 6.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BŰBÁJLOSSÁGGAL VÁDOLT
NAGY PÉTERNÉ TÁNCOS KATA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1652. április 17.

AZ ALPERES ÜGYVÉDVALLÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/19 (IX/1). 6.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 109.

[1652 április 17.]¹

Tanczos Kata, Nagi Péter relictája p[rocuratorna]k vallja Beöleöni uramat, mivel di-
rector uramék bűvös-bájossággal, étetésse[] vádöllják.

II.

Kolozsvár, 1652. május 6.

VÉLHETŐEN A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/19 (IX/1). 23–24.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 109–110.

**Anno Domini 1652 die 6 Maii. Testimonia pro circumspecti quondam Ioannis Taligas
relicta vidua, Catharina Tanczos, pro dominis directoribus.**

1. testis, Martinus Balogh Colosuariensis, annorum 45, citatus, iuratus et examina-
tus, fassus est: Az feleségemnek keze rosszul lévén egykor megpögdösvén kezi megtapo-
gatta volt, az mint az feleségem énnekem beszéllette, meggyógyult. De hogy lött, Isten
tudgya, Isten elfordította az nyavalyát rólla.

2. testis, Varga István alias Trombitas, annorum 45, iuratus, fassus est: Láttam azt,
hogy az tehene hazajöven Tanczos Katának, addig az tehenét házához be nem boc-
játotta, hanem megvárta, hogy az utszáról betakarodgyanak az utszabeli emberek, és
én utánnavigyáztván, mit akar, addig vigyáztam, hogy láttam azt, hogy tekenőt borított
az ajtaján belől, és az tehenet általhajtotta rajta, és azután felvevén az tekenőt láttam,
hogy só vagon alatta. Én töttem volt értékre az directoroknak, hogy Tanczos Kata

¹ Keltezése a megelőző bejegyzések keltezése alapján.

felől mondották énnekem, hogy sokaknak nyavalyájok lévén ráizentek, és azután meggyógyultanak. Én hallattam Bors[?] Istvánnétól, hogy ny[i]lvánvaló boszorkánynak kiáltotta, amaz is visszamondotta.

3. testis, Varga Istvánné Varga Kata, annorum 45, iurata, fassa est: Láttam azt, hogy mikor az tehénfejni kiment, az jobb kezében sót vitt, az bal kezében vitte az sajtárt, és felfordítván az sajtárt, az sót ráhintette és az tejet ráfejte,² az tejet az tehén hátára hintette, az mi megmaradott, keresztülöntözte. Azt is hallottam Eperjesi Istvánnétól, hogy mezítelen fejte az tehenet. Azt láttam, hogy mikor kihajtották az tehenet nyárba, az leánya Tanczos Katának új ürömseprővel az teheneknek megsepr[r]ette az hátát.

[24] 4.³ testis, Gal Jánosné Nagy Kata, annorum 24, iurata, fassa est: Láttam azt, hogy Tanczos Kata megfejvén tehenét, az első mosadékját az tehénnek farán általöntötte, és az másik mosadékot az tölgyén fen⁴ töltötte. Hallottam Szabo Pálnétól, hogy az urának Tanczos Kata vasszeget vert az fülében, és azolta süket. Ahol az dolog esett, az a ház a Nagy Péterné volt s most Szabo Pálé.

5.⁵ testis, Nagy Ferencné Szökeölleő Annók, annorum 45, iurata, fassa⁶ est: Tudom azt, hogy Tokos Mihályné reákiáltott Tanczos Katára, hogy általán fogva az ő keze miatt kell meghalni. Azt magától hallottam, hogy ha őtöt megfogják, ő kimondgya, kik vadnak boszorkányok Farkas utszában.

6.⁷ testis, Szabo Istvánné [Gero]⁸ Orsolya, annorum 45, iurata, fassa est: Hogy az tanácsházban ennekötte ezen dologból megesküntenek, házamhoz jövéen Tanczos Kata, azt mondá, hogy Szabo Istvánné most rajtam kezdetik, de ezután kin végződik, nem szóllok rólla.

7.⁹ testis, Szabo Pálné Nagy Annók, annorum 48, iurata, fassa est:¹⁰ Az szomszédsgomtól hallottam, hogy az, ki azt az Nagy Péterné Tanczos Kata házát megveszi, míg ez világon él, keserves lészen. És annakutánna három hétig laktunk azon házban, és úgy süketüle meg az uram.

8.¹¹ testis, Dioszeghi Bálintné Szabo Kata, annorum 32, iurata, fassa est: Láttam azt, hogy Tanczos Katának az leánya az sajtárt megmosván, az szomszéd eresszében felöntötte. Tudom azt, hogy pereccsíkolni hí vala engemet Tanczos Kata és, hogy oda nem menék, nyavalyája esék az tehenemnek. És odamenvén megmondám az leányának, és pereccsétát[?] csinála, és azzal gyógyula meg. Én azért estig csíkolék neki, de mit csinált neki, nem tudom.

² Utána áthúzza: *az ki megmaradott az tejben.*

³ Az eredetiben tévesen: 3.

⁴ Utána áthúzza: *fe.*

⁵ Az eredetiben tévesen: 4.

⁶ Az eredetiben tévesen: *fassus.*

⁷ Az eredetiben tévesen: 5.

⁸ Alatta áthúzza: *Varga.*

⁹ Az eredetiben tévesen: 6.

¹⁰ Utána áthúzza: *nihil.*

¹¹ Az eredetiben tévesen: 7.

48.

Kolozsvár, 1660. július 30.

AZ ESKÜDT TANÁCS MEGERŐSÍTI A VERESNÉ BARTA ANNA
BOSZORKÁNYSÁGI ÜGYÉBEN HOZOTT, VÍZPRÓBÁT ÉS MEGÉGETÉST
ELRENDELŐ ELSŐFOKÚ ÍTÉLETET

AZ IRAT: A: KvTJk II/12 (VII/3). 294.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 116.

Anno 1660 die 30 Iulii.

Assumálván tanácsul őkegyelmek Veres Mihályné Bartha Anna dolgát ratione veneficii, bírák uraim törvényét in omnibus punctis et clausulis helybenhatták őkegyelmek, hogy kivítettessék az vízre, és annak módgya szerént megpróbáltassék. Annakutánna annak helyére vitettvén, megégettettessék.

49.

Kolozsvár, 1660. augusztus 26.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A VERESNÉ BARTA ANNA VÁDJAI
ALAPJÁN BŰBÁJOSSÁG, BOSZORKÁNYSÁG ÉS VARÁZSLÁS VÉTKE MIATT
ELŐÁLLÍTOTT ÖZVEGY NÉMET ANDRÁSNÉ KÓNYA ANNA ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/12. (VII/3.) 263–264.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 116–117; EMSzT I. 1044, 1045, 1111–1112.¹

1660 die 26 Augusti.

Director uraimék citáltatván néhai itt való Nemeth Andrásnak meghagyatott özvegyét, Konya Annát törvényre, vádolván bűbájossággal, boszorkánysággal, varázslással, mellyeket az napokban exequáltatott boszorkány asszony, Bartha Anna, mintegy testamentaliter felőlle mondotta volna, szabad jó akarattja szerint reákiáltott volna. Kérvánván az törvéntől, hogy tortúrára vonattassék, és comperiálván, büntetessék, mint afféle bűbajos, varázsló és boszorkány személt meg szoktak büntetni.

I. per procuratorem suum Martinum Sos respondet, simpliciter tagadván, hogy én az nem vagyok. Sőt meg sem foghattattál volna sentenciázott személynek [264] vallására. Sőt nem is magától mondotta, hanem másoknak kérésére, hogy: „Tudsz-e Konya Annához valamit?” Cigány kezében adott vallott, ha mitt vallott is, bosszúságából vallott. Sőt ha megszabadult volna is, nem állott volna meg voxa. Sőt ha director nem volnál, cum poena kívánnám az absolutiót, nem felelhetnél énhozzám tortúrárt ilyen személynek vádlására. Kész vagyok én ezen ártatlanságomról doceálni, és az poenáról is jövendőben fenntartani. Ez captivának nevéről protestálunk.

Deliberatum dominorum iudicum: mivel minden dolgoknak az bizonság lelke, ambae partes exmittuntur. A. doceant iuxta allegationem, I. etiam pro defensione sui in contrarium.

Reportationi testimoniorum assignatur 15 dies.

¹ Részletek a *boszorkányasszony, boszorkányság, bűbajos, bűbájosság* címszavaknál.

50.

Kolozsvár, 1660. augusztus 26.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A VERESNÉ BARTA ANNA VÁDJAI
ALAPJÁN BOSZORKÁNYSÁG VÉTKE MIATT ELŐÁLLÍTOTT
ORBÁNNÉ BERKESZI KATA ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJK II/12 (VII/3). 264–266.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 117–118.

Eodem die.¹

Kihozatván az A-k director uraimék, per procuratorem suum dominum Thomam Aytay, Berkeszi Katát, Orban Andrásné, ilyen okon, mivel ez napokban exequáltott boszorkány asszony, Bartha Anna, in articulo mortis vádlotta volna, hogy ez I., Berkeszi Kata, inkább megérdemlené az halált, mert tűz alól szabadult volna el Szeken. Az mellett asserállják director uraimék, hogy megsententiázott személyly volna, és megijedvén vétkétől, futamást vött volna. Azért megkévánom, hogy tortúrára vonattassál és [265] az tortúra által megvalljad mind magad vétkét, mind másokhoz az mitt tucc. Annakutánna kivitetessél, és úgy büntetessél, mint az exequáltatott Bartha Anna.

I. respondet per procuratorem Martinum Soos: Minek előtte az dologhoz szállanék, azt mondom: „Engemet meg sem fogtathattál volna olyan sententiázott személyly vádlására, az ki immár cigánykézben adatott volt. Ha director nem volnál, poenat is felelnék hozzád. Azért azt kévánom, mivel örökséges vagyok, az város privilégiuma szerént elsőben simpliciter absolváltassam, annakutánna citáltass, suis modis megfélelek.”

Deliberatum per dominos iudices: Kinek vádlására fogtatták meg director uraimék, az még világosan nem constál. Világos az, hogy most in foro criminaliter vádolják² és azt referállják, hogy sententiázott személyly volna, és maga vétke vádolván futam fél-tis[!] vött volna. Ezekre az ratiókra nézve, mivel criminaliter vádolják, méltán detineáltathatták, mivel az város privilégiuma főbenjáró dologban senkit nem excipiál az fogtástól. És mivel az I. captiva Catharina Berkeszi procuratora által tagadgya simpliciter, hogy az, [266] mivel vádollja, nem olyan, sőt tűz alól sem szabadult meg, sőt meg sem sententiázott személyly, kész is ártatlansága felől doceálni. Ergo exmittuntur ambae partes ad comprobandas assertiones suas.

Directores doceant iuxta allegationem contra I. captivam. I. etiam pro sua innocentia in contrarium.

Reportationi testimoniorum conceditur 15 dies.

Ez captivának nevéről interim protestálok.

¹ Ti. 1660. augusztus 26.

² Javítva erről: *vádoltattak*[?].

51.

Kolozsvár, 1664. augusztus 14.–szeptember 2.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ ORGAZDASÁGGAL,
PARÁZNASÁGGAL ÉS BÚBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT
KERTMEGI KATA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1664. augusztus 14.

PERBE BOCSÁTKOZÁS ÉS KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/22 (X/3). 233–234.

1664 die 14 Augusti. A. prudentes et circumspecti directores causarum civitatis Colosvár Gregorius Bonczidai et Paulus Holczappel, ex officio ut A. contra et adversus Catharinam Kerthmeghi, strenui Andreae Uyvári consortem, per procuratorem Andream Almasi proponunt hoc modo. [Kertmeghi Kata dolga]

Illyen praetensiónk van[nak] ez captiva asszony ellen, minthogy Istennek parancsolattya[¹val] és az közönséges törvénnyel nem gondolván, ott künn a szurdékban, ahol lakott, orrgazda lévén, sok szegény embereknek ellopott marháit vitette szállításán, minthogy penig sentientes et consentientes egyenlő büntetéssel szokták büntettetni, azért azt kívánom, hogy az szerént, amint az illyen patrator szokott büntettetni,² megbüntettessék. Más illyen praetentiónk is vannak hozzá, minthogy sok külömbkülömbféle katona inasok és szolgák jártak hozzája, nyilvánvaló paráznasággal vádoljuk, azért mint illyen nős³ [234] parázna megbüntettetvén feje vétettessék, melyet, cum omnibus circumstantiis, készek leszünk doceálni [ad competentem terminum amennyire lehet]. Protestatur ad ulteriora. [Dicit.]

Én soha olyan nem voltam, hanem amely búza én házamnál vagyon, az⁴ nem enyim, hanem más embernek kérésére, [Mezej Istvánéra,] az táborról hoztam. [I. simpli[citer] negat.]

Deliberatur per dominos primarium et regium iudices: Tetszett a törvénynek, hogy intra octavam iuxta actionem az A-k bizonyítsanak,⁵ ellenben penig az captiva is magamentségére, ha mitt tud, doceállyon, doceálván annakutána törvénye léssen.

¹ Alatta áthúзва: *ebben.*

² Utána áthúзва: *aszerént.*

³ Ti. férjezett.

⁴ A szó végéről törölve: *t.*

⁵ Utána áthúзва: *az.*

II.

Kolozsvár, 1664. augusztus 23.

PERBELI FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJk II/22 (X/3). 239–240.

Eodem die.⁶ **Kertmeghi Kata ellen.** [*Kertmeghi Kata és director uraimék*]

Kertmeghi Katának az procuratora antequam relatoriáját bírák uraimék elolvastatnák dicit: Én az propositio ellen nem contendálok, minthogy serum, de az⁷ A-k utrumokban, ahol azt íratják, Catharina Kertmeghi, nem én nevem nékem, mert az én nevem Orban Kata, kiért azt kívánom, hogy a causa simpliciter condescendáltassék.

A-k dicunt secum elmentél mellőlle, regressus in iudicio non datur.

Deliberatum. Minthogy in prima instantia actiójában kellett volna ezt moveálni, mellyet posthabeált, ideoque, qui tacet consentiae videtur, posthabeálván az utrumban más idegen nevet nem írhattak, per hoc non tenet exceptio.

[240] Elolvastatván annak okáért az A-knak relatóriájokat, az I-nak procuratora így replicál: Énnekem ezek az fatensek haragosim, azért iuxta constitutionem civitatis invalidáltatni kívánom az fassiójokat. 2. Az fatensek sohult bizonyost nem mondanak, mert az utrumban a vagyon írva, hogy ha orrokat, tolvajokat tudnak-e vagy látnak-e, hogy az I-hoz jártanak volna. Erre penig csak edgy bizonság találkozott, az sem tud semmi bizonyost. 3. Az búza, mely nállam vagyon, doceálok, hogy az táborról hoztam avval az emberrel, a segítette az szekeremről levenni, mikor megjöttem.

Deliberatum: Tetszett a törvének, hogy intra octavum az I. doceállya, hogy kik legyenek haragossi az fatensek között. Újabban doceállya azt is, hogy az búzát az táborról hozá, s más segítette levenni szekeréről, mikor megjött az táborról. Annakutánna törvény lészen. Interim director uramék is ha mit tudnak, bizonyítsanak, ha akarnak.

⁶ Ti. 1664. augusztus 23.

⁷ Utána áthúzva: *Dire*.

III.

Kolozsvár, 1664. augusztus 30.

A TANÚBIZONYSÁGOK MÁSZOLATAINAK KIADÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJK II/22 (X/3). 250.

Eodem die.⁸ **Kertmegi Kata ellen.** [*Kertmeghi és Directorok*]

Ke[r]thmeghi Katának procuratora exhibeálván maga mentségére való testimoniomokat, melyben az A-k párt kívánnak, újabban az A-k is exhibeálják, pro uberiori iurium suorum tuitione, holmi testiseket s[imp]li[cite]r I. in exhibitis petit par.

A-k contendunt. Deliberatum: iuxta constitutionem civitatis in omnibus exhibitis dantur paria ideoque conced[itur] par a iure tam I., quam A.

IV.

Kolozsvár, 1664. szeptember 2.

PERBELI KIFOGÁSOK, MAJD FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJK II/22 (X/3). 252.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1128.⁹

Eodem die.¹⁰

Captiva¹¹ Catherina Kerthmeghi exhibeálván comportált bizonságít, az A-k repliálnak ez szerént: Minthogy ez comportált bizonságoknak fassiójokat nem itt ez tanácsháznál recipiáltatták, az¹² relatoriának inclusive kellett volna lenni. Annakutánna comperiáltatván, úgy kellett volna exhibeálni, minthogy azért ez szokást posthabeálta, per hoc kívánom relatoriáját condescendáltatni.

I. replicat: Az ő székeken úgy szoktak élni, mi arról nem tehetünk, hiszem hüt alatt¹³ és pecsét alatt költ relatoria, per hoc non stat exceptio.

Deliberatum: Minthogy itt az városon lévő praesidiumnak hadnagynak pecsétés fide mediante költ relatoria, per hoc az relatoria megállhat.

[*Kertmegi Kata ellen*]

⁸ Ti. 1664. augusztus 30.

⁹ Részlet a *bűvösbájosság* címszónál.

¹⁰ Ti. 1664. szeptember 2.

¹¹ Utána áthúzza: *Anna*.

¹² A szó végéről törölve: *oknak*, majd ugyancsak áthúzza: *inclusive*.

¹³ Utána áthúzza: *költ*.

Ezek után az A-k is exhibeálván az captiva ellen való fassiójokat, kívánnák a iure megbüntettetni az captiva asszont, mivel világos bizonságok jöttek be bűvös-bájosságáról.

I. dicit: Minthogy propositiótokban az bűvös-bájosság felől semmit nem töttek fel, azért azt kívánom, hogy ez comportált bizonsági annihiláltassanak. Minthogy pedig semmi bizonyost az testisek nem comportálnak, hanem csak hallomást, azért a iure absolutiót kívánok.

Az directoroknak szabadságok vagy arra, ha csak edgyet téznek is fel propositiójokban, s többről is vallattatnak is, hogy így a latorság inkább kigyomlálódgyék innen az városról.

V.

1664. szeptember 2.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/22 (X/3). 252–253.

Deliberatum. [*Directorok, Kertmeghi Kata. Kertmegi*]

Elolvastatván őkegyelmek mind az propositiót, mind arra való feleleteket, mind az A-knak comportált bizonságát, az I-nak pedig az ellen való testiseket, mellyekből [253] némű-nemű dolgait maga mentségére comprobállya, hogy tudniillik az fatensek közül némellyek haragossi volnának, az házánál talált búzát pedig a táborról hozta. Ami azért a propositióban való első dolgot illeti az orrgazdaságról, minthogy számosan hozzák be az bizonságok, hogy az katonák jöttek s mentek hozzá, s hordozóskodtak házához, tetszett a törvének tertio se hüttel magát expurgállya, hogy tudva házához lopott marhát orrok, tolvajok nem hordottak, s nem is vött tudva szánszándékkal az katonáktól lopott marhát. Ami pedig a paráznságáról való dolgát illeti, mivel oly világos bizonság egynél több nincs, ideoque non stat, quia unus testis nullus testis. Hozzák be az testisek azt is számosan bűjös-bájosságát is, de mivel hallomások az bizonságok, tetszett őkegyelmeknek, hogy ebből is tertio se expurgállya hüttel magát. Expurgálván absolváltatik, alioquin az pellengerre köttetik, és az városról az cigányokkal kiűzetetik.

I. apellat. Dimittitur usque ad senatum.

52.

Kolozsvár, 1665. június 23.

BÖLÖNI ÖKRÖS[?] KATALIN KERESETE FEJÉRVÁRI ANNA ELLEN
ÉTETÉSSEL (SZERELMI VARÁZSLÁSSAL) VALÓ RÁGALMAZÁS
VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KvTJK II/1 (I/1). 307.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 156–157.

Eodem die.¹ A. honesta foemina Catharina Eökeös de Beöleön, nunc commorans in civitate Colosvár, I. vero Anna Fejérvári in civitate commorans ut I.

A. per procuratorem Ioannem Ornaj dicit: Minthogy engemet minden igaz ok nélkül vádoltál, hogy én az nemzöfelemnek² levél pogácsát süttem, és másokkal megétettem, kiért engemet megfогtak és detineáltattak az directorok, azért mivel tagadgya mostan, a penig constál, amint az beirt bizonságokból kitetszik, hogy azelőtt mondotta, ideoque in emenda linguae kívánom, hogy convincáltassék, magamnak penig absolutiót.

Directores quoque ingerunt se, et propter linguae petulantiam kívánnják, hogy megkalodáztassék.

Deliberatum: Mivel világoson constál az bejött bizonságokból, hogy diffamáta, azért tetszett az törvénnek, hogy az captiva absolváltatik simpliciter, az másik penig nyakkal az kalodában veretessék.

¹ Ti. 1665. június 23.

² Utána áthúzva: *rosz*.

53.

Kolozsvár, 1668. január 27.

ÖZVEGY DOMBRÁDI JÁNOSNÉ ZSÓFIA PERE SELINCZKY LÁSZLÓ ELLEN
BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KvtJk II/1 (I/1). 563.

NYOMT. KIADÁSA: Kiss 1998/2004. 157–158.

1668 die 27¹ Ianuarii. Causa nobilis foeminae Sophiae Dobradi, relictæ viduæ condam nobilis Ioannis Dombradi Colosvariensis, ut A., procurator Ioannes Ornai contra egregium Ladislaum Selinczki de Colosvár velut I. [Dobradi Zsófia]

A. solenne protestationem præmissæ dicit: Ezért kellett citáltatnom az I-t, hogy tudniillik engem minden igaz ok nélkül igaz nemes A-t az Colosvari piacon kurvának, boszorkánnak diffamált, mely szavai az I-nak nekem gyalázatomra és holtig való kisebbségemre vagyon. Mely diffamatiót ha tagadna, dato termino cum omnibus circumstantiis kész vagyok doceálni. Doceálván megkérvánom, hogy az nyelve az nyaka csigolyáján vonattassék ki érette, hogyha penig az törvénynek arra tekintete nem lenne, si iuris, holt díjjomon convincáltassék érette. Az diffamatió penig esett 1668 die 25 præsentæ Ianuarii az Colosvari piacon, az hol magam szoktam árulni.

Protestatur ad ulteriora, ez personák penig mind az ketten az megírt Colos várme-gyében Colosvarrt laknak.

Pro I. procurator Gregorius Bóloni petit par, cum ratione excipien[do] contendit et non annuen[do].

A. contendit, ez brevis brevium, paria non dantur.

Deliberatum: Par petenti conceditur a iure.

¹ Javítva erről: 28.

54.

Kolozsvár, 1669. február 1.

KECZELY GERGELYNEK, KOLOZSVÁR HELYETTES KAPITÁNYÁNAK
LEVELE BESZTERCE VÁROSÁHOZ EGY BOSZORKÁNSÁG MIATT
ELFOGOTT BESZTERCEI ASSZONY ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A: BvLt, Seria I., Nr. 17444.

NYOMT. KIADÁSA: KISS 1998/2004. 159–160.

Prudentes ac circumspecti domini mihi observandi. Servitorum meorum semper paratissima commendatione praemissa.

Isten őfelsége minden üdvességes jókkal, kívánatos jó egészséggel, hogy kegyelme-
ket mind fejenként megáldgya, szüből kívánom.

Továbbá kegyelme-
teknek akarám értésére adni, hogy itt várasunkban találtatott egy
olyan kegyelme-
tek felé való asszony, aki fogságban is vagyott itt boszorkánysággal vá-
doltatván. Nevét bizonyosan nem tudom, hanem kegyelme-
tek megtudathattya azoktól,
az kik mostan ezen az vásáron az kegyelme-
tek várossából itt várasunkban Colosvárat
voltanak, megmondhattya kegyelme-
teknek. Hallatik felölle, hogy az papoknak circá-
lásokkor is kiadatott volna, és az vízben is meg¹ próbáltatott, sőt kezesség alatt is volna.
Kegyelme-
teket azért igen nagy szeretettel és becsjüllettel kérem, hogy ha valamit ezen
asszonynak dolgában értett volna kegyelme-
tek, vagy valami oly sort vött volna eszében,
s tudna, ne difficultállya mennél hamarébb szóval értetni és tudósítani felölle, hogyha
ártatlan találna lenni, ne nyomorogna ott az fogságban. Hogyha pedig vétkes találna
lenni, úgy is venné el érdemlett jutalmát, menne igazításban dolga. Így mondgyák, hogy
mészáros lött volna ott az ura, némellyök pedig azt mondgyák, hogy oláh lött volna.

De caetero eadem prudentes ac circumspectos dominationes vestras quam diutissimi-
me foeliciter valere desidero.

Datae Claudiopoli, die 1 mensis Februarii 1669.

Earundem prudentium ac circumspectarum dominationum vestrarum

amicus et benevolus servire paratus
substitutus capitaneus Colosvar,
Gregorius Keczely m. p.

Prudentibus, amplissimis ac circumspectis dominis iudici primarii caeterisque iura-
tis civibus ac senatoribus civitatis Bistriciensis etc. dominis et amicis [mihi]² benevolis
observandissimis.

¹ Utána áthúzza: *pobál*.

² Alatta áthúzza: *nostris[?]*.

55.

Kolozsvár, 1670. február 14–21.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL
ÉS BÜBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT BODNÁR DOROTTYA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1670. február 14.

A FELMENTŐ ESKÜT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTanJk I/6 (II/1). 724–725.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1045, 1128.¹**Die 14 Februarii. Deliberatum in causa Dorotheae Bodnár et directorum et primum ad exceptionem I.** [Bodnar Dorottya dolga az Directorokkal]

Reportálván relatóriájokat mindkét részcél az I. excipiál az A-nak fatensi ellen azval, hogy halálos ellenségi volnának mindazon fatensek, mellyre stabiliál[?] azzal, hogy tyúkját mint ölték volna meg, mellyre ökegyelmek istenes discursusban vévén, ökegyelmeknek úgy teccik, hogy az I-nak azon ratiója exceptiójának stabilimentumára nem elégséges, per hoc non tenet exceptio I.

Demeritum penig ökegyelmek így delibérálnak: Jóllehet ugyan az dominus A-ok iuxta allegata sua, az mint ökegyelmének ez A-októl exhibeáltatott relatóriákat szorgalmatosan megolvastatván világosan megteccik, hogy az I-nak nyilvánvaló boszorkánysága felől nem doceálnak, mindazáltal, minthogy reportálnak oly világos circumstantiákat az A-k kilenc fatensek által, mellyek nem kicsin praesumptiót importállnak az I-nak boszorkánysága és bűjös-bájoskodása felől, sőt magának az I-nak testissi is négyen azon erős praesumptiót erőssítettik, teccik [725] azért ökegyelmeknek az nagy erős² praesumptióra nézve semmiképpen sicco pede az A-knak actiójok és propositiójok mellől el nem mehet, s nem absolutiót nám[?] vehet külömben, hanem ha az nagy praesumptió alól³ tertio se eliberállya magát az I., intra octavum eliberállván absolváltatik ab impetitione A. Secus convincitur in mortuo sui homagio, ea cum conditione praehabita, hogy soha többé afféle suspicióban nem incurrállya. Alioquin, ha még hallatik többé felölle afféle bűjös-bájoskodás dolga felől való⁴ suspiciója is, érdemes jutalmát elveszti.

¹ Részletek a *boszorkányság, bűvös-bájoskodás* címszavaknál.

² Utána áthúzva: *nagy*.

³ Utána áthúzva: *elib*.

⁴ Fölötte egy olvashatatlan szó.

A. cupiunt saniozem, I. protestatur de remedio.
I. remissit illico.

II.

Kolozsvár, 1670. február 21.

FELJEGYZÉS AZ ESKÜTÉTELÉRŐL ÉS AZ ESKÜTÁRSOK SZEMÉLYÉRŐL

AZ IRAT: A: KvTanJk I/6 (II/1). 731.

[1670] Die 21 Februarii.

Compareálván coram sedriae Bodnár Dukó[!] iuxta deliberationem senatus, homagium tertio se praestitit, et absoluta est ab impetitione A.

Coniuratores: 1. maga Bodnar Durkó, 2. Kis Györgyné Maxai Zsuzsanna, 3. Sigmond Borbára, Colosváriak.

56.

Kolozsvár, 1670. május 9–30.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
KAPITÁNY JUDIT KOLDUSASSZONY ELLEN

I.

Kolozsvár, 1670. május 9.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTanJk I/6 (II/1). 769–770.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1128.¹**Eodem.² Causa directorum nobilium Colosvariensium ratione officii ut A. contra et adversus prae[sentem] captivam [viduam] Juditham Capitány ut I.**

A. ratione officii per procuratorem Ioannem Ornai dicunt: Mivel az captiva felől hallatik és mondatik rettenetes Isten s ez világi emberek ellen való gonosz cselekedeti, hogy tudniillik adó, kötő, vámoló, bűjös-bájós, hitegető, sántító, vakító. Item [770] böcsülletes embereknek az végházban szolgálókat hívta az ő tudományának, mesteriségének tanulására, hogy tizenkét fia vagyon néki, fekete condorás annak edgyikének szerzene feleséget, mert a többinek van[nak], és csak imitt-amott az országban táncolnak szépen, mint éjjel járók. Mely cselekedeti indulattya az I-nak nyilvánvaló speciosse, hogy mestere az boszorkányságnak. Item ugyanabban az városban az magam háza előtt is megállván, az holott sok becsülletes ember jár küszöbömön által. Azt is varázsolta, mert három helyről küszöbömet megvakarta és szatyrában rakta, az mely cselekedeti az I-nak rettenetes sok keresztyén embereknek romlására vagyon. És ehhez hasonló sok dolgai vadnak, mellyre cum omnibus circumstantiis ha doceálhatok mint afféle dologra, megkérvánom, hogy elsőben tortúrára vonattassék, hogy minden complexit kinevezze, azután megégettessék, hogy³ pro exemplo aliorum az szél fújja el az porát is. Protestatur ad ulteriora.

Pro I. procurator Stephanus Kassai solenni protestatione praemissarum petit par.

Deliberatum: Mivel az causa criminalis és ardua, proinde par I-ae peten[ti] conceduntur a iure omnibus exceptionibus dilatoriis et prorogatoriis senat[orum] ad meritum feleljen az I.

¹ Részlet a *bűvös-bájós* címszónál.

² Ti. 1670. május 9.

³ Utána fölöslegesen: *az szél*.

II.

Kolozsvár, 1670. május 29.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: MNL OL, R 147, K. Papp Miklós Gyűjtemény, 7. doboz, 12. tétel, II. A. 2, p. 359–363.

NYOMT. KIADÁSA: KENÉZ 1966. 451–452; SCHRAM 1982. 186; KLANICZAY–KRISTÓF–PÓCS 1989. 388; BESSENYEI 2000. 47–49.

Anno 1670 die 29 Maii. Testimonia recepta per nobiles Laurentium Ádám et Michaellem Jenei iuratos vice iudices nobilium civitatis Colosvár, pro parte nobilium directorum Colosvariensium ratione officii ut A. contra et adversus providam Juditam Capitany captivam ut I.

1. testis, nobilis Ioannes Bonczidai, iuratus servitor civitatis Colosvár, annorum 56, citatus, iuratus, examinatus, fassus est in hunc modum. Ad primum: Hallottam az Ornai János uram kissebbik szolgáljától, hogy az házban kuldulni bément, s kétfelé verte az tüzet, s tüzet lopott. Az inas eszében vévén, kifutott utánna, az kapu közben elérte, az condorája alól kivötte, s az földhöz sújtotta az lába alá az inas. Kiment osztán az uccára, kétfelől az ajtó melljékét megtörlötte, s az szatyrában tötte. Onnét leszállván, az mely lépés grádics ott vagyon, annak az négy szegeletit megvakarta, azt is az szatyrában tötte. Azon k[í]v[í]j[ú]l az mely grádics ott van, amegül s végítől port vött fel, s azt is az szatyrában tötte. Ad secundum: Azt nem tagadom, hogy hídtam ugyan⁴ az mostani nótárius, Krajczár András uram szolgálóját, de csak úgy hídtam, hogy egy iffjú legény van ott kún, s annak szerzeném. De hogy meghallottam, hogy szegődve van, azután nem hídtam. [Nota bene.]

2. testis, nobilis foemina Susanna Orgován, relicta vidua quondam nobilis Andreae Almási alias Litterati de Colosvár, annorum 47. Ad primum nihil fassa. Ad secundum etiam nihil. Ad tertium: Látám azt, hogy egy szegény szüle, ki volt az ezé, másé, egy kis szürke condorás asszony kuldus formában bé akar vala menni az Ornai uram házához, vagy mit akart. Az ajtó fogantójához nyula, mint lön s hogy lön, nem mehetette bé, az ajtó mellékén levoná az kezét, s lehajla az földre. Gondolám, hogy talám le esék, de mit csinált, én nem tudom külömben.

3. testis, nobilis foemina Sophia Eger, consors nobilis Ioannis Stámp de Colosvár, annorum 45, citata, iurata, examinata, fassa. Ad [360] primum nihil. Ad secundum etiam nihil. Ad tertium: Azt nem láttam, ha vakarta-é vagy mit csinált az ajtó körül, de hallám azt, hogy az Ornai uram inassa, Jancsi, beszélgettven Almási Andrásné asszonyommal, mondá: „Nézze kegyelmed, asszonyom, mit csinál az az asszony az uram ajtajánál.” Látám, hogy ott hajladoza, guggadoza, de vakargált-é ott, nem-é,

⁴ Utána áthúzva: *de csak*.

tött-é az szatyrában valamit, nem-é, bé akart-é menni avagy nem,⁵ én semmit abban nem tudok.

4. testis, nobilis iuvenis Ioannes Vadkerti de Colosvár, annorum 18, citatus, iuratus, examinatus, fassus est. Ad primum, secundum nihil fassus. Ad tertium: Egyszer feljövök, uramhoz őkegyelméhez, Ornai János uramhoz akarván menni, őkegyelmét honn nem találván, menék az Almási Andrásné asszonyom boltjához. Őkegyelme is ott lévén, beszélgeték őkegyelmével. Azonban tekinte⁶ Almásiné asszonyom Ornai uram háza felé, s monda: „Mint csinál az az asszony ott az urad ajtajánál, talám tégedet diszkintál, mit kenegete ott az ajtó körül, [megvakarászá mit alól, feljül az ajtó mellyékét, és küszöböt?]” Én azt mondom, hogy én nem tudom. Azonban csak elmene onnét az Csinádi István uram kapuja közzé, s ott marada sokáig.

5. testis, nobilis Stephanus Kovács de Colosvár, annorum 45, citatus, iuratus, examinatus, fassus. Ad primum: Vagyon 25 esztendeje, hogy esmerem, de én bizony soha olyan dolgát nem tudom. Ad secundum nihil. Ad tertium etiam nihil.

6. testis, nobilis foemina Catarina Maylát, consors antecedentis testis Stephani Kovács, annorum 50. Ad primum, secundum nihil. Ad tertium nihil.

7. testis: Providus⁷ adolescens Michael Szabo de Keobeolkt, nunc servitor nobilis Ioannis Ornai, annorum 14. Ad 1um nihil. Ad 2^{dum} etiam nihil. Ad 3^{ium}: Hallottam másoktól, de magam nem láttam, sem nem tudom.

8. testis, nobilis puella [Anna] PokaKereszturi⁸ alias Szász, nunc ancilla nobilis Martini Posgai, annorum 16, citata, iurata, examinata, fassa est. Ad primum nihil. Ad secundum: Tudom azt, hogy [361] Krayczár András uram őkegyelme hívatott vala egykor oda az maga házához még az télen – amint eszemben jut, még az fársángban –, hogy mit vehetnénk ki abból az asszonyból, mely asszony annakelőtte immár hídta volt az Krayczár András uram szolgálóját, az kissebbiket, hogy menne ki véle falura, ott minemű nagy vigasság van, jó, szép, iffjú legények vadnak, táncolnak, muzsikálnak, vigadnak. S kérdettük osztán, ha mind télben, nyárban mind táncolnak-é, osztan hun táncolnak, ha az falu végén táncolnak-é, s azt monda, hogy ott táncolnak. Egykor esmét egy vasárnap reggeli praedicatio alatt az uram őkegyelme házához énhozzám is jött volt, ott beszéle holmi héában való dolgokat, s nekem is monda, hogy jobb volna, ha falura kimennék.

9. testis, nobilis puella Catarina Biro de MarusJára in Sede Siculicali Marus, nunc ancilla egregii et nobilis Andreae Krayczár de Colosvár, annorum 11, citata, iurata, examinata, fassa: Mind ez kérdésekben ezt tudom mondani, hogy egy szombatnap jöve az uram házához, engemet OláhFenesre falura hívott ki. Azt mondotta, hogy neki 14 fiai vadnak, az ő háza helyén éjjel-nappal táncolnak, nekem pedig ígért három forin-

⁵ Utána fölöslegesen: *abban*.

⁶ Utána áthúzva: *ez az*.

⁷ Az áthúzott: *nobilis* fölé írva.

⁸ Utána áthúzva: *nunc*.

tos pártát, pártaövet is, gyolcsj posztóinget is. Másnap osztán, úgymint vasárnap, esmét odajött hozzám. Én immár megmondottam volt asszonyomnak az dolgot, hogy engemet falura híu ki. Asszonyom osztán megszidogató vén boszorkánynak, hogy oda ne járjon, mert bizony rosszul jár. Én osztán egy borjúütő pálcával megverém az vén-asszonyt. Monda az vénasszony: „Édes asszonyom, ha tudtam volna, hogy szegődve légyen, eddig sem hídtam volna!” Engem osztán megfenyegete, hogy megvertem, hogy bizony megbánom. A mellettem szolgáló másik szász leány meghallván, hogy engemet megfenyegete, egy marok söt vete a nyakában. Mondá nekem: „Ne bánd, mert bizony nem árthat immáron!” Akkor elmene onnét. [362] Azután osztán nem tölt egy hét belé, hogy énreám egy éjjel reám jövének, s úgy tetszett énnekem mind, mintha az az asszony lőtt volna. Még nappal is alig mertem az háznál maradni. Éccaka az mellyemet kínoztá, úgy elfáradtam, hogy sem ehettem, sem ihattam, est zókon[?] csak megizzadtam, el kellett dőlnöm, le kellett fekünnöm, s mindgyárt reám jöttek. Asszonyom ökegyelme tömjént kötött az nyakamban, s azt kérdették töllem azok az gonoszok, hogy miért kötötték oda, mert el szaggatnák. Nekem úgy teccett, mintha mind az az asszony lőtt volna. Uram ökegyelme őriztetett osztán, éjjel nem hagyott, hogy lefekhessem, azután osztán semmit nem láttam.

10. testis, [honestá]⁹ puella Margaretha Timár de Besztercze, nunc ancilla egregii et nobilis Andreae Krayczar de Colosvár, citata, iurata, examinata, fassa, annorum vero circiter 14: Tudom azt, hogy kuldulni odajöve az uram ökegyelme házához, mene mindgyárt kemence megé, ott volt az kissebbik szolgáló, mindgyárt kérdé attól, ha szolgáló vagy-e? Mondá az leány: „Nem vagyok, ha gazdát kaphatnék, elmennék.” Mondott osztán az szüle neki: „Jere, elviszlek én egy udvarban, ott 14 jó iffjú legény van, azok közikben. Azoknak fekete condorájok, mint a bársony, s sárga csizmájok van, tollasok, f[u]rullyálnak, hegedülnek, táncolnak.” Három forintos pártát, fesső[?] [gyolcs] inget ígerte neki. Ezeket én füleimmel hallottam. Asszonyomtól mézet is kért volt, de hogy asszonyom nem adott,¹⁰ azon mondván azt is, hogy: „Ide ne járj, boszorkány!” Azomban az kissebbik szolgáló verni kezdé ki egy pálcával, én meg egy marok söt veték utánna. Annakutánna osztán egy darab üdő múlva az leány rosszul kezdett lenni, meg sem mondotta, hogy mi lelte, nem ötte azt is, az mit adtunk volna enni, ki pökte. Azután én fenn voltam vagy két éjjel vélle, mert nem nyughatott éjjel. Azt mondotta, hogy egy fekete ember megyen őreája,¹¹ de [363] az nem bántya őtet, hanem az az szüle vagyon vélle, s az gyötri őtet, még enni is hozott neki.

⁹ Alatta áthúzza: *circumspecta*.

¹⁰ Utána áthúzza: *fenyegetett osztán minket*.

¹¹ Utána áthúzza: *az gyötri őtet*.

Quarum quidem testium praemissas fassiones per nos legitime receptas, nos quoque ex debito officii nostri fide nostra mediante referibi curavimus. Datae Anno et die praenotatis.

Correcta per eosdem.

Extradata per praedictos regios,
Laurentium Adám m. p.
Michaelem Jeney m. p.

Kiigazítottatott az városból, és többé soha ez városban bejövése nem szabados, még csak az város határán is ne találtassék az I.¹²

III.

Kolozsvár, 1670. május 30.

A VÁDLOTTNAK A VÁROSBÓL VALÓ KIŰZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTanJk I/6 (II/1). 775–776.

NYOMT. KIADÁSA: JAKAB 1888. 776¹³; KOMÁROMY 1910. 121–122.¹⁴

Eodem.¹⁵ [*Boszorkánysággal vádoltatott Capitany Judit sententiája*]

Deliberatum: Az litigáns peres feleknek actiójokat, responsiójokat és reportált testimoniumokat megvizsgálván az A-knak actiójokat bizonyosnak látták, holott elsőben némű-nemű küszöbnek megvágattatásából származott varázslása, más résziben bizonyos személyeknek hitegetése tétetett fel az A-któl, mely két résznek edgyikéről, úgy mint az elsőről, az A-k, az mint relatoriájokból megteccik, hallomást reportálnak csak. Azt is egynél nem több, mely szerént nihil docent eam de re. Az másik membrumáról pedig actiójoknak jóllehet reportálnak ugyan három testissek fassiójokat, mindazáltal, az mennyiben az I. maga relatoriájában azon dologról úgy reportál, hogy nem tellyeséggel eszes volna, kihez képest mikor bort ihatott, sokat is bolondoskodott, az A-knak abbéli reportatiójok alól¹⁶ láttatik eliberáltatni ugyan, de amennyiben¹⁷ fenyegetését és comminatióját is reportállyák az A-k az I-nak, melly comminatiója után, az mint az utolsó fatens megvallyá, az A-k részéről az kilencedik fatenst nem kicsin nyavalya subsequálta, melyből nem kicsin suspició lehet az I-ra bűjös-bájoskodása, boszorkánysága felől, mely suspició alól az I-át testissi nem eliberállyák. Ez suspicióra azért, minthogy

¹² A többoldalas, összehajtott irat külső felén.

¹³ Tartalmi kivonat.

¹⁴ Jakab Elek adatait veszi át.

¹⁵ Ti. 1670. május 30.

¹⁶ Utána áthúzva: *mondani*.

¹⁷ Utána áthúzva: *valami*.

az A-któl intentált halálra [teljességgel]¹⁸ méltónak lenni nem találhatik az I., teccett ő-kegyelmeknek, hogy itt ez városban afféle malefeciumoknak még csak suspiciója is, annál inkább effectuma ne legyen, soha az mától fogva ez városban ne találtsék, hanem kimennyen, soha ez városnak határán is [776] ne járjon. Alioquin, ha quovis sub praetexta itt, vagy az városban, vagy kívül, akárholott is in territorio civitatis lenni comperiáltatik, megfogattatván, cigányokkal kikésértetik, megverettétvén toties quoties.

¹⁸ Alatta áthúzva: *nem h[...]*.

57.

1670. november 24.–december 8.

KOLOZSVÁRI MAGYARORSZÁGI MÁRTON NEMES ÉS A VÁROSI
JOGÜGYIGAZGATÓK MINT PERBE AVATKOZÓK KERESETE UZONI
BÉLDI PÁL JOBBÁGYA, NAGY ISTVÁN ELLEN BOSZORKÁNYSÁGGAL,
ÖRDÖGLELKŰZÉSSSEL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1670. november 24.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 14–15.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT II. 529; X. 179.¹

Eodem.² Causa nobilis Martini MagyarOrszaghi Colosvariensis ut A. contra et adversus providum Stephanum Nagi, iobbagionem spectabilis domini Pauli Beldi de Uzon, velut I.

A. per procuratorem Ioannem Ornai dicit: Az captivus I. az elmúlt napokban itt ebben az városban, az piacon, nemzetes Stenczel Ferenc uram háza előtt, az magam áruló sátoromban invadálván engem, rút, Isten ellen való szitkokkal, ördögteremtettének, ördöglelkűnek, kutyalelkűnek, lélek bestye lélek kurvafiának szidott, és fenyegetett azzal, hogy belém vagdallya csákányát úgy, hogy az véremet, belemet az ebek eszik és isszák meg. [Sőt anyámat is boszorkánnak szidta.] Melyről exmissiót kívánván és doceálván megkívánom, hogy in poena potentiae convincáltassék érette.

Interim ac directores tanquam ingerentes dicunt: Minthogy az A. posthabeállja az szitkokat s azoknak poenáit, azért azt kívánnyuk, hogy, iuxta edicta, az Isten ellen való káromkodásáért kövel veretessék agyon pro exemplo aliorum.

I. simpliciter negat, sőt azt asserállja, hogy az A. vérbe taglotta volna őtet, melynek nem kellett cselekedni, hanem ha vétett volna, magisztrátust kellett volna requirálni fölölle, és az [15] szerént, az mit érdemlett volna, megbüntetni. Mellyet minthogy nem cselekedve, sőt még a kezével igazat vött, kívánnya cum poena homagiali absolutióját.

Deliberatum: Ambae partes exmittuntur, doceant iuxta sua allegata et responsa. Reportationi testium quindena praefigitur.

¹ Részletek az *eb, ördöglelkű* címszavaknál.

² Ti. 1670. november 24.

II.

Kolozsvár, 1670. december 1.

KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 16.

1670 die 1 Decembris.

Pro I. captivo Stephano Nagy ratione attestationis per inopiam pecuniae neglectae conceditur dilatio a sede iudiciaria, maga mentségére ha sanyarúságát az fogságban nem difficultállja, vallason intra octavum, interim licebit et alterae parti, si voluerit.

Notarius m. p.

III.

Kolozsvár, 1670. december 8.

A VÁDLOTT TANÁCSHÁZ ELŐTTI MEGVESSZŐZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 21–22.

[1670] Die 8 Decembris. In causa providi Stephani Nagy captivi, iobbagionis spectabilis ac generosi domini Pauli Beldi, ut I. et directorum ratione convicii, penes assumptionem testium deliberatum est taliter.

Deliberatum: Minthogy az A-knak colligált testisinek nagyobb része az I. ellen semmi derekas dolgot nem reportálnak, hanem van azok közül vagy csak vagy három bizonyságok, kik közül némelyik inducállják az captivus I-nak ördöglelkűjével való Isten ellen való szitkozódását, mindenik pedig hogy az annyát boszorkánynak szidalmazta volna, per hoc teccik ő az törvénynek, jóllehet ugyanazon fatenseknek fassiói halált nem importálnak, de A-knak actiójok szerént mindazáltal sicco pede az I. el nem mehet cselekedeti mellől, hanem pro exemplo aliorum az jövő törvény napján igen erőssen az szokott helyen az tanácsház előtt pálcáztassék és veretessék meg, de úgy, hogy ha többé comperiáltatik afféle szitkoknak nemében [22] leledzeni, érdemes jutalmát elvész, mostani cselekedeti is recurrálván.

58.

Kolozsvár, 1672. november 8.

PÁLCÁZÁST ELRENDELŐ ÍTÉLET ÖRDÖGLELKŰZÉSSEL VALÓ
RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KVTJk II/23 (XI/1). 247.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT II. 530; X. 178.¹

Eodem.²

Egy captivust vádoltak az directorok azzal, hogy ördöglelkűjével, ördögadta lelkűjével, ebadta, ördögadtával szitkozadott volna, mely megbizonyosodván felőlle, ex deliberatione senatus, jöllehet iuxta edicta kövel verettetnék agyon, mindazáltal ex misericordia megpácáztatik erőssen, pro exemplo aliorum.

Executus est.³

¹ Részletek az *ebadta, ördögadta* címszavaknál.

² Ti. 1672. november 8.

³ Habár az ítélet hasonlósága és az időszak közelsége kapcsán a periratot könnyen értelmezhetnénk a következő, azaz az 59. per részeként, de a kronológiai sorrend és az, hogy a városi jogügyigazgatók elszámolásai között abból az időszakból más hasonló esettel is találkozunk, óvatosságra int.

59.

Kolozsvár, 1672. november 10–25.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE SZOBOSZLAI KISS ISTVÁN ELLEN
ÖRDÖGLELKŰZÉSSEL, EBLELKŰZÉSSEL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE
MIATT

I.

Kolozsvár, 1672. november 15.

PERFELVÉTEL ÉS KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTjk II/23 (XI/1). 250.

IRODALMA: EMSzT II. 540; X. 179–180.¹

Eodem die.² *Directores ex officio contra nobilem Stephanum Szoboszlai alias Kis, per procuratorem Ioannem Ornaj, dicunt*, hogy Isten ellen való szitkokkal, ördöglelkű, eblelkű, hamishitűjével és ezekhez hasonló dolgokkal és szitkokkal szitkozódott. Azért kívánnák convincáltassék az edictum szerént, melyről exmissiót is kívánnak.

Az I. documentumot kíván az A-k részéről, maga tagadván simpliciter ellené való propositiójokat.

Deliberatum: Utrique partibus conceditur exmissio a iure, doceant iuxta sua allegata et responsa, et reportationi testium octavus dies praefigitur.

II.

Kolozsvár, 1672. november 10–25.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK ELSZÁMOLÁSAI AZ IDÉZÉS,
BIZONYSÁGGYŰJTÉS ÉS AZ ÍTÉLET KÖLTSÉGEIRŐL

AZ IRAT: A: KvSzám 34/L. 9–11.

Eodem die.³ Szoboszlai Kis Istvánt citáltattuk Isten ellen való káromkodó szitkaiért, Szekely János szolgabíró uramnak adtunk d. 12.

¹ Részletek az *eblelkű, ördöglelkű* címszavaknál.

² Ti. 1672. november 15.

³ Ti. 1672. november 10.

Eodem.⁴ Szoboszlai Kis Istvánnak is exmissióra menvén dolga, törvény pénzt adtunk d. 15.

Notarius uramnak az utrumért adtunk d. 12.

Die 19 Novembris. Szoboszlai Kis István ellen inquiráltatván, 20 personákat hivatunk elé, Bonczidai Jánosnak adtunk érette d. 40.

Die 25 Novembris. Szoboszlai Kis István ellen való fassiókat exhibeálván, kövel való egyonverésre ítélte az törvény, de valami nagy nehezen azután keménnyen megverette, törvény pénzt adtunk d. 15.

Regius uraméknak és nótárius uramnak ugyan az Szoboszlai causájában adtunk volt az attestatoria relatóriáért 20 person[áért] d. 52.

⁴ Ti. 1672. november 14. A keltezés nem találkozik az 59/I perirat keltezésével, de egyelőre nem tudtuk kideríteni, hogy melyik esetben történt tévedés.

60.

Kolozsvár, 1673. június 14.

A BŰBÁJOSSÁGGAL VÁDOLT ÁGOSTON ISTVÁNNÉ
PERBE IDÉZÉSÉNEK KÖLTSÉGEI

AZ IRAT: A: KvSzám 34/L. 17–18.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1128.¹

Die 14 Iunii. Agoston Istvännét citáltattuk, bűjös-bájossággal vádoltatván, Szekely János uramnak adtunk tőlle d. 12.

¹ Részlet a *bűvösbájosság* címszónál.

61.

Segesvár/Kolozsvár, 1673. május 30.

MARTINUS GALTNER PANASZT EMEL A FELESÉGÉT
BOSZORKÁNYSÁGGAL RÁGALMAZÓ GEORG KANNGIESSER ELLEN

AZ IRAT: B: SvLt, nr. 945. 21–27.¹

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 123; HAGENTHURN 2010. 64–70, 219.

A segesvári majorságban lakó Martinus Galtner a felesége, Anna nevében – akit a sértési eljárásban Joachim Elgjes prokurátor képvisel – beperli polgártársát, Georg Kanngiessert, „gyalázkodó beszéd” miatt. A vádlott vallomása szerint Anna Galtner okozta gyermekének „természetellenes betegségét”, ezért Kanngiesser Galtnerint rontó varázslással gyanúsítja. A hivatalos oldalt Andreas Göbel királybíró és Georg Hirlingck széki bíró képviseli. A tanúk számos, a boszorkányperekben szokásos gyanúokat hoztak fel. Az egyik például azt állította, hogy ő látta, amint Anna asszony hajnali három órakor egy korsóba harmatot gyűjtött. A tanúvallomásokhoz mellékelve volt egy, a kolozsvári városi tanácstól a segesvári tanácshoz átküldött magyar nyelvű tanúkihallgatás is. Ezek között egy tanú a napbanzésnek leírt jósló, varázsló tevékenységéről szólt.

„Egyebet sem tudok, sem láttam hozzá, hanem hogy minekelőtte a nap feljött volna, láttam jó reggel, hogy a kertibe hátrament Galtnerin, és ott, midőn a napot látta feljönni, felemelt, kiterjesztett karral, elmeresztett szemmel ugyan annyira, hogy magam is megfélemlettem tőle, a napra fordulva, úgy futkosta környül a kertinek négy szegletjét.”

¹ A HAGENTHURN 2010-ben kiadott peranyagból hiányzik a Komáromy által idézett magyar nyelvű rész, mely az alperes kolozsvári tevékenységéről szól, emiatt kötetünkben csak Komáromy adatának az újraközlésére vállalkozhatunk.

62.

Kolozsvár, 1673. december 8.–1674. január 8.

ORBÁN KATA PERE FÉRJE, SIGMOND MIKLÓS ELLEN, AKI ŐT
BŰVÖS-BÁJOSNAK ÉS BOSZORKÁNYNAK NEVEZTE

I.

Kolozsvár, 1673. december 8.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK JOGFENNTARTÓ TILTAKOZÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 305.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1127.¹

Eodem.²

In foro Orbán Kata felől hallatván oly dolog, hogy tudniillik ura bűjös-bájos boszorkánnak kiáltotta volna, azért az directorok protestálnak arról, hogy suo tempore gondyok leszen rólla.

Praesentis signaturae testimonio.
Notarius m. p.

II.

Kolozsvár, 1673. december 8.

PERBE AVATKOZÁS ÉS FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 305–306.

Eodem.³

Citáltatván instantivumra Orban Kata Sigmond Miklóst azért, hogy in facie sed-
riae azt mondaná felőlle, hogy bűjös-bájos boszorkánnak pronunciaálta volna. Azért
kévánnya, hogy az I. litteris sententionalibus doceállyon rólla, hogy az, alioquin homa-
giumán convincáltassék.

¹ Részlet a *bűvös-bájos* címszónál.

² Ti. 1673. december 8.

³ Ti. 1673. december 8.

Az I. excipió ellen, hogy absolute annak nem mondotta volna, hanem hogy [306] az ura mondotta volna annak, azért si iuris nem tartozok megfelelni neki, miglen ebből magát nem expurgállya, azért semmie nem volna érette.

Deliberatum: Az instantivumnak itt semmi helye nincsen, mert absolute boszorkán-nak az I. az A-t nem mondotta az Szék szinin, kiért nem is convincáltatik az I. az A. ellen. Ami penig az I-nak objectióját illeti, ha idegenek kiáltották volna annak az A-t, s az hallatván objectáltak aliud esetet, de minthogy az ura kiáltotta vagy szidta feleségét, aminek szidta, ki ellen ki nem kelhet felesége, proinde exceptio I. non tenet.

Eodem.

Az A. Orban Kata az I. ellen azt mondgya, hogy az mely lóért rajta vötenek fl. 20 megesküvett az káros rólla, hogy elveszett lova annyit ért volna, azért minthogy keze alól veszett⁴ el az I-nek kertiből, még maga nyűgöszte meg is, méltán megkévánnya, hogy fizesse meg neki az I. fl. 20.

Az I. negat,⁵ s azt mondgya, hogy ő sem gondot reá nem viselt, sem felele felölle, sem reá nem bízta, sem az ő gondviselése alá nem bízott azon ló, mellyre exmissiója adatván kész léssen comprobálni, cum ea protestan[do], hogy peres testes ne legyen, sem bővebb qualificatióval dolgát igazítani.

Deliberatum: Exmittitur I. a iure, et doceat termino [com]pete[nti], és akkor törvénye léssen.

III.

Kolozsvár, 1674. január 8.

AZ ALPERES TILTAKOZÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 309.

Eodem.⁶

I. Sigmund Miklós Orban Kata A. ellen protestal de absolute, mivel nem comparált, prout exmissionem lévén dolga.

Praesentis signaturae testimonio.
Notarius m. p.

⁴ Utána fölöslegesen megismételve: *alól*.

⁵ Utána áthúzva: *hogy sem*.

⁶ Ti. 1674. január 8.

63.

Kolozsvár, 1674. június 17.–szeptember 28.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE MONDRE PÁL ELLEN
BŰBÁJOSKODÁS, VARÁZSLÁS ÉS HITEGETÉS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1674. június 17.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 325.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 125–126; EMSzT I. 1128.¹

[1674] die 17 Iunii. A. directores nempe Laurentius Adam alias Razmany et Michael Jenei ratione officii per procuratorem nobilem Ioannem Ornai contra et adversus nobilem Paulum Mandre Colosvariensem velut I. dicunt.

Kiteccik relatoriánknak seriessébből miért kellett az I-t citáltatnunk, hogy tudniillik itt ez városban és másutt is ez országban bűjös-bájoskodott, varázslással és egyéb hitegetésével másokat decipiált, megkárosított. Azért ezeket és ezekhez hasonló cselekedeteit, cum omnibus circumstantiis, dato termino doceálván megkévánnuk, hogy tallión, vagy amit a causa concernál, díjján convincáltassék.

Pro I. nemo. Szólva ugyan mindazáltal, jóllehet nem compareál personaliter itt in facie sedis, s nem szöll, de relatoriájokban az A-knak amint megteccik citatiójoknak idején megfelelt, és az A-knak actiójokról bizonytságot kévánt pro suo.

Ex deliberatione sedriae exmittuntur A. termino competenti doceant sua allegata, non denegan[do] etiam alterae parti, si voluerit, pro sua innocentia quiquam reportar[e].

¹ Részlet *bűvösbájoskodik* címszónál.

II.

Kolozsvár, 1674. szeptember 28.

ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/23 (XI/1). 335–336.

NYOMT. KIADÁSA: Komáromy 1910. 126; EMSzT I. 1128; X. 175.²**Eodem.³ In causa Pauli Mondre I. penes assumptionem testium deliberatum est.**

Deliberatum: Az A-knak reportált fassiójokat megvizsgálván ökegyelmek tanácsul, mivelhogy az I-nek istentelen gonosz cselekedetit, hogy tudniillik hamis csalárdkodásával és istentelen practikájával, hitetésével sokakat decipiált és megkárosított, nem kevésbé csalárd hitetésével megbotránkoztatván, mely Istennek törvénye és az közönséges társaságnak tisztaságoknak ellene vagyon, specicsse lévén cselekedeti az ördöggel való correspondentiának, varázslásnak, bűjös-bájoskodásnak, teccett azért a törvénynek, hogy pro exemplo aliorum az szolgák által [336] az pellengér alá kivitetvén, igen erőssen pálcákkal megveretessék, és kikiáltván háromszor [büntetésének]⁴ oka mi legyen, ez városról, sőt még ennek határáról is⁵ de facto eltávozzék, többé soha ez városon, s annak határán is ne találtassék. Sőt ha itt találtatik, s annál inkább efféle cselekedetiben perseverál, comperta rei veritate, felakasztatik.

² Részletek a *bűvösbájoskodás, ördög* címszavaknál.

³ Ti. 1674. szeptember 28.

⁴ Alatta áthúzva: *cselekedete szenvedések*.

⁵ Utána áthúzva: *intra*.

64.

Kolozsvár, 1675. április 1.

BÁRDI ZSÓFIA PERE GOMBKÖTŐ, MÁSKÉNT TÚRI ISTVÁN ELLEN
RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KVTJK II/23 (XI/1). 369.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT X. 180.¹

[1675 die 1 Aprilis.] Causa nobilis foeminae Sophiae Bárdi, nobilis Ioannis Bakater[?] Colosvariensis consortis, ut A. contra nobilem Stephanum Gömbkötő alias Turi Colosvariensem velut I. [Bárdi Zsófia, Gombkötő István]

A. per procuratorem Ioannem Ornai dicit: Ezért citáltattam az I-t, hogy ez mostani esztendőben pünköszt előtt egy héttel, fenn megírt várasban, az anyám házánál, ugyanazon az udvaron, az hol magának zálagossa van, az kihez semmi közi nincs, de vicinitatum praesente engemet tisztességbéli nemes személyt hamis hitűnek és nyilvánvaló essze lélek kurvának szidott, ördögnemzetségnek, megfogott, az földhöz csapott, ingvállamat leszaggatta és anyámat, gyermekimet rút, illetlen szitkokkal szidta, hogy az gyermekim is mind fattyak, melly tisztességemnek holtig való gyalázattyára vagyon, mellyet dato termino ha tagadna, kész leszek doceálni. Doceálván megkévánom, hogy holt díjjomon maradgyon, cum refusione expensarum, fatigii, si iuris, avagy nyelve kivágattassék, et penes testes jurálok is. Liceat plura.

¹ Részlet az *ördögnemzetség* címszónál.

65.

Kolozsvár, 1675. április 26.

ÖZVEGY NÉMET PÁLNÉ LÉNÁRT BORBÁLA PERE
 ÖZVEGY KOLOZSVÁRI BÖSZÖRMÉNYI ANDRÁSNÉ VARGA KATALIN
 ELLEN RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KvTJk II/24 (XII/1). 1–2.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1044; X. 145.¹

Anno 1675 die 26 Aprilis. A. Barbara Lenart relicta nobilis quondam Pauli Nemeth (de Colosvár) [per] procuratorem A. Gasparem Szőlősi et A. per eundem contra et adversus Catharinam Varga relictam Andreae quondam Beszerményi omnino de Colosvár ut I. taliter proponit. [Lénárt Borbála, Varga Kata]

Citoria relatoriából exstál, miért citáltattam az I-t, tudniillik hogy én az ő urát megvesztettem volna, sőt önnönmagát is hasonlóképpen én vesztettem volna meg, azaz én vesztettem volna meg, Boszorményi, mesterséggemmel, mellyet ha tagad az I., dato termino cum omnibus congruis circumstantiis doceálok, et sic megkévánom, hogy mivel nyel[v]j ellenem öldöklő éles fegyverül feltévén, híremben, nevemben megölt, nyelve kivonattassék szájából, ha pediglen a törvénynek másképpen tetszenék, holt díjmon maradjon. Liceat ad ulteriora.

[2] Pro I. procurator Ioannes Ornai cum solenni protestatione praemissa dicit: Noha az A. az mit allegál ellenem, szinte annyira nem vagyok citatus, de az exceptiókat posthabeálván, de merito úgy szóllok, hogy az A. asszonyt azzal diffamáltam volna, hogy megholt uramat és magamat megvesztett volna, megett volna, s az mia is holt volna meg, tagadom, de hogy az A. asszony eleitől fogva veszekedett mind az urammal s magammal, se olyat találtam mondani, hiszen megátkozott bennünket az szomszédaszszony, azaz e peres, talán az átka fogott rajtunk, hogy így betegeskedem magam is uram holta után, mert az A. asszony is sok szitkozódásokkal, átkozódásokkal és haragtarással is volt hozzám. Ezaránt én semmi tisztessége ellen nem szóllottam, mellyet dato termino cum omnibus congruis circumstantiis doceálni és jurálni is kész leszek. Ezeket megdoceálván, megkévánom, hogy ab impeti[ti]one A² cum poena³ expen[sarum] satisfactionis[?] [et fatigiis persolven[dis]] absolváltassam.

A. subiungit: Mert békességet is jártatott velem, et sic petet exmissionem.

I. ad haec: Én soha ebből a dologból békességet nem írtattam[?], de az A. asszony elküldött hezzám egy böcsületes embert, hogy hadgyuk le az pert, ne perellyünk, et sic ebből az jó ki, hogy nem vétettem neki, s azért akart megbékélni velem. Liceat plura.

¹ Részletek a *boszorkányi, öldöklő* címszavaknál.

² Utána áthúzva egy olvashatatlan szó.

³ Utána áthúzva: *ex[?]*.

Directores protestantur super eo, ne sit secum ez dolog felől jövendőben contendálván illy cégéres vétek felől.

Cupiunt exmitti, et ex deliberatione senatus exmittuntur, doceant iuxta allegata et responsa, intra competentem terminum tandem törvények léssen.

66.

Kolozsvár, 1676. január 17.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ OLDÁSSAL, KÖTÉSSEL
ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT ÚJVÁRI ANDRÁSNÉ KERTMEGI,
MÁSKÉNT ORBÁN KATA ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/24 (XII/1). 158–159.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 126–127.

[1676 die 17 Ianuarii.] A. ex officio ut supra contra nobilem foeminam ut I. Catharinam Kertmeghi alias Orbán, nobilis Andrae Ujvári Colosvariensis consortem. [Kerthmegi Kata, directorok]

Mi okon kellett in ius az I-t attrahálnunk, citatióknak seriessébből kitetszik, hogy tudniillik, Külső Monostor uccában lakó Ujvári András felesége Kerthmegi Kata Isten törvénye ellen old, köt, bűbajoskodik, boszorkányoskodik, és afféle botránkoztató Isten ellen való varázslásokat cselekszik, melyet ha tagadna, dato termino in competenti, készek leszünk cum omnibus circumstantiis doceálnunk. Doceálit[er] megkévánnjuk, hogy az mint effélékkel szoktak bánni, annak érdeme s szokása szerént, ez is azon boszorkányi cselekedetiért convincáltassék. Liceat plura.

[159] A. actionem I. simpliciter negat cupitque exmitti et ad quindenam, iuxta constitutionem civitatis, ambae partes exmittuntur et deliberantur.

67.

Kolozsvár, 1678. április 1–22.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL,
PARÁZNASÁGGAL ÉS KÁROMKODÁSSAL VÁDOLT
SOMOGYI BORBÁLA ELLEN

I.

1678. április 1.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTJk II/24 (XII/1). 429.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 128.

Die 1 Aprilis. A. ex officio Stephanus Czianadi et Georgius Benei directores causarum fiscalium civitatis Colos[variensis] contra praesentem captivam Barbaram Somogyi, relictam quondam etc. [Directorok, Somogyi Barbara]

A. per procuratorem Ioannem Ornai dicunt: Vádoltatván ez captiva boszorkánysággal, kurvasággal és Isten ellen való káromkodással, mellyet, data exmissione, doceálunk,¹ doceálván megkévánnyuk, hogy ez hazából kicsapattassék.

I. per procuratorem Gregorium Bölöni negat simpliciter cupitque exmitti.

Deliberatum: Exmittuntur, ambae partes doceant, reportálván, akkor törvények léssen.

¹ Javitva erről: *doceáltatik*.

II.

1678. április 22.

AZ ALPERES VÁROSBÓL VALÓ KIŰZÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/24 (XII/1). 431–432.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 128.

[1678] Die 22 mensis Aprilis. In causa egregiorum directorum civitatis Colos[variensis] A. et captivae Barbarae Somogyi penes assumptionem testium facta deliberatio.

[*Directorok, Somogyi Borbála*]

Deliberatum: Világos bizonyságok nem találtván sem boszorkányságáról, sem kurvaságáról, sem penig Isten ellen való káromkodásiról, kihez képest súlyos sententia is ellene nem pronunziáltathatik, mindazáltal illetlen maga nyelvedése, alkalmatlan-kodási is meglévén, tectett, [432] hogy intra tertium, mint illy gyanos személy, ez hazából kimennyen, s itt ne találtassék, s ide ne jüjjön, alioquin itt találtván post tertium, az hóhér által kikésértetik.

68.

Kolozsvár, 1678. április 29.–június 27.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL,
LOPÁSSAL ÉS KERÍTÉSSSEL VÁDOLT TÓTH ILONA SZOLGÁLÓ ELLEN

I.

Kolozsvár, 1678. április 29.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTJk II/24 (XII/1). 434.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 128–129.

Eodem.¹ A. ex officio nobiles Stephanus Czanádi et Georgius Benei directores civitatis Colos[variensis] A. contra praesentem captivam Helenam Thót relictam quondam Georgii Székely. [Directorok, Thót Ilona]

A. per procuratorem Ioannem Ornai dicunt: Captiváltattuk ez captivát lopással, boszorkánysággal [vádoltatván], más felesége elkerítésével, Isten s emberek kegyessége ellen, ez mellyért megkévánnyuk vagy az vízben vettessék, vagy penig doceálván, ha meg nem comperiáltatik, az hazából kiverettessék.

Pro I. procurator Gregorius Bölöni negat simpliciter cupitque exmitti, eljárjon, hogy szava bevehető s hihető emberséges emberekkel doceállyanak ellenem. Jurálok ártatlanságomról, hogy olyan személy nem vagyok.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes, doceant iuxta assertionem, reportálván ad competentem terminum, törvények léssen.

¹ Ti. 1678. április 29.

II.

Kolozsvár, 1678. június 27.

A KALODÁBA ZÁRÁST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/24 (XII/1). 449.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 129.

Die 27 Iunii. In causa directorum A. et Helenae Thót captivae penes testes deliberatum est. [Directorok, Thót Ilona]

Deliberatum: Constál ez captivának mind lopása holmi dib-dábokban s kerítősége, melly nem kevés botránkoztatás, azért teccett, hogy az [kalodában]² tétetvén, délig ott tartassék pro exemplo aliorum, ha penig többször effélében tapasztaltatik, az hóhér kezét nem kerüli el semmiképpen.

² Alatta áthúzva: *pellengérben*.

69.

1680. november 15.–1685. szeptember 16.

APAFI MIHÁLYNÉ BORNEMISZA ANNA MEGBABONÁZTATÁSA ÜGYÉNEK
KOLOZSVÁRI VONATKOZÁSAI

Apafi Mihály erdélyi fejedelem nejének, Bornemisza Annának élete alkonyán jelentkező zavart elméjét, képzelődéseit és testi szenvedéseit is megbabonázásának tulajdonították. A gyanú főként Béli Pál özvegyére és az asszony udvarában felbukkanó boszorkányos asszonyokra terelődött. Úgy vélték, hogy mindennek a Béli né által felfogadott boszorkányok voltak az okai. A terjedelmes periratok között néhány kolozsvári boszorkánysági esetről is tudomást szerzünk.

I.

Kolozsvár, 1680. november 15.

KÉRDŐPONTOK A GYERMEKGYLKOSSÁGGAL VÁDOLT
NAGY BALÁS MARGIT ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A, B: RNLtSzab, Benigni-gyűjtemény, 2. sz. fiók (eredeti);
Szegedi Tudományegyetem (korábban József Attila Tudományegyetem), Központi Könyvtár,
Kézirattár, Ms 59. 19. (másolat).¹

NYOMT. KIADÁSA: HERNER 1988. 90–91. (32. irat)

Utrum pro investigando patrato cordis exemptionis tangens²

Anno 1680 die 15 Novembris. Utrum pro parte egregiorum et nobilium Petri Viczei et Ioannis Regheni directoris causarum fiscalium nobilis civitatis Colosvariensis ratione officiorum suorum ut A. contra Margaretam Nagy Balás ut I. et captivam.

1. Tudod-e, láttad-e, hallottad-e bizonyosan ez jelen való 1680. esztendőben, aratás tájban, midőn egy ártatlan gyermeket az néhai Tekintetes Nagyságos Ebeni István uram major kerte felében megöltek, hogy akkori üdőben és az napon ezen mastan fogva levő Nagy Balás Margit ott járt volna és az tájon, az hol az gyermek megöletett?

2. Hogy azon captiva asszony nem tíz-tizenkét óra tájban, hanem estve, mikor Monostor utcában az menyköésés miatt egy ház elégett volna, akkoron felfosztozódva, vizesen jött volna be Monostor-utcai kapui kisajtón, láttad-e?

¹ Az eredeti iratok és a másolatok átnézésére nem volt alkalmunk; a szövegeket HERNER 1988 alapján közöljük.

² Az irat külső felén, Alvinczi Péter kézírásával.

3. Tudod-e, láttad-e, vagy hallottad-e, hogy annakelőtte tudakozódott volna azon, minekelőtte azon ártatlan gyermek megöletett, hogy őneki volna szüksége olyan gyermekszívre és hajára, mellyel maga nyavalyáját szüdbogás ellen megorvosolhatná?

4. Tudod-e, láttad-e, vagy hallottad-e bizonyosan valakitől, hogy ezen captiva asszony akkori üdöben azon kertből bejövén, véres ruhát láttak volna az Kováts István uram alsó major kerti félében, és azt mint s mi formában látták volna?

5. Tudod-e, láttad-e, vagy hallottad-e azt is bizonyosan, hogy azon megöletett gyermeknek szíve és mája is ki volt vétetve, mikor arra találtak, és meg is nézték?

6. Tudod-e, vagy hallottad-e azt is, hogy ezen fogoly asszony annakelőtte s utána is két gyermekeket is csalogatott volna ki oda az kertben, hogy gyümölcsöt őrizzenek, s megfizet nekik jól?

Cum omnibus circumstantiis.

Extradatum per iuratum civitatis Colosvar notarium m. p.

II.

Kolozsvár, 1681. szeptember 10.

ÍTÉLET NAGY BALÁS MARGIT ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A, B: RNLTszeb, Benigni-gyűjtemény, 2. sz. fiók (eredeti); Szegedi Tudományegyetem (korábban József Attila Tudományegyetem), Központi Könyvtár, Kézirattár, Ms 59. 20. (másolat).³

NYOMT. KIADÁSA: HERNER 1988. 97–98. (41. irat)

Sedis iudiciariae Colosvariensis super occisione pueri et cordis exemptione. R. sub hac sunt Nro 3.⁴

Anno domini 1681 die 10 Septembris. In causa dominorum directorum causarum fiscalium civitatis Colosvariensis ut A. contra Margaretam Nagy ut I. et captivam mota, post exhibita utriusque testimonia sic est deliberatum.

Megolvastatván mindenik részről exhibeált relatóriák és testimoniumok szorgalmasan, nagy suspició fér azon fassiókhoz képest az I-hoz, hogy ő patrálta volna azon nagy dolgot, mellyel vádoltatott; de mivel semmi oly világos szemmel látott bizonyság mint olyan titkos dologban nem importálja, hogy nyilván ő ölte volna meg az gyermeket, halálra nem ítéltethetik, hanem azon suspició alól hűtivel expurgálja magát, hogy ő

³ A szövegeket HERNER 1988 alapján közöljük.

⁴ Az irat külső felén, Alvinczi Péter kézírásával.

nem cselekedte, sem mással nem cselekedtette, sem nem tudja, ki cselekedte azon partatumot. Az városon pedig sem kívül, sem belől ne találtassék annak utána, hanem innen eltávozzék, egyébaránt ismét captiváltattatik, in perpetuum ott tartattatván.

Presentis signaturae testimonio
Notarius m. p.

III.

Kolozsvár, 1684. augusztus 1.

POLYIK JÁNOS LEVELE TELEKI MIHÁLYHOZ

AZ IRAT: A, B: RNLtSzeb, Benigni-gyűjtemény, 2. sz. fiók (eredeti);
Szegedi Tudományegyetem (korábban József Attila Tudományegyetem),
Központi Könyvtár, Kézirattár, Ms 59. 94–97. (másolat).⁵

NYOMT. KIADÁSA: HERNER 1988. 166–167. (116. irat)

Mint uramnak Kegyelmednek ajánlom alázatos szolgálomat. Isten őfelsége jó egészséggel, hosszú élettel megáldja Kegyelmedet, kívánom szívem szerint!

Kegyelmed levelét Uram alázatosan vettem, melyben írja Uram Kegyelmed, hogy mind az ecclesiát, mind pedig Sztancsel uramat contentálja. Sztancsel uram maga referral onnat, hogy nagy szüksége volna reá, nehezen várja.

Az mi illeti uram az több dolgokat, arról Kegyelmedet már az előtt, most is úgy tudósíthatom. Mikor Izát az Ilonát⁶ fogva tartotta Béldiné [...], Polyáknét, Ugrai uramat jártatta s övelek firtatta mindazokra az mesterségekre, az melyet kívánt volna ettől. Az az Kovács Istvánné Uram, az azkit megfogtak, az kit az oláhhagymási asszonyhoz jártatott, az ki fogva vagyon, most két esztendeje, hogy odajárt hozzá. Az kik itt fogva vadnak, Iza Ilona s az másik pedig az az Kovács Istvánné szolgálója, az ki itt az gyermeket megölte volt ennekélőtte négy esztendővel, s a szívét kivötte,⁷ ugyanaz Kovács Istvánné gyümölcsös kertjében rettenetes záporosó menydörgéses időben, menykő hullásban. Itt sokáig tartották fogva, de hogy szemmel látott dolog nem ment reá, nem sententiázhatták meg. Circumstantiák pedig igen világosok voltak, s az mint Budai uram mondja, az is ott volt az sententiájába, hogy Kolosvárról elmenjen, soha ide ne jöjjön, mert ha itt tanáltatik, feje vétetik. El is ment volt, Uram, de ugyancsak házához kezesíté Kovács Istvánné, s itt tartotta az házánál. Úgy hiszem, Uram ha reáküld,

⁵ A szövegeket HERNER 1988 alapján közöljük.

⁶ Ti. feltehetően Lénárt Ilona.

⁷ Ti. Nagy Balás Margit.

az is tud mondani az asszonyára. Az ki Ormánban lakik, Uram, az hetes darabontné Szamosújvárhoz, az ura Szerémi Mihály, azt az ottvaló porkoláb bevitetheti, miként Kegyelmed parancsolja.

Makai Mihály uram Hunyadon volt, Uram, az törökök mellett. Ma hazajő őkegyelme, holnap mindgyárást küldöm oda Oláhhagymásra Kegyelmed parancsolatja szerint. Annak, Uram, az oláh asszonynak két ura volt, egyik volt Száraz Péter, másik az, kiről most hívatja magát, az volt Blaga Demeter.

Nekem úgy teczik, Uram, hogy akárki el tudja olvasni az én írásomat. Az úrfiak őkegyelmek, Uram, Istennek hála, békével vadnak. Mind Pataki uram, mind pedig Voncsa legény uramék őkegyelmek írtak, Uram, Kegyelmednek. Én, Uram, valamilyen tudok őkegyelmének szolgálni, kész vagyok a háznépet is [szolgálni], míg Isten Kegyelmeteket, Uram, be nem hozza. Újjobban nem disponál Kegyelmed, addig csak nem lehet. Isten őfelsége gyakorlatossággal hozza Kegyelmedet szerelmesivel együtt ide jó egészségben.

Az asszony őkegyelme Barsainé asszonyomnak szóló levelét még tegnap elküldöttem. Kegyelmednek ide való bejövetelit is örömet érteném, Uram, Bora[!] ha tisztességet nem tudna tenni Kegyelmeddel az mostani szoros dolog s ménes messzeléte miatt. Bara Péterrel is írtam, Uram, Kegyelmednek. Olosz Ferenc uram is küldött, Uram, ez elmúlt estvefelé Kegyelmednek levelet, melyet most Kegyelmednek elküldöttem. Főkapitány uramhoz is ugyanazon katonát kellett küldenem, mivel sokféle való kapások vagyon most. Egyéb oly dolgok nincsenek, Uram, melyekről Kegyelmedet tudósíthatnám.

Ajánlom az szent Istennek oltalmában Uram Kegyelmedet.

Kolosvár, die 1 Augusti 1684.

Kegyelmed aláztatos szolgálja
Polyk János m. p.

Hagymási oláhné s Nagy Margit, a szolgáló tud mondani Kovács Istvánnéról.⁸

Polyik uram tudósítása az asszony dolga felől, ki az gyermeket megölte volt és szívet kivette volt.⁹

[*Címzés:*] Tekintetes úrnak, nemzetes Széki Teleki Mihály uramnak őkegyelmének (cum pleno titulo et honore), Nekem uramnak adassék ez levelem.

⁸ Címlapon, más kézírással.

⁹ Ugyanott, Alvinczi Péter kézírásával.

IV.

Kolozsvár, 1685. szeptember 16.

BUDAI MIHÁLY ÉS PÁSZTOHI GYÖRGY JELENTÉSE APAFI MIHÁLYNAK
AZ ERDÉLY-SZERTE VÉGZETT GENERÁLIS INQUISITIÓRÓL,
BENNE A KOLOZSVÁROTT VÉGREHAJTOTT TANÚVALLATÁSRÓL

AZ IRAT: A, B: RNLtSzeb, Benigni-gyűjtemény, 2. sz. fiók (eredeti);
Szegei Tudományegyetem (korábban József Attila Tudományegyetem),
Központi Könyvtár, Kézirattár, Ms 59. 94–97. (másolat).¹⁰

NYOMT. KIADÁSA: HERNER 1988. 228–229. (158. irat) (Részletek)

Die vicissim 16. mensis et anni iam specificatorum in civitate Colosvar domoque senatoria, ibidem et platea, vulgo [...] utca nuncupata comitatuque eiusdem nominis Colosiensis existentis habita et extraneae testium infra specificandorum fassiones modo in talibus observare solito recepimus hac serie:

59us testis, nobilis Stephanus Perpeti de Colosvar, annorum 28, citatus, iuratus, examinatus, fassus: Türpeni Lénárt Ilona felől tudom bizonyosan, hogy csillagból nézett s jövendőlt, azt is, hogy sok házakat s élő fákat ásatott ki tövekből az pénz keresésért. Tudom azt is, hogy fizetésért varázslott, de amellet csak csalogatott, négy polturáért eleget hazudott.

60ma testis, honesta foemina Helena Gergely, consors providi Stephani Serényi, iobagionis dicti magnifici domini Pauli Haller, pro nunc in domo eiusdem Claudiopoliensi residens, annorum 50, citata, iurata, examinata, fassa: Nékem maga beszélte türpeni Lénárt Ilona, hogy mikor Bethlenben volt fogva, azt izente néki Béli Pálné az öregasszonyától, Polyáknétől, hogy csak ő ártson, ha tud ártani annak, aki legnagyobb Erdélyben. Olyan szoknyát ad néki, hogy magától megáll, ha felállítják az földön. Engemet is megfenyegetett vala egyszer, s csakhamar kisebesedék a száram, s most is nyomorék vagyok miatta. Láttam azt is, hogy a térdin cernát bögzött s bogzott. Azt is láttam, hogy egykor egy kolosi szász embertől tizenkét polturát vett fel ugyan Lénárt Ilona, hogy vessen farkasinat, az ki ellopta a pénzt, mely munkára ugyan maga ajánlotta is fel magát.

61^{mus} testis, nobilis Ioannes Varga alias Várad de eadem Colosvár, annorum 30, citatus, iuratus, examinatus, fassus: Nálunk volt szálláson türpeni Ilona, s tudom, hogy csillagból jövendőlt, s kit-kit úgy igazított el egyre s másra.

62da testis, nobilis foemina Anna Trapodi, relicta nobilis quondam Stephani Szöcs de Colosvár, annorum 50, citata, iurata, examinata, fassa: Tudom azt bizonyosan, hog estvéken kiment Lénárt Ilona, mikor az ég tiszta volt, nézett a csillagokra, úgy igazított-

¹⁰ A szövegeket HERNER 1988 alapján közöljük.

ta el a kárvallott embereket, kit egy-, s kit másfelé. Maga is mondotta, hogy ő a csillagokból isméri meg, kinek-kinek elveszett marhája hol vagyon.

63^{tus} testis, egregius Michael Fileki de Szucsak, alias servitor Pauli quondam Béldi, annorum 67, citatus, iuratus, examinatus, fassus: Én szolgájok voltam Béldi Pálnak, de az kérdésben semmit egyebet nem tudok, hanem mikor Kovács Istvánnét megfogák, akkortáiban odamenék, hogy lássam a szegény Kovács István uramot. Akkor mondták, hogy az dolog mint vagyon, ugyanakkor mondták Beszprémi György uram, az asszony fia: „Isten engem úgy segiljen, féltem az anyámat, de tudom azt is, ki árulta el. Köszönheti Serédi Benedekné asszonyomnak.”

64^{tus} testis, nobilis Martinus Sziogyártó de praedicta Kolosvár, annorum 52, citatus, iuratus, examinatus, fassus: Az elmúlt esztendőben nekem is adott volt Lénárt Ilona valami füvet, mert az kezemet megvesztették vala, s azt mondták, hogy azzal a füvel akár a ház tetejében menne.

65^{tus} testis, nobilis foemina Margaretha Hermán, consors eiusdem Martini Sziogyártó, annorum 30, citata, iurata, examinata, fassa in omnibus similiter, uti maritus suus.

66ta testis, nobilis foemina Helena Kovács, consors Nobilis Petri Havasali de Kolosvár, annorum 30, citata, iurata, examinata, fassa: Énnekem Lénárt Ilona mondotta, mikor itt volt Kolosvárott, hogy énrajtam fél kötés vagyon, s ő engem meg tudna gyógyítani.

67ma testis, honesta foemina Elizabetha Kötélverő, consors strennui Ioannis Unglér, pro nunc vice vexilliferi praesidiariorum Colosvariensium, annorum 50, citata, iurata, examinata, fassa: Lénárt Ilona nekem maga mondotta, hogy ő a csillagokból ismeri, hogy az idén is háborúság léssen. Mondotta azt is, hogy énrajtam kötés vagyon.

70.

Kolozsvár, 1682. április 13.

ÖZVEGY KÁLLÓI KOVÁCS ANDRÁSNÉ PÓR ANNA PERE AZ ÖT LÁNYUK
MEGVESZTÉSÉVEL VÁDOLÓ VICEI PÉTER ÉS FELESÉGE ELLEN

AZ IRAT: A: KvTJK II/25 (XIII/1). 69.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 137–138.

[1682 13 Aprilis.] Levata causa nobilis foeminae Annae Pór, nobilis quondam Andreae Koáts de Kálló relictæ viduæ, pronunc in civitate Colosvár commorantis, ut A. contra et adversus nobiles Petrum Viczei iuniorem de Colosvár ac foeminam Juditham Szeghedí, consortem eiusdem Petri Viczei, ut I.

Pro A. procurator Georgius Kőbölkuti alias Szántó, per quem dicit eadem A.: Mi októl viseltetvén az I-k ökegyelmek in anno praesenti 1682 die I^{mo} Martii az A. ellen itt Colosvártt nemes Colosvari Viczei István uram Belső-Közép uccai házánál és künn is háza előtt, azután is circa diem praescriptum ezen városon együtt is, másutt is olyan diffamatiót praemittálván magok élő nyelvek által, hogy az I-k ökegyelmek hajadon leányoknak, Viczei Máriának lábát megvesztette volna az A., az öt ujjainak helye is rajta vagon az lábán. Megteccik az A. dolga, ő vesztette meg, nyilvánvaló boszorkány, több boszorkány társaival cselekedte ezt. Sőt megérdemlette volna az tüzet az hátára rakták volna százszor is az A-nak, noha egyszer kellett volna ugyan meghalni. Mellyet ha az I-k tagadnak, dato termino cum circumstantiis doceál az A. Et sic az I-kat seorsim et singillatim, si iuris, cum poena mortui homagii et refusione omnium expensarum, a principio huius litis usque ad finalem decisionem praesentis causae erogatarum seu erogandarum kívánnya az A. az I-kat convincáltatni et protestatur.

I. petit par et conceditur a iure.

71.

Kolozsvár, 1682. szeptember 7–23.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE CSORGÓ MIHÁLY ÉS FELESÉGE,
SÁNDOR KATA ELLEN BOSZORKÁNYSÁG VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1682. szeptember 7.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTJk II/25 (XIII/1). 80.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 136.

[1682] die 7 Septembris. Causa nobilium dominorum directorum Ioannis Dálnaki et Andreae Halász civitatis Colosvar ratione officii ut A. contra praesentes captivos strenuum Michaellem Csorgo et consortem eius Catharinam Sandor de dicta Colosvar velut I. et detentos.

Et A. per substitutum procuratorem Gregorium Bölöni solenni protestatione premissa verbaliter talem instituunt actionem.

I. negant et petunt exmitti.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes ad comprobandas assertiones et responsiones suas, terminum ad competentem.

II.

Kolozsvár, 1682. szeptember 18.

A TISZTÍTÓ ESKÜT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/25 (XIII/1). 84.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 136–137.

[1682] Die 18 Septembris. In causa dominorum directorum contra Michaellem Csorgo consortemque eiusdem Catharinam Sandor post exhibita utrinque testimonia sic est.

Deliberatum: Megolvastatván mindenik részről exhibeált testimoniumokat és szorgalmasan megvizsgálván, mint olyan titkos dologban, semmi oly világos bizonyságok, az egy testisen kívül, nem importálván azt, hogy azon I. patrálta volna azon éccakai cselekedetet, boszorkányságot; mindazáltal noha magát azon kívül két testis nem látta, hogy cselekedte, de látott azonban oly realitást, melyből megvilágosodott, hogy

nem álmában látott azon leány affélét, hanem valóságosan volt valaki [ollyan]¹ személy ott, az ki azon leánt felijjesztette és kezét is megvesztegette, mely miá rosszul is volt ed-néhány napokig, azomban tüzet, fazakat, abban dirib-darab fedőt, valamint az leány látta, hogy cselekedett, mellyre nézve, hogy simpliciter absolváltassék az I. helyesnek nem láccik, hanem tertia se expurgállya magát hütivel, hogy nem ő volt ott és nem ő patrálta azon dolgot. Az ura is azonban, hogy miólta vele lakik, semmit afféle² [mesterséget] nem tud, sem látott hozzá. Ha pedig ezután valami újabb vád találkoznék ellene, akkor ezen dolog is aggravállya dolgát.

Iuramenti depositio intra 3^{tium}.

III.

Kolozsvár, 1682. szeptember 23.

FELJEGYZÉS AZ ESKÜ LETÉTELÉRŐL

AZ IRAT: A: KvTJk II/25 (XIII/1). 85.

[1682] Die 23 Septembris.

Csorgo Mihály feleségével együtt iuxta deliberationem expurgálta magát, az felesége 3^{tia} se, coniuratori 1. Sandor Györgyné, 2. Sandor Istvänné.

¹ Alatta áthúzva: *afféle*.

² Javítva erről: *affélét*.

72.

Kolozsvár, 1684. július 31.

TANÁCSI HATÁROZAT TROMBITÁS MIHÁLYNÉ HALÁLA ÜGYÉBEN

AZ IRAT: A: „Lucian Blaga” Központi Egyetemi Könyvtár, Kolozsvár, Kéziratgyűjtemény
(Colecția de manuscrise), Mss. 990. (Deliberata centum virorum Colosvariensium
1660–1696) 161^v.

NYOMT. KIADÁSA: JAKAB 1888. 775–776.¹

Anno 1684 die ultima Iulii. In frequen[ti] nobilis senatus et senioris civitatis Colosvar congregatione conclus[erunt].

Végeztetett az is, hogy mivel Trombitás Mihályné mostanában meghalván, sok kékek lévén rajta, igen nagy suspicióban forog, hogy verték volna valahol azon éccaka boszorkányságba elegyítvén magát, és azon verés miá holt volna meg, tartattassék harmad- vagy negyednapig az föld színén koporsóba tétettvén, és ha valami világosodik azalatt ellene, mint olyan személy, vitetessék és temetessék úgy is el, ha pedig semmi nem világosodik ellene, minthogy életében suspicióban nem forgott, temetessék deákokkal, harangszónál.

¹ Kisebb módosításokkal.

73.

Kolozsvár, 1684. október 9.–november 17.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE DEBRECENI KATA ELLEN
BŰBÁJOSSÁG, BOSZORKÁNYSÁG ÉS KÁROMKODÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1684. október 9.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTJk II/25 (XIII/1). 187–188.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 138–140.

[1684] Die 9 Octobris. Levata causa nobilium Stephani Vasarhelyi alias Szabo ac Andreae Halász alias Szabo de Colosvár directorum eiusdem civitatis ratione officiorum suorum ut A. contra praesentem captivam Catharinam Debreczeni videlicet famulam nobilis Georgii Szanto alias Kőbölküti de Kőbölkut (de conditione protestantur A) ut I. [Directorok, Debreczeni Kata]

Pro A. procurator Gregorius Bölöni et per eundem taliter proponunt: Ez az I. bűjös-bajos boszorkányságban, káromkodásban elegyítvén magát, nevezetesen in anno 1683 Szent Miklós-nap tájban et subsequentibus diebus; anno 1684 újesztendő nap tájban Colosv[árme]g[yé]ben, említett városban nemes Kőbölküti Szanto György uram és felesége, nemes Viczei Erzsébet asszon házokban, melyben laknak Belső-Közép uccában, ezen Viczei Erzsébetnek salaváriában, item mostan azon háznál commoráló asszonyoknak, Margitnak, néhai Colosváratlakott Maxai Mihály özvegyének (salvo honore sit dictum) kapcájában fokotlan varrótóket és gombostóket rakott, sok ízben gyakor intésekre is ezen babonától meg nem szűnt; és azolta ezen két személyeknek az lábok elveszedelmeztek. Item similiter in anno 1684 húsvét nap táján, ezen város határán, Felső Kőmál nevű szőlőhegyben, másoknak mutatott egygy füvet, s azt monta az I. (salvo honore sit dictum): az ki azt kilencer megvizelli, az melly asszony vagy leánzó velle valamely férfiat megérint, csak szeretni kell annak azt az asszont vagy leánt. Item eodem anno 1684 húsvét nap tájban, más üdők folyásábann is, említett Kőmálban, másutt is kérkedett az I. illyennel is, hogy neki quondam volt egy papné asszonya, ki is arra tanított volna egy mesternét: az tehénnek csecsi közt való szórt vegye le ollóval, adgya el az tehenet, az teje mégis megmarad. És egy olykor öszvevesztek azon papné és mesterné, azon babona végett szemrehányás lévén, abból pert indítván egymás ellen, és az I. elment volna az papnéval, az temetőből holttestről földet vittek haza. Az törvény napján az I. mindenik törvéntevő házához elmenyén, azon földet azoknak házokban, ajtójok előtt elhintette, s az papné nem aggrávtatott. Ugyanakkor azzal is

kérkedett az I., hogy superioribus temporibus ő rab lévén ezen város tömlöcén, vitetett olyan földet az itt való temetőből be, nemes Colosvári Nagi Balázs tömlöctartóságában, elhintette az házban, fényes nappal az tömlöc külső ajtaja kolcsát kivitte a tömlöctartóné feje alóll, megnyitván az ajtót, helyre tévén ismét az kolcsot, az toronyból csak kiment. [188] Item az I. kérkedett azzal is az denotált város határán lévő Alsó-Kómál nevű hegyben in anno 1683 Szent Antal-nap tájban: az zöld békát, ha egy új fazékban teszik, új fedővel befedik, hangyaboly közzé ássák, és az húsa leemésztdődik az csontjáról, valakit annak csontyával megérint, valamelly asszony vagy leány, csak szeretni kell azután az férfinak.

Item in anno 1683 húshagyókedd nap táján, említett városban az [prespecificált] denotált ura és asszonya házoknál cérnával babonázta ezen urát hon nem létében. Item in anno 1684 húsvétnap tájban új tyúkmonnyal, veres selyemmel babonázott az I., az sokszor említett urának denotált városban lévő házánál. Item anno 1684 húsvétnap tájban az Isten ellen káromkodott az I. ezen városnak határán Felső-Kómál nevű szőlőhegyben, illy szókkal: „Ha bálnya iam declarált ura, hogy ő az szőlőfáját eltöri, mennyen ki az szőlőben, perelleyen meg az Istennel, vegyen egy karót és verje hátban az Istent.” Melly cselekedeteit az I. ha tagadná, dato termino cum omnibus circumstantiis doceállyák az A-k, et sic ita habitis, hogy mi[n]t illyenekben leledzők, elsőben az bevött rend szerént próbára vettessék az I., azért, hogy több complicitissit is kimongya, és annakutánna tűzzel megégettessék, vagy, ha kit nem remélenének az A-k, casu quo az törvény azt nem találná ítélni, ez városról hóhér által úgy űzettessék ki, többé itt és ennek határán sub poena capitali ne talállassék, a iure megkévännják az A-k; etiam verbis plura, si necesse erit.

I. actionem A. negat. Deliberatum: Exmittuntur ambae partes ad comprobandas assertiones et responsiones suas terminum ad competentem.

II.

Kolozsvár, 1684. november 17.[?]

A VÁROSBÓL VALÓ KIŰZÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/25 (XIII/1). 202.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 140.

Die 17[?] Novembris. In causa nobilium dominorum directorum contra Catharinam Debreczeni I. et captivam post exhibita testimonia ex parte dominorum A. sic est. [*Directorok, Debreczeni Kata*]

Deliberatum: Megolvastatván az nemes szék az exhibeált fassiókat és azt ruminálván, noha némű-nemű bűbájosságnak speciessivel hozzák be az fassiók, hogy kérkedzett volna az I., Isten ellen való káromkodását is három testisek¹ fateállyák, mindazáltal, hogy halálra condemnáltassék, azon fassiók arra elégségeseknek nem ítéltetnek; hogy büntetés nélkül maradhasson pedig, mint olyan káromkodó és másoknak rossz példát mutató személy, nem lehet, hanem másoknak példájára hóhér által az városról kiűzettessék, és többé itt sub poena capitali ne találtassék.

¹ Utána áthúzva: *per.*

74.

Kolozsvár, 1695. február 11.–április 20.

SZAKÁL FERENC PERE DEBRECENI KATA ELLEN
BŰBÁJOSSÁG VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1695. február 11.

SZAKÁL FERENC VÁDJA DEBRECENI KATA¹ ELLEN,
AKI NOHA ELŐZŐLEG REVERSALIST ÍRT ALÁ A SZOLGABÍRÓ ELŐTT,
MOST ISMÉT MEGBABONÁZTA ŐT

AZ IRAT: E: lappang/elveszett²

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 177–178.

1695 11 Februarii. Causa nobilis Francisci Szakál alias Asztalos Colosvariensis in comitatu Colosiensi, ut A. contra et adversus praesentem captivam Catharinam Debreceni (de cuius aliis nominibus et conditionibus et loco residentiae protestatur) ut I.

Pro A. procurator Georgius Sárosy praemissa solemnī protestatione dicit: Ilyen actióm vagon az denominált és captivált I. ellen, hogy nem emlékezvén meg arról, minémű ellene való contractussa és reversalissa extál nálam, melyet az ő gyanús bűjös-bajos cselekedeteinek tollálására és egyéb rossz dolgainak sopiálására, böcsületes szolgabíró úrtól extraháltam ezen I-val egymás közt levő megegyezésünk iránt. Azon reversalisának ellene újabban az 1694-ik anno die 16 mensis Novembris itt Colosvár megyében Colosváratt az Óvár kispiaacán nemes Koncz János és Ádámosi János deák uramék házok szomszédságában levő magam házához menvén, magunknak hun nem létünkben, az házban véghezvitt hol egy, s hol más gyanús cselekedetivel. És hogy ez megnevezett napoknak éjszakáján az jobb térdembe olyan szenvedhetetlen fájdalom esett, holmi benne lőtt afféle csomócskákkal együtt, és annakutána kevés napok alatt úgy fel-fúvódott, mint egy pinzes rösölő,³ mely egy megfenyegettetés után nagy hirtelen, mint olyan gonosztetemény, észre sem vétetvén, oly módon hamar elapadt, benne ma-

¹ Valószínűleg a korábbi per vádlottja.

² Komáromy utalása szerint: *Kolozsvár város levéltára, megfelelő évi számozatlan jkv-ben*. Ma ilyen évből nincs jegyzőkönyv, a Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtárban lévő, 1660–1696. évek bejegyzéseit tartalmazó tanácsülési jegyzőkönyvben pedig szintén nem találtunk ilyen bejegyzéseket.

³ Jelentése bizonytalan. Az eredeti szövegrész nem ismerjük, Komáromy rösölő vagy röstölő (= cserépspernyő; EMSzT XI. 564.) jelentéseket feltételez a szónak.

radván mindazáltal az említett grumusok.⁴ Mely ezszerint történt dolgokkal énnekem nem kicsiny felőle való suspicióra nyitott utat. Mely megnevezett reversálissát termino praesenti exhibeálom is, és ha az házamhoz való jövetelét tagadná, data exmissione kész leszek cum omnibus circumstantiis doceálni. Doceálván megkívánom a iure adjudicáltatni, hogy ezen I., sem ezen városban és ennek határán soha ne tapasztaltassék, sem pedig ennek távolban való határhoz közel sub poenae immersionis in aquas. Protestatur de caetero.

I. per procuratorem in exhibitis petit par et ex deliberatione nobilis senatus Colosvariensis a iure concessum est.

II.

Kolozsvár, 1695. március 21.

A VÁDLOTT FELELETE A VÁD ÉRDEMI RÉSZÉRE

AZ IRAT: E: lappang/elveszett

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 178–179.

Die 21 mensis Martii. I. ad A. meritum.

Értem az A-nak ellenem való actióját, melyben fundamentomul holmi contractust és reversalist emleget, melyhez semmit nem tudok, s tagadom, hogy énelem contrahált volna s reversálisomat vette volna. Hanem most elmúlt karácsonban lévén esztendeje ökegyelméhez való beállásomnak, mind húsvétig azon a télen szolgálván a dominus A-nál, húsvét előtt egy héttel híván oda egyikét szolgabíró uramék közzül ökegyelme, deákul beszélgettek ketten, nevemet az anyámmal együtt megkérdezvén így szólván: „Éntőlem menj el, mert énnállam nem lakhatol. Okát most nem mondom meg, miért, hanem csak menj el!” Elkergetvén, addig való ott lakásom után ökegyelme tudja, mi csoda contractust s reversalist csinált, hírem nélkül, nevem alatt, előttem semmit nem csinálván, sem el nem olvasván. Magam is pedig hogy adtam volna efféle írást magamra, soha leveles vagy soros nem lévén, ezen fundamentomon épített bűjös-bájosságomat teljességgel tagadom, melyben olyan vagyok, mint az ártatlan gyermek. Mert gyermekségetől fogva az hol felnevelkedtem, s az kik között éltem, tudják ártatlanságomat, tisztaságomat. Itt is Colosvárott az kinknél szolgáltam, semmit afélét hozzám nem tudnak, sőt az kinél ökegyelme előtt két esztendeig szolgáltam, harmadikra is marasztott. Hogy nem maradtam, abból gondolom s ítilem, hogy az csinált zűrzavart lakásomba. Az dominus A-nak pedig óvári házához hogy betértem most karácsony előtt, attól volt, hogy az ökegyelme akkori szolgálója hívott be, nézvén azon átal való szomszédházban lakodalmazást. Az ökegyelme házánál is pedig semmi rosszat nem cselekedtem, melyet

⁴ Ti. csomócska.

meg tud mondani. Hogy a lakodalomból hazajöven őkegyelme, az lába kezdett fájni, annak oka is nem vagyok, mert én afféle gonoszságokhoz soha nem értettem, érteni nem is akarok. Hanem talán inkább hajlandó lévén az köszvényes vagy egyéb lábbeli nyavalyára, az lakodalomban jó bort ivott, s az indította meg. Mikor megfogatott is őkegyelme, azt mondotta, penig hogy megtalálánk, ma benyargaltam az vásárt miattad, az mely is ellenkezik az dologgal. Azért mindezekre nézve megkívánom, hogy elégségesen, fide dignis testibus, az mit mondott, reám bizonyítsa. Ha reám nem bizonyíthatja, én is ártatlanságomról, dato termino doceálván, megkívánom a iure, hogy cum poena indebitae [...] nyelve váltságával együtt, minden törvényszakadtáig való költségemet, az tömlőváltsággal együtt, az szék temperálásához képest refundálja. De caetero protestatur; liceat etiam plura tempore reportationis et de iuramento.

Deliberatum: Exmittuntur ambae partes, doceat iuxta allegationes et responsiones suas, competentem ad terminum törvényök lészen.

III.

Kolozsvár, 1695. április 20.

DEBRECENI KATÁNAK ÉS ANYJÁNAK A VÁROSBÓL VALÓ KITILTÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: E: lappang/elveszett

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 179–180.

Die 20 mensis Aprilis.

Szakál Ferenc szolgáloja-féle Debreczeni Kata ellen protestálnak director úrék, hallják annyostól boszorkányok volnának, ideoque annak idejében megkeresik arról.

Eodem die in causa nobilis Francisci Szakál alias Asztalos Colosvariensis ut A. et Catharinae Debreczeni captivae penes assumptionem testium factam.

Deliberatio: Őkegyelmék szorgalmasan megvizsgálván mindkét félnek testimoniúmát, úgy látják az A-nak bizonyságiból, hogy ez I. sok illetlen, alkalmatlan, gyanúra nem kevés utat nyitó dolgokat cselekedett, melyek által magát rész szerint intricálja az suspicióban, noha teljességgel való boszorkányság tudására vallás nem találtatik. Mert ha ez némi-nemű circumstantiákhoz realitás accedált volna, az súlyosabb büntetést el nem kerülte volna. Anyjának is penig dolgait ez mi illeti, elegyítette magát viseletivel szavaival olyan dologba, hogy magna suspicio nélkül alig lehet. Azért, hogy tovább is az ily keresztyén szívet nem kevésé megszorító hallomások, hogy tovább is általok ne peragálódjék, azért tetszett, hogy ez captiva leány mind anyjostól ez városból intra tertium kimenjen, itt ne lakjék, itt se találtassanak soha ez város határán. Secus comperiáltatván, az hóhér által csapatnak ki.

75.

Kolozsvár, 1695. február 11.

SZATMÁRI ANDRÁSNÉ RÉSZÉRE TETT VALLOMÁSOK AZ ŐT ÉRT
BOSZORKÁNYSÁGI VÁDAK MIATT

AZ IRAT: A: KvLt, Régi divizionális levelek, 165c.

Szatmari Andrásné részére.

1. Csietéri Judit, Nagy Jánosné, darabant tizedes felesége, annorum 35: Mindezekben semmit sem tudok, hanem most, hogy gyermekágyban voltam, az gyermeket kereszteltetvén meg, ott mondá Nyerges György komám felőlök, ez két asszony felől: „Nem nyughatnak, de valamelyik nyakon csapja azt az dolgot!”

2. Nagy Mihály Barbara, Farkas Péter felesége, városi, annorum 50: Magától Sebestyénétől nem hallottam, hogy boszorkánynak mondotta volna, de másoktól hallottam, hogy annak mondotta volna Szatmárinét, különben nem tudom. Azt is másoktól hallottam csak most, hogy gyalázták volna egymást, és hogy akasztottember-kötelet vött volna Sebestyéné. Praeterea nihil.

3. Katona Judit, Teoreok Márton felesége, annorum 45, nem tudgya, nem hallotta, hogy boszorkánynak mondotta volna. Semmit egyebet nem tudok, hanem csak azt, hogy mikor igen beteg vala Sebestyéné, immár annak ugyan jó ideje, több fog esztendejénél lenni, mentem látni, az ágyékát, derekát fájlalta igen. Mondottuk magunk is, hogy talám valami emberi tetemény lehet rajta. Maga is mondotta osztán, hogy ő is gyanakszik, hogy a volna, de kire volna gyanósága, senkit nem nevezett. Ennél egyebet semmit nem tudok.

4.¹ Kata, Szilasi Dániel tizedes [felesége], annorum 45: Én mind ez kérdésekben semmit sem tudok különben, hanem csak másoktól hallottam, hogy beszéltek, de magoktól ez személyektől semmit sem hallottam.

5. T[ekintetes?] Szilágyi János darabont tizedes, annorum 48, omnino nihil scit. Sem egyiktől, sem másiktól semmit sem hallottam, sem egyszer, sem másszor.

6. Ács Lukácsné: Hallottam húsvét előtt az piacon árulván, hogy mondá Sebestyéné: „No, hazajött Szakmáriné, megújult az én nyavalyám. Nemheába fáj az én derekam. Azelőtt is sokáig fáj az én derekam,² sokáig voltam beteg, ő vesztette meg!” Hogy gyalázta volna litis intermedio, abban semmit nem tudok. Az kötél felől ezt tudom, hogy ugyan húsvét előtt látám, hogy mind körülle tekerge Sebestyénének Jancsi hóhér, nem láttam ugyan, hogy kötelet adott volna neki. De látám, hogy ott mellette lehajla, onnét általment [a cigány] Sebestyén Jánoshoz, ahol dolgozik vala, onnét meg általjőve, ahol

¹ Utána áthúzva: *Fekete*.

² Utána áthúzva: *eo [...]sztotta megh*.

én árulok, s sugá nekem a cigány: „Nem vessz-e te is kötelet?” Mondék neki: „Vessz el mind köteleddel! Nem kell nekem.”

7. Keovári Kata, [Kovach Tamásné],³ annorum 50, városi, omnino nihil.

8. Moises Kata, Orosz Demeter relictája, annorum 55, omnino [nihil].

9. Takách Anna, Nierges Péterné, Szabó Ádám szolgálója, annorum 22, nihil.

10. Forro Mihályné, Ács Lukács leánya: Hallottam magától Sebestyénétől, hogy nyilvánvaló boszorkánnak mondotta. Ad 2^{dum} nihil, nem hallotta, hogy diffámálta volna azóltá, sem annakelőtte. Az kötél felől nem tudom különben, hanem Sebestyénétől hallottam, hogy azt mondotta:⁴ „Azért kell olyan kötelet venni neki, hogy Szakmáriné megvesztette volt őtet, a derekával igen rosszul volt, s a derekára köti.”

11. Király Ilona, annorum 40, tizedes Szilágyi János felesége, darabant: Én sem egyiktől, sem másiktól, sem egyszer, sem másszor semmit sem hallottam, s nem tudok semmit benne.

12. László Sámuel, aquavitás, annorum 30: Hallottam, hogy nyilvánvaló boszorkánnak mondotta Sebestyéné Szatmárinét. Ad 2^{dum} nihil. Ad 3^{tium} a kötél felől ezt tudom, hogy a böjtben,⁵ amint előjövék a piacra árulni, Sebestyéné immár ideé lévén, köszönék neki, fogadá, kérdém, mint van? Mondá: „Egyébaránt jól volnék, de a derekammal igen rosszul vagyok.” (Akkor mondá⁶ nyilvánvaló boszorkánnak Szatmárinét.) S mondá: „Arra tanítottanak, hogy akasztott ember kötelét vegyek, kössem a derekamra, [s használ ellene]. Vettem ugyan valami dirib-darabot, [két po[ll]turát attam érette,] de nem köthettem oda, mert sérti a derekamat.” Azomban Jancsi hóhér odajöve, ott beszélének egymással, azomban mondá neki Sebestyéné: „Talám nem is azt hoztál.” A cigány arra: „Bizony Isten, azt hoztam.” Meg esmét összebeszélének.⁷ Elmene a cigány, egy kevés vártatva meg esmét odajöve a cigány, hoza egy darab kötelet. Azalatt, még az cigány odavolt, megfeddettem vala az asszonyt rólla: „Miért, édes asszonyom, hogy kegyelmed cigánnyal közli dolgát?” Arra nézve szemmel hunya a cigánynak. A cigány is,⁸ vévén eszébe a dolgot, amint az asszony veszteg ül vala, csak melléje mene, s leereszté mellette a kötelet. Az asszonynak lába alatt széna lévén, a lábával a széna alá sodrá, takará a talpa alá, hogy én eszembe ne vegyem. Hová tötte, s mint lött ezután, nem tudom.

13. Vásárhelyi Miklós, annorum 38: Mostanság nem hallottam semmit, de annakelőtte immár ugyan jó ideje vagyon, még ezelőtti törvénykezések előtt, hallottam, betegségében mondotta, hallottam, hogy: „Gyanakosom, hogy őmiatta vagyok rosszul. Hívatom, s hozzám sem jű.” Ad 2^{dum} nihil, praeterea nihil.

³ Alatta áthúzva: Nagy Mihályné.

⁴ Utána áthúzva: *hogy*.

⁵ Utána egy olvashatatlanul áthúzott szó.

⁶ Utána áthúzva: *bo*.

⁷ Utána áthúzva: *A cigányok*.

⁸ Utána áthúzva: *esz*.

14. Pap Anna, Vásárhelyi Miklósné, annorum 34: Mikor olyan nagy betegségben vala Sebestyénne, mentem hozzája, láttam nagy kínját. Panaszlotta, hogy minden ember azt mondja, hogy emberi tétemény van rajta. Kérdettem, ha gyanakoszik-e valakire? Mondotta, hogy Szatmárinéra gyanakszik, mert hívatta egynehányszor, de még csak feléje sem megyen. Ad 2^{dum} nihil. Ad 3^{ium} Csieténétől nemrégen hallám, hogy mondá a kenyérszínben, mit mondott Szatmáriné Sebestyénne felől, hogy mint verte volna lába közit – iffjú volna az, nem vén – pénzt is, osztán akasztottember-kötelet vött volna, s a derekán viselné. Itt esmét magától is, Szatmárinétől hallám most, hogy idejövék a kötéllett, hogy nekem mondá. Azt is mondá, hogy meg is bizonyítom. Azt is mondá ugyanitt Szatmáriné, hogy Sebestyénne fél.

76.

1697. szeptember 2.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE GYÖNGYÖSI MIKLÓSNÉ ELLEN
VARÁZSLÁS VÉTKE MIATT

AZ IRAT: A: KvSzám 38/XXI. 5.

[1697] Die 2 Septembris. Citáltattuk Gyöngyösi Miklósnét varázslással való vádért,
az citatiójért adtunk d. 12.

77.

1697. szeptember 4.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERBE IDÉZIK TÓTH ISTVÁNNÉT
BOSZORKÁNYSÁG VÁDJÁVAL

AZ IRAT: A: KvSzám 38/XXI. 5.

[1697] Die 4 eiusdem.¹ Hidelvén lakó Toth Istvännét boszorkányságért citáltattuk, az citatiójért adtunk d. 12.

¹ Ti. szeptember.

78.

Kolozsvár, 1711. november 16.–1713. február 6.

ÖZVEGY GYŐRI MIHÁLYNÉ SÓS ANNA PERE SZAKÁL FERENC ELLEN
BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1711. november 16–27.

A FELEK PRÓKÁTORVALLÁSAI

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 60, 62.

[60] [1711. november 16.] Nobilis Franciscus Szakal [A.] constituit procuratorem Samuelem Vasarhelyi contra nobilem foeminam Annam Sos quondam Michaelis Győri relictam viduam ut I.

[62] [1711. november 27.] Sos Anna, Győri Mihályné constituit procuratorem G[eorgium] Kereszturi Asztalos, Szakal Ferenc uram ellen ut I.

I. petit par. A. contendit: serum, mert¹ elébb kellett volna párt kérni, mivel az praemissát elvárta olvastatni.

Deliberatum: Datur par.

II.

Kolozsvár, 1712. január 15.

PERBELI FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 66.

Eodem.² In causa nobilis foeminae Annae Sós Michaelis Győri relictæ viduæ ut A. contra nobilem Franciscum Szakal ut I. Colosvariensem.

Beadott actiója után kívánnja, hogy az relatória is olvastassék.

Deliberatum: Praepostere adván be litterale instrumentumát [az A.], nincs ideje annak olvasására.

¹ Utána áthúzva: *köze[?]*.

² Ti. 1712. január 15.

Az I. kívánnya, hogy az A. vagy kezesség alá vettessék, vagy detentióban legyen ad decisionem usque causae, mivel nincsen annyira való residentíája. A. dicit ut primordio causae kellett volna ezt kívánnod, már késő, mivel part is kértél, kétszer is hozzáfeleltél az dologhoz, azért ha semmim nem volna is, mástul lévén annak kívánosabb. Késő azt forgatnod, de nekem van annyi residentíám.

Deliberatum: Constál, hogy az A-nak [vagyon] annyi residentíája,³ és in primordio causae lött volna ennek helye, ergo non tenet exceptio.

I. cupit exmissi. (A. protestatur super eo, hogy replicájában lévő hibát, error in facie nem corrigáltatta, ergo ezután ne legyen szabad corrigálni.)

Deliberatum: Datur exmissio.

III.

Kolozsvár, 1712. május 27.

PERBELI KIFOGÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 84.

Eodem.⁴ Causa Annae Sos relictæ Michaelis Győri ut A. contra et adversus nobilem Franciscum Szakal alias Asztalos ut I. Colosvariensem.

A. excipit contra relatoriam ab ecclesiasticis receptam, ubi non habetur fide mediante se ipsos recepisse. I. contendit et dicit: az ecclesiasticusok az saeculare forumnak minden exceptióját nem tudván, ergo stál, azért tanács elé hívatván edgyik regiust, bona fide mond, hogy bona fide írták.

Deliberatum: Non tenet exceptio A. secundum exhibitam decretalem litteram. Annakutána exhibeála az I. holmi testimonialisokat, melyről contendálván az A., kívánnja, hogy corruálljon az testimonialissi.

Deliberatum: nem olvastatának.

³ Utána áthúzza: *e[...]*.

⁴ Ti. 1712. május 27.

IV.

Kolozsvár, 1712. június 3.

PERBELI FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 84.

Anno 1712 die 3 Junii. In causa Annae Sóós relictæ Michaelis Győri ut A. contra nobilem Franciscum Szakál ut I. Colosvariensem relatoriis perlectis ita est.

Deliberatum: Az I. satis superque doceállya azt, hogy az A-t sem edgyszer, sem más-szor boszorkánynak nem mondotta, de titkon való dolgait eléggé felfedezte, mely iránt most nem pronunciáltatik. Azt is doceállya, hogy leányához, úgymint kívántatott volna, [kötelessége szerént], nem látott, vesztében hatta, sok hivatalyára el nem ment, melyben, [mint az fatensek behozzák,] ugyan szokásos is. Ideoque secundum I. replicam in refusione expensarum et fatigiorum indebitaeque vexationis poena convincitur A.

Az A-nak ugyan in sui defensionem voltanak fassiói az seriesse iránt az patiensnek, de azok nem lévén elégségesek maga mentségére.

Item director uramék protestálának arról, hogy serum ne legyen az A-t titkon való dolgairól annak idejében megkeresni.

V.

Kolozsvár, 1712. június 20.

PERBELI FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 87.

Eodem.⁵ In causa Francisci Szakal, qui cupit executores contra Annam Sóós.

A. dicit, quod uni licet, licet et alteri az novum mellett executorok nem adattanak.

Deliberatum: Debito termino elhozván, exhibeálván az A. az novumát⁶ az constitutió-nak tenora szerént, annak idejében protestálván de novo iudicis az A., az szék régi ussussához akarja magát tartani, ideoque executorok ante expirationem[!] novi, nem adatik.

⁵ Ti. 1712. június 20.

⁶ Utána áthúzva: és.

VI.

Kolozsvár, 1712. július 4.

A FELPERES TILTAKOZÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 89.

Protestatio nobilis foeminae Annae Sóós quondam Michaelis Gyóri relictæ viduæ ut antea nunc etiam penes litteras Suae Maiestatis novi iudicialis A. coram amplissimo senatu Claudiopolitano protestatio talis est:

Ez elmúlt napokban, 1712 die 3 Iunii novumra fogott, novumát intra octavum elhozta, praesentálta, exhibitáztatta, intra quindenam peressit certificáltatta, az novum ellen mind maga az I. és procurátora contendálván, arról való iudiciumnak kimondását az n[eme]s tanács halasztotta ad 1^{mum} Iulii. Akkor pedig az szénafüvet osztván ki, egyben nem gyűltek, úgy ma is 4 Iulii az n[emes] tanács pleno numero nem lévén. Azomban az feria is bejött, kalongyák vadnak az mezőkön, mindazáltal az novum mellett való megszóllításra seriest sollicitálván az A., hogy intra 66 dies az szokás és rendtartás szerént peressét megszóllíttassa és exmissiót urgeálljon, nem lehetet. Procuratora is az I-nak mára el nem jött főhadnagy uram előtt való fogadása szerént, ma lévén meg novi iudicii extracti 32 napja, nem az A-n, hanem az n[eme]s széken [és az maga és procuratora contentiói miatt] múla el dolga, annak okaira jövendőben serum ne legyen élni ezen novummal, és tunc, pro nunc reputáltassék, melyről iterum atque iterum solennis sine protestatur novo iudicio uti liceat, mely protestatiót hogy protocolálljon notarius uram megkévánja az A. futura pro cautela.

Anno 1712 4 Iulii. Extradatur per nos.

VII.

Kolozsvár, 1713. január 18–20.

ÚJABB PERBELI FELELETEK

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 104–105.

Die 18 Ianuarii. In causa Annae Sóós ratione naevi contra dominum Franciscum Szakal.

Deliberatum: Non tenet exceptio I., mert nemhogy egy óra múlt volna el, de még edgy tyúkmony sülti sem múlt el, mikor remediummal élt az A., mint [sokan] recognoscálnak is⁷ rólla.

⁷ Utána áthúzva: az törvénytevők.

Die 20 Ianuarii. In eadem causa.

I. excipit de A-um actione ubi non expressit an simplex novum sit, vel cum gratia, ideoque cupit ut corruat novum.

Deliberatum: Non tenet exceptio I.

Elolvasván az actiónak praeambulát, kíváná az I., hogy olvastassék az novum. A. regerit et dicit: magad kívánsága volt, hogy az actió olvastassék, in iudicio non datur regressus. I. dicit: minekutánna én megértettem, hogy novum mellett akarsz ágálni, azt az novumot akarom hallani, mert ha végig elrontám volna az actiót, praepostere lőtt volna az novumnak olvasását kívánnom.

Deliberatum: Olvastatik az novum.

I. iterum dicit: uno brevique termino kellett volna élni novumával, de azt elhallgatta, mert 6 törvényt is elvárt, mégsem urgeálta. A. dicit: remediummal éltem, azért non tenet exceptio.

Deliberatum: Remediummal élvén az A., [debito tempore] non tenet exceptio I., olvastatnék az actió.

Olvastatván az actió, az I. excipiál, hogy fuerunt in foro azok, mellyekkel novumat akarja stabiliálni, és új processust akar indítani. Ergo corruat actio.

Deliberatum: Ha láttatik is némely positióban, hogy ennekélőtte forgottanak in foro contradictorio, de azok nem [directe]⁸ tetetnek fel, hanem [occasione, mellyek dilucidáltatván rescindáltattanak],⁹ ideoque non corruit actio.

I. dicit de merito et allegat loca decretalia part. II. tit. 77 et Appr[obatas] part. IV. tit. 1. art. XXI., minden készülettel jelen kellett volna lenni, nem adatnék exmissió, hanem az előbbi sententiának vigora¹⁰ megmaradván. Executorok adassanak.

[105] Deliberatum: Municipalis törvényi lévén ezen városnak, az collateralis inquisitionot sem admittállja, az miért az novumal edgyütt az Decretumnak és Approbatának locussi szerént nem adhatta be az A. nova allegatiója [mellett]¹¹ való litterale instrumentumit, [maga causájának stabiliálására], azért az actorea parsnak beadott város[nak]¹² constitu[tió]jabeli locussa szerént adatik exmissió és terminum ad competentem reportálván iudiciumot vesznek.

⁸ Alatta áthúzva: *Mentaliter*.

⁹ Alatta áthúzva: *casualis illustrationis, ergo confrontálván az elébbi actió evel az actióval*.

¹⁰ Utána áthúzva: *szerént*.

¹¹ Alatta áthúzva: *szerént*.

¹² Javítva erről: *bol[?]*.

VIII.

Kolozsvár, 1713. február 6.

PERBELI KIFOGÁSOK

AZ IRAT: A: KvTJk II/26 (XV/1). 106–107.

[106] Eodem.¹³ In causa Annae Sós ut A. contra Franciscum Szakal ut I. Colosvariensem.

Penes novum¹⁴ I. excipit, non ad meritum neque ad novi erectionem sonant relatoriae itaque megkévánom, hogy az elébbi deliberatio in vigore maradgyon.

[107] Deliberatum: Az novum mellett producált relatoriájából az A-nak világosan kitettség [bizonyos] patiens mellett való hűsége és hasznos forgolódása és curája, de minthogy az novum mellett olyan responsiókat és újabb positiókat nem adhatott, és nem is hozott elé, mellyel invalidáltathatnék az előbbeni deliberátum,¹⁵ és mi[n]thogy [az A] akkor is, úgy most is,¹⁶ az penes novum mellett actorea pars lévén költséget és fáradságot causált az I-nak, [mellyért az [in]debitán et refusione expensarum et fatigiorum méltán elmarasztattott[!] volt is, azért] most sem recedál az Szék¹⁷ akkori deliberátuma mellől.

A. causam praesentem cum tota sua serie et processibus ad sedem superiorem g[ene]ralem iudiciariam inclyti comitatus Colosiensis apellat.

I. dicit auctoritatem sedis non excedit, mert 66 ft. az kereset. 2do nem is az város törvénye vagy constitutiója szerént apellál, mert erről az székről immediate nem másuvá, hanem az király öfelsége székre kell apellálni, ergo nem lévén helyes apellatiója, nem transmittáltathatik.

Deliberatum: Constál világosan ez városnak privilégiumiból, hogy az mely dolgok ezen az széken decidálódnak, ha szintén külső nemes ember causája volna is, nem másuvá, hanem immediate az király eleiben apellálhatni, mely ellen az A. prókátora kötelessége ellen apellál ad sedem comitatus, [tudván penig ez városnak privilégiumi confirmáltatását is], ideoque non transmittitur.

A. protestatur de remedio non transmissionis.

I. reprotatur¹⁸ de poena et fatigiis ut et expensis.

¹³ Ti. 1713. február 6.

¹⁴ Utána áthúzva: *ut[?]*.

¹⁵ A szó végéről törölve: *ot*.

¹⁶ Utána áthúzva: *Act*.

¹⁷ Előtte olvashatatlanul áthúzott betűk.

¹⁸ Előtte áthúzva: *reproste*.

79.

Kolozsvár, 1724. november 24.–1725. február 12.

JÁNOSI FERENCNÉ SZÉKELY ERZSÓK PERE RÉSZEG ISTVÁN ELLEN
BOSZORKÁNYSÁGGAL VALÓ RÁGALMAZÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1724. november 24.

A FELPERES PRÓKÁTORVALLÁSA

AZ IRAT: A: KvTJK II/29 (XV/4). 135.

Eodem.¹

Honesta Elizabetha Szekely,² consors Francisci Janosi cons[tituit] leg[itimum] su[um]
procur[atorem] nobilis d[omi]nu[m] Georgium Daniel contra Stephanum Reszeg.

Praesentis signaturae testimonio.

Notarius m. p.

II.

Kolozsvár, 1725. február 12.

AZ ÍTÉLET ÉS AZ ELLENE VALÓ TILTAKOZÁS

AZ IRAT: A: KvTJK II/29 (XV/4). 154–155.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1043.³

Eodem.⁴ **In causa Elizabethae Szekely consortis Francisci Jánosi ut [A] contra et ad-
versus Stephanum Részeg ut I. Colosvariensem ratione diffamationis in sedria taliter est.**

Deliberatum: Feles fatensek fassióiból világos a Szék előtt, hogy Részeg István Székely Erzsókot boszorkánynak mondotta, melly[ért] subseqvált impetáltatásakori megfogatása [azon]⁵ szavainak helyes vagy helytelen voltának comprobatiójára, úgy az A. is exmittáltatván maga mellett való inquisitióra. Az I. Részeg István feles faten-

¹ Ti. 1724. november 24.

² Utána áthúzza: *Ioannis*.

³ Részlet a *boszorkány* címszónál.

⁴ Ti. 1725. február 12.

⁵ Alatta áthúzza: *melly*.

sek által importállya mind azt, hogy az A. boszorkányságért törvényes prosequitiója előll elábalt n[eme]s Marus székéből, mind penig azt, hogy az A. Maros széken laktában boszorkánynak sokan publice kiáltották, kik között senkit is iure nem prosequált, mind azt, hogy maga is az A. mást kívánt megfogtatni, azt asserálván felőlle, hogy az is szintén olyan boszorkány, mint az A., mind penig számos személyeknek külömb-kü külömb nehéz dolgokról való fassiójokat comportállya az I., Reszeg István az A. Szekely Erzsók ellen, mellyekre nézve nem kicsiny fundussa lévén az I-nak az A. ellen való szókra, az I. az A. impetitiója alóll cum poena indebitae vexationis et refusione expensarum absolváltatik, és mivel igen nehéz dolgok importáltattak az A. ellen, [155] director uramék kezekre adatik ezen causa, ratione officii prosequállyák az A-t, Székely Ersókot, ezen causában.

A. protestatur de remedio novi iudicii simplicis.

I. reprotatur de poena.

80.

Kolozsvár, 1725. március 16.–1726. május 24.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE SZÉKELY ERZSÉBET ELLEN
BŰBÁJOSSÁG ÉS VARÁZSLÁS VÉTKE MIATT

I.

Kolozsvár, 1725. március 16.

A KERESETLEVÉL MÁSOLATÁNAK KIADÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/29 (XV/4). 169.

Eodem die.¹ In causa dominorum directorum ut A. contra Elizabetham Székely captivam ut I., consortem Ioannis Ferentzi, veneficii crimine et magia accusatam.

Deliberatum: Dantur paria I. postulante exhibitoriarum.

II.

Kolozsvár, 1725. június 1.

KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/29 (XV/4). 180.

Eodem.² In causa dominorum directorum ut A. contra Elizabetham Szekely, consortem Ioannis Jánosi, magia accusatam ut I.

A. cupiunt exmitti, I. negante.

Deliberatum: Ambabus partibus datur exmissio.

¹ Ti. 1725. március 16.

² Ti. 1725. június 1.

III.

Kolozsvár, 1725. július 6.

AZ ALPERES FÉRJÉNEK KIKÜLDÉSE BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/29 (XV/4). 191.

Eodem.³ In causa dominorum fisc[alium] directorum civitatis ut A. contra Elizabetham Székely captivam, consortem Francisci Jánosi, Claud[iopolij] commorantis ut I. veneficio accusata.

Deliberatum: Az I-nak már két rendbe lévén exmittáltatása maga mentségére való esketésre, mindkétszer elmúlatta, [192] mellyel maga ellen láttatik nehezíteni a törvényt, mostan impositive importáltatik Jánosi Ferencnek, az I. férjének, hogy míg az béállandó feriak lesznek, felesége mellett és mentségére inquiráltasson ha mi jót találhat, különben az mint eddig való raboskodásának maga volt oka, úgy, ha az törvény súllya megnyomja, magának tulajdonítsa, senkit ne okozzon.

IV.

Kolozsvár, 1726. május 24.

A VÁDLOTTNAK A VÁROSBÓL VALÓ KITILTÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/31 (XV/6). 53–56.

[1726] Die 24 Maii. Deliberatum.

Az I., Jánosi Ferencné Székely Erzsók, az elmúlt 1725. esztendő elein törvényesen impetálván mint A. itt városunkon lakó Részeg István nevű személyt, azért, hogy őtet boszorkánynak kiáltotta volt. Akkor, iuxta importationes testium, az I-t, Részeg Istvánt az törvény az akkori A. most I. Székely Erzsók impetitiója alóll cum poena indebitae et restitutione expensarum absolválta volt, találván boszorkánynak⁴ való kiáltatására⁵ okokat, mellyet subseqvál⁶ ezen Székely Erzsóknak városunk fiscalis directori által ratione officiorum suorum lött perseqváltatása, kik is számos fatenseknek tanúbizonság tételével importállyák:

1. Hogy Székely Erzsók ennekelőtte is egy néhány esztendőekkel édesannyával, [Székely Miklósnéval], Fekete Klárával és öccsével, Székely Klárával ördögi mesterséget gyakorlván sokakat gyötröttek, megnyomorítottak, melly miatt ezen Székely Erzsók annyá-

³ Ti. 1725. július 6.

⁴ Utána áthúzva: *való méltán*.

⁵ Utána áthúzva: *elegendő*.

⁶ Javítva erről: *subseqválván*.

val edgyütt az akkori nemes Marusszék[i] tiszték által incaptiváltatták volt, és az annya iuridice proseqváltatván, meg is égettetett [Baczka Madarason]. Ezen I. penig megváltozott, melly annya büntetésével is nem tanulván, mégis azon ördögi tudományt számos személyek megrontásával gyakorlotta, kinek szívét gyöttrötte, kinek lábát vesztette,⁷ kinek szeme világát vötte el, [s egy pökés által meg is gyógyította any[j]ával s öccsével edgyütt,] kit egy, kit más módon nyomorított, némellyeket éppen holtokig [54] gyöttrött, az mint efféle cselekedeteit számoson fateályák azok, akik passióban voltak miatta, és olly [considerabilis]⁸ descriptióval, hogy azok józanon, ép elmével, nem álmokban, hanem valóságos vigyázásokban éjjel-nappal is látták az I-t személye szerint reájok menni kínzásokra, és az körülöttek valóknak is mutogatták, íme itt, íme amott fogáson, rúdon ül etc. Melly is ha csak két, három személyeken történt volna, mondattathatnék [némi-nemű]⁹ fantasiának, de mivel olly sok számú személyek vallják, kik közzül ugyan maga némellyeket meg is gyógyított, némellyeket penig mások,¹⁰ [de az olly] az orvost is kínzotta,¹¹ sokan reáizentek, [vagy hozzájuk tartozandókat küldöttek],¹² vagy reámentek feneggetvén, ha meg nem gyógyítja ezt vagy amaz megnyomorított személyt, [így s úgy büntetettel], ennyi számú személyeknek olly terhes fassiójok igen sokat ponderál az I. ellen.

2. Importáltatik az is, hogy némellyet az I. hasonló tudományú társaival magok seregiben akartak vinni, némellyeknek nyakára ült,¹³ és úgy nyargalta, némellyet szerin-szerthe az mezőn hordozott, mely dolgait is az I-nak magok az ollyan passionatusok is kibeszéltek, s akik az illyeket üzték is [hitek után referálták].

3. Importáltatik az is igen számos bizonságok által, hogy az I. ezekért az cselekedeteiért első megfogtatásából való kiszabadulása után jó darab üdővel ugyan [55] nemes Marus széki v[í]ce]királybíró, Dosa Ábrahám uram parancsolattýára megfogtattatván, ugyan az megfogó egynéhány személyek előtt azt kiáltotta az I. [más]¹⁴ személyek felől is: „Ha engemet, úgy mondott, megfogtok, miért nem fogjátok meg [ezeket is, név szerint nevezvén meg őket],¹⁵ mert ők is szintén ollyan boszorkány[ok], mint én!” És fogva vitettetésekor egy oláh pásztornéhoz is így szóllott: „Várj csak, mert te is rövidnap így jársz!”¹⁶ Fogságából penig törvérenre idéztetvén, (minthogy várandós volt,) kezeségen maga jószágának lekötése alatt bocsáttatott ki, míg nálla lévő terhét leteszi. De az törvény elöll szökve szökött el férjével edgyü[tt],¹⁷ jószágát elhagyván veszendőre.

⁷ Utána áthúzva: *nyomorította*.

⁸ Alatta áthúzva: *meritalis*.

⁹ Alatta áthúzva: *talám*.

¹⁰ Utána áthúzva: *gyógyítván*.

¹¹ Utána áthúzva: *Es*.

¹² Alatta áthúzva: *az megnyomorított személyek*.

¹³ A szó végéről törölve: *ek*.

¹⁴ Alatta áthúzva: *h[...]*.

¹⁵ Alatta áthúzva: *eze[... ..]*.

¹⁶ Utána áthúzva: *mind[?]*.

¹⁷ Utána áthúzva: *minden*.

4. Importáltatik az is, hogy falu közönséges akarattából ammoneáltatott az I., üres edénnyel a csorda közé¹⁸ ne [mennyen]¹⁹ forint bírság alatt. De később volt az bírságot betenni [inkább is], hogynem mint az tilalmot megállani.

5. Importáltatik az is némelly véle edgyütt utazók fassiójokból, hogy vélek együtt menvén az úton, hirtelen az I. mellőlők hova lött, nem tudták, végre az falu végén elejekben állott annyával edgyütt, és midőn kérdők tőlők, hol jártak, azt felelték: „Ne kérd, hol jártunk!”

6. Maga szavait is az I-nak importállják, melyben azt mondotta, csak elszökik, néki el kell veszni, mint az annyának.

Melly igen nehéz circumstantiákon kívül az A. inquisitióban hat personák vadnak, kik hite után fateállják: Ők tudgyák, hogy az I. nyilván való boszorkány. [56] Annak felette az I. részére peragáltatott inquisitió is ut plurimum, mind az fen elészámlált dolgokat importállja az I. ellen, melly három rendbeli és külömb-külobb esztendőkbén s üdőkben peragált inquisitiókban az fatensek mind egy nyomon fateálnak, és, az mi nagyobb ezen I. részére való inquisitióban, öt fatensek hitek után azt mondgyák: Reá mernék kezeket tenni az I-ra, Székely Erzsókra, hogy valóságos boszorkány. Melyek [ugyan]²⁰ igen számos²¹ egyiránt való nehéz vallások,²² mindazáltal minthogy az boszorkányság és ördöggel való collusio igen titkos, és azt, miben álljon, az bírák meg nem foghattják [világosan az mostan beadott relatoriákból is], mint egyéb vétkeknek nezeit, inkább az irgalmasságot, mint az törvénynek sullyát viselvén maga előtt az szék, és egyszersmind azt is considerálván, hogy már circiter másfél esztendőől fogva visel kemény rabságot csecsszopó gyermekével edgyütt. [Másként pedig]²³ sok lelkekben tött botránkozást élete folytatásában és cselekedeteiben, és igen gravis circumstanciák is importáltatnak[!] az I-nak varázslásairól, remélnvén azt is, hogy ezután semminémű afféle varázslásokkal vagy másoknak akárminémű módon ártásokkal nem fogja hátramaradott életét tölteni.²⁴ Az I-t még esztendeig raboskodván, esztendő múlva hóhér által ez városról kikísírtessék²⁵ és férjével edgyütt in perpetuum relegáltattanak, ha pedig akárhol létében, éltében [affélékkel vádoltnék, vagy] varázslásban tapasztaltatnék, ez mostani súlyos importatiók[tól is] aggravál[tat]ván²⁶ elevenen való megégettetését el nem kerüli.

¹⁸ Javítva erről: *között[?]*.

¹⁹ Alatta áthúzva: *járjon*.

²⁰ Alatta áthúzva: *nézzén ez*.

²¹ Utána áthúzva: *fassiókat*.

²² A szó végéről törölve: *at*; majd utána szintén törölve: *considerálván az törvény, az tanúknak vallási szerint az I-t, Székely Erzsókot*.

²³ Alatta áthúzva: *[...]gy minthogy*.

²⁴ Utána áthúzva: *mert ez egyszer[?]*.

²⁵ Utána áthúzva: *és soha ide maga, se férje[?]*.

²⁶ Utána áthúzva: *búvölését*.

81.

Kolozsvár, 1728. szeptember 6.–1729. január 11.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A PARÁZNASÁGGAL,
GYILKOSSÁGGAL, VARÁZSLÁSSAL ÉS BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
ÖZVEGY VESZPRÉMI ISTVÁNNÉ ÖTVES ERZSÉBET ELLEN

I.

Kolozsvár, 1728. szeptember 6.

TILTAKOZÁS AZ ASSZONY ELLENI FELLÉPÉS ELINDÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

AZ IRAT: A: KvTJk II/32 (XV/12). 40.

A[nn]o] 1728 die 6ta Septembris.

Director uramék protestálnak Beszprenyinének boszorkánsága ellen, ne sit serum törvényel prosequálni.

II.

Kolozsvár, 1728. szeptember 24.

AZ ALPERES PRÓKÁTORVALLÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/32 (XV/12). 47.

A[nn]o] 1728 die 24 Septembris.

Beszprenyiné constituálja procuratornak nemes Hunyadi Ferenc uramat.

III.

Kolozsvár, 1728. október 25.

KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/32 (XV/12). 50.

A[nn]o 1728 die 25 Octobris. In causa dominorum directorum ut A. contra et adversus Beszprenyianam ut I., Elizabetham Ötves de praestigio seu magia accusatam mota.

I. petit exmitti in merito.

Deliberatum: Datur exmissio ad futuram sedriam ex ambabus partibus cum veris documentis compareant.

IV.

Kolozsvár, 1729. január 11.

A VÁDLOTT MEGKÍNZÁSÁT, MAJD MEGÉGETÉSÉT ELRENDELŐ ÍTÉLET,
ÉS A FELLEBBEZÉS ELUTASÍTÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/33 (XV/7). 6-8.

[Anno 1729 die 11 Ianuarii.] Et inter alias fiscales causas, in causam praememoratorum fiscalium civitatis directorum ut A. contra et adversus Elizabetham Ötves, relictam Stephani quondam Veszprini, velut I. quorum utrinque relatoriis inquisitionalibus perlectis procuratoribusque eorum satis superque contententibus imo et concludentibus, tempore autem expirante iudicium ferri non potuit tandem.

Die 14 Ianuarii. Tale latum est.

Deliberatum: Hosszas üdöktől fogván való, sokakat botránkoztató, paráznságra igen hajlandó, gyilkosságokat patráló, ördögökkel szövetezett élete Beszprini Istvánné Ötves Erzsébetnek a szék előtt világosan constál: Ámbár maga inquisitoriájában producált fatensi közül némelyek vallották jó maga viselését vellek, kinek 4, kinek 8, kinek kevesebb vagy több gyermekével való létében jó bánását, de a parte dominorum A. producált inquisitoriában igen sok,¹ magáéban is némely bizonságok importállják, sőt majd az egész meghitlett vallók fajtalan beszédeit, maga viselését és sokak előtt felfosztozván egészen, tiszta életű személyeknek botránkoztatásokra, szemérem testének mutogatását és lapogatását, káromkodásait, gonosz cselekedetét, egynéhány házas férfiaknak velle való közösülésre kényszergetését, mellyekért is csak különösen

¹ Utána áthúzva: *maga*.

halált érdemelhetne. De hogy sokan szemtől szembe boszorkánynak szidták 8 fatensek importályaikat, akiket is sem egyszer, sem másszor rá nem [7] keresett. Maga szája vallását, hogy akinek akar, használ, akinek akar, árt, XI biznóságok vallyák, amint hogy mindazokat sokakat, kik gyermekágyok mellé bábának nem hitták, mind pedig másokat vagy égett bor vagy egyéb nem adásokért, nemcsak megfenyegetett, mondván: „Várj meg, mert ezt bizony megbánod, eb a lelked!”, hanem fenyegetődzését tapasztalhatóképpen végben is vitte némellyeknek egész teste erejének elszaladásával, némellyeknek csecsek tejének vérré való változtatásával, szájának, szemének félre való vonnattatásával. Másoknak kinek szemében, kinek lábában vagy ágyékában lett csomók, dagadások és egyéb kínos fájdalmoknak rájuk bocsátásával, sőt még kenése, tapogatása után némely csecsemőknek meghalálózásával. Mely fenyegetődzéseit hogy betelleyesítette 28 vallók bizonyították, kik közül is némellyek neki tulajdonítván nyavalyájokat, vagy szépen szollásokra, vagy kemény fenyegetődzésekre, ugyan tölle 16 tanuk vallyák, hogy meggyógyítottak. Efelett egy bőre és csontya megszáradott hivelykni gyermeket és valami babonásra való eszközöket (mi végre, ő tudgya) magával hordozott. Idejárul az is 8 vallók fassiójából, hogy maga mondotta: „Tudom, s megláttátok, hogy engem megégetnek!” Sőt öten azt vallyák önnön maga szájából hallván: „Ha a törvény megégettetni, többeket is velle megégetnek, mert sine discrimine sexus mindeneket kiád! Sőt ha öt megégetik 10-en, 12-tten is megégettetnek!”

Mindezekre nézve ez sok fertelmes, fajtalan cselekedeti, beszédi, káromkodási felett, az öt teremtő jó Istenének tölle való megvettetéséért és az ördöggel való cimborálásáért, babonás életéért, sok keresztyén férfiak, asszonyi rendek, leányok és gyermekekben gonosz cselekedetinek láthatóképpen lett [8] megmutatásáért, nyavalyáknak rájuk eresztéséért és botránkoztató élete, hogy többé a keresztyén lelkeknek ne ártson, ítéltett a széktől, hogy elsöben is gonosz complex társainak kiadattatásokra és másoknak, ha kik még volnának tölle megnyomorítottak kimondására tortúrára vonattatassék, azután testének, csontyának porrá való változtatására sebes égő tűzzel megégettessék.

I. praesentem causam cum tota sua serie appellat ad inclytam Suae Maiestatis tabulam in Transylvania iudicariam.

A. contendit non p[eti]t appellari, nec transmitti, iuxta iura regni part. III. Decreti tit. 11. et municipalis iuris tit. 10.

Deliberatum: Non transmittitur.

I. protestatur de praeceptor[ia], ubi mox et defacto mandato Suae Maiestatis cum vereretur per egregium Danielelem Jezerniczki et Petrum Járai Suae Maiestatis tabulae iudiciariae iuratos scribas praesentato et perlecto, tale latum.

Deliberatum: Iuxta mentem locorum ab A-ibus citatorum Decreti part. III. tit. 11., Appr[obatarum] Cons[titutionum] part. IV. tit. 10^{imo} et iuxta municipalis iuris tit. 10. et privilegia a Sua Maiestate civitatis nostrae clementer attributa manet prius deliberatum. Non transmittitur.

Evocatio sedis: Quo pronunciato subsequuta totius sedis evocatio ad octavum.

82.

Kolozsvár, 1729. szeptember 2.–1730. február 6.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ „ÖRDÖG EDÉNYÉNEK”
NEVEZETT VARGA BORKA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1729. szeptember 2.

PERFELVÉTEL

AZ IRAT: A: KvTJK II/33 (XV/7). 46.

[1729] Die 2 Septembris.

Incaptiváltatván ezelőtt circiter harmadfél héttel egy utavesztett, síkszájú, mezítelen lábbal járó, ördög edénnye, sokakat megkárosító asszonyember, ki magát Vargha Borkának de Nábrád mondotta magát. Első ura volt Debreczenben Nagjhaju Szabó György, ez meghalván ment férjhez ToroczkoSz[ent]Györgyi Kaskötő Szabó Péter nevű fiához Debreczenben circiter 3 esztendővel ezelőtt. Első urától való leányát, [Papdát(?)], (ki is a tatár bécsapásakor¹ született), tartya egy attyafia, soha Debreczenből ki nem jött. De a FelsőBanyai B. bíró, Bartiss Mihály uram azt írja több positiói között, hogy megszárván velle edgyütt koplaló gyermekét is. Melyből nagyon vetekedvén a magistratus, hogy netalám el fogta veszteni (mi[v]el tagadgya), hogy nem volt soha velle gyermeke F[első]Bányán. Evégre az öellene házának felverésével vádló Toroczka Pétz István iránt is az érdemlett büntetése Varga Borkának differáltaték, míglen végére megyen azonn említett gyermeke dolgának.

[Iterum die 16 novum ad examen protracta.]

¹ Vélhetően az 1717. augusztus-szeptemberi tatárbetörésre történik utalás.

II.

Kolozsvár, 1730. február 6.

A VÁDLOTT AKASZTÁSÁT MEGBÉLYEGZÉSRE ENYHÍTŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/33 (XV/7). 83–84.

[1730 Die 6 Februarii.] In causa dominorum fiscalium directorum ut A. contra et adversus vagabundam, nunc captivam Barbaram Vargha, consortem ut dicit Georgii Szabo, nescitur unde.

Deliberatum: Az I-nak, Vargha Borkának sokféle és sok ízben s helyeken, szép szín alatt véghezvitt, tökéletlen csalárdsági és álnok practikái, sok személyeknek házonál maga beszínléséről tett kárai, lopásai világosságra jöven az Szék előtt, mellyekért, mint régtől fogva, család mesterséggel lopogató, [84] és lopogatásit csudálatos hazudozásokkal elősegítő gonosz személy, a nemes haza törvénye szerént méltán akasztófát érdemelne. Mindazonáltal remélvén a magistratus még megjobbulását, halállal nem aggravállya ugyan, hanem ugyan a nemes haza törvénye szerént, hogy ezután, ha többé efféle dologban mégis eleyítené magát, megismertessék, mostan az homlokában tüzes akasztófa süttetetik, és azzal megbélyegeztetik, és ha többször mégis lop, csal, tökéletlenkedik, minden gratia nélkül felakasztatik. Ez városon pedig, sőt még határann is ez városnak, ezután ne is találtassék.

83.

Kolozsvár, 1733. szeptember 6.–1734. február 3. után

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A BOSZORKÁNYSÁGGAL VÁDOLT
ÖZVEGY ÁCS MIHÁLYNÉ KÁDÁR KATA ELLEN

I.

Bátos, 1724. augusztus 22.¹

AZ ALPERES TANÚJÁNAK VALLOMÁSA

AZ IRAT: A és B: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. No. 80. 5-6. Kolozsvár 1733–1734.²

Die Gnade Vnsers Herren Jesu Chri[sti] sey mit allen Christ glaubigen v[nd] freygebigen Christen?

Unterschriebener auß vnsern edlen Marckt Pathosch³ thun Kundt v[nd] zu wißen hohen v[nd] niedrigen Standes Christen ann allen Orten vnsers Vater-Landes Siebenbürgen, v[nd] attestieren hiermit mit diesem offenen Zedel: das diese arme v[nd] nohtdürftige Wittib Catharina vnserer Sacksischen Nation, v[nd] christlichen Gl[auben] beÿ vnß sich aufhaltende, so fern wir an[n] ihr gesehen v[nd] erfahren ihr verhalten das sie sich ehrbar verhalten gegen Geistlichen v[nd] Welt[lichen] darum sie nun von vns ausgehet ihre Auffenthalt zusuchen v[nd] eine nohtdürftige Almosen von christglaubigen from[m]en Herten zusuchen wollen sie wegen großen Leibes Schmetzen von sich selber nicht kann haben, oder mit eigen Kräfte zuerarbeiten, welches Gott der Herr dermalen eins, wo nicht in dieser Sterblichkeit, doch vngezweiflet in jenem ewigen Leben 1000 fältig beÿlegen wird, nach seinem Göttlich[en] Verheißung Math[äus] 25. So bitten wir zum fr[undlichen] alle und jede Hoch und Niedrige from[me] Christ[en] die selbige nicht allein mit einer klein[en] Almosen auß Liebe beÿzuspringen, verspre[chende] der Höchsten zuverschulden. Sondern dieselbe f[rei] sicher zupassieren zu laßen, und wo sie die N[oth] wird überfallen mit einer Herberg zuversehen, v[nd] vngehendert repassier[en] zulaßen. [In] Mittel. wir werden in Fällen dienen könne[n] solches gerne thuen wollen.

¹ Bátos szász mezőváros, korábban jobbágyfalu Kolozs vármegyében, Szászrégentől 17 km-re.

² Az irat két példányban maradt fenn, az átírásnál a tisztázati példány szövegét követtük. Az I. és a II. iratok az 1733/1734. évi dokumentumok közé sorolva maradtak fenn.

³ A piszkozatban: Marckt Bathosch, vagyis Bátos mezőváros (oppidum), németül: Botsch.

Auß vnser edlen Markt Pathosch⁴ den Tag Bartholoma[ei] 1724.
Verbleibende Richter v[nd] Michael Baur v[nd] Pfarrer mp.

II.

Széplak, 1724. december 15.

AZ ALPERES TANÚJÁNAK VALLOMÁSA

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. N°. 80. 8. Kolozsvár 1733–1734.⁵

Ez írásom praesentáló Kadár Kata nevű koros időre jutott, nyavalyás asszony, ki is ennekelőtte mintegy tizenyolc esztendőekkel Ács Mihály nevű jámbor férjétől elmaradván, gyámolatlan árvaságra jutott, és attól fogva maga saját kézi munkájával edgyütt-másutt táplálta boldogtalan árvaságát, mindaddig, míg Istennek ítéletéből egy terhes szekér általmenvén rajta, derekában úgy megroncsolódott, hogy attól fogva telylességgel alkalmatlan maga életének táplálására. Kételenített az híveknek alamizsnálkodó kezekhez folyamodni, hogy gyámolíthassa árva, boldogtalan életét. Itt közöttünk csompolygott, az mint lehetett, most egynéhány esztendőktől fogva, és az körül lévő szomszédság is magát jámborul viselte, tisztességes életet élt minden botránkozgatás nélkül, melyről attestálhatok. Mostan igyekezik Marosvásárhelyre, reménlvén, hogy ott az hívek között jobb[an] gyámolíthattya nyavalyás, boldogtalan életét. Azért minden rendbeli hívei az Istennek mind utazásában, mind az holott meg fog nyomulni ideig, ismerjék igaz járásbeli alamizsnára érdemes személynek, és illendő alamizsnálkodással is lenni ne terheltessenek, várván Istentől érdemes megjutalmaztatását az Úréből való sáfárságoknak.

Anno 1724 15 Decembris.

Ajtai János,
széplaki praedikátor,
m. p.

⁴ A piszkozatban: Marckt Botsch[!]

⁵ Az iratköteg előlapján: *Processus in puncto magiae contra Catherinam Kadar gente saxonem, cum omnibus documentis et testimoniis authenticis. O [...].cas mentes!*

III.

Kolozsvár, 1733. szeptember 6.

A VÁDIRAT FELOLVASÁSA A FOGHÁZBAN LÉVŐ KÁDÁR KATA ELŐTT
ÉS A VÁDLOTT MEGIDÉZÉSEAZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. N°. 80. 19°. Kolozsvár 1733–1734.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 468–469.

Infrascriptus recognosco per praesentes, quod in hoc anno praesenti 1733 die 6 Septembris nékem salariumomat megadván, nagyságos Kolos vármegyében, Kolosvárott lakó circumspectus Bocskor Ferenc, Komlói Sámuel és Fejérvári György uramék őkegyelmek küldének el engemet ab officio illy literalis instructióval: Kolos vármegyében, Kolosvárott lakó circumspectus Bocskor Ferenc, Komlói Sámuel és Fejérvári György uramék őkegyelmek, Kolosvár várossa hites fiscalis directori ratione officiorum suorum directorum, tégedet az említett vármegyében, városon commorált, mostan pedig a kolosvári fogházban detentióban lévő Ács Mihály özvegységét, Kádár Katát, általam tisztem szerént modo legitimo citáltattnák ad sedriam amplissimi senatus Claudiopolis primitui celebrandam törvényre ex eo, hogy a Sátánnall, ki mind az Istennek, mind a híveknek adversáriussa, vel expresso, vel tacito foedere confoederáltál, s annak eszkeze lettél, és annak sugallásábúl az híveknek ártásokra igyekeztél, nyavallyásoknak szerzésében munkálkodtál, némellyeket ugyan nyomorékokká is tőtél; többet is cselekedtéll volna, ha az Isten elbocsáttott volna, mivel magadot szorgalmatoson az ördögi mesterségben foglaltad. Mellyért légyen tudtodra, hogy in iam dicta sedria via iuris procedálnak az exponensek őkegyelmek ellened, cum poena superinde intentanda, coram causájokat latius declaráltatván, et in reliquo protestatur.

Melly instructiót anno dieque supra notato Kádár Kata asszony előtt az instructióban megírtt fogháználl megolvasván, a többi között ezeket replicálá őkegyelme: „Eleget mondanak, de én abban olyan ártatlan vagyok, mint a gyermek. Tudom, igazat téssen a nemes tanács.”

Melly processus énáltalam ez szerént menvén végbe, futuro pro testimonio írtam meg én is fide mea mediante, subscriptiómmal és pecsétimmal is roborálván. Actum anno, die locoque supra notatis.

Daniel Karácsonffalui, m. p.
alter iuratus vice iudex civitatis Claudiopolis

[19°] [*Hátoldalon.*] Levata causa introscriptorum A. contra et adversus introscriptam.

Pro A. procurator Gabriel Nagy de Kolosvár, per quem propter crimen sortilegii cupiunt I-am poena vivi comburri gravari, secundum⁶ Sacrorum Scriptorum sensum, quo spectat locus Tripartiti part I. tit. 15.⁷ Caeterum protestant[ur].

Die 11ma Septembris. Datur exmissio.

Praesentis signaturae testimonio.

Notarius m. p.

IV.

Kolosvár, 1733. szeptember 14.

VALLATÁSI KÉRDŐPONTOK

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. N°. 80. 4^{r-v}. Kolozsvár 1733–1734.

Utrum de et super eo.

1mo. Tudgya-e, látta-e, hallotta-e bizonyosan az fatens, hogy n[emes] Kolos várme-gyében Kolosvárott commorált, de praesenti pedig a kolosvári fogházba detentióban lévő Ács Mihályné Kádár Kata az ördöggel való öszveszövetkezéséből ördögi mester-sége szerint az híveknek ártásokra igyekezett volna, s avval fenyegetőzött volna?

2do. Tudgya-e, látta-e, hallotta-e a tanú azt is, kiknek ártott név szerint, micsoda nya-valyákat s nyomorúságokat szerzett magok személyek iránt, s javaikban minemű ká-rokat?

3^{io}. Tudgya-e, hallotta-e a tanú maga gonosz munkásával s az sántántúl tanult tuda-mányával maga dicsekedett volna, s minemű szókkal?

4to. Tudgya-e, látta-e, hallotta-e a tanú, micsoda eszközökkel s mi módon munkálko-dott az embereknek s azoknak jovoknak [4^v] rontásába, az természettével megegyező-képpen munkálódott-e vagy az ellen, hol és mikor?

Et quos huc spectant, super iis fatens fateatur.

Recipiant fass[iones] domini vice iud[icij] civitatis Claudiopolis, anno 1733 die 14ta Septembris.

Extradatur per iuratum civitatis praefatae notarium,
Georgium Trentsini m. p.

⁶ Utána áthúzva egy olvashatatlan szó.

⁷ Utána áthúzva: *R/...*.

V.

Kolozsvár, 1733. szeptember 17–30.

A FELPERESEK TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. N°. 80. 8. Kolozsvár 1733–1734. N°. 80. 9°–16°.NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 469–471.⁸

Attestationes pro parte et in persona circumsectorum dominorum Francisci Bocskor, Samuelis Komlósi et Georgii Fejervári, directorum civitatis Caludiopolis fiscalium ut A. contra et adversus Catharinam Kádár, relictam Michaelis Ács, in praefata civitate comorantem de praesenti captivam ut I., per nos infrascriptos in domo senatoria praefatae civitatis fideliter receptae et consignatae diebus 17, 19 et 23 mensis Septembris anno 1733.

1. fatens, Catharina Pap, consors Georgii Lukáts, annorum circiter 41, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Ez az Kádár Kata nállunk lakott, s eleget hallottam az szászoktól, hogy boszorkánynak mondták. Most ezen esztendőben kaszáláskor, éjjel az én uram csak kiáltani kezdte, hogy rosszul van. Az én apámuram kérdé, hogy mi lelte, erre azt monda az én uram: a gonoszok mentenek reá, a boszorkányok. Ekkor fel is költt osztán az én uram, s minthogy künn hált, az ajtóra jött, bébocsátottuk, az ágyban lefektettük. Azt beszéllette, hogy egy darázs az lábát megmarta, azután az ajjakára repült, az ajjakát is megmarta. Látszott is, mert az lába feje erőssen megdagadott, az ajjaka is. Ekkor ez a Kádár Kata elészóllala: „No, már fogjátok reám azt is!” Én megszidám boszorkánynak, azután is szidtam, de csak elhallgatta. Az én uram penig olyan rosszul volt, mintha a nyavalya rontotta volna, s meg is akartuk fogatni [ezt a Kádár Katát]⁹. Azt mondtotta, mit lármázunk! Az én uram osztán elalutt. Mikor felserkent, azt beszéllette, hogy ez az Kádár Kata negyedmagával szólólevelet vittenek hozzá, avval egészen megkenték, osztán néztük az lábán és száján való dagadást, hát meglohatt. Máig is¹⁰ fájlallya az uram az lábát. Kötélverő Simonné mondtotta nékem, miért tartom ezt az Kádár Katát az háznál, hiszen az boszorkány. Én kérdettem, hogy: „Hogy?” Azt monda: „Úgy, hogy egy Hidelvén lakó szászné azt mondtotta nékem: Midőn szemére vetette volna Kádár Katának, hogy őtet megégették volna, azt felelte, hogy nem őtet égették meg, hanem egy fejér kancát.”

2. fatens, Anna Tóth, consors Georgii Lőrinczi, annorum 34, citatus, quoniam gravida ad fidem Deo debitam examinatum, fatetur. Ad omnia: Ezt az Kádár Katát az én bátyám most a télen lessz két esztendeje, hogy ide hozzánk hozta, s egy éjjel nállunk hállt. Alég vártam másnap, hogy tudhassam az háztól. A Kolosi legények, akik

⁸ Részleges közlés.⁹ Alatta áthúzza: az én uram osztán.¹⁰ Utána áthúzza: rosszatt.

az bátyámuram szekere mellett voltak, azt beszéllették, hogy¹¹ Beszterczen vagy hol, meg akarták égetni, úgy szokott volt Kolosra. [9] Én is gyanakszom reá, mert most az hordáskor ő búzát kéregetett, s talám két kalangya búzája volt. Nállunk volt egy szekereslegény, ahhoz odajött, hogy hozza bé néki. A legény befogván két ökröt az nagy szekérben, hogy utánnamennyen az búzájának. Én, hallására, mondám a legénynek, hogy gondollya meg, hogy olyan nagy szekérral mennyen két kalangya búza után. Ezen a szüle felcsattana, s annyit mondott osztán, zúgolódott, hogy az szegént miképpen rontják meg. Azután csakhamar az tehenemnek elapadt a teje, máig is nem vesszük hasznát, annakelőtte pedig jó tellyes volt, sem edszer, sem máskor teje el nem apadott.

3. fatens, Georgius Tót (alias Acs), annorum 32, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Most az közelebb elmúlt karácson után én itt, Külső Alsó-Szén uttcában lakó Tót István bátyámnak egy kenyeret attam. Másnap kimenyek a bátyámhoz, hát senki nincsen otthon, hanem ez a vénasszony, Kádár Kata (minthogy ott tartott szállást) ott van, s eszi azt az kenyeret, mellyet én az bátyámnak attam volt. Mellyet én látván, mondék néki, ilyen s ilyen atta szüleje, miért bántod az kenyeret, nem tenéked attam én azt, majd özvevagdallak a fejszével. Az én fejszém az ágyhoz volt támasztva. Erre a szüle felkele, tapotni és forgani kezdte az ház földén. Én, tudgya az Isten, olyan józan voltam, mint most, semmiféle részegítő ital nem volt még akkor az számban. Az ajtó bé volt téve, ki nem nyitottam, felé sem mentem, hogy kinyissam. Hát én bizony csak elhülék belé, hogy az házon kívül vagyok,¹² künn állok, az fejszém az házban maradott. Én ezen elálmétkodván, micsoda dolog ez, nem menék bé az házban, hanem csak hazamenék. Akkor éppen disznót ölettem volt, az feleségem az mint az bélit mosta, csak megnyilallék az ágyéka, és olyan nagy kénban volt, hogy idéetlen nála lévő gyermekét el kellett vetnie. Én az következő napon ismét kimenvén bátyámhoz, mondottam, hogy az ilyen s ilyen boszorkányát miért tarttya a házánál. Azt felelé az bátyám: „Hadd el, öcsém, mert elég bajunk vann véle, félünk tőlle, hogy valamit csinál. Az ebatta szüleje éjjel örökké csak dohányzik, akárhová tegyük a pipát, felkeresi!” Hogy most megfogták ezt az vénasszonyt Magyar uttcában, én is odamentem, hogy [10] meglátám, mondék: „Ez Isten teremtő úgy segéllyen, az a boszorkány jól vann, hogy megfogták!” Erre azt felelé a vénasszony: „No, no, mondgyatok többet, jöjjetek már többen is!” Ekkor egy szász asszony, aki Magyar uttcában a Késcsinálónénál lakik, sokan hallásunkra ezt mondá, hogy ez a vénasszony, Kádár Kata, Beszterczen az ő lábát megvesztette volt, s ugyanő gyógyította meg, egy ember fogót vett ki az lábából. Elégtől hallottam azt, hogy itt Hidelvén egy szászné azt mondotta ennek a Kádár Katának: „Hiszen téged Beszterczen megégettek!” Melyre azt felelte: „Nem engemet, hanem a fejr kancát égették meg!”

4. fatens, Georgius Sámsondi, annorum 59, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Most ebben az esztendőben kapáláskor két hétig nállam lakott ez az Kádár

¹¹ Utána áthúzva: *nem*.

¹² Javítva erről: *valók*.

Kata. Mikor estve az legényimmal hazajöttünk az mezőről, azt mondotta: „Ma mind róllam beszéltek az mezőn.” Én mondtam néki: „Honnan tudod, mikor te ott nem voltál? Bizony ha te azt tudod, boszorkány vagy!” Azt felelte: „De bizony tudom [én], hogy énfelöllem beszéltek, de¹³ affelől boszorkány nem vagyok!” Azután az én fiam másodmagával kapálni ment az szőlőben, mikor estve hazajöttek, mondgya ez a vénasszony, Kádár Kata: „A szőlőben ma mind engemet beszéltek!” Erre mondá az én fiam: „Isten, teremtő úgy segéllyen, ha tudod, hogy tégedet beszéllettünk, nyilvánosság boszorkány vagy!” Ezek után¹⁴ az én fiam kiment az házból, s künn lefekütt. Edszer éjjel jajgatni kezdte a fiam, erőssen kiáltván engemet, hogy ne hadgyam. Én felköttem, kifutottam, kértem tőlle, mi lelte, melyre azt mondá: „Hiszem, annyi asszonyok jövének reám, ez a vénasszony is közöttök vala, t[u]d[niillik][?] Kádár Kata.” Lenyulék az lábam fejére, s egy méh formát nyomék ott meg. Meg-megmarta az lábam fejét, de elszalasztám. Az ajjakamra mene, ott is megmara. Én megfogám osztán a fiamat, hogy bevigyem az házban, úgy reszketett, mintha az nyavalya rontotta volna. Bevitem osztán a fiamat az házban, egy ágyban lefektettem, ott is beszéle az fiam, minthogy jártt erre előszóllalkozván Kádár Kata,¹⁵ az vénasszony, mondá: „Csak reám gyanakoztak, de én nem vagyok az, nem cselekedtem!” Mondá a fiam: „De bizony [10] te is közöttök valál!” Ez¹⁶után az én fiam elalutt, edszer hajnal felé felszerkenvén, kértem a fiamtól, hogyha jobban volna. Azt mondá a fiam: úgy érzi, hogy jobban vann, mert hogy elszenderedett volt, ismét hozzám mentenek az asszonyok, ez a Kádár Kata is közöttök volt,¹⁷ és szőlőlevéllel úgy megdörgölték, hogy most is érzi. Aznap osztán én aratni menvén, hogy hazamentem és lefekütem, éjjel hanyatt feküvén, egy cseppet sem aluttam. Mikor holmi asszonyok reám az házamra jövének, Kádár Kata is közöttök volt, ott gyötröttenek, az számat kásával teledugták. Én az mint erőlködtem, rugdostam és nagy erővel a fél oldalomra fordultam, a menyem is észrevevén, egy cseppet kapott, azt előmbe tartotta, úgy ment ki az számon az rusnyaság, annyéra öszverontottak. Ekkor osztán mondtam annak a vénasszonynak: „No, ilyen s ilyen lelkű szüleje, már elhiszem, hogy boszorkány vagy! Tudd meg, hogy az fejszével öszverontalak, vagy megégettetek!” Én akkor elmenvén onnét házul még estvére hazajöttem, elment az házamtól. Csakhamar azután egy szász odajött hozzám, Kádár Katát kereste, kértem, miért keresi? Azt mondotta, hogy az anyját megboszorkányozta, azért keresi, hogy vagy meggyógyítsa, vagy penig megfogattya. Most [egy nappal előtte]¹⁸ hogy megfogták, ismét oda hozzám jött, s mindnyájunk előtt azt mondotta, hogy ő, halálára való gúnyájában, tisztában felöltözött, mert őtet most minden órán megfogják, megégetik.

¹³ Utána áthúzza: *én*.

¹⁴ Utána áthúzza: *mikor*.

¹⁵ Javítva erről: *Kadar*.

¹⁶ Utána áthúzza: *al*.

¹⁷ Utána áthúzza: *eg*.

¹⁸ Alatta egy szó olvashatatlanul áthúzza.

Én¹⁹ azt mondám néki: „Ha érdemes vagy reá, menny el az utadon.” Másnap osztán hallám, hogy megfogták.

5. fatens, Catharina Mészáros, consors Andreae Prensztölvö, annorum circiter 34, citata, iurata, examinata, fatetur. Én most²⁰ esztendeje ételt főztem volt az piacra eladni; ez az Kádár Kata odajött, fél poltrára²¹ étket kért tőlem, az mint poltránként az húst és félpoltránként feldaraboltam volt. Ő meglátván a poltrás húst, kívánta, [11^v] hogy fél poltráért odaadgyam. Én mondtam, hogy nem lehet. Azt mondotta ő: „Magadra vigyázz, hogy ideadd azt a húst, amelyet én kérek!” Én osztán nem mertem elmúlatni, hogy oda ne adgyam. Odaattam, s megette. Elég emberektől hallottam, hogy boszorkánynak mondták. Ad reliqua nihil.

6. fatens, Andreas Prémstölvö, annorum circiter 36, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Hallottam mindenektől, hogy nem tiszta személy Kádár Kata, hanem boszorkány. Még²² az feleségem beszélte, hogy mikor étket árultt, mint járt véle, olly húst kért fél poltrán, amely egypoltrás volt, fenyegetődző szót mondtott, ha ezt nem adgya. Ad reliqua nihil.

7. fatens, Sára Munkátsi, consors Georgii Kőteles, annorum circiter 42, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: A nagy pestis után az első uram idejében ez a Kádár Kata vénasszony egy rossz hámot hozott hozzánk eladni, az én uramnak nyolc poltrán árulta. Én meglátván, millyen rossz az hám, mondtam, hogy ne vegye az uram, mert nem érne többet két poltránál. Ezért reám megharagutt, kiáltozott, hogy az konty ott az első. Mi akkor csakhamar az öreg Rejtsnének Hásongártban káposzta hozni mentünk. Azalatt ez a Kádár Kata kijöven az várból, egy szeplős tyúkmonyhajat vetett bé az udvaromra (az mint azután a gyermekim mondták, hogy látták, mikor bévetette), kétesztendő gyermekem mindjárt rosszul kezdett lenni. Utánnam jött edgyik gyermekem, mondotta, hogy mennyek haza, mert így s így vann a gyermek. Hazamentem, kértem tőle, a gyermektől, mi lette? Minthogy jól tudott beszélni, csak azt mondtotta: az asszony, az asszony. Rettegett az gyermek, eleget mondtam: ne félj, fiam, nincs semmi. De csak beléállta az nyavalya, hétszer kitörte, s meghala. Egy borbély kijött, megnézte, azt mondotta, harmadnapig el ne temettessem. Nem is temettetem, az addig meg nem meredezett, szép piros színben volt mind harmadnapig, mintha élt volna. Örökké gyanakodtam erre a vénasszonyra, az uram mondtotta is, hogy [11^v] megúszattya.

8. fatens, Zsófia Hómech, consors Ioannis Kúrpödi, annorum 60, citata, iurata, examinata, fa[tetur]. Ad omnia: Ez az Kádár Kata vénasszony most nem régen aze[lőtt][?] hogy megfogták, hozzám jött kudulni, ott sokat beszéllett. Én osztán mondtam: ne beszéljen hijábanvalót, mondgya meg, mi kell, s osztán mennyen dolgára. Ő osztán

¹⁹ Előtte áthúzva: *Ezt egész.*

²⁰ A szó végéről törölve: *an.*

²¹ Ti. polturára.

²² Utána áthúzva: *tud.*

mondotta, hogy adgyak néki egy kis tejet. Én mondtam: „Én jó szívvel adnék, de bizony most egy csepp is nincs.” Evvel elmentt onnét. Edszer én megfejni akarván az tehenemet, hát nincsen semmi teje, azelőtt pedig jó tejes volt. Búsultam rajta, hogy nem fejhettem tejet belőlle, mivel elapadott volt a teje, és hogy holnapig mind úgy volt. Edgykor egy Pap Erzsók nevű menyecske, ki is azelőtt szolgálóm volt, hozzám jöve, én panaszkodtam néki, hogy mint vann az tehenem. Engem arra taníta, hogy vegyek egy fekete condorát, terítsem az tehén hátára, fogjam meg az végit, húzzam az farka felé, azután fogjam egybe, tūrjem öszve erőssen, vigyem az favágóra, ott verjem meg erőssen az condorát. Én, mint káros ember, az szerint véghez vittem mind azokat, hát bizony az én tehenemnek megjó a teje, s fejhetém. Azután egy idővel, mintegy egy héttel, én menvén hazafelé itt az B[...].]la uram majorja táján, ő meg jövén az vár felé velem szemben, engem megláta, ott egy sikátor volt, oda bévonta magát, onnan az mint mellette elmentem volna, hozzám így szólla: „No, megverted az condrát, kit vertél meg a condorában?” Én mondtam: „Bizony megvertem én, nem tudom, kit vertem, ha te voltál, téged vertelek.” Nékem erre azt mondá: „Várj, még keserves lessz tenéked az a condoraveréss!” Elmentt²³ morogva. Ad reliqua nihil.

9. fatens, Catharina Tallér, consors Simeonis Komives, annorum 45, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Én magától kérdészem Kádár Katától: „Miért jött ide kegyelmed ismét, hiszen azt mondgyák Kí[...] elégették.” Erre ezt mondta nékem: „El, bizony, egy fejr kancát.” Azt pedig sok embertől hallottam, hogy az itt való papunkot, Táisz János urunkat megvesztette volt, s az mia holt volna meg. Benedekné is azt mondgya, hogy mikor még ezen asszon az ura idejében itt lakott, estve hazajövén a szőlőből, [12.] barackot hozott, és ezen asszon Monostor kapunáll barackot kért tőlle, és mondta: „Most nem adhatok, mert sietek, a tehenet még meg kell fejnem.” Erre mondta²⁴ ezen asszony: „Adgy, édes szívem, mert megbánod még, ha nem adsz!” Adott volna a szotyorból, de nem vette azt el, hanem szebbet kért a cseberből, de onnan nem adott. Másnap a gyermeke megbetegedett, s tizednapra meg is holt. Nékem úgy mondta, hogy ezen asszony vesztette volt meg, a hasát fájlalta, s úgy ment a hasa, mint a károm, amint nékem mondta.

10. fatens, Georgius Kovács alias Timár, annorum 62, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Azt hallottam, hogy nem jó asszony s boszorkány, de nem láttam semmit.

11. fatens, Ioannis Fazakas alias Posztócsináló, annorum 42, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Én Krumpólit Jánosnétől, úgy másoktól is hallottam, hogy Krumpolítné asszony halat árulván tavaly a piacon, kért halat ökegyelmétől Kádár Kata, s nem adott, azután a lábával megnyomorodott, közel volt esztendeig nyomorékon. Mikor most a nyárban Késcsináló Simonné asszonyom és a Kovács lakadalmok volt Kompactor János deákné asszony sütőasszony lévén, ökegyelmétől kalácsot kért ezen asszony,

²³ Utána áthúzza: *osztán*.

²⁴ Utána áthúzza: *ezen*.

s azt felelte néki, mikor lesz a kezem alatt, adok. Ezzel béménvén a Compactorné asszony a házban, Késcsináló Simonné assz[onyomnak] megmondotta a dolgot, őkegyelme kijött, s adatta kalácsot ezen asszonynak, de Compactor János deákné asszony egyik lábával mindgyárt olyan rosszul lett, hogy pálcával kellett járni. Másnap ismét odamenvén ezen öregasszony, Compactor asszonyom ráfogta, hogy ő cselekedte, s megijesztette, hogy meggyógyícsa, mert ha nem, így s így lesz, director uramék keziben adgya. Ezzel a küszöböt általlépte ezen öregasszony,²⁵ Compactorné asszony pedig hátramenvén bottal az udvarra, otffejeltette a botot, anélkül eléjött, s hát semmi gondgya nincs a lábának. Ezt nékem maga beszéllette Compactorné asszony.

12. fatens, Klára Karsai, consors Michaelem Balla, annorum 42, citata, iurata, examinata, fatetur. Töllem kenyeret kérvén egy Moldovai cigánné ezen esztendőben, nem adtam, másnap a fél lábam úgy megdagadott, hogy pálcá[al] jártam, azután egy alkalmatossággal Komjáczezi uramnál kocsoma lévén a Bekkennének töltettem egy fél ejtel bort, ezen szászné is odajöven, mondám néki: „Anyá, olvasnál a lábamra, mert úgy megdagadott, hogy majd kihasad.” Mondgya nékem: „Né,²⁶ még ő próbálgat engemet!” Osztán féltemben kiküldöttem néki a bort. Most mikor megfogták ezen szásznét a Késcsinálónáll, itt volt a²⁷ Bekkenné is, Kerekes Dánielné, s mondta őkegyelmeknek a szászné: „Ez az asszony is bort akart adni, hogy meggyógyícsam a más asszony (úgy mint nékem) a lábát, miért nem adott ő kenyeret a cigánnénak.” Mikor megfogták, tehát mentenek hozzá, ki azt mondta, hogy tudod-é, hogy a tehenemnek a tejét elvetted, ki azt, hogy megvesztettél. Egy szászné pedig [12^v] Bekkenné, Kerekes Dánielné asszony mondgya, a fél csizmáját levonván az maga lábáról mutogatta a lába fejét a hajlásban ezen öreg szásznénak, ezt mondván: „Tudod-é, hogy innen egy emberfogat ki vettél?”

13. fatens, Anna Kerekes, consors Danielis Kerekes, annorum 27, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Mikor a szásznét meg akarták fogni a Késcsináló Simonné asszonyom házánáll, én is odamentem volt, anyámasszony is ott volt. Anyámasszony az öliben tevé a karját ezen szásznénak, ezt mondván: „Az Istenre[?] kérlek, gyógyícs meg a karomat, mert te vesztetted meg! Ha meggyógyítottod, én soha a szemedre sem vetem.” De azt mondta, nem gyógyítsa, mert nem az ő munkája. Ezen állalhatossággal[?] szemem láttára egy beszterczei menyecske (ki is most Compactorné asszonynál fog lakni) egyik fél csizmáját lerántván, a lábát kezdé mutogatni ezen öreg szásznénak, ezeket mondván: „Te boszorkány, eddig is megérdemletted volna, hogy megégettek volna. Tudod, hogy az emberfogat kivetted innen a lábamból!” Az mely helyen mutatá a lábát, ott egy kis helyen láttott forradás formában, de az öreg szászné csak vállat vonított, s tagatta. A Billernének egy rútt, Balla Mihálynénak megdagadott volt a lába, annakelőtte való nap egy Mórdovai cigánné a sütőházban jött vala, kenyeret kért töl-

²⁵ Utána áthúzva: *sym.*

²⁶ Utána áthúzva: *tud.*

²⁷ Utána áthúzva: *Billerné is.*

lünk, s nem adtunk. Arra gyanakodtanak, hogy a vesztette meg. Azután Komjátzeგი uramnáll én a Billernével egy ital bort töltöttvén, odajöve ezen öreg szászné is, egy pohárban bort töltöttünk, s Ballané asszony kínálta az öreg szásznét, de a megdagadott lábát is mutattván néki, mondá: „Banyó, olvasnáll a lábamra, mert nézd meg, mint eldagadott!” Erre mondá az öreg szászné: „Ne, még próbálgacc engem, azért a borokot sem vészem el.” S nehezen is vitte el a bort, osztán kivitték, odaki itta meg. Mikor már anyámasszonnyal voltam a Késcsináló Simonné asszonyom házánáll, ott lévén ezen öreg szászné is, a több beszéd között mondgya másoknak irántam. Megérez azt is, bort akart nékem adni, s kért, hogy az más asszonynak gyógyiccsam meg a lábát. Miért nem adott ő kenyeret a cigányoknak? Azután sógor uram bémenvén a toronyban, kérte ezen öreg szásznét szépen, hogy az anyámasszony karját gyógyiccsa meg, de azt felelte, az mint sógor uram, Kájner uram mondgya: „Én nem gyógyítottam, mertt tudom, hogy nékem meg kell hálnom, hadd kénlódgycék ő is!” [Ezen Kájner meg kell eskettni.]

14. fatens, Ioannes Srám, annorum 36, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Sokaktól hallottam, hogy Kádár Kata boszorkány. Ad reliqua nihil.

[13] 15. fatens, Zsófia Friedrich, consors Michaelis Vernharth, annorum circiter 40, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Hogy megfogták Kádár Katát, egy szász menyecske lakott nállam, az nekem mutatván edgyik lábát, azt mondotta, hogy a lába²⁸ ujjából²⁹ egy³⁰ fogott vettek³¹ [ki. A gyanó erre az öreg szásznéra lett volna.] Mikor az én lakadalmom volt, nénémasszony, Compactor János deákné asszonyom ott lévén, ez az öreg szászné is odajött. Nem tudom, kalácsot, vagy mit kért nénémasszonytól, ökegyelme nem adott, megnyilallott osztán az lába, rosszul volttt vélle, fájt, vagy mint-hogy volttt egészen, nem tudom, mivel én benn voltam, hanem az mint azután hallottam, másnap is odajött ez az öreg szászné, s mondotta néki nénémasszony: „Te, büntessen meg az varjú, tegnap is idejött kegyelmed, kalácsot kértt, nem adhattam, megnyilallott az lábam, rosszul vagyok vélle.” Nénémasszonyom osztán hátramentt volna az kertben, s mikor előjött, meggyógyult az lába.

16. fatens, Margita Nyuzó, consors Ioanni Fazakas, annorum 44, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Krumpólitné asszony mondta, hogy ökegyelmét ezen öreg szászné vesztette volna meg. Az múlt estve pedig ugyan ökegyelme mondá nállam, hogy Késcsináló Simonné asszonyomnál valami rongyban apróság csontok voltak egyben kötve, ezen öreg szásznéjé, s azokat megtanálván Simonné asszonyom, beküldötte a toronyban a szásznétóll, mely ökegyelménél tartott szállást. Ezen öreg szásznének úgy mondgya, hogy director uramék is ott lettek volna a toronyban, s megnészték volna.

17. fatens, Anna Kelenger, relicta Mathiae Posztocsináló, annorum 65, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Soktóll hallottam, hogy nem tiszta személy volna.

²⁸ Utána áthúzva: *h*.

²⁹ Utána áthúzva: *az a vén szászné*.

³⁰ Utána áthúzva: *ember*.

³¹ Javítva erről: *vettének*.

18. fatens, Mária Kovács, consors Georgii Franch, annorum 29, citata, iurata, examinata fatetur. Ad omnia: Hallom, hogy boszorkánynak mondgyák, de hozzám soha nem jött.

19. fatens, Catharina Stomp, consors Ioanni Herbert, annorum 48, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Egy péntek nap, mikor a más urammal laktam, hozzánk jöve ezen öreg szászné, s az üstöt kéré anyámasszonytól, s mondgya őkegyelme: „Akármit kérjen kegyelmed egyebet, jó szívvel adok, de az üstöt bizony nem adhatom.” Erre mon[dgy]a: „Ideadnátok még, ha adhatnátok. Én is voltam a házamban olyan gazdaasszony, mint tü, ha most szegény vagyok is!” Ezzel megfenyegeti, s nagy haraggal elmene. Ez dél tájban volt, aznap estve rosszul lőtt a gyermekem, az egész testén olyan szögdösött, mint a veres himlő, tüzes volt. Akkor estve anyámasszony, a Járai János uram annyának a házánáll lévén szállva ezen öreg szászné, rája viszi a gyermeket, s őkegyelme azt mondta, hogy azt mondta a szásznénak: „Te nyilvánvaló boszorkány vagy, ezen gyermeket te vesztetted meg. Hanem meggyógyícs, mert füstel mégy az ég felé, megégettettlek!” Mondta az öreg szászné: „Ha segge fáj is a gyermeketeknek, [13'] mindgyárt azt mondgyátok, hogy boszorkány dolga.” Ezzel felfogta a gyermeken az inget, s a testit megköpdöste, ezt mondván: „Ebszar, kutyaszar, semmi sem, meggyógyul, vidd el előllem ezt a tarka békát!” Anyámasszony ezzel hazahozá a gyermeket, s estvére meggyógyult. Ennek vagyon már tizenhét esztendeje is.

20. fatens, Georgius Arkosi, annorum 38, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Töllem tavaly mindenkor fokhagymát kért ezen öreg szászné, de nem adtam, egyszer a szőlőben 11 órakor a fél lábam a térdemben s a faromban igen rosszul lesz, úgy, hogy mindgyárt hazafelé indultam Brétfőböll, s alig tudtam estvére hazajönni. A feleségemnek nem tudom, micsoda orvosságot mondottak az asszonyok, azzal békötötték. Azt is mondta valaki, de nem tudom, ki, hogy harmadnap múlva ismét hozzám fog jönni az a szüle, de bé ne eresszük a házban, mert bizony nem járok a lábamon. Úgy is lőtt, hogy harmadnap előtt hozzám jött, de bé nem eresztettem a házban. Kővel úgy elverte szinte egy fertályóráig az ajtómat, ugyan kongott, melyet meghallván a szomszédasszony, Szász Andrásné, az maga kertiböll ezeket kiáltotta a szülének: „Mitt keresz ott, te boszorka, az én tehenemnek elvitted a tejit, tűz kellene a tiéd hátadra!” A szüle visszafelelte ekképpen: „A vagy te, a vagy!” Osztán morgolódva elment onnan, az én lábam is osztán harmadnap estvére jobban lett. Mikor esett rajta a nyavallya, aznap is kért volt töllem fokhagymát.

21. fatens, Barbara Veres, relicta Georgii Rábai, (edetur est simplex etc.), annorum 52, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Énhozzám szállásra mind tavaly, mind az idén kéredzett ezen szászné, de nem eresztettem, mert volt más lakóm. Egy alkalmatossággal tavaly, mikor szapúllottam, hozzám jó, s mondgya, miért nem vártam meg ötöt, tegyem belé az ő ruháját is, de én nem tettem, mivel mindgyárt elvégzettem. Sokat osztozott ott velem. Azon héten vasárnap a lábam a térdemben fájni kezd, hét egész hétig nem állhattam a lábamra, csak úgy kénlódtam, most is fáj. Azután hozzám jött,

kérdette, mi lelt, mondtam, hogy nem tudom, valamit beszéllett szászull, de nem értetem, ezzel elment.

22. fatens, Stephanus Timár (alias Kádár), annorum circiter 53, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Hogy most az fiam, Timár István,³² az tavasszal az mészárszékben húst árult, ez a toronyban lévő vén szászné odamentt, és tölle húst kértt. Az fiam azt felelte: „Bizony én annyia nem adhatok, mert az hús nem enyim, reám mérték.” Erre az szászné azt felelte: „Várj meg, mert adnál még, csak adhatnál!” Ezután harmadnapal mintegy borsonnyi kelevény lött az fiam lábán, és azután nagyra terjedvén, annyira elhatalmazott rajta, hogy az lábával megnyomorodott, és most is három lyuk vann a lábán, s máig is nyomorék [14¹] miatta. Ezeket mindnyárt hazajöven a fiam megbeszéllette, hogy mint³³ kért tölle húst a szászné, s hogy nem adott, mit mondott.

23. fatens, Rosina Harthman, relicta compactoris quondam Ioannis Harthman, citata per interpretem [civitatis Claudiopolis], Franciscum Káróli, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Hallottam Krumpolczné Posztocsinálónétól, hogy ez az szászné az ő lábát megvesztette volna, és edgyütt is, másutt is járván, hallottam az emberektől, hogy ezen szászné boszorkány volna.

24. fatens, Stephanus Kelenger (alias Posztocsináló), annorum 59, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Krumpolczné maga mondotta nékem elégszer, hogy halat nem adott ezen szásznének, akkor éjjel mindnyárt rosszul kezdett lenni az lábával, ugyan ordított miatta, máig is nyomorék. És azt mondotta, hogy az ura emberek hallottára boszorkánynak mondotta ezen szásznét, ezt is mondván, hogy az feleségét gyógyította meg, mert rosszul jár, eleget fenyegette. Azt is hallottam talám két ember-től is, hogy ez a szászné maga rontotta volna el az maga urát.

25. fatens, Catharina Sombori, consors Ioannis Arnóth, annorum circiter 43, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Minekelőtte most megfógták volna ezen szásznét, ez valami öt héttel jövök a Hunyadi István uram háza előtt el az magom szőlőmből, az ott lévő korcsmárosné béhíva (kinek nevét elfelejtettem), bémenvén egy poltrára bort tölteték, még nem ittam volt benne, mikor ez az vén szászné odaérkezék, egy padra leüle. Mi ott egymásnak eggyet is, mást is panaszolván, közinkben szólla, mondván: „Mit panaszolkodtok, hátha úgy volnátok, mint az, kit edszer³⁴ megégetnek, mégis nyomorog ezen az világon. Ez a világi nyomorúságnak ugyan vége lessz, de aki pokolban nyomorog, soha vége nem lészen.” Én ezen szován csak elhülék, minthogy soktól halottam volt, hogy azt mondotta volt [ez]³⁵ szászné, hogy őhelyette egy fejér lovat égettek volna meg. Ekkor osztán mindnyárt gondoltam, hogy ollyakat szóllott, talán ez a szászné lehet az. Annakelőtte ismét Középn uttcában lakó Noáchné

³² Utána olvashatatlanul áthúzza egy szó.

³³ Utána áthúzza: *hogy*.

³⁴ Utána áthúzza: *ezen[...]*.

³⁵ Alatta áthúzza: *egyszer*.

mondá nékem, s mutatá³⁶ az keze bokályát, mint megdagadott, hogy jártt ezen szásznéval. Én bénnyulék az zsebemben, s egy kis fekete tömjént adék, hogy az kezét füstölylye meg.³⁷ Estve mindnyárt rosszul kezdett lenni az lábam, s másnap temetésre menvén, olyan rosszul voltam a lábammal, hogy alég tudtam hazajönni, majd elájultam miatta. Szederjes és fekete volt, azután vízben tettem az lábamat, harmad- vagy negyednapig voltam igen rosszul velle.

26. fatens, Sára Peter, relicta Francisci Osvath, annorum circiter 63, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: A rövid pestis előtt a szász templomban én nem esmérvén ezen vén szásznét, eleiben állottam, ezért ő reám megharagutt, s engemet az grádcisról letaszított. Én sírva panaszkodtam, hogy én szegény lévén, miért cselekeszi azt velem, ő azt mondá nékem, s megfenyegete [14], így szólván: „Várj meg, te kutya!” Azon héten csak megnyilallék az fejem, ábrázatomban megnyomorodván, a szám félrevonódék, és mind ez ideig nyomorék vagyok.

27. fatens, Catharina Vessződi, consors Simeonis Szász, annorum 37 circiter, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Az kis pestis előtt ezen szászné hozzánk jött szállást kérni, mi nem attunk néki szállást (az mint az szomszédok mondották), bennünket megfenyegetett. Akkor estve harmadfél esztendősz gyermekem mindnyárt rosszul kezdett lenni, megbetegedett erőssen, az hasa nagyon megdagadott az gyermeknek, holt szénnel, korommal, hagymával és tyúkmonyhéjjal tele volt, minthogy az száján, és (salva venia) az alfelén szüntelen afféléket adott ki, kénlódván mindaddég, míg ötödnapra megholt. Nagyon gyanakodtunk reá, hogy az ő dolga, még bíró uramhoz is mentünk volt iránta. Azután ismét egy papunkat megveszté, meg is holt belé. Csakhamar fogá magát, innen elmene, mivel Patonai uramék fenyegették, hogy megégettetik. Hidelvén lakó Kapusi nevű embernek is tudom, hogy egy poltrára bort nem attak néki hitelben, négyesztendősz gyermekét megvesztette, megfenyegetvén béköpött az ajtón, a nyavalya mindaddég rontotta, míg megholt. Vessződi Benedekné asszonyomnak is tudom, hogy hét esztendőben járó leánykáját megvesztette, hogy barackot nem adott neki, mely miá megholt talám egy hétre. Néhai Borbély Mihály koszorús uramék és K[ülső]-Magyar uttcában lakó Festőnének az ura, Kúrpedi János és Kis Mihály feleségestől látták, az gyermekemből mint takarodott ki az holt szén, hagyma, korom és tyúkmonyhéj.

28. fatens, Elizabetha Varga, consors Martini Noách, annorum circiter 33, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Ezen esztendőben Sz[ent] János-nap előtt három héttel én bort árultam. Sok bor³⁸ ivóim voltak, az néném, Sigmond Istvänné asszonyom is ott volt, az mikor ez a szászné odajöve, az háznak ajtaja előtt megállott és kenyeret kért,³⁹ mellyre a néném azt felelé neki, nincsen bizony ezeknek szegényeknek kenyerek, mert nem érkezett sütni, s a sok borivók miatt az kamarában sem mehetne bé.

³⁶ Utána áthúzza: *ho*.

³⁷ Utána áthúzza: *másnap temetésre menvén*.

³⁸ Utána áthúzza: *az*.

³⁹ Utána áthúzza: *tölle*.

Azt mondá osztán, hogy adgyanak hát egy kis bort. Arra is azt mondá nénémasszonyom, hogy bizony még a maga gyermekinek sem mér adni, mert a bor nem magoké. Ezután én menék az ajtó megé úgy, hogy engemet nem látott az szászné, s hogy másoktól hallottam, a seprűt az nyelével aláfordítám, ezt nem látta az [15] szászné. Mégis az nénémasszony keze mellett, az mint őkegyelme az ajtóban előtte állott, behajlott, s odanézett, hogy felfordítottam az seprűt. Azután kiment az kapu közzé, ott leült, én az pincében lementem, míg feljöttem, elmene⁴⁰ onnét. Ezután három hét múlva két becsületes asszony is nállam lévén, ott egy poltrára bort ittanak, ez a szászné is odajöven, mondák neki az asszonyok, mivel bort kértt, jobb, ha bort töltött, melyre azt felelé: „Töltetnék bizony, ha kedvem szerint való bárányhúst tanáltam volna az mészárszékben.” Én osztán attam az szásznének egy ital bort, melyre azt mondotta: „Ez ugyan jó, az mennyire jó, de nékem bizony jobb kéne!” Ekkor éccaka a kezemmel megnyomorodván úgyannyéra, hogy egy holnapig a kezem bokában olyan volt, mintha kettévágták volna, és most is hibás nagyon. Azután ő egykor Közép-kapun kimenni akarván, mintegy két hét múlva a szolgálóm meglátván, mondotta: „Ihol menyen bizony az szászné.” Én utánnaküldöttem az szolgálót, hogy híjja hozzám. Utánnamenvén az szolgáló, semmiképpen vissza nem jött. Ezt látván, magam mentem utánna, beérvén, mondtam neki: „Édes asszonyom, kegyelmed többet tud, mint én, mert az ilyen öregasszonyok többet tudnak. Nékem a kezem igen rosszul vann, mondana kegyelmed⁴¹ valami jó orvosságot, vagy gyógyítaná meg!” Melyre azt felelé: „Eddég sem voltam én kenő-fenő, látom, az sok beszédetek miatt csak meg kell halmom.” Én sokat kértem, hogy nem úgy, hanem mondgyon valami orvosságot, csak nem bizony ő. Én is öszve- meg öszveboszorkányozám, és égetni valónak mondám.

29. fatens, Ioannis Brassai alias Compactor, annorum 49, citatus, iuratus, examinatus, fatetur non.

30. fatens, Stephanus Patonai, annorum 58, citatus, iuratus, examinatus, fatetur ad 1^{mm}[?] et reliqua nihil. Én nem ismerem, hanem miólta meg vagyon fogva, azólta hallottam Kelner uramtóll, hogy az ő napája és a na[gyságos] asszony egymást megtaszítván, ezen vénasszony a felesége annyát megvesztette volna.

31. fatens, Matthaeus Pólszter, annorum 48, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad 1^{mm}: Azt hallottam circiter 11 esztendővel lévén nekünk az ecclesia házánál tiszt[elendő] papunk, kijöven az pap az maga házából, bizonyoson nem tudom, az szobaajtóban vagy pedig az ucaaajtóban, [15] egy fekete eb szemközben reáugrott az papra, de meg nem mardosta. Azzal bemenvén házába, az pap megbetegszik, és egy holnapra meghal. Én utilior lévén ecclesiánk curatora, kívánta az papné őkegyelme, hogy az ecclesia házából kiküldgyük, mert azon vén szásznéval edgyütt az ecclesia házában éppen nem lakik, [mivel az őkegyelme férjét az étte meg, úgy gyanakszik]. Mellyre nézve én,

⁴⁰ Javítva erről: *elmentem*.

⁴¹ Utána áthúzva: *vag*.

mint curator, az ecclesia házából az említett asszonyt kihajtottam. Gondolom más⁴²fél hét eltelvén, egy éccaka, circiter két-három óra tájban, mintha az ajtóm megnyílt volna, olly szél fuvallik reám az ágyban, hogy az orrom vére mindgyárt meg kezd indulni, és majd egy hétig folyt. Megharagudván a feleségem, találván az vén szásznét megfeynegette, hogy bizony megégetteti. Annakutánna az én orrom vére is a folyástól megállott.

32. fatens, Georgius Kovács de SzászRegen, de praesente servitor Stephani Szigyártó alias Szabó, annorum 22, citatus, per⁴³ interpretaationem domini Francisci Karoli, examinatus, fatetur. Ad omnia: Ezen öregasszony vagy két nyáron SzászRégenben járt koldulni, a kenyér ha fejr nem volt, el nem vette. Hogy minden ember néki kedve szerént nem adhatott, sok ember megnyomorodott, kinek feje, kinek lába, kinek keze. Az én mostohaanyámnak a lába most is az miá nyomorék. Két seb van a két lábán, mint a tenyerem, a borbély vágta ki, de semmiképpen nem gyógyíthattya. Azon sebekből⁴⁴ emberhaját, disznószórt és halcsontot is vett ki a borbély, melyet magam is láttam, másokkal együtt, kik a házban laktak. Melly dolgokat látván az város, megfogták ezen asszonyt, s miképp, én nem tudom, de a városról elküldötték. Azután Vásárhelyre ment lakni, ott volt mind egy-egy fertály esztendeig. Ott neki a malomban búzája lévén, mely búza negyed volt vélek közös, de ez másodmagával elment a malomban, és azt mondta a molnárnak: „Hallod-e, én azért jöttem ide, azt a búzát még ma megőröld!” Mondta a molnár: „Ha lehet.” Mondgya az asszony: „Meg kell lenni!” Mondgya a molnárlegény: „Hiszen nem erőltethecc engemet, ha nem lehet!” Erre mondott ez az asszony: „No, ha nem lehet, meglátod, mint jársz!” Erre másnap déltájban fogták a molnárlegényt, ők négyen voltak, az dérben[?] hol hordozták, minden teste teremtit[?] egyben rontották, az malom mellé elevenen levetették, de ötödnapra megholt. Azután ezt az szásznét negyedmagával megfogták, egyszer a többi között én szemet vittem eladni Vásárhelyre, éppen akkor viszik vala mind [16] az négyet úsztattni, s a szemem láttára mind a négyet megúsztatták, azután égetni vitték mind a négyet, de én hazasiettem, s az hol megégették, oda nem mentem. Én ezen vén szásznét személlye szerént jóll ismértem odabé, s úgy tudtam, hogy elégett, s elcsudálkoztam, hogy ide ki megláttam, s mivel odabé Nétának hívatta magát, kérdém ideki tölle: „Mit csinálsz itt, Néta, hiszen téged elégették MarosVásárhelyt!” Erre azt felelé nékem: „De nem engemet égették, hanem a fát.”

33. fatens, Catharina Stúlcz, consors Benedicti Vessződi, annorum circiter 40, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Vagyon tizennégy esztendeje, hogy töllem barackot kért Monostor kapunáll ezen asszony. Attam volna is a szotyorbóll, de el nem vette, hanem a cseberből kívánt. Abból nem adtam, s ezt mondá: „Miért nem adsz, adhatnál ennek az öregasszonynak.” Azután egy héttel a gyermekem megbetegedik, oly-

⁴² Utána áthúzva: *mas*.

⁴³ Előtte áthúzva: *per intr*.

⁴⁴ Utána áthúzva: *haját*.

lyan fekete ment tőlle, mint a korom, s tizednapra meghala, még halálíg olyan fekete ment tőlle.

34. fatens, Barbara Török, consors Ioannis Kapusi, annorum 40, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: A kis pestis előtt Kövendi György uramnak árultam bort Külső-Monostor uccában, s estvefelé egy szombaton bójó a pittvarban, s mondgya is nékem ezen öreg szászné: „Adnák egy poltrárra bort nékem, s mikor kapnék, megadnám.” Én mondám: „Nem adhatok, mert másé, s meghagyták, hogy ne adnám hitelben.” Erre mondá ezen asszony: „Várj meg, mert vederrel is adnáll még, ha adhatnáll öröme!” Ezzel béköpic nagyot a pitvar közepiben, s elmegyen. Akkor is a kisfiam az uccában játszott, s semmi gondgya nem volt. Azon éccaka mihelyt lefekütt a gyermek, mindgyárt ijedezni kezdett, s a nyavallya kitörte, s ki sem állott hétfűig a nyavallya belőlle, s hétfűn meg is holt az gyermek. Azalatt a kapunáll járt kétszer is ezen szászné, hittam bé, hogy igen rosszul van a kisfiacskám, de nem jött, ezt felelte: „Én bizony nem megyek, én mit tehetek rólla, ha beteg, az Isten ád nyavallyát. Az én fiam is rosszul van, ki gyógyította meg?” Akkor osztán ezen asszony elszőkött innen Kolosvarróll, mert mivel Külső-Szén uccában Tót Istvánnál lévén szállva, hogy onnan elküldötték, az őkegyelme gyermeke is megholt miatta, s ketten megfogtattuk volna. Ennekelőtte pedig a Kurtány József uram szolgálója a Kurtány uram házánáll ezen asszony után sőt vette szemem láttára, mellyet jóllehet nem látott ezen asszony, de visszafordulván, mondá a leánynak: „Ezt miért cselekedéd, ezt bizony még megbánod.” Azután csakhamar a leánynak azon fél keze, amellyel a sőt vetette volt, megsugorodék. Azután elment innen.

35. fatens, Borbára Nagj, relictá Thomae Demeter, annorum 69, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Én leányom, Kapusi Jánosné bort árult Monostor uccában [16] a kapun kívüll. Ez a szászné egy poltrárra bort kért hitelben. A leányom nem ada, osztán a pittvarban olyan köpék bé ezen szászné, ugy[an] meglepcsene, s azzal elmene morogva. Ez a kis pestis táján volt. Azért a kisfiúnkot megölé ez a szászné. Akkor a nyavallya a gyermeket rontani kezdé, szombattól fogva hétfőig rontotta, épp reggeli harangozásik, akkor meg is holt a gyermek. Azután eleget boszorkányoztuk, de köpdösött, s elébb állott vélle.

36. fatens, Juditha Beneffi, consors Georgii Huszár, annorum 43, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Lehet tíz esztendeje, a hernyó az egész országban igen megette volt a káposztát, de én igen oltalmaztam, s nékem felesen maradtott volt. Én azt csebrenként hosztam⁴⁵ bé a kenyérszínben eladni. Három szombaton hozzám jött a kenyérszínben, s káposztát kért [ezen szászné], de mivel elígértem volt másoknak, nem adhattam. Utószor mondám néki: „Itt nem adhatok, hanem jöjjön a házamhoz kegyelmed, adok egy főcskét.” Erre mondá ezen szászné: „Én nem megyek a te házodhoz, mert ha akarnáll, itt is adhatnáll, de megbánod!” Azon éccaka megsikoltá magát a két-

⁴⁵ Javítva egy olvashatatlanul áthúzott szóról.

esztendő⁴⁶ [leánykám], s azon éccaka mind talpon állottunk miatta. Egészen meggörbült a gyermek, mely háta egyaránt áll, az álla a mellyén hever, a kis nyaka csigollyája a hátán, az oldala csontyát jobb felől kiszedte, a csípője az hóna alá esett. Annakelőtte épkézláb volt, hat egész esztendeig nekünk az miá nem volt nyugodalmunk. Máig is egészen nyomorék a gyermekem. Akkor mindgyárt elszökött, mivel Pólszter Mátyás uram megijesztette volt, külömben fizettem volna ezen szülének, s meggyógyította volna. Most is sokszor gondollyuk, hogy eleiben vigyük ezen szülének, hogy meggyógyícsa, de nem mertük eddig, féltünk, hogy nagyobbat is cselekeszik.

Fatentes praemissi sunt Claudiopoli residentes et commorantes, ac quorum fasiones fideliter receptas et consignatas, subscriptionibus sigillisque nostris corroboratas extradeditimus fide nostra mediante. Actum anno, diebus locoque supra notatis.

Daniel Karácsonffalui m. p. et Franciscus Bányai m. p.
utrique iurati vice iudices praefatae civitatis Claudiopolis
Correcta per eosdem.

VI.

Kolozsvár, 1734. január 30.

A FELPERESEK ÚJABB TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. N°. 80. 16^v–18^v. Kolozsvár 1733–1734.

Anno 1734 die 30 Ianuarii. Sequentes superioribus annexas.

37. fatens, Ioannes Krumpolcz, annorum 36, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad 1^{umm}: Most az múlt Sz[ent] Mihály napban két héttel esztendeje múlt [17] én a fiacskámmal halászni járván, estve doboláskor a durbokló rúdban hoztuk a cseberben a halat. Ezen szásznét találtam a prófontsütőház mellett, és látván a halat, mondá nekem: „Adgyon kegyelmed nekem egy halat.” Mondám neki: „Atyámffia, én nem adhatok, mert itt mind nagy halak vadnak.” Erre mondá nekem: „Várj meg, mert adnáll még, de nem adhacc is!” Én hazaérkezvén, mindgyárt elküldöttem a halat a sütőmesterhez, s a serfőzőben a feleségemtől. Miheltyen hazajöve [a feleségem], mindgyárt fájlalni kezdé a fél lábát a bokájában, osztán olyan rosszull lett velle tizenhat hétig, hogy a lábát az ágyon kívül kellett tartani, hogy valami hozzáérjen, nem szenvedhette, az ölömben kellett hordoznom. Mások is tanítottak, hogy szóllyak szépen neki. Én szóllottam, s kértem is ezen asszonyt, hogy gyógyícsa meg a feleségemet, de ezt felelte: „Én nyomorék vagyok, magamnak sem segíthetek.” Én osztán mondtam neki: „Csak meggyógyícsa kegyelmed, mert én tudom kegyelmedet, kicsoda, s micsoda.” Erre mondta né-

⁴⁶ Utána áthúzva: *fiacskám*.

kem: „Hadd szenvedgyen, miért nem adtál halat!” Én tűzre valónak is elmondottam. Azután ismét kerestem a két víz között a Komlósi uram majorjában, ott lévén egy iffjú, felette nyomorék menyecske, kérdeztem attóll ezen szásznét, ha nem tudgya hol vagyon, s mondá nékem: „Aha, verje meg az Isten, én annak nyomorékja vagyok, hogy szállást nem adtam néki, megvesztette a lábamat, sertét, hótt szenet, csontokat is szedtek ki a lábambóll.”

38. fatens, Zsófia Kőmives, relictá Andreae Kőmives, annorum 61, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad 2um: A múlt aratáskor én a templomban menvén vasárnap vécsernyén, nem mentem be a templomba, hanem leültem a grádicson. Ezen szászné is odament volt részegen, s azon grádicsra akart ülni, az melyre én ültem, mivel addig fennállott, de nem ülhetett. Mondá nékem: „Menny fel innen, mit ülsz itt, te nem idevaló vagy!” Én mondám néki: „Én idevaló vagyok, de te nem idevaló vagy, mert tűzre való vagy, tiszta boszorkány vagy!” Ő osztán magában duzzogott, de nékem semmit nem szóllott. Annakutánna én a Veniczei Sándor sütőházában tésztát gyúrván, ezen asszony az ajtóban állott, kérni akart valamit, de miheltyen engemet meglátott, mindgyárt elment onnan, semmit nem is kért. Másoknak panaszoalta osztán, hogy örömet lankék ezen sütőházban, de hogy én ott vagyok, nem szereti. Azután én egy éccaka fel akartam kelni, hogy elmennyek dagasztani, mondám is, de hallván, hogy tizenegyet üte az óra, ismét elnyugován, semmim nem fájtt akkor, jó egészségem volt. Azután egy idővel felserkenvén, [17] el akartam menni, hát nem bírom magamat, nem kelhetek fel, a bal vállam s karomat, sőt csak az ujjaimot sem bírtam, osztán egy leány segített felkelnem s felöltözöm. Úgy gondolom, hat hét tölt belé, míg rajtam volt ezen nyavallya, a szomszédban is elhallott a jajgatásom, addig magamat nem bírtam, csak a házbóll is más vezetett ki. Az mely napon megfogták ezen asszonyt, én aznap hozzája mentem a Késcsinálóné[hoz], s a kezemet az öliben tettem, ezt mondván néki: „Jó asszony, ezt az rosszat te cselekedted a kezemen, hanem vagy meggyógyiccs, vagy taniccs meg, mivel gyógyiccsam meg!” Osztán megesküvék, hogy ő meg nem gyógyítt, ha őtet megfogják, megölik, többet szenved, mint én, s én is elszenvedhetem.

39. fatens, Barbara Brevier, consors Ioannis Krumpólcz, annorum 25, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Uram őkegyelme halászni járván most Sz[ent] Mihály-nap előtt esztendeje múlt, őkegyelme estve doboláskor hozta haza a halat. Úgy mondta őkegyelme, hogy ezen szászné halat kért őkegyelmétóll a profontsütőházon innen, de nem adott, s meg is fenyegette uramat. Osztán hazajövéen uram őkegyeleme, én elvittem s eladtam a halakot. Mikor hazafelé mentem, mingyárt fájni kezdte a jobb lábam a bokámban, most is az egész talpamra nem léphetem, éppen a lábam fejinek az élin járok, a lábam ujjai most is ki nem egyenesülnek, nyomorékok. Hogy hazaérkeztem, úgy nyilallott a lábam, mintha a csontyát szedték volna ki. Tizenhat hétig magamtól le nem szállhattam az ágyból, erőssen megdagadott, merevedett és szederjesedett a lábam, olyan kénban voltam, hogy az Isten a pogánynak se adgya azt. Az én uram osztán azt mondá: „Jaj, bizony talám az a szászné vesztett meg.” Én reája is gyanakszom holtig, mert sem meg nem ütöttem, sem félen nem léptem, csak magában kezdett fájni.

40. fatens, Georgius Kelner, annorum 38, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Anyámasszony most az aratáskor a Veniczei Sándor uram sütőházában lakván, nappal a Bekkenné hozzám jöve, hogy mindgyárt mennyek anyámasszonyhoz, mert igen rosszul vagyok. Én odamenvén, hát az ágyban fekszik, nem is mozdulhat. Én kérdeztem, mi lelte, s azt beszéllette, hogy egy vasárnap a templomban menvén leült a grádicson, ezen szászné is ott lévén, mondta anyámasszonynak, miért nem megyen fel a grádicróll, hiszen őkegyelme nem koldus. Lehajtja onnan a karjánáll[?] fogott anyámasszonyt, akkor megharagutt **[18'** anyámasszony, s úgy mondta, hogy ezen asszony vesztette meg az őkegyelme karját, olyan rosszul volt, hogy magátóll fel nem kelhetett, magunk hordoztuk. A Bekkenné utánament ezen szásznénak, hogy anyámasszonyhoz híjja, de nem jött, sőt elpirongatta a Bekkennét. Én osztán magam utánamentem búzahordáskor, a Felek felé való úton búzát kéregetett, ott tanáltam, hogy bébútt a kékvek közü. Hittam, hogy jöjjön be, s megbeszéltem néki a dolgot, de azt mondta: „Az ördög az én anyám, az ördög is ismeri, ő nem ismeri!” Azután másodszor ismét utánamentem, s tanálván Sámsondi uramnál, hittam bé ismét, de azt mondta, vasárnap reggelig nem jöhet, mert a búzáját akarja eladni. Én mondom néki, anyámasszony igen rosszul vagyok, hátha addig meg tanál halni. Erre monda nékem: „Én bizonyosan tudom, hogy nem hal meg a kegyelmed annya a karja miatt.” De ugyancsak nem jött bé. Harmadszor is utánamentem Bak János nevű tímárlegénnyel, akkor elbútt volt ezen asszony a t[isztelendő] páter minoritáknál. Onnan is hittam, de azt mondta, velem soha nem jö. Én osztán eljöttem a kapitányini, hogy letégyem az igazságot, hogy ha bé nem jö, megfogtassam. Azalatt ezen tímárlegény bécsalta Kécsinyálóné asszonyomni, osztán odakésértem anyámasszonyt, s anyámasszony az öliben tévén ezen asszonynak a kezit, monda: „Ezt kegyelmed cselekedte, gyógyiccsa meg kegyelmed. Megköszönöm, meg is fizetem.” De azt felelte: „Én bizony soha nem gyógyítottam, tudom, hogy kért eleget, kell ezután látnom, lászon kegyelmed is.”

41. fatens, Margareta Brozer, relicta Georgii Selinger, Claudiopoli commorari solita de Besczercze, de praesenti captiva in loco detentionis requisita, annorum 37, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Van már hét esztendeje, én urammal együtt laktam Besczerczén, ezen öreg szászné ott kódult, hozzánk is jött, elégszer is adtunk néki, amit kér. Egy estvefelé ismét hozzánk jö szálláskérni, s mondgya uram őkegyelme, mivel én akkor viselős voltam: „Nem adhatok, mert nem tudom, mikor ledől az szekerem.” Erre mondgya ezen öreg szászné: „Várj meg csak, pogány lelkű szászka[?], örömet adnáll szállást, de magad sem térsz a házban.” Akkor estve hátramentem urammal együtt a kertben, s míg onnan visszajöttünk, a lábam a térdemig fel úgy megdagadott **[18'** mint egy vízfordó kártyus. Egy is, más is tanított, mivel orvosollyam, s kötöztenni, de semmit nem használt. Az harmadik hétben két öreg magyar ember tanított valami orvoságra, hogy békössem véle, melyben volt három eleven szén s tört fokhagyma, kenyér s egyéb is, de nem tudom, mi, azzal egy estve békötöttem. Uram őkegyelme azon éccaká strázsált a kapun, s azt mondta, hogy a szemivel látta, hogy ezen szászné későn kiment a kapun, s a kaput mindgyárt bétették, mindazonáltal ugyanazon éccaká tizenkét

órákor az ablakomra jöve ezen asszony, s ezt mondá nékem: adgyak néki vagy három szenet, mert fázik, és sót, de én nem adtam, egyet sem is szólottam néki. Azután uram ökegyelme ez asszonyhoz menván a Német Mihály uram házához, s ott mondta néki: „Gyógyiccs meg a feleségemet, mert ha nem akarod, talállok én három szekér fát, s három szekér szalmát, tűz rakok!” De tagadta erőssen, hogy ő nem cselekedte, mindazonáltal eljött a házunkhoz, osztán a lábamot megtapogatta, ezt mondván: „Jaj, szegény nyomorú láb, be nyomorú vagy!” Addig az lábam meg volt zsugorodva, de osztán két óra múlva járhattam rajta, a dagadás mind lement a lábam fejére. Ezen szászné pedig elment Besczerczéről, engem osztán egy Besczerczei Dignes nevű borbély hét forintért gyógyított meg, a lábam fejéből egy emberfogat vett ki, most is látszik a helye. Ott Beszterczén úgy féltek tőlle, ugyan reszkettek belé. Két asszony még rá gyanakodott, hogy őket is ez nyomorította meg.

Quorum fassiones quoque praescriptas fide nostra mediante ut plurimum in domo senatoria anno Domini supra notato recepimus, attestamur eadem mediante.

Thomas Becksereki, iuratus centumvir m. p.
et Daniel Karácsonffalui alter iuratus vice iudex
civitatis Claudiopolis m. p.

Correcta per eosdem.

VII.

Kolozsvár, 1734. január 14.

VALLATÁSI KÉRDŐPONTOK

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. N°. 80. 2^{r-v}. Kolozsvár 1733–1734.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 473.

Utrum de et super eo?

1mo. Tudgya-é, látta-é, hallotta-é, avagy⁴⁷ értette-é a tanú nyilván és bizonyosan azt, hogy Ács Mihályné Kádár Kata az ördögökkel cimborált, vagy valami szövetséget vitt volna végben?

2do. Micsoda jeleit látta, hallotta, vagy ismerte Kádár Kata nyomorgatásának, vagy amint szokták mondani, vesztésé[ne]k, valakit vesztett-e meg bizonyosan, vagy hogy valami álmódosása után mondotta, és azon vélekedésből származott az I-ra való gyanú?

3to. Valakit orvosolt-é vesztésbeli nyavalyából, avagy hitta-é, hitta azt felelte, hogy nem ő, hanem Isten adta nékie a nyavalyát?

⁴⁷ Utána áthúzva: *bizonyosan*.

4°. Ha orvoslott valakit szokás szerént kenegetésekkel, sebeit micsoda füvekkel és nem ördögi mesterségekkel, hanem Isten szent nevének segiccségül való hívásával cselekedte, és orvosolta?

5°. Hát amivel vádoltatván mostani megfogattatásának [2°] idején, az nyilvánvaló cselekedeti volt-e Kádár Katának, vagy csak reá való gyanó s haragból lett az a vád, nem haragból származott-e, s veszedelmit szánszándékoson nem igyekezte-é effectuálni?

6°. Maga lakó szállásain mint viselte magát, úgy-é, mint istenfélő öreg rend, alalmazna kéregető személy, vagy penig ezzel ellenkező dolgokban elegyítette magát? Ha voltak rendin kívül való, azok mik lehettek? Omnibus congruis circumstantiis mondgya el a tanú.

Anno 1734 die 14 Ianuarii. Recipient fassiones domini vice iudices civitatis Claudiopolis.

Praesentis signature testimonio.
Notarius m. p.

Alterutro vero dominorum vice iudicum absente, aliquis e numero dominorum centum virorum pro regio deputari poterit.

Extradatum per Georgium Fűzy,
iuratum civitatis Claudiopolis notarium

VIII.

Kolozsvár, 1734. január 14.

AZ ALPERES TANÚINAK VALLOMÁSAI

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. N°. 80. 20^{r-v}. Kolozsvár 1733–1734.

Attestationes pro parte et in persona Catharinae Kádár, relictæ quondam Michaelis Ács, nunc in detentione existentis, ut I. in suae defensionem ab impetitione dominorum directorum fiscalium causarum civitatis Claudiopolis ut A. per nos infrascriptos in domo senatoria præfatae civitatis fideliter receptæ et consignatæ. Die 14 Ianuarii anno 1734.

1. fatens, Sophia Fridrik, consors Michaelis Vernchart, annorum circiter 36, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad 1um: Énnekem soha barátságon valló nem volt. Ad 2^{dum}: Azt hallottam Karulytól, hogy az ő feleségét Kádár Kata vesztette volna meg. Ad 3^{tium}: A Veniczei Sándor uram sütőházában lévő Billérné eleget hitta, hogy gyógyítsa meg, mert, úgy mondá néki, hogy te öttél meg engem, ezért gyógyiccs meg.⁴⁸ Amellyekre felelé

⁴⁸ Utána áthúzva: is.

Kádár Kata: „Hát engem ki gyógyít meg, mert én is elég nyomorult vagyok.” Ad 6^{tum}: Énnállam két éjjel hált, az vőmnél egy hétig lakott, de mi semmi nyöszögését álmodozásában, sem egyéb olly dolgait nem esmértük nékie, melly helytelen lött volna, hanem különben majd erőszakkal lakott rajtunk, és mint executió, mindent kért tőlünk. Az egyet-mását is erővel hozta hozzánk, még otthon sem voltam, amikor odahorta.

2. fatens, Ioannes Lerham, annorum 40, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad 1^{mum} nihil. Ad 5^{tum}: Az miólta fogva vagyon, azóta hallom másoktól, hogy másokat megvesztett volna, de én nem láttam. Ad 6^{tum}: Most esztendeje hozzám kéreztett be egy éjcaára háltni, de két hét alatt mind nállam lakott, soha ki nem tudhattam [házamból]. Én semmi rossz dolgait nem láttam, jól viselte magát, eleget imádkozott, a Szentírásst hogy olvastam, kérte, hogy többet is olvassak, mert különben is értett a Szentírásból.

3. fatens, Michael Vernchart, annorum 34, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad 1^{mum}: Hallottam az városiaktól, amiólta fogságban vagyon, hogy boszorkány volna, de én nem is esmérem, nem is láttam. Ad reliqua puncta: Soha nem is esmértem azt az aszszonyembert.

4. fatens, Zsuzsánna Soproni, relicta Michaelis Szilagyai, annorum 70, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad 2^{dum}: Ennekelötte több tíz esztendejénél nállam lakott Kádár Kata urastól és fiával edgyütt. Abban az üdőben egy iffjúnak, procurator fiának asztalt tartván megbetegedett, az ki ugyanazon betegágyában meg is holt. Azon iffjú hallottam, hogy kiáltott Kádár Katára, mondván tudniillik: „Te vesztettél meg engem, aszszony!” De különben másoktól is hallottam a városon, hogy tiszta személy nem volna. Különben más rossz cselekedetit fél esztendeig való nállam laktában semmit sem láttam hozzája.

[20^v] 5. fatens, Paulus Kozma, annorum 67, citatus, iuratus, examinatus, fatetur. Ad omnia: Náll[am] lakott a némettel külön való házban, de én semmit sem látta[m] hozzája,⁴⁹ jöllehet egy télen lakott nállam.

6. fatens, Barbara Jarai, consors Pauli Kozma, annorum 50, citata, iurata, examinata, fatetur. Ad omnia: Amég nállam lakott egy télen, jól viselte magát, napszámossággal éltenek mind ura, s mind fia. Hajtogatta urát s fiát dologra, egyebet hozzája semmit sem tudok.

Fatentes praemissi sunt Claudiopolitani, quorum fassiones fide nostra mediante receptas et consignatas futuro pro testimonio subscriptionibus sigillisque nostris corroborantes extradeditimus. Actum anno, die locoque supra nominatis.

Daniel Karácsonffalui m. p. et Georgius Szabolczay m. p.,
utrique iurati vice iudices civitatis Claudiopolis

Correcta per eosdem.

⁴⁹ Utána áthúzva: *azon*.

IX.

Kolozsvár, 1734. január 18.

A BIZONYSÁGOK BEMUTATÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/36 (XV/10). 2.

[1734] die 18 Ianuarii. Causa dominorum directorum ut A. contra et adversus praesentem captivam Catharinam Kádár, relictam quondam Michaelis Acs, vagam ut I. diabolica magia accusatam.

Perlectis exhibitis inquisitoris ambarum partium pro nunc exhibitis.

X.

Kolozsvár, 1734. február⁵⁰

KÁDÁR KATA VÉDEKEZÉSE

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. N°. 80. 3^{r-v}. Kolozsvár 1733–1734.

NYOMT. KIADÁSA: KOMÁROMY 1910. 473–474.

I. Catarina Kádár in rei merito concludit.

Feles tanúk importantiáiból hallom sok dolgokban való vádoltatásomat, kiknek is fassiójokat igen méltó, hogy szorossan megventiláltassanak, mivel az n[eme]js haza eddig usuált törvénye (és nem valami idegen autorok opiniója) véteti különböztetésben az vallók vagy tanúk relatióit, ut habetur Decreti Tripartiti part. II. tit. 27. paragr. 1., az holott jó vagy szabad akarát szerént való fassiót kíván, nem kell hát valami indulat, harag, gyűlölemből lenni, és in paragr. 3. világosan kiteszi, hogy nem hallomásból, melynek semmi ereje nincsen, hanem szemmel való látás, vagy akiről a kérdés forog, annak szája vallásából legyen a dolog valósága, mivel gyakran számos fatensek sokszor majd egyaránt vallanak, de abból a dolog igazsága nem áll mindenkoron, amint ezt ugyan a n[eme]js haza törvénye világosan part. II. tit. 29. [paragr.] 2. szöll, ezt mondván, hogy két vagy három határosnak vallása többet ponderál hús fatensnek importantiáinál, noha jószágról szól, de mi lehet embernek drágább s becsüesebb jószága maga életinél! Felvészem már itt az én fatensim relatiójokat, kiknél laktam, s szállást tartottam, kik is, noha nem számosak, de majd mi[nd]nyájan egy nyomban vallanak, behozzák az én Istenhez való buzgó imátkozásomat és szent igéjéhez való nagy áhítatosságomat, jámbor és istenfélő, jó erkölcsű öreg állapotomat, melynél jobb dolgot az emberi gyarlóság nem kívánhat, és [3v] A-ok ökegyelmek elenem való importantiájuk, noha[?] szá-

⁵⁰ Komáromy közlése alapján a keltezés a lap külsején volt látható, mi azonban nem találtuk meg.

mosok, de azoknak a citált decretalis locusok szerént semmi pondusok ellenem nem lehet, [...] válaszok (megjedzésre méltó, hogy) passionatus[ok], haragosok, bosszúságos és gyanúsok és ex praeconcepta imaginatione, holott egyet sem bántottam, töllem félnek, álombeli látásból reám magyarázók, kiknek fassiójokat iuxta Tripartiti part. II. tit. 28. reám való gyűlölségből nem állhat meg vallástételek; azért noha számosok legyenek is, de mindazonáltal az ellenem való vádak az én kevés számból álló fatenseim a haza ennyiszer citált törvénye szerént praeponderálják, és megerőtlenítik az A-k ökegyelmek keresetét. És így az A-k ökegyelmek impetitiójok alóll simpliciter absolváltatni kívánok, ea tamen cum protestatione, hogy aki ezen sanyarú rabságomat méltatlan vádolásával causálta, ne legyen serum azt törvénnyel azt megkeresni, et protestatur in reliquo.

XI.

Kolozsvár, 1734. február 3.

A KÍNZÁST ÉS MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/36 (XV/10). 3–4.

[1734] die 3 Februarii. In causa dominorum directorum ut A. contra veneficio accusatam Catharinam Kádár, relictam viduam Michaelis quondam Acs, ut I.

Deliberatum: Igen feles fatensek vadnak, az kik hitek után fateállják, hogy kitől bort, kitől tejet, halat, szállást, [káposztát, üstöt] vagy valamit kért [az I., Kádár Kata,] s nem adván, azokat megfenyegette. Némely próbára söt vetett utánna, mellyet noha az I. nem látott háta megett, mindazáltal azon szempillantásban megfordulván, az söt utánna vetőt megfenegetvén, fenegetődzései után kinek keze, kinek lába, kinek egyéb része nyomorodott meg csakhamar fenyegetése után. Némellyeket, kik fenyegették megfogtatással, megégettetéssel, meg is gyógyított, némelyek meg nem [4] gyógyultak, noha elegen kérték, s kényszergették. Némelyeknek azt mondotta: tudgya ő, hogy nékie szenvedni kell ugyan, [és meg kell hálnom, kínlódyék ő is[?]], szenvedgye [az] is nyavalyáját. Némelynek az maga szállásán [szabadságában meg]mondotta,⁵¹ hogy ő felöltözött halálára való gúnyjában, mert őtet most minden órán megfogják, s megégetik. Némellyek, kik másutt laktában ismerték, azt mondották szemiben, hogy őtet megégették volna. Azt felelte, hogy nem őtet égették meg, hanem egy fejér kancát. [Némellyeknek pedig azt mondotta, hogy panaszolkodtak: „Mit panaszolkodtok, hátha úgy volnátok, mint akit egyszer megégették, mégis nyomorog ez világon?”] Némellyek

⁵¹ Előtte áthúzva: *azt*.

úgy is fateálnak, hogy⁵² tarka szeplős tyúktojás⁵³ [haját] hajtott volna be házához az I., és legottan edgyik gyermeket kitörvén a nyavalya, ötödnapra megholt. Oly fassió is vagyon, hogy nagyot pökött valaki eleiben, és annak gyermeke mindgyárt megnyomrodott, s meg is holt; némelynek testén hirtelen kiomlott tüzes veres himlőforma nyavalyát egy kis pögdőséssel, mondván: ebszar, kutyaszar, hasonló hirtelenséggel meggyógyított; némelynek tehenének teje elapadván hirtelen, mivel ő tejet kérvén, hogy nem adott. Mások tanításából az kárvallott egy condrát az tehenére terítvén, és azt rajta végig húzván, megverte keményen, az mikor is az I. jelen nem volt. Mégis annakutánna egy héttel szemben menvén az I. az condrát megverő személlyel, annak szemében mondotta a condraverést, kérdvén, kit vert meg az condrában? Hogy az azt felelte: „Ha te voltál, téged vertelek meg!”, fenegette azon személyt, hogy nékie keserves léssen a condraverés.⁵⁴ És sok egyéb süllyos importantiák is vadnak az vallatásban, és szemtől szemben is mondták némelyek az I-nak maga szavait, dolgait, megvesztését, s meg is gyógyításokat, az mellyekből és mely fassiók után bátran agnoscállya az törvény, hogy az I. sok gonosz cselekedeteit, mind az mellyeket itten sokak ellen vitt véghez, mind másutt laktában is, melly miatt másunnan is elszököttnek, vagy proscriptának importállya az inquisitio. Nemkülömben hanem az ördöggel tött cimborálásból vitt,⁵⁵ s vitezett véghez Isten s emberek törvénye ellen. Annakokáért az I., Kádár Kata, hóhér által elősször az fogság helyén megkínóztatik, [ha meg nem gyógyítja azokat, kiket megnyomorított,] azután penig elevenen megégettetésre damnáltatik.

XII.

Kolozsvár, 1734. február 3.

FELJEGYZÉS AZ ÍTÉLETRŐL

AZ IRAT: A: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. No. 80. 22.[?] Kolozsvár, 1733–1734.

Anno 1734 die 3 Februarii. Decisa.

Kádár Kata boszorkánysággal vádoltatván vivi combustio damnata.

⁵² Utána áthúzva: *tyuk*.

⁵³ A szó végéről törölve: *t*.

⁵⁴ Utána áthúzva: *némelyeknek*.

⁵⁵ Utána áthúzva: *véghez*.

XIII.

Kolozsvár, 1734. február

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK ELSZÁMOLÁSAI KADÁR KATA MEGÉGETÉSÉNEK KÖLTSÉGEIRŐL

AZ IRAT: B: KvSzám 59/III. 9, 14.

- [9] Az megégettetett boszorkány két rendbéli inquisitiójára költöttünk fl. 2 d. 16.
Ugyanezen égetésre vöttünk három szán fát, jó asszút fl. 3 d. 6.
Egy pár férfinget d. 36.
Egy jó hárs kötelet d. 48.
Potinának való deszkáért d. 24.
Arra gyepelő d. 12.
Járom és potina csinálásért az ácsnak d. 34.
Egy singvasért, melyből két karikát csinált Bódi, d. 24.
Bódinak bátorságra való italra d. 6.
Feje vétele és égetéséért fl. 6.⁵⁶
Hogy bėjöttünk, fiscalis szolgabíró urammal ittunk négy kupa bort d. 48.

[14] Assumálván becsületes directorok, Bocskor Ferenc, Komlosi Sámuel és Fejérvári György uramék in annis 1733 és [17]34 lött perceptumokról és erogatiójokrul való ratiójokat és azt szorgalmatosan ventilálván, eszerint találtatott:

[...]

In anno 1734 penig percipiálnak őkegyelmek néhai Kolosvári Pap Sámuel uram decessusán készpénzt fl. hung. 39,68, melyekből erogálnak őkegyelmek egy asszonynak megégettetésére, lotyók megverettetésére s exterminatiójára, és egyéb fiscalis causák promotiójára fl. hung. 16,74.

⁵⁶ Utána áthúzva: 00.

84.

Kolozsvár, 1740. július 15.

ILLYÉS MÁRIÁNAK BOSZORKÁNYSÁGGAL „JÁRÁSÉRT” VALÓ
MEGKORBÁCSOLÁSÁT ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/40 (XVI/2). 72.

Anno 1740 die 15 Iulii. In causa dominorum fiscalium directorum ut A. contra et adversus Barbaram Annam Koméle meretricem et Flora Laszlo pariter mereticem[!] ut et Mariam Illyés magicam ut I. et captivas in vinculis existentes.

Deliberatum: Flora László¹ és Anna Barbara Komele német asszony modo solito koronáztassanak ki, Illyés Mária pediglen boszorkánysággal járnai szokott botránkoztatásáért és rossz cselekedetiért az temlechez reducáltatván keményen megkorbácsoltassék, és szabadon bocsájtassék.

¹ Utána áthúzva: *K[... ...]*.

85.

Kolozsvár, 1741. június 16.–július 5.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A SZEMFÉNYVESZTŐ
CSELEKEDETEKSEL VÁDOLT ÖZVEGY SZILÁGYI JÁNOSNÉ
PÁL KATALIN ELLEN

I.

Kolozsvár, 1741. június 16.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERBELI KÖZBELÉPÉSRE VALÓ
FELSZÓLÍTÁSA

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 41.

[1741 die 16 Iunii.] In causa circumsectorum dominorum fiscalium directorum Claud[iopolis] ut A. contra et adversus relictam Ioannis Szilagyi, Catharinam Pál, praestigiaticem, ut praetenditur.

Deliberatum: Mivel gravis beadott circumstántiákra nézve incaptiváltatott az I., Pál Kata, exmittáltatnak városunk directori őkegyelmek¹ procedálynak ellene törvényes úton-módon.

II.

Kolozsvár, 1741. július 5.

A FELPERESEK KIKÜLDÉSE BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 50.

[1741 die 5 Iulii.] In causa dominorum causarum [fiscalium] directorum Claud[iopolis] contra relictam Francisci Szilagyi, Catharinam Pál, (uti praetenditur) praestigiaticem.

Deliberatum: Meritalis² és nem kicsiny consideratióra méltó lévén az causa, cum dominos A. insufficienti eiusdem causae proba deficient, ha gondolnák őkegyelmek, hogy valami terhesebb dolog³ fogja magát eléadni, exmittáltatnak ad amplius et uberius docendum ad proxime futuram sedriam.

¹ Utána áthúzva: *ad docendum*, [prosequendum] *contra eam mediante legitima inquisitione fiendum ad terminum via iuris competentem.*

² Utána áthúzva: *lévén.*

³ Utána áthúzva: *adgya.*

86.

Kolozsvár, 1741. június 21.–október 2.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE A SZEMFÉNYVESZTŐ
CSELEKEDETEKkel VÁDOLT ÖZVEGY SZŐLÓDI MIHÁLYNÉ
KATONA ZSÓFIA ELLEN

I.

Kolozsvár, 1741. június 21.

AZ ALPERES KEZESSÉGEN VALÓ ELENGEDÉSE A PER IDEJÉRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 45.

[1741 die 21 Iunii.] In causa dominorum directorum Claud[iopolis] ut A. contra Sophiam Katona, relictam Michaelis Szőlódi,¹ (uti praetenditur) praestigiatricem.

Deliberatum: Mostani detentiójokból két-kétszáz forint jó kezesség alatt (mely szolgabírák ökegyelmek által in forma jó móddal expediáltassék), ide semmiképpen nem értvén s acceptálván fiok kezességeket, az I-ok elbocsáttatnak ugyan, de úgy, hogy az idő alatt, míg dolgok eligazittatik, senkit fenyegetni avagy injuriálni² ne merészellenek, és minden törvénytapon személyek szerint compareállanak egész törvények szakattáig. Városunk directori ökegyelmek is készültekkel éppen ne késsenek, [az több illy színű detentia³ és libera vádban lévő személyek törvényes prosecutiójokat is inchoállyák], hogy mentül hamarébb causájok inchoáltassék, és igazításban vétetődhessék. A mostani szék színére beadott litterálikból penig adattatik pár az I-oknak.

II.

Kolozsvár, 1741. október 2.

KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 67.

[1741 2da Octobris.] Pariter in causa dominorum praefatorum directorum contra Sophiam Katona relictam Michaelis Szőlódi.

In⁴ hac quoque causa deliberative exmittuntur ambae partes ad docendum.

¹ Utána áthúzza: *et Thomae Kis huius[...] consortem Juditam Péntek.*

² Utána áthúzza: *meg.*

³ Javítva erről: *detentiában.*

⁴ Előtte áthúzza: *ubi.*

87.

Kolozsvár, 1741. szeptember 20.

BÍRÓ SUSKA ELLENI ELJÁRÁS BŰBÁJOLÁS
ÉS KURUZSLÁS GYANÚJA MIATT

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 60–61.

[1741 die 20 Septembris.] In causa¹ Susannae Biro praesentis captivae² praetextu veneficii.

Deliberatum: Semmi oly terhes circumstantiák nem atták elé magokat in figura sed-
riae, [61] mellyekre nézve Biro Suska felette gráváltathatott volna,³ praeterquam, hogy
egy gyermeknek az ő jelenlétében karja hirtelen elesett, megdagadott, mellyet minek-
utánna megkent, harmadnapon a gyermeknek semmi baja nem lett. De ez is a felölle-
való suspiciót nem [annyéra] nevelhet, azért⁴ pro hoc et nunc megítéltetett, hogy Biro
Suska, mint oly suspició [alatt lévén] személy, szabadon bocsáttatván ezen városról,
s ennek határáról [tovább való botránkozásnak eltávoztatására] in perpetuum relegál-
tassék és többé [itt s ezen város] határán ne tanáltassék, különben méltó büntetését
el nem kerüli.

¹ Utána áthúzza: *dominorum fiscalium directorum Claudiopoliensium contra.*

² Utána áthúzza: *venefica.*

³ Utána áthúzza: *mindazáltal az iránta való suspiciótól is a gr.*

⁴ Utána áthúzza: *pro.*

⁵ Alatta áthúzza: *ezen városon.*

88.

Kolozsvár, 1741. október 2.–1743. május 22.

A VÁROSI JOGÜGYIGAZGATÓK PERE AZ ÖRDÖGGEL VALÓ
SZÖVETSÉGGEL, BŰBÁJOSSÁGGAL ÉS RONTÁSSAL VÁDOLT
PÉNTEK JUDIT ELLEN

I.

Kolozsvár, 1741. október 2.

KIKÜLDÉS BIZONYSÁGGYŰJTÉSRE

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 67.

[1741 die 2da Octobris.] In causa directorum fiscalium Claud[iopolis] contra [Tomam Kis et consortem] Juditam Péntek, quibus exmitti cupientibus.

Deliberatum: Datur exmissio ambabus partibus.

II.

Kolozsvár, 1743. május 20.

AZ ELEVENEN MEGÉGETÉST ELRENDELŐ ÍTÉLET

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 119–120.

NYOMT. KIADÁSA: EMSzT I. 1127.¹

[1743] Die 20 Maii. In causa circumspectorum dominorum fiscalium directorum Claud[iopolis] ut A. contra et adversus Juditham Pentek, Thomae quondam Kis relictam viduam, praesentem captivam, cum diabolo eiusque consortibus colludentem, praestigiaticem, veneficam, in merito taliter est.

Deliberatum: Isten s emberek törvényét maga előtt viselő igaz keresztyény jó lelkiesmérettel bíró tiszta természetű ember nemhogy az Istentől elpártolván, ördög szolgálatyára adná magát, de még csak meggondolásától is irtózik az oly bűvös-bájos ördögi mesterségre ugyan az ördögtől mint tanítómesterétől megtanított, és véle mint az Istennek s őfelsége híveinek megesküött ellenségével öszveszövetkezett, annak edényvé, eszközzévé lőtt gonosz személytől, aminémű tisztátalan consortiumba, társaságban

¹ Részlet a *bűvös-bájos* címszónál.

[vel expresse, vel tacite], hogy az I., néhai Kis Tamás² [relictája], Péntek Judit magát attá s resolválta légyen. Az sátánnal való cimborálása által tanult gonosz ördögi tudományával Isten s haza törvénye ellen mennyi sok keresztyén jó lelkiismeretű becsületes személyeket megrontott, károsított és nyomorékká tött, némellyeket³ gyermekekben, sokakat peniglen marhájokban. Mind az A-k őkegyelmek, mind peniglen maga az I., Kis Tamásné Péntek Judit szék színén felolvastatott inquisitoriájokban letött számos fatenseknek importantiájokból világosan kijő, midőn afféle boszorkányozásra való kenőcsös csuprot és juhszarvat tartott, reggelenké[n]t az vetésről harmatot szedett, az csordának kihajtása alkalmatosságával keresztyül az csordán üres edénnyel gyakorta általmentt légyen, egynéhány szemmel látott fatensek importályák. Mindezeket penig boszorkányságának elősegállítására, és más istenfélő embereknek nyilvános megkárosításokra cselekedte, efféle babonáságával sokaknak marhájokat haszontalannak [120] tévén, és ördögi mesterségével azoknak tejét és zsirját maga hasznára fordítván. Subinferáltatott az is, hogy boszorkányi praestigiumával mások marháit úgy megbabonázta, hogy szokott gazdájok udvaráról, mintha megdühödtek volna, nagy böggéssel akartak kironítani, mely marhák azután kibocsáttatván, egyenessen mentek az I., Kis Tamásné telekére, az hová nagy böggéssel bérontottak.⁴ Egyszóval, babonás boszorkányi ártalmas mesterségének követésében sok ízben és helyeken deprehendáltatott, mellyért némellyektől publice boszorkánynak mondatott, és tűzre is ítéltetett, de edgyet is azok közzül maga ártatlanságának, tisztaságának declarátiójára törvényben nem fogott. Az sátánnak segédcségével velle való edgyezéséből régtől fogván sokaknak sokszor sokképpen romlásokra igyekezett, sőt igyekezetit véghezvitte [sokaknak]⁵ cselédgyekben és marhájokban,⁶ [számos] keresztyén embereknek nem kevés botránkozásokra, károkra. Mely Isten s emberek ellen való törvénytelen cselekedetjére, ördöggel való expresse vagy tacite szövetségéért, boszorkányságáért, hogy az I., Kis⁷ Tamásné Péntek Judit, secundum actionem dominorum fiscalium directorum, elevenen megégettessék, megítéltetett.

² A szó végén áthúzza: *né*.

³ Utána áthúzza: *magok személyekben, másokat*.

⁴ Utána áthúzza: *egyszóval úgy Brassai [...] embernek fiának almát adván, legottan*.

⁵ Alatta áthúzza: *magokban*.

⁶ Utána áthúzza: *sok*.

⁷ Előtte áthúzza: *néhai*.

III.

Kolozsvár, 1743. május 22.

A BÜNTETÉS ENYHÍTÉSE ÉRDEKÉBEN ELRENDELIK A VÉTKES FEJÉNEK
MEGÉGETÉS ELŐTTI LEVÁGÁSÁT

AZ IRAT: A: KvTJk II/41 (XVI/3). 120.

Anno 1743 22 [Maii].

Praesens deliberatum executioni datum eam mitigationem, ut I. primum decollata,
ex post incendio data.

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

A kolozsvári peraktákban előforduló latinizált személynevek a mutatóban a mai magyar helyesírás szerint formalizált változatban jelennek meg. A keletkező családnevek esetében a foglalkozásnevek gyakran elháríthatatlan nehézséget jelentenek. Jakab Elek (JAKABOKL I–III), Komáromy Andor (KOMÁROMY 1901, 1910) (és mások is) a foglalkozásneveket általában már családneveknek tekintették, mi foglalkozásneveknek (is) tartjuk őket, hacsak a dokumentumok alapján más családnév nem állapítható meg.

Tóth G. Péter

- I/a. Vádló (megsértett) személyek (rágalmazási, becsületsértési perek esetén)
- I/b. Vádlott (sértő) személyek (rágalmazási, becsületsértési perek esetén)
- I/c. Boszorkánysággal gyanúsított személyek (a vádló személyén kívül a büntetőperekben)
- I/d. Egyéb gyanúsított személyek (korábbi esetekre való hivatkozások)

II/a. Tanúk

II/b. A tanúvallomásokban említett, de tanúként meg nem szólaló személyek

- III/a. Fejedelmi rangú vagy az erdélyi arisztokrációhoz tartozó személyek
- III/b. Vármegyei törvényszékek tisztségviselői, udvari emberek
- III/c. Városbírák (fő- és királybírók)
- III/d. Városi jogügyigazgatók (directorok)
- III/e. Szenátorok, esküdt polgárok
- III/f. Ügyvédek, gyámok, szószólók
- III/g. Írnokok, titkárok és jegyzők
- III/h. Hóhérok, törvényszolgák, poroszlók
- III/i. Orvosszakértők, gyógyítók, borbélyok, bábák
- III/j. Egyházi személyek
- III/k. Irodalmi személyek, nevesített hiedelemalakok

Ila. Vádló (megsértett) személyek (rágalmazási, becsületsértési perek esetén)

Bakater János felesége, Bárdi Zsófia: 1675 / 64
 Bányai István: 1647 / 46
 Barla Demeter özvegye: 1567 / 6/IV
 Benedek városszolga felesége, Dorottya: 1565 / 2/I, IV
 Bósi Gáspár felesége: 1640 / 43
 Bölöni Ökrös Katalin: 1665 / 52
 Csizmadia, másként Schmid János felesége: 1613 / 34
 Dombrádi János özvegye, Dombrádi Zsófia: 1668 / 53
 Erdélyiné, Fekete Kató: 1572–1575 / 13/II, IV, VI, VII, VIII
 Galtner Martinus felesége, Anna: 1673 / 60
 Gruz Péter: 1565 / 3/I; 1565 / 5/I
 Gruz Péter felesége, Júlia: 1567–1568 / 7
 Győri Mihály özvegye, Sós Anna, nemes: 1711–1713 / 78/IV, I, II, III, IV, VI, VII, VIII
 Hagyó Andrásné: 1567 / 6/I, II, III, IV
 Jánosi Ferenc felesége, Székely Erzsók: 1724–1725 / 79
 Kis Bálint felesége: 1632 / 42
 Kosdi István felesége, Katalin: 1564 / 1
 Kováts (kállói) András özvegye, Pór Anna, nemes: 1682 / 70
 Nagy Ágoston felesége, másként Kaskötőné: 1572–1575 / 13/V, I, III
 Nagy István anyja: 1670 / 57/I, II, III
 Neb, másként Nagy János: 1565 / 4
 Németh Pál özvegye, Lénárt Borbála, nemes: 1675 / 65
 Nyári Katalin asszony, Nyári Márton húga: 1592–1594 / 30/I/A, B
 Nyári Márton: 1592–1594 / 30/I/A, B, C, D, III/A, B, C, D, E
 Nyári Simon felesége, Zsófia, Nyári Márton anyja: 1592–1594 / 30/I/A, B, II/A, B, C
 Pártaszövő Katalin, aggleány: 1572 / 11/I, II
 Podolini Nagy György: 1642 / 45/I, II
 Podolini Nagy György felesége: 1642 / 45/I, II
 Pusztá Márton özvegye, Schmid János anyósa: 1613 / 34
 Pusztá, másként Deák Gáspár: 1613 / 34
 Sipos Gergely felesége, kolozsi: 1616 / 36/V, I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X
 Takács Balázs felesége, Margit, másként Byllerné: 1572 / 12
 Torockai Pétz István: 1729–1730 / 82/I
 Török György felesége: 1630 / 41
 Varga Ambrus felesége: 1592 / 29
 Varga György felesége: 1591 / 28/I, II, III
 Varga Péter, feleki oláh: 1568 / 8
 Veres István felesége: 1642 / 44
 Zeybert Albert felesége, Margit: 1570 / 10/I, II
 Zsigmond Miklós felesége, Orbán Kata: 1673–1674 / 62/I, II, III

IIb. Vádlott (sértő) személyek (rágalmazási, becsületsértési perek esetén)

Barla Demeter özvegye: 1567 / 6/I
 Békessy, másként Ötvös Gergely felesége, Kassai Anna: 1592–1594 / 30/I/A, B, C
 Berkeszi Mihály: 1632 / 42
 Borbély János: 1574 / 14/I
 Böszörményi András felesége, Varga Katalin: 1675 / 65
 Csizmadia, másként Schmid János: 1613 / 34
 Deák Albert: 1574 / 14/I
 Erdélyiné, Fekete Kató: 1572–1575 / 13/V, I, III
 Fejérvári Anna: 1665 / 52
 Gombkötő, másként Túri István: 1675 / 64
 Gruz Péter: 1567–1568 / 7
 Holczappel (Almás) Mihály felesége, Katalin: 1570 / 10/I, II
 Hosz Lőrinc, esküdt polgár: 1592–1594 / 30/I/B
 Kalmár, másként Kassai Tamásné, Borbála vagy Kassai Borbála: 1592–1594 / 30/I/A, B, D
 Kalos György: 1647 / 46
 Kanngiesser Georg: 1673 / 60
 Kászoni István: 1642 / 45/I, II
 Kis Boldizsár felesége, másként Bekenné: 1572 / 12
 Kőmíves Ferenc, esküdt polgár: 1592–1594 / 30/I/B
 Nagy Ágoston felesége, másként Kaskötőné: 1572–1575 / 13/II, IV, VI, VII, VIII
 Nagy István: 1670 / 57/I, II, III
 Nagy Péter felesége, Nagy Kata: 1630 / 41
 Nyári Márton felesége, Kassai Katus: 1592–1594 / 30/I/A, B, C, D, II/A, B, C, III/A, B, C, D, E
 Poti Miklós: 1640 / 43
 Részeg István, lakó: 1724–1725 / 79/I, II
 Selinczki László, nemes: 1668 / 53
 Szakál Ferenc, nemes, polgár: 1695 / 74/I, II, III; 1711–1713 / 78/V, I, II, III, IV, VI, VII, VIII
 Szoboszlai Kiss István: 1670 / 58; 1672 / 59/I, II
 Szócs Benedek felesége: 1572 / 11/I, II
 Taligás János özvegye: 1652 / 47/II
 Thari Antal deák felesége: 1564 / 1
 Veres András felesége, Bába Katus: 1591 / 28/I, II, III
 Veres András lánya: 1591 / 28/I
 Veres Lénárd: 1592 / 29
 Vicei Péter felesége, Szegedi Judit, nemes: 1682 / 70
 Vicei Péter, nemes: 1682 / 70
 Zsigmond Miklós: 1673–1674 / 62/I, II, III

*Ilc. Boszorkánysággal gyanúsított személyek
(a vádló személyén kívül a büntetőperekben)*

<---> ismeretlen asszony: 1582 / 15; 1593 / 31
Ács Mihály özvegye, Kádár Kata: 1733–1734 / 83/V, I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X, XI,
XII, XIII
Ágoston István felesége: 1673 / 61
Bakóné: 1612 / 33/V, I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X, XI
Beregszászi Lukács szolgálója, Orsolya: 1584 / 25
besztercei asszony: 1669 / 54
Bíró Zsuzska: 1741 / 87
Bóci Klára: 1565 / 3/I, II, III
Bodnár Dorkó: 1670 / 55/I, II
Csorgó Mihály: 1682 / 71/I, II, III
Csorgó Mihály felesége, Sándor Katalin: 1682 / 71/I, II, III
Dancs Orsolya: 1615 / 35/V, I, II, III, IV
Debreceni Kata: 1684 / 73/I, II; 1695 / 74/I, II, III
Debreceni Kata anyja: 1695 / 74/I, II, III
Erzsébet asszony: 1589 / 27/II
Farna Miklós felesége, Kata: 1625 / 37
Feleki Mihály, oláh tudós: 1568 / 8
Futó Magdolna: 1565 / 3/III
Gyöngyösi Miklós felesége: 1697 / 76
Hagymási oláhné: 1680–1685 / 69/III
Hagyó Andrásné: 1567 / 6/V
Hajdú János felesége, Damakos Erzsébet: 1630 / 40/I, II, III, IV
Hegedűs András felesége: 1608 / 32/I, II
Illyés Mária: 1740 / 84
Jánosi Ferenc felesége, Székely Erzsók: 1724–1725 / 79/I, II; 1725–1726 / 80/I, II, III, IV
Kannagyártó Antal özvegye: 1569 / 9
Kapitány Judit: 1670 / 56/I, II, III
Kassai Borbála: 1582 / 16
Kis Tamás özvegye, Péntek Judit: 1741–1743 / 88/I, II, III
Kovács István felesége: 1680–1685 / 69/IV
Kőműves Prisca: 1565 / 2/I, II, III, IV
Lakatos Antal felesége: 1584 / 23/I, II, III, IV
Lang Rúsa: 1565 / 3/III; 1565 / 5/I, II, III, IV
Lénárt Iona: 1680–1685 / 69/IV
Ludvig István felesége, Anna: 1574 / 14/I
Márta asszony: 1616 / 36/V, I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X
Mondre Pál: 1674 / 63/I, II
Monostor utcai asszony: 1589 / 27/I
Nagy Balázs felesége, Margit, szolgáló: 1680–1685 / 69/I, II, III
Nagy Péter özvegye, Tánczos Kata: 1652 / 47/I, II

Német András özvegye, Kónya Anna: 1660 / 49
 Orbánné Berkeszi Kata: 1660 / 50
 Ordas András: 1629 / 38
 Ordas András felesége, „megégett asszonyállat”: 1629 / 38
 Polyák János felesége: 1680–1685 / 69/IV
 Somogyi Borbála: 1678 / 67/I, II
 Soós János felesége, Orsolya bába, Szemétbíróné anyja: 1584 / 20/V, I, II, III, IV, VI
 Szabó András özvegye, Sára, másként Kerekes szüle: 1629 / 39/V, I, II, III, IV, VI, VII
 Szatmári András felesége: 1695 / 75
 Székely Péter felesége, Szabó Kató: 1584 / 19/I, II, III, IV
 Szekeresné: 1565 / 3/III
 Szeles Miklós felesége: 1584 / 21/V, I, II, III, IV
 Szemétbíró, másként Varga János felesége: 1612 / 33/V, I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X, XI
 Sziójgyártó Mátyás szolgálólánya, Erzsébet: 1583 / 17
 Szilágyi János özvegye, Pál Katalin: 1741 / 85/I, II
 Szőlődi Mihály özvegye, Katona Zsófia: 1741 / 86/I, II
 Tóth Ilona, szolgáló: 1678 / 68/I, II
 Tóth István felesége: 1697 / 77
 Tölcséres Ádám anyósa: 1585 / 26
 Tölcséres Ádám felesége: 1585 / 26
 Trombitás Mihály felesége: 1684 / 72
 Újvári András felesége, Kertmegi, másként Orbán Kata: 1664 / 51/V, I, II, III, IV;
 1676 / 66
 Varga Mihályné anyja, Katalin asszony: 1584 / 24/I, II, III, IV
 Varga Borka, egykor Nagyhajú Szabó György, majd torockószentgyörgyi Kaskötő Szabó Péter felesége: 1729–1730 / 82/I, II
 Veres Mihály felesége, Bartha Anna: 1660 / 48; 1660 / 49; 1660 / 50
 Veszprémi István özvegye, Ötves Erzsébet: 1728–1729 / 81/I, II, III, IV
 Zeybert Georg felesége, Gedrud, hídelvei gyógyító, boszorkányazonosító: 1565 / 3/III; 1565 / 4; 1565 / 5/II
 Zöld Ambrus felesége, Katalin: 1584 / 22/I, II, III
 Zsófia asszony: 1589 / 27/II

Ild. Egyéb gyanúsított személyek (korábbi esetekre való hivatkozások)

Bába Erzsébet: 1591 / 28/II
 Bakóné: 1565 / 2/II, III
 Beken Katus: 1615 / 35/II
 Bekenné: 1733–1734 / 83/V
 Blaga Demeter, oláhhagymási: 1680–1685 / 69/III
 Bóci Klára: 1565 / 2/II; 1565 / 5/III
 Borbély Illés, gyógyító: 1584 / 20/III
 Borbély János, gyógyító, boszorkányazonosító: 1565 / 2/II

Erzsébet, Hagyó Andrásné nővére: 1567 / 6/II
Farna Miklós felesége, Kata: 1615 / 35/II
Flóra László: 1740 / 84
Futó Magdolna: 1565 / 3/III
Hegedús Jánosné szolgálója: 1583 / 17
Kis Boldizsár felesége, másként Bekenné: 1565 / 5/I
Komele Anna Barbara: 1740 / 84
Kómíves Prisca: 1565 / 5/I
Lakatos Antal felesége: 1565 / 5/I
Lakatosné, gyógyító: 1584 / 22/I; 1584 / 23/I
Lang Rúsa: 1565 / 3/III
Mákói János, mákói falusbíró, gyógyító: 1584 / 22/I; 1584 / 23/I, II
Miklóslaki Gergely, miklóslaki falusbíró, gyógyító: 1584 / 24/I
moldvai cigánné: 1733–1734 / 83/V
moldvai asszony, gyógyító, boszorkányazonosító: 1584 / 20/III
monostori asszony, gyógyító, boszorkányazonosító: 1565 / 2/IV; 1565 / 3/I
Néző Ambrus: 1584 / 19/I; 1584 / 20/I; 1591 / 28/II
Polyák János felesége: 1680–1685 / 69/III
Posztómétő Márton felesége: 1582 / 16
Rengő Anna: 1582 / 16; 1583 / 17
Sánta Erzsébet: 1582 / 16
Szabó Kató anyja: 1584 / 19
Székely Miklós felesége, Fekete Klára, Backamadarason megégetett „boszorkány”:
1725–1726 / 80/IV
Szekeresné: 1565 / 3/III
Szemébtíró Gergely felesége, Júlia, Soós János lánya: 1584 / 20/I
szucsáki ember: 1629 / 39/III
Varga Györgyné anyja, Katalin asszony, gyógyító: 1584 / 20/IV; 1584 / 22/I
Vargáné, Dancz Lőrincné zsellér asszonya Szentmihályfalván: 1615 / 35/V
Vicei Antal felesége, gyógyító, bába, boszorkányazonosító: 1574 / 14/II
Zeybert Georg felesége, Gedrud, hídelvei gyógyító, boszorkányazonosító: 1565 / 3/I
Zilahi Éltető Mihály leánya, Ilona: 1584 / 20/IV

IIIa. Tanúk

Ács Lukács felesége: 1695 / 75
Ádám Vince: 1565 / 3/I
Aenopola Lőrinc, örmény: 1565 / 2/IV
Albert Imre: 1584 / 21/I
Albert Imre felesége: 1584 / 21/I
Almási András özvegye, Orgován Zsuzsanna, nemes: 1670 / 56/II
Alvinci Márton, Szengyel István szolgálója: 1616 / 36/II
Anna, Bácsi István szolgálója: 1616 / 36/IV, IX

Anna, Nyári Márton szolgálója: 1592–1594 / 30/II/A
Anna, Szöcs Miklós szolgálója: 1591 / 28/II
Árkosi Gergely: 1733–1734 / 83/V
Arnót János felesége, Zombori Katalin: 1733–1734 / 83/V
Asztalnok Gergely felesége, Katalin: 1572 / 11/I
Asztalos Antal felesége, Anna: 1584 / 23/I
Asztalos Bálint: 1585 / 26
Asztalos Benedek: 1574 / 14/I
Asztalos Benedek felesége: 1574 / 14/I
Asztalos Gergely felesége: 1584 / 24/I
Asztalos Imre: 1565 / 4; 1565 / 5/I
Asztalos István felesége, Anna: 1592–1594 / 30/II/B
Asztalos János felesége, Zsófia: 1572–1575 / 13/V
Asztalos Péter, kárvallott: 1565 / 3/I
Bácsi György: 1565 / 3/I; 1629 / 39/III
Bácsmegyei Miklós: 1592–1594 / 30/I/B, II/A
Bakfark Balázs felesége: 1584 / 23/I
Bakó Benedek felesége, Dorottya: 1591 / 28/II
Bakos Luca: 1612 / 33/VI
Balás(f)i Ambrus: 1582 / 16
Balás(f)i László: 1565 / 4
Balázs Lőrinc: 1630 / 40/III
Bálint, Nyári Márton inasa: 1592–1594 / 30/III/B
Balla Mihály felesége, Karsai Klára: 1733–1734 / 83/V
Balog Benedek felesége, Magdolna: 1567 / 6/I
Balog Ferenc felesége, Szabó Erzsébet: 1630 / 41
Balog Márton, kolozsvári: 1652 / 47/II
Bándi Erzsébet, Bácsi István szolgálóasszonya: 1616 / 36/IV
Bányász Imre felesége, Neste: 1585 / 26
Barát Péter, egykori adószedő: 1584 / 24/I; 1592–1594 / 30/I/A, D
Bartos János: 1630 / 40/II
Becskereki Benedek felesége, Orsolya: 1591 / 28/I
Bek Bálint felesége: 1584 / 23/I
Békessy János felesége, Borbála: 1584 / 19/I
Beuchel, másként nemes Stentzel Péter felesége: 1612 / 33/VI
Beuchel Szaniszló felesége, Borbála: 1565 / 3/I; 1565 / 5/I
Bibarcfalui János szolgálója, Bibarcfalui György: 1616 / 36/I
Bíró Katalin, marosjárai, marossszéki, nemes kolozsvári Krajcár András szolgálólánya: 1670 / 56/II
Bleum István: 1565 / 3/I
Bleum Lőrinc: 1565 / 3/I
Bokor Gáspár felesége, Anna: 1584 / 19/I
Bonchidai János, nemes: 1670 / 56/II
Bor János felesége: 1574 / 14/I

Borbála, Deák Péter szolgálója: 1584 / 24/I
Borbála, Szabó István deák szolgálója: 1592–1594 / 30/II/A
Borbély Balázs felesége: 1584 / 20/II
Borbély Demeter: 1584 / 24/I
Borbély Egyed: 1574 / 14/II; 1584 / 20/I
Borbély Egyed felesége: 1584 / 20/I
Borbély István felesége, Ilona: 1592–1594 / 30/I/A, II/A
Borbély János: 1565 / 3/I; 1565 / 5/I
Borbély Lőrinc felesége, Anna: 1565 / 2/IV
Borbély Márton: 1592–1594 / 30/I/A
Borbély Pál felesége: 1584 / 19/I
Borbély Pál felesége, Borbála: 1584 / 19/II
Borégető Máté felesége, Anna: 1572–1575 / 13/III
Borgias Elek felesége, Potentiana: 1567 / 6/IV
Borgias Ferenc, Gelljen úr öregbérese: 1616 / 36/II
Bornemisza János felesége, Orsolya, nemes: 1565 / 3/I
Botikai Pál felesége, Anna: 1591 / 28/I
Bozzási Benedek felesége: 1584 / 24/I, II
Börgendi Gergely özvegye, Anna: 1565 / 2/I
Böser Pál özvegye, Potentia: 1565 / 5/I
Brassai, másként Lakatos János: 1733–1734 / 83/V
Brassai Mihály felesége, Gertrúd: 1567–1568 / 7
Breiber László: 1565 / 2/I
Brekner Pál: 1584 / 21/I
Brekner Pál felesége, Anna: 1584 / 21/I
Brozer Tamás: 1574 / 14/II
Brozer Tamás felesége: 1584 / 23/II
Buzai Mátyás felesége, Katalin: 1582 / 16
Cheob György: 1584 / 24/I, II
Chián Gergely felesége, Ilona: 1585 / 26
Chykis suszter lánya, Krisztina: 1570 / 10/II
Czige Pál: 1565 / 5/I
Czige Pál felesége, Anna: 1565 / 5/I
Czoppelt György: 1565 / 5/I
Csanádi Mihály özvegye, Zsófia, széki: 1616 / 36/I
Csaplár Ádám felesége, Ágota: 1591 / 28/I
Csaplár Vince felesége, Orsolya: 1584 / 21/I
Csehi Gáspár felesége, Katalin: 1592–1594 / 30/I/A
Csizsár Antal felesége: 1584 / 24/I
Csizsár István: 1585 / 26
Csizsár Jakab: 1584 / 24/I
Csizsár Jakab felesége, Annus: 1584 / 24/I
Csizsár János: 1584 / 24/I
Csizsár János felesége, Katalin: 1584 / 20/I; 1584 / 24/I

Csiszár Mihály: 1584 / 24/I
Csiszár Mihály szolgálója, Sára: 1584 / 19/III
Csiszár Péter: 1584 / 24/I, II
Csizmadia Gábor, kolozsvári: 1612 / 33/II, IV
Csizmadia István, szatmári: 1612 / 33/II, IV
Csizmadia Kis Mihály: 1616 / 36/VIII
Csizmadia Lázár: 1612 / 33/II, IV
Csizmadia Mihály: 1616 / 36/III
Csizmadia Miklós: 1612 / 33/IV
Dabó Demeter: 1592–1594 / 30/II/A
Dabó Demeter szolgálója, Márta: 1592–1594 / 30/I/A
Dali Márton felesége, Márta: 1585 / 26
Daróci Bálint felesége, Anna: 1582 / 16
Daróci Bálint felesége, Orsolya: 1592–1594 / 30/I/A
Dauer Hannes: 1584 / 24/I
Dauer Hannes felesége, Orsolya: 1584 / 24/I
Dauert János szolgálója, István: 1584 / 22/I
Deák Ádám felesége, Katalin: 1572–1575 / 13/V
Deák Ambrus: 1584 / 23/I
Deák Ambrus felesége, Rózsa: 1584 / 23/I
Deák Bálint felesége, Anna: 1584 / 24/I
Deák Bálint felesége, Prisca: 1565 / 2/II
Deák Ferenc felesége, Anna, borosjenői: 1565 / 3/I
Deák Ferenc felesége, Ilona: 1615 / 35/III
Deák István felesége, Magdolna: 1572 / 11/I, II
Deák János felesége, Dorottya: 1592–1594 / 30/I/B
Deák János felesége, Erzsébet: 1592–1594 / 30/I/A
Deák Lőrinc felesége, Sár: 1584 / 19/I
Deák Máté: 1584 / 24/I
Deák Mihály felesége, Dombi Anna: 1615 / 35/II
Deák Mihály, hári: 1629 / 39/II
Deák Nagy István: 1615 / 35/IV
Deák Tamás felesége, Margit: 1591 / 28/I
Demeter Tamás özvegye, Nagy Borbála: 1733–1734 / 83/V
Dengler György: 1584 / 21/I
Dengler Lukács: 1584 / 21/I
Dengler Lukács felesége: 1584 / 21/I
Dengler Lukács leánya: 1584 / 21/I
Dersi István felesége, kocsmáros: 1612 / 33/IX
Dévai Márton: 1608 / 32/I, II
Dióssi András: 1584 / 21/I, III
Dióssi István: 1616 / 36/III
Dióssi Mátyás: 1584 / 21/I, II
Dióssi Mátyás felesége, Anna: 1584 / 21/I, II

Diószegi Bálint felesége, Szabó Kata: 1652 / 47/II
Dombi Péter felesége, Anna: 1615 / 35/II
Domokos Mátyás özvegye, Ilona: 1612 / 33/III; 1615 / 35/II
Dresler Antal felesége, Anna: 1565 / 5/I
Eger Lénárt: 1584 / 21/II
Egeresi György özvegye, Zsófia: 1567 / 6/I
Egeresi János özvegye, Klára: 1565 / 2/II
Egri Ferenc felesége: 1584 / 22/I
Ekkert Mihály: 1584 / 24/I
Elek Márton, iuratus centumpater: 1629 / 39/V
Ember Antal: 1584 / 19/I
Ember Antal felesége, Piroska: 1584 / 19/I
Ember Antal szolgálója, Éva: 1574 / 14/I
Eperjesi Gergely: 1584 / 24/I
Eppel Keresztély: 1584 / 21/II
Eppel Keresztély felesége: 1584 / 21/I
Eppel Lőrinc: 1584 / 22/I
Eppel Margit, Eppel Lőrinc lánya: 1565 / 5/I
Erdélyi Gáspár, Fekete Kató veje: 1572–1575 / 13/II, VI, VII
Érsek Bálint felesége, Márta: 1584 / 19/I
Erszénygyártó Gyárfás: 1584 / 22/I
Erszénygyártó János: 1584 / 23/II
Erszénygyártó János felesége, Anna: 1584 / 23/I, II
Erzsébet, Szőlősi István szolgálója: 1616 / 36/IX
Espán Péter felesége: 1584 / 22/I
Fábián János felesége, Márta: 1615 / 35/III
Falma Jakab: 1584 / 21/I
Farkas János: 1584 / 24/II
Farkas Miklós felesége, Orsolya: 1592–1594 / 30/III/A
Farkas Péter felesége, Katalin: 1567 / 6/II
Farkas Péter felesége, Nagy Mihály Borbála, váraasi: 1695 / 75
Farkas, másként Ács Antal felesége, Krisztina: 1592–1594 / 30/I/B, II/A, C
Farkas, másként Ács Antal fia, Eötvös Márton inasa, György: 1592–1594 / 30/I/B, II/A
Farkas, másként Ács Antal leánya, Zsófia: 1592–1594 / 30/I/B, II/A, C
Farnasi János: 1629 / 39/II
Fazakas Benedek özvegye, Erzsébet: 1572–1575 / 13/V, I
Fazakas Boldizsár: 1584 / 19/I
Fazakas György: 1574 / 14/I
Fazakas György felesége: 1574 / 14/I
Fazakas János felesége, Kata: 1629 / 39/V
Fazakas János felesége, szatmári: 1584 / 19/I, II
Fazakas János, szatmári: 1584 / 19/I
Fazakas, másként Posztócsináló János: 1733–1734 / 83/V
Fazakas, másként Posztócsináló János felesége, Nyúzó Margit: 1733–1734 / 83/V

Fejér Benedek felesége, Katalin: 1572–1575 / 13/V, I, VI
Fejér Jakab: 1584 / 22/I
Fejérdi Bálint felesége: 1584 / 24/I
Fejérdi István felesége: 1612 / 33/VIII
Feörkeöl Miklós felesége, Margit: 1584 / 23/IV
Ferenci Antal, egykori királybíró: 1572–1575 / 13/VII
Ferge Lukács özvegye, Zsófia: 1572 / 11/I, II
Fésős János felesége: 1584 / 20/II
Fésős Márton felesége, Katalin: 1585 / 26
Fileki Mihály, szucsáki, nemes, Béldi Pál udvari embere: 1680–1685 / 69/IV
Filep Benedek: 1584 / 21/I
Filep Benedek felesége, Ágota: 1584 / 21/II
Filep János felesége: 1592–1594 / 30/I/A, B, III/D
Filstich Péter, aranyműves, esküdt polgár: 1584 / 19/I
Fodor Albert: 1584 / 20/I; 1584 / 22/I
Fodor Gergely felesége: 1592–1594 / 30/I/B
Fodor György: 1584 / 23/I
Fodor Jakab felesége, Katalin: 1615 / 35/III
Fodor János felesége, Anna: 1584 / 24/I
Fodor Lukács felesége, Orsolya: 1630 / 41
Fodor Mihály felesége, Katalin: 1565 / 4
Forgács Jakab özvegye, Margit: 1565 / 5/I
Forró Mihály felesége, Ács Lukács leánya: 1695 / 75
Franch György felesége, Kovács Mária: 1733–1734 / 83/V
Gábor János: 1568 / 8
Gál János felesége, Nagy Kata: 1652 / 47/II
Gál Tamás, Radnóthy István szolgája: 1616 / 36/V
Garai András szolgája, Anna: 1612 / 33/VI
Gassner Imre özvegye, Angalít: 1565 / 5/I; 1584 / 21/I
Gazdag Jakab felesége: 1584 / 21/I
Gazdag Keresztély: 1584 / 21/I
Gazdag Mihály: 1584 / 23/II
Gecheidner Mihály felesége, Anna: 1592–1594 / 30/II/A
Géci István szolgája, Egresi György: 1616 / 36/I, II
Gobner Péter: 1574 / 14/I
Goebel Keresztély felesége, Anna: 1570 / 10/II
Gritner Máté özvegye, Anna: 1565 / 5/III
Gruz István: 1584 / 24/I
Gruz Péter: 1584 / 24/I
Gruz Péter felesége, Júlia: 1592–1594 / 30/I/B, II/A
Gyöngyösi Gáspár felesége, Anna: 1630 / 40/II
Gyöngyösi György felesége, Anna, nemes: 1629 / 39/V
Halász Gergely felesége: 1584 / 23/I
Halmi Lakatos János: 1583 / 17

Harthman János özvegye, Rozina: 1733–1734 / 83/V
Havasalji Péter felesége, Kovács Ilona, kolozsvári, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Hedrich Joachim felesége, Dorottya: 1574 / 14/II
Hegedűs György: 1584 / 19/I, II
Hegedűs György felesége, Ágota: 1584 / 19/I, II
Hegedűs György felesége, Kata: 1629 / 39/II
Hegedűs János felesége, Erzsébet: 1630 / 40/II
Hegedűs Máté felesége, Angalit: 1572–1575 / 13/III
Hegwig Joachim fia, Bálint: 1574 / 14/I
Helman György: 1584 / 21/I
Helman György szolgálólánya, Anna: 1570 / 10/I
Hennegh János: 1584 / 24/I
Hennegh Lukács felesége: 1584 / 21/III
Henzel János: 1584 / 24/II
Henzel Simon: 1584 / 24/I
Hennyk Márton: 1570 / 10/I
Herbert János felesége, Stomp Katalin: 1733–1734 / 83/V
Herceg Gáspár felesége, Klára: 1584 / 20/I
Herceg Gáspár, királybíró: 1592–1594 / 30/I/D
Herman Jakab leánya: 1584 / 21/III
Hinch Benedek felesége, Orsolya: 1565 / 5/I
Holczappel Tummes felesége, Anna: 1612 / 33/VI
Hunyadi István özvegye, Anna: 1574 / 14/II
Huszár Ferenc felesége, Anna: 1584 / 20/II; 1584 / 24/I
Huszár György felesége, Beneffi Judit: 1733–1734 / 83/V
Huszár Imre felesége, Dorottya: 1572–1575 / 13/I
Huszár János felesége, Anna: 1584 / 24/II
Huszi János, Lazaj Márton fellajtára (kocsihajtója), Gelljen uram szolgája: 1616 / 36/II
Igaz Gáspár szolgálója, Márta: 1616 / 36/II, IX
Igyártó János felesége: 1585 / 26
Igyártó Tamás felesége: 1584 / 20/I; 1585 / 26
Illér András: 1584 / 19/I, II
Ilona: 1565 / 2/IV
Istók, Zilahi János inasa: 1592–1594 / 30/III/A
Jancsi, Ötvös Antal inasa: 1592–1594 / 30/II/A
Járai Márton felesége, Anna: 1630 / 40/II
Jeowegh Péter felesége, Erzsébet: 1592–1594 / 30/I/A, B, II/A
Kádár Antal: 1584 / 24/I
Kádár Antal felesége, Angalit: 1584 / 24/I
Kádár Bálint felesége, Margit: 1564 / 1
Kádár Fábrián: 1616 / 36/IV
Kádár Gergely: 1584 / 23/II
Kádár György: 1592–1594 / 30/I/A
Kádár György felesége, Angalit: 1592–1594 / 30/I/A, II/B, III/A

Kádár István: 1584 / 22/II; 1584 / 24/I
Kádár István, deák: 1592–1594 / 30/II/A
Kádár János: 1584 / 24/I
Kádár János felesége, Borbála: 1584 / 24/I
Kádár Márton: 1570 / 10/I
Kádár Mihály özvegye, Erzsébet: 1565 / 5/III
Kádár Pál: 1584 / 20/I
Kádár Takács János felesége, Katalin: 1612 / 33/VI
Kádár Tamás özvegye, Dorottya: 1565 / 4
Kádár Zsigmond: 1584 / 24/I
Kádas Bálint felesége, Katalin: 1584 / 20/I
Kádas Csizmazia István: 1612 / 33/VI
Kádas István, deák: 1592–1594 / 30/II/B
Kádas Mátyás: 1572–1575 / 13/V
Kádas Mihály felesége, Anna: 1591 / 28/I
Kádas Mihály felesége, Katalin: 1572 / 11/I, II
Kádas Miklós felesége: 1584 / 22/I
Kajántai Márton felesége, Katalin: 1572–1575 / 13/V
Kalácsüstő Ferenc: 1565 / 2/I
Kalmár György felesége, Orsolya: 1592–1594 / 30/II/A
Kalmár Lőrinc: 1615 / 35/IV
Kalmár Márton: 1572 / 11/I
Kalotaszegi Benedek lánya, Zsófia: 1592–1594 / 30/II/A
Kappa Márton: 1592–1594 / 30/II/A, II/B, III/A
Kapros János, Gelljen uram szolgája: 1616 / 36/II
Kapusai János felesége, Török Borbála: 1733–1734 / 83/V
Katalin, Orgonás Benedek szolgálója: 1583 / 17
Kathank Simon felesége, Zsófia: 1570 / 10/I
Katus, Beuchel, másként nemes Stentzel Péter szolgálója: 1612 / 33/VI
Kékesi Gergely, deák: 1630 / 40/III
Kelemen, városszolga: 1574 / 14/II
Kelenger, másként Posztócsináló István: 1733–1734 / 83/V
Keller Jakab felesége, Cecília: 1584 / 22/I
Kelner György: 1733–1734 / 83/VI
Kéménytisztító Vörös György felesége, Ilona: 1613 / 34
Kerekes Dániel felesége, Kerekes Anna: 1733–1734 / 83/V
Kerekes György felesége, Anna: 1584 / 23/I
Kerekes István: 1584 / 20/I; 1584 / 21/I; 1584 / 24/I
Kerekes István felesége, Erzsébet: 1584 / 20/I; 1584 / 21/I, III
Kerekes Lukács: 1584 / 23/I
Kerekes Márton: 1584 / 23/II; 1616 / 36/II
Kerekes Márton felesége, Anna: 1584 / 23/II
Kerekes Mátyás: 1584 / 23/I
Kerekes Mátyás felesége: 1584 / 24/I

Kerekes Mihály: 1584 / 19/I
Kerekes Mihály felesége, Orsolya: 1584 / 19/I, II
Kerekes Pál béres szolgája: 1616 / 36/III
Kerekes Tamás: 1584 / 23/II
Kincses Kálmán felesége, Geres: 1584 / 20/I
Kis Antal felesége, Ilona: 1567 / 6/I
Kis Bálint: 1565 / 3/I
Kis Benedek: 1584 / 21/II
Kis Benedek felesége, Krisztina: 1584 / 21/II
Kis Gáspár felesége, Orsolya: 1629 / 39/III
Kis Gáspár leánya, Kata, Bácsi György lakója: 1629 / 39/III
Kis György: 1565 / 3/I
Kis György felesége, Maksai Zsuzsanna: 1670 / 55/II
Kis János: 1584 / 23/I
Kis Lukács felesége, Márta: 1567 / 6/II
Kis Márton, Nagy Tamás szolgája: 1616 / 36/II
Kis Mihály felesége, Márta: 1591 / 28/I
Kis Mihály, Nagy Tamás szolgája: 1616 / 36/VI
Kobak Demeter: 1592–1594 / 30/I/A
Kocsis Damján: 1565 / 4
Kocsis György felesége, Erzsébet: 1584 / 22/I; 1584 / 23/I
Kolosi Mihály: 1584 / 21/I
Kolosi Mihály felesége, Anna: 1584 / 21/I
Kolozsvári János: 1592–1594 / 30/I/A
Kondert János özvegye, Angléta: 1565 / 2/I
Korich András felesége, Margit: 1565 / 5/I
Kotlóci György: 1612 / 33/II, IV
Kovács felesége, Péntek <...>: 1584 / 23/II
Kovács György, Szigyártó, másként szászrégeni Szabó István szolgája: 1733–1734 / 83/V
Kovács Illyés felesége, Anna: 1584 / 22/I
Kovács Imre felesége, Dorottya, túróci: 1565 / 3/I
Kovács István: 1584 / 24/I
Kovács István felesége, Orsolya: 1584 / 24/I
Kovács István, nemes: 1670 / 56/II
Kovács István, nemes, felesége, Mayláth Katalin, nemes: 1670 / 56/II
Kovács Kelemen felesége: 1585 / 26
Kovács Lőrinc felesége: 1584 / 24/I, II
Kovács, másként Timár György: 1733–1734 / 83/V
Kovács Máté felesége, Margit: 1565 / 3/I
Kovács Tamás felesége, Kővári Kata: 1695 / 75
Kozma Molnár felesége: 1584 / 23/I
Kozma Pál: 1733–1734 / 83/VIII
Kozma Pál felesége, Járai Borbála: 1733–1734 / 83/VIII
Kömives András özvegye, Zsófia: 1733–1734 / 83/VI

Kőmíves Antal: 1584 / 24/I
Kőmíves Ferenc: 1584 / 20/III
Kőmíves Imre felesége, Erzsébet: 1584 / 24/I
Kőmíves Márton felesége, Orsolya: 1565 / 2/I
Kőmíves Mihály: 1584 / 24/I
Kőmíves Mihály felesége, Katalin: 1584 / 24/I
Kőmíves Mihály szolgálója, Katalin: 1584 / 24/I
Kőmíves Simon felesége, Tallér Katalin: 1733–1734 / 83/V
Kön Pál özvegye, Zsófia: 1567 / 6/II
Kőrösi Péter felesége, Ilona: 1591 / 28/II
Kőteles György felesége, Munkátsi Sára: 1733–1734 / 83/V
Kötélverő Antal felesége, Angléta: 1565 / 5/I
Kötélverő János felesége, Anna: 1592–1594 / 30/III/B
Kötélverő Lőrinc: 1584 / 20/I
Kötélverő Lukács: 1584 / 19/I
Kötélverő Lukács felesége: 1584 / 19/I
Kötélverő Márton felesége: 1584 / 23/II
Kötélverő Péter: 1584 / 24/I
Kötélverő Péter felesége, Katalin: 1584 / 24/I
Kötélverő Tamás: 1584 / 23/I
Krumpólcz János: 1733–1734 / 83/VI
Krumpólcz János felesége, Brever Barbara: 1733–1734 / 83/VI
Kupás Keresztély: 1584 / 23/II
Kutas Jakab felesége, Márta: 1572 / 12
Kuthi Antal felesége, Anna: 1565 / 2/II
Kutos Jakab: 1582 / 16
Kürpödi János felesége, Hómech Zsófia: 1733–1734 / 83/V
Lajos Keresztély lánya, Katalin: 1574 / 14/I
Lakatos Bálint, kolozsvári: 1608 / 32/II
Lakatos Benedek: 1584 / 24/I
Lakatos Benedek felesége, Erzsébet: 1584 / 24/I
Lakatos Gergely felesége, Orsolya: 1591 / 28/I
Lakatos György felesége, Katalin: 1584 / 20/II
Lakatos István, városszolga: 1629 / 38
Lakatos Mátyás: 1584 / 20/I
Lakatos Mátyás szolgálója, Ilona: 1584 / 20/I
Lakatos Péter felesége, Ilona: 1612 / 33/VI
Lantos György: 1584 / 19/I
Lantos György felesége, Erzsébet: 1584 / 19/I, II
Láposi Péter felesége, Annók, terhes asszony: 1630 / 40/II
László Sámuel: 1695 / 75
Lázár Ferenc: 1568 / 8
Lázár István felesége, Anna: 1629 / 39/II
Lederer Vince özvegye, Zsófia: 1565 / 3/I

Lengyel Ambrus felesége, Erzsébet: 1630 / 40/III
Lerham János: 1733–1734 / 83/VIII
Létai Márton, Gelljen uram bérese: 1616 / 36/II
Lippai János felesége, Borbála: 1630 / 40/II
Lovas István özvegye, Anna: 1615 / 35/V
Lovas János felesége, Margit: 1615 / 35/V
Lőrinci György felesége, Tót Anna: 1733–1734 / 83/V
Luh Gergely felesége: 1584 / 20/I
Lukács György felesége, Pap Katalin: 1733–1734 / 83/V
Magyar Tamás felesége, Anna: 1584 / 23/I
Magyari Nagy Péter: 1582 / 16
Maradék Péter felesége, Margit: 1572–1575 / 13/I
Margit, Nyíró István szolgálója: 1585 / 26
Margit, Poch Miklós szolgálója: 1584 / 19/I
Márk Pál: 1616 / 36/VIII
Márk Pál felesége: 1612 / 33/VI
Markos Antal: 1572–1575 / 13/V
Markos Antal felesége, Katalin: 1572–1575 / 13/IV
Markos Benedek felesége, Orsolya: 1572–1575 / 13/V
Márta, Molnár, másként Eötvös Máté szolgálója.: 1616 / 36/II
Mátyusföldi Bálint felesége: 1584 / 20/I
Mázsás Péter felesége anyja: 1592–1594 / 30/III/C
Medgyesi Dorottya, Bácsi István szolgálója: 1616 / 36/IV
Mérai Tamás felesége, Anna: 1592–1594 / 30/II/A
Mészáros András felesége, Ágota: 1565 / 2/I
Mészáros Bálint felesége, Ilona: 1565 / 2/II
Mészáros Gáspár felesége, Angléta: 1565 / 3/I
Mészáros Márton felesége, Zsófia: 1565 / 2/II
Mészáros Menyhért felesége, Katalin: 1591 / 28/I
Mészáros Miklós: 1584 / 19/I
Mészáros Miklós felesége, Anna: 1584 / 19/I, II
Mészáros Oszvald felesége: 1584 / 19/I
Mészáros Oszvald szolgálója, Angalit: 1584 / 19/I
Mészáros Vince özvegye, Enyedi Orsolya: 1565 / 2/II
Mezőpásztor Szabó István leánya, Anna: 1612 / 33/III
Miklós, Bácsi István béreslegénye: 1616 / 36/VIII
Mislei János molnárlegény, plébános uram malmában: 1612 / 33/VIII
Mohi György felesége, Katalin: 1630 / 40/II
Moldovás Máté felesége: 1584 / 20/I
Molnár Ambrus: 1572–1575 / 13/V; 1584 / 24/II
Molnár Bálint felesége, Ágota: 1584 / 21/II
Molnár István felesége, Anna: 1572–1575 / 13/IV
Molnár Kozma felesége: 1584 / 23/II
Molnár Lőrinc felesége, Katalin: 1584 / 19/II

Molnár Lőrinc: 1584 / 19/II
Molnár Miklós felesége, Katalin: 1584 / 19/I
Nádasi Gál felesége, Erzsébet: 1567 / 6/III
Nagy Ádám, mányoki: 1572–1575 / 13/II; 1584 / 19/I
Nagy Ambrus leánya, Márta: 1570 / 10/II
Nagy András felesége, Márta: 1591 / 28/I
Nagy Antal: 1584 / 24/I
Nagy Antal özvegye, Geres: 1572–1575 / 13/V
Nagy Bartos: 1584 / 21/I
Nagy Benedek felesége, Márta: 1584 / 22/II
Nagy Benedek felesége, Piroska: 1572–1575 / 13/V
Nagy Elek felesége, Klára: 1567 / 6/III
Nagy Fábrián lánya, Erzsébet: 1584 / 20/I
Nagy Ferenc felesége, Szökellő Annók: 1652 / 47/II
Nagy Gáspár felesége, Dorottya: 1592–1594 / 30/II/A
Nagy Gergely felesége, Zsófia: 1584 / 23/I
Nagy György: 1565 / 5/I
Nagy György felesége, Annus: 1584 / 20/I; 1584 / 22/I
Nagy Imre: 1567 / 6/IV
Nagy Jakab felesége, Anna: 1565 / 3/I; 1567 / 6/I
Nagy Jakab felesége: 1584 / 19/II; 1584 / 23/II
Nagy János felesége, Csitéri Judit, darabant tizedesné: 1695 / 75
Nagy Lukács felesége, Margit: 1630 / 40/II
Nagy Márton felesége, Zsófia: 1584 / 19/I
Nagy Máté felesége, Anna: 1630 / 41
Nagy Mátyás felesége, Orsolya: 1615 / 35/II
Nagy Mihály: 1616 / 36/V, VI
Nagy Mihály felesége, Sós Borbála: 1615 / 35/V
Nagy Miklós felesége, Pócs Ilona: 1591 / 28/I
Nagy Tamás felesége, Kata, kolozsvári: 1612 / 33/II
Nemes Gergely: 1584 / 21/II
Noách Márton felesége, Varga Erzsébet: 1733–1734 / 83/V
Nyerges Péter: 1584 / 19/I
Nyerges Péter felesége, Takách Anna, Szabó Ádám szolgálója: 1584 / 19/I; 1695 / 75
Nyilas Antal: 1583 / 17
Nyilas Antal felesége: 1583 / 17
Nyilas Gáspár, kolozsvári: 1608 / 32/II
Nyilas Máté: 1585 / 26
Nyilas Simon: 1584 / 23/II
Nyilas Simon felesége, Katalin: 1584 / 23/I
Nyírelt János, esküdt szenátor: 1584 / 25
Nyíró István felesége, Ilona: 1585 / 26
Nyíró Józsa: 1584 / 24/II
Nyíró Józsa felesége, Katalin: 1582 / 16

Nyíró Márton: 1584 / 19/I
Nyíró Márton felesége, Anna: 1584 / 19/I
Obell Steffen: 1584 / 24/II
Olajos Jakab mostohalánya, Anna: 1615 / 35/II
Orcz Mihály: 1592–1594 / 30/III/C
Orgonás Miklós felesége, Geres: 1584 / 23/I
Orosz Demeter özvegye, Moises Kata: 1695 / 75
Orosz István özvegye, Zsófia: 1565 / 2/II
Orosz Mihály felesége, Márta: 1592–1594 / 30/I/C
Orsolya: 1565 / 3/I
Osváth Ferenc özvegye, Péter Sára: 1733–1734 / 83/V
Oth István: 1565 / 4
Ötvös Antal: 1592–1594 / 30/III/A
Ötvös Demeter felesége, Anna, gyulai: 1584 / 19/I
Ötvös Imre felesége, Fruzsina: 1592–1594 / 30/II/B, III/A
Ötvös Orbán: 1565 / 3/I
Ötvös Orbán felesége, Magdolna: 1565 / 3/I
Ötvös Péter felesége, Anna: 1584 / 24/I
Ötvös Tamás felesége, Anna, mérái: 1584 / 19/I
Pajor Mátyás: 1584 / 19/I
Pap Erzsébet: 1630 / 40/II
Pap Imre felesége, Dorottya: 1591 / 28/I
Pasco Husa: 1568 / 8
Patikárius Antal felesége, Márta: 1591 / 28/I
Patonai István: 1733–1734 / 83/V
Pécsiné: 1574 / 14/I
Perpeti István, kolozsvári, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Pitter Bendig: 1565 / 3/I
Platz István terhes felesége: 1612 / 33/IX
Poch Miklós: 1584 / 19/I
Poharos Jakab felesége: 1584 / 21/III
Pólszter Matthaeus: 1733–1734 / 83/V
Posztócsináló Mátyás özvegye, Kelenger Anna: 1733–1734 / 83/V
Prémszövő András: 1733–1734 / 83/V
Prémszövő András felesége, Mészáros Katalin: 1733–1734 / 83/V
Puha Simon: 1584 / 21/II
Puha Simon felesége, Margit: 1584 / 21/II
Pusztá, másként Deák Gáspár: 1592 / 29
Pusztá, másként Deák Gáspár felesége, Dorottya: 1592–1594 / 30/II/A
Rábai György özvegye, Veres Borbála: 1733–1734 / 83/V
Rác Tamás felesége, Katalin: 1591 / 28/II
Rákosdi János: 1615 / 35/II
Razman Péter felesége, Angalit: 1584 / 19/I
Regenye Tamás felesége, Margit: 1584 / 23/I

Reimer Gerg kádár felesége: 1612 / 33/VI
Reimer István: 1565 / 2/I
Rezeny Albert: 1583 / 17
Rezeny Albert felesége, Katalin: 1629 / 39/II
Rhau Imre felesége, Margit, nemes: 1565 / 3/I
Roma János: 1584 / 24/I
Roma János felesége, Erzsébet: 1584 / 24/I
Rudolf György felesége, Orsolya: 1584 / 19/I
Sala Bertalan: 1565 / 4; 1565 / 5/I
Sala Imre felesége, Katalin: 1591 / 28/I
Sámsondi György: 1733–1734 / 83/V
Sarkadi Boldizsár felesége, Zsófia: 1567 / 6/IV
Sárkányi Péter felesége, Piroska, brassai: 1615 / 35/III
Sas Antal: 1570 / 10/I
Schemel Ambrus: 1565 / 5/I
Schemel Ambrus felesége, Ilona: 1565 / 5/I
Schoesterin Gerg felesége, Anna, Szappan utca: 1612 / 33/VI
Schoesterin Gerg felesége, Orsolya: 1612 / 33/VI
Schram János: 1733–1734 / 83/V
Selinger György özvegye, Brozer Margit: 1733–1734 / 83/VI
Serényi István felesége, Gergely Ilona, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Simándi Dávid felesége, Borbála: 1585 / 26
Simon Tamás felesége, Márta: 1629 / 39/II
Somkerek István: 1585 / 26
Somogyi András özvegye, Márta: 1572 / 12
Somogyi Bálint felesége, Margit: 1572–1575 / 13/V
Somogyi Bálint felesége, Orsolya: 1615 / 35/III
Somogyi György, nemes: 1629 / 38
Somogyi István: 1584 / 19/I
Somogyi István felesége, Dorka: 1584 / 19/I
Soós István felesége, Margit: 1615 / 35/III
Soós Máté felesége, Margit: 1572 / 11/I
Soós Miklós özvegye, Erzsébet, babócsai: 1616 / 36/V, VII
Stámp János felesége, Egér Zsófia, nemes: 1670 / 56/II
Suller Broz felesége, Margit: 1574 / 14/II
Süveges Gergely: 1574 / 14/II
Szabadkai Fülöp felesége, Angalit: 1572–1575 / 13/III
Szabó András: 1584 / 23/I
Szabó Gáspár: 1584 / 22/II; 1584 / 23/I
Szabó Gáspár szolgálója, Borbála: 1584 / 19/I
Szabó György: 1592–1594 / 30/I/A
Szabó György felesége, Krisztina: 1592–1594 / 30/I/A
Szabó Imre: 1584 / 22/I
Szabó István: 1584 / 22/I

Szabó István felesége, Borbála: 1630 / 41
Szabó István felesége, Gero Orsolya: 1652 / 47/II
Szabó János, csorvási: 1565 / 2/I
Szabó János, Szengyel István szolgája: 1616 / 36/II
Szabó László felesége: 1584 / 22/II
Szabó László özvegye, Dorottya: 1572 / 11/I, II
Szabó, másként Palástos István: 1584 / 22/I, II
Szabó Máté: 1584 / 24/I
Szabó Máté felesége: 1584 / 24/I
Szabó Mihály felesége: 1584 / 20/II
Szabó Mihály, köbölküti, Ornai János, nemes, szolgája: 1670 / 56/II
Szabó Pál felesége: 1584 / 23/II
Szabó Pál felesége, Anna: 1630 / 40/II
Szabó Pál felesége, Borbála: 1584 / 19/I
Szabó Pál felesége, Nagy Annók: 1652 / 47/II
Szaffner Mátyás felesége: 1612 / 33/VI
Szakács Mihály, városi szakács: 1615 / 35/II
Szakács Péter: 1565 / 2/I
Szakál György felesége, Erzsébet: 1584 / 21/I
Szaniszló, kenéz: 1568 / 8
Szappanos Gergely: 1584 / 19/I
Szárász Mihály, Pesthi Jánosné szolgája: 1616 / 36/II
Szász Anna, nemes, Pozsgai Márton pókakeresztúri, nemes udvari embere: 1670 / 56/II
Szász Bálint: 1629 / 39/III
Szász Bálint felesége, Margit: 1629 / 39/III
Szász Krisztián felesége, Margit: 1567 / 6/II
Szász Simon felesége, Vessződi Katalin: 1733–1734 / 83/V
Szászvárosi Gergely felesége, Katalin: 1592–1594 / 30/I/A
Szatmári István, Csizmadia Varga János feleségének lakója: 1612 / 33/VI
Szatmári Miklós: 1584 / 23/II
Szatmári Miklós felesége: 1584 / 23/II
Szécsi István felesége: 1584 / 20/IV
Szegedi János felesége, Anna: 1567 / 6/III
Székely Albert felesége, Borbála: 1565 / 4
Székely András: 1572–1575 / 13/IV
Székely András felesége, Márta: 1572–1575 / 13/V
Székely Balázs felesége: 1584 / 19/I
Székely Bálint: 1584 / 21/I
Székely Bálint felesége: 1584 / 21/III
Székely Benedek felesége, Ilona: 1572 / 12
Székely Márton, darabont tizedes: 1629 / 38
Székely Mihály, Székely Márton fia: 1612 / 33/II, IV
Szekeres Imre felesége: 1584 / 23/I, II
Szekeres János: 1584 / 24/II; 1612 / 33/IV

Szél Gergely: 1565 / 4
Szél Lukács felesége, Katalin: 1565 / 2/II
Szeles Ambrus: 1565 / 5/I
Szemétbíró Gergely felesége, Júlia: 1584 / 20/II
Szemétbíró Máté felesége, Anna: 1572–1575 / 13/II
Szentesi István felesége, Márta: 1615 / 35/V, III
Szentkirályi Albert felesége: 1591 / 28/II
Szerémi Gergely felesége, Ilona: 1585 / 26
Sziígyártó András felesége, Anna: 1591 / 28/I
Sziígyártó Bálint felesége, Magdolna: 1565 / 3/I
Sziígyártó Ézsaiás: 1584 / 20/I
Sziígyártó György felesége, Dorottya: 1591 / 28/I
Sziígyártó Márton felesége, Hermán Margit, kolozsvári, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Sziígyártó Márton, kolozsvári, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Szikszai István felesége, Orsolya: 1583 / 17
Szilágyi Bálint: 1629 / 39/III
Szilágyi Bálint felesége, Anna: 1629 / 39/III
Szilágyi Erzsébet, Fodor János szolgálója: 1616 / 36/IX
Szilágyi György: 1629 / 38
Szilágyi István, nemes: 1629 / 38
Szilágyi János, darabont tizedes: 1695 / 75
Szilágyi János darabont tizedes felesége, Király Ilona: 1695 / 75
Szilágyi Mihály özvegye, Soproni Zsuzsánna: 1733–1734 / 83/VIII
Szilasi Dániel felesége, Kata, tizedes felesége: 1695 / 75
Szilvási Benedek felesége: 1591 / 28/I
Szőcs Ambrus felesége, Katalin: 1584 / 19/I
Szőcs András: 1584 / 24/II
Szőcs Antal felesége, segesvári: 1584 / 20/II
Szőcs Gergely felesége, Anna: 1584 / 23/I
Szőcs György: 1565 / 5/I; 1574 / 14/I; 1585 / 26
Szőcs István özvegye, Trapodi Anna, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Szőcs Jakab felesége, Zsófia: 1584 / 19/I
Szőcs Keresztély: 1584 / 19/I
Szőcs Keresztély felesége, Borbála: 1584 / 19/I, II
Szőcs Lőrinc: 1565 / 5/I
Szőcs Márton: 1574 / 14/I
Szőcs Máté: 1584 / 24/I
Szőcs Máté felesége, Margit: 1584 / 24/I
Szőcs Mihály felesége, Orsolya: 1572 / 12
Szőlősi János felesége, Hegedűs Kata, Hegedűs János lánya: 1630 / 40/III
Táblás Mártonné, Erzsébet: 1584 / 21/II
Takács András felesége, Katalin: 1584 / 21/II
Takács Balázs felesége, Margit, másként Byllerné: 1572–1575 / 13/II
Takács Gergely felesége, Katalin: 1608 / 32/I, II

Takács György: 1565 / 5/I
Takács György felesége, Klára: 1584 / 24/I
Takács István szolgálója, Takács György fia, Márton: 1584 / 24/I
Takács Jeremiás: 1584 / 22/I
Takács Kelemen: 1584 / 23/I
Takács Keresztély felesége, Éva: 1572 / 12; 1584 / 23/II
Takács, másként Textor Mihály: 1583–1584 / 18/II/A
Talgás János felesége, Veronika: 1565 / 2/I, II
Talgás Lőrinc felesége, Erzsébet: 1565 / 2/I
Tar András felesége, Márta: 1629 / 39/III
Téglás/Tapasztó, másként Tehenes János: 1591 / 28/I, III
Téglás/Tapasztó, másként Tehenes János felesége: 1591 / 28/I
Temesvári Gergely felesége, Júlia: 1585 / 26
Teremi Ferenc felesége, Anna: 1591 / 28/I
Thamó Ambrus felesége, Margit: 1572–1575 / 13/III
Theilman Antal: 1584 / 21/I
Theilman Antal felesége: 1584 / 21/I
Theilman Benedek: 1570 / 10/I
Tímár Margit, Krajczár András, kolozsvári, nemes besztercei szolgálólánya: 1670 / 56/II
Tímár, másként Kádár István: 1733–1734 / 83/V
Tímár Péter felesége: 1572 / 12
Tordai Imre felesége, Anna: 1572 / 12
Tordai Miklós felesége, Kata: 1629 / 39/II
Tóth Gergely felesége: 1584 / 23/I
Tóth, másként Ács György: 1733–1734 / 83/V
Tóth Mihály, fejevári, Szakmári István inasa: 1612 / 33/IV
Tölcséres Ádám lakója, Zsófia sánta leány: 1585 / 26
Tömösvári Miklós felesége, Borbála: 1615 / 35/V
Tömpe Miklós felesége: 1612 / 33/IX
Török Kelemen, törvényszolga: 1585 / 26
Török Márton felesége, Apollónia: 1582 / 16
Török Márton felesége, Katona Judit: 1695 / 75
Török Mihály, csizmadialegény, Csizmadia Mihály szolgája,; 1612 / 33/VIII
Török Miklós felesége, Ilona: 1572 / 11/I
Törös Antal felesége, Anna: 1591 / 28/III
Ungler János felesége, Kötélverő Erzsébet, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Urberger Gergely felesége, Zsófia: 1582 / 16
Vadalma Mihály: 1584 / 21/I
Vadalma Pál: 1584 / 21/I
Vadalma Pál felesége: 1584 / 21/I
Vadkerti János, nemes: 1670 / 56/II
Vajda Balázs: 1568 / 8
Vajda Imre fia, István: 1572–1575 / 13/III
Változó Ferenc: 1584 / 23/I, II

Váradai Pál felesége, Margit: 1616 / 36/II
Varasdi Péter pap: 1584 / 19/I
Varasdi Péter pap felesége, Katalin: 1567 / 6/II; 1574 / 14/I
Varga András felesége, Zsófia: 1584 / 20/I
Varga Benedek: 1584 / 21/I
Varga György: 1584 / 23/I
Varga György felesége, Anna (Zsuzsánna), Fazakas István lánya: 1584 / 22/II; 1584 / 24/I
Varga István, másként Trombitás: 1652 / 47/II
Varga István, másként Trombitás felesége, Kata: 1652 / 47/II
Varga Jakab: 1584 / 23/II
Varga Jakab felesége, Ilona: 1584 / 19/I, II
Varga János: 1567 / 6/II
Varga János felesége, Katalin: 1567 / 6/IV
Varga Lőrinc: 1584 / 23/I
Varga Lőrinc felesége, Ágota: 1584 / 23/I, II
Varga Lőrinc felesége, Borbála: 1630 / 40/III
Varga Lukács felesége: 1584 / 20/II
Varga Márton felesége, Angalit: 1574 / 14/II
Varga, másként Váradai János, kolozsvári, nemes: 1680–1685 / 69/IV
Varga Simon felesége, Anna: 1574 / 14/II
Varga Simon felesége, Zsófia: 1584 / 19/I, II
Varga Tamás: 1584 / 23/II
Varjasi György özvegye, Orsolya: 1612 / 33/III
Varró Gáspár: 1584 / 24/I
Varró Gáspár felesége: 1584 / 24/I
Vas György: 1616 / 36/I
Vásárhelyi Miklós: 1695 / 75
Vásárhelyi Miklós felesége, Pap Anna: 1695 / 75
Velczer András felesége, Katalin: 1592–1594 / 30/III/B, C
Velmen Mihály: 1584 / 23/II
Vendler Simon özvegye, Zsófia: 1565 / 4; 1570 / 10/II
Venkler János: 1584 / 21/I
Venkler János felesége, Orsolya: 1584 / 21/I
Veres György felesége, Borbála: 1584 / 19/I
Veres Imre: 1582 / 16
Veres Márton felesége, Zsófia: 1591 / 28/II
Veres Pál felesége: 1591 / 28/I
Veres Sebestyén felesége, Zsófia: 1584 / 20/I
Vermes Ambrus: 1584 / 20/I; 1584 / 21/I
Vernchart Mihály: 1733–1734 / 83/VIII
Vernchart Mihály felesége, Fridrich Zsófia: 1733–1734 / 83/V, VIII
Verner János: 1592–1594 / 30/I/B
Vessződi Benedek felesége, Stúlcz Katalin: 1733–1734 / 83/V
Vicei Gáspár: 1584 / 24/I

Vicei Gáspár felesége: 1584 / 20/V
Vistai Márton, Filstich Péter aranyműves jobbágya: 1616 / 36/V
Volmán Mihály: 1584 / 23/I
Volmán Mihály fia: 1584 / 23/I
Zalai Mihály: 1565 / 2/I
Zerey Demeter: 1584 / 23/I
Zeyfner Ádám felesége, Klára, vénasszony: 1570 / 10/II
Zeyfner Mátyás: 1570 / 10/I
Zilahi Erzsébet, Dióssi István lakója: 1616 / 36/V
Zondos Bertalan felesége, Katalin: 1583 / 17
Zöld Ambrus felesége, Katalin: 1582 / 16
Ztenez Simon: 1574 / 14/I
Zsigmond Borbála: 1670 / 55/II
Zsófia, Sziójgyártó Ézsiasz szolgálója: 1584 / 19/I

IIIb. A tanúvallomásokban említett, de tanúként meg nem szólaló személyek

Ádamosi János deák uram: 1695 / 74/I
Asztalos Péter: 1565 / 3/I, III
Barcsainé asszony: 1680–1685 / 69/III
Besztercei Dénes, borbély: 1733–1734 / 83/VI
Besztercei György felesége: 1572 / 11/I
Bonchidai Gergely: 1565 / 2/II
Bornemisza János felesége, Orsolya, nemes: 1565 / 3/I
Borsos Sebestyén naplóíró (jegyzetben): 1572–1575 / 13/V
Brozer András: 1565 / 4
Budai Tamás felesége, királybíró: 1584 / 20/IV
Bürkerné asszony, békéltető: 1615 / 35/II
Csizmadia Mihály: 1612 / 33/I, IV
Csizmadia Mihály anyósa: 1612 / 33/V
Deák Dénesné, beteg: 1565 / 3/III
Deák Máté felesége: 1565 / 2/II
Dióssi Mihályné szolgálója: 1629 / 38
Egeresi Márton felesége: 1584 / 20/IV
Eperjesi István felesége: 1652 / 47/II
Farkas Demeter: 1615 / 35/II
Fazakas Boldizsár felesége: 1584 / 19/I
Fazekas, másként Figulus Mihály, szászfenesi: 1583–1584 / 18/II/A, B, C
Fekete János felesége, beteg: 1565 / 2/I
Fereni Antalné, beteg: 1584 / 20/IV
Filep János felesége: 1584 / 22/I
Hegedűs Jánosné szolgálója: 1583 / 17

Hoffgreff felesége: 1592 / 29
Holczappel (Almás) Mihály: 1570 / 10/II
Iza Ilona: 1680–1685 / 69/III
Jóború Bálint: 1584 / 20/IV
Joború Pál férfinasa: 1582 / 16
Kajántai János: 1584 / 20/I
Kakas András felesége: 1584 / 20/IV
Kalmár Albert, szekeres: 1589 / 27/I
Kalmár János: 1572–1575 / 13/III
Karos Péter, fakereskedő: 1589 / 27/II
Kerekes Dánielné: 1733–1734 / 83/V
Késcsináló Simon felesége: 1733–1734 / 83/V
Kis Bálintné: 1632 / 42
Kis Demeter: 1565 / 2/I
Kis Jakab felesége: 1567 / 6/I
Körös Mihály felesége, kárvallott: 1584 / 25
Kotlóci György: 1612 / 33/IV
Kovács István: 1680–1685 / 69/I
Kovács István felesége: 1680–1685 / 69/III
Kovács Máté felesége, Margit: 1565 / 3/III
Kovács Mátyás: 1570 / 10/I
Kövér László felesége, beteg: 1565 / 2/IV
Lakatgyártó Mátyás: 1584 / 20/IV
Lakatos Tamásné, Anna: 1584 / 20/IV
Lang Achátius, beszercei: 1565 / 5/I
Lederer Vince özvegye, Zsófia: 1565 / 3/I
Makai Mihály uram Hunyadon: 1680–1685 / 69/III
Mezei István, katona: 1664 / 51/I
Molnar János, békéltető: 1615 / 35/II
Nagy Balázs, nemes: 1684 / 73/I
Nagy Ilona: 1582 / 16
Nyári Márton leánya: 1582 / 16
Nyerges Mátyás és felesége: 1565 / 3/III
Ország Ilona: 1630 / 40/II
Pataki uram: 1680–1685 / 69/III
Posztómetező Márton: 1582 / 16
Részeg István, lakó: 1725–1726 / 80/IV
Sala Bertalan: 1565 / 2/II
Sándor György felesége, kezes tanú: 1682 / 71/III
Sándor István felesége, kezes tanú: 1682 / 71/III
Sarmasági Miklós, nemes: 1582 / 16
Sebestyenné: 1695 / 75
Seres Márton: 1572–1575 / 13/V
Szabó Ferenc felesége : 1584 / 20/I

Száraz Péter, oláhmagyási: 1680–1685 / 69/III
Szász Borbála, szomszéd: 1591 / 28/II
Székely János: 1673 / 61
Szekeres Istvánné: 1584 / 20/IV
Szép Miklós: 1567 / 6/I
Szilágyi János, kocsmáros: 1572–1575 / 13/V
Szöcs András felesége, beteg: 1565 / 5/I
Szöcs Gáspár: 1565 / 3/I
Sztancsel uram: 1680–1685 / 69/III
Téglás/Tapasztó, másként Tehenes János: 1591 / 28/II
Teremi Péterné, nemes: 1584 / 20/I
Teycz János: 1572–1575 / 13/III
Tokos Mihály felesége: 1652 / 47/II
Trombitás felesége: 1630 / 40/II
Ugrai uram: 1680–1685 / 69/III
Üveges András felesége: 1565 / 4
Varró Gáspár: 1565 / 2/II
Vékás Márton: 1630 / 40/II
Veres György inasa: 1630 / 40/II
Veres György: 1572–1575 / 13/IV
Vicei András: 1584 / 20/III
Vicei András felesége: 1584 / 20/I
Vicei Mária: 1682 / 70
Voncsa legény uram: 1680–1685 / 69/III
Zeyfner Mátyás: 1589 / 27/II

IIIa. Fejedelmi rangú vagy az erdélyi arisztokráciához tartozó személyek

Béldi Pál, uzoni, főnemes: 1670 / 57/III
Béldi Pál, uzoni, özvegye Vitéz Zsuzsanna: 1680–1685 / 69/I, III, IV
Blandrata, Giorgio, Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem orvosa: 1583–1584 / 18/III
Bornemisza Anna, Apafi Mihály erdélyi fejedelem neje: 1680–1685 / 69
János Zsigmond, erdélyi fejedelem: 1572–1575 / 13/V
Rákóczi Zsigmond, erdélyi fejedelem: 1608 / 32/II
Teleki Mihály, széki, nemzetes: 1680–1685 / 69/III
Thelegdy Borbála, Rákóczi Zsigmond felesége: 1608 / 32/I, II

IIIb. Vármegyei törvényszékek tisztségviselői, udvari emberek

Bara Péter: 1680–1685 / 69/III
Beszprémi György uram: 1680–1685 / 69/IV
Bocskor Ferenc, vármegyei esküdt: 1733–1734 / 83/V, III, IV, IX, VIII, XI, XII, XIII
Budai Mihály, főhadnagy: 1680–1685 / 69/III

Dosa Ábrahám, nemes, marosszéki vicekirálybíró: 1725–1726 / 80/IV
 Ébeni István, néhai tekintetes nagyságos: 1680–1685 / 69/I
 Fejérvári György, vármegyei esküdt: 1733–1734 / 83/V, III, IV, IX, VIII, XI, XII, XIII
 Jezerniczki Dániel, fejedelmi tábla ülnöke: 1728–1729 / 81/IV
 Kaproncai Márton, gyulafehérvári udvarbíró: 1608 / 32/I
 Kecei Gergely, helyettes kapitány: 1669 / 54
 Kis István, famulus: 1569 / 9
 Komlósi Sámuel, vármegyei esküdt: 1733–1734 / 83/V, III, IV, IX, VIII, XI, XII, XIII
 Konc János, nemes: 1695 / 74/I
 Magyarországi Márton, kolozsvári nemes: 1670 / 57/I
 Olosz Ferenc: 1680–1685 / 69/III
 Polyák János: 1680–1685 / 69/III
 Sólyom Péter, bányakapitány: 1572–1575 / 13/V
 Szaniszló, kenéz: 1568 / 8
 Szerémi Mihály, Ormáni, hetes darabont Szamosújváron: 1680–1685 / 69/III

III/c. Városbírák (fő- és királybírók)

Bácsi István, királybíró: 1616 / 36/X
 Bartiss Mihály, felsőbányai bíró: 1729–1730 / 82/I
 Bonchidai Gergely, vicekirálybíró: 1612 / 33/X
 Budai Tamás, királybíró: 1572 / 11/II; főbíró: 1592–1594 / 30/I/B, II/C
 Csanádi Antal, főbíró: 1632 / 42
 Ferenci Antal, egykori királybíró: 1572–1575 / 13/VII; 1585 / 26
 Fodor István, főbíró, esküdt polgár: 1569 / 9
 Göbel Andreas, segesvári királybíró: 1673 / 60
 Herceg Gáspár, királybíró: 1592–1594 / 30/I/D
 Hirlingck Georg, segesvári széki bíró: 1673 / 60
 Karácsonyfalvi Dániel, esküdt alkirálybíró: 1733–1734 / 83/V, III, VI, VIII
 Polgár Mihály, nagybányai főbíró: 1632 / 42
 Radnóti István, királybíró: 1629 / 38
 Rhau Mátyás, királybíró: 1632 / 42
 Szabolcsi György, esküdt alkirálybíró: 1733–1734 / 83/VIII

III/d. Városi jogügyigazgatók (directorok)

Ádám, másként Razman Lőrinc: 1670 / 55/I; 1670 / 56/I, II; 1670 / 57/I; 1673–1674 / 62/I;
 1674 / 63/I, II
 Bácsi István: 1629 / 39/V, I, II, IV
 Benei György: 1678 / 67/I, II; 1678 / 68/I, II
 Bonchidai Gergely: 1664 / 51/I, II, III, IV; 1665 / 52

Csanádi István, nemes: 1678 / 67/I, II; 1678 / 68/I, II
Csanádi János, nemes: 1612 / 33/V, I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X, XI
Dálnoki János: 1682 / 71/I, II
Eppel Mihály: 1615 / 35/V, I, II, IV; 1616 / 36/I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X
Halász, másként Szabó András: 1682 / 71/I, II; 1684 / 73/I, II
Hanczler Benedek: 1629 / 38
Holczappel Pál: 1664 / 51/I, II, III, IV; 1665 / 52
Jenei Mihály: 1670 / 55/I; 1670 / 56/I, II; 1670 / 57/I; 1673–1674 / 62/I; 1674 / 63/I, II
Lakatos György: 1630 / 40/I, II, III, IV
Ombózi Pál: 1615 / 35/V, I, II, IV; 1616 / 36/I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X
Palástos, másként Mintler István: 1612 / 33/V, I, II, III, IV, IX, VI, VII, VIII, X, XI
Régeni János: 1680–1685 / 69/I, II
Szegedi Gergely: 1629 / 38
Vásárhelyi, másként Szabó István: 1684 / 73/I, II
Vicei Péter: 1680–1685 / 69/I, II
Wogner János: 1629 / 39/V, I, II, IV; 1630 / 40/I, II, III, IV

III/e. Szenátorok, esküdt polgárok

<?> Márton: 1572–1575 / 13/VII
Balk Mihály, esküdt senator: 1629 / 39/V
Bányai Ferenc, esküdt: 1733–1734 / 83/V
Becskereki Tamás esküdt százférfi, senator: 1733–1734 / 83/VI
Berzete Mihály: 1567 / 6/I
Beszterce város szenátorai: 1669 / 54
Beuchel János, esküdt polgár: 1616 / 36/V
Daróci Pál, esküdt polgár: 1591 / 28/I, II, III
Dési István, esküdt polgár: 1616 / 36/V
Filstich Péter, aranyműves, esküdt polgár: 1584 / 19/I; 1612 / 33/X
Hosz Lőrinc, esküdt polgár: 1592–1594 / 30/I/B, C, II/B, C
Hosszú János, esküdt polgár: 1591 / 28/I, II, III
Kakas András: 1570 / 10/I
Kappa Antal: 1570 / 10/I
Katonai Mihály, városi esküdt polgár: 1584 / 19/I; 1584 / 20/I, II; 1584 / 21/I; 1584 / 22/I, II;
1584 / 23/I, II; 1584 / 24/I, II; 1585 / 26
Kirschner Bálint, városi esküdt polgár: 1584 / 19/I; 1584 / 20/I, II; 1584 / 21/I; 1584 / 22/I, II;
1584 / 23/I, II; 1584 / 24/I, II
Kőmives Ferenc, esküdt polgár: 1592–1594 / 30/I/B
Nyirelt János, esküdt szenátor: 1584 / 25
Pásztóhi György, senator: 1680–1685 / 69/IV
Schemel Gáspár, esküdt polgár: 1592–1594 / 30/III/A
Szegedi Gergely, esküdt senator: 1629 / 39/V

Teremi Ferenc: 1567 / 6/III
 Tótházi Mihály, esküdt polgár: 1592–1594 / 30/II/C
 Wogner Imre, városi esküdt polgár: 1585 / 26

III/f. Ügyvédek, gyámok, szószólók

Ajtai Tamás, felperes ügyvédje: 1660 / 50
 Almási András, kirendelt városi ügyvéd: 1664 / 51/I, II, III
 Bölöni Gergely, alperes ügyvédje: 1652 / 47/I; 1668 / 53; 1678 / 67/I; 1678 / 68/I; felperes ügyvédje: 1682 / 71/I; 1684 / 73/I
 Dániel György, felperes ügyvédje: 1724–1725 / 79/I
 Elgyes Joachim, felperes ügyvédje: 1673 / 60
 Horvát Imre, alperes ügyvédje: 1592–1594 / 30/III/E
 Hunyadi Ferenc, nemes, vádlott ügyvédje: 1728–1729 / 81/II
 Igyártó György, városi prókátor: 1582 / 16; 1583 / 17; 1584 / 25
 Kádár János, alperes ügyvédje: 1592–1594 / 30/II/C; felperes ügyvédje: 1592–1594 / 30/III/E
 Kassai István, alperes ügyvédje: 1670 / 56/I
 Keresztúri Asztalos György, nemes, felperes ügyvédje: 1711–1713 / 78/V, I, II, III, IV, VI, VIII
 Kőbölküti, másként Szántó György, felperes ügyvédje: 1682 / 70
 Nagy Gábor, felperes ügyvédje: 1733–1734 / 83/III
 Neb, másként Nagy János: 1565 / 4; 1570 / 10/II
 Ornai János, nemes, alperes ügyvédje: 1665 / 52; 1668 / 53; 1670 / 57/I; 1670 / 58; 1672 / 59; 1674 / 63/I; 1675 / 64; 1675 / 65; felperes ügyvédje: 1670 / 56/I; 1678 / 67/I; 1678 / 68/I
 Sárosi György, felperes ügyvédje: 1695 / 74/I
 Soós Márton, alperes ügyvédje: 1660 / 49; 1660 / 50
 Székely András, alperes ügyvédje: 1630 / 40/II
 Szőlősi Gáspár, felperes ügyvédje: 1675 / 65
 Torockai István, alperes ügyvédje: 1629 / 39/II, IV
 Vásárhelyi Sámuel, alperes ügyvédje: 1711–1713 / 78/I, II, III, IV, VII, VIII

III/g. Írnokok, titkárok és jegyzők

Füzi György, jegyző: 1733–1734 / 83/III, VI, VII
 Járai Péter, fejedelmi tábla ülnöke, jegyzője: 1728–1729 / 81/IV
 Makai János, jegyző: 1612 / 33/I
 Trencsényi György, jegyző: 1733–1734 / 83/IV

IIIh. Hóhérok, törvényszolgák, poroszlók

Bakó Benedek: 1591 / 28/II
Cigány, hóhér: 1629 / 38; 1660 / 49
Gáspár, poroszló: 1612 / 33/V
hóhér: 1564 / 1; 1674 / 63/II; 1678 / 67/II; 1678 / 68/II
Lakatos István, városszolga: 1625 / 37
Nagy János, darabont tizedes: 1695 / 75
poroszlók: 1582 / 15; 1589 / 27/II; 1593 / 31; 1616 / 36/X
Szilágyi János, darabont tizedes: 1695 / 75
Szilasi Dániel, tizedes: 1695 / 75
Török Kelemen, törvényszolga: 1585 / 26
törvényszolgák: 1616 / 36/X

IIIi. Orvosszakértők, gyógyítók, borbélyok, bábák

Blandrata, Giorgio, Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem orvosa: 1583–1584 / 18/III
Borbély Balázs: 1584 / 20/II
Borbély Demeter: 1584 / 24/I
Borbély Egyed: 1574 / 14/II; 1584 / 20/I
Borbély Illés, gyógyító: 1584 / 20/III
Borbély István: 1592–1594 / 30/I/A
Borbély János: 1565 / 3/I; 1565 / 5/I; 1574 / 14/I
Borbély János, gyógyító, boszorkányazonosító: 1565 / 2/II
Borbély Lőrinc: 1565 / 2/IV
Borbély Márton: 1592–1594 / 30/I/A
Borbély Pál: 1584 / 19/I
Lakatosné, gyógyító: 1584 / 22/I; 1584 / 23/I
Mákói János, mákói falusbíró, gyógyító: 1584 / 22/I; 1584 / 23/I, II
Miklóslaki Gergely, miklóslaki falusbíró, gyógyító: 1584 / 24/I
moldvai asszony, gyógyító, boszorkányazonosító: 1584 / 20/III
monostori asszony, gyógyító, boszorkányazonosító: 1565 / 2/IV; 1565 / 3/I
Patikárius Antal: 1591 / 28/I
Szöcs Keresztély, borbély: 1584 / 19/II
Varga Györgyné anyja, Katalin asszony, gyógyító: 1584 / 20/IV; 1584 / 22/I
Vicei Antal felesége, gyógyító, bába, boszorkányazonosító: 1574 / 14/II
Zeybert Georg felesége, Gedrud, hídelvei gyógyító, boszorkányazonosító: 1565 / 3/I, III

IIIj. Egyházi személyek

Ajtai János, széplaki evangélikus lelkész: 1733–1734 / 83/II
Baur Michael, bátosi evangélikus lelkész: 1733–1734 / 83/I
Campani, Joannes Paulus, jezsuita provinciális atya: 1583–1584 / 18/III
Capeciuss Ferdinandus, jezsuita atya: 1583–1584 / 18/III
Dávid Ferenc, unitárius püspök, hitújító: 1582 / 16
Eppel János unitárius pap: 1592–1594 / 30/I/B, II/C
Hunyadi Demeter, unitárius püspök: 1592–1594 / 30/I/B
Márton pap: 1616 / 36/V
Takács vagy Textor Mihály, jezsuita: 1583–1584 / 18/I/A
Varasdi Péter pap: 1584 / 19/I

IIIk. Irodalmi személyek, nevesített hiedelemalakok

Jézus Krisztus: 1583–1584 / 18/I/A, III; 1584 / 20/IV; 1733–1734 / 83/I
Mátyás magyar király kamarása: 1583–1584 / 18/III
sátán: 1583–1584 / 18/I/A; 1733–1734 / 83/III, IV; 1741–1743 / 88/II

HELYNÉVMUTATÓ

A kolozsvári peraktákban előforduló magyar és latinizált helynevek a mutatóban magyar változatban jelennek meg. A további helynevek helyesírása a peraktákban szereplő írásmód szerint történik. Zárójelben közöljük a helynév, településnév mai (román, szlovák) és egykori (magyar, német) névalakját és mai közigazgatásnak megfelelő országkódját. A helynevek meghatározásánál Asztalos Lajos *Kolozsvár helynév- és településtörténeti adattárával* dolgoztunk (ASZTALOS L. 2004)

Tóth G. Péter

Rövidítések

[Hr] – Horvátország
[Mo] – Magyarország
[Ro] – Románia
l. – lásd
n. – településnév németül
r. – településnév románul
sl. – településnév szlovákul

[Sl] – Szlovákia
[Sr] – Szerbia
[Uk] – Ukrajna
sr. – településnév szerbül
u. – településnév ukránul
vm. – vármegye

A

Alsó-Kőmál nevű hegyben *l.* Kolozsvár >
szőlők > Alsó-Kőmál hegy

B

Báboc (r.: Băbuțiu) [Ro] Kolozs vm.: Babocz
nevű faluban / Babocz / 1616 / 36/V, VII
Babocz *l.* Báboc
Bachmege *l.* Bácsmege

Backamadaras (r.: Păsăreni) [Ro] Maros-
Torda vm.: Baczka Madarason /
1725–1726 / 80/IV

Baczka Madaras *l.* Backamadaras
Bácsmege [Mo] Bács vm.: Bachmegej /
Bachmegej / 1592–1594 / 30/I/B, II/A

Bádon (r.: Badon) [Ro] Szilágy vm.: Badon /
1629 / 38

Badon *l.* Bádon

Bátos (r.: Batoș / n.: Botsch) [Ro] Kolozs
vm.: Pathosch / Botsch / 1733–1734 / 83/I

Beczkerek *l.* Nagybecskerek
 Békés [Mo] Békés vm. Bekessi / Bekessj /
 1592–1594 / 30/I/A, B, C
 Bekessi *l.* Békés
 Belső-Közép ucca *l.* Kolozsvár > utcák >
 Belső-Közép utca
 Beöleön *l.* Bölön
 Berethalom (r.: Biertan, Ghiertan / n.:
 BIRTHÄLM) [Ro] Szeben vm. Berethalom /
 1615 / 35/II
 Beszcerze *l.* Beszterce
 Beszterce (r.: Bistrița / n.: BISTRITZ, NÖSEN)
 [Ro] Beszterce-Naszód vm. Beszcerze
 / Beszterce / BISTRICIENSIS / BISTRICIAM
 / 1565 / 5/I; 1669 / 54; 1670 / 56/II;
 1733–1734 / 83/VI
 Beszterce *l.* Beszterce
 Betlen / Bethlen (r.: Beclean / n.: Badlinen)
 [Ro] Belső-Szolnok vm. Bethlenben /
 1680–1685 / 69/IV
 Bistricia *l.* Beszterce
 Bóc (n.: Boch) [Ro] Kolozs vm.: Bóc / Boc /
 1565 / 2/II; 1565 / 3/I, II, III
 Boc *l.* Bóc
 Borosienew *l.* Borosjenő
 Borosjenő [Mo] Békés vm. Borosienew /
 1565 / 3/I
 Bölön (r.: Belin / n.: Blumendorf, koráb-
 ban Böllen) [Ro] Háromszék/Beöleöni
 / Bölöni / Bölöni / Bölön / 1652 / 47/I;
 1668 / 53; 1678 / 67/I; 1678 / 68/I; 1682 /
 71/I; 1684 / 73/I
 Bölön *l.* Bölön
 Brassay *l.* Brassó
 Brassó (r.: Brașov / n.: Kronstadt, Kronen,
 Kruhnen) [Ro] Brassó vm. Brassay /
 Brassaj / 1567–1568 / 7; 1615 / 35/III
 Buda [Mo] Budapest / Bwdaj / 1572 / 11/II

C, CS

Cassa *l.* Kassa
 Chorwas *l.* Csorvás
 Claudiopolis *l.* Kolozsvár

Colosvar *l.* Kolozsvár
 Colosuar *l.* Kolozsvár
 Colosvar *l.* Kolozsvár
 Colosvár *l.* Kolozsvár
 Colosvár megyében *l.* Kolozs vármegye
 Colosvari piacon *l.* Kolozsvár > utcák >
 Nagypiac
 Colosvár *l.* Kolozsvár
 Coloswar *l.* Kolozsvár
 comitatus Colosiensis *l.* Kolozs vármegye
 Csorvás [Mo] Békés vm. Chorwas / 1565 /
 2/I, II, III, IV

D

Dál (r.: Deal / n.: Dallendorf) [Ro] Szeben
 vm. Dalon lakik / 1629 / 38
 Dal *l.* Dál
 Debrecen [Mo] Hajdú vm. Debreczenben
 / 1684 / 73/I, II; 1695 / 74/I, II, III;
 1729–1730 / 82/I
 Debreczen *l.* Debrecen
 domo senatoria *l.* Kolozsvár > törvényszék
 > Tanácsház

E

Eperies *l.* Eperjes
 Eperjes (sl.: Prešov / n.: Preschau) [SI] Sáros
 vm. Eperiessj / 1584 / 24/I
 Erdel *l.* Erdély
 Erdély [Ro] / Erdelben / Erdelybe / Sieben-
 Bürgen / Transylvania / Transylvaniae /
 1582 / 16; 1583–1584 / 18/I/C, III; 1616
 / 36/VIII; 1728–1729 / 81/IV; 1733–1734
 / 83/I
 Erdely *l.* Erdély
 Erdőfelek (r.: Feleacu) [Ro] Kolozs vm.:
 Felek / Feleken / 1568 / 8

F

Farkas utzában *l.* Kolozsvár > utcák >
 Farkas utca

Fejeruar *l.* Gyulafehérvár

Fejérvár *l.* Gyulafehérvár

Felek *l.* Erdőfelek

Felsőbánya (r.: Baia Sprie / n.: Mittelstadt)

[Ro] Szatmár vm. FelsőBanya /

1729–1730 / 82/I

FelsőBanya *l.* Felsőbánya

Felső-Kömál nevű szőlőhegy *l.* Kolozsvár >

szőlők > Felső-Kömál hegy

Fenes *l.* Szászfenes

Fenesensis *l.* Szászfenes

Feyerwar *l.* Gyulafehérvár

G, GY

Gyulafehérvár (r.: Alba Iulia / n.: Karlsburg/

Weissenburg) [Ro] Alsó-Fehér vm.

Albensi / Fejérvári / Feyerwari /

Feyerwarra / Fejeruarat / 1608 / 32/I, II;

1625 / 37; 1665 / 52

Gyulafehérvár > kapu, palota > /

Ompoynál, másik az kapunál, harmadik

helt az palotában vagon elásva / 1608

/ 32/II

H

Hadad (r.: Hodod / n.: Kriegsdorf) [Ro]

Szilágy vm.: Hadad / 1565 / 2/I

Hajdúszoboszló [Mo] Hajdú vm. Szoboszlai

/ 1670 / 58; 1672 / 59

Havasalföld [Ro] / Valachicum / 1583–1584

/ 18/I/A

Havasalia *l.* Havasalja

Havasalja (u.: Тiбaвa) [Uk] Bereg vm.

Havasali / 1680–1685 / 69/IV

Híd kapunál lakó Zigiartonál *l.* Kolozsvár >

kapuk > Hídkapu

Híd ucca *l.* Kolozsvár > utcák > Híd utca

Hidak *l.* Kolozsvár > utcák > Híd utca

Hídelve *l.* Kolozsvár > hóstát > Hídelve

Hídelve, külváros, óvári hóstát *l.* Kolozsvár

> hóstát > Hídelve

Hídelvén *l.* Kolozsvár > hóstát > Hídelve

Hunyad (r.: Hunedoara / n.: Eisenmarkt

vagy Hunnedeng) [Ro] Hunyad vm.

Hwnady / Hunyad, az törökök mellet /

1574 / 14/II; 1680–1685 / 69/III

Hwnad *l.* Hunyad

Hydelviensis *l.* Kolozsvár > hóstát > Hídelve

K

K[ülső]-Magyar utcában *l.* Kolozsvár > ut-

cák > Külső-Magyar utca

kalandos előtt *l.* Kolozsvár > hóstát >

Kalandos temető

kalikában *l.* Kolozsvár > törvényszék >

Kalitka

Kálló *l.* Nagykovács

Kalotaszeg (r.: Țara Călatei) [Ro] Kolozs

vm.: Kalotazegi / 1592–1594 / 30/II/A

Kalotazegi *l.* Kalotaszeg

kapunál innét levő híd alá *l.* Kolozsvár > ka-

pu > Hídkapu

Kassa (sl.: Košice / n.: Kaschau) [Sl] Abaúj

vm. Kassan / Kassaról / Cassay / 1582 /

16; 1592–1594 / 30/II/A, B, C, D, II, A, B,

C, III, A, B, C, D, E

Kassa > utcák, piac, kapuk (sl.: Košice / n.:

Kaschau) [Sl] Abaúj vm. piacon Cassan /

Cassai kapuban / Cassan / 1616 / 36/VIII

Kászón [Ro] Kászonszék/Kászoni / 1642 /

45, I, II

Kászón *l.* Kászón

Keobeolkut *l.* Köbölkút

Keomal felé *l.* Kolozsvár > szőlők > Kömáli

út

Keozep kapuban *l.* Kolozsvár > utcák >

Közép utca

Keresztúr (r.: Cristorel) [Ro] Kolozs vm.:

Kereszturi / 1711–1713 / 78/I, II, III, IV,

V, VI, VIII

Keresztur *l.* Keresztúr

Kewzepwca *l.* Kolozsvár > utcák > Közép

utca

Kezeep ucca *l.* Kolozsvár > utcák > Közép

utca

- kiföldi[!] asszony *l.* Külföld
- Kisalmás (r.: Almaşu Mic de Munte / n.: Kleinen Almos) [Ro] Hunyad vm. klein[en] Almosen / 1733–1734 / 83/I
- Kivül-Magyar uccában *l.* Kolozsvár > utcák > Külső-Magyar utca
- klein[en] Almosen *l.* Kisalmás
- Kolozsvár *l.* Kolozsvár
- Kolozs vármegye (r.: Cluj) [Ro] Kolozs vm.: comitatu Colosiensi / comitatus Colosiensis / Colozsvár megyében / 1695 / 74/I, II; 1711–1713 / 78/VIII
- Kolozsmonostor (r.: Cluj-Mănăştur / Abtsdorf) [Ro] Kolozs vm.: Monostor / Monostorra / Monosthoriensis / monostori / 1565 / 3/I, III; 1565 / 4; 1583–1584 / 18/I/C, II, III; 1584 / 19/I; 1616 / 36/VIII
- Kolozsvár (r: Cluj Napoca) [Ro] Kolozs vm.: civitatis Claudiopolis / civitatis Colosvar / Claudiopoli / Claudiopoliensis / Claudiopolis / Colosuar / Colosuarat / Colosuariensis / Colozsvár / Colosvariensem / Colozsvár / Coloswari / Coloswari / Kolozsvár / Kolozsvárott / 1564 / 1; 1565 / 2, I, II, III, IV; 1565 / 3, I, II, III; 1565 / 4; 1565 / 5, I, II, III, IV; 1567 / 6, I, II, III, IV, V; 1567–1568 / 7; 1568 / 8; 1569 / 9; 1570 / 10, I, II; 1572 / 11, I, II; 1572 / 12; 1572–1575 / 13, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII; 1574 / 14, I, II; 1582 / 15; 1582 / 16; 1583 / 17; 1583–1584 / 18, I/A, B, C; 1584 / 19, I, II, III, IV; 1584 / 20, I, II, III, IV, V, VI; 1584 / 21, I, II, III, IV, V; 1584 / 22, I, II, III; 1584 / 23, I, II, III, IV; 1584 / 24, I, II, III, IV; 1584 / 25; 1585 / 26; 1589 / 27, I, II; 1591 / 28, I, II, III; 1592 / 29; 1592–1594 / 30, I, A, B, C, D, II, A, B, C, III, A, B, C, D, E; 1593 / 31; 1608 / 32, I, II; 1612 / 33, I, II, III, IV, IX, V, VI, VII, VIII, X, XI; 1613 / 34; 1615 / 35, I, II, III, IV, V; 1616 / 36, I, II, III, IV, IX, V, VI, VII, VIII, X; 1625 / 37; 1629 / 38; 1629 / 39, I, II, III, IV, V, VI, VII;
- 1630 / 40, I, II, III, IV; 1630 / 41; 1632 / 42; 1640 / 43; 1642 / 44; 1642 / 45, I; 1642 / 45/II; 1647 / 46; 1652 / 47, I, II; 1660 / 48; 1660 / 49; 1660 / 50; 1664 / 51, I, II, III, IV, V; 1665 / 52; 1668 / 53; 1669 / 54; 1670 / 55, I, II; 1670 / 56, I, II, III; 1670 / 57, I, II, III; 1670 / 58; 1672 / 59; 1673 / 61; 1673–1674 / 62, I, II, III; 1674 / 63, I, II; 1675 / 64; 1675 / 65; 1676 / 66; 1678 / 67, I, II; 1678 / 68, I, II; 1680–1685 / 69, I, II, III, IV; 1682 / 70; 1682 / 71, I, II, III; 1684 / 72; 1684 / 73, I, II; 1695 / 74, I, II, III; 1695 / 75; 1697 / 76; 1697 / 77; 1711–1713 / 78, I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII; 1724–1725 / 79, I, II; 1725–1726 / 80, I, II, III, IV; 1728–1729 / 81, I, II, III, IV; 1729–1730 / 82, I, II; 1733–1734 / 83, IV, IX, V, VI, VII, VIII, X, XI, XII, XIII; 1740 / 84; 1741 / 85, I, II; 1741 / 86, I, II; 1741 / 87; 1741–1743 / 88, I, II, III
- Kolozsvár > házak > Albert deák háza / Albert deák házához / Albert deák kapuját / 1574 / 14/I
- : Bácsi István háza / Baczy István uram házá / 1616 / 36/VII
- : Berkeszei Mihály hóstátbéli háza / hóstáttyabeli Berkeszi Mihály / 1632 / 42
- : Csizmazia Kis Mihály háza / Czizmadia Kis Mihály háza / 1616 / 36/II
- : Dióssy István háza / Diossy István háza / 1616 / 36/II, IV, V
- : Farkas Demeter háza / Farkas Demeter háza alatt / 1615 / 35/II
- : Hajdú János háza / Haidu Jánosné házához / 1630 / 40/II
- : Ijgyártó György háza / Jgiarto György házánál / 1584 / 25
- : kocsma / korcsomára / korcsmában / 1616 / 36/II, VI
- : Komjátszegi ház > kocsma / Komjátszegi uramnál korcsoma lévén / 1733–1734 / 83/V

- : Kőmíves György háza / Keomies György anyja házánál / 1572–1575 / 13/V
- : Kutas ház / Kutos háza / 1584 / 24/I
- : Lakatosné háza / Lakatosné háza / 1584 / 23/I
- : Ornai János ügyvéd háza / Ornai uram háza / 1670 / 56/II
- : Plébánia / Daud Ferenc idejében, ez Kassay Kalmar Tamásné Borbára asszony ugyanott az plébánosság házánál az kapu között / 1582 / 16 = ASZTALOS L. 2004. 389.
- : Pusztá Gáspár háza / Pusztá Gáspár háza / 1592 / 29
- : Seres Márton háza előtt / 1572–1575 / 13/V
- : Simon Vendel háza, fonó / Simon Vendlerné házába gyűltenek volt az fonó leájának / 1570 / 10/II
- : Stentzel Ferenc háza, piactéren / Stentzel Ferenc uram háza előtt, az magam áruló sátoromban / 1670 / 57/I
- : Szakály György háza / Szakály György háza / 1584 / 21/IV
- : Szász Márton háza / Szász Mártonné háza / 1630 / 41
- : Zeles Miklós háza / Zeles Miklósné háza / 1584 / 21/I
- : Vajda Katus háza, sütőház / Vajda Katus sitőházában / 1572 / 12
- : Varga János háza / Varga Jánosné h[ázában] lakik / 1612 / 33/IV
- : Végház / végházban / 1670 / 56/I
- Kolozsvár > fertály > Óvári fertály / Kolosvarra jövék, és ő lakik vala az malam házában az Owar szegeletinél / 1582 / 16 = ASZTALOS L. 2004. 368.
- : Magyar utcai fertály / Magyar utcai fertály / 1565 / 3/I, III; 1565 / 5, I, II, III, IV; 1567–1568 / 7 = ASZTALOS L. 2004. 304.
- Kolozsvár > hóstát > Hídelve / Hídelvén / Hídelve / Hydelviens / Hídelve, külváros, óvári hóstát / Hydelviensem / 1565 / 3/I, III; 1565 / 4; 1565 / 5/II; 1584 / 21/I; 1697 / 77 = ASZTALOS L. 2004. 195–197.
- : Kalandos temető / kalandos előtt mene is végben / temetőkertbe / föld színén koporsóba tétettvén / 1584 / 24/I; 1615 / 35/IV; 1684 / 72 = ASZTALOS L. 2004. 230.
- Kolozsvár > kapuk > Hídkapu / Híd kapunál lakó Zigiartonál / kapunál innét levő híd alá mene / 1584 / 20/I; 1584 / 24/I = ASZTALOS L. 2004. 203–205.
- : Monostorkapu / Monostor kapu / portam Monaster / 1565 / 3/I; 1733–1734 / 83/V = ASZTALOS L. 2004. 333–334.
- : Szén utcai kisajtó (kisebb városkapu) / Szén utcai kis ajtóra / 1584 / 20/IV = ASZTALOS L. 2004. 466.
- Kolozsvár > majorok > / város határán / kútnál ; fejér fánál / Zabo György majoromból haza kapum közibe / Gellyen tava felé megyen / Ebeni István uram major kerte / Kováts István uram alsó major kerti félében / 1572–1575 / 13/II; 1592–1594 / 30/II/A; 1629 / 39/III; 1680–1685 / 69/I; 1741 / 87 = ASZTALOS L. 2004. 308.
- Kolozsvár > szőlők > / vinea Laurentii Viczey / szőlőtő kertben / Ágoston szőlőtője és köve / 1567 / 6/I; 1572–1575 / 13/I
- : Alsó-Kömál hegy / Alsó-Kömál nevű hegyben / 1684 / 73/I = ASZTALOS L. 2004. 45.
- : Felső-Kömál hegy / Felső-Kömál nevű szőlőhegy / 1684 / 73/I = ASZTALOS L. 2004. 154.
- : Kőmáli út / Keomal felé / 1584 / 23/I = ASZTALOS L. 2004. 154.
- Kolozsvár > törvényszék > Kalitka / kalikában vivők mind az kettőt még az asszony / 1629 / 38 = ASZTALOS L. 2004. 231.

- : Pellengér / perengéren / 1616 / 36/X = Asztalos L. 2004. 381–382.
- : Tanácsház / in domo senatoria / tanácsházban / nobilis senatus et senioris civitatis Colosvar / senatu Claudiopolitano / 1569 / 9; 1652 / 47/II; 1684 / 72; 1695 / 74/I; 1711–1713 / 78/VI; 1733–1734 / 83/III, VI, VIII = Asztalos L. 2004. 476–479.
- : Torony / toromba vitettni / Torony / tömlőtartóságában / toronyból izent / toronyba fogya vala / 1572–1575 / 13/VII; 1584 / 23/I; 1584 / 24/I; 1585 / 26; 1592–1594 / 30/II/A; 1684 / 73/I; 1733–1734 / 83/V = ASZTALOS L. 2004. 497.
- Kolozsvár > utcák > <----> / platea, vulgo [..] / 1680–1685 / 69/IV
- : Belső-Közép utca / Belső-Közép ucca / Belső-Közép uccábaan / 1682 / 70; 1684 / 73/I = Asztalos L. 2004. 71.
- : Farkas utca / Farkas utszában / utszáról betakarodgyanak az utszabeli emberek / 1652 / 47/II = Asztalos L. 2004. 141–144.
- : Híd utca / Hidak / Híd ucca / 1584 / 24/I; 1616 / 36/IV = Asztalos L. 2004. 199–202.
- : Hosszú utca vagy Külső-Magyar utca / in suburbio Longa / 1565 / 3/I; 1565 / 5/I = Asztalos L. 2004. 207.
- : Közép utca / platea Media / Keozep kapuban / Kewzepwca / Kezeep uccán / uccán szállására / 1565 / 2/II; 1565 / 5/III; 1572–1575 / 13/V; 1584 / 24/I = Asztalos L. 2004. 265–267.
- : Külső-Farkas utca / Kűvül Farkas utcában / 1612 / 33/VIII = Asztalos L. 2004. 280.
- : Külső-Közép utca / Kűvül-Közep utcában / 1615 / 35/II = ASZTALOS L. 2004. 282.
- : Külső-Magyar utca / Kívül-Magyar uccában / 1629 / 39/II; 1733–1734 / 83/V = Asztalos L. 2004. 282.
- : Külső-Monostor utca / Külső Monostor ucca / Szurdék / Monostor uccában a kapun kívül / 1664 / 51, I, II, III, IV, V; 1676 / 66; 1733–1734 / 83/V = Asztalos L. 2004. 283–284.
- : Külső-Szén utca / Külső-Monostor uccá / 1733–1734 / 83/V = Asztalos L. 2004. 284.
- : Magyar utca / Magyar uccai / Magyar utcában / 1615 / 35/V; 1616 / 36/II = Asztalos L. 2004. 302–303.
- : Monostor utca / Monostor ucca / 1584 / 23, I, II, III, IV; 1589 / 27, I; 1616 / 36/II, III, IX; 1630 / 40/II, III; 1680–1685 / 69/I = Asztalos L. 2004. 330–331.
- : Nagymalom / malom felé / 1572–1575 / 13/V = Asztalos L. 2004. 343.
- : Nagypiac / piac / sokadalomba / piacra fa venni / Piacsor / Colosvari picon / piacon árulván / ételt főztem volt az piacra eladni / halat árulván tavaly a piacon / 1572 / 11, I, II; 1574 / 14/I; 1584 / 19/I; 1584 / 20/I; 1591 / 28/III; 1592–1594 / 30/I/D; 1616 / 36/II; 1668 / 53; 1695 / 75; 1733–1734 / 83/V = Asztalos L. 2004. 344–345.
- : Nagypiac > mézszárszék / 1733–1734 / 83/V = Asztalos L. 2004. 344–345.
- : Óvár kispiac / Óvár kispiacán / 1695 / 74, I, II, III = Asztalos L. 2004. 253–254.
- : Szappany utca / Zappan vca / Szappan utcában / 1565 / 5/III; 1612 / 33/VI = ASZTALOS L. 2004. 439–442.
- koresma / Kolozsvár > házak > kocsmakoresma / Kolozsvar > házak > kocsmaköbőkút (r.: Fântânița) [Ro] Beszterce-Naszód vm. Keobeolkut / Köbőkúti / 1670 / 56/II; 1684 / 73/I

külföld [Mo] / kiföldi[!] asszony / 1584 / 24/I
 Külső Monostor ucca *l.* Kolozsvár > utcák
 > Külső-Monostor utca
 Küvül Farkas utcában *l.* Kolozsvár > utcák
 > Külső-Farkas utca
 Küvül-Közep utcában *l.* Kolozsvár > utcák
 > Külső-Közép utca

L

Léta *l.* Magyarléta
 Longa, suburbio *l.* Kolozsvár > utcák >
 Hosszú utca vagy Külső-Magyar utca

M

Magyarország *l.* Magyarország
 Magiarorzag *l.* Magyarország
 Magyar ucca *l.* Kolozsvár > utcák > Magyar
 utca
 Magyar utca *l.* Kolozsvár > utcák > Magyar
 utca
 Magyar utcai fertály *l.* Kolozsvár > fertály >
 Magyar utcai fertály
 Magyarléta (r.: Liteni) [Ro] Kolozs vm.: Leta
 felé / 1630 / 40/III
 Magyarország [Mo] / Magiarorzagban /
 Magiarorzagban / 1572–1575 / 13/V;
 1592–1594 / 30/III/D
 Maiarorsag *l.* Magyarország
 Makai *l.* Mákói
 Makay *l.* Mákói
 Mákó (r.: Macău) [Ro] Kolozs vm.: Makoba
 / Makoban / Makaj / Makay / 1584 /
 22/I; 1584 / 23/I, II
 Mako *l.* Mákó
 malom felé *l.* Kolozsvár > utcák >
 Nagymalom
 Manik *l.* Mányok
 Mányok [Mo] Tolna vm. Mányoki / Maniky
 / 1572–1575 / 13/II; 1584 / 19/I
 Maros szék *l.* Marosszék

Marosjára (r.: Iara de Mureş / n.: Gare) [Ro]
 Marosszék/MarusJára / 1670 / 56/II;
 1724–1725 / 79/II
 Marosvásárhely (r.: Târgu Mureş / n.:
 Neumarkt, Neumarkt am Mieresch)
 [Ro] Marosszék/Vasarhelre / Vasarhelyre
 megyen / 1584 / 20/I; 1615 / 35/II
 Marosszék (r.: Scaunul Mureş) [Ro]
 Marosszék/Maros széken / Marus szék
 / Sede Siculicali Marus / 1670 / 56, I, II,
 III; 1724–1725 / 79, I, II; 1725–1726 / 80,
 I, II, III, IV
 Marus szék *l.* Marosszék
 MarusJára *l.* Marosjára
 Marusszék *l.* Marosszék
 Mathiusfeold *l.* Mátyusföld
 Mátyusföld (sl.: Matúšova zem) [SI] Pozsony
 vm. Mathiusfeoldi / 1584 / 20/I
 Media (platea) in aedibus Casparis Warro *l.*
 Kolozsvár > utcák > Közép utca
 mészárszék *l.* Kolozsvár > utcák > Nagypiac
 > mészárszék
 Miklóslaka (r.: Micoşlaca) [Ro] Marosszék/
 Mikloslaj / 1584 / 24/I
 Mikloslaka *l.* Miklóslaka
 Moldova *l.* Moldva
 Moldovás *l.* Moldva
 Moldova (r.: Moldova) [Ro] / Moldovás /
 Moldovában / 1584 / 20/I, III
 Monosthoriensis *l.* Kolozsmonostor
 Monostor kapu *l.* Kolozsvár > kapuk >
 Monostorkapu
 Monostor *l.* Kolozsmonostor
 Monostor ucca *l.* Kolozsvár > utcák >
 Monostor utca
 Monostor uccában a kapun kívül *l.*
 Kolozsvár > utcák > Külső-Monostor
 utca
 Monostor ucca *l.* Kolozsvár > utcák >
 Monostor utca
 Monostor utca *l.* Kolozsvár > utcák >
 Monostor utca
 monostori *l.* Kolozsmonostor
 Monostor *l.* Kolozsmonostor

N

Nábrád [Mo] Szatmár vm. Nábrád /
1729–1730 / 82/I

Nagy Bánya *l.* Nagybánya

Nagybánya (r.: Baia Mare / n.: Neustadt)
[Ro] Szatmár vm. Nagy Bánya / 1632 /
42

Nagybecskerek (sr.: Zrenjanin) [Sr] Torontál
vm. Beczkereki / 1591 / 28/I

Nagykálló [Mo] Szabolcs vm. Kálló / 1682
/ 70

Nagyvárad (r.: Oradea / n.: Großwardein)
[Ro] Bihar vm. Varadra / Várad / 1582 /
16; 1680–1685 / 69/IV

O

Oláhfenes (r.: Vlaha) [Ro] Kolozs vm.:
OláhFenesre falura / 1670 / 56/II

OláhFenesre falu *l.* Oláhfenes

Oláhhagymás (r.: Lăpușel) Hagymáslápos
[Ro] Szatmár vm. Oláhhagymásra /
1680–1685 / 69/III

Ompoynál, másik az kapunál, harma-
dik helt az palotában vagyon elásva *l.*
Gyulafehérvár > kapu, palota >

oppidum Szász-Fenes *l.* Szászfenes

Ormán *l.* Ormány

Ormány (r.: Orman) [Ro] Szolnok-Doboka
vm. Ormánban / 1680–1685 / 69/III

Óvár kispiacon *l.* Kolozsvár > utcák > Óvár
kispiacon

Owar szegeleti *l.* Kolozsvár > fertály > Óvári
fertály

Ouarban *l.* Kolozsvár > fertály > Óvári fer-
tály

P

Pathosch / Botsch *l.* Bátos

perengér *l.* Kolozsvár > törvényszék >
Pellengér

Peterd (r.: Petreștii de Jos) [Ro] Torda vm.
Peterd / 1583–1584 / 18/I/C, III

Piac *l.* Kolozsvár > utcák > Nagypiac
piacon árulván *l.* Kolozsvár > utcák >
Nagypiac

piacon Cassan / Cassai kapuban / Cassan *l.*
Kassa > utcák, piac, kapuk
piacra árulni *l.* Kolozsvár > utcák >
Nagypiac

Piacsor *l.* Kolozsvár > utcák > Nagypiac

Podolin (sl.: Podolinec / n.: Puddlein) [Sl]
Sáros vm. Podolin / 1642 / 45, I, II

Pókakeresztúr (r.: Păcureni) [Ro] Marosszék/
PokaKereszturi / 1670 / 56/II

PokaKeresztur *l.* Pókakeresztúr
portam Monaster *l.* Kolozsvár > kapuk >
Monostorkapu
provisore Albensi *l.* Gyulafehérvár

R

Reod *l.* Rőd

Rewd *l.* Rőd

Rőd (r.: Rediu) [Ro] Kolozs vm.: Reodre /
Rewd / Reod / 1565 / 3/III; 1584 / 19/I,
II, III, IV; 1584 / 20/I; 1591 / 28/II

S, SZ

Sarmaság (r.: Šärmășag) [Ro] Szilágy vm.
Sarmasagi / 1582 / 16

Sarmasag *l.* Sarmaság

Saxonico Fenes *l.* Szászfenes

Sede Siculicali Marus *l.* Marosszék

Segesvár (r.: Sighișoara / n.: Schäßburg) [Ro]
Nagy-Küküllő vm. Schäßburg / 1673 / 60

Segesvár > majorságok > / segesvári major-
ság / 1673 / 60

segesvári majorság *l.* Segesvár > majorsá-
gok >

Seken lakó *l.* Szék

Sieben-Bürgen *l.* Erdély

Siebenbürger *l.* Erdély

sokadalom *l.* Kolozsvár > utcák > Nagypiac

- Szabadka (sr.: Subotica) [Sr] / Zabadkai / 1572–1575 / 13/III
- Szamos folyó [Ro] / Zamosra / Zamos / Zamosba ö[n]ttette / 1574 / 14/II; 1584 / 20/I; 1584 / 23/I
- Szamosfalva (r.: Someșeni / n.: Mikelsdorf) [Ro] Kolozs vm.: Zamosfalwa / Zamosfalwaról / 1582 / 16; 1584 / 24/I
- Szamosújvár (r.: Gherla / n.: Neuschloss) [Ro] Szolnok-Doboka vm. Szamosújváron / 1680–1685 / 69/III
- Szappan utcában *l.* Kolozsvár > utcák > Szappany utca
- Szászfenes (r.: Feneș) [Ro] Kolozs vm.: Fenes / Fenesensis / Szász-Fenes / oppidum Szász-Fenes / Saxonico Fenes / Ungari Saxonum Fenes / 1583–1584 / 18/I/A, C
- Szászrégen (r.: Reghinul Săseș / n.: Sächsisch-Regen vagy Rennmarkt) [Ro] Beszterce-Naszód vm. Regen / 1733–1734 / 83/II
- Szászváros (r.: Orăștie / n.: Broos, Bros) [Ro] Hunyad vm. Zazuárosi / 1592–1594 / 30/I/A
- Szatmár (r.: Satu Mare, Sätmar / n.: Sathmar) [Ro] Szatmár vm. szatmári / 1584 / 19/I; 1612 / 33/IV, VI
- Szeged [Mo] Csongrád vm. Zegeđi / 1567 / 6/III
- Széki (r.: Sic / n.: Secken) [Ro] Kolozs vm.: Széki / Seken lakó / 1616 / 36/I; 1660 / 50; 1680–1685 / 69/III
- Szén utcai kis ajtóra *l.* Kolozsvár > kapuk > Szén utcai kisajtó (kisebb városkapu)
- Szentes [Mo] Csongrád vm. Szentesi / 1615 / 35/III, V
- Szentkirály (r.: Sâncrai) [Ro] Torda vm. Zentkiraly / 1591 / 28/II
- Szentmihályfalva (r.: Boarta / n.: Michelsdorf) [Ro] Szeben vm. Sz[ent]>Mihályfalván / 1615 / 35/IV
- SzentMihályfalva *l.* Szentmihályfalva
- Széplak (r.: Bunești) [Ro] Kolozs vm.: szép-laki / 1733–1734 / 83/II
- Szerém (hr.: Srijem) [Hr] / Szeremy / 1585 / 26
- Szilágyság (r.: Sălaj) [Ro] Szilágy vm. Zylagy / 1567 / 6/I, II, III, IV, V; 1572–1575 / 13/V
- Szoboszlai *l.* Hajdúszoboszló
- Szucsák / Szucság (r.: Suceagu) [Ro] Kolozs vm.: Szucsak / Zuchyakj / 1629 / 39/III; 1680–1685 / 69/IV
- Szucsak *l.* Szucsák / Szucság
- Szurdék *l.* Kolozsvár > utcák > Külső-Monostor utca
- T
- tanácsházban *l.* Kolozsvár > törvényszék > Tanácsház
- Temesvár (r.: Timișoara / n.: Temeswar) [Ro] Temes vm. Themeswary / Tömösvarj / 1585 / 26; 1615 / 35/V
- temetőkertbe *l.* Kolozsvár > hóstát > Kalandos temető
- Themeswar *l.* Temesvár
- Torda (r.: Turda / n.: Thorenburg) [Ro] Torda vm. Tordai / 1572 / 12
- Torockó (r.: Trascău / Eisenburg) [Ro] Alsó-Fehér vm. Toroczka / 1729–1730 / 82/I
- Torockószentgyörgy (r.: Coltești / n.: Sankt Georgen) [Ro] Alsó-Fehér vm. Torockzó Sz[ent] György / 1729–1730 / 82/I
- Torockzó Sz[ent] György *l.* Torockószentgyörgy
- toromba vitetni *l.* Kolozsvár > törvényszék > Torony
- Torony *l.* Kolozsvár > törvényszék > Torony torony *l.* Kolozsvár > törvényszék > Torony tömlőcartóság *l.* Kolozsvár > törvényszék > Torony
- Tömösvar *l.* Temesvár
- Törpény, Szekerestörpény (r.: Tärpiu) [Ro] Belső-Szolnok vm. Türpeni / 1680–1685 / 69/IV
- Transylvania *l.* Erdély
- Türpeni *l.* Törpény, Szekerestörpény

U

Ungari Saxonum Fenes *l.* Szászfenes

V

Valachicum *l.* Havasalföld

Valazut *l.* Válaszút

Válaszút (r.: Răscruci) [Ro] Doboka vm. valazutiak / 1584 / 19/I

Várad *l.* Nagyvárad

Varad *l.* Nagyvárad

Varasd (hr.: Varaždin / n.: Warasdin) [Hr]

Varasd vm. Varasdj / 1584 / 19/I

Varjas (r.: Variaș) [Ro] Temes vm. Varyassj / 1612 / 33/III

város határán *l.* Kolozsvár > majorok >

Varyass *l.* Varjas

Vasarhel *l.* Marosvásárhely

végház *l.* Kolozsvár > házak > Végház

Z

Zabadka *l.* Szabadka

Zakmar *l.* Szatmár

Zamos *l.* Szamos folyó

Zamosfalwa *l.* Szamosfalva

Zappan vca *l.* Kolozsvár > utcák > Szappany utca

Zazuaros *l.* Szászváros

Zentkiraly *l.* Szentkirály

Zilagy *l.* Szilágyság

Zilah (r.: Zalău) [Ro] Szilágy vm. Zilahi / 1584 / 20/IV

Zuchyakj *l.* Szucsák / Szucság

Zylagy *l.* Szilágyság

GLOSSZA

A glosszában a mai magyar nyelven nem érthető szavak, a kora újkori erdélyi magyar szókincs, dialektus és a latin jogi szakkifejezések magyarázataira törekedtünk. A szótári kimutatás nélküli szómagyarázó parafrázisok a szövegkörnyezet alapján készültek. A glosszában szereplő szóalakok esetén utalunk Szabó T. Attila és munkatársai művére, az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár I–XIV.* köteteinek (EMSzT) címszavaira. A glossza egyben tárgymutató a boszorkányság, varázslás, mágikus tevékenységek témakörökben.

Tóth G. Péter

Rövidítések

átv – átvitt értelemben	mn – melléknév
becsm – becsmérő	ném. – német eredetű
fn – főnév	rég – régies
jell. haszn – jellegű használat	szitk – szitkozódásban
jelz. – jelzői	szk – szókapcsolat
kb – körülbelül	tbsz – többesszám
kif – kifejezése	tréf – tréfás
<i>l. még</i> – lásd még	v. – vagy
lat. – latin eredetű	vki – valaki
magy. – magyar	vmely – valamely
	von – vonatkozó

A

abszolúte boszorkány (lat. – magy.): > *l. még*
'boszorkány' (EMSzT I. 66) jelz. jell.
haszn-ban: egyáltalán = 1673–1674 / 62/
II
afféle [búbájosság] (magy.): > *l. még* 'bű-
bájosság' (EMSzT I. 114) jelz. jell.

haszn-ban: olyanfajta/féle = 1629 / 39/
II, V; ~ babonaság (magy.): > *l. még*
'babonaság' (EMSzT I. 114) jelz. jell.
haszn-ban: olyanfajta/féle = 1741–1743
/ 88/II; ~ boszorkány (magy.): > *l. még*
'boszorkány' (EMSzT I. 114) jelz. jell.
haszn-ban: olyanfajta/féle = 1612 / 33/X;
1733–1734 / 83/V; ~ boszorkány tudo-

- mány (magy.): > *l. még* 'boszorkány tudomány' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1612 / 33/X; ~ boszorkányozás (magy.): > *l. még* 'boszorkányozás' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1741–1743 / 88/II; ~ botránkozató (magy.): > *l. még* 'botránkozató' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1676 / 66; ~ bűbájosság (magy.): > *l. még* 'bűbájosság' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1615 / 35/I; ~ bűjös-bájoskodás (magy.): > *l. még* 'bűjös-bájoskodás' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1670 / 55/I; ~ gonosz ember (magy.): > *l. még* 'gonosz ember' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1612 / 33/III; ~ gonoszság (magy.): > *l. még* 'gonoszság' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1695 / 74/II; ~ infascinatric (magy. – lat.): > *l. még* 'infascinatric' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1615 / 35/I; ~ mesterség (magy.): > *l. még* 'mesterség' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1682 / 71/II; ~ tudományos (magy.): > *l. még* 'tudományos' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1612 / 33/VI; ~ varázslás (magy.): > *l. még* 'varázslás' (EMSzT I. 114) jelz. jell. haszn-ban: olyanfajta/féle = 1615 / 35/I; 1725–1726 / 80/IV
- aggeb (magy.): > *l. még* 'ebag' (EMSzT I. 123) szitkozódás: vén kutya = 1612 / 33/IX
- aggleány (magy.): > *l. még* 'aggul' (EMSzT I. 123) aggszűz, vénleány = 1572 / 11/I
- aggul (magy.): > *l. még* 'aggleány' (EMSzT I. 123) szitkozódás: vénségnek nevezi, aggsággal, vénséggel szitkozza = 1572 / 11/I
- akasztott ember kötele (magy.): > (EMSzT VII. 440) akasztókötél = 1695 / 75
- akkuzál (magy.): > (EMSzT I. 184) vádol = 1625 / 37
- alkalmatlanzkodás (magy.): > (EMSzT I. 226) kellemetlenkedés = 1678 / 67/II
- álmában lát, álmot lát (magy.): > *l. még* 'álom' (EMSzT I. 268) álmokép, álmoképpen, álmoként, álomszerűen = 1630 / 41; 1682 / 71/II
- álmodozás (magy.): > *l. még* 'álom' (EMSzT I. 266) álmodozás, ábrándozás, ábrándkergetés = 1733–1734 / 83/VII, VIII
- álmokban lát (valóságos vigyázásokban éjjel-nappal is lát) (magy.): > *l. még* 'álmobeli látás' (EMSzT I. 268) álmoképpen, álmoként, álomszerűen = 1725–1726 / 80/IV
- álmot hoz (magy.): > *l. még* 'álom' (EMSzT I. 268) álmokép = 1629 / 39/III
- álnok praktika (magy.): > (EMSzT I. 266) alattomosan aljas, alávaló, galád = 1729–1730 / 82/II
- álom (magy.): > (EMSzT I. 268) álmokép = 1584 / 19/I
- álmobeli látás (magy.): > *l. még* 'álom' (EMSzT I. 268) álmoképpen, álmoként, álomszerűen = 1733–1734 / 83/X
- árt (magy.): > (EMSzT I. 437) kárt okoz vki-nek, megrövidít vkit = 1582 / 16; 1584 / 20/III; 1584 / 24/I; 1612 / 33/X; 1615 / 35/I; 1616 / 36/II, III, V, VI; 1630 / 40/II; 1680–1685 / 69/IV; 1728–1729 / 81/IV; 1733–1734 / 83/IV; 1741–1743 / 88/II
- ártalma (magy.): > *l. még* 'árt' (EMSzT I. 438) kár = 1612 / 33/V
- ártalmas (magy.): > *l. még* 'árt' (EMSzT I. 438) káros = 1584 / 19/I; ~ mesterség (magy.): > *l. még* 'mesterség' (EMSzT I. 438) káros = 1741–1743 / 88/II
- ártás (magy.): > *l. még* 'árt' (EMSzT I. 440) ártalom = 1615 / 35/I; 1725–1726 / 80/IV; 1733–1734 / 83/II; 1733–1734 / 83/IV; ártatlan gyermek (magy.): > (EMSzT I. 440) ártatlan, szeplőtlen, büntelen = 1680–1685 / 69/I; ~ leány (magy.): >

(EMSzT I. 440) érintetlen, szüz = 1584 / 19/I; ~, mint a gyermek (magy.): > *l. még* 'ártatlanság' (EMSzT I. 441) vkinek ártatlan volta = 1733–1734 / 83/III
 ártatlanság (magy.): > *l. még* 'ártatlan' (EMSzT I. 441) vkinek ártatlan volta = 1584 / 20/V; 1629 / 39/I; 1660 / 49; 1660 / 50; 1669 / 54; 1678 / 68/I; 1695 / 74/II
 árthat (magy.): > *l. még* 'árt' (EMSzT I. 442) (varázslással) rontást okozhat = 1584 / 20/I; 1592 / 29; 1592–1594 / 30/III/D; 1612 / 33/VI; 1629 / 39/III; 1670 / 56/II
 áruló (magy.): > (EMSzT I. 446) jelzői használatban gyalázkodásként, pontosan meg nem határozható jelentéssel: kb. gaz = 1592 / 29
 asszonyállat (magy.): > (EMSzT I. 467) nő | (férjes) asszony = 1572 / 11/I; 1592–1594 / 30/III/D; 1612 / 33/I; 1629 / 38
 átkoz (magy.): > *l. még* 'átok' (EMSzT I. 486) átkot mond/szór, átkomondással szidalmaz = 1584 / 19/I; 1584 / 20/I; 1592–1594 / 30/I/B; 1675 / 65
 átkozódás (magy.): > *l. még* 'átok' (EMSzT I. 486) átkomondás = 1675 / 65
 átok-szitok (magy.): > (EMSzT I. 489) átokszó = 1592–1594 / 30/I/B, II/C

B

bába (magy.): > (EMSzT I. 535) szülésznő = 1584 / 20/I, II, IV; 1584 / 24/I; 1585 / 26; 1591 / 28/I, II, III
 bábakalács (magy.): > *l. még* 'bába' (EMSzT I. 535) finom keresztelői kalácsfajta = 1630 / 40/II
 bábának hív (magy.): > *l. még* 'bába' (EMSzT I. 535) szülésznő = 1584 / 19/I; 1584 / 20/III; 1728–1729 / 81/IV
 babona (lat. – magy.): > (EMSzT I. 537) babonáság = 1684 / 73/I
 babonás (lat. – magy.): > *l. még* 'babona' (EMSzT I. 537) babonáságon alapuló = 1630 / 40/II; ~ élet (lat. – magy.): > *l. még*

'babona' (EMSzT I. 537) babonáságon alapuló = 1728–1729 / 81/IV; ~ mesterség (lat. – magy.): > *l. még* 'babona' (EMSzT I. 537) babonáságon alapuló = 1741–1743 / 88/II

babonáság (lat. – magy.): > *l. még* 'babona' (EMSzT I. 537) babonás cselekedet, babonáskodás, varázslat = 1741–1743 / 88/II

babonáságra való eszköz (lat. – magy.): > *l. még* 'babona' (EMSzT I. 537) varázseszköz = 1728–1729 / 81/IV

babonásan szed (lat. – magy.): > *l. még* 'babona' (EMSzT I. 537) babonáságon alapuló = 1630 / 40/II

babonáz cérnával (lat. – magy.): > *l. még* 'babona' (EMSzT I. 537) babonáskodik, babonás cselekményt üz/hajt végre = 1684 / 73/I

bakkabala (magy.): > (EMSzT I. 556) átv, becsm hím-kanca = 1572 / 11/I

baszó bestye kurva (magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT I. 602) paráználkodó, latorkodó = 1567 / 6/I; 1567 / 6/III

béka kürtőben (magy.): > (EMSzT I. 712) béka = 1583 / 17

békát hoz (magy.): > (EMSzT I. 712) béka = 1583 / 17

bekeszkenődik (magy.): > (EMSzT I. 726) fejét beköti vkinek, felkontyol (asszonnyá kontyol vkit) = 1572 / 12

bestye (lat. – magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/ gyalázatos perszóna = 1572 / 11/I; ~ híres kurva (lat. – magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/gyalázatos perszóna = 1567 / 6/IV; 1592–1594 / 30/I/B; ~ híres kurvafia (lat. – magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/gyalázatos perszóna = 1612 / 33/III; ~ kurva (bestia mulier) (lat. – magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/gyalázatos perszóna = 1565 / 2/II;

- ~ kurva (lat. – magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/ gyalázatos perszóna = 1567 / 6/I; 1567 / 6/III; 1574 / 14/I; 1584 / 19/I; 1584 / 24/I; ~ kurvafia (lat. – magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/ gyalázatos perszóna = 1612 / 33/II; ~ lélek fattya (lat. – magy.): > *l. még* ‘lélek’ (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/ gyalázatos perszóna = 1567–1568 / 7; ~ lélek kurva (lat. – magy.): > *l. még* ‘lélek’ (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/gyalázatos perszóna = 1592–1594 / 30/II/A; 1616 / 36/IV; ~ lélek kurvafia (lat. – magy.): > *l. még* ‘lélek’ (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/gyalázatos perszóna = 1592–1594 / 30/II/B, II/C; 1670 / 57/I; ~ tudó kurva (lat. – magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT I. 824) fn / mn szitk alávaló/ gyalázatos perszóna = 1564 / 1
- bolondít (magy.): > *l. még* ‘megbolondul’ (EMSzT I. 984) esztelenkedik, oktalan-kodik = 1584 / 24/I
- bolondoskodik (magy.): > *l. még* ‘megbolondul’ (EMSzT I. 984) esztelenkedik, oktalan-kodik = 1584 / 19/I; 1584 / 24/I; 1670 / 56/III
- bolondul (magy.): > *l. még* ‘megbolondul’ (EMSzT I. 984) esztelenkedik, oktalan-kodik = 1584 / 19/I
- boszorkány (magy.): > (EMSzT I. 1042) boszorkány = 1567 / 6/I; 1567 / 6/III; 1572 / 12; 1572–1575 / 13/II, IV, V, VI; 1584 / 19/I, IV; 1584 / 20/IV; 1584 / 21/I; 1584 / 23/I, II; 1584 / 24/I; 1584 / 25; 1585 / 26; 1589 / 27/II; 1592–1594 / 30/II/A, B, II/A; 1612 / 33/V, VI; 1613 / 34; 1629 / 39/III, VI; 1642 / 45/I, II; 1652 / 47/II; 1660 / 50; 1668 / 53; 1670 / 56/II; 1673–1674 / 62/II; 1695 / 74/III; 1695 / 75; 1711–1713 / 78/IV; 1724–1725 / 79/II; 1725–1726 / 80/IV; 1728–1729 / 81/IV; 1733–1734 / 83/V, VIII; 1741–1743 / 88/II; ~ baszó (magy.): > *l. még* ‘baszó’ (EMSzT I. 1043) boszorkány = 1567 / 6/I, III; ~ bestye híres kurvának szid (magy.): > *l. még* ‘bestye’ (EMSzT I. 1044) boszorkánynak gyaláz/szid = 1592–1594 / 30/II/A; ~ bübájosság (magy.): > *l. még* ‘bübájosság’ (EMSzT I. 1044) boszorkányozó, varázsló = 1629 / 39/VI; ~ kurva (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT I. 1043) boszorkány = 1584 / 21/I; 1592–1594 / 30/II/A; ~ kurvának szid (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT I. 1044) boszorkánynak gyaláz/szid = 1592–1594 / 30/II/A; ~ nemzetiség (magy.): > *l. még* ‘nemzet’ (EMSzT IX. 619) becsm fajzat = 1613 / 34; ~ nemzetű kurva (magy.): > *l. még* ‘nemzet’ (EMSzT IX. 619) becsm fajzat = 1613 / 34; ~ nevét költi (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánynak gyaláz/szid = 1584 / 20/IV; ~ nyomás (magy.): > *l. még* ‘megnyom’ (EMSzT I. 1043) boszorkány = 1612 / 33/V; 1629 / 39/III; ~ társai (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánynak gyaláz/szid = 1682 / 70; ~ tudomány (magy.): > *l. még* ‘tudományos’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1612 / 33/X; ~ asszony (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkányasszony = 1584 / 20/III; 1660 / 49
- boszorkányi ártalmas mesterség (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkányozó, varázsló = 1741–1743 / 88/II; ~ cselekedet (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkányozó, varázsló = 1676 / 66; ~ mesterség (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkányozó, varázsló = 1675 / 65; 1741–1743 / 88/II; ~ praestigium (szemfényvesztés) (magy. – lat.): > *l. még* ‘szemfényvesztés’ (EMSzT I. 1044) boszorkányozó, varázsló = 1741–1743 / 88/II
- boszorkánynak diffamál (magy. – lat.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044)

- boszorkánynak gyaláz/szid = 1668 / 53; ~ mond (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánynak gyaláz/szid = 1584 / 24/I; 1642 / 45/I, II; 1695 / 75; 1711–1713 / 78/IV; 1724–1725 / 79/II; 1733–1734 / 83/V; ~ szid (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánynak gyaláz/szid = 1592–1594 / 30/I/A, I/B; 1640 / 43; 1670 / 57/I; 1670 / 57/III; 1728–1729 / 81/IV
- boszorkányoskodik (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkányoskodik, ördöngösködik = 1676 / 66
- boszorkányozás (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánynak gyaláz/szid = 1733–1734 / 83/V; 1741–1743 / 88/II
- boszorkányság (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1582 / 16; 1584 / 19/I, IV; 1584 / 22/II; 1584 / 23/I; 1584 / 24/I; 1585 / 26; 1612 / 33/X; 1629 / 39/II, IV, V; 1630 / 40/II; 1632 / 42; 1660 / 49; 1669 / 54; 1670 / 55/I; 1670 / 56/III; 1678 / 67/I, II; 1678 / 68/I; 1682 / 71/II; 1684 / 72; 1695 / 74/III; 1697 / 77; 1725–1726 / 80/IV; 1728–1729 / 81/II; 1733–1734 / 83/XII; 1740 / 84; 1741–1743 / 88/II; ~ mestere (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1670 / 56/I; ~ tudása (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1695 / 74/III
- boszorkányságban tudós (magy.): > *l. még* ‘tudós’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1582 / 16
- boszorkányságot tanul (magy.): > *l. még* ‘tudós’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1584 / 19/I
- botránkoztatás (magy.): > *l. még* ‘botránkoztató’ (EMSzT I. 1054) megütközést/felháborodást okozás = 1678 / 68/II
- botránkoztató (magy.): > (EMSzT I. 1054) mn megütközést/felháborodást keltő = 1676 / 66; 1728–1729 / 81/IV
- bübáj (magy.): > *l. még* ‘bübájosság’ (EMSzT I. 1111) varázslás, boszorkányozás = 1591 / 28/II; 1592–1594 / 30/II/A
- bübájolás (magy.): > *l. még* ‘bübájosság’ (EMSzT I. 1111) varázslás, boszorkányolás, ördöngösség = 1591 / 28/I
- bübájós (magy.): > (EMSzT I. 1111) fn boszorkány | igéző, varázslónő = 1584 / 21/IV; 1584 / 22/III; 1642 / 44; mn boszorkányozó, igéző, rontó = 1592–1594 / 30/I/B, A, C; 1625 / 37; 1660 / 49; ~ asszony (magy.): > *l. még* ‘bübájós’ (EMSzT I. 1111) mn boszorkányozó, igéző, rontó = 1625 / 37; ~ bestye lélek kurva (magy.): > *l. még* ‘bestye’ (EMSzT I. 1111) mn boszorkányozó, igéző, rontó = 1592–1594 / 30/II/A; ~ boszorkányság (magy.): > (EMSzT I. 1111) mn boszorkányozó, igéző, rontó = 1684 / 73/I
- bübájoskodik (magy.): > *l. még* ‘bübájós’ (EMSzT I. 1128) boszorkányoskodik, ördöngösködik = 1630 / 40/I; 1676 / 66
- bübájosság (magy.): > *l. még* ‘bübájós’ (EMSzT I. 1112) boszorkányság, ördöngösség = 1584 / 19/IV; 1584 / 22/III; 1615 / 35/I; 1629 / 39/II, III, VI; 1630 / 40/II, III; 1660 / 49; 1684 / 73/II; *l. még* ‘tétémény’ (EMSzT I. 1112) boszorkányság, ördöngösség = 1630 / 40/IV
- bűjös-bájós (magy.): > *l. még* ‘bübájós’ (EMSzT I. 1128) fn varázsló, ördöngösködő (személy) = 1584 / 23/I; ~ boszorkány (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1673–1674 / 62/I, II; ~ boszorkányság (magy.): > *l. még* ‘boszorkányság’ (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1684 / 73/I; ~ cselekedet (magy.): > *l. még* ‘bübájós’ (EMSzT I. 1127) mn varázsló

- ló, boszorkányozó, boszorkány = 1695 / 74/I
- bűjös-bájoskodás (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányoskodik, ördögösködik = 1670 / 55/I; 1670 / 56/III; 1674 / 63/II
- bűjös-bájoskodik (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányoskodik, ördögösködik = 1674 / 63/I
- bűjös-bájosság (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányosság, ördögösség = 1673 / 61; 1695 / 74/II
- bűvöl (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) varázsol, boszorkányoz = 1582 / 16; 1583 / 17; 1592–1594 / 30/II/A
- bűvöl-bájol (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) varázsol, boszorkányoz = 1574 / 14/II
- bűvölés (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) varázslás, boszorkányozás = 1574 / 14/I; 1582 / 16; 1592–1594 / 30/II/A
- bűvölés-bájolás (magy.): > *l. még* 'bűvölés' (EMSzT I. 1127) varázslás, boszorkányozás = 1582 / 16; 1591 / 28/I
- bűvös (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) fn boszorkányozó, ördögösködő (személy) = 1591 / 28/I; ~ háj (magy.): > *l. még* 'bűvös' (EMSzT I. 1127) mn kb. megboszorkányozott/babonázott = 1568 / 8
- bűvös-bájos (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1592–1594 / 30/I/B; 1741–1743 / 88/II;' (EMSzT I. 1128) fn varázsló, ördögösködő (személy) = 1591 / 28/I; 1670 / 56/I; ~ bestye kurva (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1592–1594 / 30/I/B; ~ bestye kurvának szid (magy.): > *l. még* 'bestye' (EMSzT I. 1127) boszorkányozó, ördögösködő (személy) = 1592–1594 / 30/I/B; ~ esse kurva (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1592–1594 / 30/I/B; ~ kurva (magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1592–1594 / 30/II/A; ~ kurvának szid (magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT I. 1127) boszorkányozó, ördögösködő (személy) = 1592–1594 / 30/II/A; ~ ördögi mesterség (magy.): > *l. még* 'ördögi mesterség' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1741–1743 / 88/II
- bűvös-bájoskodás (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkánykodás, ördögösködés = 1670 / 55/I; 1674 / 63/II
- bűvös-bájoskodik (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányoskodik, ördögösködik = 1592–1594 / 30/I/B
- bűvös-bájosnak szidta (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) boszorkányozó, ördögösködő (személy) = 1591 / 28/I
- bűvös-bájosság (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányosság, ördögösség = 1664 / 51/V
- bűvös-bájosság (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányosság, ördögösség = 1652 / 47/I; 1664 / 51/IV
- bűvös-bávos (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1592–1594 / 30/I/A, II/A; ~ boszorkány kurva (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1592–1594 / 30/II/A; ~ kurva (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1127) mn varázsló, boszorkányozó, boszorkány = 1592–1594 / 30/I/A
- bűvös-bávoskodik (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányoskodik, ördögösködik = 1592–1594 / 30/III/D
- bűvös-bávosság (magy.): > *l. még* 'bűbajos' (EMSzT I. 1128) boszorkányosság, ördögösség = 1592–1594 / 30/I/B

büvös-bávosságot tud (magy.): > *l. még* 'bűbájos' (EMSzT I. 1128) boszorkányosság, ördöngösség = 1592–1594 / 30/I/B
 büvösnek szid (magy.): > *l. még* 'büvös' (EMSzT I. 1127) boszorkányozó, ördöngösködő (személy) = 1592–1594 / 30/II/A
 büvösök (magy.): > *l. még* 'büvös' (EMSzT I. 1127) fn boszorkányozó, ördöngösködő (személy) = 1567 / 6/II

C

cégéres vétek (magy.): > (EMSzT I. 1141) hírhedt, hírhedett, híres = 1675 / 65
 cigány (magy.): > 'cigány' (EMSzT I. 1172) jelzői haszn-ban: cigányfajta, mn álnok, hamis, hazug = 1572–1575 / 13/II, IV; ~ (magy.): > 'hóhér' (EMSzT I. 1171) cigánypecér, sintér | ítéletvégrehajtó cigány = 1589 / 27/I, II; 1616 / 36/X; ~ kézbe ad (magy.): > *l. még* 'cigány' (EMSzT I. 1171) cigánypecér, sintér | ítéletvégrehajtó cigány kezére juttat = 1660 / 50; ~ törvény (magy.): > *l. még* 'cigány' (EMSzT I. 1172) mn álnok, hamis, hazug törvény = 1592–1594 / 30/I/B; ~ vajda (magy.): > *l. még* 'cigány' (EMSzT I. 1175) vmely nagyobb cigánycsoport (választott) feje = 1582 / 15
 cigányné (magy.): > (EMSzT I. 1174) (férjes) cigányasszony | cigánynő = 1591 / 28/II
 cigányok (magy.): > (EMSzT I. 1171) cigány- (ember) = 1592–1594 / 30/II/C
 cimborálás (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT I. 1185) szövetkezés = 1728–1729 / 81/IV; 1733–1734 / 83/VII; 1741–1743 / 88/II
 cipertes (magy.): > -/kócos borzas = 1572–1575 / 13/II
 crimen sortilegii (lat.): > *l. még* 'jóslás' > jövendő jósol = 1733–1734 / 83/III

CS

csalárd hitetés (magy.): > (EMSzT II. 19) álnok = 1674 / 63/II
 csalárdság (magy.): > (EMSzT II. 19) álnok = 1729–1730 / 82/II
 csalogat (magy.): > (EMSzT II. 21) csábítgat = 1680–1685 / 69/IV
 csillagból jövendöl (magy.): > *l. még* 'jövendöl' (EMSzT V. 1078) jósol, jövendöl = 1680–1685 / 69/IV; ~ nézett s jövendölt (magy.): > *l. még* 'jövendöl' (EMSzT V. 1078) jósol, jövendöl = 1680–1685 / 69/IV; ~ ismer (magy.): > *l. még* 'jövendöl' (EMSzT V. 1078) jósol, jövendöl = 1680–1685 / 69/IV
 csinálmány (magy.): > (EMSzT II. 152) kb. varázsszer = 1584 / 19/I
 csomó (magy.): > (EMSzT II. 191) bog, göcs = 1584 / 19/I
 csomócska (magy.): > *l. még* 'csomó' (EMSzT II. 192) kis csomó = 1695 / 74/I
 csomolék (magy.): > *l. még* 'csomó' (EMSzT II. 191) bog, göcs = 1582 / 16
 csöpöget, megcsöpöget (magy.): > (EMSzT II. 81) csepeget, csepegtet, hóhétkínzásban gyertyát használ = 1589 / 27/II

D

daemon (lat.): > *l. még* 'ördög' > gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1583–1584 / 18/II/A, B, C, II
 daemones (lat.): > *l. még* 'ördögök' > gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1583–1584 / 18/II
 daemoniacus (lat.): > *l. még* 'ördögi' > mn. gonosz = 1565 / 3/I
 dajka (magy.): > (EMSzT II. 250) gyermekszoptató/gondozó asszony = 1574 / 14/I, II
 diabolica magia (lat.): > *l. még* 'ördögi varázslat' = 1733–1734 / 83/IX

diabolus (lat.): > *l. még* ‘ördögi’ > mn. gonosz = 1565 / 5/III; 1741–1743 / 88/II
 dib-dáb (tétemény) (magy.): > *l. még* ‘tétemény’ (EMSzT II. 366) ilyen-olyan holmi = 1678 / 68/II

E

eb (magy.): > *l. még* ‘kutya’ (EMSzT II. 529) szitk. (emberre von.): kb. (alávaló) kutya, dög = 1572–1575 / 13/IV; ~ képében (magy.): > *l. még* ‘kutya’ (EMSzT II. 526) kutya = 1612 / 33/IV
 ebadta (magy.): > *l. még* ‘kutya’ (EMSzT II. 530) ebszülte/fajzotta = 1670 / 58
 ebagnő (magy.): > *l. még* ‘aggnő’ (EMSzT II. 530) becsm tréf kb. kutya vénasszony = 1572–1575 / 13/II
 ebágya betegség (magy.): > (EMSzT II. 530) vmilyen sorvasztó gyermekbetegség = 1574 / 14/II
 ebek eszik és isszák (magy.): > *l. még* ‘eb’ (EMSzT II. 528) kutya = 1670 / 57/I
 ebfaj (magy.): > *l. még* ‘kutya’ (EMSzT II. 540) kutyafej = 1574 / 14/II
 ebfeket főz (magy.): > *l. még* ‘kutya’ (EMSzT II. 540) kutyafej = 1574 / 14/II
 ebkölők (magy.): > *l. még* ‘kutya’ (EMSzT II. 540) kutyakölők = 1574 / 14/II; ~ feje (magy.): > *l. még* ‘kutya’ (EMSzT II. 540) kutyakölők = 1574 / 14/II
 eblelkű (magy.): > *l. még* ‘eb’ (EMSzT II. 540) kutya-lelkű = 1647 / 46; 1672 / 59
 égetést megérdemel (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT VIII. 429) máglyán eléget = 1584 / 25
 éj-asszonyok (magy.): > *l. még* ‘noctua mulieres’ (EMSzT II. 715) csak tbsz-ban : ~ asszonyok éj asszonyok = 1584 / 24/I
 éjjel [járás] (magy.): > *l. még* ‘éjjel-járó’ (EMSzT II. 715) éjnek idején, éjszaka = 1584 / 19/I; ~ [vesztés] (magy.): > (EMSzT II. 715) éjnek idején, éjszaka = 1584 / 21/I; 1584 / 23/I; *l. még* ‘boszor-

kány’ (EMSzT II. 715) éjnek idején, éjszaka = 1584 / 21/I; 1584 / 24/I; *l. még* ‘gonosz’ (EMSzT II. 715) éjnek idején, éjszaka = 1584 / 20/I; *l. még* ‘gonosz asszony’ (EMSzT II. 715) éjnek idején, éjszaka = 1584 / 21/I; *l. még* ‘vesztés’ (EMSzT II. 715) éjnek idején, éjszaka = 1584 / 20/III; 1584 / 21/I; ~ nappal táncolnak (magy.): > *l. még* ‘táncol’ (EMSzT II. 717) éjszaka is, nappal is = 1670 / 56/II
 éjjel-járó (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT II. 717) fn boszorkány = 1584 / 19/I; 1670 / 56/I
 éjszaka [boszorkányság] (magy.): > *l. még* ‘boszorkányság’ (EMSzT II. 718) fn éj, éjjel = 1684 / 72
 éjszakai cselekedet (magy.): > *l. még* ‘boszorkányság’ (EMSzT II. 720) éjjel történő/ történt, éjjeli = 1682 / 71/II
 éj-urak (magy.): > *l. még* ‘éj-asszonyok’ (EMSzT II. 715) csak tbsz-ban éj-urak = 1584 / 24/I
 eretnek (lat. – magy.): > (EMSzT III. 313) istentelen kb. (jelzői haszn-ban) = 1564 / 1; 1572 / 11/I; 1592–1594 / 30/II/B; ~ lélek (lat. – magy.): > *l. még* ‘lélek’ (EMSzT III. 313) istentelen kb. (jelzői haszn-ban) = 1592–1594 / 30/II/B
 esse(z) kurva (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1572 / 11/I; 1584 / 24/I, II; 1592–1594 / 30/II/A, II/A; ~ kurva lélek (magy.): > *l. még* ‘kurva lélek’ (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1572 / 11/I; 1584 / 19/I; ~ kurvafia (magy.): > *l. még* ‘kurvafia’ (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1572 / 11/I; ~ kurvanő (magy.): > *l. még* ‘kurvanő’ (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1592–1594 / 30/II/A; ~ lélek (magy.): > *l. még* ‘lélek’ (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1572 /

- 11/I; 1592–1594 / 30/II/C; ~ lélek fiának szid (magy.): > *l. még* 'lélek' (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1647 / 46; ~ lélek kurva (magy.): > *l. még* 'lélek kurva' (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1584 / 19/I; 1592–1594 / 30/II/A; 1675 / 64; ~ ország kurvafia (magy.): > *l. még* 'kurvafia' (EMSzT III. 441) mn ilyen-olyan, ilyen meg amolyan = 1592–1594 / 30/II/A
- eszik, isszák vérét, belét (magy.): > (EMSzT III. 457) eszik = 1670 / 57/I
- eszköz (magy.): > *l. még* 'tetemény' (EMSzT III. 463) rontó/varázsszer = 1733–1734 / 83/IV
- étetés (magy.): > (EMSzT III. 495) méregkeverő (mérget etető) = 1652 / 47/I
- exorcizmus (lat.): > ördögűzés = 1583–1584 / 18/II
- F
- fajtalan beszéd (magy.): > (EMSzT III. 635) buja, kicsapongó = 1728–1729 / 81/IV; ~ cselekedet (magy.): > (EMSzT III. 635) buja, kicsapongó = 1728–1729 / 81/IV
- fantázia (lat. – magy.): > (EMSzT III. 684) szeszélyes gondolat = 1725–1726 / 80/IV
- farkasint vet (magy.): > *l. még* 'farkas' (EMSzT III. 705) farkasint vet = 1680–1685 / 69/IV
- fascinationes (lat.): > *l. még* 'bűvölés' > varázslás, boszorkányozás = 1565 / 2/II, III; 1565 / 4; 1565 / 5/II
- fatilla lélek kurva (magy.): > *l. még* 'lélek' (EMSzT III. 726, 734) fattyú, bestye, gyalázatos / jelzői haszn-ban fattyú, bitang (házasságon kívül született), törvénytelen = 1584 / 19/I
- fej, fekete disznót (magy.): > (EMSzT III. 768) fej ige = 1584 / 24/I; ~, tehenet meztelenül (magy.): > (EMSzT III. 768) fej ige = 1652 / 47/II; ~, tyúkmonyra (magy.): > (EMSzT III. 768) fej ige = 1612 / 33/II
- fekete bársonycondrás legények (magy.): > *l. még* 'ördögök' (EMSzT III. 815) mn koromszínű = 1670 / 56/II; ~ disznó (magy.): > (EMSzT III. 815) mn koromszínű = 1584 / 24/I; ~ ember (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT III. 815) mn koromszínű = 1670 / 56/II; ~ lé (magy.): > (EMSzT III. 819) (vmilyen fekete színű) báj/varázssital | feketelé (sülthöz való) mártásfajta = 1584 / 24/I
- félfasszal csinált (magy.): > (EMSzT III. 716) szólásban csökkent = 1647 / 46
- felfosztozódik (magy.): > (EMSzT III. 934) kb. pendelyt/szoknyát derekára, övedzőjére felfog/tűz = 1629 / 38
- fellajtár (magy.): > (EMSzT IV. 417) előlővas, fallajtár, felejtár, fellertár, fullajtár alakban is = 1616 / 36/II
- fenevad (magy.): > *l. még* 'farkas' (EMSzT IV. 15) szitk. bestia, vadállat = 1572–1575 / 13/III
- feredővíz (magy.): > (EMSzT IV. 62) fürdővíz = 1584 / 24/I
- fertelmes asszony (magy.): > (EMSzT IV. 83) mn fertelmes = 1629 / 39/II; ~ cselekedet (magy.): > (EMSzT IV. 83) mn fertelmes = 1728–1729 / 81/IV; ~ élet (magy.): > (EMSzT IV. 83) mn fertelmes = 1616 / 36/X
- fias disznó képében (magy.): > *l. még* 'disznó' (EMSzT IV. 102) gyermekes, malacos = 1584 / 20/I
- flestököm (magy.): > (EMSzT IV. 150) reggelizik = 1612 / 33/II
- fog, emberfog (magy.): > (EMSzT IV. 166) fog fn = 1733–1734 / 83/V, VI
- fojtó (magy.): > (EMSzT IV. 222) fojtogató mn = 1572 / 11/I
- fokhagyma (magy.): > (EMSzT IV. 225) fokhagyma = 1629 / 39/III; 1733–1734 / 83/V, VI

földi féreg (magy.): > *l. még* 'féreg' (EMSzT IV. 375) szántóföldi = 1565 / 2/II
 furulyál (magy.): > *l. még* 'ördögök' (EMSzT IV. 431) furulyázik = 1670 / 56/II
 fű megszólal neki (magy.): > (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1584 / 24/I; ~, melytől gyermeke leszen (magy.): > (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1592–1594 / 30/III/D; ~, orvosság (magy.): > (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1584 / 23/II; 1630 / 40/II; ~, rontófű (magy.): > (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1630 / 40/IV
 fűrdőt csinál (magy.): > (EMSzT IV. 59) fűrdik = 1592–1594 / 30/III/D
 füst emészténé meg (magy.): > (EMSzT IV. 471) borsószalmán/máglyán égetnék/pörkölnék meg, a láng vetné fel = 1584 / 23/I
 füveket tud (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1584 / 23/I
 füvekkel gyógyít (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1629 / 39/II; ~ orvosol (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1733–1734 / 83/VII
 füvet ás (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1630 / 40/I, II, III; ~ hord (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1584 / 22/II; ~ keres (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1630 / 40/II; ~ küld (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1584 / 24/I; ~ szed (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1629 / 39/II; ~ szed ház tetején (magy.): > *l. még* 'fű' (EMSzT IV. 451) kb. rontófű/varázsű = 1680–1685 / 69/IV

G

gonosz (magy.): > (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1584 / 20/I; 1584 / 22/I; 1584 / 23/II; 1584 / 24/II; ~ [szellem] (magy.): > (EMSzT IV. 629) kb. ártó szellem = 1584 / 20/I; ~ asszony (magy.): > (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1584 / 23/I; ~ cselekedet (magy.): > (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1584 / 20/II; 1584 / 21/IV; 1670 / 56/I; 1728–1729 / 81/IV; ~ ember (magy.): > (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1612 / 33/III; ~ munka (magy.): > (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1733–1734 / 83/IV; ~nyelv (magy.): > (EMSzT IV. 628) rossz = 1584 / 19/I; ~ ördögi tudomány (magy.): > *l. még* 'ördögi' (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1741–1743 / 88/II; ~ szó (magy.): > (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1616 / 36/IV; ~ végre (in malum finem) (magy.): > (EMSzT IV. 627) mn. gonosz = 1612 / 33/X; ~, életű (magy.): > (EMSzT IV. 628) rossz = 1572–1575 / 13/V; 1584 / 21/I; 1592–1594 / 30/III/D; 1616 / 36/IV
 gonoszság (magy.): > *l. még* 'gonosz' (EMSzT IV. 630) gonoszság = 1574 / 14/I, II; 1615 / 35/III; 1616 / 36/III
 gonoszt hall (magy.): > (EMSzT IV. 628) rossz = 1584 / 21/I
 guta szele (magy.): > (EMSzT IV. 680) agyszélhűdés = 1584 / 24/I; ~ üté meg (magy.): > (EMSzT IV. 680) agyszélhűdés = 1584 / 24/I

GY

gyehenna tüze (lat. – magy.): > (EMSzT IV. 738) pokol = 1612 / 33/III
 gyermeket csalogat (magy.): > (EMSzT IV. 756) gyerek gyermek = 1680–1685 / 69/I; ~ elveszt (magy.): > (EMSzT IV. 756) gyerek gyermek = 1584 / 24/I; ~ gyermeket gyógyít (magy.): > (EMSzT IV. 756)

- gyerek gyermek = 1629 / 39/II; ~ pök-dös (magy.): > (EMSzT IV. 756) gyerek gyermek = 1584 / 24/I; ~ veszt (magy.): > (EMSzT IV. 756) gyerek gyermek = 1584 / 24/I
- gyermekhaj (magy.): > (EMSzT IV. 756) = 1680–1685 / 69/I
- gyermekszív (magy.): > (EMSzT IV. 756) = 1680–1685 / 69/I
- gyermekvesztés (magy.): > (EMSzT IV. 756) = 1584 / 21/IV
- gyíkfarka (magy.): > (EMSzT IV. 779) gyík = 1570 / 10/I
- gyilkosságokat patráló (magy.): > (EMSzT IV. 781) (szándékos) emberölés = 1728–1729 / 81/IV
- gyökerek (magy.): > *l. még* ‘fű’ (EMSzT IV. 800) orvosságként, méregként v. varázslószerként használt növényi gyökér = 1574 / 14/I
- gyökeret ad (magy.): > *l. még* ‘fű’ (EMSzT IV. 800) orvosságként, méregként v. varázslószerként használt növényi gyökér = 1584 / 19/I; 1615 / 35/II; ~ ás (magy.): > *l. még* ‘fű’ (EMSzT IV. 800) orvosságként, méregként v. varázslószerként használt növényi gyökér = 1584 / 24/I; 1615 / 35/I
- gyűlölséget szerez (magy.): > (EMSzT IV. 835) gyűlölet = 1615 / 35/I
- H
- haereticus (lat.): > *l. még* ‘eretnek’ > fn eretnek = 1583–1584 / 18/II/A
- háját kötöz (magy.): > *l. még* ‘háj’ (EMSzT IV. 918) háj, zsír = 1568 / 8
- hamisak (magy.): > (EMSzT IV. 1017) csél-csap = 1592–1594 / 30/II/B
- hamis csalárdkodás (magy.): > (EMSzT IV. 1013) csalárd, hazug = 1674 / 63/II; ~ kurva (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT IV. 1013) csalárd, hazug = 1592–1594 / 30/I/B; ~ törvény (magy.): > (EMSzT IV. 1013) csalárd, hazug = 1592–1594 / 30/I/B
- hamishitű (magy.): > (EMSzT IV. 1018) hamishitűség, hamisan esküvés bűnében leledzés = 1672 / 59; 1675 / 64
- hamuba piszkál (magy.): > (EMSzT IV. 1023) hamu = 1584 / 23/I
- harmatot szed (magy.): > (EMSzT IV. 1098) harmat = 1741–1743 / 88/II
- hatalom, ördögi (magy.): > *l. még* ‘ördög’ (EMSzT IV. 1174) kb. varázserő = 1584 / 22/III
- hazug (magy.): > (EMSzT IV. 1295) hazug mn = 1572 / 11/I; 1572–1575 / 13/II, VI
- hegedül (magy.): > *l. még* ‘ördögök’ (EMSzT V. 2) hegedül = 1670 / 56/II
- henger (ném. – magy.): > *l. még* ‘hóhér’ (EMSzT V. 49) szitk-ban hóhér; hóhér keze alá való = 1564 / 1
- hiteget (magy.): > (EMSzT V. 116) hitegetés szórogatás = 1584 / 21/I
- hitegetés (magy.): > (EMSzT V. 160) hitegetés ámitás, ámitgatás = 1674 / 63/I
- hitegető (magy.): > (EMSzT V. 160) hitegető ámitó = 1670 / 56/I
- hitetlen (magy.): > (EMSzT V. 174) hitetlen mn eskü/hitszegő, hiteszegett = 1592–1594 / 30/II/C
- hitetlen kurva (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT V. 174) hitetlen mn eskü/hitszegő, hiteszegett = 1592–1594 / 30/II/C
- hitvány ember (magy.): > (EMSzT V. 180) hitvány mn silány = 1572–1575 / 13/I
- hóhér (magy.): > (EMSzT V. 221) hóhér, hóhár átv is bakó = 1678 / 67/II; 1678 / 68/II
- horgas kezű (magy.): > (EMSzT V. 283) horgas mn görbült, hajlott = 1572–1575 / 13/II; ~ körmű (magy.): > (EMSzT V. 283) horgas mn görbült, hajlott = 1572–1575 / 13/IV

I

- incantamentis (lat.): > *l. még* 'ráolvasás, igézés' > kuruzsló szavakkal gyógyít = 1565 / 5/II
- incantatio (lat.): > *l. még* 'ráolvasás, igézés' > kuruzsló szavakkal gyógyít = 1565 / 2/III; 1565 / 3/II; 1565 / 4; 1567 / 6/V
- incantatrix (lat.): > *l. még* 'ráolvasó, igéző' > kuruzsló szavakkal gyógyító = 1565 / 2/II; 1565 / 3/I, III; 1565 / 5/II
- incantatum (lat.): > *l. még* 'ráolvasás, igézés' > kuruzsló szavakkal gyógyít = 1565 / 2/IV
- incselkedés (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT V. 601) kísértés = 1612 / 33/V
- incselkedik (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT V. 601) csábítgatva jár vki után = 1612 / 33/II
- infascinatrix (lat.): > *l. még* 'bűvös, szemfényvesztő' > fn varázsló, ördöngösködő (személy) = 1615 / 35/I
- inquisitores malefactorum (lat.): > gonosztevőket felkutatók = 1584 / 25
- Isten ellen való káromkodás (magy.): > *l. még* 'istentelen' (EMSzT V. 829) istentelen mn hitetlen = 1670 / 57/I; 1678 / 67/I, II; ~ szitkok (magy.): > *l. még* 'istentelen' (EMSzT V. 829) istentelen mn hitetlen = 1670 / 57/I, III; 1672 / 59; ~ varázslás (magy.): > *l. még* 'istentelen' (EMSzT V. 829) istentelen mn hitetlen = 1676 / 66
- istentelen dolog (magy.): > (EMSzT V. 829) istentelen mn hitetlen = 1591 / 28/II; ~ gonosz cselekedet (magy.): > *l. még* 'gonoszság' (EMSzT V. 829) istentelen mn hitetlen = 1674 / 63/II; ~ practika (magy.): > (EMSzT V. 829) istentelen mn hitetlen = 1674 / 63/II

J

- jósol (magy.): > *l. még* 'jós' (EMSzT V. 1078) jövendöl jósol = 1572 / 11/I

K

- kapcába tűt rak (magy.): > (EMSzT VI. 112) kapca = 1684 / 73/I
- kapcát köt (magy.): > *l. még* 'old-köt' (EMSzT VI. 112) kapca = 1572–1575 / 13/V
- káromkodás (magy.): > (EMSzT VI. 202) káromkodás gyalázkodás, szitkozódás = 1670 / 57/I
- kenés-fonás (magy.): > (EMSzT VI. 353) masszíroz; rég gyúr = 1584 / 24/II
- kenést tud (magy.): > (EMSzT VI. 353) masszíroz; rég gyúr = 1612 / 33/II
- keneti magát (magy.): > (EMSzT VI. 353) masszíroz; rég gyúr = 1584 / 19/I
- ken, megken (magy.): > (EMSzT VI. 353) masszíroz; rég gyúr = 1584 / 19/I, II; 1584 / 24/I; 1630 / 40/II; 1741 / 87
- kerítőség (magy.): > (EMSzT VI. 477) kerítő mn körülfogó, bekerítő = 1678 / 68/II
- kettős gyermek (magy.): > *l. még* 'gyermek' (EMSzT VI. 580) ikerpár, ikrek = 1584 / 20/IV
- kiált, boszorkányt kiált (magy.): > *l. még* 'boszorkány' (EMSzT VI. 658) vmilyennek/vminek nyilvánosan hirdet/híresztel vkit = 1652 / 47/II; 1673–1674 / 62/I; 1724–1725 / 79/II; 1725–1726 / 80/IV
- kígyófej (magy.): > (EMSzT VI. 750) kígyófej = 1570 / 10/I
- kígyónak mond (magy.): > (EMSzT VI. 749) átv, becsm kb. alattomos/álnok/undok fajzat = 1584 / 23/I
- kikurváz (magy.): > *l. még* 'kurva' (EMSzT VI. 845) kikurváz lekurváz = 1584 / 24/I
- kincsásó könyv (magy.): > (EMSzT VI. 893) kincsásó-könyv kb. kincsásási tanácsokat tartalmazó könyv = 1582 / 16

- kivitettség vízre (vízpróbának vetik alá) (magy.): > *l. még* ‘vízbe vetik’ (EMSzT VIII. 1014) bab (boszorkánysággal gyanúsított személy) vízpróba alá vettetik = 1660 / 48
- koporsóban tartás harmad- vagy negyednapig (magy.): > (EMSzT VII. 227) koporsó = 1684 / 72
- koszos (magy.): > (EMSzT VII. 285) koszos, koszmós = 1572–1575 / 13/II
- köpdős, leköpdős (magy.): > *l. még* ‘pök, pökdős’ (EMSzT VII. 1036) leköpdős = 1733–1734 / 83/IV
- kötés (magy.): > *l. még* ‘köt, megköt’ (EMSzT VII. 460) boszorkánykötés/rontás = 1582 / 16; 1584 / 19/I; 1584 / 24/I; 1680–1685 / 69/IV
- köt, megköt (magy.): > (EMSzT VII. 435) babonassággal/boszorkányozással cselekvésében megakadályoz/köt = 1572–1575 / 13/II; 1582 / 16; 1584 / 22/I; 1584 / 24/I; 1592–1594 / 30/III/A
- kurva (magy.): > (EMSzT VII. 663) fn becsm, szitk rima, szajha = 1567 / 6/I, III, IV; 1574 / 14/I; 1584 / 19/I; 1584 / 20/IV; 1584 / 23/I; 1592–1594 / 30/I/A, B, II/A; 1613 / 34; 1615 / 35/V; 1616 / 36/IV; 1640 / 43; 1668 / 53
- kurvácska (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT VII. 666) ringyócska = 1584 / 20/I
- kurvafia (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT VII. 666) szitk fattyú kölyke, kurafi, lator = 1572 / 11/I; 1592–1594 / 30/I/B, II/A, C; 1612 / 33/II, III; 1670 / 57/I
- kurvák (magy.): > (EMSzT VII. 663) fn becsm, szitk rima, szajha = 1584 / 24/I
- kurvanő (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT VII. 670) szajha, ringyó = 1584 / 24/I
- kurvaság (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT VII. 670) ringyóság, szajhaság = 1678 / 67/I, II
- kutyalelkű (magy.): > *l. még* ‘eb’ (EMSzT VII. 680) vkit eblelkűnek szid = 1670 / 57/I
- küszöb kő (magy.): > (EMSzT VII. 714) küszöbkő = 1584 / 19/I

L

- lakatot pecsételt (magy.): > *l. még* ‘pecsét’ (EMSzT VII. 777) lakat = 1608 / 32/II
- lator (lat. – magy.): > (EMSzT VII. 845) gonosztevő = 1567–1568 / 7; 1592–1594 / 30/II/C
- latorság (lat. – magy.): > *l. még* ‘lator’ (EMSzT VII. 848) gonosztevőség | gaztett = 1664 / 51/IV
- lélek kurva (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT VII. 989) szitk kb. aljas, átkozott személy = 1572 / 11/I; 1584 / 19/I; 1591 / 28/II; 1592–1594 / 30/I/A, B, II/A; 1616 / 36/IV; 1675 / 64; ~ kurváz (lélek kurvasággal szitkozza) (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT VII. 993) a lélek és kurva szóval szitkozódik = 1584 / 19/I
- lelket nem érezték benne (magy.): > *l. még* ‘lélek’ (EMSzT VII. 982) lélek = 1584 / 20/I
- lelkiismeret (magy.): > (EMSzT VII. 986) lelkiismeret = 1584 / 23/III; 1741–1743 / 88/II
- lemur (lat.): > *l. még* ‘boszorkány’ > boszorkány = 1565 / 2/IV; 1565 / 3/I; 1565 / 4; 1565 / 5/I, II
- levendula víz (magy.): > *l. még* ‘fü’ (EMSzT VII. 1133) levendulapárlat = 1629 / 39/V
- lidércet tart (magy.): > (EMSzT VII. 1157) lidérc = 1584 / 19/I

M

- macskafalka (magy.): > *l. még* ‘macska’ (EMSzT VIII. 8) macska = 1584 / 23/I
- macskafiak (magy.): > *l. még* ‘macska’ (EMSzT VIII. 9) macskakölyök = 1572 / 12

- macska képében (magy.): > *l. még* ‘macska’ (EMSzT VIII. 9) macska = 1584 / 22/I; 1584 / 23/I; 1612 / 33/IV; 1630 / 41
- macskák táncolnak (magy.): > *l. még* ‘macska’ (EMSzT VIII. 8) macska = 1584 / 23/I
- macskapecsét (magy.): > *l. még* ‘macska’ (EMSzT VIII. 11) becsm közismert = 1582 / 16
- macskával eszik (magy.): > *l. még* ‘macska’ (EMSzT VIII. 8) macska = 1572 / 12
- madzag (magy.): > (EMSzT VIII. 15) madzag spárpa, kötő = 1584 / 19/I
- magia (lat.): > *l. még* ‘varázslás’ > bűbajos, boszorkányos = 1725–1726 / 80/II
- magica (lat.): > *l. még* ‘varázslónő’ = 1740 / 84
- maleficium (lat.): > *l. még* ‘rontás’ > betegség megtámad/kilel = 1565 / 2/III; 1584 / 20/VI
- medicamentum (lat.): > *l. még* ‘orvosság’ > orvosság = 1565 / 3/I
- medicatum (lat.): > *l. még* ‘orvosság’ > orvosság = 1565 / 2/II
- megbabonáz (magy.): > *l. még* ‘babona’ (EMSzT VIII. 330) babonasággal meg-
ront = 1741–1743 / 88/II
- megbolondul (magy.): > *l. még* ‘bolondul’ (EMSzT VIII. 363) esztét vesztí = 1584 / 19/I; 1584 / 20/I
- megbotránkoztat (magy.): > *l. még* ‘botránkoztató’ (EMSzT VIII. 372) megütöközést/botránkozást kelt = 1674 / 63/II
- megbűvöl (magy.): > *l. még* ‘bűbajos’ (EMSzT VIII. 381) megbabonáz/boszorkányoz = 1583 / 17; 1591 / 28/I
- megcsömörlik (magy.): > (EMSzT VIII. 411) megcsömörlik = 1629 / 39/III
- megéget (magy.): > (EMSzT VIII. 429) máglyán eléget = 1589 / 27/II
- megéget boszorkányokat (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT II. 577) megégetés, máglyahalál = 1584 / 25
- megégetett (magy.): > *l. még* ‘megéget’ (EMSzT VIII. 429) máglyán eléget = 1733–1734 / 83/XIII
- megégetett asszonyállat (magy.): > *l. még* ‘megéget’ (EMSzT VIII. 430) máglyán elégettet = 1629 / 38
- megégettessék (tűzhalált haljon) (magy.): > *l. még* ‘megéget’ (EMSzT VIII. 431) megégettetetik máglyán elégettetik = 1660 / 48
- megégettetett boszorkány (magy.): > *l. még* ‘megéget’ (EMSzT VIII. 430) máglyán elégettet = 1592–1594 / 30/II/B; 1733–1734 / 83/XIII
- megétet (magy.): > *l. még* ‘étet’ (EMSzT VIII. 514) megétet, megmérgez = 1616 / 36/X; 1665 / 52
- megfüvez (magy.): > *l. még* ‘fű’ (EMSzT VIII. 582) megfüvez fűvel megbabonáz = 1582 / 16
- megháborodik (magy.): > *l. még* ‘megnyomórit’ (EMSzT VIII. 614) (vkinek vmilyen testrésze) megnyomorodik = 1584 / 19/I
- meghorgad (magy.): > (EMSzT VIII. 680) be/meggörbül = 1584 / 22/III
- megkárosító asszonyember (magy.): > (EMSzT VIII. 762) kárt okoz vkinek, megrövidít vkit = 1729–1730 / 82/I
- megnyomorít (magy.): > (EMSzT VIII. 954) nyomorékká tesz = 1725–1726 / 80/IV
- megpróbáltassék (vízpróbának vetik alá) (magy.): > *l. még* ‘vízbe vetik’ (EMSzT VIII. 1014) bab (boszorkánysággal gyanúsított személy) vízpróba alá vettetik = 1660 / 48
- megpróbáltat vízben is (vízpróbának vetik alá) (magy.): > *l. még* ‘vízbe vetik’ (EMSzT VIII. 1014) bab (boszorkánysággal gyanúsított személy) vízpróba alá vettetik = 1669 / 54; ~ vízben való bútatással (vízpróbának vetik alá) (magy.): > *l. még* ‘vízbe vetik’ (EMSzT VIII. 1014) bab (boszorkánysággal gyanúsított személy) vízpróba alá vettetik = 1629 / 39/IV

- megprofétál (magy.): > *l. még* 'jósol'
(EMSzT VIII. 1014) megprófétál megjósol = 1584 / 19/IV
- menykö esés (magy.): > (EMSzT IX. 124) mennykö-esés villámcsapás = 1680–1685 / 69/I
- menykövel vesztené el (magy.): > (EMSzT IX. 124) mennykö villám, szitk = 1592–1594 / 30/I/B
- meretrix (lat.): > *l. még* 'kurva' > fn becsm, szitk rima, szajha = 1567–1568 / 7; 1740 / 84
- mezítelen ás (magy.): > (EMSzT IX. 193) meztelenül, ruhátlanul = 1630 / 40/II; ~ lábbal járó (magy.): > (EMSzT IX. 193) meztelenül, ruhátlanul = 1729–1730 / 82/I
- mirabilia (lat.): > *l. még* 'csoda, csuda' > fn csoda, csuda = 1583–1584 / 18/I/A
- miraculum (lat.): > *l. még* 'csoda, csuda' > fn csoda, csuda = 1583–1584 / 18/I/B
- N
- nagyfarú (magy.): > *l. még* 'nagyfenekű' (EMSzT III. 715) Csak jelzős szk-ban (vmilyen) faros/farrészes = 1592–1594 / 30/II/A
- nem ember (magy.): > (EMSzT IX. 594) vmit tagadva, az ellentétes fogalom kif. = 1592–1594 / 30/I/B, II/A; ~ jó asszony (magy.): > (EMSzT IX. 594) vmit tagadva, az ellentétes fogalom kif. = 1733–1734 / 83/V; ~ tiszta személy (magy.): > (EMSzT IX. 594) vmit tagadva, az ellentétes fogalom kif. = 1733–1734 / 83/V
- némű-nemű bűbájosság (magy.): > *l. még* 'bűbájosság' (EMSzT IX. 619) (Egy) né-mely/néhány | valamiféle = 1684 / 73/II
- neste boszorkány kurva (magy.): > *l. még* 'boszorkány' (EMSzT IX. 630) mn szitk nóstény, beste, hitvány = 1584 / 21/I; ~ lélek kurva (magy.): > *l. még* 'lélek kurva' (EMSzT IX. 630) mn szitk nóstény, beste, hitvány = 1584 / 19/I
- néző (magy.): > *l. még* 'jós' (EMSzT IX. 672) látó (ember), jós, varázsló = 1584 / 19/I; 1584 / 20/I; 1591 / 28/II
- nocticorax (lat.): > *l. még* 'éjjel-járó' > fn boszorkány = 1565 / 2/I, II, IV; 1567–1568 / 7
- noctua [mulier] (lat.): > *l. még* 'éj-asszonyok' > éj asszonyok = 1565 / 4; ~ mulieres (lat.): > *l. még* 'éj-asszonyok' > éj asszonyok = 1565 / 3/III
- nős parázna (magy.): > *l. még* 'paráznaság' (EMSzT IX. 700) erkölcstelen életet folytató férjezett asszony v. házas férfi = 1664 / 51/I
- NY
- nyargal (magy.): > (EMSzT IX. 730) vmin átv meglovagol vmit = 1725–1726 / 80/IV
- nyavalyát szerez (magy.): > (EMSzT IX. 740) betegség = 1630 / 40/I
- nyelveskedés (magy.): > (EMSzT IX. 757) nyelvélés, szájalás | gyalázkodás = 1678 / 67/II
- nyilvánóságos boszorkány (magy.): > *l. még* 'boszorkány' (EMSzT IX. 799) becsm közismert = 1733–1734 / 83/V
- nyilvánvaló boszorkány (magy.): > *l. még* 'boszorkány' (EMSzT IX. 799) becsm közismert = 1572–1575 / 13/IV; 1592–1594 / 30/I/B, II/A; 1652 / 47/II; 1682 / 70; 1695 / 75; 1725–1726 / 80/IV; 1733–1734 / 83/V; ~ publice boszorkány (magy.): > *l. még* 'boszorkány' (EMSzT IX. 799) nyilvános = 1741–1743 / 88/II; ~ boszorkányság (magy.): > *l. még* 'boszorkányság' (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1632 / 42; 1670 / 55/I; ~ cselekedet (magy.): > *l. még* 'boszorkányság' (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás

- = 1733–1734 / 83/VII; ~ eset (magy.): > *l. még* ‘boszorkányság’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1584 / 24/I; ~ esse lélek kurva (magy.): > *l. még* ‘lélek kurva’ (EMSzT IX. 799) becsm közismert = 1675 / 64; ~ gonosz cselekedet (magy.): > *l. még* ‘gonoszság’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1632 / 42; ~ gyanúság (magy.): > *l. még* ‘boszorkányság’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1584 / 24/I; ~ paráznaság (magy.): > *l. még* ‘paráznaság’ (EMSzT IX. 799) becsm közismert = 1664 / 51/I
- nyom, megnyom (magy.): > (EMSzT IX. 826) boszorkány általi megnyomás/gyötörés = 1584 / 21/I; 1584 / 22/I; 1612 / 33/V; 1629 / 39/III; 1630 / 41
- O**
- oculatus testis (lat.): > *l. még* ‘szemtanú’ = 1584 / 20/V
- old-köt (magy.): > (EMSzT IX. 1043) oldással rontó boszorkány = 1676 / 66
- oldó-kötő (magy.): > (EMSzT IX. 1043) oldással rontó boszorkány = 1670 / 56/I
- önöntés, önolvasztás (magy.): > (EMSzT IX. 1098) önolvasztással való babonáskodás = 1584 / 22/I; 1584 / 22/III
- orbánc (magy.): > (EMSzT X. 13) fertőzéses heveny bőrgyulladás = 1584 / 20/III
- orbáncozik (magy.): > *l. még* ‘orbánc’ (EMSzT X. 13) orbáncoz kiütéssel eltelik = 1584 / 20/I
- orvos (magy.): > (EMSzT X. 54) orvos = 1584 / 21/I; 1584 / 22/I; 1616 / 36/IV; 1725–1726 / 80/IV
- orvosasszony (magy.): > (EMSzT X. 55) gyógyító- | kuruzsló asszony = 1616 / 36/II
- orvoslás (magy.): > (EMSzT X. 55) gyógyítás, kezelés | vajákoskodó = 1630 / 40/II
- orvosol, megorvosol (magy.): > *l. még* ‘orvos’ (EMSzT X. 55) orvosság = 1584 / 23/I; (EMSzT X. 57) gyógyít; a vindeca; heilen | vajákoskodással kezel = 1584 / 24/I; 1612 / 33/VI; 1680–1685 / 69/I; 1733–1734 / 83/VI; 1733–1734 / 83/VII
- orvosoltat (magy.): > *l. még* ‘orvos’ (EMSzT X. 57) gyógyít; a vindeca; heilen | vajákoskodással kezel = 1616 / 36/V
- orvosság (magy.): > *l. még* ‘orvos’ (EMSzT X. 59) gyógyítat = 1574 / 14/II; 1584 / 19/I; 1584 / 23/I; 1612 / 33/V, VI, X; 1616 / 36/V; 1630 / 40/II; 1733–1734 / 83/V, VI; ~ fű (magy.): > *l. még* ‘fű’ (EMSzT X. 59) orvosság = 1584 / 23/II; 1630 / 40/II
- orvossággal él (magy.): > *l. még* ‘orvosság’ (EMSzT X. 59) orvosság = 1574 / 14/II
- orvosságot csinál (magy.): > *l. még* ‘orvosság’ (EMSzT X. 59) orvosság = 1584 / 19/I
- orvosságra tanít (magy.): > *l. még* ‘orvosság’ (EMSzT X. 59) orvosság = 1584 / 23/I; 1584 / 24/I
- Ö**
- öldöklő nyelv (magy.): > *l. még* ‘nyelveskedés’ (EMSzT X. 145) öldöklő átv is gyilkoló = 1675 / 65
- ördög (magy.): > (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1582 / 16; 1584 / 21/I; 1591 / 28/II; 1592–1594 / 30/I/B, II/A; 1612 / 33/III; 1616 / 36/III, V; 1629 / 39/I; 1674 / 63/II; ~ edénye (magy.): > *l. még* ‘ördög’ (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1729–1730 / 82/I; 1741–1743 / 88/II; ~ eszköze (magy.): > *l. még* ‘ördög’ (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1629 / 39/I; 1741–1743 / 88/II; ~ lakik benne (magy.): > *l. még* ‘ördög’ (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesi-

- tője = 1591 / 28/II; ~ megkötötte (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1612 / 33/II; ~ szolgálata (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1741–1743 / 88/II; ~ volna gyógyítója (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1584 / 22/I; ~, mint tanítómester (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1741–1743 / 88/II
- ördögadta (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 178) az ördögadta szó mint szitokszó = 1670 / 58; ~ lelkű (magy.): > *l. még* 'lélek' (EMSzT X. 179) szitk ördögien gonosz lelkű ember = 1670 / 58
- ördöganyától fajzott (magy.): > *l. még* 'lélek kurva' (EMSzT X. 180) szitk ördögfajzat = 1647 / 46
- ördöggel cimborál (magy.): > *l. még* 'cimborálás' (EMSzT X. 180) ördöngös, ördöggel cimboráló, boszorkányos = 1733–1734 / 83/VII; ~ cimborálás (magy.): > *l. még* 'cimborálás' (EMSzT X. 180) ördöngös, ördöggel cimboráló, boszorkányos = 1728–1729 / 81/IV; ~ összeszövetkezett (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 176) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1741–1743 / 88/II; ~ szövetkezik (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 176) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1728–1729 / 81/IV; ~ szövetség (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 176) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1733–1734 / 83/IV, VII; ~ való collusio (igen titkos) (magy. – lat.): > *l. még* 'ördögsvövetség' (EMSzT X. 176) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1725–1726 / 80/IV; ~ való correspondentia (magy. – lat.): > *l. még* 'ördögsvövetség' (EMSzT X. 176) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1674 / 63/II; ~ való szövetség (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 176) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1741–1743 / 88/II
- ördögi hatalma (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 179) ördögtől való = 1584 / 22/III; ~ mesterség (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 179) bűbajos, boszorkányos = 1733–1734 / 83/IV; 1741–1743 / 88/II; ~ tudomány (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 179) ördögtől való = 1725–1726 / 80/IV; 1733–1734 / 83/VII; 1741–1743 / 88/II
- ördöggkép (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 179) ördöggkép ördöggábrázolás jelenésben = 1582 / 16
- ördöglelkűvel szitkozódás (magy.): > *l. még* 'lélek' (EMSzT X. 179) szitk ördögien gonosz lelkű ember = 1647 / 46; 1670 / 57/I, III; 1670 / 58; 1672 / 59
- ördögnek incselkedése (magy.): > *l. még* 'incselkedik' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1629 / 39/I; ~ lesz (felesége) (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1616 / 36/IV; ~ szid (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 179) szitk ördögien gonosz lelkű ember = 1640 / 43
- ördögnemzetség (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 180) szitk ördögfajzat = 1675 / 64
- ördögök (megidézése) (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1582 / 16; ~ háza (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1591 / 28/II; 1612 / 33/III
- ördögöket vendéggé hív (magy.): > *l. még* 'ördög' (EMSzT X. 175) gonosz lélek,

- sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1592–1594 / 30/II/A
- ördögöt talál (magy.): > *l. még* ‘ördög’ (EMSzT X. 175) gonosz lélek, sátán | átv a gonoszság megtestesítője = 1616 / 36/III; 1616 / 36/V
- ördögteremtette (magy.): > *l. még* ‘ördög’ (EMSzT X. 180) ördögfajzat = 1670 / 57/I
- ördögös könyv (magy.): > *l. még* ‘ördögös’ (EMSzT X. 181) varázserejű, kuruzsló = 1582 / 16
- ördögösség (magy.): > *l. még* ‘ördögös’ (EMSzT X. 181) boszorkányság = 1572–1575 / 13/V; *l. még* ‘tétemény’ (EMSzT X. 181) rontó/varázsszer = 1608 / 32/II
- ördögösséget csinál (magy.): > *l. még* ‘ördögös’ (EMSzT X. 181) boszorkányságként viselkedik/árt = 1608 / 32/II
- öregasszony (magy.): > *l. még* ‘vénaasszony’ (EMSzT X. 200) idős asszony = 1612 / 33/IX, VI
- P**
- pajkos (magy.): > *l. még* ‘részeg’ (EMSzT X. 390) részeg, csintalan = 1616 / 36/IV
- palástos, kékpálástos (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT X. 403) (vmilyen) palástot viselő = 1584 / 20/I
- paráznaságra hajlandó (magy.): > *l. még* ‘paráznaság’ (EMSzT X. 501) paráználkodás = 1728–1729 / 81/IV
- pemetés vízbe kever (magy.): > (EMSzT X. 622) pemete, penete, penető rúd végére kötött rongycsomótól ‘piszkos’ víz a sütökemence tisztítására = 1584 / 24/I
- pythonissa (lat.): > *l. még* ‘jósnő’ > fn boszorkány = 1565 / 3/III
- pogány (lat. – magy.): > (EMSzT X. 768) szitk kb. istentelen/török ember = 1591 / 28/II; 1592–1594 / 30/I/B; ~ bestye lélek kurva (lat. – magy.): > *l. még* ‘bestye’ (EMSzT X. 768) szitk kb. istentelen/török ember = 1592–1594 / 30/I/B; ~ kurvafia (lat. – magy.): > *l. még* ‘kurvafia’ (EMSzT X. 768) szitk kb. istentelen/török ember = 1592–1594 / 30/I/B; ~ lelkű (lat. – magy.): > *l. még* ‘lélek’ (EMSzT X. 768) szitk kb. istentelen/török ember = 1733–1734 / 83/VI
- pogányok és istentelenek (lat. – magy.): > *l. még* ‘pogány’ (EMSzT X. 768) szitk kb. istentelen/török ember = 1592–1594 / 30/I/B
- pök, pökös (magy.): > *l. még* ‘köpköd’ (EMSzT X. 878) pökös = 1584 / 19/I; 1725–1726 / 80/IV; 1733–1734 / 83/V
- praestigiatrix (lat.): > *l. még* ‘bűvös’ > fn boszorkányozó, ördögösködő (személy) = 1741 / 85/I; 1741 / 85/II; 1741 / 86/I; 1741–1743 / 88/II
- Purgatórium (lat. – magy.): > (EMSzT X. 1045) tisztító tűz / Purgatórium = 1612 / 33/II
- R**
- reámegy (magy.): > *l. még* ‘nyom, megnyom’ (EMSzT XI. 120) (lidércként/kisértetként) megnyom, incubus = 1584 / 24/I; 1630 / 41
- reáolvas (magy.): > (EMSzT XI. 124) kuruzsló szavakkal gyógyít = 1584 / 24/I; 1612 / 33/VI; 1733–1734 / 83/V
- rontás (magy.): > *l. még* ‘ront, megront’ (EMSzT XI. 516) vki megrontása, tönkretétele = 1733–1734 / 83/IV; ~, megrontás (magy.): > *l. még* ‘ront, megront’ (EMSzT XI. 516) vki megrontása, tönkretétele = 1725–1726 / 80/IV
- ront, megront (magy.): > *l. még* ‘rontás’ (EMSzT XI. 515) betegség megtámad/kilel = 1733–1734 / 83/V; 1741–1743 / 88/II

rosta [öntés] (magy.): > *l. még* ‘ónöntés’ (EMSzT XI. 522) a rosta mint a babonáskodás eszköze = 1584 / 22/I

rossz bestye (magy.): > *l. még* ‘bestye’ (EMSzT XI. 530) másoknak ártani szerető, gonosz, összeférhetetlen = 1572 / 11/I; ~ kurvácska (magy.): > *l. még* ‘kurvácska’ (EMSzT XI. 530) másoknak ártani szerető, gonosz, összeférhetetlen = 1584 / 20/I; ~, hitetlen lélek (magy.): > *l. még* ‘hitetlen’ (EMSzT XI. 530) másoknak ártani szerető, gonosz, összeférhetetlen = 1592–1594 / 30/II/C

rútalmazás (magy.): > *l. még* ‘szidalmaz’ (EMSzT XI. 599) szidas, szitkozódás = 1640 / 43

rút szemmel néz (szemmel ver) (magy.): > *l. még* ‘szemmelverés’ (EMSzT XI. 595) csúf, csúnya, gonosz = 1584 / 24/I; ~ szitkok (magy.): > *l. még* ‘szidalmak’ (EMSzT XI. 597) becsm, szitk gyalázatos, becstelen = 1670 / 57/I

S

sajtár (magy.): > (EMSzT XI. 621) sejtár, fejödény, rocska = 1567 / 6/II

sajtárt mos (magy.): > (EMSzT XI. 621) sejtár, fejödény, rocska = 1652 / 47/II

sánta (magy.): > (EMSzT XI. 633) hibás lábú, sántító = 1572–1575 / 13/II

sántító (magy.): > *l. még* ‘sánta’ (EMSzT XI. 633) hibás lábú, sántító = 1670 / 56/I

sárga csizmás legények (magy.): > *l. még* ‘ördögök’ (EMSzT XI. 643) sárgára festett = 1670 / 56/II

sátánnak segédje (magy.): > *l. még* ‘ördögök’ (EMSzT XI. 666) ördög, gonosz szellem = 1741–1743 / 88/II

sátánnal való cimborálás (magy.): > *l. még* ‘cimborálás’ (EMSzT XI. 666) ördög, gonosz szellem = 1741–1743 / 88/II

sátántól tanult tudomány (magy.): > *l. még* ‘tudomány’ (EMSzT XI. 666) ördög, gonosz szellem = 1733–1734 / 83/IV

síkszájú (magy.): > = 1729–1730 / 82/I

sót, vasat ad (megidéz) (magy.): > = 1584 / 20/IV

sóval hint (magy.): > = 1584 / 19/I

sűrű ördög pokol (magy.): > *l. még* ‘pokol’ (EMSzT X. 782) indulatos beszédben/szitkozódásban elhomályosult jelentéssel = 1612 / 33/II

SZ

szar bűvös (magy.): > *l. még* ‘bűvös’ (EMSzT XII. 144) becsm. (emberre von. jelzői használatban) alávaló = 1591 / 28/I

szemekkel reánéz (szemmelver) (magy.): > = 1584 / 22/III

szemetet söpör (magy.): > (EMSzT XII. 337) hulladék, mocsok = 1572–1575 / 13/V; ~ szed (magy.): > (EMSzT XII. 337) hulladék, mocsok = 1572–1575 / 13/V

szerek (magy.): > *l. még* ‘tétemény’ (EMSzT XII. 417) átv is hatékony anyag, orvosság, gyógyszer = 1570 / 10/I

szerecse kereke (magy.): > *l. még* ‘kincsásósó könyv’ (EMSzT XII. 424) sorsalakító, véletlen(nek látszó) esemény körülmény(ek sora) = 1582 / 16

szerszámot csinál (magy.): > *l. még* ‘tétemény’ (EMSzT XII. 460) rontó/varázsszer = 1584 / 24/I

szidalmak (magy.): > (EMSzT XII. 475) szidalom szitok, szitkozódás = 1592–1594 / 30/II/C

szitkozódás (magy.): > *l. még* ‘szidalmak’ (EMSzT XII. 510) szitkozódás káromkodás, átkozódás = 1675 / 65

szitkozódik (magy.): > *l. még* ‘szidalmak’ (EMSzT XII. 511) szitkozódik káromkodik = 1572 / 11/I

szívét gyöttrötte (magy.): > *l. még* ‘szív’ (EMSzT XII. 514) szív = 1725–1726 / 80/IV
 szőrféreg (magy.): > *l. még* ‘ebag’ (EMSzT XII. 671) szitokszóként = 1572–1575 / 13/III; ~ rágja (magy.): > *l. még* ‘ebag’ (EMSzT XII. 671) szitokszóként = 1572–1575 / 13/III
 szőrös (ebagos gyermek) (magy.): > *l. még* ‘ebag’ (EMSzT XII. 677) szőrös külsejű, bozontos = 1584 / 24/I
 szüdobogás (szívdobogás) (magy.): > *l. még* ‘szív’ (EMSzT XII. 519) szívdobogás erős szívverés = 1680–1685 / 69/I
 szüle (magy.): > *l. még* ‘bába’ (EMSzT XII. 755) (öreg)asszony, anyóka, bába = 1629 / 39/III, IV

T

talpig ördög (magy.): > *l. még* ‘ördög’ (EMSzT XII. 851) egészen, teljesen = 1612 / 33/III
 táncol (magy.): > *l. még* ‘ördögök’ (EMSzT XII. 877) zene, ének ütemére végzett ritmikus mozgás, táncolás = 1670 / 56/II
 tar nő (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT XII. 918) becsm kopasz = 1572–1575 / 13/II
 tehenre ül (magy.): > *l. még* ‘nyargal’ (EMSzT XIII. 15) tehen = 1629 / 39/III
 teljességgel való boszorkányság (magy.): > *l. még* ‘boszorkányság’ (EMSzT I. 1044) boszorkánymesterség kuruzslóskodás = 1695 / 74/III
 temetőföld (magy.): > *l. még* ‘temető’ (EMSzT XIII. 30) temető = 1684 / 73/I
 tétemény (magy.): > *l. még* ‘rontás’ (EMSzT XIII. 219) rontó/varázsszer = 1695 / 74/I; 1695 / 75
 tiszta boszorkány (magy.): > *l. még* ‘boszorkány’ (EMSzT XIII. 288) becsm közismert, nyilvánvaló = 1629 / 39/III; 1733–1734 / 83/VI

tisztesség elvesztése (magy.): > (EMSzT XIII. 304) tisztesség = 1582 / 16
 titkon való dolog (magy.): > *l. még* ‘rontás’ (EMSzT XIII. 319) titkos = 1711–1713 / 78/IV
 titkos dolog (magy.): > *l. még* ‘rontás’ (EMSzT XIII. 319) titkos = 1680–1685 / 69/II
 trombitáltatja a tehenet (magy.): > *l. még* ‘rontás’ (EMSzT XIII. 585) kitrombitál = 1584 / 21/I
 tudatlan bába (magy.): > *l. még* ‘bába’ (EMSzT XIII. 600) tanulatlan = 1584 / 20/IV
 tudó kurva (magy.): > *l. még* ‘kurva’ (EMSzT XIII. 604) mn valamiről valamilyen tudással/ismeretekkel rendelkező = 1564 / 1; 1592–1594 / 30/II/C
 tudomány (magy.): > *l. még* ‘varázslás’ (EMSzT XIII. 608) bűbájós, boszorkányos = 1584 / 19/III, IV; 1733–1734 / 83/IV
 tudományos (magy.): > *l. még* ‘tudomány’ (EMSzT XIII. 608) bűbájós, boszorkányos = 1572–1575 / 13/V; 1584 / 23/III; 1584 / 24/I; 1612 / 33/VI; 1725–1726 / 80/IV; ~ társai (magy.): > *l. még* ‘tudomány’ (EMSzT XIII. 608) bűbájós, boszorkányos = 1725–1726 / 80/IV
 tudományosokat tud (ismer) (magy.): > *l. még* ‘tudomány’ (EMSzT XIII. 608) bűbájós, boszorkányos = 1572–1575 / 13/V
 tudományt tesz (esküvel tanúsít) (magy.): > (EMSzT XIII. 608) törvény előtt bizonyít, esküt tesz, esküszik = 1568 / 8; 1572 / 11/I; 1612 / 33/VIII; ~, mesterséget tanul (magy.): > *l. még* ‘tudomány’ (EMSzT XIII. 608) bűbájós, boszorkányos = 1670 / 56/I
 tűz alá való / megégetni való (magy.): > *l. még* ‘megéget’ (EMSzT XIII.) máglyán eléget = 1642 / 45/I, II; 1733–1734 / 83/VI

tüzet vettetne a hátára (magy.): > *l. még* 'megéget' > máglyán eléget = 1584 / 20/I
tűz legyen büntetője (magy.): > *l. még* 'megéget' (EMSzT XIII.) megégettetetik máglyán elégettetik = 1584 / 23/III

V

vakító (magy.): > *l. még* 'bűvös, szemfényvesztő' (EMSzT XIII. 1027) megtévesztő, ámitó = 1670 / 56/I
valóságos boszorkány (magy.): > *l. még* 'nyilvánvaló' (EMSzT XIII. 1113) igazi, való, nyilvános = 1725–1726 / 80/IV
vámoló (magy.): > *l. még* 'bűvös' (EMSzT XIII. 1146) vámolásra használ = 1670 / 56/I
varázslás (magy.): > *l. még* 'varázslónő' (EMSzT XIII. 1172) varázslás = 1615 / 35/I; 1660 / 49; 1670 / 56/III; 1674 / 63/I, II; 1676 / 66; 1697 / 76
varázslásban tapasztalt (magy.): > *l. még* 'varázslónő' (EMSzT XIII. 1172) varázslás = 1725–1726 / 80/IV
varázsol (magy.): > *l. még* 'varázslónő' (EMSzT XIII. 1172) varázslás = 1670 / 56/I; 1680–1685 / 69/IV
vénasszony (magy.): > *l. még* 'öregasszony' (EMSzT XIV.) idős asszony = 1570 / 10/II; 1584 / 20/I; 1584 / 23/I; 1584 / 24/I; 1585 / 26; 1608 / 32/II; 1612 / 33/II, IV, VI; 1670 / 56/II; 1733–1734 / 83/V
vén boszorkány (magy.): > *l. még* 'boszorkány' (EMSzT XIV.) idős asszony = 1670 / 56/II
venefica (lat.): > *l. még* 'bűbajos' > fn boszorkány | igéző, varázslónő = 1565 / 3/I; 1565 / 4; 1565 / 5/II; 1584 / 20/I; 1584 / 21/I; 1584 / 23/I; 1741–1743 / 88/II
veneficium (lat.): > *l. még* 'bűbajosság' > boszorkányság, ördögösség = 1565 / 2/III; 1565 / 3/I, II; 1567 / 6/V; 1629 / 39/VI; 1660 / 48; 1725–1726 / 80/I, III; 1733–1734 / 83/XI; 1741 / 87

vesztés (magy.): > *l. még* 'veszt, megveszt' (EMSzT XIV.) betegség megtámad/kilel = 1584 / 24/I

vesztésbeli nyavalya (magy.): > *l. még* 'veszt, megveszt' (EMSzT XIV.) betegség megtámad/kilel = 1733–1734 / 83/VII
veszt, megveszt (magy.): > *l. még* 'rontás' (EMSzT XIV.) betegség megtámad/kilel = 1572–1575 / 13/V; 1582 / 16; 1584 / 19/I; 1584 / 20/I; 1584 / 21/I, III; 1584 / 22/I, III; 1584 / 23/I; 1584 / 24/I; 1589 / 27/I; 1592–1594 / 30/III/A; 1612 / 33/III; 1615 / 35/I; 1642 / 44; 1675 / 65; 1680–1685 / 69/IV; 1682 / 71/II; 1725–1726 / 80/IV; 1729–1730 / 82/I; 1733–1734 / 83/V, VIII

viaszt lát (magy.): > *l. még* 'önöntés' (EMSzT XIV.) viaszolvasztással való babonáskodás = 1584 / 19/I

vízbe vetik (vízpróbának vetik alá) (magy.): > (EMSzT XIV.) bab (boszorkánysággal gyanúsított személy) vízpróba alá vettetik = 1582 / 15; 1589 / 27/I; 1678 / 68/I
víz süllyesztené el (árvíz pusztítaná el) (magy.): > *l. még* 'vízbe vetik' (EMSzT XIV.) bab (boszorkánysággal gyanúsított személy) vízpróba alá vettetik = 1592–1594 / 30/I/B

Z

zöldbeli ember (magy.): > *l. még* 'ördög' = 1572–1575 / 13/V

zörgéssel (magy.): > = 1612 / 33/IV

ZS

zsákba vet (élve zsákbavarrás büntetése) (magy.): > = 1582 / 15

zsákot vonz a nyakába (zsákbavarrással büntetetik) (magy.): > = 1574 / 14/I

IRODALOM

ASZTALOS Lajos (szerk.)

2004 – *Kolozsvár helynév- és településtörténeti adattára*. Kolozsvár Társaság–Polis Könyvkiadó, Kolozsvárt.

BALINT István János (szerk.)

1987 – *Kincses Kolozsvár* I–II. Magvető Kiadó, Budapest.

BEKE Antal

1892 – Az erdélyi káptalan levéltára Gyulafehérvárt. (A Gyulafehérvártt maradt iratok). Második közlemény. *TT* 15/1892. 635–650.

BERDE Károly

1944 – Régi kolozsvári kuruzslók és boszorkányok. *Kolozsvári Szemle* III/1944. 1. 32–39.

BESSENYEI József (szerk.)

2000 – *A magyarországi boszorkányság forrásai*. II. Balassi Kiadó, Budapest.

BLAZOVICH László

2006 – A budai jog és Kolozsvár egy 1488-as oklevél alapján. In: *Városok és városlakók*. Szerk. Ionuț COSTEA–Carmen FLOREA–PÁL Judit–RÜSZ-FOGARASI Enikő. Argonaut, Cluj-Napoca. 342–348.

BRĂTESCU, Gheorghe

1970 – *Procesele vrăjitoarelor*. K. n., București.

CSÜRY Bálint

1921 – A kolozsvári boszorkányok. *Magyar Nép* 1921. 4.

EMSZT

Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. I–XIV. Szerk. SZABÓ T. Attila et al. Kriterion–Akadémiai Kiadó–Erdélyi Múzeum-Egyesület, Bukarest–Budapest–Kolozsvár, 1976–2014.

EO

Erdélyi Okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez. II. Regesztákban közléteszi JAKÓ Zsigmond. MOL, Budapest. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai. II: Forráskiadványok 40.)

FLÓRA Ágnes

2008 – A kora-újkori kolozsvári elit portréja. In: *URBS. Magyar Várostartörténeti Évkönyv* III/2008. 133–144.

2009 – „From Decent Stock”: Generations in Urban Politics in Sixteenth-Century Transylvania. In: *Generations in Towns: Succession and Success in Pre-Industrial Urban Societies*. Eds. Finn-Einar ELIASSEN–Katalin SZENDE. Cambridge Scholars Publishing. 210–231.

- 2011 – Between Sacred and Profane. Council Elections in the Lived Space of the Medieval and Early Modern Town of Cluj. *Annual of The Medieval Studies at CEU* 17/2011. 231–244.
- 2012 – Hivatal vagy hivatás? Városi jegyzők a kora újkori Erdélyben. In: „...*éltünk mi sokáig 'két hazában'...*” *Tanulmányok a 90 éves Kiss András tiszteletére*. Szerk. DANÉ Veronika–OBORNI Teréz–SIPOS Gábor. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. 123–134.
- GOLDENBERG, Samuil
1958 – *Clujul în secolul XVI. Producția și schimbul de mărfuri*. K. n., București.
- GÖLLNER, Carl
1971 – *Hexenprozesse in Siebenbürgen*. Dacia, Cluj.
- GYALUI Farkas
1911 – Boszorkányperek Kolozsvárt. *Budapesti Hirlap* 1911. 90.
- HAGENTHURN Endre
2010 – *Segesvári boszorkányperek/Schäßburger Hexenprozesse*. Balassi Kiadó, Budapest.
- HERNER János (szerk.)
1988 – *Bornemisza Anna megbűvöltetése. Boszorkányok Erdélyi politikai küzdelmeiben 1678–1688*. MTA Könyvtára, Budapest–Szeged.
- JAKAB Elek
1888 – *Kolozsvár története*. II. Budapest, 1888.
JakabOkl I
Oklevéltár Kolozsvár története első kötetéhez. Szerk. JAKAB Elek. Buda, 1870.
JakabOkl II–III
Oklevéltár Kolozsvár története második és harmadik kötetéhez. Szerk. JAKAB Elek. Budapest, 1888.
- KENÉZ Győző
1966 – Tüzlopás – XVII. századi boszorkányperekben. *Ethnographia* LXXVII/1966. 451–452.
- KISS András
1957 – Kolozsvár levéltára rendjének fejlődése a XIV. század végétől a XVIII. század végéig. In: *Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Szerk. BODOR András–CELENYI Béla–JANCSÓ Elemér–JAKÓ Zsigmond–SZABÓ T. Attila. Tudományos Kiadó, Bukarest. 416–435.
1969 – „Tüzet rakatok alája”. (Részlet a Kolozsvári boszorkányperek című kötetből). *Igazság* 145. (1969. július 21.) 4.
1974 – Farsangolás Kolozsvárt – 1582-ben. *Utunk* 1974/29. 10. 5. – Újabb kiadása: *Utunk Évkönyv* 1975. 62–64. – Bővített kiadása: KISS 2003. 103–109.
1985 – Primăria municipiului Cluj-Napoca. In: *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Cluj*. II. București. (Îndrumătoarele Arhivistice 16.)
1997 – Kolozsvár város önkormányzati fejlődése az 1458-as „unióig” és kiteljesedése az 1568-as királyi ítélettel. *Erdélyi Múzeum* LIX/1997. 3–4. 289–297.
1997/2003/2005 – Kiss András: Ante Claram Bóci (Egy 1565-beli ismeretlen boszorkánypere). In: *Művelődési törekvések a korai újkorban. Tanulmányok Keserű Bálint tiszteletére*. Szerk. BALÁZS Mihály–FONT Zsuzsa–KESERŰ Gizella–ÖTVÖS Péter. Szeged, 1997. 281–298. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 35.) – 2. kiadás: In:

KISS 2003. 291–310. – Forrásközlés nélküli kiadás: Kőműves Prisca boszorkánypere 1565-ből. *Korunk* 2005/5. 16–26.

1998/2004 – *Boszorkányok, kuruzslók, szalmakoszorús paráznák*. Válogatta, a bevezető tanulmányt írta és a jegyzeteket összeállította Kiss András. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár.

2003 – *Más források – más értelmezések*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

2003a – A kolozsvári városi könyvek. In: KISS 2003. 172–192.

2003b – Források és adatok a kolozsvári cigányság XVI–XIX. századi történetéhez. In: KISS 2003. 239–253.

2003c – Kiss András: Kolozsvári helytörténetírás Jakab Elektől Herepei Jánosig. A beszélő kövek. In: KISS 2003. 268–287.

2003d – A védelem szemléletváltásának jelei a XVIII. századi aranyosszéki boszorkányperekben. In: KISS 2003. 322–331.

2005 – Kádár Kata megégetése. „Böjtelői colosvári spektakulum” 1734-ben. *Rubicon* 2005/7. 34–36.

2006a – Az 1405-ös városi kiváltságok szerepe Kolozsvár történetében. In: *Városok és városalakók*. Szerk. Ionuț COSTEA–Carmen FLOREA–PÁL Judit–RUSZ–FOGARASI Enikő. Argonaut, Cluj-Napoca. 333–341.

2006b – 18. századi erdélyi utak a szabad királyi város felé. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv* XVII/2006. Nyíregyháza. 91–98.

KLANICZAY GÁBOR

1986 – Boszorkányhit, boszorkányvád, boszorkányüldözés a XVI–XVIII. században. *Ethnographia* XCVII/1986. 2–4. 257–295.

2005 – A boszorkányvád mozgatórugói. Gondolatok az első kolozsvári boszorkányperek kapcsán. *Korunk* 2005/5. 27–38.

2008 – Learned Systems and Popular Narratives of Vision and Bewitchment. In: *Witchcraft Mythologies and Persecutions*. Eds. Gábor KLANICZAY–Éva PÓCS. CEU Press, Budapest–New York. 50–82.

2011 – „Mely ördögtől volt nyavalyája, azon ördög volna gyógyítója”. A gyógyítók elleni boszorkányvád problémája a magyar boszorkányperekben. In: *Párbeszéd a hagyománnyal. A néprajzi kutatás múltja és jelene*. Szerk. VARGYAS GÁBOR. L’Harmattan, PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék, Budapest. 695–712.

2013 – The Power of Words in Miracles, Visions, Incantations and Bewitchments. In: *The Power of Words. Studies on Charms and Charming in Europe*. Eds. James KAPALÓ–Éva PÓCS–William RYAN. CEU Press, Budapest. 281–304.

KLANICZAY GÁBOR–KRISTÓF Ildikó–PÓCS ÉVA (összeáll.)

1989 – *Magyarországi boszorkányperek. Kiseb forráskiadványok gyűjteménye*. I. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest.

KOMÁROMI Tünde

2002a – Hat boszorkány rontásai. Kolozsvár, 1584. In: *Életutak és életmódok*. Szerk. SZABÓ Á. Töhötöm. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár. 5–41. (Kriza Könyvek 15.)

2002b – Beteg eretnekek Kolozsvár környékén 1583–1584-ben. *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve* 10. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár. 19–30.

KOMÁROMY Andor

1901 – A kolozsvári boszorkányperekről. *Erdélyi Múzeum* XVIII/1901. 4. 185–201.

1907 – Hogyan ismerte fel a magyar nép a boszorkányokat? *Etnographia* XVIII/1907. 348–354.

KOMÁROMY Andor (szerk.)

1910 – *Magyarországi boszorkányperek oklevéltára*. MTA, Budapest.

KULCSÁR Zsuzsanna

1968 – *Inkvizíció és boszorkánypörök*. Gondolat Kiadó, Budapest.

MOLNÁR Éva

1942 – *Boszorkányperek Magyarországon a XVII–XVIII. században*. MTA, Budapest.

PAKÓ László

2005 – Bíróság elé került boszorkányvádaskodás Kolozsvárt, 1592–1593. *Korunk* 2005/5. 98–107.

2010 – Hatalmi konfliktus vagy testületi összefogás? A kolozsvári százférfiak tanácsa és a városi igazságszolgáltatás a 16. század második felében. *Erdélyi Múzeum* LXXII/2010. 3–4. 73–87.

2011 – A korrupt boszorkányüldöző. Igyártó György prókatori tevékenységéről. *Erdélyi Múzeum* LXXIII/2011. 3–4. 93–103.

2012a – *Valoarea vieții umane în Clujul ultimelor două decenii ale secolului al XVI-lea. Infracțiunile de omucidere*. [Az emberélet értéke a 16. század utolsó két évtizedében Kolozsváron. Emberölési ügyek.] Doktori disszertáció. „Babeș–Bolyai” Tudományegyetem, Kolozsvár.

2012b – A városi közügyvizsgatók (direktorok) Kolozsvár 16. század végi bírósági gyakorlatában. *Erdélyi Múzeum* LXXIV/2012. 3. 88–102.

2013 – Prókátorok Kolozsváron a 16. század utolsó évtizedeiben. *Certamen. I. Előadások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában*. Szerk. EGYED Emese–PAKÓ László–WEISZ Attila. EME, Kolozsvár. 251–267.

SCHRAM Ferenc (közread.)

1982 – *Magyarországi boszorkányperek 1529–1768*. III. Akadémiai Kiadó, Budapest.

SZ. KRISTÓF Ildikó

2006 – Hungary. In: *Encyclopedia of Witchcraft. The Western Tradition*. Vol. 2. Ed. Richard M. GOLDEN. ABC-Clio, Santa Barbara, Denver, CO–Oxford, UK. 515–520.

2013 – Witch-Hunting in Early Modern Hungary. In: *The Oxford Handbook of Witchcraft in Early Modern Europe and Colonial America*. Ed. Brian LEVACK. Oxford University Press, Oxford. 334–355.

TÓTH G. Péter

2001 – Folyampróba – liturgikus vízpróba – boszorkányfűrésztés. Istenítéleti eljárások a boszorkányperekben. In: *Demonológia és boszorkányság Európában*. Szerk. Pócs Éva. L'Harmattan–PTE Néprajz Tanszék, Budapest. 249–291.

2008a – Boszorkányok, kísértetek, ördögi megszállottak. Politikai látomások és boszorkányüldözés Erdélyben az 1580-as években. In: *Démonok, látók, szentek. Vallásantropológiai fogalmak tudományos megközelítésben*. Szerk. Pócs Éva. Balassi Kiadó, Budapest. 69–100.

2008b – River Ordeal–Trial by Water–Swimming of Witches: Procedures of Ordeal in Witch Trials. In: *Witchcraft Mythologies and Persecutions*. Eds. Gábor KLANICZAY–Éva Pócs. CEU Press, Budapest–New York. 129–163.

2010 – A boszorkányok hagyatéka. A tárgyi bizonyítékok és a (mágikus) bűnjel a magyarországi boszorkányperekben. In: *Tárgy, jel, jelentés*. Szerk. Pócs Éva. L'Harmattan Kiadó, Budapest. 209–280.

TT – *Történelmi Tár*. Évnegyedes folyóirat. 1–34. évfolyam. Budapest, 1878–1911.

Ub — *Urkundenbuch zur Gesichte der Deutschen in Siebenbürgen*. I–VII. Szerk. Franz ZIMMERMANN–Carl VERNER–Gustav GÜNDISCH. Hermannstadt–București, 1892–1991.

A kiadásért felel a Balassi Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
Tördelte Mocsonoky Gábor
Műszaki szerkesztő Harcsár Magda
Borítóterv Szák András
A nyomdai munkálatokat a Mester Nyomda Kft. végezte
Felelős vezető Anderle Lambert

Az egyik legrégebb és legteljesebb iratanyaggal rendelkező magyar városi levéltár Kolozsvárott működik. Kötetünk jelentős része – amely az egykori szabad királyi város 16–17. századi, majd a nemesi vármegyének alárendelt, csorbult városi jogokkal rendelkező város 18. században született boszorkánypereit és boszorkánysággal rágalmazott személyeinek becsületsértési peranyagát tartalmazza – e gyűjteményből származik. A szövegekben szereplő vádlók, vádlottak vagy egyszerű tanúk többsége a városfalak belső peremén és a külvárosokban letelepedett szegények soraiból került ki, közöttük előfordulnak a várost körülvevő falvakból betelepült románok mellett a város középkori őslakosainak számító szászok is.

Mivel a kolozsvári perek közül 1910-ben Komáromy Andor csak 36 esetet közölt, érdemes volt a levéltári állományt ismételtén átvizsgálni. Az újonnan feltárt dokumentumokat most teljes terjedelemben adjuk ki. Az átírást kezdetben Kiss András főlevéltáros végezte, majd tanítványa, Pakó László folytatta. Kötetünk újra közli Komáromy Andor feltárásait, és minden helyen pótolja az általa nem közölt szövegrészeket, hiányokat is. Az újabb perfeltárásoknak köszönhetően immár 88 eset áll a boszorkányságkutatás rendelkezésére.

BALASSI KIADÓ

3200 Ft

